

El Nuevo Testamento

Cuicateco de Teutila

El Nuevo Testamento
en el cuicateco
de Teutila

Liga Bíblica International, 1M, primera edición 1972 [cut]
Liga Bíblica International, versión electrónica 2011

Publicado por
©Liga Bíblica International, 2011

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las siguientes condiciones:

- Reconocimiento. Reconozca a la Liga Bíblica los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

INDICE

DE LOS LIBROS DEL NUEVO TESTAMENTO EN CUICATECO

	página
San Mateo	1
San Marcos	96
San Lucas	155
San Juan	248
Hechos	322
Romanos	409
1ª Corintios	447
2ª Corintios	486
Gálatas	510
Efesios	523
Filipenses	536
Colosenses	546
1ª Tesalonicenses	555
2ª Tesalonicenses	563
1ª Timoteo	568
2ª Timoteo	579
Tito	586
Filemón	591
Hebreos	594
Santiago	623
1ª de San Pedro	633
2ª de San Pedro	645
1ª de San Juan	652
2ª de San Juan	662
3ª de San Juan	664
San Judas	666
Apocalipsis	670

ACLARACIONES

El alfabeto castellano sirve muy bien para representar todos los sonidos del idioma cuicateco. Sin embargo, el cuicateco tiene una vocal más que el castellano, y también tiene vocales interrumpidas que no existen en el castellano. La vocal extra se representa por la “a” subrayada y las vocales interrumpidas con “h” después de la vocal. En cuanto a su pronunciación, compare los siguientes ejemplos:

ra se — él compra

ra se — él brinca

rah se — él grita

rih se — él toma

El pronombre personal “yo” y el adjetivo posesivo “mi” son pronunciados en el cuicateco con un tono alto que se indica con un acento. Compare los siguientes ejemplos:

ca — tú compraste

cá — yo compré

chih — tú tomaste

chíh — yo tomé

NDUDO NDAH YAHN DIHVO VO JESUCRISTO CHE DIRUN SAN MATEO

Ihyan ndico che ndata yahn Dihvo vo Jesucristo

1 ¹Tuhca cochi ndata yahn Dihvo vo Jesucristo. Ihyan ndico yahn ye ne, David man, Abraham man.

²Daya Abraham ne, Isaac. Daya Isaac ne, Jacob. Daya Jacob ne, Judá nduco dihno se. ³Daya Judá nduco Tamar ne, Fares man, Zara man. Daya Fares ne, Esrom. Daya Esrom ne, Aram. ⁴Daya Aram ne, Aminadab. Daya Aminadab ne, Naasón. Daya Naasón ne, Salmón. ⁵Daya Salmón nduco Rahab ne, Booz. Daya Booz nduco Rut ne, Obed. Daya Obed ne, Isaf. ⁶Daya Isaf ne, rey David. Daya rey David nduco ndahta yahn Urías ne, Salomón.

⁷Daya Salomón ne, Roboam. Daya Roboam ne, Abías. Daya Abías ne, Asa. ⁸Daya Asa ne, Josafat. Daya Josafat ne, Joram. Daya Joram ne, Uzías. ⁹Daya Uzías ne, Jotam. Daya Jotam ne, Acaz. Daya Acaz ne, Ezequías. ¹⁰Daya Ezequías ne, Manasés. Daya Manasés ne, Amón. Daya Amón ne, Josías. ¹¹Daya Josías ne, Jeconías nduco dihno se. Tahn min che din sandado yahn Babilonia preso ihyan nación yahn Israel, quenda se ihyan.

¹²Cuahn che chenan ihyan chahn nación yahn Babilonia, chihndeyan Salatiel, daya Jeconías. Daya Salatiel ne, Zorobabel. ¹³Daya Zorobabel ne, Abiud. Daya Abiud ne, Eliaquim. Daya Eliaquim ne, Azor. ¹⁴Daya Azor ne, Sadoc. Daya Sadoc ne, Aquim. Daya Aquim ne, Eliud. ¹⁵Daya Eliud ne, Eleazar. Daya Eleazar ne, Matán. Daya Matán ne, Jacob.

¹⁶Daya Jacob ne, José, ihyan min che chihnevaco nduco María, chaco Dihvo vo Jesucristo. Dihvo vo ne, a ihyan min che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehñse.

¹⁷Ri ndichecun ihyan ndico che cochi rihco ndata ye nde cuahn che quenan Abraham iyehñse nde nda ro che quenan David. Me nde ro che quenan David ne, te ndichecun ihyan ndico nde nda ro che chahtenan ihyan nación yahn Israel preso nación yahn Babilonia. Me nde ro min ne, te ndichecun ihyan ndico nde nda ro che chihndeyan Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehñse.

Nduhca che chihndeyan Dihvo vo Jesucristo

¹⁸Tuhca chi che chihndeyan Dihvo vo Jesucristo: Chaco ye, María ne, a va ndudo yahn ye che cahnevaco ye nduco José. Numanahn che metah cahnevaco ye ne, nduco vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ndaca daya ye. ¹⁹Nducote ndah ihyan José ne, cuahn che checadino ye che quenun daya María ne, hua nahn ye che cora vedecuihno yahn ihyan min. Chemin che chihco dama ino ye che decuihno ye ndudo yahn ye nduco vih, tin deman no ye, cava che hua cadino ihyan. ²⁰Ate ndihchero ye van yahnde yahn ye ama ángel yahn Dihvo vo Dendiohs, ne rahn ángel me ri ye ihyan:

—José, ndata yahn David, hua dehve rahque, co cahnevaque nduco María. Hua ndeh ndedecadine, te che quenun daya ye ne, a nduco vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs. ²¹Cuahn che cuhndeyan decuah me ne, cuaconehn che duche JESUS, te a ihyan min che ndedevahn ye ihyan yahn ye, cava che hua conda ihyan chahn, din nunde yahn ye.

²²Tihca chi nducuahn chemin cava che conahn che chihquentiyon Dihvo vo Dendiohs, dirun ihyan profeta tuhca: ²³Ama ndahta ntuhco ne, conun daya ye.

Cuahn che cuhndeyan ne, conan che duche Emanuel. Che tihca duche ne, conahn che Dendiohs nduco ye uvo.

²⁴Cuahn che ntuche José ne, dinahn ye nduhca che chihquentiyon ángel me ihyan, ne chihnevaco ye nduco María. ²⁵Ate metah conan cuma ye ihyan nde chuh ro che

chihndeyan decuah me. Cuahn che chihndeyan decuah me ne, JESUS chaconahn ye che duche.

Chahn ihyan devano nevahneacun ye Dihvo vo Jesucristo

2 ¹Chihndeyan Dihvo vo Jesucristo yan Belén, estado yahn Judea, cuahn che quenan rey Herodes rihquentiyon ye estado min. Tahn min ne, o ino ihyan devano che chica ye yahn yahn cuahn nan che riquendah yahn ne, nda ye yan Jerusalén, ²ne tumerune ye:

—¿Ti quenan rey yahn ihyan nación yahn Israel che a chihndeyan ye ne? A devano nuhn che a va ye, te a ndihchero nuhn iyon che rihco ro che a chihndeyan ye. Chemin che cochi nuhn ndeva nuhn yavenan ye.

³Cuahn che checadino rey Herodes che tihca ne, ama ndeh ndedecadino se. Namin nducoyaca ihyan yan Jerusalén ama ndeh ndedecadino ye. ⁴Tuhme chihquentiyon rey me che ndo dama chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ne tumerune se ti va cade che cuhndeyan ihyan che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehanse.

⁵Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Yan Belén, estado yahn Judea, va cade che cuhndeyan ye, te dirun ihyan profeta tuhca:

⁶Yan Belén, estado yahn Judea ne,
co cuande van yan rahte yahn estado min,
te min va che cuhndeyan ihyan ndinan
che din ye cudado ihyan yahn Dendiohs, ihyan nación
yahn Israel.

⁷Chihno min ne, cuahn ndeh cah rey me ihyan devano chahn, ne tumerune se ihyan deh ro niyon che chihnde ro iyon me. ⁸Tuhme chihquentiyon se ihyan chahn, ne rahn se:

—Cuahn nchuhn yan Belén, tumerune ndah ne ti quenan decuah me, ne cuahn che a ntaca ne ne, checu ne ndudo yahn cava che namin cahh ndeva yavenan.

⁹Chihno chihcovan ihyan chahn che rahn rey me ne, quendi ye cuahn ye. Tuhme iyon me ne, quendahn nan cuahn nde nda cuaco nan che quendite decuah me, ne min quendihco.

¹⁰Cuahn che ndihchero ihyan chahn che quendihco iyon me min ne, ama chi yeno ye. ¹¹Chenda ye chete vah, ne cuahn che ndihchero ye lihn me nduco chaco Mariá ne, chehtihya

ye ndeva ye yavenan. Tuhme nahne ye yave nan che chenun tume yahn ye, ne tendah ye diyahnguan man, cuhn man, nundedan che duche mirra man, cah ye co yahn lihn me. ¹²Chihno min ne, cah Dendiohs che checadino ihyan chahn van yahnde yahn ye che metah ndaconan ye nan quenun Herodes, ne chemin che chahconan ye yune, conahn ye yan vaco ye.

Chano José, quenda ye Mariá nduco lihn me, cuahn ye nación yahn Egipto

¹³Cuahn che a conahn ihyan devano chahn ne, ndihchero José van yahnde yahn ye ama ángel yahn Dihvo vo Dendiohs, ne rahn ángel me ri ye ihyan:

—Cuiquenda sahn dihn nduco chaco se, ne codin vi, cuehn cuahn nación yahn Egipto. Min conen nde ro che cahcantiyón che ndaconen, te Herodes ne, nuhn se sahn dihn me cava che cahno se sahn.

¹⁴Ndetahno quenda José sahn dihn me nduco chaco se chete rahn, cuahn ye cuahn nación yahn Egipto. ¹⁵Min chahtenan ye nde nda ro che chih Herodes. Tihca chi cava che conahn ndudo che cah Dendiohs, dirun ihyan profeta tuhca: “Nde nación yahn Egipto quenda Dayá.”

Dechuh Herodes sandado, chahn se chihno se chechahya

¹⁶Cuahn che tumacadino Herodes che chahcotahn ihyan devano chahn yahn se ne, ama chi tan se, ne dechuh se sandado yan Belén man, yan che nino min man, che chihno se nducoyaca decuah chahn, nde chechahya che a ri o nduyo, te a tih va ro che ndihchero ihyan devano chahn iyon me. ¹⁷Nduco tihca chinahn ndudo che dirun ihyan profeta Jeremías tuhca:

¹⁸Ama rah ran ihyan man,
ama raco ye man,

anduhneca ndete che man Raquel raco ye cava daya ye.

Hua ndaca ye vedechahtino, te a chihno chihno se daya ye.

¹⁹Cuahn che a chih Herodes ne, min nación yahn Egipto ndihchero José van yahnde yahn ye, ama ángel yahn Dihvo vo Dendiohs, ne rahn ángel me ri ye ihyan:

²⁰—Cuendiquenda sahn dihn me nduco chaco se, ne conahn nación yahn Israel, te a chih sahn che nahn cahno se sahn.

²¹Tuhme ndiquenda José sahn dihn me nduco chaco se, ne ndaconan ye nación yahn Israel. ²²Ate checadino José che Arquelao rihquentiyon se menun chida se estado yahn Judea, ne hua chihquino ye quenan ye estado min. Tuhme cah Dendiohs che checadino ye van yahnde yahn ye, ne cuahn ye estado yahn Galilea. ²³Min quenan ye ama yan che duche Nazaret. Tihca chi cava che conahn nduhca che dirun ihyan profeta yahn Dihvo vo Jesucristo tuhca: “Nazareno cahma ihyan yahn ye.”

Juan Bautista ne, rahndudo ye yahn nan che metah duhva

3 ¹Tahn min ne, nda Juan Bautista estado yahn Judea, yahn nan che metah duhva. Min cahndudo ye ²ne rahn ye:

—Cuento ino nchuhn nunde yahn ne, te Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero ne, a nun cuahn cahcantiyon ye.

³A yahn Juan che dirun ihyan profeta Isafas tuhca:

Cuahndudo ama ihyan yahn nan che metah duhva, ne cahma ye tuhca:

“Cuihcoyan nchuhn chedave yahn ne cava che nevahnecon ne Dihvo vo.”

⁴Tino yahn Juan ne, ndiya nduco yudo yahn camello, ne quenan chete ye ama ima. Reh ye ama nan yahcadahn man, rih ye nedih yahn che va van chano man. ⁵Ihyan yan Jerusalén man, ihyan che vate ye tama te o yan estado yahn Judea man, chihto ico Jordán man ne, rahn ye rihnevan ye che rahndudo Juan. ⁶Rentuma ino ye nunde yahn ye, ne rehdenune Juan ihyan, min ico Jordán.

⁷Ama yahn sahn fariseo man, sahn saduceo man, renda se cava che cuehdenune Juan sahn. Ate riha ye sahn:

Nchuhn ne, nduhchan cu tan tihchan ne. ¿Duh te cuande nchuhn che din nun ino ne cava che ndevahn ne yahn castigo yahn Dendiohs che va che co ne? ⁸Cuahtenan nchuhn nduhca che rahtenan ihyan che rento ino ye nunde yahn ye numacuahn chedave yahn ye. ⁹Hua ndere ndonan man ne nchuhn che ndata yahn Abraham nchuhn, te ndete che nahn Dendiohs che ndere co yahn ndata yahn ihyan min ne, nde tu che tuhchan co din ye che ndaconda ihyan che co cuande ye nan ndata yahn ye. ¹⁰Man ne, anduhneca ndete che a va yan

cu tin cava che cata dihyoduto yahn. Nducuahñ yahn che hua cochihve ndute yahn ne, cata, conun vacoyahn. Atihnoca co nduco nchuhn che hua cochihve che redin ne, te va che co ne castigo.

¹¹U ne, rehdenuné nchuhn cava che co ro che a nto ino ne nunde yahn ne. Ate a nun cochi tama ihyan che tahque yudo vederihquentiyon quenán cuma ye che co u, che nde hua rignonun chihvé cava che co mozo yahn ye. Ihyan min ne, din ye che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, din ye castigo ihyan nunde man. ¹²Nduhca che retive yato ihyan trigo, rih ndah ye, ne rene din dama ye dache yama yahn, rihquiyahn ye ne, tihca a nun techecade ihyan min yahn nducoyaca ihyan. Ihyan che ndah ihyan ye nan Dendiohs ne, quenda ye ihyan vahchetero, ne ihyan che duhtuno ihyan ye ne, dechuh ye ihyan van ruchiyahn che hua nda ro che ntoh.

Chedenune Dihvo vo Jesucristo

¹³Tahn min ne, chica Dihvo vo Jesucristo estado yahn Galilea, nda ye ico Jordán nan quenán Juan cava che cuehdenune ye ihyan. ¹⁴Ate rahn Juan ri ye ihyan:

—U che rendotenán ndih cava che cuehdenune ne u, ¿taca che u cuehdenuné ndih?

¹⁵Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nahn che cuehdenune u, te redin yahn che dinahn vo nducuahñ vederihquentiyon yahn Dendiohs.

Tuhme chehdenune Juan ihyan. ¹⁶Chihno chedenune Dihvo vo ne, ndiquenda ye van nune. Ura min ndihchero ye Vaco Ndah yahn Dendiohs che chica vahchetero. Deca ro icui deca ro, ne chiya, quenun ihyan. ¹⁷Tuhme chenun ama ndudo che chica vahchetero che rahn tuhca:

—Sahnguh che Dayá. Yahinó sahn. Ama yenó che va se.

Chundah ne, tumarande se Dihvo vo Jesucristo

4 ¹Chihno min ne, din Vaco Ndah yahn Dendiohs che cuahn Dihvo vo ama cuan, yahn nan che metah duhva, cava che tumarande chundah ihyan.

²Min quenán ye chete che o raco ro, ne hua cheh ye. Chihno min ne, chi cuico ye. ³Tuhme chahn nda chundah, ne rahn se ri se ihyan:

—Ndete che Daya Dendiohs ndih ne, codin ne che tu che tuhchan ne, ndacondā pan.

⁴Ate ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—A ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Ndiyu deman pan che rendotenan ihyan, te namin rendotenan ye ndudo yahn Dendiohs.”

⁵Chihno min ne, quenda se ihyan nde tin yaco yahn yan Jerusalén. ⁶Rahn se ri se ihyan:

—Ndete che Daya Dendiohs ndih ne, cava ne muhn, co ne nde ndiyahn, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Caḥcantiyon Dendiohs ángel yahn ye che din ye cudado ndih,

cava che hua dehva co yahn ne.

⁷Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Namin ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Hua tumerende Dihve Dendiohs.”

⁸Chihno min ne, quenda chundah me ihyan ama tin ico yaco, ne nahma se ihyan nducuahn vederihquentiyon che va iyehse. ⁹Rahn se ri se ihyan:

—Ndete che cahntihya ne nan, ndeva ne yavenan ne, té nducuahn vederihquentiyon che tahchan ndih.

¹⁰Ate ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Cuavi nan, chundah, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Cuendeva yavenan Dihve Dendiohs. A ihyan min no codinehn yahn ye.”

¹¹Tuhme chihcoman chundah me ihyan, ne nda ángel chinduco ye ihyan.

Canan Dihvo vo Jesucristo ntiyon yahn ye

¹²Cuahn che checadino Dihvo vo che quenun Juan vacoyahn ne, conahn ye estado yahn Galilea. ¹³Ate hua quenan ye yan Nazaret. Tahque ndah ye ne, cuahn ye quenan ye yan Capernaum, yahn yahn Zabulón man, Neftalí man. ¹⁴Tihca chi cava che conahn nduhca che dirun ihyan profeta Isaías tuhca:

¹⁵Yahn yahn Zabulón man, Neftalí man,

chihto yune che rahn nan vine man, tama lado yahn ico Jordán man,

estado yahn Galilea, yan vaco ihyan tama naci6n man,

¹⁶min ne, anduhneca ndete che man nan che vate ihyan.

Ate nda ro che anduhneca ndete che condihco dave nan ye. Ihyan che vate ye min ne, cahnda yahn ye anduhneca ndete che a vate ye tah vederih.

Ate nda ro che anduhneca ndete che co dave yahn ye.

¹⁷A nde tahn min canan Dihvo vo rahndudo ye, ne rahn ye: —Cuento ino nchuhn nunde yahn ne, te Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero, a nun cuahn cahcantiyon ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye cun ihyan che retah yahca cava che conduco ye ihyan

¹⁸Ama yune ne, quechica Dihvo vo chihto vine yahn Galilea. Ndihero ye o ihyan retah yahca, Simón Pedro man, dihno ye Andrés man. Ura min ne, rentihyon ihyan chahn yana chete vine me cava che cotah ye yahca. ¹⁹Tuhme rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuhn vo conduco nchuhn u, ne ndotenan che din dama ne yahca ne, cacuahn nchuhn cava che din dama ne ihyan, conduco ye u.

²⁰Ndetahno chihcoman ihyan chahn yana yahn ye, ne cuahn ye nduco Dihvo vo.

²¹Tah cuahn cana nan me ne, ndihchero ye o daya Zebedeo, Jacobo man, Juan man. Chenun ye chete barco nduco chida ye, rentahyon nan ye yana yahn ye. Namin yahve Dihvo vo ihyan, ²²ne ndetahno chihcoman ye chida ye man, barco me man, cuahn ye nduco Dihvo vo.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye ama yahn ihyan

²³Chihno min ne, quechica Dihvo vo numacuahn yan yahn Galilea, ricuahn ye nduh cuan yaco yahn ihyan nación yahn Israel. Rahndudo ye nduhca che rihquentiyan Dendiohs ihyan yahn ye, ne redin ye che rendoyahn ihyan cah. ²⁴Nde numachahte nación yahn Siria chetuhn ndudo yahn vederihno che redin ye, ne ama chengu ihyan ihyan cah yahn ye, ihyan che rih dihca ye man, ihyan che ndi cheche ye man, ne din Dihvo vo che ndoyahn ye. Namin ihyan che chenun vaco chihnga ihyan ne, ndetendah Dihvo vo vaco chihnga chahn. ²⁵Ama yahn ihyan chinduco ye ihyan, ihyan estado yahn Galilea man, ihyan estado yahn Judea man, ihyan yan

Decápolis man, ihyan yan Jerusalén man, ihyan che vate ye tama lado lco Jordán man.

Dihvo vo Jesucristo ne, cahndudo ye ama tingüete

5 ¹Cuahn che ndihchero Dihvo vo che ama yahn ihyan chenun ye min ne, cocha ye ama tingüete, chihnde ye. Tuhme ndo dama ihyan che ritahno ye ihyan nan ye, ²ne chicuahn ye ihyan chahn tuhca:

³—Ihyan che ri ndache ye yahn che chendihco ye nunde ne, ndah ro yahn ye, te cuahtenan ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs.

⁴Ihyan che ran ye ne, ndah ro yahn ye, te necah Dendiohs vedechahtino ihyan.

⁵Ihyan che necun ye ne, ndah ro yahn ye, te cuahtenan ye iyehse nduhca che necah Dendiohs ndudo yahn ye.

⁶Ihyan che ama nahn ye che runecade cuahtenan ye ne, ndah ro yahn ye, te conan Dendiohs ihyan cava che conahn nduco ye.

⁷Ihyan che renan vahino ye ihyan chenahn ne, ndah ro yahn ye, te conan vahino Dendiohs ihyan.

⁸Ihyan che hua chendihco ye nunde ne, ndah ro yahn ye, te ndeva Dendiohs ihyan.

⁹Ihyan che riyahve ye ihyan cava che ndo yan ye nduco vih ne, ndah ro yahn ye, te nedin daya Dendiohs ihyan.

¹⁰Ihyan che redin tan ihyan nduco ye yahn che runecade vatechica ye ne, ndah ro yahn ye, te rihquentiyon Dendiohs ihyan.

¹¹Ndah ro yahn nchuhn cuahn che cahma tan ihyan nduco ne man, din tan ye nduco ne man, ndere cahma nunde ye yahn ne man, yahn che ritahno ne u. ¹²Cuahn che tihca cuahno co ne ne, co yeno ne, te ndeva Dendiohs nchuhn, cuahtenan ne vahchetero. A devano ne te a tihca chahno chi ihyan profeta che chahte ye a rahn me, din tan ihyan nduco ye.

Ejemplo yahn ima

¹³Ima ne, ama richihve, ate ndete che necan, che metah chihn dihne ne, ametah cochihve. Va che cahtera ihyan,

condinun condinahn̄no ye. Chemin che nahn che din nchuhn cudad̄o vederihquentiyon che chen̄an cuma ne.

Ejemplo yahn yahn

¹⁴Nduhcā che richihve yahn che ri ro dave nan̄ ihyan muhn iyeh̄nse ne, tihcā richihve nchuhn cavā nducoyacā ihyan, te a devano ne vederihquentiyon yahn Dendiohs. Yan̄ ne, rihco ihyan amā tin ico, te nahn ye che ndah co ro. ¹⁵Namin cuahn che nahn yahn ihyan amā yahn ne, rihco ye nan̄ che yaco cavā che co ro dave nan̄ ihyan che chenun ye chete vah. Hua rihco ndeh ye man̄ amā cajón. ¹⁶Namin nchuhn ne, nahn che runecāde cuahtechica ne cavā che cua cuande nducoyacā ihyan, ne ndeva ye yavan̄an Chida ne che va ye vahchetero.

Dihvo vo Jesucristo ne, cah̄ cuande ye yahn ley che dirun Moisés

¹⁷Cuedevano nchuhn che ndá̄ ndiyu cavā che cuahcotahn̄ yahn ley che dirun Moisés man̄, ndudo che dirun ihyan profeta man̄, te cavā che cah̄ cuandé ihyan deh conahn. ¹⁸Cuaco rahn̄ rí nchuhn te numanahn che metah cuihno vahchetero man̄, iyeh̄nse man̄ ne, hua condanan nde amā ndudo nan̄ ley min. Nde nducuahn che hua nduh rigonun chihve che rah̄co ihyan ne, va che conahn. ¹⁹Chemin che adecoduhno ihyan che cah̄nevi ye amā nan̄ vederihquentiyon yahn, andahre hua nduh rigonun chihve che rah̄co ye, ne tihcā cacuahn ye ihyan chenahn̄ ne, ihyan min ne, hua nduh rigonun chihve ye vahchetero nan̄ che rihquentiyon Dendiohs. Ate ihyan che dinahn ye nducuahn, ne tihcā cacuahn ye ihyan chenahn̄ ne, amā rigonun chihve ye vahchetero nan̄ che rihquentiyon Dendiohs. ²⁰Rahn̄ rí nchuhn te ndete che hua nde tahque runecāde cuahtechica ne che co sahn̄ fariseo man̄, sahn̄ devano ley che dirun Moisés man̄ ne, nde hua co cuahtenan ne vahchetero nan̄ che rihquentiyon Dendiohs.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che hua nahn che co tan̄ ihyan

²¹Nchuhn ne, a devano ne te ihyan ndico yahn ne chicuahn ye tuhcā: “Hua cah̄ne ihyan, te adecoduhno ihyan che cah̄no ye vih̄ ne, va che co ye castigo.” ²²Ate u ne, rahn̄ rí nchuhn te adecoduhno ihyan che co tan̄ ye nduco ihyan chenahn̄ ne,

va che co ye castigo. Adecoduhno ihyan che cahva ye nduco ihyan chenahn ne, va che ndo dama ihyan ndinan, din ye castigo ihyan. Adecoduhno ihyan che cahma ye co ye tama ca ihyan che nahn dave yahn ne, cahnda yahn ye, te nduco nunde min ne, codin che conun ye van ruchiyahn.

²³Chemin che rahn ri nchuhn te andahre a nda ne nan ta nduco vedino che cah ne Dendiohs, ate ndete che ura min nta tin ne che va nunde yahn ne nan ihyan ne, ²⁴cuihco ndah ne vedino me chihto nan ta, ne dinoca cahh ne ndaca ne che nchahco nunde ihyan min, cuenedin ndah ne ndudo nduco ye. Tuhme co cah ne vedino yahn ne.

²⁵Me ndete che va ihyan che nahn caa nunde ye yahn nchuhn ne, codin nun ino ne cuenedin ndah ne ndudo nduco ye numanahn che metah caa nunde ye yahn ne, te ndete che hua ne, cahco ye nchuhn tah intiyahn. Intiyahn ne, cahcantiyon ye policia che tihyon se nchuhn vacoyahn, ²⁶ne cuaco rahn ri nchuhn te min cuahtenun ne nde cuihno nedihve ne nducuahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che hua ndere cuahtenan ihyan nduco ndahtha che hua nihnevaco nduco ye

²⁷Nchuhn ne, a devano ne te ihyan ndico yahn ne chicuahn ye tuhca: “Hua ndere conen nduco ndahtha che hua nihnevaco ndoque.” ²⁸Ate u ne, rahn ri nchuhn te adecoduhno ihyan che ndihchero ye ama ndahtha, ne ndedecadino ye che nahn conan ye nduco te ne, nduco chemin a quendihco ye nunde nduco te nan Dendiohs, te anduhneca ndete che a quenan ye nduco te.

²⁹Ndete che cava ama ndutinahn nchuhn adeche denda ne, cuahtendihco ne nunde ne, hua tumacah ne yahn. Codin ne cuande anduhneca ndete che a tico ne chacondah ne, te tahque ndah che conda ama ndutinahn ne yodemin ca che cuahtenun ne van ruchiyahn. ³⁰Ndete che cava ama tah nchuhn adeche denda ne, cuahtendihco ne nunde ne, hua tumacah ne yahn. Codin ne cuande anduhneca ndete che a chihca ne chacondah ne, te tahque ndah che conda ama tah ne yodemin ca che cuahtenun ne van ruchiyahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che hua ndahca che tehche ihyan ndahtha yahn ye

³¹Nchuhn ne, a devano ne te chicuahn ihyan ndico yahn ne tuhca: “Adecoduhno ihyan che nahn tehche ye ndahtha yahn

ye ne, va che dirun ye ama caca, cah ye tahn nan che cahco ro ye che a nteche ye tahn.” ³²Ate u ne, rahn ri nchuhn te co tehche ihyan ndahta yahn ye atenaⁿ ndete che conan te nduco tama cahn, te ndete che ndere tehche ye tahn ne, cuahn che cuhnde te nduco tama se ne, a man ye quendihco ye nunde. Namin adecoduhno ihyan che cahnevaco ye nduco ama ndahta che nteche incahn te tahn ne, condihco ye nunde.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che hua ntihyon yan
ihyan Dendiohs cuahn che cah ye ndudo yahn ye***

³³Nchuhn ne, a devano ne te chicuahn ihyan ndico yahn ne tuhca: “Hua ndere cah ndudo yehn Dihve Dendiohs, te va che dinehn nducuahn ndudo yehn che cah.” ³⁴Ate u ne, rahn ri nchuhn te hua cah ne ndudo yahn ne, ntihyon yan ne Dendiohs. Namin hua ntihyon yan ne vahchetero, te min quenan ye rihquentiyon ye. ³⁵Nde hua ntihyon yan ne muhn iyehse, te quenan ye numachahte. Nde hua ntihyon yan ne Jerusalén, te yan yahn ye. ³⁶Nde hua ntihyon yan ne tin ne, te nde ama yudo tin ne ne, metah vederihquentiyon yahn ne che cahcantiyon ne che ndacorun color yahn. ³⁷Cuahn che cah ne ndudo yahn ne ne, hua ntihyon yan ne nde ama nan dehtenduh. Ama no ndudo cahma ne, a tihca, a o hua tihca, te che rentihdenan ca ne ndudo cava che cotahno ihyan ne, chundah rihquentiyon se chemin.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che hua
ndahconan ihyan yahn vih nduco vedetan***

³⁸Nchuhn ne, a devano ne te chicuahn ihyan ndico yahn ne tuhca: “Adecodehno nunde che din ihyan ne, a nunde min no va che nuhnde menun yahn ye.” ³⁹Ate u ne, rahn ri nchuhn te hua dama co ne nduco ihyan che din tan ye nduco ne. Ndete che va ihyan che cuahn ye ama lado vaconan ne ne, ndotenan che dama co ne nduco ye ne, cuahnecun ne che cuahn ye tama lado. ⁴⁰Nde te che va ihyan che caca nunde ye yahn ne, nahn cahnevi cahteca ne ne, cah ne nde cahteca tu yahn ne ihyan. ⁴¹Nde te che tahn nun sandado nchuhn yune, cahcantiyon se che quendehde ne chede yahn se nduhneva che rihquentiyon ley ne, nde chunnan ca cuiquendehde ne yahn

se. ⁴²Adecoduhno ihyan che caca ye dehtenduh yahn nchuhn, a nahn yahn ye, o nahn tumanan no ye ne, cah ne ihyan.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che din
yahino ihyan ihyan che tan ye nduco ye***

⁴³Nchuhn ne, a devano ne te chicuahn ihyan ndico yahn ne tuhca: “Codin yahine ihyan che yahino ye di, ne codin tan nduco ihyan che redin tan ye ndoque.” ⁴⁴Ate u ne, rahn ri nchuhn: Codin yahino ne ihyan che rendihche tan ye nchuhn man, cuica ne Dendiohs che din ye che ndah nduco ihyan che rahva ye yahn ne man, ihyan che rihya ye nchuhn man, ihyan che redin tan ye nduco ne man. ⁴⁵Ndete che tihca din nchuhn ne, dama ri ne nduco Chida ne che va ye vahchetero, te ihyan min ne, redin ye che rendihco dave yahn yahn man, redin ye che ran co man, cava che ndah yahn ihyan che ndah ihyan ye man, ihyan che duhtuno ihyan ye man. ⁴⁶Ndete che atenan ihyan che yahino ye nchuhn din yahino ne ne, zehra cochihve yahn ne?, te nde sahn rica tume cade iyo tihca redin se. ⁴⁷Namin ndete che atenan combiero yahn ne necah ne Dendiohs ihyan ne, zehra cochihve yahn ne?, te nde ihyan che hua devano ye che va Dendiohs tihca redin ye. ⁴⁸Nchuhn ne, nahn che runecade ne nduhca che runecade Chida ne che va ye vahchetero.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye nduhca che
redin yahn che din ihyan vedevahino***

6 ¹Cuihco nchuhn cudado che hua din ne dehtenduh che ndah atenan cava che ndihchero ihyan, te ndete che cava che ndeva ihyan yavenan ne che tihca din ne ne, nde hua cochihve yahn ne nan Chida ne che va ye vahchetero. ²Chemin che cuahn che din ne vedevahino ne, co din ne cuande che hua cadino nde ama ihyan. Hua dama co ne nduco sahn che o nan o chende se che redin se vedevahino nan nducoyaca ihyan, chete yaco man, cuahn yune man. Sahn chahn ne, tihca redin se cava che ndonan ihyan sahn, ate cuaco rahn ri nchuhn te nde hua cochihve yahn se nan Dendiohs che tihca redin se. ³⁻⁴Ndaconan rahn ri nchuhn te cuahn che din ne vedevahino ne, co din ne cuande che hua

cadino nde ama ihyan, cava che Chida ne che rendihche ye nducuahne che redin ne ne, ndahco menun ye yahn ne.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye ihyan nduhca che covah ye

⁵Nchuhn ne, cuahn che covah ne ne, hua din ne nduhca che redin sahn che o nan o chende se che renan ino se rahtendi se revah se chete yaco man, cuahn yune man, nan che co ndihchero nducoyaca ihyan sahn. Cuaco rahn ri nchuhn te nde hua cochihve yahn se nan Dendiohs che tihca redin se. ⁶Cuahn che covah nchuhn ne, codin ne cuande che hua van yahn ihyan. Tahque ndah che deman ne covah ne chete vah nan che deman Chida ne cahnevan ye. Cuedevano ne te rendihchero ye nchuhn, ne ndahco menun ye yahn ne.

⁷Cuahn che covah nchuhn ne, hua din ne nduhca che redin ihyan che hua devano ye che va Dendiohs. Ama ndeh revah ye nan dehtenduh che redin ye dendiohs yahn ye, te rahco ye te nduco che ama ndeh revah ye ne, cahnevan dendiohs yahn ye. ⁸Hua dama co ne nduco ye nan che revah ne, te Chida ne ne, nde ura che ametah caa ne ihyan ne, a devano ye nducuahne dehtenduh che rendotenan ne. ⁹Chemin che covah nchuhn tuhca:

Chida nuhn che va ne vahchetero,
Rica nuhn ndih che din ne che ndeva nducoyaca ihyan
yavenan ne, co devano ye che metah nde ama nunde nan
ne.

¹⁰Rica nuhn ndih che cuanan cahcantiyon ne nuhn.
Nahn nuhn che dinahn ihyan iyehense vederihquentiyan
yahn ne nduhca che redinahn angel che vate ye
vahchetero.

¹¹Cuete ne che cheh nuhn man ro cuh.

¹²Cuenchahco ne nunde yahn nuhn nduhca che renchahco
man nuhn yahn ihyan che redin tan ye nduco nuhn.

¹³Cuendedevahn ne nuhn tah chundah, hua cuahnevan ne
che tumarande se nuhn.

Tihca, te a ndih che rihquentiyan ne cuahn dama. Ama
yudo vederihquentiyan quenana cuma ne. Tihca co.

¹⁴Cuedevano nchuhn te ndete che nchahco ne yahn
ihyan che redin tan ye nduco ne ne, namin Chida ne che
va ye vahchetero nchahco ye nunde yahn ne. ¹⁵Ate ndete

hua nchahco ne yahn ihyan ne, namin Chida ne che va ye vahchetero ne, hua nchahco ye yahn ne.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye ihyan
nduhcā che cuahte ye yahte***

¹⁶Nchuhn ne, cuahn che cuahte ne yahte ne, hua din ne nduhcā che redin sahn che o nan o chende se. Sahn chahn ne, ndih ran vaconan se cava che cadino ihyan che vate se yahte. Cuaco rahn ri nchuhn te nde hua cochihve yahn se nan Dendiohs che tihca redin se. ¹⁷Cuahn che cuahte nchuhn yahte ne, cuahco nan ne man, cuih ne caca tin ne man, ¹⁸cava che nde hua cadino ihyan che vate ne yahte. Chida ne a devano ye, te rendihchero ye nchuhn, ne ndahco menun ye yahn ne.

Ejemplo yahn vedecuihca

¹⁹Hua cuahcoran nchuhn cava vedecuihca che a chemin no din dama ne. Hua regu, te rine iteduhn man, reh dache man, renda sahn duco, riquenda se man. ²⁰Tahque ndah ne, codin nun ino ne cava che cuahtenan ne vahchetero, te chemin ne, anduhneca ama vedecuihca che hua redetoh iteduhn man, hua reh dache man, hua riquenda sahn duco man. ²¹Nahn che tihca din nchuhn. A devano ne te nan che va vedecuihca ne, a yahn chemin no che rendedecadino ihyan.

Ejemplo yahn ndutinān ihyan

²²⁻²³Ndutinān nchuhn ne, nduhcā ama yahn che richihve yahn ne che ri ro nan ne. Ndete che ndah ndutinān ne ne, ndah ro nan ne. Ate ndete che hua ne, anduhneca ndete che man nan che vate ne. Atihnoqa vederendedecadino yahn ne, te ndete che cochihve ne, conahn ndah ne vederihquentiyon yahn Dendiohs. Ate ndete che cuahcotahn ne vederihquentiyon yahn ye ne, hua cochihve vederendedecadino yahn ne, ne anduhneca ndete che ama man nan che vate ne.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che a Dendiohs
va che din yahino ihyan ndiyu vedecuihca***

²⁴Nde ama ihyan ne, hua co cuahtenan cuma ye o dihve ye damandahn, te din yahino ye ama, ne cahcoman ye tama, o dinahn ye yahn ama, ne cuahcotahn ye yahn tama. Atihnoqa

nchuhn, te hua co din yahino ne Dendiohs ndete che yahino ne vedecuihca.

Dendiohs ne, redin ye cudado ihyan yahn ye

²⁵Ráhn rí nchuhn: Hua cuahcoran ne deh cheh ne man, deh cuh ne man, ti ndaca ne tino che cuahtenun ne man. A Dendiohs che deco ye nchuhn iyehense, ne te ye che cheh ne man, tino che cuahtenun ne man. ²⁶Cua cuande nchuhn. Yahda ne, andahre hua rendotenan che din te nduhca che redin ihyan che rino ye ndata man, rentumanan ye ndute ndata man, rih ndah ye man, ate Chida ne che va ye vahchetero ne, redin ye che rendaca te che reh te. Cuedevano ne te tahque redin ye cudado nchuhn che co ite chahn. ²⁷Nde ama nchuhn, andahre ama ndedecadino ne, ate hua co din man ne che cuihta ne mahn metro.

²⁸Nde hua redin yahn che ndedecadino nchuhn ti ngua ne tino che cuahtenun ne. Cua cuande ne. Nanda ne, hua rendotenan che din nduhca che redin ihyan che redin ye ntiyon man, riya ye tino man, ²⁹ne ráhn rí nchuhn te nde rey Salomón andahre ama chahte vederihquentiyon quenan cuma ye, ate tahque ndah chan ro nanda che co tino che quenun ye. ³⁰Nchuhn che ndeh rendedecadino ne cava ne, nducote redin Dendiohs che ama ndah chan ro nanda andahre ama o ro ra regu, cuedevano ne te tahque redin ye cudado nchuhn. ³¹Chemin che hua nahn che ama ndedecadino ne deh cheh ne man, deh cuh ne man, ti ngua ne tino yahn ne man. ³²Ihyan che nde hua devano che va Dendiohs ne, ama rendedecadino ye yahn dehtenduh chemin chan. Ate nchuhn ne, va Chida ne vahchetero che redin ye cudado nchuhn, ne a devano ye yahn dehtenduh che rendotenan ne. ³³Menan vihca cuahnecun ne che cahcantiyon ye nchuhn man, runecade cuahtechica ne nduhca che nahn ye man, ne te ye nducuahn dehtenduh chemin chan che rendotenan ne. ³⁴Chemin che hua ndedecadino nchuhn taca cuahno co ne caviyan deman, te queri ama ro ne, va vederahn yahn ne, ne hua redin yahn che cuahcoran ne taca cuahno co ne.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che hua ndahchenan ihyan vih

7 ¹Hua ndahchenan nchuhn ihyan cava che hua din Dendiohs castigo nchuhn. ²Nduhca che ndahchenan

ne ihyan ne, tihcā cua cuande Dendiohs nchuhn, din ye castigo nchuhn. ³Ndete che ndahchenan ne ama ihyan yahn dehtenduh che hua ndahcā redin ye, ate nde hua retumacadino ne che va dehtenduh che tahque chihnga redin man ne ne, anduhneca ndete che ama vihto quenun ndutinan ne nde hua retumacadino ne yahn, ate rendahchenan ne ihyan che quenun ama yaca ndutinan ye. ⁴Ndete che yahve ne ama ihyan che hua ndahcā redin ye cuahn che nde tahque chihnga redin man ne ne, anduhneca ndete che cahma ne co ne ihyan che tendah ne yaca che quenun ndutinan ye cuahn che quenun ama vihto ndutinan man ne. ⁵Ndete che tihcā din nchuhn ne, o nan o chende ne. Nahn che dinoca cahcoman ne dehtenduh che tahque chihnga redin ne, tuhme conan yahn ne che yahve ne ihyan che cahcoman ye dehtenduh che hua ndahcā redin ye.

Ejemplo yahn yahna man, cuche man

⁶Nde hua redin yahn che ndere yahve nchuhn ihyan che cheche chedave yahn ye cava che nevahnecon ye ndudo ndah yahn Dendiohs, te denan co tan ye nduco ne man, duche rino ye ndudo me man. Ndete che ndere yahve ne ihyan chemin chan ne, anduhneca ndete che cah ne dehtenduh che ndah yahna, ne denan co tan te, cua te nchuhn man, anduhneca ndete che cahnetave ne tu diyahn nan cuche, ne condinun condinaho te man.

Ejemplo nduhca che covah ihyan, caca ye Dendiohs dehtenduh che nahn ye

⁷⁻⁸Cuica nchuhn dehtenduh che nahn ne Dendiohs, ne te ye nchuhn. Tihcā, te anduhneca che redin man ne. Cuahn che rica ne dehtenduh combiero yahn ne ne, rete ye. Cuahn che renuhn ne dehtenduh ne, renda ne. Cuahn che riyahve ne chende vaco ihyan ne, renahne ye.

⁹Nde ama nchuhn ne, hua rahcotahn ne yahn daya ne cuahn che rica che cheh. Ndete che rica pan ne, hua rihquino ne recah ne tu. ¹⁰Ndete che rica yute yahca ne, hua recah ne ama cu. ¹¹Nchuhn ne, andahre duhtuno ihyan ne ne, recah ne dehtenduh che ndah daya ne. Rahn ri nchuhn te Chida ne

che va ye vahchetero ne, nde tahque nun te ye dehtenduh che ndah cuahn che caca ne ihyan.

¹²Codin nchuhn che ndah nduco ihyan nduhca che nahn ne che din ye nduco ne, te tihca rihquentiyon nan ley che dirun Moisés man, libro che dirun ihyan profeta man.

Ejemplo yahn chendevah che tuhco

¹³⁻¹⁴Andahre ama vahche cuahno nchuhn, ate codin ne fuerza cahcoman ne vedeyeno yahn man ne, codinahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, cava che co tuno ne vahchetero. Rahn ri nchuhn te neve ra ihyan che tuno ye min, ne anduhneca ndete che ama tuhco chendevah nan che conda ye man, ama vahche yune nan che chuh ye man. Me ihyan che riquendi ye vedeyeno yahn man ye ne, ama yahn ye. Ihyan chahn ne, anduhneca ndete che ama chahte chendevah nan che renda ye man, ama ndahca yune nan che rechuh ye man, ate cuahn che cuhnde cade yahn ye ne, co ye castigo, cuahtenun ye van ruchiyahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye tachan ihyan sahn che redin ca che Dendiohs dechuh ye sahn

¹⁵Rahn ri nchuhn che cahco ne cudado yahn sahn che redin ca se che Dendiohs dechuh ye sahn. Sahn chahn ne, redin ca se che ama necun se, ate ama duhtuno ihyan se. ¹⁶Nchuhn ne, cahco ne cudado nducuahn che redin se, ne tumacadino ne duh ihyan se. A devano nchuhn te ndiyu nan yahn yan che ri uva, nde huane nan chano yan che ri higo. ¹⁷⁻¹⁸Yahn ndata che ndah ne, ndah ndute yahn, ne yahn che hua ndah ne, hua ndah ndute yahn. ¹⁹⁻²⁰Atihnoca sahn chahn, te nan ntiyon yahn se ne, tumacadino nchuhn ndete che numa cuaco vatechica se o rihncheh se. Nducuahn yahn che hua ndah ndute yahn ne, rihca ihyan, rihquiyahn ye. Atihnoca sahn chahn, te va che co se castigo, cuahtenun se van ruchiyahn.

Rahn Dihvo vo Jesucristo te hua nducoyaca ihyan co cuahtenan ye vahchetero

²¹Hua nducoyaca ihyan che rahn ye yahn che Dihve ye u, cuahtenan ye vahchetero, te atenan ihyan che dinahn ye vederihquentiyon yahn Chida, ihyan min che va ye

vahchetero. ²²Cuahn che cuhnde çade yahn nducoyaca ihyan ne, ama yahn ihyan çahma ye yáhn: “Dihve nuhn, nuhn ne, din nuhn ntiyon yahn ne, ntihiyon yan nuhn ndih, ne nduco chemin ndetendah nuhn vaco chihnga man, din nuhn ama ndeh nan vederihno man.” ²³Ate çahmá có sahn chahn: “Ndiyu ihyan yáhn nchuhn. Cuahn ne ama lado. Nchuhn ne, duhtuno ihyan ne.”

Ejemplo yahn name yahn vah

²⁴Adecoduhno ihyan che rihcovan ye ndudo che tuhchan che ricuáhn, ne dinahn ye ne, ihyan min ne, nduhça ama ihyan che vivo ye che chihno ye vaco ye, chihco ye name yahn nan yava. ²⁵Chihno min ne, ama chi yudo, chan co nahñ man, chihta ico man, chano yune man. Chuh nune nan nti vah me, ate hua dehva chi yahn, te chiche nti nan yava. ²⁶Me adecoduhno ihyan che rihnevan ye ndudo che tuhchan che ricuáhn, ne hua dinahn ye ne, ihyan min ne, nduhça ama ihyan tundo che chihno ye vaco ye man yahndute. ²⁷Chihno min ne, ama chi yudo, chan co nahñ man, chano yune man, chihta ico man. Chuh nune nan nti vah me, ne quenda.

²⁸Cuahn che chihno chicuahn Dihvo vo ne, ama chahn ino ihyan, ²⁹te numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs chicuahn ye, ndlyu nduhça che ricuahn sahn devano ley che ddrun Moisés.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn ama sahn che ndi se cah che rechā yute

8 ¹Cuahn che ndaconan Dihvo vo che chahn ye tingüete me ne, ama yahn ihyan nduco ye. ²Ura min ndā ama sahn che ndi se cah che rechā yute, chehntihya se nan ye, ne rañ se ri se ihyan:

—Dihvé, ndete che nahn ne ne, co din ne che ndoyáhn.

³Tuhme nahn tah ye sahn, ne rañ ye:

—Taca hua. Náhn. Man ne, a ndoyehn.

Ndetahno che rañ ye tihça ne, ndoyahn se. ⁴Tuhme rañ ye ri ye sahn:

—Culhque cudado. Hua cahme nduco nde ama ihyan taca chi che ndoyehn. Tahque ndah ne, cuehn nan chidocuyan, ndihchero ye di, ne cah vedino nduhça che chihquentiyon

Moisés cava che co devano nducoyaca ihyan che a ndoyehn.

***Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn
sahn decahya yahn ama capitán***

⁵Cuahn che chenda Dihvo vo yan Capernaum ne, ama capitán yahn Roma, chica se favor ihyan, ⁶ne rahn se:

—Dihvé, sahn decahya yáhn ne, ndi cheche se, ametah cocha se.

⁷Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuhn vo ndoque, dín che ndoyahn se.

⁸Ate rahn sahn capitán me ri se ihyan:

—Dihvé, hua denduh ne ndih cava no u, te u ne, ndiyu ihyan che redin yahn che cahñ ne ndevacó. Nduco ama ndudo che cahma ne ne, ndoyahn sahn decahya yáhn. ⁹Tihca, te namin u ne, va ihyan che nte ye vederihquentiyon quenán cumá, ne vate sandado yáhn. Cuahn che rihquentiyón ama se che cahñ se ne, rahn se. Cuahn che rihquentiyón tama che chi se ne, rechi se. Adecodehno che rihquentiyón sahn decahya yáhn ne, redinahn se.

¹⁰Ama cuahn ino Dihvo vo che tihca rahn se, ne rahn ye nduco ihyan che nduco ye:

—Cuaco ráhn rí nchuhn te nde van ihyan nación yahn Israel ne, hua ndacá nde ama ihyan che ama ritahno ye nduhca sahnguh. ¹¹Ráhn rí nchuhn te ama yahn ihyan numachahte iyehñse conduco ye Abraham man, Isaac man, Jacob man, cuahtenan ye nduco vih vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs. ¹²Ate ihyan che tahque redin yahn che cuahtenan ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs ne, ndotenan che cuahtenan ye min ne, dechuh Dendiohs ihyan cuahn chevah nan che man, ne min cuahtenun ye, cuaco ye man, cheh dihyon ye man.

¹³Tuhme rahn ye ri ye capitán me:

—Conahn ndevaque, ne nduhca che chitehne ne, tihca conahn ndoque.

Me sahn decahya me ne, a ura min no ndoyahn se.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn indahn Pedro

¹⁴Ama yune ne, chahn Dihvo vo Jesucristo ndevaco Pedro, ne indahn Pedro ne, quendite ye, ndi ye cah ihno. ¹⁵Nahn tah ye tah ihyan min, ne ndoyahn ye, chavi cah ihno me. Tuhme necuan ye, ne cah ye, cheh ihyan chahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn ama yahn ihyan cah

¹⁶Ro min, cuahn che chi dah ne, ama yahn ihyan nda ye nan Dihvo vo, nda ye ihyan cah man, ihyan che chenun vaco chihnga ihyan man. Dihvo vo ne, nduco ama ndudo no ndetendah ye vaco chihnga chahn. Namin din ye che ndoyahn ihyan cah chahn. ¹⁷Tihca chi cava che conahn nduhca che dirun ihyan profeta Isaías tuhca: “Man ye cahnevi ye cah yahn ihyan.”

Sahn che nahn conduco se Dihvo vo Jesucristo

¹⁸Cuahn che ndihchero Dihvo vo che ama yahn ihyan nduco ye ne, chihquentiyon ye ihyan apóstol yahn ye che cuahtenun ye chete ama barco, chuh ye nduco vih tama lado viche yahn vine yahn Galilea. ¹⁹Ura min ama sahn devano ley che dirun Moisés chahn nda se nan Dihvo vo, ne rahn se ri se ihyan:

—Ihyan Ricuahn, nahn conducó ndih adecotino che cahñ ne.

²⁰Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Yuhne ne, va ive vaco te, ne yahda ne, va nan che rahte te, ate u che rinducó nducoyaca ihyan ne, metah nde nan che condité.

²¹Tuhme tama sahn che rinduco se ihyan ne, rahn se ri se ihyan:

—Dihvé, cuahnecun ne che conán nan chidá nde nda ro che coh ye. Cuhché ihyan, tuhme conducó ndih.

²²Ate ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Di ne, nahn che condoque u. Hua ndedecadine cava chemin. Ihyan che anduhneca ndete che a ndih ye nan Dendiohs ne, ihyan chahn co cuhche ye tenahn yahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, chihco dihn ye yuhne tan

²³Chihno min ne, chenda Dihvo vo chete barco me nduco ihyan apóstol yahn ye, cuahn ye nduco vih. ²⁴Ura min canan

rano yuhne tan, ama rendedecuan nune nan vine me nde a renda chete barco me. Me Dihvo vo ne, quiyado ye. ²⁵Tuhme ndedetuhche ihyan apóstol chahn ihyan, ne rahn ye:

—Dihve nuhn, ¡cuendedevahn ne nuhn!, te cuehchenun nuhn van nune.

²⁶Ndahconan Dihvo vo:

—¿Dehco che ama vah nchuhn? ¿Taca che hua numa ino ne ritahno ne?

Tuhme necuan ye, chihco dihn ye yuhne me man, vine me man, ne nuhnde dihn. ²⁷Nduco neve se van ihyan chahn, ne rahn se:

—¿Duhra ihyan cuh che nde yuhne man, nde vine man, redinahn che rihquentiyon ye?

O sahn yan Gadara che chenun vaco chihnga sahn

²⁸Cuahn che nda Dihvo vo tama lado viche yahn vine me, yahn yahn yan Gadara ne, nda o sahn che chenun vaco chihnga sahn, che chica se van yayan nan che chenun tenahn. Ama redin tan se che nde ama ihyan hua rihquino ye chuh ye yune nino nan che chenun se. ²⁹Ama yudo nan se rahn se:

—Jesús, Daya Dendiohs, ¿dehco che renun mendahn ne yune yahn nuhn? ¿Taca che cochi ne din ne che chuhrihn nuhn?, te ametah nda ro yahn.

³⁰Nino min ne, redin ihyan cuñado ama yahn cuhe. ³¹Vaco chihnga chahn ne, chica favor Dihvo vo, ne rahn ri ihyan:

—Ndete che ndetendah ne nuhn ne, cuahnecun ne che conda nuhn cuhe sih.

³²Rahn Dihvo vo ri ye vaco chihnga chahn:

—Cuahn nchuhn.

Tuhme ndiquendah vaco chihnga chahn sahn, ne chenda cuhe chahn. Nducoyaca cuhe chahn ne, cochahn te rano te nan ndava, cheranun te chete vine me, chihno chih te.

³³Sahn che redin cuñado cuhe chahn ne, ama dihya se chi, ne conahn se rano se cuahn viyan me. Nda se min ne, neco se ihyan nduhca che chihno chih cuhe chahn man, deh chi yahn sahn che chenun vaco chihnga chahn man.

³⁴Tuhme chahn nducoyaca ihyan yan nan che quenun Dihvo vo, ne chica ye favor ihyan che ndaca ye min, nahn ye.

*Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn
ama sahn che ndi cheche se*

9 ¹Chihno me min ne, chenda Dihvo vo chete barco, tuche ye vine me, nta ye yan vaco ye. ²Min nda ihyan nan ye, nda ye ama sahn che ndi cheche se quendite se nan yundo. Cuahn che ndihche Dihvo vo nduhca che ritahno ihyan chahn ne, rahn ye ri ye sahn che ndi cheche me:

—Dayá, hua dehve rahque, a ndaque vederenchahco cava nunde yehn.

³Min chenun van ama o sahn devano ley che dirun Moisés, ne rendedecadino se: “Sahn tih ne, ducherino se Dendiohs che tihca rahn se.” ⁴Ndetahno checadino Dihvo vo che tihca rendedecadino sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Dehco che chihnga rendedecadino nchuhn? ⁵Ndete che cahma có sahnghuh: “A nchahcó nunde yehn” ne, nde hua co devano ne ndete che va vederihquentiyon yahn, o hua. Ate ndete che cahma có sahn: “Cuenequen, ne cuique” ne, co devano ne. ⁶Chemin che cava che cadino ne che u che rinducó nducoyaca ihyan ne, quenán cumá vederihquentiyon che nchahcó nunde yahn ihyan ne, condihche ne.

Tuhme rahn ye nduco sahn che ndi cheche me:

—Cuenequen, cotah yundo yehn, conahn ndevaque.

⁷Ndetahno necuan sahn min, ne conahn se ndevaco se. ⁸Nducoyaca ihyan che chenun ye min ne, dihya ye chi, ne ndeva ye yavenan Dendiohs yahn che necah ye vederihquentiyon min Dihvo vo cava che ndah yahn ihyan iyehense.

Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye Mateo che conduco ye ihyan

⁹Cuahn che chica Dihvo vo min, cuahn ye ne, ndihchero ye ama ihyan che duche ye Mateo. Ihyan min ne, quenán ye ntiyon che rica ye tume cade iyo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuhn vo, condoque u.

Tuhme necuan Mateo, cuahn ye chinduco ye ihyan.

¹⁰ Ama yune ne, reh Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye. Namin nduco ama yahn sahn rica tume cade iyo man, yahn ca sahn nunde man, vate se reh se nduco ye. ¹¹ Ndihero ama o sahn fariseo, ne rahn se ri se ihyan apóstol chahn:

—¿Dehco che tihca redin Ihyan Ricuahn yahn nchuhn che reh ye dama nduco sahn rica tume cade iyo man, sahn nunde cenahn man?

¹²⁻¹³ Chihnevan Dihvo vo che tihca rahn se, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ihyan cah che rendotenan ye sahn doctor, ndiyu ihyan che hua cah ye. Atihnoça u, te ndá cava che conán ihyan nunde, nto ino ye nunde yahn ye, ndiyu cava ihyan metah nunde yahn ye che rahco ye. Che va che din nchuhn ne, cuahn ne dinahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs che tuhca: “Tahque nahn che cuahtenan cuma nchuhn vedevahino che co che cahno ne ite, co te vedino nán.”

Tumerune ihyan Dihvo vo Jesucristo yahn yahte

¹⁴ Ura min ne, ndá ama o ihyan che rinduco ye Juan Bautista, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Nuhn nduco sahn fariseo cuahn dama rahte nuhn yahte. ¿Dehco che ihyan che rinduco ye ndih hua rahte ye yahte ne?

¹⁵ Ndahconan Dihvo vo yahn ye:

—Ihyan che rinduco ye sahn rihnevaco ne, hua rahteran ye. Ate ndete che quenda ihyan sahn ne, cuahteran ye. Atihnoça ihyan che rinduco ye u, te man ro cuh ne, metah deh cuande che cuahte ye yahte. Ate cuahn che ndá ro che quenda sahn nunde u ne, tuhme che cuaco, cuahte ye yahte.

Ejemplo yahn tino ndico nduco ima ndico

¹⁶ Hua redin yahn che ndahchetahn vo costumbre ndico nduco vederihquentiyon ra. Nde ama ihyan hua reneçahn ye ama ndi tino ra nan tino ndico, te ndete che tihca din ye ne, ndeva doh tino ra me, ne nde tahque co chahte nan nte yahn tino ndico me. ¹⁷ Namin nde ama ihyan hua rih ye vino ra chete ima ndico, te ndete che tihca din ye ne, conda ima ndico me, cora vino me, ne conda nduh che o. Chemin che va che cuih ihyan vino ra chete ima ra cava che hua dehva co yahn.

***Tahn daya Jairo man, tahn ndahta che nahn tah
te tino yahn Dihvo vo Jesucristo man***

¹⁸Numanahn che rente ca Dihvo vo nduco ihyan chahn ne, nda ama sahn ndinan. Chehntihya se nan ye, ne rahn se ri se ihyan:

—Tahn dayá ne, a chih te cade menan lihn. Cuhn vo nduco ne, nahn tah ne tahn, ne ndaconan conan te.

¹⁹Tuhme necuan ndi Dihvo vo, ne cuahn ye nduco se nduco ihyan apóstol yahn ye. ²⁰Ura min nda ama tahn ndahta che a ri ndichio nduyo che cah te, rendora te yun ro ro. Chahn nda te cuahn vedame Dihvo vo, ne nahn tah te tino yahn ye. ²¹Tihca din te, te ndedecadino te: “Mare tino yahn ye nahn tah, ne ndoyahn.” ²²Ndaconan ye ndihchero ye tahn, ne rahn ye:

—Dayá, hua dehve rahque. Nducote chitehne ne, a ndoyehn. A ura min no ndoyahn te.

²³Cuahn che nda Dihvo vo vaco sahn ndinan me ne, ndihchero ye che a chenan sahn retive ndo ran man, ama ndito ihyan rah ran ye man. ²⁴Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Conahn nchuhn, te tahn dihn ne, hua dehve ndih te, quiyado te.

Ate chihyon nan ihyan chahn ihyan. ²⁵Chihquentiyon ye che ndiquenda vah ihyan chahn, tuhme chenda ye nan che quendite tahn dihn me. Chetah ye tah te, ne necuan te. ²⁶Nducoyaca ihyan che vate ye numachahte yahn min ne, checadino ye yahn vederihno min.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che chi ro nan o sahn nan ve

²⁷Cuahn che conahn Dihvo vo ne, cuahn o sahn nan ve cuahn vedame ye rah se:

—Daya David, ¡conan vahino ne nuhn!

²⁸Cuahn che nta ye, ndonda ye chete vah ne, chenda vah sahn nan ve chahn, chahn nda se nan ye, ne tumerune ye sahn:

—¿A ritahno nchuhn che co din che co ro nan ne ne?

Ndahconan se yahn ye:

—Dihve nuhn, ritahno nuhn che co din ne che co ro nan nuhn.

²⁹Tuhme nahn tah ye ndutinan se, ne rahn ye ri ye sahn:

—Conahn nduco nchuhn nduhca che ritahno ne.

³⁰A ndetahno chi ro nan sahn chahn. Tuhme ama cah ye cudado sahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Condi nchuhn cahma ne nduco nde ama ihyan taça chi che chi ro nan ne.

³¹Ate cade ndaca se min, canan nte se nduco ihyan, ne chetuhn ndudo yahn vederihno min van ihyan che vate ye numachahte yahn min.

***Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che
ndiquendah cahh ama sahn lihme***

³²Cade ndiquendah sahn chahn vah ne, nda ama o ihyan, nda ye ama sahn lihme che quenun ama vaco chihnga sahn. ³³Ndetendah Dihvo vo vaco chihnga me, ne ndetahno ndiquendah cahh se, canan rente se. Ama cuahn ino ihyan, ne rahn ye:

—Nde menahn ametah conahn vederihno che tuhchan muhn nación yahn Israel.

³⁴Ate sahn fariseo ne, rahn se:

—Ihyan tih ne, quenan cuma ye vederihquentiyon yahn chundah, ne nduco chemin rendetendah ye vaco chihnga.

Dihvo vo Jesucristo ne, renan vahino ye ihyan

³⁵Chihno min ne, quechica Dihvo vo nduh cuan yan rahte man, yan cahya man, ricuahn ye chete yaco yahn ihyan nación yahn Israel. Rahndudo ye ndudo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne redin ye che rendoyahn nducoyaca ihyan cah. ³⁶Nduh cuan nan che quechica ye ne, ama yahn ihyan. Ama quenan vahino ye ihyan, te ametah duh che cacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs ihyan. Nduhca itecuche che metah ihyan che din ye cudado ite, tihchan ihyan chahn. ³⁷Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Cuaco rahn rí nchuhn te ama yahn ihyan che nahn cahnevan ye ndudo yahn Dendiohs, ate ihyan che rahndudo ye ne, ama doh ri ye. Anduhneca ndete che ama va ndute ndata ate ihyan che redin ye ntiyon ne, ama doh ri ye.

³⁸Chemin che cuica nchuhn Dendiohs cava che dechuh ye ihyan che cuahndudo ye ndudo yahn ye, cahnevan ihyan chahn.

Cah Dihvo vo Jesucristo ntiyon che din ihyan apóstol yahn ye

10 ¹Chihno min ne, nedin dama Dihvo vo nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye, ne cah ye vederihquentiyon ihyan cava che ndetendah ye vaco chihnga man, din ye che ndoyahn ihyan cah, adecodehno cah che ndi ye man.

²Van ihyan chahn ne, nduco ama ihyan che duche ye Simón Pedro, ihyan min che tahque menan vihca van nducoyaca ye. Namin nduco Andrés, dihno Simón man, Jacobo nduco dihno ye, Juan, che daya Zebedeo man, ³Felipe man, Bartolomé man, Tomás man, Mateo, ihyan min che rica ye tume cade iyo ro menan man, Jacobo, daya Alfeo man, Lebeo, che namin duche ye Tadeo man, ⁴tama Simón, ihyan min che chinduco ye partido yahn sahn cananista ro menan man, Judas Iscariote, ihyan min che necah ye Dihvo vo adive man.

Dechuh Dihvo vo Jesuscristo ihyan apóstol yahn ye che cuahndudo ye

⁵Dechuh Dihvo vo ihyan che ndichio chahn, chihquentiyon ye ihyan tuhca:

—Hua cuahndudo nchuhn van ihyan tama nación, nde huane van ihyan nación yahn Samaria. ⁶Tahque ndah ne, cuahndudo ne van ihyan nación yahn Israel, ihyan chahn che a ndihcoman ye Dendiohs. Ihyan chahn ne, anduhneca itecuche che a chinda te. ⁷Cuahndudo nchuhn te Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero ne, a nun cahcantiyon ye ihyan. ⁸Codin nchuhn che ndoyahn ihyan che ndi ye cah che recha yute man, ihyan che ndi ye adecodehno cah man, condedetuhche ne ihyan che a ndih ye man, cuendetendah ne vaco chihnga man. Nchuhn ne, dendaca ne vederihquentiyon cuh, ne hua cua ne chihve yahn ihyan che conan ne.

⁹Hua quenda nchuhn tume, ¹⁰nde hua quenda ne dino man, ndaco man, indahco man, atenan tino che chenun no ne. Tihca, te ihyan redin ntiyon ne, redin yahn che nan ntiyon che redin ye quendah nducuahn che rendotenan ye.

¹¹Cuahn che nda nchuhn ama yan ne, cuenuhn ne ama ihyan che ndah ihyan ye, ne cuahtenan ne ndevaco ye nde ro che ndaca ne yan min. ¹²Cuahn che conda nchuhn ne,

cahma ne co ne ihyan che vaco min: “Dendiohs din yahino ye nchuhn.” ¹³Ndete che rihnevahn che conahn nduco ihyan nduhca che cahma ne, conahn, ate ndete che hua ne, hua. ¹⁴Me ndete che ihyan che vaco min, o ihyan yan min, hua nevahnecon ye nchuhn, nde hua cahcovan ye che cahma ne ne, condaca ne min, condahde ne yune yahn che chenah cah ne cava che tumacadino ye che hua ndahca din ye. ¹⁵Cuaco rahn ri nchuhn te nda ro che cuhnde cade yahn nducoyaca ihyan ne, tahque chuhrihn ihyan yan min che co ihyan che chahte ye yan Sodoma man, yan Gomorra man.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye che
va che chuhrihn ihyan yahn ye***

¹⁶Cuedevano nchuhn te dechuh nchuhn van ihyan che ama duhtuno ye. Anduhneca ndete che van lobo dechuh itecuche. Nah che rino nan nchuhn man, necun ne man. ¹⁷Cuihco nchuhn cudado, te caca nunde ihyan yahn ne nan intiyahn man, cuahn ye nchuhn chete yaco man. ¹⁸Quenda ye nchuhn nan gobernador man, nan rey man, caca nunde ye yahn ne yahn che ritahno ne u. Min cah ne ndudo yahn ne nduhca che ritahno ne u, ne nduco tihca cadino ihyan chahn man, ihyan naci3n chenhahn man, yahn vederihquentiyon yahn. ¹⁹Cuahn che conahn ne, hua ndedecadino ne taca cahmanan ne nchuhn, te nda ura min ne, te Dendiohs ndudo che cahma ne. ²⁰Tihca, te ndiyu nchuhn che ndedecadino ne deh che va che cahma ne, te Chida ne Dendiohs ne, te vaco ye ndudo che cahma ne.

²¹Nda ro min ne, ama cuahte cahnda ihyan nduco vih. Nah ye ne, caca ye che cahno se dihno ye, nah ye ne, caca ye che cahno se indihnte yahn ye, nah ye ne, caca ye che cahno se daya ye. ²²Nducoyaca ihyan co tan ye nduco nchuhn yahn che ritahno ne u. Ate adecoduhno ihyan che quendah ye vedechahtino nde cuihno vedeyah min ne, ndevahn ye. ²³Cuahn che din tan ihyan nduco nchuhn ama yan ne, cuahn ne tama yan. Cuaco rahn ri nchuhn te u che rinduc3 nducoyaca ihyan ne, ndaconan chi cuahn che nde metah conan cuahtechica ne nducuahn yan yahn ihyan naci3n yahn Israel.

24-25'Ihyan che rahn ne, hua chenán ino ye che tahque ndahcá cuahno ye che co ihyan ricuahn yahn ye. Tahque ndah ne, rihco dāma ino ye che cuahno ye nduhcá che a rahno ihyan ricuahn yahn ye. Namin ihyan redin ntiyon ne, hua chenán ino ye che tahque ndahcá cuahno ye che co patrón yahn ye. Tahque ndah ne, rihco dāma ino ye che cuahno ye nduhcá che rahno patrón yahn ye. U che rihquentiyón nchuhn, nducote rendahchenan ihyan u, rahn ye te quenán cumá vederihquentiyon yahn chundah, tahque ca nchuhn, nde tahque ndahchenan ye nchuhn.

Ihyan ne, va che din vah ye Dendiohs

26'Nducote a devano nchuhn te tihcá va che cuahno co ne ne, hua din vah ne ihyan. Cuedevano ne te nducuahn che ri cuahn ndeh ne, va che cadino ihyan. 27'Nducuahn che ráhn nduco nchuhn cuahn deman vo ne, cuahndudo ne, cah ne che cadino ihyan. 28'Hua din vah ne ihyan che nahn cahno ye nchuhn, te cuihno min ne, ametah dehva che co din ye. Tahque ndah ne, codin vah ne Dendiohs, te ihyan min ne, co dechuh ye nchuhn van ruchiyahn, co ne castigo cuahn dāma.

29'Ihyan ne, rino ye yahda cahya anduhneca ndete che nde hua rignonun chihve te, te ra ye ama centavo no nan che o te. Ate nde ama yahda lihn ne, hua coh te ndete che Chida nchuhn che va ye vahchetero hua cuahnecon ye. 30'Me nchuhn ne, tahque nda cuande ye nchuhn. Nde yudo tin ne nedin cuande ye. 31'Chemin che hua cua ne cudado. Tahque rignonun chihve ne che co yahda cahya.

Nahn che hua co cuihnan ihyan cava Dihvo vo Jesuscristo

32'Nducoyaca ihyan che numa ino ye ritahno ye u nan ihyan iyehense ne, numacuahn vedeyeno ndevá ihyan nan Chidá che va ye vahchetero. 33'Ate ihyan che cuacondah vedame ye u ne, cuacondah vedame ihyan nan Chidá che va ye vahchetero.

***Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo
ne, va che co tan ihyan nduco ye***

34-35'Hua ndedecadino nchuhn che man che ndá ne, hua cuahte cahnda ihyan, te ihyan che ritahno ye u ne, cuahte cahnda ihyan nduco ye. Ihyan ne, cuahte cahnda ye nduco

chida ye man, tahn cahya ne, cuahte cahnda te nduco chaco te man, tahn decuno ihyan ne, cuahte cahnda te nduco indah te man. ³⁶Tihca va che cuahte cahnda ihyan van ihyan yahn ye.

³⁷Ihyan che hua rihco dama ino ye cotahno ye u, yahn che hua nahn ye che co tan indihte yahn ye nduco ye ne, ihyan chahn ne, nde hua redin yahn che din cuandé ihyan van ihyan yahn. Namin ihyan che hua rihco dama ino ye cotahno ye u, yahn che hua nahn ye che co tan daya ye nduco ye ne, nde hua redin yahn che din cuandé ihyan van ihyan yahn.

³⁸Adecoduhno ihyan che rihco dama ino ye cotahno ye u andahre nde va che conan yah ye nan cruz, atenan ihyan min redin yahn che din cuandé ihyan van ihyan yahn. ³⁹Ihyan che cuacondah vedame ye u, che nahn ndedevahn man ye ihyan ne, conda ye, ne ihyan che hua cuacondah vedame ye u ne, andahre cahno se ihyan, ate cuahtenan ye vahchetero.

Ihyan che cuahtenan ye vahchetero

⁴⁰Ihyan che renevahnecun ye nchuhn ne, a u renevahnecun ye, ne ihyan che renevahnecun ye u ne, a Ihyan che dechuh ye u renevahnecun ye. ⁴¹Ihyan che renevahnecun ye ama ihyan che rahndudo ye ndudo yahn Dendiohs yahn che redin ye ntiyon min ne, ndeva Dendiohs ama tama ye. A namin no tun ihyan che renevahnecun ye ama ihyan che ndah ihyan ye ne, ndeva Dendiohs ama tama ye nduco vih. ⁴²Ihyan che ritahno ye u ne, hua nduh rigonun chihve ye che lado yahn ihyan, ate adecoduhno ihyan che cah ye andahre ama vaso nune, cuh ihyan chahn ne, ndahco menun Dendiohs yahn ye.

Dechuh Juan Bautista o ihyan te nahn cadino ye yahn Dihvo vo Jesucristo

11 ¹Cuahn che chihno cah cuande Dihvo vo nduh che ndichio ihyan apostol yahn ye ne, chica ye min cuahn ye, cacuahn ye man, cuahndudo ye man, nduh cuan yan che nino min.

²Tahn min ne, quenun Juan Bautista vacoyahn, ne cuahn che checadino ye yahn dehtenduh che redin Dihvo vo ne, dechuh ye o ihyan che rinduco ye ihyan nan Dihvo vo,

³tumerune ye:

—¿A ndih ihyan che a va çade chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse, o comañ va che chi ihyan min ne?

⁴Ndahconan ye, ne rañn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuahn nchuhn cuengo ne Juañ nducuahn che rendihchero ne mañ, rihnevan ne mañ. ⁵Çah ne che cadino ye nduhça che redín che ri ro ñañ ihyan che ve mañ ye mañ, redín che rica ihyan che neneva doh çah ye mañ, redín che rendoyahn ihyan che ndi ye cah che rechā yute mañ, redín che ihyan che chato ye rihnevan mañ, redín che rentuche ihyan che a ndih ye mañ, rahndudó ndudo ndah yahn Dendiohs, rihnevan ihyan che ri ndache ye yahn nunde yahn ye mañ. ⁶Rañn rí nchuhn te ama ndah ro yahn ihyan che riquendi ye numa ino ye ritahno ye u.

⁷Cuahn che a conañn ihyan chahn ne, canañ rente Dihvo vo nduco ihyan che chenun ye min yahn Juañ, ne rañn ye:

—¿Duh che chahn nchuhn chendihchero ne min yañn ne ñañ che metah duhva ne? A devano ne te ndiyu ama ihyan che ran do ye, che anduhneca ama nduco che a muhn a min redecuehte yuhne. ⁸¿Duh chahn nchuhn chendihchero ne ne? A devano ne te ndiyu ama ihyan che ama ninevaca tino ndah, te ihyan chemin chan ne, ndevāco rey chenun ye. ⁹A devano nchuhn te chahn ne, chendihchero ne ama ihyan profeta. Cuāco rañn rí nchuhn te ihyan min che tahque chahte vederihquentiyon quenan cuma ye vañ ihyan profeta. ¹⁰A yahn ihyan min che rañn Dendiohs, ndirun ñañ Ndudo yahn ye tuhça:

Dechúh ama se numanahn che metah cañn,

çañcoyañ se chedave yahn ihyan çava che a vate vañ ye cuahn che nda.

¹¹Cuāco rañn rí nchuhn te vañ nducoyaça ihyan che chahte ye iyehñse nde a rañn me nde meniyon ne, Juañ Bautista che tahque chahte vederihquentiyon quenan cuma ye. Ate vañ ihyan che renevahnecun ye vederihquentiyon che ndahco çade Dendiohs ne, nde ihyan che tahque doh vederihquentiyon quenan cuma ye ne, tahque chahte vederihquentiyon yahn ye che co vederihquentiyon che quenan cuma Juañ.

¹²Nde ro che canañ Juañ ntiyon yahn ye nde meniyon ne, ama redin nun ino ihyan çava che tuno ye vahchetero ñañ che rihquentiyon Dendiohs. ¹³Moisés mañ, nducoyaça ihyan

profeta, nde nan che canan, nde nda Juan Bautista man, dirun ye yahn vederihquentiyon ra che ndahco cade Dendiohs.

¹⁴Cuedevano nchuhn te che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs che ndaconan chi tun Elías ne, a Juan Bautista nda ye, dinahn vederihquentiyon min, andahre hua nahn cotahno ne.

¹⁵Nducoyaca nchuhn ne, cuihcovan ndah ne che tihca rahn.

¹⁶⁻¹⁷Nchuhn che vate ne man ro cuh ne, nduhchan sahn cahya che reduce se ndihve, tihchan ne. Sahn chahn ne, rahn se ri se combiero yahn se: “Tive nuhn curetive, ate hua cah yeno nchuhn, ndeh ne. Chita ran nuhn, ate hua chaco ne.”

¹⁸Nduhchan sahn chahn, tihchan ne, te nda Juan Bautista, ne ama vah nan cheh nan chih ye, ne rahn nchuhn te quenun vaco chihnga ihyan. ¹⁹A namin no tun cuahn che nda u che rinducó nducoyaca ihyan. Réh man, ríh man, dama nduco ihyan che rahte vihco ye, ne rahn ihyan: “Sahn tih ne, ama reh se man, ama rih se man, rinduco se sahn rica tume cade iyo man, sahn nunde chenahn man.” Rendahchenan ihyan ntiyon che redin nuhn, ate hua dehve din yahn, te ihyan che renahn ye ne, a devano ye che vededevano yahn Dendiohs ne, chemin che tahque ndah.

Ihyan yan che hua nahn nto ino ye nunde yahn ye

²⁰Chihno min ne, nte Dihvo vo yahn ihyan yan nan che tahque din ye vederihno, te ihyan chahn ne, hua nahn nto ino ye nunde yahn ye. Rahn ye:

²¹—Nchuhn ihyan yan Corazín man, ihyan yan Betsaida man, jama vedin nchuhn!, te ndete che ihyan yan Tiro man, ihyan yan Sidón man, ndihchero ye vederihno che ndihchero nchuhn ne, a metah ro nto ino ye nunde yahn ye, chahtenun ye tino ndere, chahteran ye van iya. ²²Rahn ri nchuhn te nda ro che cuhnde cade yahn nducoyaca ihyan ne, nde tahque chahte castigo co nchuhn che co ihyan chahn. ²³Me nchuhn ihyan yan Capernaum ne, ama redin yade ne anduhneca ndete che nde vahhetero tuno ne che rahco ne, ate va che chahn ne van ruchiyahn, te ndete che yan Sodoma dín vederihno nduhca che dín yan vaco ne ne, chitahno ihyan chahn, ne vate ca ye nde meniyan. ²⁴Rahn rí nchuhn te ro che cuhnde cade yahn nducoyaca ihyan ne, tahque chahte castigo co nchuhn che co ihyan chahn.

*Rahn Dihvo vo Jesucristo: “Cochi nchuhn, ne
dín che nuhdeman chedave yahn ne”*

²⁵Tuhme covah Dihvo vo, ne rahn ye:

—Chida man, ndih che rihquentiyon ne vahchetero man, iyehse man, rendevá yavenan ne, te a ihyan che necun ye cah ne che cadino ye vededevano yahn ne, ndiyu ihyan che ama devano ye che rahco ye. ²⁶Tihca Chidá, te tihca nahn man ne.

²⁷Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan che chenun ye min:

—Chidá ne, ndahco ye vederihquentiyon tãh che cahcantiyón nducuahn dehtenduh. Nde ama ihyan hua rendihche ye u, te atenan Chidá che rendihche ye u. Namin nde ama ihyan hua rendihche ye Chidá, te atenan u, nduco ihyan che man ricuahn ihyan taca ye, che rendihche nuhn ihyan. ²⁸Nducoyaca nchuhn che rechuhrihn ne, hua va man chedave yahn ne, cochahtino ne u, ne dín che cuahteman chedave yahn ne. ²⁹Codinahn ne vederihquentiyon yahn, ne cuiquendi ne yune yahn, te u ne, necún. Tuhme cuahteman chedave yahn ne. ³⁰Tihca din nchuhn, te hua vahche cava ne che dinahn ne vederihquentiyon yahn.

*Ihyan apóstol ne, tuhn ye ama o indo
trigo ro che rahtetuhno ihyan*

12 ¹Chihno ama o ro min, ama ro che rahtetuhno ihyan ne, chuh Dihvo vo nan va chendata yahn ihyan, ne ihyan apóstol ne, chi cuico ye, ne tuhn ye indo trigo, cheh ye ndute yahn. ²Ndihchero ama o sahn fariseo, ne rahn se ri se Dihvo vo:

—Condihche ne ihyan apóstol yahn ne. Hua ndahca che tihca redin ye man ro cuh, te man ne, ro che rahtetuhno ihyan.

³Ate ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—A ndihchenan nchuhn nan Ndudo yahn Dendiohs nduhca che din David ro min cuahn che chi cuico ye nduco combiero yahn ye. ⁴Chenda ihyan chahn chete yaco, cheh ye pan che ndi vedino nan Dendiohs andahre pan chemin chan ne, atenan chidocuyan co cheh ye.

⁵Namin a devano nchuhn nduhca che rihquentiyon ley

che dirun Moisés. Hua dehve nunde che redin chidocuyān ntiyon chete yāco ro che rahtetuhno ihyan. ⁶Nducote va vederihquentiyon che din chidocuyān ntiyon chete yāco ro che rahtetuhno ihyan ne, cuedevano ne te hua dehve nunde che tihcā redin ihyan apóstol yáhn ro che rahtetuhno ihyan, te vederihquentiyon che quenán cumá ne, tahque chahte che co vederihquentiyon min. ⁷Nchuhn ne, nde hua renahn ne ndudo yahn Dendiohs che ndirun tuhcā: “Tahque náhn che cuahtenan cuma nchuhn vedevahino che co che cāhno ne ite, co te vedino nān.” Ndete che renahn nchuhn ndudo min ne, nde hua ndere cāhma nunde ne yahn ye. ⁸Cuedevano ne te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, rihquentiyón nde nducuahñ che redin ihyan ro che rahtetuhno ye.

***Dihvo vo Jesucristo ne, din che ndoyahn
ama sahn che ndi cuma tah se***

⁹Chuh Dihvo vo min, ne chenda ye chete ama yāco yahn ihyan nación yahn Israel. ¹⁰Min quenun ama sahn che ndi cuma ama tah se. Namin min chenun ama o sahn fariseo, ne nducote nahn cāca nunde se yahn Dihvo vo ne, tumerune se ihyan:

—¿A rihquentiyon nān Ndudo yahn Dendiohs che co din vo che ndoyahn ihyan ro che rahtetuhno vo ne?

¹¹Ndahconan Dihvo vo, ne rāhn ye ri ye sahn:

—Ndete che va itecuche yahn nchuhn ne condāhñun te chete veh ico ro che rahtetuhno ihyan ne, ndetāhno cāhñ ne ndetendāh ne ite. ¹²Nducote tahque rignonun chihve ama ihyan che co itecuche ne, chemin che co conan vo ihyan andahre ro che rahtetuhno vo.

¹³Tuhme rāhn ye ri ye sahn min:

—Cuacondihque tah.

Chacondihco tah se, ne ndo ndah nduhcā tah se che tāmā me. ¹⁴Ndetāhno quendāh vah sahn fariseo chahn rentuhno se nduco vih taça cāhno se Dihvo vo.

***Nduhcā che ndirun yahn Dihvo vo Jesucristo
nān Ndudo yahn Dendiohs***

¹⁵Checadino Dihvo vo che tihcā rentuhno se, ne chica ye min, cuahn ye. Ama yāhñ ihyan cuahn ye nduco ye, ne din ye

che ndoyahn nducoyaca ihyan che cah ye. ¹⁶Chihquentiyon Dihvo vo che hua cahma ihyan chahn che a ihyan min che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehense.

¹⁷Tihca din ye cava che conahn ndudo che rahn Dendiohs yahn ye, dirun ihyan profeta Isaías tuhca:

¹⁸Sahnguh che redin se ntiyon yahn, a man tendahnun sahn.

Ama yahinó sahn, ama yenó cava se.

Dín che conun Vacó sahn,

ne cuahndudo se van ihyan nación chenahn nduhca che va che techecade yahn ye.

¹⁹Hua cuhma chende se nduco ihyan, nde huane cuah nun se nan ye, cahya se ihyan.

Hua cochica se yune viyan cuahndudo se.

²⁰Hua cah ndache nduh se ihyan che ndache ri ye yahn nunde yahn ye.

Tahque ndah se ne, necah se vedechantino ihyan.

Tihca quendi se nde conan cahcantiyon se numachahte iyehense,

²¹ne ihyan nación chenahn ne, cochantino ye sahn.

Sahn fariseo ne, rahn se te Dihvo vo Jesucristo ne, quenan cuma ye vederihquentiyon yahn chundah

²²Chihno min ne, nda ihyan nan Dihvo vo, nda ye ama sahn che quenun vaco chihnga sahn. Sahn min ne, nde ve se nde lihme se. Ndetendah Dihvo vo vaco chihnga me, ne chi ro nan se man, chi cahñ se man. ²³Chahn ino nducoyaca ihyan, ne rahn ye:

—¿A din ndete che ihyan cuh che daya David ne?

²⁴Ate chihnevan ama o sahn fariseo, ne rahn se:

—Ihyan tih ne, quenan cuma ye vederihquentiyon yahn chundah, ne nduco chemin rendetendah ye vaco chihnga.

²⁵A checadino Dihvo vo che tihca rahn se, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ndete ihyan che vate ye rihquentiyon ye cuahtecuhma ye van man ye nduco vih ne, hua co quendi ye cahcantiyon ye. Ndete intiyahn yan cuahtecuhma ye van man ye nduco vih ne, hua co quendi ye cahcantiyon ye. Ndete ihyan che chenun ye ama vah cuahtecuhma ye va van man ye nduco vih ne, hua

co quendi ye cuahtenun dāma ye. ²⁶A namin no tun chundah. Ndete che ndetendāh se vaco chihngā yahn se ne, anduhneca ndete che cuhma se nduco ihyan yahn se, ne hua co quendi vederihquentiyon yahn se. ²⁷Nchuhn ne, rāhn ne che nduco vederihquentiyon yahn chundah che rendetendāh vaco chihngā, ate sahn che rinduco se nchuhn ne, nducote rendotenan se duh che conan sahn cava che ndetendāh se vaco chihngā ne, co cahma se co se nchuhn che hua cuāco che rāhn ne. ²⁸Cuedevano nchuhn te a nduco vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs rendetendāh vaco chihngā. Nduco chemin ne, a ndero ndi che a rihquentiyon Dendiohs van nchuhn.

²⁹'Ama sahn dito ne, atenan ndete che dechiche ihyan sahn co conda ye chete vaco se, duco ye yahn se. U ne, anduhneca ndete che tihca dín nduco chundah, ndahco ndiyá vederihquentiyon yahn se.

³⁰'Ihyan che hua rinduco ye u ne, anduhneca ndete che tan ye nducó. Ntiyon che redín ne, anduhneca ndete che rene din damá ndute ndata, ne ihyan che hua rinduco ye u ne, anduhneca ndete che rihtera ye.

³¹'Nducote rāhn nchuhn yahn che quenán cumá vederihquentiyon yahn chundah ne, chemin che ráhn rí nchuhn che va vederenchahco cava ihyan adecodehno nunde yahn ye man, che chihngā cahma ye man, ate ihyan che rendahchenan ye Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, metah vederenchahco cava ye. ³²Adecoduhno ihyan che ndahchenan ye u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va vederenchahco cava ye, ate ihyan che ndahchenan ye Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, hua ndaca ye vederenchahco.

Ejemplo yahn yahn ndata

³³'Yahn ndata ne, a nan ndute yahn rihnde ro ndete che ndah o hua ndah. Yahn ndata che ndah ndute yahn ne, yahn ndah, ne yahn ndata che chihngā ndute yahn ne, hua ndah. Cua cuande nchuhn yahn ejemplo cuh, te hua redin yahn che ndahchenan ne vederihquentiyon che quenán cumá cuahn che a ro nan ne che ntiyon cochihve redín. ³⁴⁻³⁵¡Ama duhtuno ihyan nchuhn! A ndero ndi nan ndudo yahn ne. Ihyan che ndah ihyan ye ne, runecade nan ndudo yahn ye, ne ihyan che duhtuno ihyan ye ne, chihngā ndudo yahn ye. ³⁶Ráhn rí nchuhn te cava nducuahn

ndudo chihnga che rahn ihyan ne, va che din Dendiohs castigo ihyan. ³⁷Ihyan che runecade ndudo yahn ye ne, hua co ye castigo, ne ihyan che chihnga ndudo yahn ye ne, co ye castigo.

***Sahn fariseo ne, chica se che din Dihvo vo
Jesucristo ama vederihno, ndihchero se***

³⁸Tuhme rahn ama o sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man:

—Ihyan Ricuahn, nahn nuhn che din ne ama vederihno ndihchero nuhn cava che co devano nuhn che Dendiohs dechuh ye ndih.

³⁹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ihyan che vate ye man ro cuh ne, ama duhtuno ihyan ye man, rahcotahn ye yahn Dendiohs man. Nahn ndihchero ye vederihno, ate atenan ama vederihno nduhca che chinahn nduco ihyan profeta Jonás ndaca ndihchero ye. ⁴⁰Ama ite ndico che quenun te van nuniyahn ne, ca tuhn te ihyan min, ne quenun ye chete te ino ro ino yan. Atihnoça u che rinducó nducoyaca ihyan va che conun man yahn ino ro ino yan.

⁴¹Rahn ri nchuhn te cuahn che nda ro che techecade Dendiohs yahn nducoyaca ihyan ne, necuan ihyan yan Nínive, ndahco ndiya ye nchuhn, te ihyan chahn ne, nto ino ye nunde yahn ye cuahn che cahndudo ihyan profeta Jonás ndudo yahn Dendiohs, ate nchuhn ne, nde hua rihcovan ne ndudo yahn andahre tahque chahte vederihquentiyon quenan cumá che co ihyan min. ⁴²Namin tahn reina che va te cuahn yahn ndiya ne, ndahco ndiya te nchuhn nda ro min, te tahn min ne, ama yahn chica te, chihnevan te vedevano yahn Salomón, ate nchuhn ne, nde hua rihcovan ne ndudo yahn andahre tahque chahte vederihquentiyon quenan cumá che co ihyan min.

Nduhca che redin vaco chihnga

⁴³Cuahn che rendiquendah vaco chihnga ama ihyan ne, rechica yahn nan che metah duhva, renuhn nan che conan tahn. Ate cuahn che hua rendaça ne, ⁴⁴rendaconan, conun ihyan nan che a ndiquendah, te ihyan min ne, a nduhca ama vah che va man, nde tuno ntache man, necuco man. ⁴⁵Tuhme rahn regua te ndache combiero yahn che tahque duhtuno ca che co man, ne rahtenun ihyan min, redin che tahque

chuhrihn ye che co ro menan. Tihca cuahno co ihyan che duhtuno ihyan ye che vate ye man ro cuh.

Nda chaco Dihvo vo Jesucristo nduco dihno ye, rinuhn ye ihyan

⁴⁶Numanahn che rente ca Dihvo vo nduco ihyan chahn ne, nda chaco ye nduco dihno ye, rinuhn ye ihyan. Chahtendi ye cuahn chevah, nahn nte ye nduco ye. ⁴⁷Rahn ihyan ri ye Dihvo vo:

—Nda chaco ne nduco dihno ne, vatendi ye cuahn chevah, nahn nte ye nduco ne.

⁴⁸Ate ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan che rahn ye nduco ye:

—Taca hua. Ihyan cah che chacó man, ihyan sih che dihnó man.

⁴⁹Tuhme nahma Dihvo vo ihyan che rinduco ye ihyan, ne rahn ye:

—Namin ihyan chuhn ne, anduhneca chacó man, anduhneca dihnó man, ⁵⁰te nducoyaca ihyan che redinahn ye vederihquentiyon yahn Chidá che va ye vahchetero ne, ihyan chahn ne, anduhneca chacó man, anduhneca cahvé man, anduhneca dihnó man.

Ejemplo yahn ihyan che retuhdo ye ndute ndata

13 ¹Ro min ne, quendah vah Dihvo vo cuahn ye chihto vine, ne min chihnde ye. ²Ama yahn ihyan chi dama ye nan ye, nde quenán cuma che chihnde ye chete ama barco che va nan vine. ³Chicuahn Dihvo vo ama ndeh nan dehtenduh ihyan chahn nduco ejemplo. Canan ye tuhca:

—Ama yune ne, cuahn ama ihyan retuhdo ye ndute ndata.

⁴Cuahn che tuhdo ye ne, chera neve ndute chihto yune, ne nda yahda cheh te. ⁵Te neve ndute ne, chera van roh, ne nducote hua yano yahn min ne, ndetahno quendah. ⁶Ate cuahn che chi ihno ne, chihno tih, yahn che hua yano nda dihyoduto. ⁷Te neve ndute ne, chera van chano yan. Ate cuahn che quendah ne, chendih, ne chenun man. ⁸Te neve ndute ne, chera nan che deman yahn, ne ama ndah chi yahn; nahn ne, chi ama ciento yahn, nahn ne, chi ino raco yahn, ne nahn ne, chi ndico ndiche yahn. ⁹Nducoyaca nchuhn ne, condecadino ndah ne cava che tumacadino ne deh conahn.

*Deh cuande che demañ nduco ejemplo
chicuahn Dihvo vo Jesucristo ihyan*

¹⁰Tuhme chahn nda ihyan apóstol nan Dihvo vo, ne tumerune ye ihyan:

—Dihve nuhn, ¿deh cuande che nduco ejemplo rente ne nduco ihyan ne?

¹¹Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nduhca che rihquentiyon Dendiohs ne, nde hua devano ihyan, ate nchuhn ne, din Dendiohs che cadino ne yahn.

¹²Tihca te, ihyan che chenahn ye ne, din Dendiohs che conahn ndah ye, ne ihyan che hua ndah chenahn ye ne, nde conan ye tah che chenahn ye. ¹³Chemin che nduco ejemplo rahndudó, rihnevan ye, cava che cahnevan no ye ate hua conahn ye.

¹⁴Tihca rinahn nduco ye nduhca che dirun ihyan profeta Isaias tuhca:

Ihyan sih ne, rihnevan ye ate hua renahn ye man,
rendihchero ye ate anduhneca ndete che hua ri ro nan ye
man,

¹⁵te ama cheche ndaconda chedave yahn ye, ndi i ye,
anduhneca ndete che hua rihnevan ye man,
anduhneca ndete che hua ro nan ye man,
anduhneca ndete che hua retumacadino ye man.

Tihca ri yahn ye, te a va che hua necahco ye u,
ne hua nchahcó cava ye.

¹⁶Me nchuhn ne, ama ndah ro yahn ne, te renahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs. ¹⁷Cuaco rahn ri nchuhn te nde a rahn me ne, ama yahn ihyan profeta man, ihyan che runecade ye man ne, ama chenan ino ye che ndihchero ye che rendihchero nchuhn man, che cahnevan ye che rihnevan ne man, ate hua chinahn nduco ye.

*Recqh cuande Dihvo Jesucristo yahn ejemplo
yahn ihyan che retuhdo ye ndute ndata me*

¹⁸Cuihcovan nchuhn. Tuhca conahn ejemplo yahn ihyan che retuhdo ye ndute ndata me. ¹⁹Ndute ndata che chera chihto yune me ne, nduhca ihyan che rihnevan ye ndudo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne hua renun ino ye, te ndetahno che rihnevan ye ne, renda chundah, redin se che

rinan ye. ²⁰Ndute che chera van roh me ne, nduhca ihyan che rihnevan ye ndudo, ne numacuahn vedeyeno renevahnevan ye. ²¹Ate ihyan chahn ne, nduhca chendata che metah cotah yano dihyoduto ne, tihchan ye, te cuahn che rechuhrihn ye o redin tan ihyan nduco ye yahn che renevahnevan ye ndudo me ne, ndetahno rihcoman ye. ²²Ndute che chera van chano yan me ne, nduhca ihyan che rihnevan ye ndudo me, ate ama rendedecadino ye cava ntiyon yahn ye man, rihncheh man ye ihyan che ama nahn yahn ye vedecuihca man, ne chemin che hua ri redin ndudo me che ndah nduco ye. ²³Me ndute che chera nan che deman yahn me ne, nduhca ihyan che rihnevan ye ndudo me, ne renahn ye. Ihyan chahn ne, nduhca chendata che chi ama ciento yahn man, chi ino raco yahn man, chi ndico ndiche yahn man ne, tihchan ye, te recah yune ye che redin ndudo me che ndah nduco ye.

Ejemplo yahn chano yan van trigo

²⁴Chihno min ne, nte Dihvo vo tama ejemplo, chihnevan ihyan chahn. Rahn ye:

—Cahma co nchuhn nduhca vederihquentiyon yahn Dendiohs. Ama ihyan ne, tuhdo ye trigo nan yahn yahn ye, ²⁵ate chete rahn, ura che vateyado ihyan ne, chahn ama sahn che hua ri rendihche se ihyan, ne tuhdo se ndute yahn chano yan van trigo me. ²⁶Cuahn che a chendudo cuiyon yama trigo me ne, chihnde ro chano yan me van. ²⁷Tuhme chahn sahn redin ntiyon, chengo se dihve se: “Dihve nuhn, uvo ne, trigo tuhdo vo min. ¿Taca che ama quendah chano yan ne?” ²⁸Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn: “Ama sahn che hua ri rendihche se u ne, chahn se tuhdo se ndute chano yan.” Tuhme tumerune se ihyan: “¿A nahn ne che tico nuhn chano yan me ne?” ²⁹Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn: “Hua tico ne chano yan me, te denan nde nduco trigo tico ne. ³⁰Tahque ndah cahcoman vo che cuihta dama nduco vih nde nda ro che co cuma trigo me. Tuhme dechuh ihyan che tico ye chano yan me, din ticua ye, cuih ye vacoyahn. Cuihno min ne, din dama ye trigo me, cuih ndah ye.”

Ejemplo yahn ndute yahn mostaza

³¹Namin nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhc̄a ama ndute most̄aza che chihche ihyan nan̄ yahn yahn ye. ³²Ndute most̄aza ne, andahre chemin che tahque cahya van̄ nducuahn ndute, ate cuahn che rihta ne, ri rahte yahn yahn che nde yahda redin ndahque te van̄ dune.

Ejemplo yahn ya yahn pan

³³Nte Dihvo vo tama ejemplo:

—Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhc̄a tahsihn ya che chihchetahn̄ ama ndah̄ta van̄ ndeh yache pan, ne quendih van̄ nducuahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, deman̄ nduco ejemplo chicuahn ye

³⁴Nducuahn ndudo che cahndudo Dihvo vo, chihnevan ihyan ne, deman̄ nduco ejemplo, ³⁵cava che conahn nduhc̄a che dirun ihyan profeta, tuhca:

Cuahndudó deman̄ ejemplo.

Cacuahn̄ ihyan yahn dehtenduh che nde hua devano ihyan numacuahn ro nde ro che chihnde iyeh̄nse.

Dihvo vo Jesucristo ne, cah̄ cuande ye deh conahn ejemplo yahn chano yan̄ van̄ trigo me

³⁶Chihno min ne, ndedechuh Dihvo vo nducoyaca ihyan, ne ndondā ye vah nduco ihyan apóstol yahn ye. Tuhme rahn̄ ihyan chahn ri ye ihyan:

—Te cuande ne nuhn̄ deh conahn ejemplo yahn chano yan̄ me.

³⁷Ndahconan Dihvo vo, ne cah̄ cuande ye ihyan chahn:

—Ihyan che retuhdo ndute ndata me ne, u che rinducó nducoyaca ihyan. ³⁸Yahn me ne, iyeh̄nse. Ndute ndata me ne, ihyan che renevah̄necun ye vederihquentiyon yahn Dendiohs. Chano yan̄ me ne, ihyan che rihquentiyon chundah. ³⁹Sahn̄ che tuhdo ndute yahn chano yan̄ me ne, chundah. Ro che ndo damā trigo me ne, a ro che cuhnde cadē yahn nducoyaca ihyan. Ihyan che nedin damā ye trigo me ne, ángel. ⁴⁰Nduhca che ndo damā chano yan̄ me, conun vacoyahn̄ me ne, tihcā cuahno co ihyan che duhtuno ihyan ye cuahn che cuhnde cadē yahn nducoyaca ihyan. ⁴¹Ndā ro min ne, u che rinducó nducoyaca ihyan ne, dechúh̄ ángel yahn̄ numachahte nan̄

che rihquentiyón, nedin dāma ye nducoyāca ihyan nunde, menān vihca ihyan che retihyon yune ye ihyan chenāhn che rahtendihco ye nunde. ⁴²Cuih ángel chahn ihyan nunde chahn vān ruchiyāhn. Min cuaco ye mān, cheh dihyon ye mān. ⁴³Me ihyan che redinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ihyan min che Chida ye ne, quendāh yavenān ye, cuahtenan ye vahchetero nān che rihquentiyon ihyan min. Nducoyāca nchuhn, condecadino ndah ne yahn che renté nduco ne.

Ejemplo yahn vedecuihca che quenun ndeh

⁴⁴Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhcā āma vedecuihca che quenun ndeh mān yāhn. Āma se ne, ntāca se vedecuihca me, ne a min no ndaconan tihyon ndeh se. Āma chi yeno se, ne chahn se ndihcue se nducuahn dehtenduh yahn se, ne ca se yāhn nān che quenun vedecuihca me.

Ejemplo yahn tu diyāhn che āma yahn chihve

⁴⁵⁻⁴⁶Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhcā āma tu diyāhn che āma ndahcā mān, che āma yahn chihve mān. Ndihchero āma se che ra se tu chemin chan, ne chahn se ndihcue se nducuahn dehtenduh yahn se, ne ca se tu me.

Ejemplo yahn yāna che retāh yāhca

⁴⁷Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhcā āma yāna che retāh yāhca che tihyon ihyan chete nuniyāhn, ne chetāh ye nducoyāca nān yāhca. ⁴⁸Cuahn che a chito yāna me ne, ndetendāh ye cuāhn chihto nuniyāhn. Min tendāhnun ye yāhca che ndah te, chih ye ite chete cuahte, ne chihtera ye ite che hua cochihve te. ⁴⁹Tihcā va che co ro che techecāde Dendiohs yahn nducoyāca ihyan. Cuahtechica ángel din vi ye ihyan che duhtuno ihyan ye vān ihyan che ndah ye, ⁵⁰ne cuih ye ihyan che duhtuno ihyan chahn vān ruchiyāhn. Min cuaco mān, cheh dihyon ye mān.

Ejemplo yahn vedecuihca

⁵¹Tuhme tumerune Dihvo vo ihyan chahn:
—¿A renahn nchuhn nducuahn che renté ne?
Ndahconan ihyan chahn, ne rāhn ye:
—Tācā hua, Dihve nuhn, renahn nuhn.

⁵²Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Nducoyaca ihyan che retuno ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, ri ye nduhca ihyan cuihca che retendah ye dehtenduh che ra man, dehtenduh che ndico man, van vedecuihca yahn ye, te ihyan chahn ne, ama ndeh nan vededevano chenan cuma ye.

Nta Dihvo vo Jesucristo yan Nazaret

⁵³Cuahn che a chihno cahndudo Dihvo vo ejemplo chemin chan ne, chica ye min. ⁵⁴Nta ye yan nan che chihta ye, ne chahn ye chete yaco chicuahn ye. Ama chahn ino ihyan yan min, ne rahn ye:

—¿Ti chehua sahn tih vededevano che ricuahn se? ¿Taca che ri redin se vederihno? ⁵⁵Sahn tih che daya vihcheyahn me. Chaco se ne, María. Dihno se ne, Jacobo man, José man, Simón man, Judas man. ⁵⁶Namin tahn cahve se ne, muhn vate te. ¿Tira chehua se che tihca ricuahn se?

⁵⁷Ihyan chahn ne, hua nevahneacun ye Dihvo vo. Chemin che rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Ihyan profeta ne, atenan yan vaco ihyan che renevahneacun ye ihyan, te ihyan yan vaco ye man, ihyan ndevaco ye man ne, rendahchenan ye ihyan.

⁵⁸Dihvo vo ne, atenan ama o vederihno din ye min yahn che hua chitahno ihyan chahn ihyan.

Nduhca che chih Juan Bautista

14 ¹Tahn min ne, Herodes gobernador yahn Galilea ne, checadino se yahn Dihvo vo Jesucristo, ²ne rahn se ri se sahn che rinan se sahn nan che rihquentiyon se:

—Ihyan che redin ye vederihno ne, Juan Bautista. A ntuche ye van tenahn, ne chemin che quenán cuma ye vederihquentiyon che redin ye vederihno.

³Tihca rahn se, te sahn min din se preso Juan, chihquentiyon se sandado che dechiche se cadena ihyan, tihyon se ihyan vacoyahn. Tihca din se, te tihca nahn Herodías tahn ndahta yahn dihno se Felipe. ⁴Juan ne, a rahn ye ri ye Herodes:

—Hua redin yahn che conan come tahn tih nduhca ndahta yehn.

⁵Nahn cahnno Herodes Juan, ate vah se ihyan yan, te nducoyaca ye ritahno ye che Dendiohs dechuh ye ihyan. ⁶Ate ro che vihco duche Herodes ne, ndeh tahn daya Herodías nan ihyan che vate ye min, ne ama quenan ino Herodes. ⁷Numacuahn vedeyudo cah se ndudo yahn se tahn che adecodehno che caca te ne, cah se tahn. ⁸Nducote a nchinun chaco te tahn ne, rahn te ri te sahn:

—Te ne tin Juan Bautista u chete ama cuh.

⁹Ama chi ran Herodes che tihca rahn te, ate nducote a cah se ndudo yahn se tahn nan nducoyaca ihyan che vate min ne, dinahn se. ¹⁰Chihquentiyon se sandado che chahn se chete vacoyahn, chihca yan se dando Juan. ¹¹Ndaconan se, nda se tin Juan chete ama cuh. Cah se tahn, ne necah te chaco te.

¹²Tuhme nda ihyan che rinduco ye Juan, ne quenda ye ihyan chihche ye ihyan. Chihno min ne, chahn ye chengo ye Dihvo vo.

Cah Dihvo vo Jesucristo, cheh uhn mil ihyan

¹³Cuahn che checadino Dihvo vo che chihno se Juan ne, chica ye min, quenun ye chete ama barco cuahn ye ama cuan, yahn nan che metah duhva. Ate checadino ihyan che cuahn ye, ne chica ye viyan, rica cah ye, cuahn ye quendi ye ihyan. ¹⁴Cuahn che ndiquendah Dihvo vo chete barco me ne, ndihchero ye che ama yahn ihyan ndi dama ye. Quenan vahino ye ihyan chahn, ne din ye che ndoyahn ihyan cah che nduco ye min. ¹⁵Cuahn che a chi chino ne, chahn nda ihyan apóstol nan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Muhn ne, yahn nan che metah duhva. Avane ne, a chino cuahn. Cuendedechuh ne ihyan sih cava che cah ye ti tenduh yan, cua ye che cheh ye.

¹⁶Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Metah deh cuande che ndedechuh ihyan. Cah nchuhn cheh ye.

¹⁷Ate rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Atenan uhn ra pan nduco o yahca va yahn nuhn.

¹⁸Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuahn nchuhn ngua ne.

¹⁹Tuhme chihquentiyon Dihvo vo che cuahte nducoyaca ihyan nan yune. Chetah ye nduh che uhn pan me nduco o

yahca me quetuhma ye. Chenihyon nan ye nan ro, necah ye nundihve cuahn Dendiohs, ne ndeh ye pan me, cah ye ihyan apóstol chahn cava che cuh ye van nducoyaca ihyan. ²⁰Cheh nducoyaca ihyan chahn nde nan che chito ihyan. Chihno min ne, nedin dama ihyan apóstol chahn che ngava, ne decuto ye ndichio cuahte. ²¹Ihyan che cheh ye ne, ri ye uhn mil che deman ihyan chahn, avane ihyan ndahtha man, chechaha man.

Chica Dihvo vo Jesucristo nan nune vine

²²Chihno min ne, chihquentiyon Dihvo vo ihyan apóstol che cuahtenun ye chete barco me, tuche ye tama lado viche yahn vine me numanahn che ndedechuh ye ihyan chahn. ²³Cuahn che chihno ndedechuh ye ihyan chahn ne, cocha ye ama tingüete deman ye cava che covah ye. Cuahn che a chi rahn me ne, quenan ca ye min deman ye. ²⁴Numanahn min ne, a nde mahn vine me cuahn ihyan apóstol chahn nduco barco me. Ama rechi yuhne cuahn nan cuahn barco me, ne ama rahn nune vine me. ²⁵Cuahn che a nino co dave ne, nda nino Dihvo vo cuahn nan cuahn barco me, rica ye nan nune. ²⁶Cuahn che ndihchero ihyan apóstol chahn ihyan che rica ye nan nune me ne, ama dihya ye chi nde tuno cah vah ye, ne rahn ye:

—¡Nga ama vaco chihnga, cochi tan!

²⁷Ate yahve Dihvo vo ihyan chahn, ne rahn ye:

—Hua vah nchuhn, te a u che cochí.

²⁸Tuhme rahn Pedro ri ye ihyan:

—Dihvé, ndete che ndih ne, cuahnecon ne che cacá nan nune, chí nan ne.

²⁹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Cochi.

Tuhme cuahn Pedro, rica ye nan nune cuahn nan che cochi Dihvo vo. ³⁰Ate nducote ama ri yudo nan vine me ne, chenda vedevah ihyan. Ndetahno canan rehchenun ye van nune, ne cah ye:

—Dihvé, ¡cuendedevahn ne u!

³¹Chetah Dihvo vo tah ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Di ne, hua numa ine ritehne. ¿Dehco che ndeh rendedecadine?

³²Cuahn che chenda ye chete barco me nduco vih ne, chehuan yuhne me. ³³Tuhme ihyan che chenun ye chete barco me ne, chehtihya ye nan Dihvo vo ne rahn ye:

—Cuꜥo niyon te ndih che Daya Dendiohs.

*Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn
ihyan cah yan Genesaret*

³⁴Cuahn che a tuche ihyan chahn vine me ne, nda ye yan Genesaret. ³⁵Ndetahno nchanan ihyan yan min Dihvo vo, chacotuhn ye ndudo numacuahn yahn min. Ama chengu ihyan ihyan cah yahn ye nan Dihvo vo. ³⁶Chica ihyan chahn favor ihyan che cuahnecun ye che nahn tah ihyan cah chahn mare tino yahn ye, ne nducoyaca ye che nahn tah ye ne, ndoyahn ye.

Deh cuande che chendihco ihyan nunde

15 ¹Chihno min ne, ama o sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés che chica se yan Jerusalén man, chahn nda se nan Dihvo vo, ne rahn se ri se ihyan:

²—Hua ndahca che rahcotahn ihyan apóstol yahn ne vederihquentiyon yahn ihyan ndico, te reh ye nde hua renano ye tah ye nduhca che chihco cade ihyan chahn.

³Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

—Me nchuhn ne, hua ndahca che rahcotahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, riquendi ne costumbre yahn man ne. ⁴Dendiohs ne, rihquentiyon ye tuhca: “Codin yahine chide man, cheque ye man.” Namin rihquentiyon ye: “Ihyan che cahva ye yahn indihche yahn ye ne, va che cahno ihyan yan ihyan.” ⁵Ate nchuhn ne, retihyon yune ne ihyan che cahma ye co ye indihche yahn ye: “Hua co conan nchuhn, te nducuahn che va yahn ne, a cah ndudo yahn che co vedino nan Dendiohs.” ⁶Nduco tihca ne, retihyon yune ne ihyan che cuacondah vedame ye indihche yahn ye. Rendahco ndiya nchuhn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ricuahn ne costumbre yahn man ne. ⁷O nan o chende nchuhn! Redinahn niyon ne nduhca che rahn Dendiohs, dirun ihyan profeta Isaías tuhca:

⁸ Ihyan sih ne, dendudo no che rendeva ye yavenan,
ate nde tah hua ritahno ye u.

⁹ Nde tah hua richihve che rendeva ye yavenan,

te ricuahn ye vederihquentiyon yahn man ye, redin ca ye che vederihquentiyon yahn.

¹⁰Tuhme cah Dihvo vo nducoyaca ihyan chahn nan ye, ne rahn ye:

—Cuihcovan nchuhn man, conahn tin ne man, che cahmá.

¹¹Che chendihco ihyan nunde ne, ndiyu cava dehtenduh che reh ye, te cava ndudo chihnga che rente ye.

¹²Tuhme chahn nda ihyan apóstol, ne rahn ye ri ye ihyan:

—¿A tumacadino ne che chi yudo yahn sahn fariseo sih yahn ndudo che tihca rahn ne ne?

¹³Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nducuahn vederihquentiyon che ndiyu man Chidá che va ye vahchetero chihco cade ye ne, va che cuihno anduhneca ama yahn che retico ihyan nde dihyoduto. ¹⁴Din ca man se, te sahn sih ne, anduhneca sahn nan ve che quendanan se sahn nan ve chenahn, cora nun nducoyaca se chete ive yahn.

¹⁵Rahn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Te cuande ne nuhn deh conahn che nte ne yahn che chendihco ihyan nunde.

¹⁶Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—¿Taca che namin nduco nchuhn hua renahn ne? ¹⁷¿A hua devano ne te nducuahn che reh ihyan ne, vacochendereh yahn ye renun? Chemin ne, rechuh cuahn chete ye, ne rendiquendah. ¹⁸Ate ndudo chihnga che rente ihyan ne, rente ye yahn che chihnga rendedecadino ye, ne nduco chemin chendihco ye nunde. ¹⁹Tihca, te nan vederendedecadino yahn ihyan reconan che chihnga rendedecadino ye man, che rihno ye vih man, che rahtenan ye nduco ndahta che hua nihnevaco nduco ye man, che reduco ye man, che rihncheh ye man, ndere ricueh dame ye nunde ihyan man. ²⁰Nunde chemin chan redin che rinda ihyan. Ate che cheh ihyan andahre hua renano ye tah ne, ndiyu nunde chemin.

Nduhca che chitahno ama tahn tama nación

²¹Chica Dihvo vo min, ne cuahn ye yahn yahn yan Tiro nduco yan Sidon, ²²ne ama tahn ndata yahn ihyan cananea, che va te yahn min ne, cuahn te cuahn nan cuahn ye, ca rica te ca rahn te numa dito te:

—Dihvé, Daya David, conan vahino ne u. Tahn dayá ne, quenun ama vaco chihnga tahn, ne ama rechuhrihn te.

²³Ate hua tumecah ye yahn te. Tuhme rahn ihyan apóstol ri ye ihyan:

—Cotumacah ne tahn, te ama rah te cochi te cuahn vedamo vo.

²⁴Tuhme ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Dendiohs ne, dechuh ye u cava che conán ihyan nación yahn Israel che a ndinda ye, din nune yahn ye.

²⁵Ate tahn min ne, chahn nda te, chehntihya te nan ye, ne rahn te ri te ihyan:

—Dihvé, ¡cuinan ne u!

²⁶Rahn ye ri ye tahn:

—Hua redin yahn che conán di, te anduhneca ndete che cahneví pan che va che cheh ihyan nación yahn, cah yahna.

²⁷Ndahconan te, ne rahn te:

—Dihvé, cuaco che rahn ne. Ate yahna ne, namin reh te, te rendevahn te dache che ra man mesa yahn dihve te. Nducote tihca ne, ricá favor ndih che conan ne tah u.

²⁸Tuhme rahn ye ri ye tahn:

—Daya, jama numa ine ritehne! Conahn ndoque nduhca che rique.

A ura min no ndiquendah vaco chihnga me tahn daya te.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn ama yahn ihyan cah

²⁹Ndaca Dihvo vo min ne, nta ye chihto vine yahn Galilea. Tuhme cocha ye ama tingüete, ne min chihnde ye. ³⁰Ama yahn ihyan chi dama ye nan ye. Nda ihyan chahn ama yahn ihyan cah, ihyan che cueh cah ye man, ihyan che neneva doh tah ye man, ihyan che ve nan ye man, ihyan che lihme ye man, yahn ca ihyan che ndi ye tama te o nan cah man, ne din Dihvo vo che ndoyahn nducoyaca ye. ³¹Ama chahn ino ihyan che ndihchero che ndoyahn nducoyaca ihyan cah chahn, ne ndeva ye yavenan Dendiohs, ihyan min che nda cuande ye ihyan nación yahn Israel.

Cah Dihvo vo Jesucristo, cheh cun mil ihyan

³²Chihno min ne, cah Dihvo vo ihyan apóstol yahn ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ama renan vahino ihyan sih, te a ino ro che chenan ye nduco vo, ne metah dehva che cheh ye. Hua nahn ndedechúh ihyan che diya chete ye, te denan cota^h cuno ihyan cuahn yune.

³³Rahn ihyan apóstol chahn ri ye ihyan:

—Ate muhn yahn nan che metah duhva. ¿Ti ngua vo che cah vo cheh ihyan sih?, te ama yahn ye.

³⁴Tumerune ye ihyan chahn:

—¿Tava pan va yahn nchuhn ne?

Ndahconan ihyan chahn:

—Va ndache pan yahn nuhn man, ama o yahca cahya man.

³⁵Tuhme chihquentiyon Dihvo vo che chahte nducoyaca ihyan ndiyahn. ³⁶Chetah ye nduh che ndache pan chahn nduco yahca chahn, quetuhma ye, ne neca^h ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme ndeh ye, cah ye ihyan apóstol chahn cava che cuih ye van ihyan. ³⁷Ceh nducoyaca ihyan chahn nde nan che chito ihyan. Cihno min ne, nedin dama ye cheyahn che ngava, ne decuto ye ndache cuahte. ³⁸Ihyan che cheh ye ne, ri ye cun mil che deman ihyan chahn, avane ihyan ndahta man, checahya man. ³⁹Cihno min ne, ndedechuh Dihvo vo ihyan chahn, ne quenun ye chete ama barco, cuahn ye cuahn yahn yahn yan Magdala.

*Sahn fariseo nduco sahn saduceo ne, rica
se ama vederihno ndihchero se*

16 ¹Ama o sahn fariseo nduco sahn saduceo ne, chahn se chendihchero se Dihvo vo. Sahn chahn ne, retumarande se ihyan, ne chica se che din ye ama vederihno, ndihchero se, cava che co devano se che Dendiohs dechuh ye ihyan. ²Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Cuahn che a ri chino ne, ndete che cuah nan ro ne, rahn nchuhn te ndahca din ro. ³Me vateyan ne, ndete che cuah nan ro man, man man ne, rahn ne te cuan co. Nchuhn ne, jo nan o chende ne! Ama ndah nda cuande ne taca ri nan ro, ate hua retumacadino ne yahn vederihno che redin Dendiohs man ro cuh. ⁴Ihyan che vate ye man ro cuh ne, ama duhtuno ihyan ye, nde hua retumacah ye Dendiohs. Rica ye vederihno ndihchero ye, ate atenan ama vederihno nduhca vederihno

che din Dendiohs nduco ihyan profeta Jonás ndaça ndihchero ye.

Chihno rahn ye chemin ne, chihcoman ye sahn chahn, ne chica ye min.

Vedevano yahn sahn fariseo ne, nduhca ya yahn pan

⁵Cuahn che tuche ihyan chahn vine me ne, nta tin ihyan apóstol chahn che hua nda ye pan. ⁶Ura min rahn Dihvo vo nduco ye:

—Cuihco nchuhn cudado. Hua tumacah ne yahn ya yahn sahn fariseo man, sahn saduceo man.

⁷Tuhme ndedecadino ihyan chahn, ne rahn van man ye nduco vih:

—Tihca rahn ye ri ye uvo yahn che hua quenda vo pan.

⁸Checadino Dihvo vo che hua chenahn ihyan chahn che rahn ye. Deyahn che hua nda ye pan ndedecadino ye. Chemin che rahn ye ri ye ihyan chahn:

—¿Dehco che rendedecadino nchuhn che hua nda ne pan? ¿Taca che hua numa ino ne ritahno ne? ⁹¿Taca che hua renahn ne, nde hua rahtenun ino ne vederihno che rendihchero ne? Cuahn che cah, cheh uhn mil ihyan nduco uhn pan me ne, ¿taca che hua chahtenun ino ne che nde cade cuahte che ngava nedin dama ne? ¹⁰A namin no tun cuahn che cah, cheh cun mil ihyan nduco ndache pan me ne, ¿taca che hua chahtenun ino ne che nde cade cuahte che ngava nedin dama ne? ¹¹¿Taca che hua chenahn nchuhn che ndiyu yahn pan che rahn nduco ne? Rahn nduco ne che cahco ne cudado yahn ya yahn sahn fariseo man, sahn saduceo man.

¹²Tuhme chenahn ihyan chahn che a yahn ndudo che ricuahn sahn chahn che tihca rahn ye.

Rahn Pedro te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehnse

¹³Cuahn che nda Dihvo vo yahn yahn yan Cesarea de Filipino, tumerune ye ihyan apóstol yahn ye:

—U che rinducó nducoyaca ihyan, ¿deh rahn ihyan yahn ne?

¹⁴Ndahconan ihyan chahn:

—Nahn ihyan ne, rahn ye te ndih che Juan Bautista. Nahn tun ye ne, rahn ye te ndih che Elías. Nahn tun ye ne, rahn ye te ndih che Jeremías o tama cha ihyan profeta che chahte ye a rahn me.

¹⁵Tuhme tumerune ye ihyan chahn:

—Me nchuhn ne, ¿deh rahn ne yáhn ne?

¹⁶Ndahconan Simón Pedro, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ndih ne, a ihyan che va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehnse, a ndih che Daya Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero.

¹⁷Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Ndah ro yehn, Simón, daya Jonás, te a man Chidá che va ye vahchetero te ye checadine, ndiyu ihyan iyehnse. ¹⁸Ráhn rí di te redin yahn che doche Pedro, te che tihca doche ne, conahn che ama ndudo redin. Cuahto min quendi ihyan yáhn, ne nde vederihquentiyon yahn chundah hua co ndahco ndiya ihyan. ¹⁹U ne, té vederihquentiyon di cava che conan van ihyan che rihquentiyon Dendiohs. Cha che cah yone che din ye man, cha che cahca tan che hua din ye man ne, Dendiohs ne, cah dito ye ndudo yehn.

²⁰Tuhme rahn Dihvo vo nduco ihyan apóstol chahn che hua cahma ye nduco nde ama ihyan che a man ye che va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehnse.

Rahn Dihvo vo Jesucristo te va che cahno se ihyan

²¹Nde tahn min canan Dihvo vo cah ye che checadino ihyan apóstol yahn ye te va che cahn ye yan Jerusalén, ne min ama chuhrihn ye. Ndo dama intiyahn man, chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, din tan se nduco ye, nde cahno se ihyan. Ate cuihno ino ro ne, ntuche ye.

²²Tuhme quenda Pedro ihyan ama lado, ne canan riyahve ye ihyan, ne rahn ye:

—Dihvé, hua ndahca che cahco mendahn ne ndih cava che tihca cuahno co ne.

²³Ndaconan Dihvo vo ndihchenun ye nan Pedro. Chihya ye ihyan, ne rahn ye:

—Di chundah, cuehn vane, te redin vahche yáhn. Di ne, hua devene cha che rihquentiyon Dendiohs. Atenan che rihquentiyon ihyan iyehnse devene.

²⁴Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol chahn:

—Adecoduhno ihyan che nahn co cuande ye van ihyan yáhn ne, va che cahcoman ye vedeyeno man ye. Andahre va che conan yah ye nan ama cruz, ate va che cahco mendahn ihyan,

conduco ye u. ²⁵Tihc̄a, te ihyan che hua nahn c̄ahco mendahn ye ihyan c̄ava che conduco ye u ne, va che conda ye, ne ihyan che c̄ahco mendahn ye ihyan ne, andahre din t̄an ihyan nduco ye, c̄ahno ye ihyan, ate ndevahn ye, cuahtenan ye vahchetero. ²⁶Hua cochihve yahn ihyan andahre nedin d̄ama ye nducuahñ vedecuihca che va iyehñse ndete che chemin din che denda ye, ne hua co cuahtenan ye vahchetero. Ndete che tihc̄a ne, metah deh nduco nedihve ye c̄ava che ndevahn ye. ²⁷Va che conahn chemin, te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che chí numacuahn vederihquentiyon yahn Chidá nduco ángel yáhn, ne techecadé yahn nducoyaca ihyan, ndahco menún yahn queri ama ye tunoca che nedin ye, ndahtenan ye iyehñse. ²⁸Cuaco ráhn rí nchuhn te ama o ihyan che chenun ye muhn ne, vate ca ye iyehñse ndá ro min, ne ndihchero ye u che rinducó nducoyaca ihyan cuahn che ndá numacuahn vederihquentiyon yáhn.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndo diyahn ye

17 ¹Chihno an ro min ne, quenda Dihvo vo Pedro man, Jacobo nduco dihno ye Juan man, ne cuahn ye nduco ihyan chahn ama tingüete yaco, ²ne min ndo diyahn ye nan ihyan chahn. Yavenan ye man, tino yahn ye man ne, ama diyahn ro nduhca nan yahn. ³Ura min ndihchero ihyan apóstol chahn Moisés nduco Elías che rente ye nduco Dihvo vo. ⁴Tuhme ráhn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Dihve nuhn, ama ndahca che cuahtenan vo muhn. Ndete che nahn ne ne, dendah nuhn ino vache vah; ama nan che conun ne, tama nan che conun Moisés, ne tama nan che conun Elías.

⁵Numanahn che ráhn ca Pedro ne, quendihco ama man tuno diyahn ro nan che chenun ihyan chahn, ne van man me ne, chenun ama ndudo che ráhn tuhca:

—Sahnguh che Dayá. Yahinó sahn. Ama yenó cava se. Che cahma se ne, chemin che codinahn nchuhn.

⁶Cuahn che chihnevan ihyan apóstol chahn ndudo me ne, ama dihya ye chi, ne chahtetave ndih ye ndiyahn. ⁷Tuhme chahn ndá Dihvo vo nan ihyan chahn, nahn tah ye ihyan, ne ráhn ye ri ye ihyan:

—Cuenecuan nchuhn. Hua dihya ne co.

⁸Cuahn che ndo nihyon nan ye ne, ametah ndihchero ye ihyan che o chahn, a deman Dihvo vo.

⁹Ura che cuenchahn ye cuete me ne, chihquentiyon Dihvo vo ihyan chahn, ne rahn ye:

—Hua cahma nchuhn nduco nde ama ihyan yahn vederihno che ndihchero ne, nde ro che u che rinducó nducoyaca ihyan ntuché van tenahn.

¹⁰Tuhme tumerune ihyan apóstol chahn Dihvo vo, ne rahn ye:

—¿Deh cuande che rahn sahn devano ley che dirun Moisés che dinoca Elías va che chi ye ne?

¹¹Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuaco che va che chi Elías, ndahco cade ye nducuahn.

¹²Ate rahn rí nchuhn te a nda Elías, ne ihyan ne, hua nevahnecon ye ihyan. Tahque ndah ye ne, din tan ye nduco ye. Namin u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che chuhríhn, din tan ihyan nducó.

¹³Tuhme tumacadino ihyan apóstol chahn che rente ye yahn Juan Bautista anduhneca ndete che a ihyan min che Elías.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama sahn dihn che ndi se cah rih dihca

¹⁴Cuahn che nta ihyan chahn nan che chenun ihyan chenhahn ne, chahn nda ama se, chehntihya se nan Dihvo vo, ne rahn se ri se ihyan:

¹⁵—Dihvé, conan vahino ne sahn dayá, te ndi se cah rih dihca, ne ama rechuhrihn se. Ama ndeh yune cuahn che rinuhn yahn se ne, rendahnun se vacoyahn man, van nune man. ¹⁶A checú sahn nan ihyan apóstol yahn ne, ate hua chi din ye che ndoyahn se.

¹⁷Tuhme rahn Dihvo vo:

—Nchuhn che vate ne man ro cuh ne, duhtuno ihyan nchuhn man, hua ritahno ne man. Nchuhn ne, a hua nda ro che co ne ihyan. ¿A cuahn dama quendáh vedechahtino nduco ne, che rahco ne? Checú ne sahn muhn.

¹⁸Sahn dihn me ne, quenun ama vaco chihnga sahn. Cuahn che nda se nan ye ne, chihquentiyon ye che ndiquendáh vaco chihnga me, ne ndetahno ndoyahn se.

¹⁹Ura che a demañ ye ne, tumerune ihyan apóstol chahn Dihvo vo:

—¿Dehra cuande che hua chi ndetendah nuhn vaco chihnga me ne?

²⁰Ndahconan ye, ne rahñ ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn ne, nde hua ritahno ne, te cuaco rahñ rí nchuhn te ndete che ritahno ne mare tahsihn ne, cahcantiyon ne ama ico che caca nan che va, ne cuhnde tama cuahn, ne dinahn. Ndete che ritahno ne ne, adecodehno che caca ne ne, conahn nduco ne. ²¹Rahñ rí nchuhn te cava che ndetendah vo vaco chihnga chemin chan ne, va che covah vo man, cuahto vo yahte man.

Rahñ Dihvo vo Jesucristo tama yune che va che cahno se ihyan

²²Numanahn che quechica Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye estado yahn Galilea ne, rahñ ye ri ye ihyan chahn:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che necah ihyan u tah sahn nunde, ²³ne cahno se u. Ate cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn.

Ama chi ndache ihyan chahn yahn che tihca rahñ ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, nedihve ye cade iyo yahn yaco

²⁴Cuahn che nda ihyan chahn yan Capernaum ne, chahn sahn che rica se tume cade iyo yahn yaco, tumerune se Pedro:

—¿A hua renehve ihyan ricuahn yahn nchuhn tume cade iyo yahn yaco ne?

²⁵Ndahconan Pedro, ne rahñ ye ri ye sahn:

—Taca hua, renehve ye.

Ndonda Pedro chete vah ne, menan vihca tumerune Dihvo vo ihyan:

—Deh rahñ Simón, ihyan che rihquentiyan ye ne, ¿duh rica ye tume cade iyo ne? ¿A ihyan nación yahn ye o ihyan tama nación ne?

²⁶Ndahconan Pedro, ne rahñ ye ri ye ihyan:

—Rica ye ihyan tama nación.

Rahñ Dihvo vo ri ye ihyan:

—Tuhme ne, ihyan nación yahn ye ametah va che nedihve ye. ²⁷Ate cava che hua din vo che co tan nde ama ihyan ne, cuehn nan vine, ne cotihyen cu ra yahca. Ite che cua te ne,

cuentah chende te, ne min ntaque ama tume. Nduco chemin cuenedihve cade iyo yáhn man, yehn man.

Duh che tahque conan

18 ¹Chihno min ne, ndo dama ihyan apóstol chahn nan Dihvo vo, ne tumerune ye ihyan:

—¿Duh che tahque conan van ihyan che rihquentiyon Dendiohs ne?

²Tuhme cah Dihvo ama lihn, chihno ye mendahn, ³ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuaco rahn rí nchuhn te ndete che hua nto ino ne nunde yahn ne, co ne nduhca checahya che tuhchan che necun ne, hua co cuahtenan ne vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs. ⁴Cuedevano ne te adecoduhno ihyan che necun ye nduhca lihn cuh ne, ihyan min che tahque conan ye van ihyan che rihquentiyon Dendiohs. ⁵Namin cuedevano ne te adecoduhno ihyan che nevahnecun ye ama ihyan yáhn che necun ye nduhca lihn cuh ne, a u nevahnecun ye.

Cahnda yahn ihyan che rahtendihco ye nunde

⁶Adecoduhno ihyan che tihyon yune ye ihyan yáhn che cuahtendihco ye nunde ne, ama chahte castigo va che co ye. Tahque ndahca cava ye ndete che caca yahto ihyan ama tu yudo chahte dando ye, ne cuacondahnun ye ihyan van nuniyahn, yudomin ca che tihyon yune ye ihyan yáhn che cuahtendihco ye nunde. ⁷¡Chevah ihyan ihyense!, te a cade no che va che cuahtendihco ye nunde. Ate ¡tahque vedin ihyan che tihyon yune ye ihyan che cuahtendihco ye nunde!

⁸Ndete che renda yahn ne che cuahtendihco ne nunde, ne va che dinahn ne nduco tah ne o nduco cah ne ne, tahque ndah che din ne cuande anduhneca ndete che a chihca ne, chacondah ne, te tahque ndahca yahn ne ndete che co cuahtenan ne vahchetero andahre yuhche ne, yudomin ca che ndah tah ne, ndah cah ne, cuahtenun ne van ruchiyahn cuahn dama. ⁹Ndete che cava ndutinan ne renda yahn ne che cuahtendihco ne nunde ne, tahque ndah che din ne cuande anduhneca ndete che a tico ne, chacondah ne, te tahque ndah yahn ne ndete che co cuahtenan ne vahchetero andahre hua

ro ñan ne, yudomin ca che ndah ndutinan ne, cuahtenun ne van ruchiyahn.

Ejemplo yahn itecuche che chinda te

¹⁰Cuihco nchuhn cudado che hua ndahchenan ne nde ama ihyan che necun ye nduhca checayha che tuhchan, te ángel yahn ne, cuahn dama chenán ye ñan Chidá che va ye vahchetero. ¹¹Tihca, te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, ndá ndedevahn ihyan che a ndinda ye, nedin nunde yahn ye.

¹²Rahn rí nchuhn te ama ihyan che va ama ciento itecuche yahn ye ne, ndete che conda ama te van chano ne, cahcoman ye ite che chenahn chahn van chano ñan che redin ye cudado ite, ne cahn ye quenuhn ye ite che chinda me. ¹³Cuahn che ntaca ye ite ne, cuaco rahn rí nchuhn te nde tahque co yeno ye cava ite min che co cava ite che chenahn chahn. ¹⁴Tihca Chida nchuhn che va ye vahchetero, te hua nahn ye che conda nde ama ihyan che necun ye nduhca checayha che tuhchan.

Nduhca che va che nchahco ihyan yahn vih

¹⁵Ndete che ama ihyan che namin ritahno ye din tan ye nduco ama cha nchuhn ne, coyahve ne ihyan cuahn deman ne nduco vih. Ndete che nto ino ye nunde yahn ye ne, a ndedevahn ne ihyan yahn castigo che va che co ye. ¹⁶Ate ndete che hua tumacah ye che cahma ne ne, conuhn ne ama o testigo cava che nduco ihyan chahn yahve ne ihyan. ¹⁷Ate ndete che nde nduco tihca hua tumacah ye ne, cahma ne nduco ihyan ndiyaco cava che van nducoyaca ne yahve ne ihyan. Ate ndete che hua tumacah ye ne, co din ne cuande anduhneca ndete che nde hua devano ye che va Dendiohs.

¹⁸Cuaco rahn rí nchuhn te nducuahne che nte cade ne ne, cah dito Dendiohs ndudo yahn ne.

¹⁹Namin rahn rí nchuhn te ndete che co dama ndudo ama o ne, caca ne deh che nahn ne Chidá che va ye vahchetero ne, te ye nchuhn. ²⁰Te ye nchuhn, te ñan che ndo dama o ino ihyan ndeva ye yavenan ne, min quenun van ye.

²¹Tuhme chahn nda Pedro, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Dihvé, ¿a ndeh yune va che nchahco yahn ihyan che quendi ye din tan ye nducó ne? ¿A nde ndache yune ne?

²²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ndiyu atenān ndache yune, te a nduh va ndeh yune che din tān ye ne, a tih va ndeh yune va che ncheguei yahn ye.

Ejemplo yahn ama sahn che metah vederenchahco nan se

²³Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhcā ama rey che tendah cuande ye yahn sahn che redin ntiyon nduco ye. ²⁴Cuahn che canan tendah cuande ye ne, nda ama se tendah cuande ye yahn se, ne quendihco ndeh se yahn ye, tenduh ndiche mil tume diyahnguan. ²⁵Nducote metah deh nduco che nedihve se ne, chihquentiyon ye sahn decahya yahn ye che ndihcue se sahn man, ndihcue se ndahta yahn se man, daya se man, nducuahn dehtenduh yahn se man, cava che ndutonun tah che quendihco se yahn ye. ²⁶Tuhme chehntihya se nan rey me, ne rahn se: “Dihvé, codin chahtino ne yahn, ne nedihvé yahn ne.” ²⁷Quenan vahino ye sahn, ne numacuahn vedeyeno tehche ino ye nducuahn che quendihco se. ²⁸Ate ura che conahn se ntaca se ama combiero yahn se che quendihco ye ino cun cade yahn se. Dihno se dando ye, ne rahn se ri se ihyān: “Cuenedihve che quendihque yahn.” ²⁹Chehntihya ye nan se, ne rahn ye: “Codin chahtine yahn, ne nedihvé yehn.” ³⁰Ate hua cahnecon se. Tahque ndah se ne, chahn se chica nunde se yahn ye, ne quenun ye vacoyahn nde chihno nedihve ye yahn se. ³¹Ndihchero combiero yahn se che tihcā din se, ne ama chi tān ye, chahn ye chengo ye rey me. ³²Tuhme tahve rey me che chehua sahn, ne chihya ye sahn: “Di ne, ama duhtuno ihyān di. U ne, nchahcó yehn yahn nducuahn che quendihque yahn, te chique favor u. ³³¿Taca che hua tihcā quenān vahine combiero yehn nduhcā che quenān vahinó di?” ³⁴Numacuahn vedetan chihquentiyon ye che conun se vacoyahn nde chihno nedihve se che quendihco se.

³⁵Quendi Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyān chahn:

—Namin nchuhn, ndete che hua nchahco ne yahn vih numacuahn chedave yahn ne ne, cuahno ne nduhcā che chahno sahn min, te Chidá che va ye vahchetero ne, hua nchahco ye yahn ne.

Dihvo vo Jesucristo ne, chicuahn ye nduhcā che rihquentiyon Dendiohs che hua tehche ihyān ndahta yahn ye

19 ¹Cuahn che chihno nte Dihvo vo ne, chica ye min estado yahn Galilea, cuahn ye estado yahn Judea,

tama lado viche ico Jordán, ²ne ama yahn ihyan cuahn ye nduco ye. Cuahn che nda ye min ne, din ye che ndoyahn ihyan cah.

³Tuhme nda ama o sahn fariseo che nahn tumarande se ihyan, ne tumerune se:

—¿A co tehche ihyan ndahta yahn ye cava adecodehno ne?

⁴Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—A devano nchuhn nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Cuahn che dendah Dendiohs iyehense ne, dendah ye ihyan chahn man, ihyan ndahta man.” ⁵Namin ndirun tuhca: “Thyan chahn ne, cahcoman ye indihite yahn ye, ne cahnevaco ye, conan cuma ye ndahta yahn ye. Ihyan chahn ne, din yahn ye vih anduhneca ndete che ama no ye.” ⁶Nducote tihca ne, ametah din ye cuande che o ye, te anduhneca ndete che ama no ye. Nducote a man Dendiohs nahn ye che cuahtenan cuma ihyan chahn vih ne, hua redin yahn che tehche ye vih.

⁷Rahn sahn chahn ri se ihyan:

—Ndete che tihca ne, ¿deh cuande che cah yune Moisés che tehche ihyan ndahta yahn ye, dirun ye ama caca cah ye tahn?

⁸Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Yahn che cheche chedave yahn ihyan ne, chemin che cah yune Moisés che tehche ye ndahta yahn ye. Ate Dendiohs ne, hua tihca chihco cade ye cuahn che dendah ye iyehense.

⁹U ne, rahn ri nchuhn te ihyan che ndere tehche ye ndahta yahn ye ndiyu yahn nunde che quenán te nduco tama chahn, ne cahnevaco ye nduco tama te ne, redin duche yahn ye che nihnevaco ye. Namin sahn che cahnevaco se nduco tahn che ntehche inchahn te tahn ne, condihco se nunde.

¹⁰Tuhme rahn ihyan apóstol ri ye Dihvo vo:

—Ndete che tihca va cade yahn ihyan chahn ne, tahque ndah ye che nde hua cahnevaco ye.

¹¹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Hua nducoyaca ihyan co dinahn ye yahn chemin, te atenan ihyan che necah Dendiohs vederihquentiyon ihyan che co dinahn ye. ¹²Vate chahn che hua numa ye, te a tihchan ye nde rahteyan ye. Namin vate ye che hua numa ye yahn che ihyan redin yoh ye ihyan. Namin vate ye che hua rahtenan cuma ye ndahta cava che hua co vahche yahn ye nan ntiyon

yahn Dendiohs. Ihyan che retumacadino che co dinahn ye che cuahteman ye ne, ndahca che dinahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, nahn tah ye checahya, covah ye cava

¹³Chihno min ne, nda ihyan, nda ye checahya yahn ye cava che nahn tah Dihvo vo, ne covah ye cava. Ate ihyan apóstol ne, rahva ye nduco ihyan chahn. ¹⁴Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Hua cahca tan nchuhn che chi checahya sih nan, te a ndi cuande van ihyan che necun ye che cuahtenan ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs.

¹⁵Chihno rahn ye chemin ne, nahn tah ye checahya chahn, covah ye cava. Tuhme chica ye min, cuahn ye.

Ama sahn cuihca ne, nte se nduco Dihvo vo Jesucristo

¹⁶Ura min nda ama sahn yuno nan Dihvo vo, ne rahn se:

—Ihyan Ricuahn Ndah, ¿deh ndah che din cava che conan vahchetero ne?

¹⁷Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nde hua redin yahn che cahme, Ihyan Ricuahn Ndah, te atenan Dendiohs ne, ihyan min che ndah ye. Cava che conen vahchetero ne, codinehn vederihquentiyon yahn ye.

¹⁸Tumerune se ihyan:

—¿Cha vederihquentiyon me ne?

Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Vederihquentiyon che tuhca: “Hua cahne ihyan man, hua din duche yehn che nihnevaque man, hua doque man, hua ndere cahma nonde yahn ihyan man, ¹⁹cuendeva yavenan chide man, cheque man, codin yahine nducoyaca ihyan nduhca che yahino man di man.”

²⁰Rahn se ri se ihyan:

—Nducuahn vederihquentiyon che tihca ne, redinahn nde ro che lih ca u. ¿A va ca che dinahn ne?

²¹Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Che cuahtenan ihyan vahchetero ne, tahque rignonun chihve che co vedecuihca. Cava che hua co vahche yehn che tone min ne, cuendihcue dehtenduh yehn che va, ne cuinen ihyan chevah. Tuhme cochi condoque u.

²²Nducote ama cuihca se ne, hua quenán ino se che tihca rahn Dihvo vo nduco se, ne ama chi ran se conahn se.

²³Tuhme rahn Dihvo vo nduco ihyán apóstol:

—Cuāco rahn rí nchuhn te ama vahche cava ihyán cuihca che condā ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs.

²⁴Ndaconan rahn rí nchuhn te nde ama ihyán cuihca ne, hua co condā ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs.

²⁵Che rahn ye chemin ne, ama cuahn ino ihyán apóstol chahn, ne rahn ye van man ye nduco vih:

—Ndete che tihca ne, nde ama ihyán hua co ndevahn ye.

²⁶Chaconan Dihvo vo ndihchero ye ihyán chahn, ne rahn ye:

—Che tin demān ihyán ne, hua condā ye vahchetero. Atenān Dendiohs co din ye che min tuno ihyán, te Dendiohs ne, ri redin ye nducuahn.

²⁷Tuhme rahn Pedro ri ye ihyán:

—Dihve nuhn, me nuhn che chihcomān nuhn nducuahn, chinduco nuhn ndih ne, ¿deh co nduco nuhn ne?

²⁸Rahn Dihvo vo ri ye ihyán chahn:

—Cuāco rahn rí nchuhn te cuahn che a nuhnde cade nducuahn, ne u che rinducó nducoyāca ihyán cuhndé nan che rihquentiyón numacuahn vedeyudo ne, namin nchuhn che rinduco ne u ne, cuahte ne techecāde ne yahn nduh che ndichio ndāta yahn ihyán nación yahn Israel. ²⁹Namin adecoduhno ihyán che va che cahcomān ye dehtenduh yahn ye man, ihyán yahn ye man, cava che co conduco ye u ne, nuhnde menun ama ciento yahn queri ama che cahcomān ye, a vaco ye, a dihno ye, a cahve ye, a chida ye, a chaco ye, a ndāhta yahn ye, a daya ye, a yahn yahn ye, ate nunde menun ama ciento yahn queri ama che cahcomān ye. Avāne ne, conan ye vahchetero numacuahn ro. ³⁰Ndā ro min ne, ndiyu yahn che a rahn chitahno ihyán che tahque quendāh yavenān ye, nde huane yahn che cade chitahno ye che hua nduh quendāh yavenān ye.

Ejemplo yahn sahn redin ntiyon

20 ¹Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nduhca ama patrón che chahn ye ama vatiyan chenuhn ye mozo cava che tuhn se uva yahn ye. ²Ndāca ye neve se, ne nte cade ye nduco se che din se ntiyon cade ro, ne dechuh ye sahn nan

ntiyon yahn ye. ³Chahn tun ye tenduh n̄an rahco nun vatiyan, ne nt̄aca ye te neve se che vatechica se cuahn ndihve, metah ntiyon din se. ⁴Rahn ye ri ye sahn: “Cuahn nchuhn codin ne ntiyon yahn, conduco ne sahn chenahn che a chenan se min, ne nedihvé nchuhn nduhva che redin yahn.” “A,” rahn se, ne cuahn se. ⁵Chahn tun ye tenduh n̄an mah̄n yah̄n. Nt̄aca ye te neve se, dechuh ye sahn n̄an ntiyon me. Chahn tun ye tenduh n̄an rahco ino. Nt̄aca ye te neve se, ne namin dechuh ye sahn. ⁶Ndaconan chahn tun ye tenduh n̄an rahco uhn, ne nt̄aca ye te neve se, ne rahn ye ri ye sahn: “¿Dehco che hua din nchuhn ntiyon man ro ne?” ⁷Ndahconan se, ne rahn se ri se ihyan: “Hua din nuhn ntiyon, te hua nd̄aca ntiyon din nuhn.” Rahn ye ri ye sahn: “Cuahn nchuhn din ne ntiyon yahn tuhme, ne nedihvé nchuhn nduhc̄a che redin yahn.” “A,” rahn se, ne cuahn se. ⁸Chi chino me ne, rahn ye ri ye mandador yahn ye: “Cuenedin dame sahn mozo sih, ne cuenedihve yahn se, cuanan nduco sahn che nd̄a adiva cuahn.” ⁹Cuahn che chend̄a sahn che a nde n̄an rahco uhn a chino can̄an din se ntiyon ne, ndond̄a t̄ah se chihve yahn se yahn numa ro. ¹⁰Nde n̄an chihnonan yahn ne, chend̄a sahn che din se ntiyon numa ro, ne ndedecadino se che tahque ndahva nedihve ye sahn, ate a d̄ama no nedihve ye sahn. ¹¹Cuahn che ndihchero se che a d̄ama no nevihve sahn nduco sahn chenahn chahn ne, rahn nunde se nduco patrón yahn se, ¹²ne rahn se ri se ihyan: “Sahn sih che aten̄an ama ura no din se ntiyon ne, ¿deh cuande che d̄ama nedihve ne sahn nduco nuhn che chahtenun nuhn van yan numa ro, din nuhn ntiyon?” ¹³Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn: “A devanó che redín. A numa nedihvé yahn nchuhn nduhc̄a che a nte c̄ade vo. ¹⁴A nedihvé yahn nchuhn. Tahque ndah ne ne, con̄ahn ne. A m̄an va vedeyeno che tihden̄an, nedihvé yahn sahn chuhn. U ne, codín nduhc̄a che náhn nduco tume yahn. ¹⁵Nchuhn ne, hua cuande yahn ne che quenam cumá vedevahino nduco se.” ¹⁶Atihnoc̄a no tun ro che cuhnde c̄ade yahn nducoyaca ihyan, te ndiyu che a rahn chitahno ihyan che tahque quend̄ah yaven̄an ye, nde huane che a cade chitahno ye che hua nduh quend̄ah yaven̄an ye. Tihc̄a, te van nducoyaca ihyan che nahn Dendiohs che cotahno ye ne, aten̄an neve ra ye che tend̄ahnun Dendiohs ihyan c̄ava che ndevahn ye.

Ndaconan rahn Dihvo vo Jesuscristo che va che cahno se ihyan

¹⁷Cuahn che a quenun yune Dihvo vo cuahn ye yan Jerusalén ne, quenda ye nduh che ndichio ihyan apóstol devavih, ne rahn ye ri ye ihyan:

¹⁸—A devano nchuhn, che man ne, chenun yune vo, cuhn vo yan Jerusalén. U che rinducó nducoyaca ihyan ne, necah ihyan u tah chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ne cuih nunde se yahn cava che cahno ihyan u. ¹⁹Necah se u tah sahn tama nación cava che din duche yahn se u man, cuahn se u man, nahn yah se u man. Ate cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn.

Chaco Jacobo man, Juan man ne, chica ye che conan daya ye

²⁰Chihno min ne, chahn nda ndahta yahn Zebedeo nduco nduh che o daya ye, Jacobo man, Juan man. Chehntihya ye nan Dihvo vo, ne chica ye favor ihyan. ²¹Tumerune Dihvo vo ihyan:

—¿Deh nehn ne?

Rahn ihyan ndahta me:

—Rica ndih che cuahnecun ne che cuahte nduh che o dayá dama nduco ne cuahn che a va ne nan rihquentiyon ne. Ama se ne, cuhnde se lado tah cuaco ne, ne tama se ne, cuhnde se lado tah cueh ne.

²²Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn ne, nde hua renahn ne deh che rica ne. ¿A cocha ne chuhrihn ne nduhca che va che ama chuhrihn ne?

Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye:

—Taca hua. Cocha nuhn.

²³Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuaco te va che chuhrihn nchuhn nduhca che va che ama chuhrihn, ate che cuahte ne chihto nan ne, ndiyu u che cahcantiyón, te a Chidá che cahcantiyón ye, ne a man ye devano ye cha ihyan che cuahte ye chihto nan.

²⁴Chihnevan ihyan apóstol chenhahn chahn, ne chi tan ye nduco ihyan che o chahn. ²⁵Tuhme cah Dihvo vo nducoyaca ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nchuhn ne, a devano ne te ihyan ndinan yahn queri ama nación ne, ama yudo rihquentiyon ye, ne sahn che rinan se

ihyan ne, rendinun rendinahn se ihyan yahn ye. ²⁶⁻²⁷Ate van nchuhn ne, hua co tihca, te adecochoano ne che nahn conan ne ne, va che co ne nduhca ama mozo, conan ne vih. ²⁸U che rinducó nducoyaca ihyan ne, cuiquendi ne yune yahn, te u ne, nda, ndiyu cava che conan ihyan u, ate cava che conan man ihyan, ne cahco mendahn u cava che ndedevahn ama yahn ihyan.

Din Dihvo vo Jesucristo che chi ro nan o sahn nan ve

²⁹Cuahn che chica Dihvo vo yan Jericó nduco ihyan apóstol yahn ye ne, ama yahn ihyan nduco ye ihyan. ³⁰Chihto yune vate o sahn nan ve, ne cuahn che chihnevan se che a nda nino Dihvo vo ne, riyahve se ihyan numa dito se:

—Dihve nuhn, Daya David, ¡conan vahino ne nuhn!

³¹Rahva ihyan nduco se cava che cuahtedihn chende se, ate nde tahque yudo nan se rahn se:

—Dihve nuhn, Daya David, ¡conan vahino ne nuhn!

³²Tuhme chan ndi Dihvo vo. Cah ye sahn, ne tumerune ye sahn:

—¿Deh nahn nchuhn che dín cava ne ne?

³³Ndahconan se, ne rahn se ri se ihyan:

—Dihve nuhn, nahn nuhn ne che din ne che co ro nan nuhn.

³⁴Quenan vahino ye sahn, ne nahn tah ye ndutinan se.

Ndetahno chi ro nan nduh che o se, ne cuahn se chinduco se ihyan.

Nda Dihvo vo Jesucristo yan Jerusalén

21 ¹Cuahn che a nda nino ihyan chahn yan Jerusalén ne, nda ye chihto ama yan lihn che duche Betfagé, nino cuete Olivo. Min tahve Dihvo vo o ihyan apóstol yahn ye, ²ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuahn nchuhn viyan, ne min ntaca ne ama burro che quenan chiche te, nduco te daya te. Cuentahte ne ite, ne cuiquenda ne ite. ³Ndete che va duh ihyan che cahma ye deh din ne burro tih, rentahte ne ite ne, cahma ne co ne ihyan: “Dihve nuhn nahn ye ite, ne ndetahno ndedechuh ye ite.”

⁴Tihca chi cava che conahn nduhca che dirun ihyan profeta tuhca:

⁵Cahma nchuhn co ne ihyan che vate ye yan Jerusalén:

“Condihchero nchuhn che cochi Rey yahn ne.

Ama necun ye, ne quendudo ye ama burro lihn.”

⁶Dinahñ ihyan apóstol chahn che chihquentiyon Dihvo vo.

⁷Chehua ye burro me nduco daya te, ne tihde ye tino yahn ye

dame te. Cocha Dihvo vo ite, ne quendi ye cuahn ye. ⁸Ama

yahn ihyan nduco ye, ne nahñ ye ne, rentave ye tino yahn

man, nahñ ye ne, rentave ye yata cue man, rendedecuco ye

numa yune cuahn nan che cuahn Dihvo vo. ⁹Nducoyaca ihyan

che ndahnñan ye man, ihyan che chenán ive ye man ne, ama

yeno ye, ne rah ye tuhca:

—¡Ndeva vo yavenan ihyan cuh che quenán cuma ye

vederihquentiyon che quenán cuma ihyan ndico yahn ye

David! ¡Dechuh Dihvo vo Dendiohs ihyan! ¡Ndeva vo yavenan

Dendiohs!

¹⁰Cuahn che chenda Dihvo vo yan Jerusalén ne, canan

nducoyaca ihyan ndo dama ye. Ama vari ye, ne nahñ ye

tumerune ye:

—¿Duh ihyan tih che nda ye ne?

¹¹Nahñ ye ne, ndahconan:

—Ihyan cuh che profeta Jesucristo che chica ye yan Nazaret, estado yahn Galilea.

***Dihvo vo Jesucristo ndetendah vah ye sahn
che chenun se chete yaco rendihcue se***

¹²Chenda Dihvo vo chete yaco, ne ndetendah vah ye

nducoyaca sahn che chenun se min rendihcue se man, ra se

man. Chi muhn chi min ye mesa yahn sahn che rendahcorun

se tume man, silla yahn sahn che rendihcue se icui man, ¹³ne

rahn ye ri ye sahn:

—Nan ndudo yahn Dendiohs ne, ndirun tuhca: “Yaco yahn ne, cava che cuahtenun ihyan covah ye”, ate nchuhn ne, nedin ne anduhneca vah nan che rendo dama sahn duco.

¹⁴Chihno min ne, chahn nda ama o sahn nan ve man, sahn

che cueh cah man, nan Dihvo vo min chete yaco, ne din ye

che ndoyahn se. ¹⁵Nducoyaca checahya che chenun min ne,

ama yeno, ne rah tuhca:

—¡Ndeva vo yavenan ihyan cuh che quenán cuma ye

vederihquentiyon nduhca che quenán cuma David!

Chidocuyān ndinān nduco sahn devano ley che dirun Moisés ne, ama chi tan se che din Dihvo vo vederihno man, che rah checahya chahn rendeva yavenan ye man, ¹⁶ne rahn se ri se ihyān:

—¿Taca che recah yune ne che tihca rendeva checahya sih yavenan ne?

Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Recah yuné, te a tihca va che conahn. A devano nchuhn te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Chihco cade ne che checahya man, decuah man ne, ndeva yavenan ne nduhca che redin yahn.”

¹⁷Chihcoman ye sahn chahn, ne chica ye min. Cuahn ye yan Betania, ne min quenān ye vino min.

Dihvo vo Jesucristo ne, din dine ye ama yahn higo

¹⁸Chi dave tama ro me, ura che quenun yune Dihvo vo che cuahn tun ye yan Jerusalén ne, chi cuico ye. ¹⁹Ndihchero ye ama yahn higo chihto yune, ne chahn ye ndihchero ye ndete che chenān ndute yahn. Ate metah nde ama ndute yahn, demān yata chenān. Tuhme din dine ye yahn me, ne rahn ye:

—Ametah ndaconan co ndute yehn.

A ura min no tih yahn me. ²⁰Cuahn che ndihchero ihyān apóstol chahn che tih yahn me ne, ama cuahn ino ye, ne tumerune ye Dihvo vo:

—¿Taca che ndetahno tih yahn higo cah ne?

²¹Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyān chahn:

—Cuāco rahn rí nchuhn te ndete che ritahno ne man, hua rihco yahn ino ne man ne, nde vederihno che tahque rahte co din ne. Co cahcantiyon ne ico tih che cahñ condāhnun van nuniyahn, ne dinahn. ²²Ndete che ritahno ne ne, nducuahn che caca ne Dendiohs ne, conahn nduco ne.

Vederihquentiyon che quenān cuma Dihvo vo Jesucristo

²³Ura che ndā Dihvo vo ne, chendā ye chete yaco, ne canān ricuahn ye. Numanahn min ne, chahn ndā chidocuyān ndinān nduco sahn intiyahn, ne tumerune se ihyān:

—¿Duh te vederihquentiyon ndih che din ne dehtenduh che tihchan ne?

²⁴Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Namin va ama nan che tumeruné nchuhn. Dinoca ndahconan ne chemin, tuhme có nchuhn duh te vederihquentiyon che tihcá redín: ²⁵¿Duh dechuh Juán che chehdenune ye, a Dendiohs o ihyan iyehense ne?

Ate canan rentuhno se van man se nduco vih:

—Ndete che cahmo vo che Dendiohs dechuh ye Juán ne, cahma ye co ye uvo: “¿Me dehco che hua chitahno nchuhn che cahndudo ye tuhme?” ²⁶Me ndete che cahmo vo che ihyan iyehense dechuh ye ihyan ne, co tan ihyan yan nduco vo, te nducoyaca ye ritahno ye che Ndudo yahn Dendiohs cahndudo ye.

²⁷Tahque ndah se ne, rahn se ri se Dihvo vo:

—Hua devano nuhn.

Tuhme rahn ye ri sahn:

—Namin u ne, hua có nchuhn duh te vederihquentiyon che tihcá redín.

Ejemplo yahn sahn cahya che rahcotahn

²⁸Quendi Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn ndinan chahn:

—Nté ama ejemplo, cahnevan nchuhn. Ama ihyan ne, vate o daya ye, ne rahn ye ri ye ama se: “Man ro ne, cuehn ton uva yuhn vo.” ²⁹Ndahconan se, ne rahn se: “Hua cahn.” Ate adive ne, nto ino se che tihcá rahn se, ne cuahn se din se ntiyon che chihquentiyon chida se. ³⁰Numanahn min ne, rahn ye nduco sahn che tama me che cahn se din se ntiyon min. Sahn min ne, rahn se ri se ihyan: “Taca hua, chidá, cahn.” Ate hua dinahn se. ³¹¿Cha sahn chahn dinahn se che chihquentiyon chida se ne?

Ndahconan sahn ndinan chahn, ne rahn se:

—Sahn che yahve ye menan me.

Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuáco rahn rí nchuhn te nduhcá sahn che hua dinahn me ne, tihchan nchuhn, te rahcotahn ne yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. Vederihquentiyon yahn ye ne, tahque nun dinahn sahn rica tume cade iyo man, tahn ndere vatechica man, che co nchuhn. ³²Juán Bautista ne, chicuahn ye ihyan nduhcá che runecade cuahtechica ye, ne nevahnecon sahn chahn man, tahn chahn man, ate nchuhn ne, chahcotahn ne,

nde hua nto ino ne andahre ndihchero ne che nevahneacun
ihyan nunde chahn.

Ejemplo yahn sahn redin ntiyon che duhtuno ihyan se

³³Cuihnevan nchuhn tama ejemplo: Ama ihyan ne, chihche
ye dihyo uva nan yahn yahn ye, ne din ye chahn yahn man,
dendah ye ama tanque nan che cuhno ye nune yahn uva me
man, chahto ye ama chete nan che din ye cudado ntiyon min
man. Cuahn che chihno chihco tahn ye nducuahn ne, ndahco
ye chendata me tah ama o sahn che din se ntiyon nduco.
Tuhme chica ye min, cuahn ye. ³⁴Cuahn che a nda ro che a
rine uva ne, dechuh ye sahn decahya yahn ye cava che necahn
mahn sahn chahn uva me nduco ye. ³⁵Ate sahn redin ntiyon
chahn ne, tumangan se sahn decahya chahn yahn ye, ne ama
se ne, chahn se sahn, ne tama se ne, chihno se sahn, ne tama
se ne, cah se tu sahn. ³⁶Ndaconan dechuh ye tahque yahn
sahn decahya yahn ye, ne a namin no tun din tan sahn redin
ntiyon chahn nduco se anduhneca che din se menan.

³⁷Nan chihnonan yahn ne, dechuh ye sahn daya ye, te
rahco ye te nevahneacun sahn chahn sahn. ³⁸Ate cuahn che
ndihchero sahn chahn daya ye ne, ntuhno se nduco vih, ne
rahn se: “Sahn tih che cuhnde tah se ntiyon cuh. Cahno vo
sahn, ne cahnevi vo yahn se.” ³⁹Tumangan sahn chahn sahn,
quenda se sahn cuahn chihto, ne chihno se sahn.

⁴⁰Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn ndinan chahn:

—Cuahn che nda dihve chendata me ne, ¿deh din ye nduco
sahn redin ntiyon chahn ne?

⁴¹Ndahconan sahn chahn, ne rahn se ri se ihyan:

—Numacuahn vedetan decuihno ye sahn chahn, ne cah ye
chendata me tama te o sahn redin ntiyon che necahn mahn se
ndute ndata me nduco ye nda ro yahn.

⁴²Namin rahn Dihvo vo ri ye sahn ndinan chahn:

—A devano nchuhn nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn
Dendiohs tuhca:

Tu che hua quenán ino sahn vihcherahto ne,
chemin che tahque chichihve.

Chemin ne, a man Dendiohs chihco cade ye,
ne ama ndahca che tihca din ye.

⁴³Nducote racondah vedame nchuhn u ne, a rendo dama ne nduco sahn vihcherahto chahn. Chemin che cahnevi Dendiohs vederihquentiyon yahn ye che va tah ne, ne ndahco ye tah ihyan che dinahn ye. ⁴⁴Che racondah vedame ihyan u ne, anduhneca ndete che condah ndudo ye nan yava, ndaca yah ye, ne ihyan che din castigo ihyan ne, anduhneca ndete che condah ndudo ama yava ihyan, cuihno ndeh ye.

⁴⁵Chidocuyan ndinan chahn man, sahn fariseo chahn man ne, chenahn se che a yahn se che nte Dihvo vo ejemplo me.

⁴⁶Chemin che nahn tumangan se ihyan, ate hua chihquino se. Vah se ihyan yan, te nducoyaca ye ritahno ye che Dendiohs dechuh ye ihyan.

Ejemplo yahn che rihnevaco daya rey

22 ¹Quendi Dihvo vo, ne nte ye tama ejemplo, chihnevan sahn chahn:

²—Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a nahn nduhca ama rey che din ye vihco decahnevaco daya ye. ³Dechuh ye sahn decahya yahn ye ngua se ihyan che a ndiyahve ye che conduco ye nan vihco me, ate hua chahn ihyan chahn.

⁴Ndaconan dechuh ye tama te o sahn decahya yahn ye, ne rahn ye nduco se: “Cahma nchuhn co ne ihyan chahn che a chihno itenine, ne a va yan che cheh ye. Din nun ino ye chi ye.” ⁵Ate a namin no tun hua tumacah ihyan chahn. Ama ye ne, cuahn ye nan yahn yahn ye, tama ye ne, cuahn ye nan ntiyon yahn ye, ⁶ne ihyan chenahn ne, tumangan ye sahn decahya chahn, chahn ye sahn, nde chihno ye sahn. ⁷Tuhme ama chi tan rey me, ne dechuh ye sandado yahn ye chihno se ihyan chahn, chihquiyahn se yan vaco ye. ⁸Chihno min ne, rahn ye nduco sahn decahya yahn ye: “A va yan nducuahñ cava che cuanan vihco. Ate ihyan chahn ne, ama duhtuno ihyan ye, nde hua rihnevahn che chi ye. ⁹Tahque ndah ne, cuahn nchuhn cuahn yune viyan, muhn min nan che ri dama ihyan, ne coyahve ne nducoyaca ihyan che ntaca ne cava che chi ye conduco ye.” ¹⁰Dinahn sahn decahya chahn, ne quenda se quendihconahn nducoyaca ihyan che ntaca se, hua tumacah se tachan ihyan ye. Nduco tihca ne, ama yahn ihyan chito vah ye.

¹¹Tuhme chenda rey me chete vah me, ne ndihchero ye ama sahn che nduco se min. Hua quenun se tino nduhca che rahtenun ihyan che rahn ye nan rihnevaco ihyan, ¹²ne rahn ye ri ye sahn: “Amigo, taca che chenda muhn?, te hua quenon tino che redin yahn che conon.” Sahn min ne, nde nan che cahma se metah. ¹³Tuhme chihquentiyon rey me sahn che rinan se nan vihco me: “Cuiquiyahto nchuhn nde tah nde cah sahn tih, cuetendah vah ne sahn, cuacondahnun ne sahn nan che man. Min cuaco se man, cheh dihyon se man.”

¹⁴Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn ndinan chahn:

—Tihca, te ama yahn ihyan riyahve Dendiohs che cuatenan ye vahchetero, ate ama doh ihyan che co cuahtenan ye min.

Tumerune sahn fariseo yahn cade iyo

¹⁵Tuhme conahn sahn fariseo chahn, ne ntuhno se nduco vih cava che nuhn ino se taca co caca nunde se yahn Dihvo vo.

¹⁶Dechuh se ama o combiero yahn se nduco tama te o sahn partido yahn Herodes, ne rahn se ri se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, ndih ne, ndudo cuaco che rente ne man, ricuahn ne numa cuaco vederihquentiyon yahn Dendiohs man, nde hua rendahchenan ne ihyan, te dama no rendihche ne nducoyaca ye. ¹⁷Deh rahn ne: ¿A redin yahn che nedihvo vo cade iyo che rica emperador yahn Roma o hua ne?

¹⁸Dihvo vo ne, a devano ye che retumarande sahn chahn ihyan, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nchuhn ne, o nan o chende ne. ¿Dehco che retumarande ne u?

¹⁹Cuete ne ama tume che renehve nduco ne cade iyo, ndihcheró.

Nahme se ama tume chemin chan ihyan. ²⁰Ndihchero ye tume me, ne tumerune ye sahn:

—¿Duh ihyan che quenan yavenan ye man, che duche ye man, nan tume cuh ne?

²¹Ndahconan se, ne rahn se:

—Emperador yahn Roma.

Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cha che rihquentiyon emperador ne, condinahn nchuhn, ne cha che rihquentiyon Dendiohs ne, namin codinahn ne.

²²Ama cuahn ino se che tihca rahn ye, ne conahn se nduco vih.

Tumerune sahn saduceo yahn che ntuche tenahn

²³A ro min no chahn ama o sahn saduceo chendihchero se Dihvo vo. Sahn chahn ne, hua ritahno se che va che ntuche tenahn, ne chemin che rahn se ri se ihyan:

²⁴Ihyan Ricuahn, Moisés ne, dirun ye te ndete che coh inchahn ama ndahta che hua ndaca daya ye ne, va che cahnevaco dihno tenahn me nduco tahn min cava che cahco ndata se menun dihno se. ²⁵Ama yune ne, chahte ndache sahn yan vaco nuhn che dihno se vih. Chihnevaco sahn menan me, ne cuahn che chih se ne, hua ndaca se nde ama daya se nduco ndahta yahn se. Chemin che chihnevaco tama dihno se nduco tahn min. ²⁶Ate namin chih se, ne hua ndaca daya se nduco te. Atihnocá nde chenán chih nduh che ndache se che chahtenan cuma se tahn min. Nde ama se hua ndaca daya se nduco te. ²⁷Nde nan chihnonan yahn ne, namin chih tahn min. ²⁸Nducote nduh che ndache sahn chahn chahtenan cuma se tahn min ne, nda ro che ntuche tenahn ne, ¿cha se che inchahn te ne?

²⁹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nchuhn ne, hua ritahno ne che va che ntuche tenahn, te hua renahn ne Ndudo yahn Dendiohs, nde huane vederihquentiyon yahn ye. ³⁰Nda ro che ntuche tenahn ne, ametah cuahtenan cuma ihyan vih, nde huane ihyan ndahta, nde huane ihyan chahn. Ro min ne, ndo ye nduhca ángel che vate ye vahchetero. ³¹Me yahn che va che ntuche tenahn ne, a ndero ndi che nde hua renahn nchuhn Ndudo yahn Dendiohs che ndirun, nan che rahn ye tuhca: ³²“U che Dendiohs yahn Abraham man, yahn Isaac man, yahn Jacob man.” Che tihca rahn ye ne, a ndero ndi che a ihyan min che Dendiohs yahn nducoyaca ihyan, ihyan che vate ca ye man, ihyan che a ndih ye man, te nan ihyan min ne, chenduche nducoyaca ihyan.

³³Nducoyaca ihyan che chihnevan ye che tihca rahn Dihvo vo ne, ama cuahn ino ye yahn vededevano yahn ye.

Vederihquentiyon yahn Dendiohs che tahque menan vihca

³⁴Checadino sahn fariseo chahn che ndahco ndiya Dihvo vo sahn saduceo chahn, ne ndo dama se, nan ye. ³⁵Van sahn

chahn quenun ama sahn devano ley che dirun Moisés, ne çava che tumarande se Dihvo vo ne, tumerune se ihyan:

³⁶—Ihyan Ricuahn, çha vederihquentiyon nan ley yahn Dendiohs che tahque menan vihca ne?

³⁷Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—“Codin yahine Dihve Dendiohs numacuahn chedave yehn man, numa ine man, numacuahn vederendecadino yehn man.” ³⁸Vederihquentiyon min che menan vihca. ³⁹Namin va tama vederihquentiyon yahn ye, che a nahn dama che tuhca: “Codin yahine nducoyaca ihyan nduhca che yahino man di.” ⁴⁰Nan nduh che o vederihquentiyon che tuhchan ne, rendo dama nducuahn che dirun Moisés man, ihyan profeta man.

*Ihyan che a va çade che chi ye ndedevahn ye
ihyan iyehense ne, çduh che Chida ye?*

⁴¹Numanahn che ndi dama ca sahn fariseo chahn ne,

⁴²tumerune Dihvo vo sahn:

—Ihyan che va çade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense ne, çdeh rahn nchuhn yahn ye ne? çduh daya ihyan min ne?

Ndahconan se, ne rahn se:

—Ihyan min ne, daya David.

⁴³Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Ndete che atenan daya David ihyan min ne, çtaça che din Vaco Ndah yahn Dendiohs che nevahnecon David ihyan nduhca Dihve ye?, dirun ye tuhca:

⁴⁴Rahn Dihvo vo Dendiohs ri ye Dihvé:

“Cuihnde chihito nan, lado tah cuaco,

numanahn che ndahco ndiyá ihyan che hua ri rendihche di çava che nevahnecon ye di.”

⁴⁵Nducote man David dirun ye che ihyan min che Dihve ye ne, hua cuaco che atenan daya ye ihyan.

⁴⁶Nde ama sahn chahn hua ntaquino se deh che ndahconan se yahn ye, ne nde ro min ametah chihquino se tumerune ca se dehtenduh ihyan.

*Dihvo vo Jesucristo ne, ndevih ye nunde
yahn sahn fariseo vaconan se*

23

¹Tuhme rahn Dihvo vo nduco ihyan che chenun ye min man, ihyan apóstol yahn ye man, tuhca:

²—Sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, ntaḥ se ntiyon che ricuahn se ley min. ³Cuenevahne cun nchuhn che ricuahn se, ate hua quendi ne yune yahn se, te sahn chahn ne, a vih ricuahn se, ne a vih redin se. ⁴Ama ndeh nan rihquentiyon se che dinahn ihyan, ate man se ne, nde tah hua redinahn se. ⁵Nducuahn che redin se ne, atenan cava che cuhnde ro vederihquentiyon che chenah cuma se. Tahque rahno cinta che chenah chata se man, reche se man, tahque rahno tino che chenun se man, che co ihyan chenahn. ⁶Renan ino se rahte se nan silla che rahte ihyan ndinan nan vihco man, chete yaco man. ⁷Namin renan ino se che numacuahn vedene cun necah ihyan Dendiohs sahn van ihyan man, cahma ye ihyan ricuahn yahn se man.

⁸Ate nchuhn ne, hua cahma ne ihyan ricuahn yahn vih, te nducoyaca ne ne, dihno ne vih, ne va ama no Ihyan Ricuahn yahn ne, ihyan min che va cade che ndedevahn ye ihyan iyehense. ⁹Hua cahma ne chida ne yahn ihyan iyehense, te va ama no Chida ne, ihyan min che va ye vahchetero. ¹⁰Namin hua cahma nchuhn ihyan ndinan yahn vih, te va ama no Ihyan ndinan yahn ne, ihyan min che va cade che ndedevahn ye ihyan iyehense. ¹¹Ihyan che conan ye van nchuhn ne, co ye nduhca decahya yahn ne. ¹²Tihca, te ihyan che rendaḥco ndiya ye ihyan chenahn, nahn conan ye ne, nuhnde ndiya ye, ne ihyan che ndaḥco ndiya man ye ihyan ne, conan ye.

¹³Nchuhn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man, jo nan o chende ne! ¡Chevah nchuhn!, te redin vahche ne yahn ihyan che nahn ne vahne cun ye vederihquentiyon yahn Dendiohs. Hua rene vahne cun man ne, nde hua retiḥyon yune ne ihyan che ne vahne cun ye.

¹⁴Nchuhn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun che Moisés man, jo nan o chende ne! ¡Chevah nchuhn!, te rehnevi ne dehtenduh yahn ndahta vah, ne cava che hua cuhnde ro vede idihya yahn ne ne, ama rahn revah ne redin ca ne. Nducote tihca redin ne ne, tahque chahte castigo va che co ne che co ihyan chenahn.

¹⁵Nchuhn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man, jo nan o chende ne! ¡Chevah nchuhn!, te ama nahn ne che co yahn ihyan che cotahno ye dama nduco ne. Ate cuahn che renda ca ne ama ye ne, retiḥyon yune ne ihyan

che ama duhtuno ihyan ndaconda ye, che nde tahque redin yahn che co ye castigo van ruchiyahn che co man ne.

¹⁶Nchuhn ne, anduhneca sahn nan ve che nahn quendanan se sahn nan ve nduco se. ¡Chevah nchuhn!, te ricuahn ne ihyan: “Ndete che cah ne ndudo yahn ne che ntihyon yan ne yaco ne, andahre hua dinahn ne dehve din yahn. Ate ndete cah ne ndudo yahn ne che ntihyon yan ne diyahnguan che va chete yaco ne, chemin che cuaco, quenan cuma che dinahn ne.” ¹⁷¡Tundo nchuhn! ¡Hua renahn ne! Tahque rigonun chihve yaco, te min ri vihco diyahnguan che va chete. ¹⁸Namin ricuahn ne: “Ndete che cah ne ndudo yahn ne che ntihyon yan ne nan ta ne, andahre hua dinahn ne dehve din yahn. Ate ndete che cah ne ndudo yahn ne che ntihyon yan ne vedino che va nan ta ne, chemin che cuaco, quenan cuma che dinahn ne.” ¹⁹¡Tundo nchuhn! ¡Hua renahn ne! Tahque rigonun chihve nan ta, te min ri vihco vedino che va menan. ²⁰Tihca, te cuahn che recah ihyan ndudo yahn ye che rentihyon yan ye nan ta ne, nde nduco nducuahn che va menan ne, rentihyon yan ye. ²¹Namin cuahn che recah ye ndudo yahn ye che rentihyon yan ye yaco ne, nde Dendiohs rentihyon yan ye, te a yaco yahn ye chemin. ²²Namin cuahn che recah ye ndudo yahn ye che rentihyon yan ye vahchetero ne, nde Dendiohs rentihyon yan ye, te a ihyan min che rihquentiyon min.

²³Nchuhn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ¡o nan o chende ne! ¡Chevah nchuhn!, te renehive ne riya yahn ive man, yahn anís man, yahn comino man, ate vederihquentiyon yahn Dendiohs che tahque menan vihca ne, hua retumacah ne yahn, te hua runecade vatechica ne man, hua chenán cuma ne vedevahino man, hua ritahno ne man. Che nahn ne, che quendihconahn dinahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, hua cahcoman ne nde ama. ²⁴Nchuhn ne, anduhneca sahn nan ve che nahn quendanan se sahn nan ve nduco se. Ama rendecadino ne yahn dehtenduh che nde hua nduh rigonun chihve, ate che tahque rigonun chihve ne, nde hua retumacah ne yahn.

²⁵Nchuhn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ¡o nan o chende ne! ¡Chevah nchuhn!, te nchuhn ne, anduhneca vaso man, cuh man, che dave cuahn vedame, ate cuahn chete ne, ndito dehtenduh che chihnga. Tihchan

nchuhn, te n̄an ihyan ne, redin c̄a ne che ndah ihyan ne, ate che cūaco ne, reduco ne m̄an, redin idihya ne m̄an. ²⁶Nchuhn sahn fariseo che hua renahn ne, che rahco ne che retihyon yune ne ihyan che quendi ye yune yahn Dendiohs, dinoca cuento ino ne nunde yahn ne, cuihcoman ne dehtenduh che chihnga redin ne, tuhme che cūaco dave yavenan ne.

²⁷Nchuhn sahn fariseo m̄an, sahn devano ley che dirun Moisés m̄an, jo n̄an o chende ne! ¡Chevaḥ nchuhn!, te redin c̄a ne che ama ndah ihyan ne, ate ama duhtuno ihyan ne.

²⁸Tihchan nchuhn, te andahre rahco ihyan che ama ndah ihyan ne, ate o n̄an o chende ne m̄an, ama duhtuno ihyan ne m̄an.

²⁹Nchuhn sahn fariseo m̄an, sahn devano ley che dirun Moisés m̄an, jo n̄an o chende ne! ¡Chevaḥ nchuhn!, te rahto ne yayan yahn ihyan profeta m̄an, rendedecuco ne yayan yahn ihyan che runecaḍe chahtenan ye iyehñse m̄an, ³⁰ne ndere rahn ne nduco vih: “Ndete che uvo che a vato vo ro che chihno ihyan ndico yuhn vo ihyan profeta chahn ne, hua d̄ama chi vo nduco ye.”

³¹Nduco ndudo che tihc̄a rahn ne ne, rihco ro ne che d̄ama ne nduco ihyan chahn che chihno ye ihyan profeta. ³²¡Cuiquendi ne yune yahn ihyan ndico yahn ne cava che din numa ne ntiyon che canan ye! ³³Nchuhn ne, nduhc̄a cu tan tihchan ne. Nde hua co ndevahn ne yahn castigo che va che co ne van ruchiyahn.

³⁴Chemin che va ca che dechúh ihyan che cuahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs m̄an, ihyan devano m̄an, ihyan ricuahn m̄an. Ate nchuhn ne, caḥno ne ama o ye, ne tama te o ye ne, conahn yah ye ihyan. Tama te o ye ne, cuahn ne ihyan chete yaḍo m̄an, quendaḥ ne ihyan nduh yan nduh yan m̄an. ³⁵Nduco tihc̄a cuehdame nchuhn yun yahn nducoyaca tenahn che nde hua chendihco ye nunde che chihno ihyan ndico yahn ne nde a rahn me, canan nduco yun yahn Abel nde yun yahn Zacarías, daya Berequías, che chihno ne mendaḥn yahn yaḍo nduco n̄an ta.

³⁶Rahn cuacó rí nchuhn te nducuahn nunde min ne, ndehdame nducoyaca nchuhn che vate ne m̄an ro cuh.

***Dihvo vo Jesucristo ne, chaco che quenan
vahino ye ihyan yan Jerusalén***

³⁷Nchuhn ihyan yan Jerusalén che rihno ne ihyan profeta m̄an, recaḥ ne tu ihyan che redechuh Dendiohs rahndudo ye

ye ndudo yahn ye v̄an ne m̄an, ama ndeh yune nd̄a che nahn nedin damá nchuhn, dín cud̄ado nchuhn nduhc̄a che redin chaco tuh cud̄ado daya te m̄an reche te, ate hua nevahnecun ne. ³⁸Cuedevano nchuhn te ȳan v̄aco ne ne, cuhndem̄an.

³⁹R̄ahn rí nchuhn te ametah ndaconan ndihchero ne u nde nd̄a ro che c̄ahma ne tuhc̄a: “Ndeva vo yaven̄an ihyan cuh che dechuh Dihvo vo Dendiohs ihyan.”

R̄ahn Dihvo vo Jesucristo te ndora ȳaco yahn ȳan Jerusalén

24 ¹Ndiquend̄ah Dihvo vo chete ȳaco che a nah̄n ye. Ura min ndo d̄ama ihyan apóstol yahn ye, ne nah̄me ye ȳaco me ihyan, rente ye nduhc̄a che ama ndahc̄a ndahto.

²Tuhme r̄ahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuenec̄ahco nchuhn che ndihchero ne chete che tihchan tih. Cūaco r̄ahn rí nchuhn te nd̄a ro che cuihno ndora, metah nuhnde nde o tu che ndahto vih.

Nduhc̄a che va che co cuahn che nd̄a nino ro che nto iyeh̄nse

³Chihno min ne, cuahn Dihvo vo nduco ihyan apóstol cuete Olivo. Cuahn che a chenun ye min ne, chahn ihyan apóstol chahn nan va Dihvo vo, ne r̄ahn ye ri ye ihyan deva vih:

—Nahn nuhn che te cuande ne nuhn, ticūahn conahn che r̄ahn ne me. ¿Deh vederihno co ro cuahn che ndaconan chi tun ne m̄an, cuahn che nto iyeh̄nse m̄an ne?

⁴Ndahconan Dihvo vo, ne r̄ahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuihco nchuhn cud̄ado c̄ava che nde ama ihyan hua cah̄ncheh ye nchuhn, ⁵te va che nd̄a ama ȳahn se din c̄a se che chen̄an cuma se vederihquentiyon yáhn, ne c̄ahma se che a m̄an se ihyan che a va c̄ade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyeh̄nse. Ama ȳahn ihyan cah̄ncheh se ihyan. ⁶Ro min ne, cah̄nevan ne che a muhn a min va c̄anda m̄an, che cuan̄an c̄anda m̄an, ate hua cua ne cud̄ado, te a tihc̄a va che co. Cuedevano ne te andahre ama c̄ah̄nda ro min, ate condah ca che nto iyeh̄nse. ⁷Ihyan ama nación ne, cuhma ye nduco ihyan t̄ama nación m̄an, a muhn a min cuhnde cuico m̄an, cuhnde cah̄m̄an, nuhn ȳahn m̄an. ⁸Nducuahn vedeyah chemin chan ne, cade nan che cuan̄an che chuhrihn ihyan.

⁹Nd̄a ro min ne, c̄aca nunde ihyan yahn nchuhn, din tan ye nduco ne, nde c̄ahno ye nchuhn. Nducoȳaca ihyan iyeh̄nse

ndihche t̄an ye nchuhn yahn che ritahno ne u. ¹⁰Cuahn che tihc̄a co ne, ama yahn ihyan cahcoman ye che ritahno ye, ne ndihche t̄an ye vih man, c̄aca nunde ye yahn vih man.

¹¹A muhn a min quendah ama yahn sahn che din c̄a se che Dendiohs dechuh ye sahn, ne cahnceh se ama yahn ihyan.

¹²Ama duhtuno ndacondā ihyan che nde ihyan che ndah ihyan ye ametah cuahtenan cuma ye vedeyahino nduco vih.

¹³Ate ihyan che quendi ye cotahno ye nde cuihno nducuahn vedeyah min ne, ihyan chahn che ndevahn ye. ¹⁴Me ndudo ndah yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, cuahndudo ihyan numachahte iyehñse, nde conan cadino nducoyaca ihyan yahn nducuahn naci3n, tuhme che nto iyehñse.

¹⁵Ihyan profeta Daniel ne, dirun yahn ama nan che ama chihngā che redetohnan. Condedecadino ndah ne yahn. Cuahn che ndihchero ne che a nti chemin chete yaco cuahn nan ta ne, ¹⁶nducoyaca ihyan che vate ye estado yahn Judea ne, tahque ndah che ndetahno c̄ano ye cuahn ico yahn.

¹⁷Ihyan che chenun ye tin vah yuto yahn ye ro min ne, tahque ndah che hua condah ye condā ye chete vah c̄ava che cotah ye dehtenduh yahn ye. ¹⁸Me ihyan che chenun ye viyata ne, tahque ndah che a nde min no c̄ano ye, hua tihyon ye ura nahñ ye viyan c̄ava tino yahn ye. ¹⁹¡Chevah ndahta che

adeche cuacoyahn te ro min man, tahn che retave te decuah man! ²⁰Covah nchuhn cuica ne Dendiohs che hua ro iche co venecuino min, nde huane ro che rahte tuhno ihyan, ²¹te ro min che cuahno ihyan venecuino che hua nahno ihyan nde ro che canan iyehñse, nde metah ndaconan cuahno ye adivē.

²²Ndete Dendiohs din ye che rahn cuhnde venecuino min ne, nde ama ihyan hua ndevahn ye. Ate hua cuahnecun ye che rahn cuhnde c̄ava che co ndevahn ihyan yahn ye che a tendahnun ye.

²³Nda ro min ne, ndete che cahma ihyan co ye nchuhn: “Condihe nchuhn, muhn quenun ihyan min che a va c̄ade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse,” o “Condihe ne, min quenun ye” ne, hua cotahno ne, ²⁴te ama yahn se cahnceh se ihyan, din c̄a se che a sahn chahn che a va c̄ade che ndedevahn se ihyan iyehñse man, che Dendiohs dechuh ye sahn man. Van vederihnceh yahn se ne, din se vederihno, cahnceh se nde ihyan che a tendahnun Dendiohs ndete che

co. ²⁵A menan vihca rete cuandé nchuhn cava che a devano ne. ²⁶Chemin che ndete che cahma ihyan co ye nchuhn: “Min yahn nan che metah duhva quenan ye” ne, hua cahñ ne. O ndete che cahma ye: “Condihche ne, muhn chete vah quenun ye” ne, hua cotahno ne. ²⁷A devano ne te cuahn che riya cuah ne, hua renun ndeh, te rahn dave yahn numachahte, ne rendihchero nducoyaca ihyan. A tihnoça co cuahn che, u che rinducó nducoyaca ihyan, ndaconan chí, te cadino nde cahya nde cune ihyan. ²⁸Ro min ne, hua chuh ya nde ama ihyan nunde, te nducoyaca ye va che co ye castigo.

²⁹Cuahn che a conan chuh vedeyah chemin chan ne, co man nan yahn man, nan iyo man, a cora iyon man, ne nducuahn che nihnde cade nan ro ne, nuhn. ³⁰Tuhme cuhnde ro vederihno nan ro, cahco ro che u che rinducó nducoyaca ihyan ne, a ndá. Cuaco nducoyaca ihyan iyehñse, ne ndihchero ye u che ndá van man numacuahn vederihquentiyon chahte yáhn. ³¹Tuhme ama yudo cuah trompeta, ne tahvé ángel yáhn che nedín dama ye ihyan yáhn che a tendahnún che vate ye numachahte iyehñse.

³²Cua cuande nchuhn nduhca che ri nduco yahn higo. A devano ne te cuahn che renecaño yan ne, a cochi nino ro ihno. ³³Atihnoça cuahn che a rendihchero nchuhn che a rinahn dehtenduh che tuhchan che ráhn rí nchuhn ne, cuedevano ne te a ndá nino ro che nto iyehñse. ³⁴Cuaco ráhn rí nchuhn te ihyan che vate ye man ro cuh ne, vate ca ye cuahn che a conahn nducuahn dehtenduh chemin chan. ³⁵Iyehñse man, nan ro man ne, va che cuihno, ate ndudo yáhn ne, hua ndá ro che cuihno, te va che conahn.

³⁶Me yahn che conahn chemin ne, hua duh devano deh ro man, deh ura man, nde ángel che chenán ye vahchetero man, nde Daya Dendiohs man, hua devano ye. Atenan Dendiohs Chida che devano ye.

³⁷Anduhneça che chahno ihyan ro che quenán Noé iyehñse ne, tihca cuahno ihyan ro che, u che rinducó nducoyaca ihyan, ndaconan chí tún. ³⁸⁻³⁹Ihyan chahn ne, vate ye vedeyeno yahn man ye, reh ye man, rih ye man, rihnevaco ye man, redecañnevaco ye daya ye man. A cudado min vate ye nde ndá ro che chenda Noé chete arca. Nde hua tumacadino ye cuahn a canan chan conahn, chito nune iyehñse, ne chihno

chih nducoyaca ye. A chemin no tun ro che, u che rinducó nducoyaca ihyan, ndaconan chi tún, te ihyan nunde ne, nde tah hua ndedecadino ye yahn. ⁴⁰Nda ro min ne, andahre dama redin o ihyan ntiyon chenán ye viyata, ate ama ye ne, quenda ángel ihyan, ne tama ye ne, cahcoman ye ihyan. ⁴¹A namin no tun, andahre dama chenun o ihyan ndahta, rengu ye, ate ama ye ne, quenda ángel ihyan, ne tama ye ne, cahcoman ye ihyan.

⁴²Cuahteyan nchuhn, te u che Dihve ne ne, hua devano ne deh ura ndá. ⁴³Cua cuande nchuhn ejemplo cuh: Ndete che ama patrón devano ye deh ura nda sahn duco ne, cuhndeyan ye, ne hua cuahnecun ye che duco se yahn ye. ⁴⁴Atihnoqa nchuhn, nahn che cuahteyan ne, te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, denan ndá ura che nde hua vate ne cudado.

Ejemplo yahn sahn decahya che chichahtino patrón yahn se sahn

⁴⁵Cuihnevan nchuhn ejemplo cuh: Chihnde sahn decahya che ndahca vederendecadino yahn se man, redinahn se man. Ama yune ne, chihco patrón yahn se ntiyon tah se che din se cudado mozo yahn ye, cahca cheh se sahn nduhca che redin yahn, ne chica ye min, cuahn ye. ⁴⁶Ama ndah ro yahn sahn min ndete che redinahn se nde nda ro che ndaconan dihve se. ⁴⁷Cuaco rahn rí nchuhn te ndete che tihca ne, ndahco dihve se vederihquentiyon tah se che din se cudado nducuahn che va yahn ye. ⁴⁸Ate ndete che ndedecadino se che hua nun ndaconan dihve se, ⁴⁹ne cuanan din tan se nduco mozo yahn ye man, cheh se man, cuh se man, nduco sahngeh man ne, ⁵⁰denan nta patrón yahn se ura che nde tah hua va se cudado. ⁵¹Tuhme din ye castigo sahn, cuahno se nduhca che rahno sahn che o nan o chende se, co se castigo yah van ruchiyahn. Min cuaco se man, cheh dihyon se man.

Ejemplo yahn ndiche tahn cahya che chinduco te nan vihco rihnevaco ihyan

25 ¹Nda ro min ne, ihyan che rihquentiyon Dendiohs ihyan ne, cuahno ye nduhca che chahno chi ndiche tahn cahya che chetah te candil yahn te, ne chahn te nan vihco rihnevaco ihyan. ²Uhn tahn chahn ne, vivo te, ne te uhn te ne, hua cudado te. ³Tahn che hua cudado chahn ne, hua quenda te aceite devavih cava che tuno yahn te. ⁴Me tahn

che vivo chahn ne, decuto te candil yahn te, nde quenda ca te aceite devavih. ⁵Nducote ama rendah sahn rihnevaco me ne, nda yahnde nan te, ne chahteyado te. ⁶Tenduh nan mahñ yan me ne, yahve ihyan tahn, ne rahn ye: “A cochi sahn rihnevaco. Cuahteyan nchuhn cava che conduco ne sahn.” ⁷Necuan nduh che ndiche tahn chahn, canan rendahco yan te candil yahn te. ⁸Tuhme rahn tahn che hua cudado chahn ri te combiero yahn te: “Te nchuhn tah aceite yahn ne nuhn, te a rentoh candil yahn nuhn.” ⁹Ndahconan tahn che vivo chahn, ne rahn te: “Hua co te nuhn nchuhn, te ndete che te nuhn ne, hua tuno nde cava man nuhn. Tahque ndah nchuhn ne, cuahn ne cua ne nan che rendihcue ye.” ¹⁰Ate numanahn che cuahn tahn che hua cudado chahn ca te aceite ne, nda sahn rihnevaco me, chenda se vah. Tahn che vateyan chahn ne, namin chenda te, ne ndude chendevah. ¹¹Chihno min ne, nta tahn chenahn chahn, ne canan riyahve te: “Dihve nuhn, conahne ne chendevah conda nuhn.” ¹²Ate ndahconan sahn rihnevaco me, ne rahn se ri se tahn: “Cuaco rahn te nde hua rendihché duh nchuhn.”

¹³Chihno nte Dihvo vo ejemplo me ne, rahn ye:

—Cua cuande nchuhn ejemplo me, ne cuahteyan ne, te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, hua devano ne deh ro man, deh ura man, che ndaconan chí.

Ejemplo yahn tume renan daya

¹⁴Ihyan che rihquentiyon Dendiohs ihyan ne, anduhneca sahn decayha yahn ama patrón. Cuahn che va che cahn patrón yahn se yahñ yahn ne, nedin dama ye sahn, ne chihco ye tume tah queri ama se cava che din se ntiyon nduco.

¹⁵Ama se ne, chihco ye uhn mil tah se, tama se ne, chihco ye o mil tah se, tama se ne, chihco ye ama mil tah se. Tunoca co din queri ama se ntiyon ne, a tihva tume chihco ye tah se, tuhme cuahn ye. ¹⁶Sahn che chihnde tah uhn mil me ne, din se ntiyon nduco, ne ndaca se te uhn mil nan ntiyon che din se. ¹⁷Namin sahn che chihnde tah o mil me ne, din se ntiyon nduco, ne ndaca se te o mil nan ntiyon che din se. ¹⁸Ate sahn che chihnde tah ama mil ne, tihyon ndeh se tume me man yahñ.

¹⁹Chi rahn me ne, nta patrón yahn sahn chahn, ne ndetendah cuande ye nduco se. ²⁰Menan vihca nda sahn che chihnde tah uhn mil me, ne rahn se ri se ihyan: “Dihvé, uhn mil te ne u, ne dín ntiyon nduco, ndacá te uhn mil nan ntiyon che dín. Condo tah ne che uhn mil me yahn ne nduco uhn mil che quendudonan yahn.” ²¹Rahn patrón yahn se ri ye sahn: “Ndahca din. Di ne, redinehn ndudo yehn. Tah ra tume té di, ne ndahca din ntiyon nduco. Man ne, tahque ndeh ca cahcó tah. Conen nan, ne cuahte vo vedeyeno.” ²²Chihno min ne, nda sahn che chihnde tah o mil me, ne rahn se ri se ihyan: “Dihvé, o mil te ne u, ne dín ntiyon nduco, ndacá te o mil nan ntiyon che dín. Condo tah ne che o mil me yahn ne nduco te o mil che quendudonan yahn.” ²³Rahn patrón yahn se ri ye sahn: “Ndahca din. Di ne, redinehn ndudo yehn. Tah ra tume té di, ne ndahca din ntiyon nduco. Man ne, tahque ndeh ca cahcó tah. Conen nan, ne cuahte vo vedeyeno.” ²⁴Chihno min ne, nda sahn che chihnde tah ama mil me, ne rahn se ri se ihyan: “Dihvé, a rendihché ndih che ama cheche chedave yahn ne, ne rene din ndeh ne daya tume yahn ne rendaca ne. ²⁵Chemin che hua chihquinó dín ntiyon nduco tume yahn ne, ne tahque ndah tihyón man yahn. Man ne, nga yahn ne.” ²⁶Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn: “Di ne, duhtuno ihyan di man, dahnde man. A devene che cheche chedave yahn, che rene din ndéh daya tume yahn rendaca. ²⁷¿Dehco che hua chehn chihque nan banco, ne man che ndaconán ne, ndonda tah nduco daya?” ²⁸Tuhme rahn ye ri ye ama o sahn decahya yahn ye: “Cuehnevi nchuhn tume che nda sahn tih, ne cocah ne sahn che va tah ndiche mil. ²⁹Tihca, te ihyan che va yahn ye ne, ndonda tah ca ye nde ngava yahn ye, ate ihyan che tah ra yahn ye ne, nde cuavi tahsihn che va yahn ye. ³⁰Man ne, cotah ne sahn tih che hua cochihve se, ne cuih nun ne sahn cuahn chevah nan man. Atihnoca cuahno nducoyaca ihyan che duhtuno ihyan ye, te va che co ye castigo yah van ruchiyahn. Min cuaco ye man, cheh dihyon ye man.”

Ro che cuhnde cade yahn ihyan iyehmse

³¹Cuahn che u che rinducó nducoyaca ihyan ndaconan chí numacuahn vederihquentiyon yahn nduco nducoyaca ángel yahn ne, techecadé numacuahn vedeyudo. ³²Tuhme

ihyan yahn nducuahn nación ne, ndo ðama ye nán, ne cahco víh ama tama ye, nduhca che rihco vih ihyan itecuche van chivato. ³³Ihyan che ndah ihyan ye ne, cahco víh ihyan ðado ðah cuacó, ne ihyan che duhtuno ihyan ye ne, cahco víh ihyan ðado ðah cuéh. ³⁴Cahmá có ihyan che vate ndi ye ðado ðah cuacó: “Nchuhn che redin Chidá che ndah nduco ne ne, cochi ne, cuahtenan ne vahchetero nan che rihquentiyon ye. Min ne, a ndihcoyan ye cava ne nde ro che dendah ye iyehñse. ³⁵Rinevahñ che cuahtenan nchuhn min, te cuahn che chi cuicó ne, te ne che chéh man, cuahn che chi yacá ne, te ne nune chíh man, cuahn che quechicá yan vaco ne ne, nevahñecun ne u ndevaco ne man, ³⁶cuahn che chi cuah tino yáhn ne, te ne tino quenún man, cuahn che chi cáh man, cuahn che quenún vacoyahñ man ne, chahn ne chendihchero ne u man.” ³⁷Tuhme ndahconan ihyan chahn, ne cahma ye co ye u: “Dihve nuhn, co ndiyu nuhn che chinan nuhn ndih cuahn che rendotenan ne che rahñ ne. Hua te nuhn cheh ne man, hua te nuhn nune chih ne man, ³⁸hua nevahñecun nuhn ndih ndevaco nuhn man, hua te nuhn tino quenun ne man, ³⁹hua chahn nuhn chendihchero nuhn ndih man.” ⁴⁰Ndahconán, ne cahmá có ihyan: “Cuaco rahñ rí nchuhn te che chinan ne ihyan che ritahno ye u, andahre hua nduh rigonun chihve ye che rahco ihyan ne, anduhñeca ndete che a man chinan ne.”

⁴¹Me ihyan che vatendi ye ðado ðah cuéh ne, cahmá có ihyan: “Nchuhn che a ndinda ne ne, cuavi ne nán, cuahn ne van ruchiyahñ che a va yan cava chundah nduco ángel yahn se. Min cuahtenun ne cuahn ðama. ⁴²Hua co ndevá nchuhn, te hua chahtenan cuma ne vedevahino. Chi cuicó, ne hua te ne chéh man, chi yacá, ne hua te ne nune chíh man, ⁴³quechicá yan vaco ne, ne hua nevahñecun ne u ndevaco ne man, chi cuah tino yáhn, ne hua te ne tino quenún man. Chi cáh man, quenún vacoyahñ man, ne hua chahn ne chendihchero ne u.” ⁴⁴Tuhme cahma ihyan chahn co ye u: “Dihve nuhn, ðticuahn chi cuico ne man, chi yaca ne man, quechica ne yan vaco nuhn man, chi cuah tino yahn ne man, chi cah ne man, quenun ne vacoyahñ man, ne hua chinan nuhn ndih ne?” ⁴⁵Ndahconán, ne cahmá có ihyan chahn: “Cuaco rahñ rí nchuhn te nducote chacondah vedame ne ihyan che ritahno

ye u, ndedecadino ne che nde hua rignonun chihve ye ne, anduhneca ndete che a u chacondah vedame ne.”⁴⁶ Tuhme dechúh ihyan chahn cuahtenun ye van ruchiyahn, co ye castigo, ne ihyan yahn ne, ndevá ihyan, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

Ntuhno se nduhca che din se preso Dihvo vo Jesucristo

26 ¹Cuahn che a chihno nte Dihvo vo nducuahn dehtenduh che tuhchan ne, rahn ye ri ye ihyan apóstol yahn ye:

²—Nchuhn ne, a devano ne te cuihno o ro man ne, a vihco ro yudo. U che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che din se preso u, nahn yah se u.

³Tuhme chidocuyan ndinan man, sahn ndinan yahn ihyan nación yahn Israel man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, ndo dama se chevah vaco Caifás, chidocuyan che tahque ndinan. ⁴Min ntuhno se deh vedemayon din se cava che co din se preso Dihvo vo, cahno se ihyan. ⁵Nte cade se che cuahtenan rino se nde chuh vihco cahno se ihyan, te che mendahn vihco ne, necuan ihyan yan numacuahn vedetan.

Ama tahn ndahta ne, chacotahme te nunedan tin Dihvo vo Jesucristo

⁶Ama ro min ne, quenán Dihvo vo yan Betania, vaco Simón, ihyan min che chi ye cah che rechá yute ro menan. ⁷Ura che va ye nan mesa reh ye ne, nda ama tahn ndahta, nda te ama frasco che ndindah nduco ama nan tu che duche alabastro. Frasco me ne, ndito ama nan nunedan che ama yahn chihve. Chahn nda te nan va Dihvo vo, ne chacotahme te nunedan me tin ye. ⁸⁻⁹Ndihchero ihyan apóstol chahn, ne chi yudo yahn ye, ne rahn ye:

—Hua ndahca che redin tahn tih che ndere retoh te nunedan tih, te ama yahn chihve. Tahque ndahca din te ndete che ndihcue te, cava che ndaca tume conan te ihyan chevah.

¹⁰Chihnevan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—¿Dehco che yudo ri yahn nchuhn che tihca din tahnguh?, te ndahca che tihca din te cava. ¹¹Ihyan chevah ne, cuahn dama chenun ye van nchuhn, ne conan ne ihyan adecodehno ura che nahn ne, ate u ne, hua cuahn dama conán nduco ne.

¹²Che chacotahme te nunedan u ne, chihcoyan te u cava che cuhche ihyan u. ¹³Cuaco rahn ri nchuhn te adecotino che cuahndudo ihyan ndudo ndah yahn Dendiohs numachahte iyehse ne, ntihton yan ye nduhca che din te cava che cadino ihyan.

Judas ne, ndihcue ndeh se Dihvo vo Jesucristo

¹⁴Chihno min ne, Judas Iscariote, ama cha sahn che namin nduco se ndi cuande se van nduh che ndihchio ihyan apóstol chahn ne, chahn se nan chidocuyan ndinan chahn, ¹⁵ne rahn se ri se sahn:

—¿Tava nedihve nchuhn u cava che nté Jesucristo tah ne? Tuhme cah sahn ndinan chahn ndico ndiche tume diyahngua sahn. ¹⁶Nde ura min canan rinuhn ino se ama ura che ndahca cava che necah se Dihvo vo tah sahn chahn.

Cheh vino Dihvo vo Jesucristo nduco ihyan apóstol yahn ye

¹⁷Cuahn che a cade ama ro canan vihco ro yudo me, ro che reh ihyan pan che hua nduco ya yahn ne, tumerune ihyan apóstol chahn Dihvo vo:

—¿Ti nahn ne che cahcoyan nuhn cava che cheh vino ne che cuande yahn vihco ro yudo ne?

¹⁸Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuahn nchuhn viyan, vaco ama ihyan, ne cahma ne co ne ihyan tuhca: “Rahn Ihyan Ricuahn yuhn vo te a nda nino ura che cahno se ihyan, ne vaco ne chihco cade ye che cheh vino ye nduco ihyan apóstol yahn ye man vihco ro yudo.”

¹⁹Dinahn ihyan apóstol chahn nduhca che rahn Dihvo vo, ne chihcoyan ye che cheh vino ye nduco vih che cuande yahn ro yudo.

²⁰Cuahn che chi vino me ne, chihnde Dihvo vo nan mesa cheh vino ye nduco nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye.

²¹Numanahn che reh ye ne, rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuaco rahn ri nchuhn te ama cha ne ndihcue ndeh ne u.

²²Tuhme ama chi ndache ihyan chahn, ne canan ca ama ca ama ye rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Dihvé, ate co ndiyu u che tihca din.

²³Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ama cha nchuhn che reh ne dāma nducó chete ama cuh ne, ndihcue ndeh ne u. ²⁴U che rinducó nducoyaça ihyan ne, va che conahn nducó nducuahn che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs. Ate ¡chevah sahn che ndihcue ndeh se u! Tahque ndah ro yahn se ndete che nde hua chihndeyan se.

²⁵Tuhme Judas, sahn min che ndihcue ndeh se ihyan ne, rahn se ri se ihyan:

—Ihyan Ricuahn, ndiyu u che tihca dín.

Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Taca hua, di.

²⁶Numanahn che reh ye ne, chetah Dihvo vo pan, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme ndeh ye, cah ye ihyan chahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Pan cuh ne, yute yahn, cocheh nchuhn.

²⁷Chihno min ne, chetah ye ama vaso vino, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme cah ye ihyan chahn, ne rahn ye:

—Cuih nducoyaça nchuhn. ²⁸Chu ne, yun yahn che dito yahn vederihquentiyon ra che ndahco cade Dendiohs. Cora yun yahn, ne nduco chemin ama yahn ihyan ndaca ye vederenchahco cava nunde yahn ye. ²⁹Rahn rí nchuhn te ametah ndaconan cúh vino yahn uva nde nda ro che nedin ra Chidá nducuahn dehtenduh. Tuhme ndaconan cuh vo nduco nchuhn nan che rihquentiyon ye.

***Rahn Dihvo vo Jesucristo te va che cahma
Pedro che hua rendihche ye ihyan***

³⁰Chihno chita ye himno che a va ndi rita ye ne, cuahn ye cuahn cuete Olivo. ³¹Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Man vino ne, cahcoman nducoyaça nchuhn u. Conahn Ndudo yahn Dendiohs che ndirun tuhca: “Cuahnecún che cahno se ihyan che redin ye cudado itecuche, ne cuihno cano te.” ³²Ate cuahn che a ntuché van tenahn ne, cahñ estado yahn Galilea tahque menan ca che co nchuhn.

³³Tuhme rahn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Andahre nducoyaça ihyan sih cahcoman ye ndih, ate u ne, hua cahcomán ndih.

³⁴Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuāco rāhn rí di te mān vino cuh, numanahn che metah cuah tuh ne, cahme ino yune che hua rendihche u.

³⁵Rāhn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Andahre quenan cuma che cóh dāma nduco ne, ate hua cahmá che hua rendihché ndih.

—Atihnoçā rāhn nducoyāca ihyan apóstol chahn.

Covāh Dihvo vo Jesucristo cuete Getsemaní

³⁶Cuahn che ndā Dihvo vo āma cuān nān che duche Getsemaní ne, rāhn ye rí ye ihyan apóstol yahn ye:

—Cuahte nchuhn muhn numanahn che cāhn tān çana, covāh.

³⁷Tume quenda ye Pedro nduco nduh che o ðaya Zebedeo, ne cuahn ye çana nān me. Ndā ye min ne, canān āma chi ndāche ye, ³⁸ne rāhn ye ri ye ihyan chahn:

—Āma ndāche rí anduhnecā ndete che a cóh che ri ndāché. Cuahtenan nchuhn muhn, ne cuahtenduche ne, conduco ne u.

³⁹Tuhme cuahn Dihvo vo tah cuahn çana nān me, quendih ye ndiyāhn, covāh ye, ne rāhn ye:

—Chida mán, ndete che co ne, cuahnecun ne che hua chuhríhn nduhçā che a va çade. Ate co din ne nduhçā che nahn mān ne, ndiyu nduhçā che nāhn.

⁴⁰Tuhme ndaconan ye nān che vate ihyan apóstol yahn ye. Ntāca ye ihyan chahn che vateyādo ye, ne rāhn ye ri ye Pedro:

—¿A nde mare āma ura, hua chicha nchuhn chahtenduche ne, conduco ne u ne? ⁴¹Cuahtenduche ne, covāh ne çava che hua dinahn ne yahn chundah cuahn che tumarande se nchuhn. Cuāco te a chihco dāma ino ne che cocha ne che tumarande se nchuhn, ate anduhnecā ndete che ndi i ne, ne hua richa ne.

⁴²Ndaconan cuahn Dihvo vo, covāh ye nān che chi o yune, ne rāhn ye:

—Chida mán, ndete che hua co che cahnevi ne che va che chuhríhn ne, co nduhçā che nahn mān ne.

⁴³Ndaconan tun ye, ne ntāca ye ihyan chahn che vateyādo ye, te anduhnecā ndete che nda vih ndutinān ye che āma nahn cuahteyādo ye. ⁴⁴Chihcomān ye ihyan chahn ne, cuahn tun ye covāh ye nān che chi ino yune, ne a chemin no covāh ye tāmā yune. ⁴⁵Tuhme ndaconan ye nān che chenun ihyan chahn, ne rāhn ye ri ye ihyan:

—Man che cuaco ne, cuahteyado nchuhn. U che rinducó nducoyaca ihyan ne, a nda ura che necah se u tah sahn nunde. ⁴⁶Cuenecuan nchuhn, cuhn vo. Quendi yuno vo sahn che ndihcue ndeh se u, te a cochi nino se.

Quenda se preso Dihvo vo Jesucristo

⁴⁷Nde metah cuihno cahma Dihvo vo cuahn che a nda Judas Iscariote, sahn min che namin nduco se ndi cuande se van nduh che ndichio ihyan apóstol chahn. Nduco se ama yahn se, sahn che nda espada man, sahn che nda yahn man. Sahn chahn che dechuh chidocuyan ndinan man, intiyahn man. ⁴⁸Judas, sahn min che ndihcue ndeh se Dihvo vo ne, a nente cade se nduco sahn chahn tuhca:

—Ihyan che tenan ihyan ne, a ihyan min. Co din nchuhn preso ihyan.

⁴⁹Ndetahno chahn nda se nan Dihvo vo, ne rahn se ri se ihyan:

—Necuma ndih, Ihyan Ricuahn yahn.

Tuhme tenan se ihyan. ⁵⁰Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Amigo yahn, codin nome ntiyon che cochi.

Tuhme tumangan sahn chahn Dihvo vo, din se preso ihyan.

⁵¹Ama cha ihyan apóstol che nduco Dihvo vo ne, ndetendah ye espada yahn ye, ne chahn ye sahn decahya yahn chidocuyan ndinan, chacondah ye revan se. ⁵²Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan min:

—Cuentihyon ndah espada yehn. A devene te duh ihyan che cahno ye nduco espada ne, nduco espada va che coh ye. ⁵³Cuedevene te co cacá Chidá, ne ndetahno dechuh ye ama yahn angel, ndedevahn ye u. ⁵⁴Ate hua din tihca, te a ndirun nan Ndudo yahn ye che a tihca va che conahn.

⁵⁵Chihno min ne, rahn Dihvo vo ri ye sahn che din se preso ihyan:

—Ro ro quenún che chete yaco van nchuhn chicuáhn, ¿dehco che hua min din ne preso u? ¿Taca che muhn cochi ne, nda ne espada man, yahn man, din ne preso u, anduhneca ndete che sahn duco u? ⁵⁶Ate tihca va che cuahnó cava che conahn Ndudo yahn Dendiohs che dirun ihyan profeta.

Me ihyan apóstol chahn ne, chihcoman ye Dihvo vo, chihno chano ye.

Quenda se Dihvo vo Jesucristo nan intiyahn

⁵⁷Sahn che din se preso Dihvo vo ne, quenda se ihyan nan Caifás, chidocuyan che tahque ndinan. Min nto dama intiyahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man. ⁵⁸Pedro ne, quendi ye Dihvo vo diyahn diyahn nde nda ye chevah vaco chidocuyan che tahque ndinan, ne min chihnde ye dama nduco sahn policia chahn, te nahn cadino ye deh co nduco Dihvo vo.

⁵⁹Chidocuyan ndinan man, sahn intiyahn man ne, rinuhn ino se ama nunde che ndere cacueh dame se Dihvo vo cava che co cahno se ihyan. ⁶⁰Ate nde ama nunde hua chi chicueh dame se ihyan, andahre ama yahn se ndere chica nunde se yahn ye. Chihno min ne, nda te o se che ndere chica nunde se yahn ye, ⁶¹ne rahn se:

—Ihyan tih ne, rahn ye te co ndahtera ye vaco, ne chete che ino ro ne, nahno ye.

⁶²Tuhme necuan ndi chidocuyan che tahque ndinan me, ne rahn ri ye Dihvo vo:

—¿Dehco che hua rendahconen yahn sahn sih che tihca rica nunde se yehn?

⁶³Ate Dihvo vo ne, nde ama hua rahn ye. Tuhme rahn chidocuyan ndinan me ri ye ihyan:

—Numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs che va ye vahchetero ne, ricá di che cahma cuaque co nuhn ndete che di che Daya Dendiohs, ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense.

⁶⁴Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—A u, nduhca che rahn ne. Namin cuedevano nchuhn che u che rinducó nducoyaca ihyan ne, ndihchero ne u che vá lado tah cuaco Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon quenan cuma ye. Namin ndihchero ne che chí van man.

⁶⁵Ndetahno chihngun chidocuyan ndinan me cahteca ye, te rahco ye che ducherino Dihvo vo Dendiohs che tihca ndahconan ye. Tuhme rahn ye:

—¿Dehca din vo testigo ne? ¡Ducherino se Dendiohs! A man nchuhn chihnevan ne nduhca che rahn se. ⁶⁶Man ne, ¿deh rahn nchuhn ne?

Ndahconan sahn intiyahn chahn, ne rahn se:

—Sahn tih ne, quendihco se nunde, ne quenán cuma che coh se.

⁶⁷Tuhme çahnun dan se vaçonān ye, ne chahn se ihyān.

Nahn se ne, chahn se vaçonān ye, ⁶⁸ne rahn se ri se ihyān:

—Di che rahn che Dendiohs dechuh ye di, ndedevehn ihyān iyeñse, cahme duh chahn di.

Rahn Pedro che hua rendihche ye Dihvo vo Jesucristo

⁶⁹Numanahn min ne, va Pedro cuahn chevah me. Chahn nda ama tahn deçahya yahn chidocuyan ndinān me nan ye, ne rahn te ri te ihyān:

—Namin di ne, chindoque Jesús yahn estađo yahn Galilea.

⁷⁰Ate rahn Pedro ri ye tahn nan nducoyaca ihyān:

—Nde hua devanó deh yahn che tihca rahn.

⁷¹Tah cuahn adive ne, cuahn ye cuahn nino chendevah.

Ndihchero tama te ihyān, ne rahn te ri te sahn che chenun se min:

—Namin sahn tih ne, chinduco se Jesús yahn yan Nazaret.

⁷²Ndahconan Pedro tama yune, ne rahn ye:

—Nde muhn nde nan Dendiohs, hua rendihché duh ihyān che rahn nchuhn.

⁷³Namenān me ne, chahn nda sahn che chenun se min nan ye, ne rahn se ri se ihyān:

—Cuaco niyon che chindoque ihyān çah, te a ndero ndi nde nan ndudo yehn.

⁷⁴Ndaconan ntihyon yan ye Dendiohs, nde rahva ye, ne rahn ye:

—Hua rendihché duh ihyān çah che rahn nchuhn.

A ura min no cah ama tuh. ⁷⁵Necaçhco Pedro ndudo che rahn Dihvo vo ri ye ihyān tuhca: “Numanahn che metah cuah tuh ne, cahme ino yune che hua rendihche u.” Tuhme ndiquendañ ye, ne ama chaco ye.

Necaçh se Dihvo vo Jesucristo tah Pilato

27 ¹Chi dave tama ro me ne, nducoyaca chidocuyan ndinān chahn man, sahn intiyahn man ne, ntuho se nduco vih çava che çahno se Dihvo vo. ²Dechiche se ihyān, ne quenda se ihyān, necaçh se ihyān tah gobernador Pilato.

Nduhca che chih Judas

³Cuahn che checadino Judas che a va che çahno sahn chahn Dihvo vo ne, ndo yah se, ne chahn se necaçh se nduh che ndico

ndiche tume diyahngua me tah chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn man, ne rahn se ri se sahn:

⁴—U ne, quendihc6 nunde nan Dendiohs, te ndahc6 tah nchuhn ama ihyan che nde ama nunde hua quendihco ye cava che cahno ne ihyan.

Ndahconan sahn chahn, ne rahn se ri se Judas:

—Tan condihche taqa din. Nuhn ne, hua cuande yahn nuhn chemin.

⁵Tuhme a min chete yaco ndunan Judas tume me sahn chahn, ne chahn se tihyon se ihyo dando se, chihno man se sahn.

⁶Nedin dama chidocuyan ndinan chahn tume me, ne rahn se nduco vih:

—Nduhca che rihquentiyon ley ne, hua co nedin damo vo tume cuh nduco tume vedino, te chu ne, tume yahn yun.

⁷Ndetahno nte cade se nduco vih, ne ca se ama ndi yahn nduco tume min cava che ndaca nan che cuehche ihyan naci6n chenahn. Ro menan me ne, duche yahn min Yahn yahn Sahn che Redendah Chite Yahn, ⁸ate nde ro min ne, nuhnde duche Yahn yahn Yun. ⁹⁻¹⁰Tihca chinahn Ndudo yahn Dendiohs che dirun ihyan profeta Jeremias tuhca: “Nduhca che chihco cade Dihvo vo Dendiohs ne, ndico ndiche tume diyahngua chihco ihyan naci6n yahn Israel che rigonun chihve ihyan min. Toh ihyan chahn tume me, ca ye yahn che duche Yahn yahn Sahn che Redendah Chite Yahn.”

Chihnde cade yahn Dihvo vo Jesucristo nan Pilato

¹¹Cuahn che a nti Dihvo vo nan gobernador ne, tumerune se ihyan:

—¿A ndih che Rey yahn ihyan naci6n yahn Israel ne?

Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—U, a nduhca che rahn.

¹²Chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn man ne, canan ama rica nunde se yahn Dihvo vo, ate nde ama hua ndahconan ye. ¹³Tuhme rahn Pilato ri se ihyan:

—¿Dehco che hua rendahconan ne che rica nunde sahn sih yahn ne ne?

¹⁴A namin no tun nde ama ndudo hua ndahconan ye yahn se, ne ama chahn ino se.

Chihco dama ino Pilato che conan yah Dihvo vo Jesucristo

¹⁵Va ama costumbre che nduyo nduyo che renda vihco ro yudo ne, va che ntahte gobernador ama preso, adecocho sano che caa ihyan yan. ¹⁶Tahn min ne, va ama sahn preso che ama duhtuno ihyan se, duche se Barrabás. ¹⁷⁻¹⁸Ura min ne, ama ndo dama ihyan yan, ne nducote tumacadino Pilato che redin ve chidocuyan ndinan chahn yahn Dihvo vo, rica nunde se yahn ye ne, chemin che tumerune se:

—¿Cha preso nahn nchuhn che ntahté, a Jesús che rahn ne che Cristo ye o Barrabás ne?

¹⁹Numanahn min ne, dechuh ndahta yahn se ndudo, rahn te tuhca: “Thyan tih ne, nde ama nunde hua quendihco ye. Condi din tan nduco ye, te icuino ne, ama chihnga chihnó che va che conahn ama venecuino ndete che din tan nduco ye.”

²⁰Me chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn man ne, chicha yahn se chinun se ihyan yan che caa ye Pilato che ntahte se Barrabás man, che cahcantiyon se che coh Dihvo vo man. ²¹Ndaconan tumerune Pilato ihyan chahn, ne rahn se:

—Tuhme ne, ¿cha preso nahn nchuhn che ntahté ne?

Ndahconan ihyan yan chahn, ne rahn ye:

—Cuentahte ne Barrabás.

²²Tuhme tumerune se ihyan chahn:

—Me Jesús che rahn nchuhn che Cristo ye, ¿deh din nduco ye ne?

Ndahconan nducoyaca ihyan chahn, ne rahn ye:

—Cuihqentiyon ne che conan yah ye.

²³Rahn Pilato ri se ihyan chahn:

—¿Taca che conan yah ye?, te hua quendihco ye nde ama nunde.

Ate nde tahque dito cah ihyan chahn:

—Cuihqentiyon ne che conan yah ye.

²⁴Ndihchero Pilato te hua rendo ndudo ihyan chahn. Tahque ndah nde tahque vari chende ca ye, ne tahve se che chehua nune. Namo se tah se nan nducoyaca ye, cahco ro se che hua nahn cuehdame se nunde min, ne rahn se:

—Ihyan cuh ne, hua quendihco ye nde ama nunde. U ne, hua nahn che conan yah ye, ate co nduhca che nahn nchuhn.

²⁵Rahn nducoyaca ihyan chahn:

—Cuihqentiyaon ne che conan yah ye. Nuhn nduco daya nuhn cuehdame nuhn ihyan.

²⁶Tuhme ntahte Pilato Barrabás nduhca che nahn ihyan chahn, ne chihqentiyaon se sandado yahn se che chahn se Dihvo vo. Chihno min ne, tahve se sahn che quenda se ihyan, cuaconahn yah se ihyan.

²⁷Quenda sandado chahn Dihvo vo chete palacio, ne nedin dama se nducoyaca combiero yahn se nan ye. ²⁸Chehnevi se tino menan yahn ye, ne tihyon se ama tino cuah ihyan.

²⁹Denda se ama corona yan, tihyon se tin ye, ne cah se ama nducodi quetuhma ye tah cuaco ye. Chihno min ne, chehntihsa se nan ye redin duche yahn se ihyan, ne rahn se ri se ihyan:

—Rendeva nuhn yavenan ne, Rey yahn ihyan naci3n yahn Israel.

³⁰Recahnan dan se ihyan man, retah se nduco me rahn se tin ye man. ³¹Chihno che din duche yahn se ihyan tihsa ne, chehnevi se tino cuah me, ndaconuhn se tino yahn man ye ihyan. Tuhme quenda se ihyan nan che nahn yah se ihyan.

Chaconahn yah se Dihvo vo Jesucristo

³²Cuahn che a chenun yune se ne, tahn nun se ama ihyan yan Cirene che duche ye Sim3n, ne chihqentiyaon se ihyan che quenda ye cruz nan che conan yah Dihvo vo.

³³Nda se ama cuete che duche G3lgota, che conahn Cuete Ine Tin Tenahn. ³⁴Min cah se vino che ndihchetahn nduco dah ite, cuh Dihvo vo, ate dechihn ye, ne hua chih ye.

³⁵Cuahn che a chihno nahn yah sandado chahn Dihvo vo ne, tendah se suerte yahn se cha sahn quendah yahn se che co yahn se tino yahn ye. Tihsa chinahn Ndudo yahn Dendiohs che dirun ihyan profeta tuhca: “Tendah se suerte yahn se cha sahn quendah yahn se che co yahn se tino yahn.” ³⁶Chihno min ne, chahtenan se cudado ihyan. ³⁷Tin cruz ne, chaconahn letra nan che ndirun nunde yahn ye tuhca: “Ihyan cuh che Jes3s, Rey yahn ihyan naci3n yahn Israel.”

³⁸Namin chenah yah o sahn duco chihto nan ye, ama se lado tah cuaco ye, ne tama se lado tah cueh ye. ³⁹Ihyan che rechuh ye min ne, redin duche yahn ye ihyan, rahco tin ye, ne rahn ye:

⁴⁰—Di che rahn che ndahtere yaço, ne nahne chete ino ro, cuendedevahn man di. Ndete che Daya Dendiohs di ne, cuenchehn nan cruz tih.

⁴¹Chidocuyan ndinan man, sahn intiyahn man, sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, namin ndahchenan se Dihvo vo, ne rahn se van man se nduco vih:

⁴²—Ndedevahn se tama ca ihyan, ate man se ne, hua ri rendedevahn se sahn. Ndete che cuaco che Rey yahn ihyan nación yahn Israel sahn ne, nchahn se nan cruz cava che cotahno vo sahn. ⁴³Rahn se te ndichahtino se Dendiohs man, che Daya ye sahn man. Man ne, ndihchero vo ndete che cuaco che yahino ye sahn, ndedevahn ye sahn.

⁴⁴Nde sahn duco che chenah yah se dama nduco ye ne, ndahchenan se ihyan.

Chih Dihvo vo Jesucristo

⁴⁵Ro min ne, chi man numachahte iyehense, canan nde inguiyahn, ne quendi nde nan rahco ino a chino. ⁴⁶Ura min ama dito cah Dihvo vo, ne rahn ye:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —che conahn tuhca: Dendiohs yahn, Dendiohs yahn, ¿dehco che chihcoman ne u ne?

⁴⁷Nahn sahn che chenun se min ne, chihnevan se che tihca rahn ye, ne rahn se:

—Rah se ihyan profeta Elías.

⁴⁸Ndetahno chahn ama se, rano se, chehua se ama nan che deca cuche deca, ne decahnda se nduco vino che a nchuhnan yahn. Dechiche se tin ama nduco, cah se che tihve Dihvo vo.

⁴⁹Ate sahn chenahn chahn ne, rahn se:

—Cuihcoman sahn. Ndi chero vo ndete che chi Elías ndedevahn ye sahn.

⁵⁰Ura min ne, ama dito cah Dihvo vo tama yune, ne chih ye. ⁵¹Ndetahno chendan tino che quendihco chete yaço. Chica nde yaço, chiya nde ndiyahn, ndo o ndi. Namin ama nuhn yahn man, ndah yava man, ⁵²nane yayan man, ne ntuche ama yahn tenahn che chitahno ye Dendiohs cuahn che chahtenan ye iyehense. ⁵³Ihyan chahn ne, nde ro che ntuche Dihvo vo, chihnde ro ye yan Jerusalén, yan yahn Dendiohs, ne ama yahn ihyan ndihchero ye ihyan.

⁵⁴Me sahn capitán nduco sandado yahn se che chenan se cudado Dihvo vo ne, ama dihya se chi che nuhn yahn man, che chinahn vederihno chenhahn man, ne rahn se:

—Cuaco niyon te a ihyan cuh che Daya Dendiohs.

⁵⁵Ama yahn ihyan ndahta vatendi ye ama lado rendihche ye Dihvo vo. Ihyan chahn che chinan ye ihyan nan ntiyon yahn ye, ne chinduco ye ihyan cuahn che chica ye estado yahn Galilea. ⁵⁶Van ihyan chahn ne, nduco María yahn yan Magdala man, María, ihyan ndahta yahn Zebedeo, ihyan min che chaco Jacobo nduco José man.

Chehche Dihvo vo Jesucristo

⁵⁷Cuahn che a chi chino ne, nda ama ihyan cuihca yahn yan Arimatea, che duche ye José. Ihyan min ne, namin ritahno Dihvo vo. ⁵⁸Chahn ye nan Pilato, chica ye permiso cava che cuhche ye Dihvo vo. Tuhme chihquentiyon Pilato sandado yahn se che necah se Dihvo vo ihyan. ⁵⁹Chahn ye, ndedevah ye Dihvo vo, chacotuhma ye ihyan nduco ama tino cua, ⁶⁰ne chacondihte ye ihyan chete ama yayan ra che ndihquentiyon ye che ndindah nan yava cava man ye. Chihno min ne, necahde ye chende yayan me nduco ama tu chahno, ne conahn ye. ⁶¹Min chihto yayan me, va María yahn yan Magdala nduco María che tama me.

Chahtenan sandado cudado nan yayan yahn Dihvo vo Jesucristo

⁶²Tama ro me, a ro che rahtetuhno ihyan ne, chahn chidocuyan ndinan nduco sahn fariseo nan Pilato, ⁶³ne rahn se ri se sahn:

—Ihyan ndinan yahn nuhn, necahco nuhn nduhca che rahn sahn rihncheh min te cuino ino ro che coh se ne, ntuche se van tenahn. ⁶⁴Chemin che cochi nuhn ndihchero nuhn ndih che co cudado yayan yahn se nde cuihno ino ro. Ndete che hua ne, denan cahh sahn apóstol yahn se, ndetendah se sahn chete rahn quenda se sahn, ne cahma se che ntuche se van tenahn, nde tahque cahhcheh se ihyan che co ro menan.

⁶⁵Rahn Pilato ri se sahn:

—Nga sandado chenun se min. Cuiquenda nchuhn sahn, cuahtenan se cudado yayan me nduhca che nahn ne.

⁶⁶Tuhme chahn sahn chahn, chaconahn se sello chende yayan me, ne chaconahn se sandado chahn, din se cudado.

Ntuche Dihvo vo Jesucristo van tenahn

28 ¹Tama ro me, ro che ndeva ndate ne, cuahn María yahn van Magdala nduco María che tama me vatiyan dahca nan yayan me. ²Adenan chiya ama ángel yahn Dihvo vo Dendiohs, chehnevi ye tu che ndi chendevah yahn yayan me, ne chihnde ye menan. Numanahn min ne, ama dito nuhn yahn. ³Angel me ne, ama diyahn ro ye, ne tino yahn ye ne, ama cua nduhca che ro ihve. ⁴Ndihchero sandado chahn ángel me, ne ama dihya se chi, nde tuno ndoh se che vah se. Van canedihya min ne, nde chih yute se man, nde chi i se man. ⁵Rahn ángel me ri ye ihyan ndahta chahn:

—Hua dihya nchuhn co. A devano che nda ne ndihchero ne Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che quenah yah ye. ⁶Metah ye muhn, te a ntuche ye van tenahn nduhca che a rahn ye ro menan. Cochi ne ndihchero ne chete yayan nan che quendite ye. Metah ye min. ⁷Tuhme cuahn ne tenun tenun no cahma ne co ne ihyan apóstol yahn ye che a ntuche ye van tenahn, ne cahñ ye estado yahn Galilea tahque menan ca che co nchuhn. Min ndihchero ne ihyan. A chemin no che va che có nchuhn.

⁸Ihyan ndahta chahn ne, quenun ca canedihya ihyan, te ama dihya ye chi. Tuhme conahn ye rano ye, ama yeno ye, quengo ye ndudo yahn ihyan apóstol. ⁹Ura min chihnde ro Dihvo vo nan ihyan chahn, ne necah ye Dendiohs ihyan. Tuhme chahn nda ihyan chahn nan ye, ne chehntihya ye chahtemahn ye cahñ ye, ndeva ye yavenan ye. ¹⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Hua dehve rahco nchuhn. Cuahn ne co ne ihyan apóstol yahn che cahñ estado yahn Galilea, ne min ndihchero ye u.

Chinun chidocuyan ndinan sandado

¹¹Numanahn che cuahn ihyan ndahta chahn ne, chenahn ama o sandado che chenan se cudado yayan me, chengo se chidocuyan ndinan chahn nducuahn che chi. ¹²Chidocuyan ndinan chahn ne, ntuhno se nduco sahn intiyahn, ne ama ndeh tume cahñ se sandado chahn, ne rahn se ri se sahn:

¹³—Nchuhn ne, cahma ne te chete rahn numanahn che vateyado ne ne, nda apóstol yahn sahn min, ndetendah se

sahn, quenda se sahn. ¹⁴Me ndete che cadino gobernador ne, cahmanan nuhn nchuhn, ne hua dehva co yahn ne.

¹⁵Chetah sandado chahn tume me, ne chacotuhn se ndudo nduhca che cah cuande chidocuyan chahn sahn, ne chihnde ndudo me van ihyan naci3n yahn Israel nde man ro kuh.

Cah Dihvo vo Jesucristo vederihquentiyon ihyan ap3stol yahn ye

¹⁶Me ihyan ap3stol chahn ne, cuahn ye estado yahn Galilea, tingüete nan che a rahn Dihvo vo nduco ye ro menan me.

¹⁷Min ndihchero ye Dihvo vo, ne ndeva ye yavenan ye. Ate ama o ye ne, rahco ye te ndiyu ihyan min. ¹⁸Tuhme chahn nda Dihvo vo nan ihyan chahn, ne rahn ri ye ihyan:

—U ne, nducote ndahco Dendiohs nducuahn vederihquentiyon che va vahchetero man, iyehnse man, tah ne, ¹⁹chemin che rihquentiy3n nchuhn che cah ne nducuahn naci3n, cacuahn ne ihyan cava che cotahno ye u. Cuedenune ne ihyan numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs Chida man, Dendiohs Daya man, Vaco ndah yahn Dendiohs man. ²⁰Namin cuicuahn ne ihyan che dinahn ye nducuahn che a chihquentiy3n nchuhn. Cuedevano ne te hua cahcoman nchuhn, te conduc3 nchuhn ro ro, nde ro che nto iyehnse. Tihca co.

NDUDO NDAH YAHN DIHVO VO JESUCRISTO CHE DIRUN SAN MARCOS

---

*Juan Bautista ne, chihcoyan ye ihyan cava che
nevahnecon ye Dihvo vo Jesucristo*

1 ¹Tuhca canan ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs: ²Ihyan profeta Isaías dirun ye tuhca: Rahn Dendiohs ri ye Daya ye: “Dechúh ama sahn che cuahndudo se ndudo yahn numanahn che metah cahn, cava che cahcoyan se ihyan che nevahnecon ye di. ³Sahn min ne, conan se yahn nan che metah duhva, ne ndo dama ihyan, cahnevan ye ndudo yahn se. Cahma se tuhca:

Cuihcoyan nchuhn chedave yahn ne, te a cochi Dihvo vo.”

⁴Ndudo min ne, chinahn cuahn che canan Juan Bautista rahndudo ye min yahn nan che metah duhva. Rahn ye ri ye ihyan che rahn ye rihnevan ye:

—Cuento ino nchuhn nunde yahn ne, cuedenune ne cava che nchahco Dendiohs yahn ne.

⁵Ihyan yan Jerusalén man, ihyan yan chenahn estado yahn Judea man, ama yahn ye rahn ye rihnevan ye che rahndudo Juan. Rentuma ino ihyan chahn nunde yahn ye, ne rehdenune Juan ihyan ico Jordán.

⁶Juan ne, quenun ye ama tino che ndindah nduco yudo yahn ite che duche te camello, ne quenah chete ye ama ima. Reh ye yahcadahn, ne rih ye nedih yahn che va van chano.

⁷Rahndudo ye tuhca:

—Caviyañ deman ne, nda ama ihyan che tahque yudo vederihquentiyon quenan cuma ye che co u. U ne, nde hua rigonun chihvé ñan ihyan min cava che conán ihyan ñan ntiyon yahn ye. ⁸U ne, atenan rehdenuné nchuhn, ate ihyan min ne, din ye che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn.

Chedenune Dihvo vo Jesucristo

⁹Tahn min ne, chica Dihvo vo yan Nazaret, estado yahn Galilea, nda ye ñan che quenun Juan, ne chehdenune Juan ihyan ico Jordán. ¹⁰Cuahn che a ndiquendah Dihvo vo van nune ne, ndihchero ye che ndondah vahchetero, ne nduhca che ro ama icui ne, tihca chi ro Vaco Ndah yahn Dendiohs, chiya, quenun ihyan. ¹¹Chihnevan ye ama ndudo che chica vahchetero che rahn:

—Di che Dayá. Yahinó di. Ama yenó ndoque.

Chundah ne, tumarande se Dihvo vo Jesucristo

¹²Chihno min ne, din Vaco Ndah yahn Dendiohs che cuahn Dihvo vo yahn ñan che metah duhva. ¹³Min quenan ye chete che o raco ro, ne chundah, sahn min che duche se Satanás ne, retumarande se ihyan. Quenun Dihvo vo ñan che vate ite chano, ne nda ángel, chinduco ye ihyan.

Dihvo vo Jesucristo ne, canan redin ye ntiyon yahn ye

¹⁴Adiva che chaconuhn sandado Juan Bautista vacoyahn ne, conahn Dihvo vo estado yahn Galilea, ne min rahndudo ye ndudo ndah yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ¹⁵Rahn ye:

—A tuno ro. Man ne, a nun cahcantiyon Dendiohs chedave yahn ihyan. Cuento ino nchuhn nunde yahn ne. Cuitahno ne ndudo ndah yahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye cun sahn retah yahca cava che conduco se ihyan

¹⁶Ama ro che quechica Dihvo vo cuahn chihto vine yahn Galilea ne, ndihchero ye Simón nduco dihno se, Andrés. Sahn chahn ne, sahn retah yahca, ne ura min ne, rih se yana yahn se chete vine me. ¹⁷Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Cuhn vo nduco nchuhn. Cuinduco ne u, ne nduhca che redin ne ntiyon retah ne yahca ne, tihca cacuáhn nchuhn

ntiyon che cuacotuhn ne ndudo yáhn, cava che cotahno ihyan u, conduco ye u.

¹⁸Ndetahno chihcoman sahn chahn yana yahn se, ne cuahn se chinduco se Dihvo vo.

¹⁹Tah cuahn cana nan min ne, ntaca ye o daya Zebedeo, Jacobo nduco Juan. Chenun se chete barco, rentahyon nan se yana yahn se. ²⁰Yahve ye sahn, ne chihcoman se chida se Zebedeo chete barco me nduco mozo yahn ye, ne cuahn se chinduco se ihyan.

Ama sahn che quenun vaco chihnga sahn

²¹Adiva ne, nda Dihvo vo yan Capernaum nduco sahn chahn. Ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan ne, rahn Dihvo vo yaco yahn ihyan naci6n yahn Israel, ricuahn ye. ²²Rahn ino nducoyaca ihyan che rihnevan ye che ricuahn Dihvo vo, te tumacadino ye che quenana cuma ye vederihquentiyon che tahque chahte che co che quenana cuma sahn devano ley che dirun Moisés. ²³Min chete yaco me ne, quenun ama sahn che quenun vaco chihnga sahn. Cah se:

²⁴—Ndih, Jesús yahn yan Nazaret, ¿dehco che recahdenu ne yune yahn nuhn? ¿Taca che cochi ne decuihno ne nuhn? A devano duh ndih. Ndih ne, ihyan ndah che a va cade che dechuh Dendiohs cava che ndedevahn ye ihyan iyehense.

²⁵Dihvo vo ne, chihco yudo ye yahn vaco chihnga me, ne rahn ye:

—¡Cuihnde dihn chende! ¡Cuendiquendah sahn tih!

²⁶Tuhme din vaco chihnga me che ama rendoh sahn min. Ama cah, ne ndiquendah sahn. ²⁷Rahn ino nducoyaca ihyan che chenun ye min, ne tumeruna vih ye:

—¿Deh che ri ne? ¿Deh conahn ndudo ra che ricuahn ihyan tih ne? ¡Ama chahte vederihquentiyon quenana cuma ye! ¡Rihquentiyon ye nde vaco chihnga che chenun ihyan che ndiquendah, ne redinahn yahn ye!

²⁸Nduco tihca ne, ndudo yahn vederihno che redin Dihvo vo ne, ama nun chetuhn numachahte estado yahn Galilea.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn indahn Sim6n

²⁹Cuahn che ndiquendah Dihvo vo chete yaco me ne, cuahn ye nduco Jacobo man, Juan man, ndevaco Sim6n nduco

Andrés. ³⁰Indahn Simón ne, quendite ye, netah cah ihno ihyan. Ihyan ndevaco ye ne, rahn ye ri ye Dihvo vo che cah ye. ³¹Tuhme chahn nda Dihvo vo, ne chetah ye tah ihyan min, ndedecuan ye ihyan. Ndetahno chavi ihno me yahn ye, ne cah ye, cheh ihyan chahn.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama yahn ihyan cah

³²Cuahn che a chi chino me, ura che a chehche yahn ne, ihyan viyan ne, quenda ye ama yahn ihyan cah man, ihyan che chenun vaco chihnga ihyan man, nan Dihvo vo. ³³A nahn nducoyaca ihyan yan ne, ndo dama ye chendevah. ³⁴Din Dihvo vo che ndoyahn ihyan cah chahn, che ama ndeh nan cah ndi ye, ne ndetendah ye vaco chihnga che chenun ihyan. Ate hua cah yune ye che cahma duh ihyan ye, te a devano che Daya Dendiohs ihyan.

Dihvo vo Jesucristo ne, quechica ye estado yahn Galilea, rahndudo ye

³⁵Ama vatiyan dahca, ura che metah co dave ndah ne, necuan Dihvo vo, cuahn ye cuahn chihto yan, ne min covah ye. ³⁶Tah cuahn adive ne, cuahn Simón nduco combiero yahn ye, quenuhn ye ihyan. ³⁷Cuahn che ntaca ye ihyan ne, rahn ye ri ye ihyan:

—Ama yahn ihyan nahn ndihchero ye ndih.

³⁸Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuhn vo nduco nchuhn tama te o yan che nino cava che cuahndudó min, te cava chemin che cochí.

³⁹Tuhme cuahn Dihvo vo nduco ihyan chahn numachahte estado yahn Galilea. Rahndudo ye chete yaco yahn ihyan nación yahn Israel, ne rendetendah ye vaco chihnga che chenun ihyan.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama sahn che ndi se cah che rechā yute

⁴⁰Ama yune ne, ama sahn che ndi se cah che rechā yute ne, cuahn nda se nan Dihvo vo. Chehntihya se nan ye, ne rahn se:
—Ndete che nahn ne ne, co din ne che ndoyahn.

⁴¹Dihvo vo ne, quenan vahino ye sahn. Nahn tah ye sahn, ne rahn ye:

—Taca hua. Conán di. Man ne, a ntoyehn.

⁴²Ndetahno chavi cah che recha yute se me, ne ndoyahn se.

⁴³Tuhme ndedechuh ye sahn cuahn ndevaco se. Ama cah ye cudado sahn, ne rahn ye:

⁴⁴—Condihche. Condicata cahme nduco nde ama ihyan taca chi che ndoyehn. Tahque ndah ne, cuehn nan chidocuyan, ndihche ye di, ne cah vedino che ndihquentiyon Moisés, cava che codevano nducoyaca ihyan che a ntoyehn.

⁴⁵Sahn min ne, conahn se, ate hua dinahn se. Canan rente se nduhca che chahno se chi, ne ama chetuhn ndudo me, nde ametah chi chenda Dihvo vo nde ama yan ura che co nchanan ihyan viyan ihyan. Tahque ndah ye ne, quechica ye ama lado, yahn nan che metah duhva. Ate atanoca nduh, min rahn ihyan yahn nducuahh yan rendihchero ye ihyan.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama sahn che ndi cheche se

2 ¹Chihno neve ro ne, chenda tun Dihvo vo yan Capernaum, ne ihyan yan min ne, checadino ye che quenun ye ama cuan vah. ²Ndetahno ndo dama ama yahn ye nde nan che cuahtendi ye chendevah ametah. Rahndudo Dihvo vo Ndudo yahn Dendiohs, rihnevan ihyan chahn. ³Ura min ne, nda cun ihyan, nda ye ama sahn che ndi cheche se. ⁴Ate nducote ama yahn ihyan chenun ye min ne, hua chi chuh ye chendevah, chenda ye nduco se nan Dihvo vo. Tuhme nda ye sahn tin vah, ne min ntihe ye ama ndi ima vah cuahn nan che quenun Dihvo vo. Cuahn che ndahcondah ye ama ive nan ima vah ne, ndedevah ye yundo nan che quendite combiero yahn ye, nda se nan Dihvo vo. ⁵Cuahn che ndihchero Dihvo vo nduhca che ritahno ihyan chahn ne, rahn ye ri ye sahn:

—Dayá, a nchahcó nunde yehn.

⁶Min vate ama o sahn devano ley che dirun Moisés, ne rendedecadino se: ⁷“¿Dehra cuande che tihca rahn sahn tih?, te reducherino se Dendiohs che tihca rahn se. Ametah nde ama ihyan iyehense che co nchahco ye nunde, atenan Dendiohs.” ⁸Ndetahno checadino Dihvo vo che tihca rendedecadino sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Dehco che tihca rendedecadino nchuhn? ⁹Co rahco ne che tahque ndah che cahmá có sahn che necuan se, cotah se yundo yahn se, ne caça se, che co che cahmá che a nchahcó

nunde yahn se. ¹⁰M̄an ne, c̄ava che cadino nchuhn te, u che rinducó nducoyaca ihyan, va vederihquentiyon yáhn cava che nchahcó nunde yahn ihyan muhn iyehñse cuh ne, condihche ne.

Tuhme rahn ye ri ye sahn che ndi cheche me:

¹¹—Ráhn rí di, cuenecuen, cotah yundo yehn, ne conahn ndevaque.

¹²Ndetahno necuan se, chetah se yundo yahn se, ne conahn se. Chuh se mendahn yahn nducoyaca ihyan che chenun ye min, ne ama rahn ino ye. Rende va ye yavenan Dendiohs numacuahn vedeyeno, ne rahn ye:

—Nde ama yune hua ndihchero vo vederihno che tuhca.

Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye Leví che conduco se ihyan

¹³Cuahn tun Dihvo vo cuahn chihto vine yahn Galilea, ne ama yahn ihyan rahn ye rendo dama ye nan ye. Min ricuahn Dihvo vo ihyan chahn. ¹⁴Cuahn nan che chuh Dihvo vo ne, ndihchero ye Leví, daya Alfeo. Va se nan mesa nan che rica se tume cade iyo. Rahn ye ri ye sahn:

—Cuhn vo, condoque u.

Ndetahno necuan se, chinduco se ihyan.

¹⁵Ama yune cuahn che va Dihvo vo chete vaco Leví ne, reh ye nan mesa nduco ihyan che rahn nduco ye. Ama yahn sahn nunde, chenun van sahn rica tume cade iyo man, vate se nduco ye, te ama yahn ri se che chinduco se ihyan.

¹⁶Sahn devano ley che dirun Moisés man, sahn fariseo man ne, ndihchero se che reh Dihvo vo, rih ye dama nduco nducoyaca sahn nunde chahn, ne rahn se ri se ihyan che rahn nduco ye:

—Hua ndahca che reh sahn ricuahn yahn nchuhn, rih se dama nduco sahn rica tume cade iyo man, sahn nunde chenahn man.

¹⁷Cuahn che chihnevan Dihvo vo che tihca rahn sahn chahn ne, rahn ye ri ye sahn:

—Ihyan che hua cah ye ne, hua rendotenan ye sahn doctor. Ate ihyan che cah ye ne, rendotenan ye sahn. Atihnoqa u, te nda, conan ihyan nunde cava che nto ino ye nunde yahn ye, ndiyu cava ihyan che metah nunde yahn ye che rahco ye.

***Rahn Dihvo vo Jesucristo deh cuande che hua
rahte ihyan apóstol yahn ye yahte***

¹⁸ Ama yune ne, sahn fariseo man, sahn che rahn nduco Juan Bautista man ne, rahte se yahte. Ro min ne, cuahn ama o ihyan, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—¿Dehco che hua rahte sahn che rahn nduco ne yahte?, te sahn fariseo man, sahn che rahn nduco Juan Bautista man ne, rahte se yahte.

¹⁹⁻²⁰ Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—A devano nchuhn te ihyan che nduco ye sahn rihnevaco ne, hua rahte ye yahte. Ate ndete che denan nda sahn che tan se nduco se, nda se sahn ne, tuhme cuahte ye yahte. Atihnoça ihyan che rinduco ye u, te numanahn che nducó ihyan ne, metah deh cuande che cuahte ye yahte. Ate cuahn che nda sahn che hua ri rendihche se u, nda se u ne, tuhme che cuaco, cuahte ye yahte.

²¹ Ndete che nedin dama nchuhn ndudo ra che ricuahn nduco costumbre ndico yahn ne ne, anduhneça ndete che necahnne ne ama ndi tino ra nan ama tino ndico. Ndete che tihça din ne ne, cuahn che ndeva doh tino ra me ne, nde tahque ndeh tino ndico me.

²² Namin anduhneça ndete che cuih ne vino ra chete ima ndico, te din vino me che condan ima ndico me, ne conda nde vino me man, nde ima me man. Chemin che vino ra ne, nahn che cuih ihyan chete ima ra.

***Ihyan apóstol ne, tico ye indo trigo, cheh
ye ro che rahtetuhno ihyan***

²³ Ama ro che rahtetuhno ihyan ne, chuh Dihvo vo nan va chendata. Nducote chi cuico ihyan apóstol yahn ye ne, tico ye ama o indo trigo, reh ye ndute yahn. ²⁴ Ndihero ama o sahn fariseo che tihça din ye, ne rahn se ri se Dihvo vo:

—Condihe ne. ¿Deh cuande che tihça redin sahn che rahn se nduco ne?, te man ne, ro che rahtetuno ihyan, ne a ndihquentiyon Dendiohs che hua din vo ntiyon ro cuh.

²⁵⁻²⁶ Rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Anduhneça ndete che hua rendihchenan nchuhn nan Ndudo yahn Dendiohs nduhça che din David ro che quenán

Abiatar chidocuyān che tahque ndinān. Chi cuico ye, ne ametah che cheh ye. Chemin che chendā ye chete yāco, ne cheh ye pān che va min. Namin cāh ye, cheh combiero yahn ye. Pān chemin chan ne, a ndi vedino nān Dendiohs, ne a nihnde cāde che hua co cheh nde āma ihyān, atenan chidocuyān. Ate nde nduco nduh ne, hua quendihco ye nunde.

²⁷Quendi Dihvo vo, ne rāhn ye nduco sāhn chahn:

—Chihco Dendiohs ro che cuahtetuhno ihyān cāva che ndah yahn ihyān, ndiyu cāva che ndere ndeva ye ro min. ²⁸Cuedevano nchuhn te a u che rinducó nducoyāca ihyān che rihquentiyón nde nducuahn che redin ihyān ro che rahtetuhno ye.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn āma sāhn che ndi cuma tāh se

3 ¹Tāma ro che rahtetuhno ihyān ne, chendā Dihvo vo chete yāco, ne min quenun āma sāhn che ndi cuma tāh se. ²Namin min chenun āma o sāhn fariseo, nahn ndihchero se ndete che din Dihvo vo che ndoyahn sāhn min ro che rahtetuhno ihyān, cāva che cāca nunde se yahn ye che rahcotāhn ye yahn ley che dirun Moisés. ³Rāhn Dihvo vo ri ye sāhn che ndi cuma tāh me:

—Cuenecuen. Cuandi mendāhn.

⁴Tuhme tumerune ye sāhn chahn:

—¿A ndahcā che ndah din vo ro che rahtetuhno ihyān, o din vo che hua ndah ne? ¿A conan vo ihyān, o cāhcomān vo ihyān che coh ye ne?

Ate hua ntaquino se deh che ndahconan se yahn ye. ⁵Chi tān Dihvo vo, ne chaconan ye ndihchero ye sāhn chahn. **A**ma chi rān ye yahn che cheche chedave yahn se. Tuhme rāhn ye ri ye sāhn min:

—Cuacondihque tah.

Chacondihco tāh se, ne ndetāhno ndoyahn se. ⁶A ura min no ndiquendāh sāhn fariseo chahn chete yāco me, ne ndo dāma se nduco sāhn che chinduco se Herodes, ntuhno se nduco vih tācā din se che cāhno se Dihvo vo.

*Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn āma
yahn ihyān chihto vine yahn Galilea*

⁷Adiva ne, cuahn Dihvo vo nduco ihyān apóstol yahn ye chihto vine yahn Galilea, ne āma yahn ihyān che vate ye

estado yahn Galilea cuahn ye dāma nduco ye. ⁸Namin ihyan che vate ye estado yahn Judea mān, ihyan che vate ye yān Jerusalén mān, ihyan che vate ye yāhn yahn Idumea mān, ihyan che vate ye tāma lado ico Jordán mān, ihyan che vate ye nino yān Tiro mān, yān Sidón mān ne, āma yāhn ye checadino ye yahn vederihno che redin Dihvo vo, ne rahn ye rendihchero ye ihyan. ⁹Nducote āma chidāma ihyan ne, rāhn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye che cahcoyan ye āma barco nan che conun ye, te āma ndito cahche ihyan nan ye. ¹⁰A nedin Dihvo vo che ndoyahn āma yāhn ihyan chahn, ne chemin che nducoyāca ihyan cah che chenun ye min ne, nde tuno regundā vih ye che nahn nahn tāh ye ihyan cava che ndoyahn ye. ¹¹Namin nduco ihyan che chenun vaco chihnga ihyan, ne rahn ndā ye nan Dihvo vo, rendave ye ndiyāhn, ne rāhn ye ri ye ihyan numa dito ye:

—Ndih che Daya Dendiohs.

¹²Ate Dihvo vo ne, āma chihco yudo ye yahn vaco chihnga chahn che hua cahma duh ihyan ye.

***Dihvo vo Jesucristo ne, tendahnun ye
ndichio ihyan apóstol yahn ye***

¹³Chihno min ne, cocha Dihvo vo āma tingüete. Min yahve ye ihyan che nahn ye, ne ndā ihyan chahn nan ye. ¹⁴Vān ihyan chahn tendahnun ye ndichio ihyan che conduco ye ihyan mān, che dechuh ye ihyan, cuahndudo ye ndudo yahn ye mān. ¹⁵Namin cah ye vederihquentiyon, cuahtenan cuma ihyan chahn cava che ndetendāh ye vaco chihnga che chenun ihyan mān, cava che din ye che ndoyahn ihyan cah mān. ¹⁶Vān nducoyāca ihyan che tendahnun ye ne, nduco āma ihyan che duche ye Simón. Chaconahn Dihvo vo che duche ihyan min Pedro. ¹⁷Tāma ye ne, duche ye Jacobo, daya Zebedeo. Tāma ye ne, duche ye Juan, dihno Jacobo. Ihyan che o chahn ne, chaconahn Dihvo vo che duche ye Boanerges, che nahn cahma Ihyan che doh ino ye. ¹⁸Tāma te o ye ne, duche ye Andrés mān, Felipe mān, Bartolomé mān, Mateo mān, Tomás mān, Jacobo, che daya Alfeo mān, Tadeo mān, tāma Simón, ihyan min che chinduco ye partido yahn Cananeo ro menān me mān. ¹⁹Vān ihyan chahn ne, namin nduco āma se che duche se Judas Iscariote. A sāhn min che ndihcue ndeh se Dihvo vo adive.

***Ihyan yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ndedecadino
ye yahn ye che metah va cuāco dave yahn ye***

Chihno min ne, conahn Dihvo vo nduco ihyan apóstol che ndichio chahn. ²⁰Cuahn che a nta ye ne, ndaconan ndo dama ama yahn ihyan, che nde hua rinun yahn ye che cheh ye.

²¹Cuahn che checadino ihyan yahn ye che nde metah rinun yahn che cheh ye ne, cuahn ye quengua ye ihyan, te rahco ye te ametah va cuāco dave yahn ye.

***Sahn devano ley che dirun Moisés ne, rahn se te
quenun vaco chihnga Dihvo vo Jesucristo***

²²Ama o sahn devano ley che dirun Moisés, che chica se yan Jerusalén ne, rahn se yahn Dihvo vo:

—Ihyan tih ne, quenan cuma ye vederihquentiyon yahn chundah, sahn min che ndinan se yahn vaco chihnga. Chemin che ri rendetendah ye vaco chihnga che chenun ihyan.

²³Tuhme yahve Dihvo vo sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—A devano nchuhn che ndiyu chundah che rendetendah se vaco chihnga.

²⁴Ihyan che vate ye rihquentiyon ye ne, ndete che cuahtecuhma ye van man ye nduco vih ne, hua co quendi ye cahcantiyon ye. ²⁵A namin no tun ihyan che chenun ye ama vah ne, ndete che cuahtecuhma ye van man ye nduco vih ne, hua co quendi ye cuahtenun ye min nduco vih. ²⁶A namin no tun chundah ne, ndete che cuhma se nduco vaco chihnga che rihquentiyon se ne, cuihno vederihquentiyon yahn se.

²⁷Namin cah Dihvo vo ama ejemplo sahn chahn, rahn ye:

—Ama sahn duco che conda se chete vaco ihyan che detino ye ne, atenan che dechiche se ihyan, tuhme co duco se yahn ye.

Tihca rahn ye te anduhneca ndete che a dechiche ye chundah, ndahco ndiya ye vederihquentiyon yahn se.

²⁸Quendi Dihvo vo rahn ye:

—Cuāco rahn rí nchuhn te nducuahn nunde che rahtendihco ihyan, nde nducuahn che chihnga rahn ye ne, co nchahco Dendiohs yahn ye. ²⁹Ate ihyan che ducherino ye Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, ametah nchahco cuahno Dendiohs yahn ye.

³⁰Tihçá rahn Dihvo vo, te sahn chahn ne, rahn se te quenun vaco chihnga ihyan.

Nda chaco Dihvo vo Jesucristo nduco dihno ye

³¹Chihno min ne, nda chaco Dihvo vo nduco dihno ye. Chahtendi ye cuahn chevah, ne dechuh ye che cah ihyan. ³²Ihyan che vate ye chihto nan Dihvo vo ne, rahn ye ri ye ihyan:

—Chaco ne nduco dihno ne, vatendi ye cuahn chevah, rinuhn ye ndih.

³³Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuaco te ihyan min che chacó man, ihyan chahn che dihnó man.

³⁴Tuhme chaconan ye rendihchero ye ihyan che vate ye cuahn chihto nan ye, ne rahn ye:

—Nducoyaca ihyan che chenun ye muhn ne, rihno ihyan anduhneca ndete che chacó man, anduhneca ndete che dihnó man, ³⁵te adecoduhno ihyan che runecade cochica ye nduhca che nahn Chidá ne, rihno ihyan anduhneca ndete che dihnó man, anduhneca ndete che cahvé man, anduhneca ndete che chacó man.

Ejemplo yahn ama ihyan che retuhdo ye trigo

4 ¹Tama yune cuahn che ricuahn Dihvo vo chihto vine yahn Galilea ne, ama yahn ihyan chidama ye chihto nan ye. Nducote ama chito ihyan ne, chemin che chenda Dihvo vo chete ama barco che va min, cuahn ye ino cun metro cuahn chihto, ne quendi ye ricuahn ye. Nducoyaca ihyan che chidama ye ne, vatendi ye ndiyahn chihto vine me, rihnevan ye. ²Dihvo vo ne, ama ndeh nan dehtenduh chicuahn ye ihyan chahn nduco ejemplo. Tuhca rahn ye ri ye ihyan chahn:

³—Cuihcovan nchuhn. Cuahn ama ihyan, retuhdo ye ndute ndata. ⁴Cuahn che retuhdo ye ne, chera neve ndute chihto yune, ne nda yahda, cheh te. ⁵Chera te neve ndute nan che tah ra yahn chenun van tu. Chemin ne, nun quendah, te hua ndeh yahn chendih. ⁶Ate cuahn che quendah yahn ne, yuche yan, ne nducote metah cotah yano dihyoduto ne, chihno tih. ⁷Te neve ndute ne, chera van chano yan. Chendih chano yan me, ne hua chi yahn. ⁸Ate ndute che chera nan yahn ndah ne,

ama ndah chi. Ama o duto ne, chi ndico ndiche ndute yahn. Tama te o ne, chi ino raco yahn. Tama te o ne, chi ama ciento yahn.

⁹Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Nducoyaca nchuhn, condecadino ndah ne cava che conahn ne ejemplo min.

Dihvo vo Jesucristo ne, cah cuande ye deh cuande che deman nduco ejemplo ricuahn ye

¹⁰Adiva cuahn che a nahn nducoyaca ihyan chihno conahn ye ne, quenah Dihvo vo nduco nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye man, nduco te neve ihyan man. Chica ihyan chahn che cah cuande ye ihyan yahn ejemplo min. ¹¹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cade te Dendiohs che co devano nchuhn yahn vederihquentiyon yahn ye. Ate ihyan che hua rinduco ye u ne, ricuahn ihyan deman nduco ejemplo, ¹²cava che ndihchero no ye, ate anduhneca ndete che hua ronah ye man, cahnevano no ye, ate hua conahn ye man. Nduco tihca ne, hua nto ino ye nunde yahn ye, ne hua nchahco Dendiohs yahn ye.

Recah cuande Dihvo vo Jesucristo deh conahn ejemplo yahn ihyan che retuhdo ye ndute ndata me

¹³Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Nducote hua chenahn nchuhn ejemplo min ne, ztaca co conahn ne ejemplo chenahn che va che nté? ¹⁴Ihyan che retuhdo ye ndute ndata me ne, nduhca ihyan che rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, rihnevan ama yahn ihyan. ¹⁵Ama o ihyan chahn ne, ndetahno renda chundah, ne redin se che rinah ye ndudo che a chihnevan ye. ¹⁶Ndute ndata che chera van tu me ne, nduhca ndudo me che rihnevan tama te o ihyan che renevahnecun ye numacuahn vedeyeno. ¹⁷Ate nduhca ama chendata che hua rengu, che metah cotah yano dihyoduto ne, tihchan ihyan chahn, te hua riquendi ye. Cuahn che rechuhrihn ye, o ndere redin ihyan nduco ye cava ndudo me ne, ndetahno rihcoman ye. ¹⁸A namin no tun ndute che chera van chano yan me ne, nduhca ndudo me che rihnevan tama te o ihyan. ¹⁹Ama rendedecadino ihyan chahn yahn ntiyon yahn ye ro ro man, rihncheh man ye ihyan cava vedecuihca

che va iyehñse cuh mañ, nahn co yahn ye ama ndeh ñan dehtenduh che va mañ. Chemin che hua ri redin ndudo me che ndah nduco ye. ²⁰Ate ndute che chera ñan yañ ndah me ne, nduhca ndudo me che rihnevan tama te o ihyan. Nduhca ama chendata che ri ndico ndiche ndute yahn, nduhca tama che ri ino raco yahn, nduhca tama che ri ama ciento yahn ne, tihca redin ndudo me che ndah nduco ihyan chahn.

Ejemplo yahn candil

²¹Namin nte Dihvo vo tama ejemplo. Rañ ye ri ye ihyan: —Nde ama ihyan hua renahn yañ ye candil cava che tihyon ye mañ cajón, o mañ yundo. Renahn yañ ye cava che cahco ye ñan che co ro dave numacuahn chete vah. ²²A tihnoça nducuahn ndudo che chenun ndeh che lado yahn ihyan, te andahre hua renahn ye meniyan, ate nda ro che va che conahn ye. ²³Nducoyaca nchuhn, condedecadino ndah ne deh conahn ejemplo cuh.

²⁴Quendi Dihvo vo rente ye nduco ihyan chahn, ne rañ ye: —Cuihco nchuhn cudado, te nahn che nduco cudado cahnevan ne Ndudo yahn Dendiohs. Ihyan che cahnevan ye nduco cudado ne, ndah conahn ye, nde tahque ndeh ca vededevano cah Dendiohs che conahn ye. ²⁵Tihca, te ihyan che devano ye vededevano yahn Dendiohs ne, nde tahque ndeh ca cah Dendiohs che codevano ye. Ate ihyan che hua devano ye ne, nde conañ ye dehtenduh che rihnevan ye.

Ejemplo yahn chendata che rihta

²⁶Quendi Dihvo vo rente ye nduco ihyan chahn, ne rañ ye: —Nduhca ndute ndata che rino ama ihyan ne, tihca vederihquentiyon yahn Dendiohs. ²⁷Ihyan min ne, riyado ye vino, ne ro ne, renecuan ye. Andahre hua devano ye taca va chendata yahn ye, ate chemin ne, riquendañ, ne rihta. ²⁸Yañ me ne, redin che ri yahn. Menañ ne, riquendañ yata yahn, ne adiva ne, riquendañ yama yahn. Tuhme ri ndute yahn. ²⁹Cuahn che a cuma ne, ndetahno cahca ihyan, te a nda ro yahn.

Ejemplo yahn ndute ndata che duche mostaza

³⁰Tuhme rañ Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Nté t̄ama ejemplo c̄ava che codevano nchuhn t̄aca vederihquentiyon yahn Dendiohs. ³¹Nduhc̄a ndute nd̄ata che duche most̄aza che rino ihyan ne, tihc̄a vederihquentiyon yahn Dendiohs. Chemin ne, tahque c̄ahya che co t̄ama n̄an ndute nd̄ata che va iyehñse. ³²Ate adive che rehche ne, rihta nde tahque ri chahte che co t̄ama n̄an chendata. Ama rihta nde ri redin yahda ndaque te v̄an dune.

Nduhc̄a che rente Dihvo vo Jesucristo ejemplo

³³Nduco ndeh n̄an ejemplo nduhc̄a ejemplo chahn ne, ricuahn Dihvo vo Ndudo yahn Dendiohs ihyan chahn nduhneva che co conahn ye. ³⁴Dem̄an nduco ejemplo ricuahn ye. Ate cuahn che a dem̄an ye nduco ihyan apóstol yahn ye ne, rec̄ah cuande ye ihyan chahn nducuahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, chihco dihn ye yuhne t̄an

³⁵Ro min cuahn che chi man ne, r̄ahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Cuhn vo nduco nchuhn viche l̄ado c̄ah.

³⁶Tuhme chihcom̄an ihyan chahn nducoȳaca ihyan che chenun ye min, ne chahtenun ye chete b̄arco n̄an che quenun Dihvo vo, cuahn ye nduco vih. Namin cuahn t̄ama te o b̄arco nduco ye. ³⁷Ura min can̄an āma rano yuhne, ne ndedecuan nune vine me. Chendā nune chete b̄arco me, nde a rito.

³⁸Dihvo vo ne, quenun ye cuahn c̄ah b̄arco me, quiȳado ye, queta ye āma alm̄ada. Ndedetuhche ihyan chahn ihyan, ne r̄ahn ye ri ye ihyan:

—Ihyan Ricuahn, ¿a hua cuande yahn ne che ndere coh vo muhn?

³⁹Tuhme necuan Dihvo vo, chihco dihn ye yuhne me, ne r̄ahn ye ri ye vine me:

—Cuihnde dihn. Ngüen.

Ndet̄ahno chehuan yuhne me, ne āma quendite dihn vine me.

⁴⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—¿Dehco che redihya nchuhn ri? ¿A hua ritahno ne?

⁴¹Tuhme āma rahn ino ihyan chahn, ne r̄ahn ye ri ye vih:

—¿Duhra ihyan cuh che nde yuhne, nde vine, redinahn che rihquentiyon ye?

*Ndetendah Dihvo vo Jesucristo ama yahn vaco
chihnga che chenun ama sahn yan Gadara*

5 ¹Nda Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye tama lado viche vine me, yahn yahn yan Gadara. ²Cuahn che ndiquenda ye chete barco me ne, nda ama sahn che chenun vaco chihnga sahn, chica se nan yayan. ³Min nan yayan che vaco se. Nde ama ihyan hua co dechiche ye sahn, nde huane nduco cadena. ⁴Ama ndeh yune redechiche ihyan tah se man, cah se man, ate rihno rendeh se cadena. Nde ama ihyan hua richa ye cahco dihn ye sahn. ⁵Nde ro nde rahn rechica se van chano man, nan yayan man, rah se man, renun yah man se sahn nduco tu man. ⁶Ate ro min cuahn che nda Dihvo vo ne, chinan se ihyan, ne cuahn se rano se chehntihya se nan ye. ⁷Numa dito se cah se:

—Jesús, Daya Dendiohs che ama yudo ye, ¿dehco che recahdenun ne yune yahn? Nde muhn nde nan Dendiohs, cahmá có ndih che hua din ne che chuhríhn.

⁸Tihca rahn se, te Dihvo vo ne, a chihco yudo ye vaco chihnga chahn, ne rahn ye:

—Vaco chihnga, ¡cuendiquendah nchuhn! ¡Cuihcoman ne sahn tih!

⁹Tumerune ye sahn:

—¿Deh doche ne?

Ndahconan se yahn ye:

—Legión duché, te ama yahn ri nuhn.

¹⁰Tuhme ama rica se che hua dechuh ye vaco chihnga chahn ama lado. ¹¹Min nino van chano ne, chenan ama yahn cuche reh te. ¹²Ama rica vaco chihnga chahn ihyan:

—Cuedechuh ne nuhn cava che condá nuhn cuche sih.

¹³Cah yune Dihvo vo, ne ndiquendah vaco chihnga chahn sahn min, ne chenda cuche chahn. Tuhme nduh che o mil cuche chahn ne, cochahn te rano te, cheranun te chete vine me, ne chih nducoyaca te.

¹⁴Sahn che redin se cudado cuche chahn ne, dihya se chi, ne chano se. Cuahn se, ngu se ndudo yahn ihyan che vate ye viyan man, rancho man. ¹⁵Tuhme cuahn ihyan chahn ndihchero ye deh che chi. Cuahn che nda ye nan Dihvo vo ne, ndihchero ye sahn che chenun vaco chihnga sahn ro menan

me. Min va se, a ntonun se tino yahn se. A va cuāco dave yahn se, ne dihya ye chi. ¹⁶Tuhme ihyan che ndihchero ye deh che chi ne, necāh cuande ye ihyan che ndā chahn, deh che chi yahn sahn min man, deh che chi yahn cuhe chahn man. ¹⁷Tuhme canan ihyan chahn rica ye Dihvo vo che ndāca ye yan min, nahn ye.

¹⁸Cuahn che chenda Dihvo vo chete barco me che nahn ye ne, rica sahn min ihyan che cah yune ye che conduco se ihyan. ¹⁹Ate hua cah yune ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Conahn cuahn ndevaque nan che chenan ihyan yehn. Cahme co ihyan yahn vederihno chahte che din Dihve Dendiohs ndoque man, nduhca che quenān vahino ye di man.

²⁰Tuhme conahn se yan vaco se nino yan Decápolis. Ama rente se yahn vederihno chahte che din Dihvo vo nduco se, ne ama chahn ino nducoyaca ihyan.

***Rica Jairo che din Dihvo vo Jesucristo
che ndoyahn tahn dihn daya se***

²¹Cuahn che nta Dihvo vo lado cuh yahn vine me ne, ndo dama ama yahn ihyan nan ye. ²²Ura min ne, nda ama sahn ndinan yahn vaco che duche se Jairo. Cuahn che ndihchero se Dihvo vo ne, cuahn se chehntihya se nan ye. ²³Chica se favor ihyan, ne rahn se:

—Tahn dihn dayá, ama tahn ndi te, adeche coh te. Cuhn vo nduco ne, nahn tah ne tahn cava che ndoyahn te.

²⁴Tuhme cuahn Dihvo vo nduco se, ne ama yahn ihyan nduco ye ihyan, nde tuno chi chiche cuahn ye. ²⁵Min van ihyan chahn ne, nduco ama ndahta che cah te. Rendora te yun ro ro. A ri ndichio nduyo che quenān cah min tahn.

²⁶Ama dico sahn doctor tahn, ate ndere rechuhrihn te, te hua ndoyahn te. Chihno toh te nducuahn yahn te che va, ate nde tahque ri dito cah yahn te. ²⁷A chihnevan tahn min che rente ihyan yahn vederihno che redin Dihvo vo, ne din te fuerza che nda te van ihyan. Chahn nda te cuahn vedame Dihvo vo, ne nahn tah te tino yahn ye. ²⁸Tihca din te, te rahco te: “Ndete che co cade nahn tah a mare tino yahn ye ne, ndoyahn.”

²⁹Ndetahno chehuan cah yahn te, ne checadino te che a ndoyahn te. ³⁰Tuhme checadino Dihvo vo che chinahn ama vederihno, ne ndaconan ye tumerune ye:

—¿Duh nahn t̄ah tino yáhn ne?

³¹R̄ahn ihyan apóstol yahn ye ri ye ihyan:

—A rendihchero ne te a_{ma} ndito c̄ahche ihyan n̄an ne.

¿Dehco che tumerune ne: “Duh nahn t̄ah tino yahn ne?”

³²Ate raconan muhn raconan min Dihvo vo, rendihchero ye cuahn chihto n̄an ye duh che nahn t̄ah tino yahn ye.

³³T̄ahn min ne, nde tuno rendoh te che vah te. Chahn nd̄a te, chehtihya te n̄an ye, ne nec̄ah cuande te ihyan nducuah̄n che chahno te chi. ³⁴R̄ahn ye ri ye t̄ahn:

—Dayá, nducote chitehne ne, a ndoyehn. A co nahn ndevaque ndete che nehn. Hua dehve rahque, te a ndoyehn.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndedetuhche ye t̄ahn d̄aya Jairo

³⁵Nde metah cuihno c̄ahma Dihvo vo cuahn che nd̄a a_{ma} o ihyan ndeva_{co} Jairo, ne r̄ahn ye ri ye sahn:

—A chih t̄ahn d̄aya ne. Ametah deh cuande che denduh ne Ihyan Ricuah̄n c̄ava che c̄ahn ye.

³⁶Chihnevan Dihvo vo che r̄ahn ihyan chahn, ate hua tumac̄ah ye. R̄ahn ye ri ye Jairo:

—Hua te co ran. Cuitehne che co conán di.

³⁷Tuhme quendi ye cuahn ye nduco Jairo, ne atenan Pedro man, Jacobo man, Juán che dihno Jacobo man, cahne_{cun} ye che cuahn ye nduco ye. ³⁸Cuahn che nd̄a Dihvo vo va_{co} Jairo ne, ndihchero ye che a_{ma} yáhn ihyan chenun ye min, raco ye man, rah ran ye man. ³⁹Tuhme chend̄a ye chete vah, ne r̄ahn ye ri ye ihyan chahn:

—¿Dehco che a_{ma} rah ran nchuhn man, raco ne man?, te t̄ahn dihn tih ne, dehve ndih te, te quiyado te.

⁴⁰Ate chihyon nan ihyan chahn ihyan. Tuhme ndetend̄ah vah Dihvo vo nducoyaca ye, ne cuahn ye nduco chida t̄ahn dihn me man, chaco te man, ihyan che nduco ye man, chend̄a ye nduco vih n̄an che quendite te. ⁴¹Chet̄ah ye t̄ah te, ne r̄ahn ye deva_{co} yahn ye:

—Talita cumi —che nahn c̄ahma: T̄ahn dihn, cuenecuen.

⁴²T̄ahn dihn me ne, a ri te ndichio nduyo. Ndetahno necuan te, canan rica te, ne a_{ma} cuahn ino ihyan chahn.

⁴³A_{ma} chihco yudo Dihvo vo che hua duhva c̄ahma che ndedetuhche ye t̄ahn, ne r̄ahn ye ri ye indih_{te} yahn te che c̄ah ye, cheh te.

Dihvo vo Jesucristo ne, nta ye yan vaco ye Nazaret

6 ¹Chica Dihvo vo yan Capernaum, ne conahn ye yan vaco ye Nazaret nduco ihyan apóstol yahn ye. ²Ama ro che rahtetuhno ihyan ne, chenda ye chete vaco, chicuahn ye. Ama yahn ihyan chihnevan ye che ricuahn ye, ne ama rahn ino ye. Rahn ye van man ye nduco vih:

³—Ihyan tih che vicheyahn me. María che chaco ye. Jacobo man, José man, Judas man, Simón man, a sahn chahn che dihno ye. Muhn yan vaco vo vate tahn cahve ye.

Nducote a rendihche ihyan Dihvo vo che min chihta ye ne, chemin che hua nevahnecon ye ihyan. ⁴Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Numachahte va vedeyahino nduco ihyan profeta. Ate ihyan yan vaco ye man, ihyan yahn ye man ne, hua yahino ye ihyan.

⁵Nducote cheche chedave yahn ihyan yan chahn ne, ama o no vederihno din Dihvo vo yan min. Nahn tah ye ama o ihyan cah, din ye che ndoyahn ye. ⁶Rahn ino Dihvo vo yahn che hua chitahno ihyan yan vaco ye ihyan. Chihno min ne, cuahn ye nduh yan nduh yan che nino, quendi ye ricuahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, dechuh ye ihyan apóstol yahn ye che cahn ye cuahndudo ye

⁷Dihvo vo Jesucristo ne, cah ye nduh che ndichio apóstol chahn nan ye. Dechuh ye ihyan cade o cade o ye queri ama yan. Din ye che cuahtenan cuma ihyan chahn vederihquentiyon, cava che cuahn che tahn nun ye ihyan che chenun vaco chihnga ihyan ne, ndetendah ye vaco chahn.

⁸⁻⁹Chihquentiyon ye che quenda ihyan chahn indahco yahn ye man, che tihyon cah ye ndaco yahn ye man, che conun ye ama no cahteca ye man. Ate dehtenduh chenhahn ne, hua co quenda ye, nde huane dino man, nde huane pan man, nde huane tume man. ¹⁰Namin rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Adecotino vaco ihyan nan che nevahnecon ye nchuhn ne, min cuahtenan ne nde tuno ro che ndaca ne yan. ¹¹Ihyan yan che hua ntumanecun ye nchuhn man, che hua cahcovan ye che cuahndudo ne man ne, condaca ne yan vaco ye, ne condahde ne yaca che chenan cah ne, cava che tihca nahme

ne ihyan che hua ndahcā redin ye. Cuāco ráhn rí nchuhn te cuahn che a ndā ro che techecade Dendiohs nunde yahn nducoyāca ihyan ne, tahque chuhrihn ihyan chahn che co ihyan yan Sodoma man, ihyan yan Gomorra man.

¹²Tuhme cuahn ihyan chahn rahndudo ye che nahn che nto ino ihyan nunde yahn ye. ¹³Namin retendāh ye ama yahñ vaco chihngā che chenun ihyan, ne racotāhme ye aceite ama yahñ ihyan cah, redin ye che rendoyahn ye.

Nduhcā che chih Juān Bautista

¹⁴Ro min ne, ama rente ihyan yahn vederihno che redin Dihvo vo, ne checadino rey Herodes. Tuhme ráhn rey me:
—A ntuche Juān Bautista van tenāhn. A ihyan min che redin ye vederihno che tihchan.

¹⁵Nāhn ihyan ne, ráhn ye te ihyan profeta Elías che quechica ye. Nāhn tun ihyan ne, ráhn ye:

—Ihyan cah ne, ama ihyan profeta nduhcā ihyan profeta che chahte ye a ráhn me.

¹⁶Ate hua chitahno Herodes che rente ihyan chahn, ne ráhn se:

—Ihyan cah ne, Juān Bautista ihyan. A ihyan cah che chihquentiyón sandādo che chihca yan se dādo ye. Man ne, a ntuche ye van tenāhn.

¹⁷Tihcā ráhn rey me, te a man se chihquentiyon se sandādo che din se preso Juān, chaconuhn se ihyan vacoyāhn, dechiche se ihyan nduco cadena. Tihcā chahno chi Juān, te tihcā nahn Herodías, tāhn ndāhta yahn Felipe, sahn min che dihno rey me. Rey me ne, ndere quenān se nduco te. ¹⁸A ráhn Juān ri ye rey me:

—Hua ndahcā redin ne che quenān ne nduco ndāhta yahn dihno ne.

¹⁹Nducote tihcā ráhn Juān ri ye rey me ne, chemin che ama nahn cahno Herodías ihyan. Ate hua chi chihno te ihyan ura min. ²⁰Herodes ne, renevahnecon se Juān, te a devano se te ihyan min ne, ihyan ndah ye, ndiyu ihyan nunde ye. Chemin che hua rahnecon se che cahno te ihyan. Cuahn che rihnevan rey me che rente Juān ne, andahre hua ndah renahn se, ate rihnevan se numacuahn vedeyeno. ²¹Ate ndā ama ro che ndahcā chahno Herodías chi. Din rey me vihcoduche se, ne

reçah se reh nducoyaca intiyahn yahn se man, ihyan ndinan yahn sandado yahn se man, ihyan nahh che vate ye estado yahn Galilea man. ²²Ura che a vate vihco ye ne, chenda tahn daya Herodias, ndeh te, ne rey me nduco ihyan che vate ye reh ye nduco vih ne, ama çah yeno ihyan. Tuhme rahn rey me ri se tahn:

—Cuique adecodehno che nehn, ne té di.

²³Çah se ndudo yahn se tahn, ne rahn se:

—Adecodeno che nehn, andahre man va nan che rihquentiyón, té di.

²⁴Ndiquendah te, ne cuahn te çacarune te chaco te, ne rahn te:

—¿Deh çacá?

Ndahconan chaco te:

—Cuique tin Juan Bautista.

²⁵Ndetahno chenda tun te nan che quenun rey me, ne rahn te ri te sahn:

—Man ne, nahh che te ne u meniyon tin Juan Bautista chete ama cuh.

²⁶Tuhme ama chi ran rey me. Ate nducote a çah se ndudo yahn se tahn nan nducoyaca ihyan che vate ye min nduco se ne, chemin che dinahn se ndudo yahn se. ²⁷A ura min no chihquentiyon se ama sandado che çahn se ngua se tin Juan.

²⁸Chahn sandado me vacoyahn, chihca yan se dando Juan. Quenda se tin ye chete ama cuh, ne çah se tahn. Tahn min ne, quenda te çah te chaco te.

²⁹Cuahn che checadino ihyan che chinduco ye Juan te a chih ye ne, chahn ye chengua ye ihyan, ne chihche ye ihyan.

Cah Dihvo vo Jesucristo, cheh uhn mil ihyan

³⁰Adiva ne, ndaconan ihyan apóstol chahn, ndo dama ye nduco Dihvo vo, ne neçah cuande ye ihyan nducuahn che din ye man, nducuahn che chihuahn ye man. ³¹Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuhn vo nduco nchuhn ama cuan nan che deman, cuahtetuhno vo tah.

Tihca rahn ye, te ama yahn ihyan, ihyan che renda ye man, ihyan che renahn ye man, ne nde che cheh ye hua rinun yahn ye. ³²Tuhme quenun Dihvo vo chete ama barco nduco ihyan

apóstol chahn, ne cuahn ye ama cuān ñan che metah duhva. ³³Ate ama yahn ihyan ndihchero ye che cuahn ye, ne nchanan ye ihyan. Tuhme chica ihyan chahn yan vāco ye, ne rica cah ye, cuahn ye cuahn ñan che cuahn Dihvo vo, nde tahque nun nda ye min. ³⁴Cuahn che ndiquendāh Dihvo vo chete barco me ne, ama yahn ihyan ndidāma ye. Quenan vahino ye ihyan chahn, te nduhcā itecuche che metah duh che redin cuđado ite ne, tihchan ye. Tuhme canān Dihvo vo, chicuahn ye ihyan ama ndeh ñan dehtenduh. ³⁵Cuahn che a chi chino me ne, nda ihyan apóstol chahn ñan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Muhn ne, yahn ñan che metah duhva, ne man ne, a chi chino. ³⁶Cuedechuh ne ihyan sih cuahn yan che nino, çava che cua ye che cheh ye, te muhn ne, metah deh che cheh ye.

³⁷Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Nchuhn cocah ne, cheh ihyan sih.

—Tumerune ihyan chahn ihyan:

—Nahn o ciento tume denario che cua nuhn pan, cheh ihyan sih. ¿A nahn ne che tihcā din nuhn ne?

³⁸Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—¿Tava pan va yahn nchuhn? Cuahn ne quendihchero ne.

Cuahn che ndihchero ihyan chahn ne, rahn ye ri ye ihyan:

—Va uhn pan nduco o yahca.

³⁹Dechuh Dihvo vo ihyan apóstol chahn che cahma ye nduco nducoyāca ihyan che cuahte ye ñan yune cue, codāma ye ama ama cuān nduco vih. ⁴⁰Tihcā dinahn ye, ne ama o cuān ne, chahte ama ciento ye, ne tama te o cuān ne, chahte o raco ndiche ye. ⁴¹Tuhme chetāh Dihvo vo nduh che uhn pan chahn nduco o yahca chahn. Cha yāco ñan ye ñan ro, ne cah ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme ndeh ye pan chahn, ne cah ye ihyan apóstol, çava che cah ye, cheh nducoyāca ihyan chahn. Namin yahca chahn ne, ndeh Dihvo vo, ne cheh nducoyāca ye. ⁴²Cheh ndah nducoyāca ihyan chahn nde ñan che chito ihyan. ⁴³Adiva ne, nedin dāma ihyan apóstol chahn nducuahn pan che ngāva, ne chi ndichio cuahte. Namin nedin dāma ye che ngāva yahn yahca chahn. ⁴⁴Vān nducoyāca ihyan che cheh ye ne, nduco uhn mil ihyan chahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, rica ye ñan nune vine

⁴⁵Ndetāhno dechuh Dihvo vo Jesucristo ihyan apóstol che conda ye chete barco me, chuh ye tama lado viche cah, cuahn

nan yan Betsaida. Tuhme ndedechuh ye nducoyaca ihyan chenahn chahn. ⁴⁶Cuahn che ndedechuh ye ihyan chahn ne, cuahn ye ama tingüete cava che covah ye.

⁴⁷Cuahn che chi man me ne, a nde mendahn vine me cuahn barco me nduco ihyan apóstol chahn. Dihvo vo ne, a deman ye quenan ye tingüete me. ⁴⁸Ndihchero ye che ama chi cuno ihyan chahn che richa ye barco me, te cuan nan che rechi yuhne cuahn ye. Adiva, ura che a nino co dave ne, cuahn Dihvo vo, rica ye nan vine me, nde a nahn chunnan ye ihyan chahn. ⁴⁹Cuahn che ndihchero ihyan chahn che rica Dihvo vo nan vine me ne, rahco ye te co vaco chihnga cochi, nde tuno cah ye che vah ye. ⁵⁰Nducoyaca ihyan chahn ne, ndihchero ye che cochi Dihvo vo nan nune, ate nducote hua nchanan ye ihyan ne, ama dihya ye chi. Ndetahno rahh Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Hua dihya nchuhn co, te a u che cochí. Hua dehve rahco ne.

⁵¹Tuhme chenda ye chete barco me nan che chenun ihyan chahn. Ndetahno chehuan yuhne me, ne ama rahh ino ihyan chahn. ⁵²Ama rahh ino ye, te nducote cheche chedave yahn ye ne, metah cuihno conahn ye yahn vederihno che din Dihvo vo nduco pan chahn.

***Nda Dihvo vo Jesucristo yahn yahn Genesaret,
ne din ye che ndoyahn ihyan cah***

⁵³Cuahn che a chuh Dihvo vo nduco ihyan apóstol chahn tama lado viche cah ne, nda ye yahn yahn Genesaret, ne dechiche ihyan chahn barco me chihto vine me. ⁵⁴Cuahn che a ndiquenda Dihvo vo chete barco me ne, ndetahno nchanan ihyan yan min ihyan. ⁵⁵Tuhme cuahn ihyan chahn rano ye numachahte chihto yan, ne canan ye retechecan ye ihyan cah yahn ye nduco yundo, regu ye ihyan cuahn nan che quenun Dihvo vo. ⁵⁶Adecotino nan che renda Dihvo vo, andahre yan cahya man, andahre yan rahte man, andahre viyata man, min racondihte ihyan chahn ihyan cah yahn ye chihto yune. Rica ihyan chahn che cah yune Dihvo vo cuaconahn tah ihyan cah chahn andahre chihto tino yahn ye. Nducoyaca ihyan cah che chaconahn tah ye tino yahn ye ne, ndetahno ndoyahn ye.

Nduhca che rahtendihco ihyan nunde

7 ¹Sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés che chica se yan Jerusalén man ne, ndo dama se nan

Dihvo vo. ²⁻⁵Sahn chahn nduco nducoyaca ihyan naci^on yahn Israel chenahn ne, riquendi se costumbre che chihco ihyan ndico yahn se che renano se tah se ura che cheh se man, ura che renda se che rahn se ndihve man. Rahco se te nduco tihca ne, redinahn se che rihquentiyon Dendiohs. Namin renano se vaso man, jarro man, dehtenduh chenahn che retoh se man. Ndiherero se che reh ihyan ap^ostol, ne hua renano ye tah ye nduhca costumbre yahn se, ne rahn se ri se Dihvo vo:

—¿Dehco che hua renano ihyan ap^ostol yahn ne tah ye ura che reh ye nduhca che chihco cade ihyan ndico yuhn vo ne?

⁶Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—¡O nan o chende nchuhn! Riquendah cuaco nduhca che dirun ihyan profeta Isaías yahn ne tuhca:

Dendudo no che rahn sahn sih che ritahno se Dendiohs, te hua cuaco.

⁷Nde hua cochihve che rendeva se yavenan Dendiohs, te ricuahn se costumbre yahn man se, redin ca se che vederihquentiyon yahn Dendiohs.

⁸Tihca redin nchuhn. Rihcoman ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne riquendi ne costumbre yahn man ne. Renano ne jarro man, vaso man, ama ndeh nan ca dehtenduh che tihchan redin ne.

⁹¡Ama vivo nchuhn che rahco ne! Riquendi ne costumbre yahn man ne, ne rihcoman ne vederihquentiyon yahn Dendiohs.

¹⁰Moisés ne, dirun ye tuhca: “Cuendeva yavenan chide man, yavenan cheque man.” Namin dirun ye: “Adecoduhno ihyan che cahva ye yahn chida ye o cahva ye yahn chaco ye ne, quenan cuma che cahno ihyan yan ihyan.” ¹¹Ate ndotenan che quendi nchuhn vederihquentiyon min ne, ricuahn ne ihyan che cahma ye co ye indihthe yahn ye: “Hua co conan nchuhn, te nducuahn che va yahn ne, a ndihco mendahn che co vedino nan Dendiohs.” ¹²Adecoduhno ihyan che cahma ye tihca ne, redin nchuhn fuerza ihyan che dinahn ye, ne hua rahnecun ne che conan ye indihthe yahn ye.

¹³¡Ama ndeh nan ca dehtenduh che tuhchan redin nchuhn! Rihcoman ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne riquendi ne costumbre yahn man ne.

***Rahn Dihvo vo Jesucristo te ndiyu cava dehtenduh
che reh ihyan che chendihco ye nunde***

¹⁴Nedin dama Dihvo vo ihyan, ne rahn ye:

—Cuihcovan ndah nchuhn cava che conahn ne che cahmá nduco ne: ¹⁵Nducuahñ che chihnga che riquendah chete chedave yahn ihyan ne, a cava chemin che chendihco ye nunde, ndiyu cava dehtenduh che reh ye. ¹⁶¡Cuihcovan ndah ne cava che conahn ne!

¹⁷Cuahn che chica Dihvo vo min, ndondá ye vah ne, chica ihyan apóstol ihyan che cah cuande ye ihyan deh conahn che nte ye me. ¹⁸Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Namin nchuhn dama ri ne nduco ihyan sih, te hua renahn ne. Nducuahñ che reh ihyan ne, ndiyu cava chemin che chendihco ye nunde, ¹⁹te vacochendereh yahn ye rahn, ndiyu chete chedave yahn ye.

Tihca chicuahn Dihvo vo che ndiyu cava dehtenduh che reh ihyan che chendihco ye nunde.

²⁰Quendi ye, ne rahn ye:

—Nducuahñ che chihnga che rendedecadino ihyan man, che redin ye man ne, a cava chemin che chendihco ye nunde. ²¹Chete chedave yahn ihyan riquendah che chihnga rendedecadino ye man, reduco ye man, rihno vih ye man, ²²rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco ye nduco ye man, nahn yahn ye dehtenduh yahn ihyan man, rihñcheh ye man, duhtuno ihyan ye man, ndere ihyan ye man, ve ye man, yade ye man, nine ye man. ²³Nducuahñ dehtenduh chemin chan ne, reconan chete chedave yahn ihyan, ne a cava chemin che chendihco ye nunde.

***Ama tahn tama nación ne, chica te Dihvo
vo Jesucristo che conan ye tahn***

²⁴Chica Dihvo vo min, ne cuahn ye cuahn yahn yahn yan Tiro man, Sidón man. Cuahn che nda ye ne, ndaca ye ama vah nan che conan ye. Hua nahn ye che cadino ihyan che min quenán ye, ate a cade no che checadino ihyan. ²⁵Min va ama tahn dihn che quenun vaco chihnga tahn. Ndetahno che checadino chaco te che nda Dihvo vo ne, chahn te nan quenán ye, ne chehntihya te nan ye. ²⁶Tahn min ne, ndiyu tahn nación yahn Israel, te tahn tama nación. A min Sirofenicia yan vaco te. Chica te Dihvo vo che ndetendah ye vaco chihnga che quenun tahn dihn yahn te. ²⁷Ate rahn Dihvo vo ri ye tahn:

—Ihyan yahn ne, ama rendotenan ye che conán ihyan. Ndete che conán di ne, anduhñeca ndete che cahneví pan che reh chechaya, cah, cheh yahna.

²⁸Ndaconan te, ne rahn te ri te ihyan:

—Dihvé, cuāco che rahn ne. Ate yahna ne, rahtenun te man mesa, ne rendāca dache chende checāhya reh te.

²⁹Tuhme rahn ye ri ye tahn:

—Ndahca ndaconen. Co nahn. Vaco chihnga me ne, a ndiquendāh tahn daye. ³⁰Conahn te, ne cuahn che nta te ndevāco te ne, nta te daya te che quendite te nan yundo. A ntiquendāh vaco chihnga me tahn.

***Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama sahn
che nde chato se man, nde lihme se man***

³¹Chihno neve ro ne, ndaca Dihvo vo yahn yahn Tiro, nchuh ye yan Sidon man, te neve yan cahya che nino yan Decapolis man, ne nta ye nan va vine yahn Galilea. ³²Min nda ama o ihyan, nda ye ama sahn che nde chato se man, nde lihme se man, ne chica ye Dihvo vo che nahn tah ye sahn, din ye che ndoyahn se. ³³Quenda Dihvo vo sahn ama lado, ne terun ye ndutitah ye iverevan se man, nahn tah ye chihya se nduco nunedan ye man. ³⁴Chenihyon nan ye cuahn nan ro, ne chenahn ino ye che chi ndache ye, ne rahn ye:

—¡Efata! —che nahn cahma: ¡Condah!

³⁵Ndetahno chihnevan se man, ndiquendāh cahñ se man.

³⁶Tuhme chihquentiyon Dihvo vo che hua cahma ihyan chahn taça chi che ndoyahn sahn min. Ate cuahn che rihquentiyon ye che hua cahma ihyan ne, nde tahque racotuhn ca ihyan ndudo. ³⁷Ama rahn ino nducoyaca ihyan, ne rahn ye:

—¡Ama ndahca nducuahn che redin ihyan cuh! Nde ihyan che chato ye ne, redin ye che ri rihnevan ye, ne ihyan che lihme ye ne, redin ye che ri rente ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, cah ye, cheh cun mil ihyan

8 ¹Tahn min ne, ama yahn ihyan ndidama ye nan Dihvo vo, ne ametah che cheh ye. Tuhme cah Dihvo vo ihyan apóstol, ne rahn ye ri ye ihyan:

²—Renan vahinó ihyan sih, te a ino ro che chenan ye nducó, ne man ne, ametah che cheh ye. ³Ndete che ndedechúh ihyan che hua cheh ye ne, condave cuno ye cuahn yune, te nahn ye ne, yahn yan vaco ye.

⁴Tuhme rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Ate ¿deh çah vo, cheh ye?, te muhn ne, metah dehva.

⁵Tumerune Dihvo vo ihyan chahn:

—¿Tava pan va yahn nchuhn ne?

Ndahconan ye:

—Ndache pan va yahn nuhn.

⁶Tuhme chihquentiyon Dihvo vo che cuahte nducoyaca ihyan ndiyahn. Chetah ye nduh che ndache pan chahn, ne cuahn che a necah ye nundihve cuahn Dendiohs ne, ndeh ye. Tuhme çah ye pan me ihyan apóstol chahn çava che çah ye, cheh nducoyaca ihyan. ⁷Namin va neve yahca çahya, ne ndaconan çah Dihvo vo nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme dechuh ye ihyan apóstol chahn, çava che çah ye yahca me, cheh nducoyaca ihyan chahn. ⁸Cheh nducoyaca ye nde nan che chito ihyan. Chihno min ne, nedin dama ihyan apóstol chahn nducuahn che ngava, ne chito ndache cuahte. ⁹Ihyan che cheh ye ne, ri tenduh cun mil ihyan. Tuhme ndedechuh Dihvo vo ihyan chahn, ¹⁰ne chenda ye chete ama barco nduco ihyan apóstol yahn ye, cuahn ye nduco vih cuahn yahn yahn yan Dalmanuta.

***Sahn fariseo ne, rica se che din Dihvo vo
Jesucristo ama vederihno, ndihchero se***

¹¹Cuahn che nda ye min ne, nda neve sahn fariseo, ne canan rente se nduco Dihvo vo, retumarande se ihyan. Chica se che çaca ye Dendiohs che conahn ama vederihno, ndihchero se. ¹²Ama chenhahn ino Dihvo vo che chi ndache ye çava se, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ihyan che vate ye man ro cuh ne, hua ndahca che retumarande ye Dendiohs, rica ye ama vederihno ndihchero ye. Cuaco rahn ri nchuhn te Dendiohs ne, hua tumacah ye yahn ye.

¹³Tuhme chihcoman ye sahn chahn, ne ndonda ye chete barco me, tuche ye tama lado viche yahn vine me.

***Dihvo vo Jesucristo ne, rahn ye te ndudo che ricuahn
sahn fariseo ne, anduhneca ya yahn pan***

¹⁴Ihyan apóstol ne, chinan ye, hua quenda ye deh che cheh ye. Atenan ama pan nda ye. ¹⁵Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuihco nchuhn cudādo. Hua tumacāh ne yahn ya yahn sahn fariseo man, ya yahn Herodes man.

¹⁶Tuhme canan rente ihyan chahn nduco vih:

—Tihca rahn ye, yahn che hua nda vo pan.

¹⁷Checadino Dihvo vo che tihca rente ihyan chahn. Ate nducote a rahn ye yahn ndudo che ricuahn sahn chahn ndiyu yahn pan ne, chemin che chihya ye ihyan:

—¿Dehco che rahn nchuhn yahn che hua nda ne pan? ¿A hua retumacadino nchuhn? ¿Dehco che ama cheche chedave yahn ne? ¹⁸¿A nduhneca ndete che hua ro nan ne? ¿A nduhneca ndete che hua rihnevan ne? ¿A hua renecahco ne?

¹⁹Cuahn che chihcachéh uhn mil ihyan nduco uhn pan ne, ¿tava cuahte pan che ngava nedin dama ne ne?

Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye:

—Ndichio cuahte nedin dama nuhn.

²⁰Namin no tun cuahn che chihcachéh cun mil ihyan nduco ndache pan ne, ¿tava cuahte pan che ngava nedin dama ne ne?

Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye:

—Ndache cuahte nedin dama nuhn.

²¹Tuhme rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Me ¿taca che hua renahn ne?

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che chi ro nan ama sahn nan ve

²²Ura che nda Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye yan Betsaida ne, nda ama o ihyan nan ye, nda ye ama sahn nan ve, ne chica ye Dihvo vo che cuaconahn tah ye sahn, din ye che ndoyahn se. ²³Tuhme chetah ye tah sahn nan ve me, quenda ye sahn cuahn chihto yan. Nahn ye nunedan ye ndutinān se, ne tumerune ye sahn ndete che a ro nan se.

²⁴Sahn min ne, ndihchero se cuahn chihto nan se, ne rahn se ri se ihyan:

—A ri ro nan ihyan che vatechica ye. Ate nduhca che ro yahn rahte, tihca ro ye.

²⁵Nahn tah ye ndutinān se tama yune, ne ndetahno a chi ro nan ndah se. ²⁶Tuhme ndedechuh ye sahn cuahn ndevaco se, ne rahn ye ri ye sahn:

—Hua conda yan tih, nde hua cahme nduco nde ama ihyan sih taca chi che ndoyehn.

***Pedro ne, rahn ye te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min
che a va cåde che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehmse***

²⁷Chihno min ne, quenda Dihvo vo ihyan apóstol yahn ye, cuahn ye nduco vih nan yan cahya cuahn chihto yan Cesarea de Filipino. Cuahn che chenun ye yune ne, tumerune ye ihyan chahn:

—¿Duh u, rahn ihyan ne?

²⁸Ndahconan ihyan chahn yahn ye:

—Ama o ihyan ne, rahn ye te ndih ne, Juan Bautista. Tama te o ye ne, rahn ye te ndih ne, Elías. Tama te o ye ne, rahn ye te ndih ne, ama cha ihyan profeta.

²⁹Tuhme tumerune ye ihyan chahn:

—Me nchuhn, ¿deh rahn ne yahn ne?

Ndahconan Pedro, ne rahn ye ri ye ihyan:

—A ndih che a va cåde che chi ne ndedevahn ne ihyan iyehmse.

³⁰Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn che hua cahma ye chemin nduco nde ama ihyan.

Dihvo vo Jesucristo ne, rahn ye te cahno sahn nunde ihyan

³¹Tuhme cah cuande Dihvo vo ihyan apóstol yahn ye, ne rahn ye:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che ama chuhríhn. Intiyahn man, chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, co tan se nducó, ne cahno se u. Ate cuihno ino ro ne, va che ntuché van tenahn.

³²Nduco chemin ne, cah cuande ndah Dihvo vo ihyan chahn nduhca che cuahno co ye. Tuhme quenda Pedro ihyan ama lado, ne yahve ye ihyan cava che hua cah yune ye che tihca cuahno co ye. ³³Ate chaconan Dihvo vo ndihchero ye ihyan apóstol chenahn, ne chihya ye Pedro:

—Di ne, ¡nduhca chundah, di! ¡Cuehn ama lado! ¡Hua din vahche yahn!, te di ne, ihyan iyehmse di, nde hua renehn che nahn Dendiohs.

³⁴Ura min ne, cah Dihvo vo ihyan apóstol man, ihyan che chenun nduco ye man, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Adecoduhno ihyan che nahn conduco ye u ne, va che cahcoman ye vedeyeno yahn man ye. Hua co che dendudo

no conduco ye u, te va che çahco mendahn ye ihyan çava che conduco ye u, andahre conahn yah ye nan ama cruz çavá. ³⁵Tihça, te adecoduno ihyan che hua nahn çahco mendahn ye ihyan çava che conduco ye u ne, va che conda ye. Me adecoduhno ihyan che conduco ye u numacuahn chedave yahn ye ne, hua dehve din yahn andahre çahno sahn nunde ihyan yahn che ritahno ye u man, ndudo ndah yahn man, te ndevahn ye. ³⁶Andahre nedin dama ihyan nducuahn vedecuihca che va iyehense, ate çehra cochihve yahn ye ndete che va che conda ye?, ³⁷te hua cochihve vedecuihca nan Dendiohs çava che ndevahn ihyan. ³⁸Tihça, te adecoduhno ihyan che co cuihnän ye çava u man, çava ndudo yahn man, nan ihyan nunde che rahcotahn ye yahn Dendiohs ne, namin u che rinducó nducoyaca ihyan ne, co cuihnän çava ye ro che numacuahn vederihquentiyon yahn Chidá ndá nduco ángel ndah.

9 ¹Quendi Dihvo vo rahn ye nduco ihyan chahn:
—Cuaco rahn rí nchuhn te ama o ihyan che chenun ye muhn nduco vo ne, vate ca ye iyehense nda ro che numacuahn vedeyudo conahn vederihquentiyon yahn Dendiohs.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndo diyahn ye

²Chihno an ro me ne, quenda Dihvo vo Pedro man, Jacobo man, Juan man, cuahn ye nduco vih ama tingüete. Min ndo diyahn ye nan ihyan chahn. ³Tino yahn ye ne, ama ndo cua nduhça ihve, nde tuno diyahn ro. Nde ama ihyan renan che vate ye muhn iyehense cuh ne, hua co din ye che tihça ndo cua. ⁴A denan chihnde ro Elías nduco Moisés, ne ndihchero ihyan chahn che rente ye nduco Dihvo vo. ⁵Tuhme rahn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Ihyan ricuahn yahn, ama ndahça che chenun vo muhn. Dendah nuhn ino vache vah. Ama nan che cuhnde ne, tama nan che cuhnde Moisés, ne tama nan che cuhnde Elías.

⁶Tihça rahn ye, te ama dihya ihyan chahn chi, nde hua rentaquino ye deh che çahma ye. ⁷Ura min chiya ama man, quendihco nan che chenun ihyan chahn. Van man me ne, chenun ama ndudo che rahn tuhça:

—Sahnguh che Dayá. Yahinó sahn. Che çahma se ne, chemin che codinahn nchuhn.

⁸A denan cuahn che ndihchero ihyan chahn ne, ametah duhva. A deman Dihvo vo nti ye.

⁹Ura che cuenchan ihyan chahn cuete me ne, rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Hua cahma nchuhn nduco nde ama ihyan yahn vederihno che ndihchero ne nde nda ro che u che rinducó nducoyaca ihyan ntuché van tenahn.

¹⁰Dinahn ihyan chahn che rahn Dihvo vo, chahtenun ino ye vederihno min, ne retumerune vih ye:

—¿Dehra conahn ndudo che tihca rahn ye che ntuche ye van tenahn ne?

¹¹Numanahn che chenun yune ca ye ne, tumerune ye Dihvo vo:

—¿Deh cuande che rahn sahn devano ley che dirun Moisés che Elías va che chi ye menan ne?

¹²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Cuaco te va che chi Elías menan, ne ndahco cade ye nducuahn. Ate, ¿a renahn ne nduhca che ndirun yahn nan Ndudo yahn Dendiohs?, te a ndirun te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che chuhríhn man, va che ndahchenan ihyan u man. ¹³Ate rahn rí nchuhn te a nda Elías, ne din tan ihyan nduco ye nduhca che a ndirun yahn ye nan Ndudo yahn Dendiohs.

***Dihvo vo Jesucristo ne, ndetendah ye vaco
chihnga che quenun ama sahn dihn***

¹⁴Cuahn che nta Dihvo vo nan che chenun ihyan apóstol chenahn ne, ndihchero ye che ama ndito ihyan. Sahn devano ley che dirun Moisés ne, rahteruhn chende se nduco ihyan apóstol. ¹⁵Ndetahno che ndihchero ihyan che chenun ye min Dihvo vo ne, cuahn ino nducoyaca ye, ne aderano ye chahn ye necah ye Dendiohs ihyan. ¹⁶Tumerune Dihvo vo ihyan apóstol chahn:

—¿Deh cuande che rahteruhn chende sahn sih nduco nchuhn ne?

¹⁷Tuhme chenda mendahn ama ihyan che quenun ye van ihyan chahn, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn yahn, hua te u ne, nda ndevah, te rahco te muhn quenun ne. Nda sahn dayá che quenun ama vaco

chihngá sahn, nedin che ndi lihme se. ¹⁸Adecotino che rinuhn yahn se ne, redin vaco chihngá me che rendava se. Riche yan chende se man, reh dihyon se man, ri cheche se man. U ne, chicá ihyan apóstol yahn ne che ndetendah ye vaco chihngá me sahn, ate hua chi ndetendah ye.

¹⁹Tuhme rahn Dihvo vo:

—¡Ama rendedecadinó cava nchuhn! ¿Dehco che hua ritahno ne? ¿Ticuahn cahcoman ne vedenine yahn ne, co ne ihyan? Cuahn ne nguan ne sahn.

²⁰Tuhme chehua ihyan chahn sahn dihn me, ne cuahn che checadino vaco chihngá me che a ihyan min che Dihvo vo Jesucristo ne, din che nuhn yahn sahn dihn me, ne chendava se. Racondihte yahn se man, riche yan chende se man.

²¹Tumerune Dihvo vo chida se:

—¿A rahn che tihca ri yahn se ne?

Ndahconan chida se, ne rahn ye:

—Nde ro che lihn se. ²²Ama ndeh yune redin vaco chihngá me che rendahnun se vacoyahn man, van nune man, che nahn cahno sahn. Ate ndete che co ndetendah ne vaco chihngá me sahn ne, conan vahino ne nuhn, cuinan ne nuhn.

²³Rahn Dihvo vo ri ye chida sahn dihn me:

—Ndete che ritehne ne, adecodehno che caque ne, conahn.

²⁴Ndetahno rahn chida sahn dihn me numa dito ye:

—Ritahnó. Ate cuenan ne u cava che tahque ndah cotahnó.

²⁵Ndihchero Dihvo vo che ama ridama ihyan, ne numacuahn vedeyudo chihquentiyon ye vaco chihngá me, ne rahn ye:

—Vaco chihngá che redin che nde lihme nde chato sahn dihn tih, rihquentiyón di che ndiquendah, cahcoman sahn. Ametah ndaconen conda sahn.

²⁶Tuhme cah vaco chihngá me, din che ama chih dihca sahn dihn me, ndiquendah sahn. Chih tahn sahn dihn me, quendite dihn se, ne ama yahn ihyan rahn ye che a chih se. ²⁷Ate chetah Dihvo vo tah se, ndedecuan ye sahn, ne chandi se.

²⁸Chihno min ne, conahn Dihvo vo, ne cuahn che a ndonda ye vah ne, tumerune ihyan apóstol chahn ihyan devavih, ne rahn ye:

—¿Deh cuande che hua chi ndetendah nuhn vaco chihngá me ne?

²⁹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cava che ndetendah vo vaco chihnga chemin chan ne, nahn che covah vo man, cuahte vo yahte man.

Rahn Dihvo vo Jesucristo tama yune te va che cahno se ihyan

³⁰Chihno min ne, chica ihyan chahn min cuahn ye. Chuh ye estado yahn Galilea, ate hua nahn Dihvo vo che cadino nde ama ihyan, ³¹te ricuahn ye ihyan apóstol yahn ye. Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, din se preso u, ne cahno se u. Ate cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn.

³²Hua chenahn ihyan chahn ndudo che tihca rahn Dihvo vo, ne vahino ye tumerune ye ihyan deh conahn.

Nahn codevano ihyan apóstol cha ye che tahque conan ye

³³Cuahn che nda ihyan chahn yan Capernaum ne, ndonda yah. Tuhme tumerune Dihvo vo ihyan apóstol chahn, ne rahn ye:

—¿Deh che ama rente nchuhn yune ura che cochi vo ne?

³⁴Ate hua ndahconan ihyan chahn yahn ye, te rente ye nduco vih cha ye che tahque conan ye. ³⁵Tuhme chihnde Dihvo vo, ne cah ye nduh che ndichio ihyan chahn nan ye, ne rahn ye:

—Adecoduhno nchuhn che nahn conan ne ne, va che ndahco ndiya man ne nchuhn, co ne anduhneca decahya yahn combiero yahn ne.

³⁶Tuhme cah ye ama lihn, chihno ye mendahn. Chetah ye lihn me quenuhn ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

³⁷—Adecoduhno ihyan che renevahnecon ye ihyan yahn che necun ye nduhca checahya che tuhchan ne, a u renevahnecon ye. Me ihyan che renevahnecon ye u ne, Ihyan che dechuh ye u renevahnecon ye.

Ihyan che hua tan ye nduco vo ne, rinan ye uvo

³⁸Chihno min ne, rahn Juan ri ye Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn yahn, ndihchero nuhn ama ihyan che rentiyon yan ye ndih, ne nduco tihca rendetendah ye vaco chihnga. Ate hua cah yune nuhn che quendi ye, te hua nduco ye uvo.

³⁹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Hua cāhca t̄an nchuhn che tihcā redin ye, te nde āma ihyan che redin ye vederihno nduco vederihquentiyon yāhn, hua chihnga rāhn ye yāhn. ⁴⁰Tihcā, te ihyan che hua t̄an ye nduco vo ne, rinan ye uvo. ⁴¹Adecoduhno ihyan che te ye andahre āma vāso nune, cuh ne yahn che rinduco ne u ne, cuaço rāhn rí nchuhn te ndāhco menun Dendiohs yahn ye.

Cāhnda yahn ihyan che rahtendihco ye nunde

⁴²Adecoduhno ihyan che tihyon yune ye āma ihyan yāhn che necun ye nduhcā checāhya che tuhchan che condihco ye nunde ne, tahque ndāhca cava ihyan min che dechiche ihyan āma tu yudo chahte dāndo ye, cuacondāhnun ye ihyan vān nuniyāhn.

⁴³Ndete che rendā yahn ne che cuahtendihco ne nunde, ne nduco t̄ah ne va che dinahn ne ne, tahque ndah che din ne cuande anduhneca ndete che a chihca yān ne t̄ah ne, te tahque ndāhca yahn ne che cuahtenan ne vahchetero andahre yuhche t̄ah ne, yudomin ca che numa ne cuahtenun ne vān ruchiyāhn che riche cuahn dāma. ⁴⁴Min ne, hua rintoh cuahno yāhn, nde hua rih ndāh che reh te ihyan. ⁴⁵Ndete che rendā yahn ne che cuahtendihco ne nunde, ne nduco cāh ne va che dinahn ne ne, tahque ndah che din ne cuande anduhneca ndete che a chihca yān ne cāh ne, te tahque ndāhca yahn ne che cuahtenan ne vahchetero andahre yuhche cāh ne, yudomin ca che numa ne cuahtenun ne vān ruchiyāhn che riche cuahn dāma. ⁴⁶Min ne, hua rintoh cuahno yāhn, nde hua rih ndāh che reh te ihyan. ⁴⁷Ndete che ndutinān ne ndi che va che cuahtendihco ne nunde ne, codin ne cuande anduhneca ndete che a tico ne, te tahque ndāhca yahn ne che cuahtenan ne vahchetero andahre metah ndutinān ne, yudomin ca che numa ne cuahtenun ne vān ruchiyāhn ⁴⁸nān che hua rintoh cuahno yāhn, nde hua rih ndāh che reh te ihyan.

⁴⁹Nducoyāca ihyan che ritahno ye u ne, va che chuhrihn ye cava che quendāh ndah ye, ne ndeva Dendiohs ihyan. Nducuahn vedino che recāh ihyan Dendiohs ne, richihve ndete che dave chedave yahn ye. ⁵⁰Ima ne ndah, ate ndete che necān dine yahn ne, ametah cochihve. A namin nchuhn, te nahn che runecāde ne mān, nahn che ndāhca cuahtenan ne nduco vih mān.

Ndihco cāde Dendiohs che hua tehche vih ihyan che nihnevāco ye

10 ¹Chica Dihvo vo yān Capernaum, ne cuahn ye cuāhn eṣtādo yahn Judea, yāhn viche lādo cāh yahn ico Jordán, ne ndaconan ndo dāma āma yāhn ihyan nān ye. Ricuahn ye ihyan chahn nduhcā che redin ye ro ro.

²Āma ro min ne, ndā āma o sāhn fariseo, cāva che tumarande se Dihvo vo. Tumerune se ihyan ndete che ndihquentiyon Dendiohs che co tehche ihyan ndahta yahn ye.

³Ndahconan ye yahn se, ne tumerune ye sāhn:

—¿Deh rihquentiyon ley che dirun Moisés ne?

⁴Ndahconan se, ne rāhn se ri se ihyan:

—Nān ley che dirun Moisés ne, ndirun che nduco che dendah ihyan āma acta ne, co tehche ye ndahta yahn ye.

⁵Rāhn Dihvo vo ri ye sāhn:

—Tihcā dirun ye yahn che duhtuno ihyan nchuhn. ⁶Ate cuahn che dendah Dendiohs iyehnse ne, dendah ye chāhn mān, ndahta mān, ⁷ne chihquentiyon ye che va che cāhcomān ihyan chida ye mān, chaco ye mān, cāva che conan cuma ye ndahta yahn ye. ⁸Nduco tihcā ne, conan cuma vih ye anduhnecā ndete che āma no ye. ⁹Chemin che cuahn che cahnevāco ihyan ne, anduhnecā ndete che din dāma Dendiohs ihyan, ne ndihquentiyon ye che hua tehche vih ye.

¹⁰Cuahn che a ndondā Dihvo vo vah ne, tumerune ihyan apóstol deh conahn che rāhn ye me. ¹¹Rāhn ye ri ye ihyan chahn:

—Adecoduhno ihyan che tehche ye ndahta yahn ye, ne cahnevāco tun ye nduco tāma ndahta ne, din duche yahn ye che nihnevāco ye. ¹²Adecoduhno ihyan ndahta che tehche ye inchāhn ye, ne cahnevāco tun ye nduco tāma chāhn ne, namin din duche yahn ye che nihnevāco ye.

*Dihvo vo Jesucristo ne, rica ye Dendiohs
che din yahino ye checāhya*

¹³Āma yune ne, ndā ihyan, nda ye checāhya yahn ye nān Dihvo vo cāva che nahn tāh ye, ne cāca ye Dendiohs cāva. Ate ihyan apóstol ne, rāhva ye nduco ihyan chahn. ¹⁴Ndihchero Dihvo vo che tihcā redin ihyan apóstol chahn, ne chi yudo yahn ye, ne rāhn ye:

—Cah yune nchuhn che chi checahya nan. Hua cahdenun ne, te atenan ihyan che necun ye nduhca checahya chuhn, co nevahnecon ye che cahcantiyon Dendiohs ihyan. ¹⁵Cuaco rahn ri nchuhn te adecoduhno ihyan che hua dinahn ye che rihquentiyon Dendiohs nduhca che redinahn ama lihn ne, ihyan min ne, hua co conan ye nan che rihquentiyon Dendiohs.

¹⁶Tuhme chetah Dihvo vo checahya chahn, quenuhn ye. Nahn tah ye, ne chica ye Dendiohs cava.

Ama sahn cuihca che hua chinduco se Dihvo vo Jesucristo

¹⁷Cuahn che a quenun yune Dihvo vo cuahn ye ne, nda ama se rano se. Chehntihya se nan ye, ne tumerune se ihyan:

—Ihyan Ricuahn ndah, ¿deh va che din cava che conan vahchetero numacuahn ro ne?

¹⁸Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Dehco che rahn che ndah u ne? Metah nde ama ihyan che ndah ye. Atenan Dendiohs, ihyan min che ndah ye. ¹⁹A devene vederihquentiyon yahn ye: “Hua din duche yehn che nihnevaque. Hua cahne ihyan. Hua doque. Hua cahme ndudo cuahnde. Hua cahnceh ihyan. Cuendeva yavenan chide man, yavenan cheque man.”

²⁰Rahn se ri se ihyan:

—Ihyan Ricuahn, nde ro che lihn u ne, redinahn nducuahn vederihquentiyon min.

²¹Tuhme ndihchero Dihvo vo sahn numacuahn vedeyahino, ne rahn ye:

—Va tama nan che va che din. Cuehn condihcue nducuahn che va yehn, ne cuinen ihyan chevah cava che conen vahchetero numacuahn ro. Tuhme cochi condoque u, andahre nahn yahn ihyan di nan ama cruz.

²²Ate ama chi ran se che tihca rahn ye, yahn che ama cuihca se. Tahque ndah se ne, ca se yune yahn se conahn se.

²³Tuhme chaconan Dihvo vo ndihchero ye ihyan apóstol yahn ye, ne rahn ye:

—¡Ama vahche cava ihyan che nevahnecon ye vederihquentiyon yahn Dendiohs!

²⁴Chahn ino ihyan apóstol chahn che tihca rahn Dihvo vo. Ate ndaconan rahn tun ye:

—Dayá, jama vahche cava ihyan che yahino ye vedecuihca cava che nevahnecon ye vederihquentiyon yahn Dendiohs!
²⁵Nde hua co nevahnecon ye.

²⁶Ate nde tahque cuahn ino ihyan chahn che tihca rahn
 Dihvo vo, ne rahn ye van man ye nduco vih:
 —Ndete che tihca ne, nde ama ihyan hua co ndevahn ye.

²⁷Ndihchero ye ihyan chahn, ne rahn ye:
 —Che lado yahn ihyan ne, hua co. Ate che lado yahn
 Dendiohs ne, co, te Dendiohs ne, ri redin ye nducuahn.

²⁸Tuhme tumerune Pedro:
 —¿Taca co yahn nuhn tuhme ne? Chihcoman nuhn
 nducuahn yahn nuhn, ne chinduco nuhn ndih.

²⁹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:
 —Cuaco rahn ri nchuhn te vate ihyan che a chihcoman ye
 dehtenduh yahn ye cava u nduco ndudo ndah yahn Dendiohs.
 A chihcoman ye vaco ye man, dihno ye man, cahve ye man,
 chida ye man, chaco ye man, ihyan ndahta yahn ye man, daya
 ye man, yahn yahn ye man. ³⁰Man ro cuh ne, ntaca ihyan
 chahn ama ciento queri ama che chihcoman ye. Andahre che
 vaco ye man, dihno ye man, cahve ye man, chaco ye man,
 daya ye man, yahn yahn ye man. Rechuhrihn ye, ate adive ne,
 conan ye vahchetero numacuahn ro. ³¹Ate nda ro che cuhnde
 cade yahn nducoyaca ihyan ne, ama yahn ihyan che rivahn
 che quenda ndah ye ne, hua quenda ndah ye, ne ihyan che
 nde hua ro che quenda ndah ye ne, quenda ndah ye.

***Dihvo vo Jesucristo ne, rahn ye tama
 yune te va che cahno se ihyan***

³²Quendi Dihvo vo cuahn ye yan Jerusalén, ne ndahn nan ye
 yahn ihyan apóstol yahn ye. Namin cuahn ama yahn ihyan
 cuahn vedame ye. Ihyan apóstol ne, ama cuahn ino ye che
 cuahn Dihvo vo yan Jerusalén nan che cahnda yahn ye, ne
 ihyan chenahn ne, ama vahino ye. Tuhme quenda Dihvo ihyan
 apóstol chahn ama lado, ne cah cuande ye ihyan nducuahn
 che va che cuahno co ye. ³³Rahn ye:

—Condihe nchuhn. Uvo ne, a chenun yuno vo cuahn
 vo yan Jerusalén. U che rinducó nducoyaca ihyan ne, necah
 sahn nunde u tah chidocuyan ndinan man, sahn devano ley
 che dirun Moisés man. Sahn chahn ne, cahco cade se che

cahno se u, ne ndaço se u tah sahn tama nación ³⁴che din duche yahn se u man, cahnan dan se u man, cuahn se u man, nde cahno se u man. Ate cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn.

Jacobo nduco Juan ne, rica ye nan che cuahte ye

³⁵Tuhme nda nduh che o daya Zebedeo, Jacobo nduco Juan, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, rica nuhn ama favor ndih.

³⁶Tumerune Dihvo vo:

—¿Deh nahn nchuhn ne?

³⁷Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye:

—Cuahn che cuhnde ne cahcantiyon ne ne, te yune ne che cuhnde ama cha nuhn lado tah cuaco ne, ne tama cha nuhn ne, lado tah cueh ne.

³⁸Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Nde hua devano nchuhn deh che rica ne. ¿A cocha ne chuhrihn ne nduhca che va che chuhrihn ne? ¿A cocha ne che cahno se nchuhn nduhca che va che cahno se u ne?

³⁹Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye:

—Taca hua. Cocha nuhn.

Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuaco te chuhrihn nchuhn nduhca che chuhrihn. Namin cahno se nchuhn nduhca che cahno se u. ⁴⁰Ate che cuahte ihyan lado tah cuaco man, lado tah cueh man ne, ndiyu u che cahcantiyon, te Dendiohs che cahcantiyon ye.

⁴¹Checadino ihyan apóstol chenahn chahn, ne chi tan ye nduco Jacobo man, Juan man. ⁴²Ate nedin dama Dihvo vo nducoyaca ihyan chahn nan ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nchuhn ne, a devano ne te ihyan che rihquentiyon ye nducuahn nación ne, ama yudo rihquentiyon ye, ne sahn che rinan se ihyan ne, rendinun rendinahno se ihyan yahn ye. ⁴³⁻⁴⁴Ate hua co tihca van nchuhn. Tahque ndah ne, duh ihyan che nahn conan ye van nchuhn ne, co ye nduhca ama sahn decahya yahn ne. ⁴⁵Tihca, te nde u che rinducó nducoyaca ihyan ne, hua nda cava che din decahya yahn ihyan. Tahque ndah ne, cava che conan man ihyan, nde cahco mendahn u, coh, cava che ndedevahn ama yahn ihyan.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che chi ro nan Bartimeo

⁴⁶Nda Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye yan Jericó. Cuahn che ndaça ye min ne, ama yahn ihyan nduco ye ihyan. Chihto yune ne, va ama sahn nan ve che duche se Bartimeo, daya Timeo. Min va se rica se che din ihyan vedevahino nduco se. ⁴⁷Cuahn che chihnevan se che a cochi nino Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chihta ye yan Nazaret ne, canan rica se favor ihyan, ne rahn se numa dito se:

—Jesús, Daya David, ¡cuenan vahino ne u!

⁴⁸Ama yahn ihyan rahn ye ri ye sahn che cuhnde dihn chende se. Ate nde tahque yudo nan ca se rahn se:

—Daya David, ¡cuenan vahino ne u!

⁴⁹Chan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Cuahn nchuhn chehua ne sahn.

Chahn ihyan, ne rahn ye nduco se:

—Dehve raque. Cuenecuen, te rah ye di.

⁵⁰Tuhme chi se ama lado tino che rendiche se, ne necuan se aderano se cuahn se nan Dihvo vo. ⁵¹Tumerune ye sahn:

—¿Deh nehn che dín ndoque ne?

Ndahconan se yahn ye:

—Ihyan Ricuahn, náhn che din ne che co ro nan.

⁵²Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Co nahn. Nducote chitehne ne, a ndoyehn.

Ndetahno chi ro nan se, ne cuahn se nduco Dihvo vo cuahn nan che cuahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, nda ye yan Jerusalén

11 ¹Cuahn che cuahn nino Dihvo vo yan Jerusalén, chihto yan Betfagé nduco yan Betania nan Cuete Olivo ne, tahve ye o ihyan apóstol yahn ye, ²ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuahn nchuhn yan lihn cah. Min nan che conda ne ne, ntaca ne ama burro lihn che nchiche te, che nde ama ihyan ametah condudo ye ite. Cuentahnte ne ite, quenda ne ite muhn.

³Ndete che va duh che tumerune nchuhn: “¿Dehco che tihca redin nchuhn ne?”, cuendahconan ne yahn ye: “Hua te Dihve nuhn ne, nahn ye ite. Ate ndetahno ndedechuh ye ite.”

⁴Cuahn ihyan chahn, ne ntaca ye burro me. Nchiche te chihto yune, nino ama chendevah, ne ntahte ye ite. ⁵Min vatendi ama o se, ne rahn se ri se ihyan chahn:

—¿Deh din nchuhn burro tih, rentah̄te ne ite ne?

⁶Ndahconan ye yahn se nduhc̄a che c̄ah cuande Dihvo vo ihyan, ne c̄ah yune se che conahn̄ ye. ⁷Quenda ihyan chahn burro me nan̄ Dihvo vo. Tihde ye tino yahn ye dame te, ne quendudo Dihvo vo ite. ⁸Ama yahn̄ ihyan ntah̄ ye tino yahn ye, chehntave ye yune nan̄ che chuh Dihvo vo. Ihyan chenahn̄ ne, chihca ye yata cue, ne chehntave ye numa yune. ⁹Nducoyaca ihyan, ihyan che ndahn̄an ye man̄, ihyan che chen̄an ive ye man̄ ne, ama rah̄ yeno ye, ne rah̄n ye:

—¡Ndeva vo yavenan̄ Dihvo vo Dendiohs! ¡Ndeva vo yavenan̄ ihyan cuh che dechuh ye ihyan! ¹⁰¡Ama ndah ro yuhn vo, te cochi ye quen̄an cuma ye vederihquentiyon yahn ihyan ndico yuhn vo David! ¡Ndeva vo yavenan̄ Dendiohs che va ye vahchetero!

¹¹Cuahn che ndā Dihvo vo yan̄ Jerusalén ne, chendā ye chete yaco chahte, ndihchero ye nducuahn̄ che va min. Nducote a chi chino ne, ndaconan ye yan̄ Betania nduco nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, din dine ye ama yahn higo

¹²Tama ro me ura che chica Dihvo vo yan̄ Betania ne, chi cuico ye. ¹³Chinan̄ ye ama yahn̄ higo che chen̄an yata yahn, ne cuahn ye ndihchero ye ndete che chen̄an ndute yahn. Ate deman̄ yata yahn chen̄an. Ametah̄ ndute yahn, te hua ro yahn. ¹⁴Tuhme din dine ye yahn̄ higo me, ne rah̄n ye:

—Ametah̄ ndaconan co ndute yehn̄, cheh̄ ihyan. Chihnevan̄ ihyan apóstol che tihc̄a rah̄n ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndetendah̄ vah ye ihyan che rendihcue ye chete yaco

¹⁵Ndā ihyan chahn yan̄ Jerusalén, ne cuahn che chendā Dihvo vo chete yaco ne, ndetendah̄ vah ye ihyan che rendihcue ye man̄, ihyan che ra ye man̄, chenun ye chete yaco me. Chi muhn̄ chi min ye mesa yahn̄ sahn̄ che rendevahcorun se tume man̄, silla yahn̄ sahn̄ che rendihcue se icui man̄, ¹⁶ne ametah̄ c̄ah yune ye che chendā nde ama ihyan chete yaco me che nda ye dehtenduh. ¹⁷Rahn̄ ye ri ye ihyan che chenun ye min:

—A ndirun̄ nan̄ Ndudo yahn̄ Dendiohs tuhcā: “Yaco yahn̄ ne, cava che covah̄ ihyan nducuahn̄ nación.” Ate nchuhn̄ ne, nedin̄ ne anduhnecā vah nan̄ che rendo damā sahn̄ duco.

¹⁸Chihnevan chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ne rinuhn ino se taça din se che cahno se Dihvo vo, te vah se ihyan yan yahn che nducoyaca ye rihcovan ye che ricuahn Dihvo vo.

¹⁹Cuahn che chi man me ne, ndaca Dihvo vo min, conahn ye.

Tih yahn higo me

²⁰Chi dave tama ro me, ura che a chenun yune ye ne, ndihchero ye che a nihno ntihi yahn higo me. ²¹Tuhme necahco Pedro, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, condihche ne yahn higo che din dine ne me ne, a ntihi.

²²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nahn che cotahno nchuhn Dendiohs. ²³Cuaco rahn ri nchuhn te adecoduhno ihyan che cahma ye co ye ico cah che cah condahnun van nuniyahn, ndete che hua o ndedecadino ye man, cotahno ye che conahn nduhca che rahn ye man ne, va che conahn. ²⁴Chemin che rahn ri nchuhn te nducuah che caça ne ura che covah ne ne, cuihco ne chedave yahn ne Dendiohs, ne dinahn ye. ²⁵⁻²⁶Cuahn che covah nchuhn, ndete che vate ihyan che nedin tan ye nduco ne ne, cuenchahco ne yahn ye, cava che Chida ne che va ye vahchetero ne, nchahco ye nunde yahn ne. Ate ndete che hua nchahco nchuhn yahn ihyan ne, Dendiohs hua nchahco ye yahn ne.

Sahn ndinan ne, nahn cadino se duh cah vederihquentiyon che quenan cuma Dihvo vo Jesucristo

²⁷Cuahn che nda ihyan chahn yan Jerusalén ne, cuahn Dihvo vo yaco. Ura che quenun ye min ne, chahn nda chidocuyan ndinan man, sahn intiyahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ²⁸ne tumerune se ihyan:

¿Deh vederihquentiyon quenan come ne? ¿Duh chihquentiyon di che tihca redin ne?

²⁹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

Namin u ne, va ama nan che tumeruné nchuhn. Cuendahconan ne yahn, tuhme có nchuhn deh vederihquentiyon quenan cuma che tihca redin: ³⁰¿A Dendiohs dechuh ye Juan che chehdenune ye ihyan, o che nahn man ye ne? Cuendahconan nchuhn yahn.

³¹Tuhme canan rente se van man se nduco vih:

Ndete che cahmo vo che Dendiohs dechuh ye Juan ne, cahma se co se uvo: “¿Dehco che hua chitahno nchuhn tuhme ne?”

³²Ate, ¿a cahmo vo che ndiyu Dendiohs dechuh ye ihyan ne?

Hua chihquino se rahn se tihca, te vah se ihyan yan yahn che nducoyaca ye ritahno ye che Dendiohs dechuh ye Juan.

³³Chemin che rahn se ri se Dihvo vo:

—Hua devano nuhn.

Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Namin u ne, hua có nchuhn deh vederihquentiyon quenán cumá che tihca redín.

Ejemplo yahn sahn redin ntiyon che duhtuno ihyan se

12 ¹Quendi Dihvo vo, ne nte ye ama ejemplo, chihnevan sahn chahn. Rahn ye:

—Ama ihyan ne, chihche ye dihyo uva nan yahn yahn ye, ne dendah ye chan yahn man, dendah ye ama tanque nan che cuhno ye nune yahn uva me man, chahto ye ama chete yaco cava che din ye cudado chendata me man.

²Ndaco ye ntiyon me tah ama o sahn che din se ntiyon nduco cava che necahn man se nduco ye. Tuhme chica ye min, cuahn yahn ye.

³Cuahn che a rine ndute me ne, dechuh ye ama sahn decahya yahn ye cava che caça se sahn chahn man va che va che co yahn ye.

⁴Ate chetah sahn chahn sahn, chahn se sahn, ne ndedechuh se sahn diya tah se.

⁵Dechuh ye tama se, ate chihya sahn chahn sahn, cah se tu sahn, nuhn yah se tin se.

⁶Dechuh ye tama se, ne chihno sahn chahn sahn. Adiva ne, yahn se dechuh ye. Ama o se ne, chahn sahn chahn sahn, ne tama te o se ne, chihno sahn chahn sahn.

⁷Chihno min ne, ametah duhva che dechuh ye, atenan ama sahn daya ye che ama yahino ye sahn. Dechuh ye sahn, rahco ye che nevahnecon sahn chahn sahn.

⁸Ate cuahn che nda se min ne, rahn sahn chahn van man se nduco vih: “Sahn tih che nuhnde tah se ntiyon cuh. Cahno vo sahn, ne co yuhn vo.”

⁹Tuhme chetah sahn chahn sahn, chihno se sahn, ne chacondah se sahn cuahn chihto me.

¹⁰Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn ndinan chahn:

—A devano nchuhn te ihyan che dihve ntiyon me ne, hua nchahco ye yahn sahn chahn. Nda ye ne, decuihno ye sahn, ne cah ye yahn me tama te o se, din se ntiyon nduco.

¹⁰Quendi Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

—A ndero ndi che hua renahn nchuhn Ndudo yahn

Dendiohs che ndirun tuhca:

Tu che chacondah sahn vicherahto ne, chemin che nde tahque chichihve.

¹¹Dihvo vo Dendiohs chihquentiyon ye chemin, ne ama ndahca che tihca din ye.

¹²Chenahn sahn chahn che a yahn se che nte Dihvo vo ejemplo me, ne nahn din se preso ihyan. Ate hua chihquino se, te vah se ihyan yan. Tahque ndah chihcoman se ihyan, conahn se.

***Sahn fariseo ne, tumerune se Dihvo vo
Jesucristo yahn tume cade iyo***

¹³Adivo dechuh chidocuyan ndinan chahn ama o sahn fariseo nduco ama o sahn partido yahn Herodes cava che tumarande se Dihvo vo, ne caca nunde se yahn ye. ¹⁴Nda sahn chahn nan ye, ne rahn se ri se ihyan:

—Ihyan Ricuahn, devano nuhn che ndih ne, cuaco rahn ne, te dama no rendihche ne nducoyaca ihyan man, numa cuaco ricuahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs man. Cahma ne co ne nuhn: ¿A rihquentiyon Dendiohs che nedihvo vo tume cade iyo yahn César, o hua ne?

¹⁵Devano Dihvo vo te o nan o chende sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Dehco che retumarande nchuhn u ne? Te ne ama tume, ndihcheró.

¹⁶Cah se ama tume, ndihchero ye. Tuhme tumerune ye sahn:

—¿Duh ihyan yavenan ye che quenan nan tume cuh man, duh ihyan che quenan che duche ye man ne?

Ndahconan se, ne rahn se ri se ihyan.

—Yahn César.

¹⁷Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cha che rihquentiyon César ne, codinahn nchuhn. Cha che rihquentiyon Dendiohs ne, namin codinahn ne.

Ama cuahn ino sahn chahn yahn ndudo che tihca ndahconan ye.

***Sahn saduceo ne, tumerune se Dihvo vo
Jesucristo yahn che ntuche tenahn***

¹⁸Sahn saduceo ne, hua ritahno se che va che ntuche tenahn. Ama yune ne, nda ama o se nan Dihvo vo, ne rahn se ri se ihyan:

¹⁹—Ihyan Ricuahn, nan ley che dirun Moisés ne, rihquentiyon te ndete che coh inchahn ama ndahta che hua vate daya se ne, va che cahnevaco dihno se nduco te cava che ndaca daya se nduco te, ne nduco tihca hua cuihno ndata yahn dihno se. ²⁰Ama yune ne, chahte ndache se che dihno se vih. Sahn che menan ne, chihnevaco se nduco ama tahn. Ate chih se, ne hua chihco se nde ama daya se. ²¹Chihnevaco tama dihno se nduco te, ne cuahn che chih se ne, namin hua chihco se nde ama daya se. Atihnoca chahn chi tama se. ²²Nduh che ndache sahn chahn chihnevaco se nduco te, ate chih nducoyaca se. Nde ama se hua chihco se daya se. Nan che chihnonan yahn ne, namin chih tahn min. ²³Nda ro che ntuche tenahn ne, nducote nduh che ndache sahn chahn chihnevaco se nduco te ne, zcha se che inchahn te ne?

²⁴Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nchuhn ne, nde hua devano ne Ndudo yahn Dendiohs man, vederihquentiyon yahn ye man, ne chemin che hua cuaco che ricuahn ne. ²⁵Cuedevano ne te cuahn che ntuche tenahn ne, metah cahnevaco ye, nde metah decahnevaco ye ihyan yahn ye, te co ye nduhca angel che vate ye vahchetero. ²⁶Me yahn che va che ntuche tenahn ne, anduhneca ndete che metah ndihchenan nchuhn che dirun Moisés yahn ro min cuahn che quenun Dendiohs chihto yahn lihn che riche, ne rahn ye ri ye ihyan: “U che Dendiohs yahn Abraham man, Isaac man, Jacob man.” ²⁷Dendiohs ne, Dendiohs yahn nducoyaca ihyan, ihyan che vate ye iyehense man, ihyan che a ndaca ye muhn man. Hua cuaco che ama yune rihnonan yahn ihyan cuahn che rih ye nduhca che rahco nchuhn.

Vederihquentiyon yahn Dendiohs che tahque menan vihca

²⁸Nduco ama sahn devano ley che dirun Moisés quenun se min rihnevan se, ne tumacadino se che ndahca ndahconan Dihvo vo yahn sahn chahn. Chahn nda se nan ye, ne tumerune se ihyan:

—¿Cha vederihqueniyaon yahn Dendiohs che tahque menan vihca ne?

²⁹Ndahconan ye yahn se, ne rahn ye:

—Vederihquentiyaon yahn Dendiohs che tahque menan vihca ne, tuhca: “Nchuhn ihyan naci3n yahn Israel, cuihnevan ne. Va ama no Dendiohs, ihyan min che Dihvo vo. ³⁰Codin yahino nchuhn ihyan numacuahn chedave yahn ne man, numa ino ne man, numacuahn vederendedecadino yahn ne man, numacuahn fuerza yahn ne man.” ³¹Va tama vederihquentiyaon yahn ye che a nahn dama: “Codin yahino nchuhn nducoyaca ihyan nduhca che yahino man ne nchuhn.” A vederihquentiyaon che tuhchan che tahque menan vihca van nducuahn.

³²Tuhme rahn sahn min ri se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, ama ndahca rahn ne. Cuaco rahn ne te va ama no Dendiohs. Ametah tama ye nduhca ihyan min. ³³Me che numacuahn chedave yuhn vo man, numacuahn vederendedecadino yuhn vo man, numacuahn fuerza yuhn vo man, din yahino vo Dendiohs man, din yahino vo nducoyaca ihyan nduhca che yahino man vo uvo man ne, tahque rignonun chihve che co nducuahn vedino che rech vo man, che rihquiyahn vo man.

³⁴Checadino Dihvo vo che numacuahn vededevano ndahconan sahn min, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ametah yahn renda che cahcantiyaon Dendiohs di.

Nduco ndudo che ndahconan Dihvo vo ne, nde ama ihyan ametah chihquino ye tumerune ca ye ihyan.

Dihvo vo Jesucristo ne, Daya Dendiohs ihyan

³⁵Ura che ricuahn Dihvo vo chete yaco ne, rahn ye:

—Ihyan che a va cade che dechuh Dendiohs ihyan, ndedevahn ye ihyan iyehnse ne, dehco che rahn sahn devano ley che dirun Mois3s te daya David ihyan ne? ³⁶Din Vaco Dendiohs che dirun man David tuhca:

Rahn Dihvé Dendiohs ri ye Dihvé:

“Cuihnde muhn lado tah cuaco

numanahn che ndahco ndiyá ihyan che hua ri rendihche ye di, nevahnecon ye di.”

³⁷Ihyan che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehnse ne, nducote dirun man David che Dihve ye ihyan ne, itaca che daya ye ihyan tuhme ne?

Ḃama yahn ihyan chenun ye min, ne Ḃama yeno ye rihnevan ye che ricuahn Dihvo vo.

Dihvo vo Jesucristo ne, rentihyon yan ye nunde yahn sahn devano ley che dirun Moisés

³⁸Quendi Dihvo vo ricuahn ye, ne rahn ye nduco ihyan: —Cuihco nchuhn cudado, ne hua dama co ne nduco sahn devano ley che dirun Moisés, sahn chahn che vatechica se chenun se cahteca chahno se. Ḃama renan ino se che nevahnecon ihyan sahn, necah ye Dendiohs sahn cuahn ndihve. ³⁹Chete yaco ne, renan ino se cuahte se nan che rahte ihyan ndinan. Nan vihco ne, renan ino se cuahte se nan che tahque ndeva ihyan yavenan se. ⁴⁰Rehnevi se dehtenduh yahn ndahta vah, ne cava che hua cuhnde ro vede idihya yahn se ne, Ḃama rahn revah se, redin ca se che ndah ihyan se. Sahn chahn ne, tahque chahte castigo din Dendiohs sahn.

Vedino yahn ama ndahta vah

⁴¹Ḃama yune ne, va Dihvo vo chete yaco, nino nan va yave yahn tume vedino, ne ndihchero ye che renda ihyan, rih ye tume chete. Ḃama yahn ihyan cuihca ne, Ḃama ndeh tume rih ye chete. ⁴²Ura min nda Ḃama ndahta vah, ne chih ye o tume cahya che Ḃama doh chihve. ⁴³Tuhme cah Dihvo vo ihyan apóstol yahn ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuaco rahn ri nchuhn te ndahta vah cah ne, tahque rigonun chihve vedino yahn ye nan Dendiohs che co vedino yahn ihyan chenhahn sih. ⁴⁴Nducoyaca ihyan sih ne, chih ye che ngava yahn ye. Ate ndahta cah ne, van vedechevah yahn ye ne, chih ye nducuahn che va yahn ye. Nde che va che toh ye ne, chih ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, rahn ye te va che ndora yaco yahn yan Jerusalén

13 ¹Cuahn che ndiquendah Dihvo vo chete yaco chahte me ne, rahn Ḃama cha ihyan apóstol ri ye ihyan:

—Ihyan Ricuahn, condihche ne tah. ¡Ḃama ndahca yaco man, tu che ndahto man!

²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—¿A rahn ine che Ḃama ndahca yaco? Rahn ri di te va che ndora, nde o tu che ndahto vih ne, hua cotave.

Dehtenduh che va che co cuahn che a cochi nino che nto iyehñse

³Tah cuahn adive ne, cuahn ihyan chahn Cuete Olivo ñan che rendihche cuaco yaco chahte me. Numanahn che va Dihvo vo ne, chahn nda Pedro man, Jacobo man, Juan man, Andrés man, ne tumerune ye ihyan:

⁴—¿Ticuahn conahn che rahn ne ri ne nuhn yahn yaco me ne? ¿Deh va che co ro cuahn che a cochi nino che conahn ne?

⁵Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Cuihco nchuhn cudado che hua cahñcheh nde ama ihyan nchuhn, ⁶te nda ama yahn se, cahñcheh se ihyan, din ca se che a vederihquentiyon yahn chenán cuma se. Cahma queri ama se te a sahn chahn che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn se ihyan iyehñse, ne ama yahn ihyan cahñcheh se.

⁷Cuahn che cahnevan nchuhn che rente ihyan che cuanan canda man, che a va canda man ne, hua dihya ne co, te a tihca va che co. Ate che nto iyehñse ne, condah ca. ⁸Ihyan ama nación ne, cuahtecuhma ye nduco ihyan tama nación man, a muhn a min necuan canda man, nuhn yahn cahnguh cuahngah man, cuhnde cuico man. Ate vedeyah chemin chan ne, cade cuanan.

⁹Cuihco nchuhn cudado, te necah ihyan nchuhn tah intiyahn, cuih nunde ye yahn ne man, cuahn ye nchuhn chete yaco man. Va che quenda ihyan nchuhn ñan gobernador man, rey man, yahn che rahndudo ne ndudo yahn. Min va che cahma ne nduhca che ritahno ne u. ¹⁰Ate numanahn che ametah nto iyehñse ne, va che conan cuahndudo ihyan ndudo ndah yahn Dendiohs numachahte iyehñse. ¹¹Me cuahn che necah ihyan nchuhn tah intiyahn, cuih nunde ye yahn ne ne, hua ndedecadino ne taca cahma ne, te a Vaco Dendiohs te ndudo che cahma ne. Ndiyu van vededevano yahn man ne quenda che cahma ne. ¹²Nda ro min ne, ama din tan ihyan nduco vih. Nahñ ye ne, caça ye che cahno se dihno ye, nahñ ye ne, caça ye che cahno se daya ye, nahñ ye ne, caça ye che cahno se indihche yahn ye. ¹³Nducoyaca ihyan ndihche tan ye nchuhn yahn che ritahno ne u, ate ndete che cocha ne nducuahn vedeyah chemin chan ne, ndevahn ne.

¹⁴Dirun ihyan profeta Daniel yahn ama ñan che ama chihnga man, che redetohnan man. Cuahn che ndihchero nchuhn che

a nti n̄an che hua redin yahn che cuandi ne, tahque ndah che cuano ihyan che vate ye eṣtado yahn Judea, cuahtenun ndeh ye v̄an icoyahn. (Ndaḥca che conahn tin ihyan cuahn che ndihchenan ye n̄an Ndudo yahn Dendiohs n̄an che raḥn yahn chemin). ¹⁵Ro min ne, ihyan che vate ye tin vah yuto ne, ndetaḥno nchan ye caño ye. Hua redin yahn che condah ca ye chete vah, cotaḥ ye dehtenduh yahn ye. ¹⁶Me ihyan che chenun ye viyata ne, a min no caça ye, te hua conun yahn ye che naḥn ye viyan, quengua ye tino yahn ye. ¹⁷¡Chevah ihyan ndahta che chenun daya ye nda ro min maḥn, ihyan ndahta che retave ye maḥn! ¹⁸Nahn che covah nchuhn, caça ne Dendiohs caça che conan ye nchuhn, ne hua ro iche va che caño ne, ¹⁹te ro min ne, ama yah cuahno ihyan che hua nahno ye nde ro che dendah Dendiohs iyehñse nde meniyan. ²⁰Ndete che cuahnecun Dendiohs che raḥn cuhnde vedeyah min ne, nde ama ihyan hua ndevahn ye. Ate caça che hua chuhnan chuhrihn ihyan che tendahnun ye ne, a chihco caḁe ye che hua raḥn cuhnde vedeyah min.

²¹'Nda ro min ne, ndete che caḥma ihyan co ye nchuhn: "Condiḥchero ne. Muhn quenun ihyan min che a va caḁe che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehñse", o caḥma ye: "Condiḥchero ne. Min quenan ye" ne, hua cotaḥno ne. ²²Va che nda ihyan che ndere caḥma ye che a ihyan chahn che a va caḁe che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehñse. Namin va che nda ihyan che din ca ye che cuahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs. Din ihyan chahn vederihno caça che cañcheh ye, ndete che co ne, nde ihyan che a tendahnun Dendiohs. ²³Cuihco nchuhn cuḁado. A riyahvé nchuhn numanahn che metah conahn caça che cuahteyan ne.

Daya Dendiohs ne, va che chi tun ye

²⁴'Cuahn che cuihno vedeyah chemin chan ne, co maḥn iyehñse. Cuihno dave yahn yaḥn maḥn, iyo maḥn, ²⁵cora iyon maḥn, nuhn nducuahn che a nihnde caḁe n̄an ro maḥn. ²⁶Tuhme ndihchero nducoyaça ihyan che u che rinducó nducoyaça ihyan ne, ndá v̄an maḥn numacuahn vederihquentiyon chahte yaḥn. ²⁷Dechúh ángel yaḥn numachahte iyehñse, nedin dama ye nducoyaça ihyan che a tendahnún.

²⁸'Cua cuande nchuhn nduhca che rineve yaḥn higo. Cuahn che renecaḥno yan, rendo tu yata yahn ne, a devano ne te a

cuanan ro ihno. ²⁹Atihnoça cuahn che ndihchero nchuhn che a conahn nducuahñ dehtenduh che a ráhn rí nchuhn, te nduco chemin codevano ne te a denan ndá. ³⁰Cuaco ráhn rí nchuhn te nde metah conan coh ihyan che vate ye man ro cuh ne, a conahn nducuahñ. ³¹Nan ro man, iyehñse man ne, va che cuihno. Ate ndudo yáhn ne, hua chuh ya, te va che conahn nducuahñ.

³²Ate hua duh devano deh ro man, deh ura man, che conahn. Nde ángel che vate ye vahchetero hua devano ye. Nde u che Daya Dendiohs ne, hua devanó. Atenán Dendiohs Chida che devano ye.

³³Cuahteyan nchuhn man, covah ne man, te hua devano ne ticuahñ conahn. ³⁴U che rinducó nducoyaca ihyan ne, nduhca ama ihyan che quendañ ye cuahn ye nan yahn. Ihyan min ne, chihco ye ntiyon che din queri ama mozo yahn ye man, chihquentiyon ye sahn che redin cudado chendevah che cuhndeyan se man. ³⁵Cuahteyan nchuhn, te nduhca che hua devano sahn chahn deh ura ndaconan dihve se ne, namin hua devano nchuhn deh ura ndaconan chí. ¿A ndá ura che cuehche yáhn ne? ¿A ndá nan mahñ yan ne? ¿A ndá ura che co dave ne? Hua devano ne. ³⁶Chemin che nahn che cuahteyan ne, ne a decodehno ura che ndaconán ne, ntacá nchuhn che vateyan ne. ³⁷Che ráhn rí nchuhn ne, namin ráhn cava ihyan chenahn: ¡Cuahteyan nducoyaca ne!

Rentuhno se taqá din se preso Dihvo vo Jesucristo

14 ¹O ro ca renda che ndá ro yudo, vihco cuahn che reh ihyan nación yahn Israel pan che hua nduco ya yahn ne, chidocuyan ndinan nduco sahn devano ley che dirun Moisés ne, rentuhno se deh vederihncheh din se cava che co din se preso Dihvo vo, ne cahno se ihyan. ²Rente cade se van man se nduco vih:

—Hua cahno vo sahn menahn vihco, te ama nto dama ihyan, ne necuan ye numacuahñ vedetan.

***Ama ihyan ndahta ne, chacotahme ye
nunedan tin Dihvo vo Jesucristo***

³Cuahn che quenán Dihvo vo yan Betania, vaco Simón, sahn min che chi se cah che rechá yute ro menan me, ura che va

ye reh ye n̄an mesa ne, nd̄a ama ihyan nd̄ahta, nda ye ama fr̄asco che ndindah nduco ama n̄an tu che duche alabastro. Chenun chete fr̄asco me ama n̄an che dem̄an nuned̄an che duche nardo, ama yahn chihve. Cun ye chende fr̄asco me, ne chacot̄ahme ye nuned̄an me tin Dihvo vo. ⁴V̄an ihyan che chenun min ne, nduco ama o se che hua chahtenan ino se che tihc̄a din ihyan nd̄ahta me, ne r̄ahn nun se n̄an ye v̄an m̄an se nduco vih:

—¿Dehco che ndere redetoh t̄ahn tih̄n nuned̄an tih? ⁵Tahque ndah ndete che ndihcue te, cua te nchuh ca ino ciento tume denario, ne conan te ihyan chev̄ah.

Nde chihya se ihyan.

⁶Tuhme r̄ahn Dihvo vo ri ye s̄ahn chahn:

—¿Dehco che ri t̄an nchuhn nduco ihyan nd̄ahta tih? Nd̄ahca che tihc̄a din ye cav̄á. ⁷Ihyan chev̄ah ne, cuahn d̄ama chenun ye v̄an nchuhn, ne adehno ro che nahn ne ne, co conan ne ihyan. Ate u ne, hua conán v̄an nchuhn numacuahn ro. ⁸Ihyan nd̄ahta tih ne, din ye nducuahn che tuno t̄ah ye, te chacot̄ahme ye u, ne nduco tihc̄a chihcoyan ye u cav̄a che co cuhche ihyan u. ⁹Cūaco r̄ahn rí nchuhn te numachahte iyeh̄nse che cuahndudo ihyan ndudo ndah yahn Dendiohs ne, n̄tihyon yan ye nduhc̄a che din ihyan nd̄ahta tih nducó.

***Nte c̄ade Judas nduco chidocuyan ndin̄an
che nec̄ah se Dihvo vo Jesucristo***

¹⁰Judas Iscariote, ama cha s̄ahn che nduco se chi cuande se v̄an ihyan apóstol che ndichio chahn ne, chahn se nte c̄ade se nduco chidocuyan ndin̄an chahn cav̄a che nec̄ah se Dihvo vo. ¹¹Ama chi yeno chidocuyan chahn che tihc̄a r̄ahn se, ne c̄ah se ndudo yahn se che c̄ah se tume s̄ahn. Tuhme nuhn ino se t̄ac̄a din se che nec̄ah se ihyan t̄ah s̄ahn chahn.

Cheh vino Dihvo vo Jesucristo che cuande yahn ro yudo

¹²Ro che can̄an vihco che reh ihyan nación yahn Israel p̄an che hua nduco ya yahn m̄an, rihno ye itecuche c̄ahya, ri te vedino yahn ro yudo m̄an ne, tumerune ihyan apóstol Dihvo vo:

—¿Ti nahn ne che c̄ahn nuhn c̄ahcoyan nuhn che cheh ne che cuande yahn ro yudo ne?

¹³Tuhme tahve Dihvo vo o ihyan chahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuahn nchuhn viyan, ne min ntaca ne ama sahn che nda se ama cuhtenune. Cuiquendi ne sahn. ¹⁴Nda ne vah che ndonda se ne, cahma ne co ne ihyan che vaco min: “Nahn cadino Ihyan Ricuahn ti va cuarto nan che cheh vino ye nduco ihyan apóstol yahn ye che cuande yahn ro yudo.”

¹⁵Tuhme nahma ye nchuhn ama cuarto chahte che va nde yaco nan che a vateyan dehtenduh. Min chihcoyan nchuhn che chuh vino vo.

¹⁶Cuahn ihyan che o chahn viyan me, ne ntaca ye vah me nduhca che rahn Dihvo vo. Min chihcoyan ye che cheh vino ye nduco vih che cuande yahn ro yudo.

¹⁷Cuahn che chi man me ne, nda Dihvo vo nduco nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye. ¹⁸Cuahn che a vate ye reh ye nduco vih nan mesa ne, rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuaco rahn ri nchuhn te ama cha ne che reh ne dama nducó ne, ndihcue ndeh ne u.

¹⁹Tuhme chi ran ihyan chahn, ne ca ama ca ama ye rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Ate co ndiyu u che tihca din.

²⁰Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye.

—Ama cha nchuhn che dama reh ne nducó chete cuh cuh che tihca din ne. ²¹Cuaco te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che conahn nducó nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs. Ate jchevah sahn che ndihcue ndeh se u! Tahque ndah ndete che hua chihndeyan se.

²²Numanahn che reh vino ihyan chahn ne, chetah Dihvo vo pan, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme ndeh ye, cah ye, cheh ihyan chahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cocheh nchuhn pan cuh. Chu ne, yute yahn.

²³Namin chetah ye ama vaso vino, ne cuahn che a necah tun ye nundihve cuahn Dendiohs ne, cah ye, chih nducoyaca ihyan chahn, ²⁴ne rahn ye ri ye ihyan:

—Chu ne, yun yahn. Chu che dito yahn ndudo ra che ndahco cade Dendiohs. Man ne, va che cora cava ama yahn ihyan. ²⁵Cuaco rahn ri nchuhn te ametah ndaconan cúh nune yahn uva nde nda ro che nuhnde cade nducuahn quenuma ra, ne quenun nan che rihquentiyon Dendiohs.

***Rahn Dihvo vo Jesucristo te cahma Pedro
te hua rendihche ye ihyan***

²⁶Chihno che chita ihyan chahn himno ne, cuahn ye cuahn Cuete Olivo. ²⁷Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Man vino cuh ne, cahcoman nducoyaca nchuhn u nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Cuahnecon Dendiohs che cahno se ihyan che redin cudado itecuche, ne cuihno cotuhn te.” ²⁸Ate cuahn che ntuché van tenahn ne, cahn estado yahn Galilea tahque menan ca che co nchuhn.

²⁹Tuhme rahn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Andahre che cahcoman nducoyaca ihyan sih ndih ne, ate u ne, hua cahcoman ndih.

³⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuaco rahn ri di te man yan cuh ne, numanahn che metah cuah o co tuh ne, a ino yune cahme che hua rendihche u.

³¹Ate tahque yudo nan Pedro rahn ye:

—Andahre va che coh dama nduco ne, ate hua cahcoman ndih.

Atihnoqa rahn ihyan apóstol chenahn chahn.

***Dihvo vo Jesucristo ne, covah ye ama
cuqn nan che duche Getsemani***

³²Nda ihyan chahn ama cuqn nan che duche Getsemani, ne rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Cuahte nchuhn muhn numanahn che cahn covah.

³³Tuhme quenda ye Pedro man, Jacobo man, Juan man, cuahn ye nduco vih. Ura min canan ama chi ndache ye, ne ama chuhrihn ye che rendedecadino ye. ³⁴Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Adeche coh che ama ndache ri. Cuahtenan rino nchuhn muhn, cuahtenduche ne.

³⁵Tuhme cuahn Dihvo vo tahque cana nan min, chendih ye ndiyahn, ne chica ye Dendiohs che ndete che cuahnecon ye ne, hua chuhrihn ye nduhca che a va cade. ³⁶Rahn ye:

—Chida man, ndih ne, ri redin ne nducuahn che nahn ne. Cuahnecon ne che hua chuhríhn nduhca che a va cade. Chemin che ricá ndih, ate hua co nduhca che nahn, co nduhca che nahn man ne.

³⁷Tuhme ndaconan ye n̄an che chenun ihyan apóstol chahn. Nt̄aca ye ihyan che vateyado ye, ne r̄ahn ye ri ye Pedro:

—Simón, ¿a nde ama ura hua chi quandoche?

³⁸Cuahtenduche nchuhn man, covah ne man, cava che hua dinahn ne che tumarande chundah nchuhn. Ndiyu che rahcotahn ne yahn, ate anduhneca ndete che ndi i ne.

³⁹Ndaconan cuahn tun ye, ne a chemin no chica ye Dendiohs.

⁴⁰Cuahn che ndaconan ye ne, a namin no vateyado ihyan chahn, anduhneca ndete che nda vih ndutinan ye che nahn cuahteyado ye, ne hua devano ye deh che ndahconan ye. ⁴¹Cuahn che nt̄a Dihvo vo n̄an che chi ino yune ne, r̄ahn ye ri ye ihyan chahn:

—A chahteyado nchuhn. A tuno ura che necah se u che rinducó nducoyaca ihyan tah sahn nunde. ⁴²A cochi sahn che ndihcue ndeh se u. Cuenecuan nchuhn, quendi yuno vo sahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, chi ye preso

⁴³Nde metah cuihno cahma Dihvo vo cuahn che nda Judas, ama cha sahn che chi cuande se van ihyan apóstol che ndichio chahn. Nduco se ama yahn sahn che nda espada man, sahn che nda yahn man, sahn chahn che dechuh chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man. ⁴⁴Judas, sahn min che ndihcue ndeh se Dihvo vo ne, a nte cade se nduco sahn chahn tuhca:

—A ihyan che tenan ihyan ne, a ihyan min codin nchuhn preso ihyan. Cuihco ne cudado che hua cano ye.

⁴⁵Ndetahn nda se ne, r̄ahn se ri se Dihvo vo:

—¡Ihyan Ricuahn! ¡Ihyan Ricuahn!

Tuhme tenan se ihyan, ⁴⁶ne din sahn chahn preso ihyan.

⁴⁷Ama cha ihyan apóstol chahn ne, ndetendah ye espada yahn ye, ne chahn ye ama sahn decahya yahn chidocuyan che tahque ndinan, chacondah ye revan se.

⁴⁸Rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Nchuhn ne, cochi ne nda ne espada man, nda ne yahn man, din ne preso u nduhca sahn duco. ⁴⁹A van nchuhn quenún ro ro, ricuahn chete yaco, ne hua din ne preso u. Ate man ne, nda ne, te a tihca va che conahn nducó nduhca che a ndirun n̄an Ndudo yahn Dendiohs.

⁵⁰Ura min chihcoman ihyan apóstol chahn Dihvo vo, ne chihno chano ye.

Chano ama sahn yuno

⁵¹Cuahn ama sahn yuno cuahn nan che cuahn Dihvo vo, ndacotuma se ama tino chahte. Chetah sahn chahn sahn, ⁵²ate ndairun se tino me, ne devane se chano se.

Nda Dihvo vo Jesucristo nan intiyahn

⁵³Quenda sahn chahn Dihvo vo nan chidocuyan che tahque ndinan, ne min ndo dama nducoyaca chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man. ⁵⁴Cuahn Pedro diyahn diyahn cuahn nan che quenda sahn chahn Dihvo vo nde nda ye chevah vaco chidocuyan che tahque ndinan me. Min quenun ye van sahn ndahco chahn, recah ihno ye ihyan chihto vacoyahn.

⁵⁵Chidocuyan ndinan chahn nduco sahn intiyahn chahn ne, renuhn ino se deh nunde cacueh dame se Dihvo vo, cava che co cahno se ihyan, ate hua ndaca se nde ama. ⁵⁶Ama yahn se ndere rih nunde se yahn Dihvo vo, ate hua chi dama ndudo yahn se nduco vih, te hua cuaco che rahn nde ama se. ⁵⁷Necuan ama o se, ne ndere chih nunde se yahn Dihvo vo, ne rahn se tuhca:

⁵⁸—Nuhn chihnevan nuhn che rahn sahn tih: “U ndahtera yaco cuh che ndahto ihyan, ne chete che ino ro ne, nahnó tama che hua nduhca yaco che rahto ihyan.”

⁵⁹Ate nde nduco nduh ne, hua chidama ndudo yahn se nduco vih.

⁶⁰Tuhme necuan chidocuyan che tahque ndinan me, ne rahn ye ri ye Dihvo vo:

—¿Dehco che hua rendahconen yahn sahn sih che ama rica nunde se yehn?

⁶¹Ate nde ama hua rahn Dihvo vo. Tuhme tumerune chidocuyan che tahque ndinan me:

—¿A di che Daya Dendiohs, ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense ne?

⁶²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—A u chemin. Cuedevano ne te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, ndihchero ne u che vá lado tah cuaco Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. Namin ndihchero ne u che ndá van man.

⁶³Tuhme chidocuyān che tahque ndinān me ne, ndeh ye tino yahn ye, ne rahn ye:

—¿Dehca din vo testigo ne? ⁶⁴A mān nchuhn chihnevan ne ndudo che rahn se, ducherino se Dendiohs. Nchuhn cahma ne che co.

Rahn nducoyaca sahn chahn te redin yahn che cahno se ihyan.

⁶⁵Tuhme ama o se ne, cahnan dan se Dihvo vo. Dechiche se nan ye, chahn se ihyan, ne rahn se ri se ihyan:

—Cahme co nuhn duh chahn di.

Namin sahn policia ne, chahn se ihyan.

Rahn Pedro te hua rendihche ye Dihvo vo Jesucristo

⁶⁶Numanahn min ne, quenun ca Pedro chevah me. Ura min nda ama tahn decahya yahn chidocuyān che tahque ndinān me, ⁶⁷ne ndihchero te Pedro che recah ihno ye ihyan chihto vacoyahn.

Chahn nino te ndihchero ndah te ihyan, ne rahn te ri te ihyan:

—Namin di ne, chindoque Jesús yahn yan Nazaret.

⁶⁸Ate rahn Pedro ri ye tahn:

—Nde hua rendihché duh ihyan che rahn yahn ye.

Tuhme cuahn ye cuan chendevah, ne ura min cah menahn tuh. ⁶⁹Ndihchero tahn min ihyan tama yune, ne rahn te ri te sahn che chenun se min:

—Sahnguh ne, namin chinduco se sahn chahn.

⁷⁰Ate rahn Pedro tama yune te hua cuaco. Tah cuahn adive me ne, rahn sahn che chenun se min ri se ihyan:

—Cuaco che chindoque sahn sih, te nde nan ndudo yehn ro yehn che sahn Galilea di.

⁷¹Tuhme rahva Pedro, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

—Nde muhn nde nan Dendiohs, rahn ri nchuhn te hua rendihche duh ihyan che rahn ne.

⁷²Ura min cah o co tuh, ne necahco Pedro che rahn Dihvo vo ri ye ihyan tuhca: “Ura che ametah cuah o co tuh ne, cahmé ino yune te hua rendihche u.” Ndedecadino ye yahn chemin, ne chaco ye.

Techecade Pilato yahn Dihvo vo Jesucristo

15

¹Cuahn che a chi dave ne, ndo dama chidocuyān ndinān chahn mān, sahn intiyahn mān, sahn devano

ley che dirun Moisés man, ne dechiche se Dihvo vo, quenda se ihyan, necah se ihyan tah Pilato. ²Pilato ne, tumerune se Dihvo vo:

—¿A di che rey yahn ihyan nación yahn Israel ne?

Ndahconan ye yahn se:

—U, nduhca che rahn.

³Chidocuyan ndinan chahn ne, ama rih nunde se yahn Dihvo vo. ⁴Ndaconan tumerune Pilato ihyan, ne rahn se:

—¿Dehco che hua ndahconen yahn sahn sih?, te ama rih nunde se yehn.

⁵Ate nde ama ndudo hua ndahconan Dihvo vo yahn se, ne ama rahn ino se.

Chihco cade Pilato che cahno se Dihvo vo Jesucristo

⁶Va ama costumbre che nduyo nduyo che renda ro yudo ne, rentahnte Pilato ama preso, adecoduhno che nahn ihyan yan.

⁷Min vacoyahn ne, chenun sahn preso che chi se contra yahn gobierno, chahtecuhn se nduco ye, chihno se ihyan yahn ye.

Van sahn chahn ne, nduco ama se che duche se Barrabás. ⁸Ro min nda ama yahn ihyan nan Pilato, ne chica ye che ntahte se ama preso nduhca che redin se nduyo nduyo. ⁹Tumerune Pilato yahn ihyan chahn:

—¿A nahn nchuhn che ntahte rey yahn ne ne?

¹⁰Tihca rahn se, te a checadino se te che ri ve chidocuyan ndinan chahn yahn Dihvo vo, ne chemin che necah se ihyan tah se. ¹¹Ate chidocuyan ndinan chahn ne, chinun se ihyan yan che tahque ndahca che caca ye che ntahte Pilato Barrabás.

¹²Tuhme tumerune tun Pilato ihyan chahn:

—¿Me deh nahn nchuhn che din nduco sahnguh che rahn ne che rey yahn ne?

¹³Ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye numacuahn vedetan:

—¡Conahn yah ne sahn!

¹⁴Tumerune tun Pilato ihyan chahn:

—¿Dehco? ¿Deh nunde quendihco se?

Ate ndaconan cah ihyan chahn:

—¡Conahn yah ne sahn!

¹⁵Nducote nahn Pilato che co yeno ihyan chahn ne, ntahte se Barrabás. Tuhme chahn se Dihvo vo, ne necah se ihyan tah sandado cava che nahn yah se ihyan.

¹⁶Quenda sandado chahn Dihvo vo chevah yahn palacio me, ne nedin dama se nducoyaca combiero yahn se.

¹⁷Chaconuhn se ama tino morado ihyan, ne dendah se ama corona yan, tihyon se tin ye. ¹⁸Chihno min ne, redin ca se che renevahnecun se ihyan, ne rah se:

—¡Ndeva nuhn yavenan rey yahn ihyan naci6n yahn Israel!

¹⁹Chahn se tin ye nduco ama nducodi, ne cahnan dan se ihyan. Chehntihya se nan ye, redin ca se che rendeva se yavenan ye. ²⁰Chihno che din duche yahn se ihyan ne, chehnevi se tino morado me, ne ntihiyon se tino yahn man ye ihyan. Tuhme quenda se ihyan nan che nahn yah se ihyan.

Nahn yah se Dihvo vo Jesucristo

²¹Ura min ne, chuh Sim6n, ama ihyan yan Cirene, nahn ye viyata. Ihyan min che chida Alejandro man, Rufo man. Din sandado chahn fuerza ihyan, ne quenda ye cruz nan che nahn yah se Dihvo vo.

²²Quenda sandado chahn Dihvo vo ama cuan nan che duche G6lgota, che nahn cahma Cuete Ine Tin Tenahn. ²³Min cah se vino che ndihchetahn nduco ama nan ico che duche mirra, cuh Dihvo vo. Ate hua chih ye. ²⁴Cuahn che a chihno nahn yah sandado chahn ihyan ne, din se sortear tino yahn ye cha sahn quendah yahn se che co yahn se.

²⁵Nan raco nun vatiyan nahn yahn se ihyan. ²⁶Nunde yahn ye che ndirun, chaconahn se nan cruz ne, rahn tuhca: “Ihyan cuh che Rey yahn ihyan naci6n yahn Israel.” ²⁷Namin nahn yah se o sahn duco, ama se lado tah cuaco ye, ne tama se lado tah cueh ye. ²⁸Nduco tihca chinahn nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Din cuande se ihyan van sahn nunde.”

²⁹Ihyan che rechuh ye min ne, rahva ye yahn Dihvo vo, rahco tin ye, ne rahn ye:

—Di che rahn che ndahtere yaco, ne chete che ino ro nahne, ³⁰¡cuendedevahn man di, cuenchehn nan cruz tih!

³¹Namin chidocuyan ndinan chahn man, sahn devano ley che dirun Mois6s man ne, din duche yahn se ihyan, ne rahn se van man se nduco vih:

—Ndedevahn se tama ca ihyan, ate man se ne, hua ri rendedevahn se sahn. ³²Ndete che cuaco che sahn tih ihyan

min che a va çade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehñse man, rey yahn ihyan nación yahn Israel man ne, ndahça che nchahn se nan cruz, ndihchero vo, çava che cotahno vo.

Nde sahn che chenani yah se dama nduco ye ne, rahva se nduco ye.

Chih Dihvo vo Jesucristo

³³Cuahn che a chi inguiyahn ne, chi man iyehñse, chengu nde nan rahco ino. ³⁴Ura min cah Dihvo vo numa dito ye:
—Eloi, Eloi, çlama sabactani? —che nahn çahma: Dendiohs yahn, Dendiohs yahn, çdehco che chihcoman ne u?

³⁵Chihnevan ama o sahn che chenun min, ne rahn se:
—Cuihnevan nchuhn. Rah se ihyan profeta Elías.

³⁶Tuhme aderano ama se, deçahnda se ama esponja nduco vinagre. Chacotah se esponja me tin ama nduco, nahn se chende ye çava che tihve ye, ne rahn se:

—Cuahtenan rino vo, ne ndihchero vo ndete che chi Elías ndedevah ye sahn.

³⁷Ate ama dito cah Dihvo vo, ne chih ye. ³⁸Ura min nde tino chahte che quendihco chete yaco, chica nde yaco, chiya nde ndiyahn, ne ndo o ndi. ³⁹Sahn capitán che nti se chihto nan Dihvo vo ne, chihnevan se che cah ye man, ndihchero se nduhça che chih ye man, ne rahn se:

—Cuaço niyon te ihyan cuh che Daya Dendiohs.

⁴⁰Min vatendi ama o ihyan ndahta ama lado, rendihchero ye. Ama ye ne, duche María yahn yan Magdala. Tama ye ne, duche María che chaco José, ihyan min che menan ye yahn dihno ye Jacobo. Tama ye ne, duche Salomé. ⁴¹Ihyan ndahta chahn ne, chinduco ye Dihvo vo, chinan ye ihyan cuahn che quechica ye estado yahn Galilea. Namin yahn ca ihyan ndahta che nda ye nduco Dihvo vo yan Jerusalén chenun ye min.

Chihche ye Dihvo vo Jesucristo

⁴²⁻⁴³José yahn yan Arimatea ne, ama ihyan ndinan yahn nación yahn Israel. Ihyan min ne, quenani ino ye che a nun çahcantiyon Dendiohs. Nducote a ro min che víspera yahn ro che rahtetuhno ihyan ne, din nun ino ye chahn ye nan Pilato, ne chica ye sahn che cuahnecun se che cuhche ye Dihvo vo.

⁴⁴Pilato ne, ama cuahn ino se che rahn ihyan min che a chih Dihvo vo. Tuhme cah se capitán me, ne tumerune se sahn ndete che cuaco. ⁴⁵Rahn capitán me ri se sahn te cuaco, ne cahneacun se che cahñ ye, cuhche ye Dihvo vo. ⁴⁶Tuhme chahn José, ca ye ama tino cua, quenda ye. Ndedevah ye Dihvo vo, chahcotuma ye tino me ihyan, chacondihte ye ihyan chete ama yayan che ndindah nan yava, ne necahde ye chende yayan me nduco ama tu chahno. ⁴⁷María yahn yan Magdala man, María che chaco José man ne, chahn ye ndihchero ye nan che quenun Dihvo vo.

Dihvo vo Jesucristo ne, ntuche ye van tenahn

16 ¹Cuahn che a chuh ro che rahtetuhno ihyan ne, María yahn yan Magdala man, Salomé man, María che chaco Jacobo man ne, ca ye nunedan cava che cahñ ye nan yayan, cuacotahme ye Dihvo vo. ²Ro min ne, ro che ndeva ndate. Ura che a quendah yahn ne, nda ye nan yayan me, ³ne rahn ye van man ye nduco vih:

—¿Taca che metah duh che cahnevi tu che ntude nduco chende yayan me?

⁴Ate cuahn che ndihchero ye ne, a ndavi tu ndico me che ntude nduco chende yayan me. ⁵Chenda ihyan chahn chete yayan me, ne ndihchero ye ama ángel che va ye lado tah cuaco, ndacotuma ye ama tino cua chahte, ne dihya ihyan chahn chi. ⁶Tuhme rahn ángel me ri ye ihyan:

—Hua dihya nchuhn co. Nchuhn ne, rinuhn ne Jesús yahn yan Nazaret, ihyan min che quenah yah ye. Ate ametah ye muhn. A ntuche ye. Condihche ne tan nan che chacondihte ye ihyan; ametah ye. ⁷Cuahn nchuhn ngo ne Pedro man, ihyan apóstol chenhahn man, te cahñ Dihvo vo estado yahn Galilea tahque menah che co nchuhn. Min ndihchero ne ihyan nduhca che a rahn ye ri ye nchuhn.

⁸Ndaca ihyan ndahta chahn nan yayan me, conahn ye rano ye, nde tuno rendoh ye che dihya ye chi, ate hua rahn ye nduco nde ama ihyan che chahno chi ye, te vah ye.

*Dihvo vo Jesucristo ne, chihnde ro ye
nan María yahn yan Magdala*

⁹Cuahn che a ntuche Dihvo vo vatiyan ro che ndeva ndate ne, chihnde ro ye menah vihca nan María yahn yan Magdala,

ihyan min che chenun ndache vaco chihnga ihyan ro menan me, ndetendah Dihvo vo. ¹⁰Chahn ihyan min chengo ye ihyan apóstol. Ihyan chahn ne, ran ye man, raco ye man. ¹¹Ate hua chitahno ye che rahn ihyan ndahta me che ntuche Dihvo vo man, che ndihchero ye ihyan man.

Chihnde ro Dihvo vo Jesucristo nan o ihyan che chinduco ye ihyan

¹²Chihno min ne, chihnde ro Dihvo vo nan o ihyan che chinduco ye ihyan ura che chenun yune ye conahn ye. Ate a ntacorun Dihvo vo, ametah nduhca ye ro menan. ¹³Tuhme chahn ihyan chahn chengo ye ihyan chenahn che chinduco ye Dihvo vo. Ate a namin no tun, te hua chitahno ihyan chahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, chihquentiyon ye ihyan apóstol che cahn ye cuahndudo ye

¹⁴Adiva ne, chihnde ro Dihvo vo nan ihyan apóstol che ndichiama chahn ura che vate ye reh ye nan mesa. Chihya ye ihyan chahn yahn che hua chitahno ye che rahn ihyan che a ndihchero ye ihyan che a ntuche ye. ¹⁵Namin rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuahn nchuhn numachahte iyehense, cuahndudo ne ndudo ndah yahn Dendiohs, cahnevan nducoyaca ihyan. ¹⁶Ihyan che cotahno ye man, cuedenune ye man ne, ndevahn ye. Ate ihyan che hua cotahno ye ne, conda ye. ¹⁷Ihyan che ritahno ye ne, din ye vederihno. Numacuahn vederihquentiyon yahn ndetendah ye vaco chihnga man, cahma ye tama te o nan devaco man, ¹⁸nahn tah ye ihyan cah, ne din ye che ndoyahn ye man. Namin ndete che denan cotah ye ama cu tan, o cuh ye veneno ne, hua dehva co yahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, conahn ye vahchetero

¹⁹Chihno nte Dihvo vo nduco ihyan chahn ne, din Dendiohs che conahn ye vahchetero, chihnde ye lado tah cuaco ye. ²⁰Me ihyan apóstol ne, chahtechica ye numachahte, cahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs. Rinan Dihvo vo ihyan, ne redin ye che renahn nducoyaca ihyan che cuaco ndudo che rahndudo ihyan chahn yahn vederihno che redin ye. Tihca chi.

NDUDO NDAH YAHN DIHVO VO JESUCRISTO CHE DIRUN SAN LUCAS

---

1 ¹Ama yahn ihyan, dirun ye rine quenán yahn dehtenduh che chi vān uvo, ²nduhcā che a rente ihyan che, nde ro che canān, ndihchero mān ye mān, cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs mān. ³Ndih Teófilo che yahinó ndih, namin rahcó che ndāhcā che tihcā dín. Chemin che ndeh nduyo nedin damá nduco cudādo, ndudo yahn queri āma che chi. Mān ne, a dirún yahn ne nducuahn chemin, ⁴cāva che codevano ndah ne te cuāco ndudo che chicuahn ihyan ndih.

*Tahve Dendiohs āma ángel, checu ye ndudo
che cuhndeyān Juān Bautista*

⁵Cuahn che quenán Herodes rey yahn Judea ne, chihnde āma chidocuyān che duche ye Zacarías, ndāta yahn Abías. Ihyan ndāhta yahn ye ne, duche ye Elisabet, ndāta yahn Aarón. ⁶Nduh che o ye ne, ndah ihyan ye, ne redinahñ ye nducuahn che rihquentiyon Dihvo vo Dendiohs. ⁷Ate metah dāya ye, te Elisabet ne, hua rendāca dāya ye. Avāne ne, nduh che o ye ne, a ndico ye.

⁸Ama yune ne, quendāh yahn chidocuyān che combiero yahn Zacarías che covāh ye nān Dendiohs. ⁹Chidocuyān chahn ne, ro ro redin ye sortear deh ntiyon din queri āma ye, ne ro min ne, quendāh yahn Zacarías che condā ye chete yāco chahte yahn Dihvo vo, cahcoyāhñ ye cuhn. ¹⁰Ura che riche cuhn me ne, revāh nducoyāca ihyan yān, chenun ye cuāhñ chevah. ¹¹Tuhme chihndero āma ángel che dechuh Dendiohs, chandi ye nān Zacarías lādo tāh

cuaco yahn nan ta. ¹²Cuahn che ndihchero Zacarías ángel me ne, ama dihya ye chi. ¹³Ate rahn ángel me ri ye ihyan:

—Zacarías, hua dihye co, te a chihnevan Dendiohs che chique. Man ne, ndahta yehn Elisabet ne, ndaca ama sahn daya te, ne coneñ che duche se, Juan. ¹⁴Ama co yene, ne namin co yeno ama yahn ihyan che cuhndeyan se, ¹⁵te daye ne, chahte vederihquentiyon cah Dendiohs, conan cuma se. Hua cuh se vino, nde hua cuh se nde ama nan nune che din che cocoh se. Conun Vaco Ndah yahn Dendiohs sahn nde ro che ametah cuhndeyan se. ¹⁶Ama yahn ihyan nación yahn Israel, din se che ndaconan cotahno ye Dihve ye Dendiohs. ¹⁷Nda se tahque menan ca che co Dihvo vo, conan cuma se vederihquentiyon nduhca che quenan cuma Elías, cava che ndoyan ihyan nduco indihthe yahn ye man, cava che cotahno ihyan Ndudo yahn Dendiohs nduhca che ritahno ihyan che ndah ihyan ye nan Dendiohs man. Tihca cahcoyan se chedave yahn ama yahn ihyan, cava che nevahnecon ye Dihvo vo.

¹⁸Chiquerune Zacarías ángel me:

—¿Taca cotahnó che rahn ne ne?, te u ne, a indihthe u. Namin ihyan ndahta yahn, a indihthe ye.

¹⁹Ndahconan ángel me yahn ye:

—U ne, Gabriel che redinahn che rihquentiyon Dendiohs. Man ye tahve ye u, cava che cahma ndoque ndudo ndah cuh. ²⁰Ndudo che a rahn ndoque ne, va che conahn, ate nducote hua chitehne ne, co lihme di, ne hua co nte nde nda ro che cuhndeyan daye.

²¹Numanahn min ne, ihyan yan chahn ne, chenan rino ye, ne rahn ino ye che ama rendah Zacarías chete yaco. ²²Cuahn che ndiquendah ye ne, redin tah redin nan ye, te chi lihme ye. Tuhme chenahn ihyan chahn che ndihchero ye ama vederihno chete yaco.

²³Cuahn che chihno ndate che quenan Zacarías ntiyon min ne, conahn ye ndevaco ye. ²⁴Chuh neve ro min ne, a quenun daya ihyan ndahta yahn ye Elisabet. Ihyan min ne, quenun ye vah; hua chahn ye nde ama cuan chete che uhn iyo, ne ndedecadino ye: ²⁵“Dihvé Dendiohs din ye vederihno cuh nducó. Man ne, ametah co cuihnán nan ihyan.”

***Nda ama ángel, checu ye ndudo che
cuhndeyan Dihvo vo Jesucristo***

²⁶Chihno te an iyo ne, tahve tun Dendiohs ángel Gabriel, cuahn ye ama yan lihn che duche Nazaret, estado yahn

Galilea. ²⁷Nda ye ndudo che dechuh Dendiohs yahn ama ndahta ntuco che duche ye María. Ndahta me ne, a va ndudo yahn ye che cahnevaco ye nduco José, ama ihyan che ndata yahn David. ²⁸Cuahn che nda ángel me nan che quenun ndahta me ne, rahn ye ri ye ihyan:

—Necuma di. Dendiohs ne, yahino ye di, ne nduco ye di. A tendahnun ye di van nducoyaca ndahta.

²⁹Cuahn che chihnevan ye che rahn ángel me ne, cuahn ino ye, ne ndedecadino ye: “¿Dehra cuande che tihca rahn ye nducó?” ³⁰Tuhme rahn ángel me ri ye ihyan:

—María, dehve rahque, te Dendiohs ne, yahino ye di. ³¹Man ne, ndaca ama daye, ne conehn che duche ye, JESUS. ³²Ihyan min ne, ama chahte vederihquentiyon conan cuma ye, te Daya Dendiohs che ama yudo ye ihyan. Dihvo vo Dendiohs ne, ndahco ye vederihquentiyon che quenan cuma David tah ye. ³³Chacantiyon ye ihyan nación yahn Israel, ne hua cuihno vederihquentiyon yahn ye.

³⁴Tuhme chiquerune María ángel me:

—¿Taca co conahn che rahn ne ne?, te u ne, ametah cahnevaco.

³⁵Ndahconan ángel me yahn ye:

—Co Vaco Ndah yahn Dendiohs, conun di, ne nduco vederihquentiyon yahn Dendiohs conahn. Chemin che daye che cuhndeyan ne, Daya Ndah yahn Dendiohs. ³⁶A ndihche che din Dendiohs nduco tahn vih Elisabet. Andahre a ndico te, ne hua rendaca daya te, ate man ne, quenun daya te a chi an iyo, ³⁷te Dendiohs ne, nducuahn che nahn ye ne, rinahn.

³⁸Tuhme rahn María:

—Conahn nduhca che rahn ne, te u ne, renevahnecún che rihquentiyon Dihvé Dendiohs.

Chihno min ne, conahn ángel me.

Chahn María chendihchero ye Elisabet

³⁹Ama o ro min ne, cuahn María ama yan che va cuahn icoyahn, estado yahn Judea. ⁴⁰Nda ye min ne, min chenda ye chete vaco Zacarías, ne necah ye Dendiohs Elisabet. ⁴¹Ndetahn chihnevan Elisabet che necah María Dendiohs ihyan ne, nuhn decuah yahn ye che quenun chete ye, ne chiya Vaco Ndah yahn Dendiohs, quenun ihyan. ⁴²Rahn ye:

—V̄an nducoȳaca ndahta ne, a tendahnun Dendiohs di. Namin a tendahnun ye daye. ⁴³Di che co chaco Dihvé. ¿T̄aca che man cochi quendihchero u? ⁴⁴Ndetahno che nte Dendiohs u ne, nuhn dayá che quenun cheté che chi yeno. ⁴⁵¡Ndah ro yehn che chitehne!, te conahn ndoque ndudo che dechuh Dihvo vo Dendiohs.

⁴⁶Tuhme rahn María:

Numacuahn chedave yáhn, rendeva yavenan Dihvé Dendiohs.

⁴⁷Ama yenó nduco ye, te ndedevahn ye u.

⁴⁸Andahre ama chevah u nan ye, ate necahco ye u.

Man ne, nducoȳaca ihyan cahma ye te ndah ro yáhn,

⁴⁹te Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye din ye vederihno nducó.

Ihyan min che cuaco, runecade ye nan nducuahn.

⁵⁰Numacuahn ro renan vahino ye nducoȳaca ihyan che renevahnecun ye ihyan.

⁵¹Ihyan min ne, redin ye vederihno rahte.

Rendahco ndiya ye ihyan che yade ye.

⁵²Rehnevi ye vederihquentiyon yahn ihyan che ndinan ye, ne redin ye che rinan ihyan che necun ye.

⁵³Rinan ye ihyan che renevahnecun ye Ndudo yahn ye, ne rihcoman ye ihyan che rahco ye che nde hua rendotenan ye ihyan.

⁵⁴Redin ye cudado ihyan nación yahn Israel, ne renan vahino ye ihyan,

⁵⁵nduhca che cah ye ndudo yahn ye

indihte yuhn vo Abraham nduco nducoȳaca ndata yahn ye.

⁵⁶Tenduh ino iyo quenán María v̄aco Elisabet, tuhme conahn ye ndevaco ye.

Chihndeyan Juan Bautista

⁵⁷Cuahn che tuno ro yahn Elisabet ne, chihndeyan daya ye.

⁵⁸Nducoȳaca ihyan nino ndevaco ye nduco ihyan yahn ye ne, a devano ye te ama quenán vahino Dendiohs ihyan, ne chi yeno ye nduco vih. ⁵⁹Chi nine ro ne, cuahn ihyan cava che conahn ye seña decuah me, ne nahn conahn ye che duche se Zacarías, nduhca che duche chida se. ⁶⁰Ate rahn chaco se.

—Hua, te Juan conan che duche se.

⁶¹Rahn ihyan chahn:

—¿Dehco ne?, te ametah nde ama ihyan yahn nchuhn che tihca duche ye.

⁶²Tuhme din tah ye che tumerune ye chida se taca nahn ye che conan che duche se. ⁶³Din tah chida se, chica ye nan che dirun ye, ne chaconahn ye: “Juan duche se.” Tuhme cuahn ino ihyan chahn. ⁶⁴A ura min no nuhnde cava chihya Zacarias, ndiquendah cahn ye, ne canan ndeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs. ⁶⁵Nde tahque cuahn ino ihyan chahn chi, ne chetuhn ndudo me numachahte estado yahn Judea.

⁶⁶Nducoyaca ihyan che checadino ye ne, rente ye nduco vih:

—¿Ama chahte ntiyon conan cuma sahn dihn cah!

Tihca rahn ye, te Dendiohs ne, nduco ye sahn.

Nduhca che cahndudo Zacarias

⁶⁷Chiya Vaco Ndah yahn Dendiohs, quenun Zacarias, ne cahndudo ye:

⁶⁸Ndeva vo yavenan Dihvo vo Dendiohs yahn Israel, te ndedevahn ye uvo yahn ye.

⁶⁹Van ndata yahn David, ihyan min che dinahn ye ndudo yahn ye ne, a tendahnun ye ama ihyan che ndedevahn ye uvo numacuahn vederihquentiyon yahn ye,

⁷⁰nduhca che cah ye ndudo yahn ye ro menan, cahndudo ihyan ndah che profeta yahn ye.

⁷¹Tihca ndedevahn ye uvo nan nducoyaca ihyan che hua ri rendihche ye uvo.

⁷²Renan vahino ye indihthe yuhn vo, ne redinahn ye ndudo ndah yahn ye che chihco cade ye.

⁷³Ndudo min che cah ye indihthe yuhn vo Abraham,

⁷⁴che ndedevahn ye uvo nan ihyan che hua ri rendihche ye uvo, cava che numa ino vo ndeva vo yavenan ye.

⁷⁵Numacuahn ro che cuahtenan vo iyehmse cuh ne, nahn che dave chedave yuhn vo nan ye.

⁷⁶Di, daya man, cuahndode ndudo yahn Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye.

Cahn tahque menan ca che co Dihvo vo, cahcoyan chedave yahn ihyan, cava che nevah necun ye ihyan.

⁷⁷Cah, checadino ihyan che ndedevahn Dendiohs uvo yahn ye, te nchahco ye nunde yuhn vo.

⁷⁸ Dendiohs yuhn vo ne, ama quenan vahino ye ihyan iyehnse. Chemin che caca Daya ye vahchetero,

⁷⁹ ndedevahn ye ihyan che cahnda yahn ye che vate ye tah vederih, din ye che ndahca cuahtenan ye.

⁸⁰ Me sahn dihn me ne, chihta se, ne chi chahte vededevano yahn se. Quechica se yahn nan che metah duhva, nde nda ro che canan cahdudo se ndudo yahn Dendiohs, chihnevan ihyan nación yahn Israel.

Chihndeyan Dihvo vo Jesucristo

2 ¹ Tahn min ne, chihquentiyon emperador Augusto César che conan caca nducoyaca ihyan che vate ye numachahte nan che rihquentiyon ye. ² Quenan Cirenio governador yahn Siria, ne cade ro min canan raconahn caca se ihyan. ³ Nducoyaca ihyan, adecotino che chenan ye ne, va che cahn ye, conan caca ye yan nan che chica ndata yahn ye. ⁴ José ne, chica ye yan Nazaret, estado yahn Galilea, cuahn ye yan Belén, estado yahn Judea, yan vaco David, te ndata yahn David ihyan. ⁵ Min va che conan caca ye. Namin min va che conan caca María, ihyan min che va ndudo yahn ye che cahnevaco ye nduco vih. Ihyan min ne, a nun cuhndeyan daya ye. ⁶ Cuahn che chenan ye Belén ne, nda ro yahn María che cuacoyahn ye. ⁷ Min chihndeyan daya ye che menan, ne chahcotuma ye decuah me nduco tino. Nducote hua ndaca ye nde ama vah ne, chahtenan ye ama vaco yuhdo. Chete ama inguhto nan che reh nun yuhdo, min din dave ye nan che chacondihte ye decuah me.

⁸ Nino yan Belén vatenduche ama o ihyan, redin ye cudado itecuche yahn ye. ⁹ Nahmin ne, nda ama ángel che dechuh Dihvo vo Dendiohs nan ihyan chahn. Adenan chiya dave nan che chenun ye, ne ama dihya ye chi. ¹⁰ Ate rahn ángel me ri ye ihyan:

—Hua dihya nchuhn co, te cochí, checu ama ndudo ndah, ne ama co yeno nducoyaca ihyan. ¹¹ Man ro cuh ne, min yan vaco David chihndeyan ama decuah. A decuah min che Dihvo vo CRISTO, ihyan min che ndedevahn ye nchuhn. ¹² Codevano nchuhn te cuaco ndudo che rí nchuhn, te ntaca ne decuah me, ndacotuma tino, quendite chete vaco yuhdo.

¹³ Adenan nda ama yahn ángel che chica ye vahchetero, chinduco ye ángel me, ndeva ye yavenan Dendiohs, ne rahn ye:

¹⁴ ¡Ndaḥca che ndeva nducoyaca ihyan numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero! Muhn iyehñse cuh ne, nducoyaca ihyan che yeno Dendiohs nduco ye ne, din Dendiohs che ndaḥca cuahtenan ye nduco vih.

¹⁵ Cuahn che conahn ángel chahn vahchetero ne, ihyan che redin ye cudado itecuche ne, rañn ye:

—Cuhn vo nduco vih yañ Belén, quendihchero vo vederihno che chi, nduhca che dechuh Dendiohs ndudo yuhn vo.

¹⁶ Ndetahno cuahn ihyan chahn, ne ntaca ye María nduco José nduco decuah me che quendite chete vaco yuhdo.

¹⁷ Cuahn che ndihchero ihyan chahn decuah me ne, rente ye nduhca che rañn ángel me yahn decuah me. ¹⁸ Nducoyaca ihyan che chihnevan ye che rente ihyan chahn ne, ama rahn ino ye. ¹⁹ María ne, quenun ino ye nducuahn che rente ihyan chahn, ne ndeva ye ndudo me chete chedave yahn ye. ²⁰ Tuhme conahn ihyan chahn, rendeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs, te a chinahn nducuahn ndudo che dechuh Dendiohs yahn ye, ne a man ye chihnevan ye man, ndihchero ye man.

Simeón nduco Ana

²¹ Chi nine ro me ne, nahn ye seña decuah me, ne chaconahn ye che duche JESUS, a nduhca che rañn ángel me ri ye María nde ro menan cuahn che ametah conun daya ye.

²² Moisés ne, dirun ye te ihyan ndahta che cuacoyahn ye ne, hua co condá ye chete vaco, nde tuno ro che a ndihco cade Dendiohs. María ne, quenun rino ye nde tuno ro min, tuhme cuahn ye nduco José yañ Jerusalén, quenda ye decuah me, cava che nahma ye nan Dendiohs. ²³ Tihca din ye, te a nihnde cade nan ley yahn Dendiohs: “Nducoyaca checahya chahn che rahteyan menan ne, va che cahco vih ihyan, cava che din ntiyon yahn Dendiohs.” ²⁴ Namin ndihco cade Dendiohs te nducoyaca ihyan ndahta che cuhndeyan daya ye ne, va che cah ye o icui, o o pichón cahya, cava che co te vedino, ne cah María vedino min.

²⁵ Ro min ne, min yañ Jerusalén va ama ihyan che duche ye Simeón. Ihyan min ne, ndah ihyan ye nan Dendiohs, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan. Quenan rino ye ro

che ndedevahn Dendiohs ihyan nación yahn Israel. ²⁶Cah Vaco Ndah yahn Dendiohs, che checadino ye te hua coh ye nde nda ro che ndihchero man ye ihyan min che dechuh Dihvo vo Dendiohs, cava che ndedevahn ye ihyan iyehense. ²⁷Din Vaco Dendiohs che cuahn Simeón yaco chahte, ne ura min nda José nduco María cava che nahma ye decuah me nan Dendiohs nduhca che a nihnde cade nan ley che dirun Moisés. ²⁸Simeón ne, chetah ye decuah me, quenuhn ye. Ndeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs, ne rahn ye:

²⁹ Dihvé Dendiohs, man ne, a co ndaca iyehense cuh.

Hua dehva rahco, te a chinahn ndudo che te ne, checadino.

³⁰ A ndihchero man decuah cuh yahn ne che ndedevahn ihyan iyehense.

³¹ A dechuh ne cava che ndedevahn ihyan iyehense.

³² Man che cuaco codevano ihyan tama nación Ndudo yahn ne, ne ndeva nducoyaca ihyan yavenan ihyan yahn ne, ihyan nación yahn Israel.

³³ José nduco María ne, ama chahn ino ye yahn ndudo che tihca rahn Simeón yahn decuah me. ³⁴Tuhme chica Simeón Dendiohs cava ihyan chahn, ne rahn ye nduco María:

—Condihe. Cuahn che cuihta decuah cuh che dechuh Dendiohs ne, ama yahn ihyan co tan ye nduco. Chemin che van ihyan nación yahn Israel ne, ama yahn ihyan ndevahn ye, ne ama yahn ye conda ye. ³⁵Nduco tihca cuhnde ro vederendedecadino yahn queri ama ye. Me di ne, va che choh ama vedeyah chahte.

³⁶Min chete yaco quenun ama indihnte ndahta che duche ye Ana. Ihyan min ne, rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs. Fanuel duche chida ye, ndata yahn Aser. Chihno ndache nduyo che chihnevaco ye ne, chih inchahn ye. ³⁷Ro min ne, a cun raco cun nduyo ye. Ro man, vino man, quenun ye chete yaco, revah ye man, rihnde ye yahte man. ³⁸Nda ye ura min, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Cahndudo ye yahn decuah me, chihnevan ama yahn ihyan che chenan rino ye ro che ndedevahn Dendiohs ihyan yan Jerusalén.

Chihta Dihvo vo Jesucristo yan Nazaret

³⁹José nduco María ne, dinahn ye nducuahn che ndihco cade Dendiohs, tuhme conahn ye yan vaco ye Nazaret, estado

yahn Galilea. ⁴⁰Dihvo vo Jesucristo ne, rihta ye, ne ama va vededevano yahn ye. Dendiohs ne, ama yahino ye ihyan.

Quenun Dihvo vo Jesucristo yaco chahte

⁴¹Nduyo nduyo, ro che renda vihco ro yudo ne, rahn José nduco María yan Jerusalén. ⁴²Cuahn che chi Dihvo vo ndichio nduyo ne, cuahn tun ihyan chahn vihco me. ⁴³Chuh vihco me ne, conahn ye, nde hua devano ye te quenan ca Dihvo vo min yan Jerusalén. ⁴⁴Rahco ye te co van ihyan che a conahn ye chinduco ye, ne rinuhn ye ihyan van ihyan yahn ye man, ihyan rendihche ye man. A numa ro vatechica ye, ⁴⁵ate nducote hua ntaca ye ihyan ne, ndaconan tun ye yan Jerusalén, rinuhn ye ihyan.

⁴⁶Nde nan che chi ino ro che rinuhn ye ihyan ne, ntaca ye ihyan chete yaco van sahn devano ley che dirun Moisés. Min quenun ye, rihnevan ye che rente sahn chahn man, retumarune ye sahn man. ⁴⁷Namin sahn chahn ne, retumarune se ihyan, ne ama rahn ino se yahn che ama va vededevano yahn ye man, yahn ndudo che rendahconan ye man. ⁴⁸Cuahn che ndihchero José nduco María che min quenun ye ne, ama chahn ino ye, ne rahn María:

—Dayá, ¿dehco che tihca din nduco nuhn?, te u nduco chide, ama chuhrihn nuhn, rendedecadino nuhn cave, rinuhn nuhn di.

⁴⁹Ndahconan Dihvo vo yahn ye:

—¿Dehco che rinuhn nchuhn u? ¿A hua devano te nan ntiyon yahn Chidá va che conán?

⁵⁰Ate hua chenahn ihyan chahn deh cuande che tihca rahn ye.

⁵¹Tuhme conahn ye nduco ihyan chahn yan vaco ye, Nazaret. Quendi redinahn ye che rahn ihyan chahn, ne quenun ino María nducuahn. ⁵²Dihvo vo ne, chihta ye, ne chi chahte vededevano yahn ye. Nahca quenan ye nan Dendiohs man, nan ihyan man.

Rahndudo Juan Bautista che va che nto ino ihyan nunde yahn ye

3 ¹Cuahn che chi ntihton nduyo che quenan Tiberio César emperador ne, Poncio Pilato quenan se gobernador yahn Judea. Herodes quenan se gobernador yahn Galilea, ne

dihno Herodes che duche se Felipe, quenán se gobernador yahn Iturea nduco Traconite. Lisanías quenán se gobernador yahn Abilinia. ²Anás nduco Caifás che chidocuyan che tahque ndinan. Nduyo min quechica Juan, daya Zacarías, yahn nan che metah duhva. Min cah Dendiohs che checadino ye ndudo che cuahndudo ye. ³Chihto ico Jordán canán rahndudo Juan che nto ino ihyán nunde yahn ye man, che cuedenune ye man, cava che nchahco Dendiohs yahn ye. ⁴Tihca chinahn nduhca che dirun ihyán profeta Isaías tuhca:

Cuahndudo ama se min yahn nan che metah duhva tuhca:

“Cuihcuyan nchuhn chedave yahn ne, te a nun nda Dihvo vo.

⁵Ihyán che redendah ye yune che ndahca ne, rendedecuto ye ya man,

rihtera ye ico man, cuete man, rene din cuaco ye nan che cueh man,

rendahco nahn ye nan che chihnga man.

Tihca va che cahcoyan ihyán chedave yahn ye,

⁶te codevano nducoyaca ihyán che ndedevahn Dendiohs ihyán.”

⁷Rahn Juan ri ye ihyán che renda ye cava che cuedenune ye:

—Nchuhn ne, nduhca cu tan tihchan ne. Hua rahco ne che nduco che cuedenune ne a ndevahn ne yahn castigo yahn Dendiohs che va che conahn. ⁸Va che nto ino nchuhn nunde yahn ne man, ndahca cuahtenan ne nan Dendiohs man. Hua ndere rahco ne che cochihve yahn ne che ndata yahn Abraham nchuhn, te hua redinahn ne. Ndete che nahn Dendiohs che ndere co yahn ndata yahn Abraham ne, andahre nan tu che tuhchan, co ndedecuan ca ye ndata yahn ihyán min. ⁹Nduhca che rihca ihyán yahn ndata che hua richihve ndute yahn, riquiyahn ye ne, tihca a nun techecade Dendiohs yahn nducoyaca ihyán.

¹⁰Tuhme tumerune ihyán:

—¿Deh va che din nuhn ne?

¹¹Ndahconan Juan yahn ye:

—Ihyán che va o tino yahn ye ne, va che cah ye ama yahn ihyán che metah yahn ye, ne ihyán che va che reh ye ne, va che conan ye ihyán che metah che cheh ye.

¹²Namin nda ama o sahn rica tumecadiyo cava che cuedenune se, ne tumerune se:

—Ihyan Ricuahn, ¿deh va che din nuhn ne?

¹³Ndahconan Juān yahn se:

—Hua cāca nchuhn tumecādiyo che tahque ndeh che co che rihquentiyon ley.

¹⁴Namin āma o sandādo ne, tumerune se:

—Nuhn, ¿deh va che din nuhn ne?

Ndahconan Juān yahn se:

—Hua duco nchuhn. Hua ndere cuih nunde ne yahn ihyan. Cuahtenan ne vedeyeno nduco tume che renevihve nchuhn.

¹⁵Āma yahn ihyan rendedecadino ye yahn Juān, ne recāh yeno ye chedave yahn ye, te rāhco ye te co a ihyan min che va cāde che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehñse. ¹⁶Ate rāhn Juān ri ye nducoyāca ihyan:

—Ndiyu u. Cochi tāma ihyan che tahque chahte vederihquentiyon yahn ye che co u. U ne, nde hua redin yahn che co mare āma sāhn decāhya yahn ye. U ne, rehdenuné ihyan, ate ihyan min ne, din ye che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn mān, din ye castigo ihyan nunde mān.

¹⁷Cuahn che retiveyāto ihyan trigo ne, renevahn ye ndute yahn, rih ndah ye. Ate dācheyāma yahn ne, renevin dāma ye, rihquiyahn ye. Atihnočā ihyan min, te a nun techecāde ye yahn nducoyāca ihyan. Ihyan che ndah ihyan ye nān Dendiohs ne, quenda ye ihyan vahchetero, ne ihyan che hua ndah ye ne, dechuh ye ihyan vān ruchiyahn che hua rintoh.

¹⁸Nduco āma ndeh ndudo che tuhchan, rahndudo Juān, ricuahn ye ihyan ndudo ndah yahn Dendiohs. ¹⁹Juān ne, riyāhve ye gobernador Herodes yahn che quenān se nduco Herodías, ndāhta yahn dihno se Felipe. Namin riyāhve ye sāhn yahn nducuahn nunde yahn se. ²⁰Chemin che chihquentiyon se che quenun Juān vacoyahn, ne nduco chemin decuihta nduh se nunde yahn se.

Chedenune Dihvo vo Jesucristo

²¹Cuahn che chihno chedenune āma yahn ihyan nación yahn Israel ne, ndā Dihvo vo, chedenune ye. Chihno min ne, nahmin che revāh ye ne, ndondah vahchetero. ²²Nduhcā che ro āma icui ne, tihcā chi ro Vaco Ndah yahn Dendiohs, chiya, quenun ihyan. Tuhme chihnevan ye āma ndudo che chica vahchetero che rāhn:

—Di che Dayá. Yahinó di. Ama yenó ndoque.

²³⁻³⁸A tahn min che canan Dihvo vo, redin ye ntiyon yahn ye. A ri ye tenduh ndico ndiche nduyo.

Tuhca cochi ndata yahn Dihvo vo Jesucristo

Nde nan che canan ne, dendah Dendiohs Adán. Daya Adán ne, Set. Daya Set ne, Enós. Daya Enós ne, Cainán. Daya Cainán ne, Mahalaleel. Daya Mahalaleel ne, Jared. Daya Jared ne, Enoc. Daya Enoc ne, Matusalén. Daya Matusalén ne, Lamec. Daya Lamec ne, Noé. Daya Noé ne, Sem. Daya Sem ne, Arfaxad. Daya Arfaxad ne, Cainán. Daya Cainán ne, Sala. Daya Sala ne, Heber. Daya Heber ne, Peleg. Daya Peleg ne, Ragau. Daya Ragau ne, Serug. Daya Serug ne, Nacor. Daya Nacor ne, Taré. Daya Taré ne, Abraham. Daya Abraham ne, Isaac. Daya Isaac ne, Jacob. Daya Jacob ne, Judá. Daya Judá ne, Fares. Daya Fares ne, Esrom. Daya Esrom ne, Aram. Daya Aram ne, Aminadab. Daya Aminadab ne, Naasón. Daya Naasón ne, Salmón. Daya Salmón ne, Booz. Daya Booz ne, Obed. Daya Obed ne, Isaí. Daya Isaí ne, David. Daya David ne, Natán. Daya Natán ne, Matata. Daya Matata ne, Mainán. Daya Mainán ne, Melea. Daya Melea ne, Eliaquim. Daya Eliaquim ne, Jonán. Daya Jonán ne, José. Daya José ne, Judá. Daya Judá ne, Simeón. Daya Simeón ne, Leví. Daya Leví ne, Matat. Daya Matat ne, Jorim. Daya Jorim ne, Eliezer. Daya Eliezer ne, Josué. Daya Josué ne, Er. Daya Er ne, Elmodam. Daya Elmodam ne, Cosam. Daya Cosam ne, Adi. Daya Adi ne, Melqui. Daya Melqui ne, Neri. Daya Neri ne, Salatiel. Daya Salatiel ne, Zorobabel. Daya Zorobabel ne, Resa. Daya Resa ne, Joana. Daya Joana ne, Judá. Daya Judá ne, Semei. Daya Semei ne, Matatías. Daya Matatías ne, Maat. Daya Maat ne, Nagai. Daya Nagai ne, Esli. Daya Esli ne, Nahum. Daya Nahum ne, Amós. Daya Amós ne, Matatías. Daya Matatías ne, José. Daya José ne, Jana. Daya Jana ne, Melqui. Daya Melqui ne, Leví. Daya Leví ne, Matat. Daya Matat ne, Elí. Daya Elí ne, José.

Tihca cochi ndata yahn José. Nducoyaca ihyan ne, rahco ye te Dihvo vo Jesucristo ne, daya José ihyan.

Chundah ne, tumarande se Dihvo vo Jesucristo

4 ¹Dihvo vo ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, ne chica ye min ico Jordán. Din Vaco Dendiohs che

cuahn ye yahn nan che metah duhva. ²Min quenán ye o raco ro, ne chundah ne, retumarande se ihyan. Nducuahn ro min ne, hua cheh ye, ne chihno min ne, chí cuico ye. ³Tuhme rahn chundah me ri se ihyan:

—Ndete che Daya Dendiohs ndih ne, cuihquentiyon ne tu cuh che ndacondá pan.

⁴Ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun: “Ndiyu deman nduco pan co conun ico ihyan, te namin rendotenan ye Ndudo yahn Dendiohs.”

⁵Tuhme quenda chundah me Dihvo vo ama tingüete yaco, ne venchahteno nahma se ihyan nducuahn vederihquentiyon che va iyehñse. ⁶Rahn se ri se ihyan:

—U té nducuahn vederihquentiyon che tihchan ndih, ndete che dinahn ne che cahmá, te u va táh nducuahn, ne adecoduhno ihyan che náhn ne, co cáh ihyan. ⁷Ndete che cahntihya ne nan, ndeva ne yavenan ne, co yahn ne nducuahn.

⁸Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuehn vane chundah, te nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun: “Cuendeva yavenan Dihve Dendiohs, ne a ihyan min no codinehn che cahma ye.”

⁹Tuhme quenda se ihyan tin yaco chahte yahn yan Jerusalén, ne rahn se ri se ihyan:

—Ndete che Daya Dendiohs ndih ne, cava ne muhn. ¹⁰Hua dehva co yahn ne, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs:

Dechuh Dendiohs ángel yahn ye cava che conduco ye ndih,

¹¹din ye cudado ndih cava che hua dehva co yahn ne.

¹²Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Namin nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun: “Hua tumarende Dihve Dendiohs.”

¹³Cuahn che chihno tumarande chundah me Dihvo vo ne, conahn se. Quenan rino se nde nda ama ro che ndahca cava se.

***Dihvo vo Jesucristo ne, canan redin ye
ntiyon yahn ye estado yahn Galilea***

¹⁴Dihvo vo ne, quenán cuma ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, ne conahn ye estado yahn Galilea.

Nducuahñ yān ne, āma chetuhn ndudo yahn vederihquentiyon che quenān cuma ye. ¹⁵Ricuahn ye chete yāco, ne rendeva nducoyāca ihyan yavenān ye.

Ndetendāh ihyan Dihvo vo Jesucristo yān Nazaret

¹⁶Ndā Dihvo vo yān Nazaret nān che chihta ye, ne rahn ye yāco ndate ndate, ro che rahte tuhno ihyan. Āma ro ne, chendā ye chete yāco, ne chandi ye cāva che cuahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs. ¹⁷Sāhn che redin cudādo yāco me ne, cāh se cāca che dirun ihyan profeta Isaías ihyan. Cuahn che ntā ye cāca me ne, cahndudo ye nān che ndirun tuhca:

¹⁸Vaco Dihvé Dendiohs ne, quenun u.

Dechuh Dendiohs u, cāva che cacuāhn ndudo ndah yahn ye, cahnevan nducoyāca ihyan che necun ye mān, cāva che cuahndudó che va ye vedeyeno che nchahco ye yahn ihyan che nto ino ye nunde yahn ye mān.

¹⁹Dín che co ro nān ihyan che hua ro nān ye mān, ndedevāhn ihyan che yah rahno ye, redin nunde yahn ye mān, cuahndudó nduhca che yahino Dihvo vo Dendiohs ihyan iyehñse mān.

²⁰Chihno min ne, ndechetihve Dihvo vo cāca me, necāh ye sāhn che redin cudādo yāco me, ne chihnde ye. Nducoyāca ihyan che chenun ye chete yāco me ne, vateyān ye numacuahn vedeneñun. ²¹Tuhme rāhn ye:

—Mān ro cuh ne, a chinahn ndudo che chihno cahndudó, chihnevan nchuhn.

²²Chi yeno nducoyāca ihyan nduco Dihvo vo, ne rahn ino ye yahn ndudo ndah che rente ye. Ate canān tumerune ye vān mān ye nduco vih:

—¿A ndiyu sāhn tih che dāya José me?

²³Rāhn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuāco te nahn cāhma nchuhn nducó ndudo cuh: “Doctor, tahque ndah che codique man di. Codin muhn yān vaque vederihno nduhca che din min yān Capernaum.”

²⁴Quendi Dihvo vo, ne rāhn ye:

—Cuāco rāhn rí nchuhn te nde āma ihyan profeta, hua renevahñecun ihyan yān vāco ye ihyan. ²⁵Ro menān me ne, āma chihnde cuico, te hua chan co ino nduyo quenān māhn.

Ro min ne, ama vate ndahta vah nación yahn Israel, ne andahre min quenán ihyan profeta Elías, ²⁶ate hua dechuh Dendiohs ihyan, cava che conan ye nde ama ndahta vah chahn. Tahque ndah ye ne, dechuh ye ihyan, cava che conan ye ama ndahta vah yahn tama nación che va te yan Sarepta, nino yan Sidón. ²⁷Tama yune ne, a nación yahn Israel, vate ama yahn ihyan che ndi ye cah che rechá yute. Min quenán profeta Eliseo, ne namin hua din ye che ndoyahn nde ama ihyan chahn. Ate din ye che ndoyahn ama sahn nación yahn Siria che duche se Naamán, andahre sahn tama nación se.

²⁸Cuahn che chihnevan ihyan che chenun ye chete yaco me che tihcá rahn Dihvo vo ne, ama chi tan ye. ²⁹Ndetahno necuan ihyan chahn, ne quenda ye ihyan numacuahn vedetan cuahn chihito yan nan ama tin yava yaco cava che decava ye ihyan. ³⁰Ate hua chi din ihyan chahn tihcá, te chuh Dihvo vo van nducoyaca ye, ne cuahn ye.

Quenun vaco chihnga ama se

³¹Nda Dihvo vo Jesucristo yan Capernaum, estado yahn Galilea, ne ndate ndate, ro che rahte tuhno ihyan, ricuahn ye chete yaco. ³²Ihyan che rihnevan ye che ricuahn Dihvo vo ne, ama rahn ino ye, te numacuahn vederihquentiyon yahn ye ricuahn ye.

³³Ama yune ne, chenda Dihvo vo chete yaco me, ne min quenun ama sahn che quenun vaco chihnga sahn. Ama dito cah se:

³⁴—Ndi, Jesús yahn yan Nazaret, ¿dehco che rechádenun ne yune yahn nuhn? ¿A cochi ne che decuihno ne nuhn ne? U devano duh ndih. Ndi che Daya Dendiohs.

³⁵Chihquentiyon Dihvo vo vaco chihnga me:

—¡Cuenedihn chende! ¡Cuendiquendah sahn tih!

Ndetahno din vaco chihnga me che chendave sahn min nan nducoyaca ihyan che chenun ye min. Ate hua dehva chi yahn se, ne ndiquendah sahn. ³⁶Nducoyaca ye ne, ama dihya ye chi, ne rente ye van man ye nduco vih:

—¡Ama chahte vederihquentiyon quenán cuma ihyan tih! ¡Nde vaco chihnga redinahn ndudo yahn ye, ne rendiquendah!

³⁷Numachahte estado yahn Galilea, chetuhn ndudo yahn vederihno che redin Dihvo vo.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn indahn Simón Pedro

³⁸Chihno min ne, ndiquendah Dihvo vo chete yaco me, ne cuahn ye ndevaco Simón. Indahn Simón ne, quendihte ye, ndi ye cah ihno. Chica ihyan ndevaco ye Dihvo vo che din ye che ndoyahn ye. ³⁹Chahn nda ye nan ihyan min, ne chihquentiyon ye che cuavi cah me. Ndetahno ndoyahn ihyan min, ne necuan ye, cah ye, cheh Dihvo vo nduco combiero yahn ye.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama yahn ihyan cah

⁴⁰Ura che a chehche yahn ne, quenda ihyan nducoyaca ihyan cah yahn ye che ndeh nan cah ndi ye, cuahn ye nan Dihvo vo. Nahn tah ye queri ama ihyan cah chahn, ne ndoyahn ye. ⁴¹Van ihyan cah chahn ne, nduco ama yahn ihyan che chenun vaco chihnga ihyan, ne ndetendah Dihvo vo vaco chihnga chahn. Cuahn che rendiquendah ne, rah:

—Ndih che Daya Dendiohs.

Ate chihco yudo Dihvo vo vaco chihnga chahn, ne hua cah yune ye che cahma duh ihyan ye, te a devano che a ihyan min che a va cade che ndedevahn ye ihyan iyehanse.

Quechica Dihvo vo Jesucristo estado yahn Galilea rahndudo ye

⁴²Tama ro cuahn che a chi dave ne, cuahn Dihvo vo ama cuan nan che metah duhva, ne min cuahn ihyan yan, quenuhn ye ihyan. Ntaca ihyan chahn ihyan, ne rahn ye nduco ye che hua ndaca ye min, te nahn ihyan chahn che conan ca ye. ⁴³Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Va che cahn yan chenahn, cacuahn ndudo ndah yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, te a cava chemin che cochí.

⁴⁴Tuhme quechica ye nduh yan nduh yan, estado yahn Galilea, ricuahn ye chete yaco.

Din Dihvo vo Jesucristo vederihno, ne ama yahn yahca chetah Simón nduco combiero yahn ye

5 ¹Ama yune ne, nti Dihvo vo chihto vine yahn Galilea, ne ama chi dama ihyan nan ye, cava che cahnevan ye Ndudo yahn Dendiohs. ²Ndihchero Dihvo vo che vate o barco nan nune chihto vine me. Ihyan che retah yahca ne, a ndiquendah ye chete barco chahn, ne ura min ne, renano ye

yana yahn ye. ³Cuahn Dihvo vo, ne chenda ye chete barco che yahn Simón, ne chica ye favor ihyan che cacahca ye barco yahn ye nan che hua nino cuahn chihto vine me. Tuhme chihnde ye chete barco me, ne canan chicuahn ye ihyan che ndi dama ye min. ⁴Cuahn che chihno chicuahn ye ne, rahn ye ri ye Simón:

—Cuicahque barco cuh cuahn nan che yano nune, ne cuih yana yehn cava che cota yahca.

⁵Ndahconan Simón yahn ye:

—Ihyan Ricuahn, a numa yan din nuhn ntiyon, ne nde ama yahca hua chetah nuhn. Ate nducote a ndih che rihquentiyon ne ne, cuíh yana.

⁶Tihca din ihyan chahn, ne ama chito yahca nde a canan rendan yana me. ⁷Tuhme din tah ihyan chahn yahn combiero yahn ye che chenun ye barco che tama me, cava che chi ye conan ye ihyan. Nda ihyan chahn, ne van nducoyaca ye decuto ye yahca nduh che o barco chahn, nde tuno adeche cuehchenun van nune. ⁸Cuahn che ndihchero Simón che tihca chi ne, chehntihya ye nan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Dihvé, u ne, ndiyu ihyan che co cochí nan ne, te u ne, ihyan nunde u.

⁹Tihca rahn ye, te cuahn ino ye nduco nducoyaca ihyan chahn yahn vederihno che din Dihvo vo che ama yahn yahca ndaca ye. ¹⁰Namin cuahn ino nduh che o daya Zebedeo che duche ye Jacobo man, Juan man. Ihyan chahn che combiero yahn Simón. Ate rahn Dihvo vo ri ye Simón:

—Dehve rahque, te nduhca che redin ntiyon che retah yahca ne, man ne, tihca din ntiyon, din dame ihyan cava che conduco ye u.

¹¹Tuhme ndetendah ihyan chahn barco chahn van nune, ne chihcoman ye ntiyon yahn ye man, dehtenduh yahn ye man, ne cuahn ye, chinduco ye Dihvo vo.

***Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama
sahn che ndi se cah che rechá yute***

¹²Ama yune ne, quenan Dihvo vo ama cuan yan, ne nda ama sahn che ndi se cah che rechá yute. Cuahn che ndihchero se Dihvo vo ne, cuahn se, chehntihya se nan ye. Chica se favor ihyan, ne rahn se:

—Dihvé, a devanó te co din ne che ndoyáhn, ndete che nahn ne.

¹³Nahn t̄ah Dihvo vo sahn, ne rahn ye:

—¿T̄aca hua? Náhn. Man ne, a ndoyehn.

Chihno rahn ye chemin ne, a ndet̄ahno ndoyahn se. ¹⁴Tuhme chihquentiyon ye sahn che hua cahma se nduco nde ama ihyan t̄aca chi che ndoyahn se. Rahn ye ri ye sahn:

—Nducote a ndoyehn ne, cuehn nan chidocuyan, ne cah vedino che ndihquentiyon Moisés, cava che ndihchero nducoyaca ihyan che a ntoyehn.

¹⁵Ama nun chetuhn ndudo yahn vederihno che tihca din Dihvo vo, ne ama yahn ihyan ri dama ye ro ro, cava che cahnevan ye che ricuahn Dihvo vo man, cava che din Dihvo vo che ndoyahn ihyan che cah ye man.

¹⁶Ura va ne, rahn Dihvo vo deman ye nan che metah duhva, ne min revah ye.

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama sahn che ndi cheche se

¹⁷Ama ro cuahn che ricuahn Dihvo vo ne, min vate sahn fariseo nduco sahn devano ley che dirun Moisés che chica se nducuahñ yan yahn Judea man, yan Jerusalén man, cava che cahnevan se che ricuahn ye. Dihvo vo ne, redin ye che rendoyahn ihyan cah, te quenán cuma ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo Dendiohs.

¹⁸Ura min nda ama o ihyan, nda ye ama sahn che ndi cheche se, quendite se nan yundo. Nahn condá ihyan chahn nduco se chete vah, cava che condihte ye sahn nan Dihvo vo. ¹⁹Ate hua chi chuh ihyan chahn nduco se chendevah, te ama yahn ihyan ndito ye min. Tuhme cocha ye tin vah me, ne ntihne ye ama ndi ima vah. Nde min ndedevah ye yundo nan che quendite se cuahn chete vah nan nducoyaca ihyan. Nduco tihca nda se nan Dihvo vo.

²⁰Ndihche Dihvo vo nduhca che ritahno ihyan chahn, ne rahn ye ri ye sahn che ndi cheche me:

—A nchahcó nunde yehn.

²¹Sahn fariseo chahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, rendedecadino se: “¿Duh sahn tih che redin duche yahn se Dendiohs?, te nde ama ihyan hua co nchahco ye nunde, atenán Dendiohs.”

²²Ate a devano Dihvo vo che tihca rendedecadino sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Dehco che tihcā rendedecadino nchuhn? ²³ ¿Deh che tahque ndahcā cahmá: “A nchahcó nunde yehn,” o cahmá: “cuenecuen, cuique”? ²⁴ Ate cava che cadino nchuhn te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va vederihquentiyon yáhn cava che nchahcó nunde yahn ihyan muhn iyehense cuh ne, condihche ne.

Tuhme rahn ye ri ye sahn che ndi cheche me:

—Rihquentiyón di. Cuenecuen, cotah yundo yehn, conahn ndevaque.

²⁵ Ndetahno necuan se, chetah se yundo yahn se, ne numacuahn vedeyeno rendeva se yavenan Dendiohs. Chuh se mendahn yahn nducoyaca ihyan che chenun ye min, ne conahn se ndevaco se. ²⁶ Rahn ino nducoyaca ihyan chahn, ne rendeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs, ne rahn ye:

—Man che cuaco ne, ndihchero vo vederihno.

Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye Leví che conduco se ihyan

²⁷ Cuahn che chica Dihvo vo min ne, ndihchero ye ama sahn rica tume cade iyo che duche se Leví, va se nan che rica se tume. Rahn ye ri ye sahn:

—Cuhn vo ndoque, condoque u.

²⁸ Ndetahno chihcoman se ntiyon yahn se man, nducuahn che va yahn se man, ne necuan se, cuahn se, chinduco se Dihvo vo.

²⁹ Adiva ne, chihquentiyon Leví che chindah comida ndevaco se, ne cah se, cheh Dihvo vo nduco ama yahn ihyan, chenun van ama yahn sahn rica tume cade iyo. ³⁰ Ama o sahn fariseo nduco sahn devano ley che dirun Moisés ne, chi yudo yahn se, ne tumerune se ihyan apóstol yahn Dihvo vo:

—¿Dehco che tihcā redin nchuhn che reh ne, rih ne dama nduco sahn nunde man, nduco sahn rica tume cade iyo man ne?

³¹ Ndahconan Dihvo vo yahn sahn chahn:

—Ihyan che hua cah ye ne, hua rendotenan ye sahn doctor, ate ihyan che cah ye ne, nahn ye sahn. ³² Atihnoça u, te ndá cava ihyan nunde cava che nto ino ye nunde yahn ye, ndiyu cava ihyan che rahco ye che metah nunde yahn ye.

Sahn devano ley che dirun Moisés ne, tumerune se Dihvo vo Jesucristo yahn yahte

³³ Tuhme tumerune sahn chahn Dihvo vo:

—¿Dehco che sahn che rahn nduco Juan Bautista nduco sahn che rahn nduco sahn fariseo ne, ama rahte se yahte man, revah se man, ne sahn che rahn ndoque ne, reh se man, rih se man, ro ro ne?

³⁴Ndahconan Dihvo vo yahn se:

—A devano nchuhn te ihyan che nduco ye sahn rihnevaco ne, hua rahte ye yahte. ³⁵Ate ndete che cuavi sahn min ne, tuhme che cuaco ne, cuahte ye yahte.

³⁶Namin nte ye tama te o ejemplo, chihnevan sahn chahn:

—Nde ama ihyan ne, hua rendeh ye ama tino ra cava che necahnan ye ama tino ndico. Ndete che tihca din ye ne, din ye che conda tino ra me. Avane ne, ama ndi tino ra nan tino ndico ne, chihnga ro, te hua dama. ³⁷Namin nde ama ihyan hua rih ye vino ra chete ima ndico, te redin vino che rendan ima, ne rinda vino man, ima man. ³⁸Chemin che nahn che cuih ihyan vino ra chete ima ra, cava che hua dehva co yahn vino man, ima man. ³⁹Ihyan che rih ye vino ndico ne, hua nahn cuh ye che ra, te rahn ye te tahque ndah rihn vino ndico.

Ihyan apóstol ne, tico ye indo trigo

6 ¹Ama ro che rahte tuhno ihyan ne, chuh Dihvo vo nan va chendata. Ihyan apóstol yahn ye ne, tico ye indo trigo, ne rendihvenun tah ye, reh ye ndute yahn. ²Tuhme rahn ama o sahn fariseo ri se ihyan chahn:

—¿Dehco che tihca redin nchuhn?, te a va cade che hua co din vo ntiyon ro che rahte tuhno ihyan.

³Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿A hua ndihchenan nchuhn che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs nduhca che din David ro che chi cuico ye nduco combiero yahn ye? ⁴A devano ne nduhca che chenda ye chete yaco yahn Dendiohs, ne cheh ye pan che va min, ne cah ye, cheh ihyan che nduco ye. Ate nduco nduh hua quendihco ye nunde, andahre pan chemin chan, a ndi vedino yahn Dendiohs, ne atenan chidocuyan co cheh ye.

⁵Quendi Dihvo vo rahn ye nduco sahn chahn:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, rihquentiyón nde nducuah che redin ihyan ro che rahte tuhno ye.

***Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn
ama sahn che ndi cuma tah se***

⁶Tama ro che rahte tuhno ihyan ne, chenda Dihvo vo chete ama yaco, chicuahn ye. Min quenun ama sahn che ndi cuma tah cuaco se. ⁷Sahn devano ley che dirun Moisés man, sahn fariseo man ne, rihno se Dihvo vo ndete che din ye che ndoyahn sahn min ro che rahte tuhno ihyan, cava che cuih nunde se yahn ye. ⁸A devano Dihvo vo che rendedecadino sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn che ndi cuma tah me:

—Cuenecuen, cuandi mendahn.

Necuan sahn min, chandi se. ⁹Tuhme rahn ye ri ye sahn chahn:

—Man ne, tumerune nchuhn: ¿Deh din vo ro che rahte tuhno ihyan ne? ¿A din vo che ndah, o din vo che hua ndah ne? ¿A cah yune vo che coh ihyan, o ndedevahn vo ihyan ne?

¹⁰Chaconan ye, ndihchero ye nducoyaca sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn che ndi cuma tah me:

—Cuacondihque tah.

Chacondihco tah se, ne ndetahnno ndoyahn tah se. ¹¹Ama chi tan sahn chahn, ne rente se van man se nduco vih deh din se nduco Dihvo vo.

Tendahnun Dihvo vo Jesucristo ndichio apóstol

¹²Tahn min ne, cuahn Dihvo vo ama cuete, ne min covah ye numa yan. ¹³Cuahn che chi dave ne, nedin dama ye ihyan che rinduco ye ihyan, ne tendahnun ye ndichio ihyan chahn cava che co ye apóstol. ¹⁴Ama ihyan chahn ne, Simón, ne chaconahn Dihvo vo che duche ye Pedro. Ihyan chenahn ne, Andrés, dihno Simón man, Jacobo man, Juan man, Felipe man, Bartolomé man, ¹⁵Mateo man, Tomás man, Jacobo, daya Alfeo man, Simón Zelote man, ¹⁶Judas, dihno Jacobo man. Namin nduco ama se Judas Iscariote, sahn min che ndihcue ndeh se Dihvo vo.

Chicuahn Dihvo vo Jesucristo ama yahn ihyan

¹⁷Cuenchahn Dihvo vo cuete me, ne ndo ye ama ya ico nduco ihyan chahn. Namin ama yahn ihyan che vate ye estado yahn Judea man, yan Jerusalén man, chihto yan Tiro

nduco Sidón man, ndo dama ye min nduco ye. Nda nducoyaca ihyan chahn, te nahn cahnevan ye che ricuahn Dihvo vo man, nahn ye che din Dihvo vo che ndoyahn ye man. ¹⁸Namin ndetendah Dihvo vo vaco chihnga che chenun ihyan. ¹⁹Ihyan che cah ye ne, nahn nahn tah ye Dihvo vo yahn che quenan cuma ye vederihquentiyon chahte, ne nducoyaca ihyan che tihca redin ye ne, ndetahno rendoyahn ye.

Ihyan che ndah ro yahn ye

²⁰Tuhme ndihchero Dihvo vo Jesucristo ihyan che rinduco ye ihyan, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nchuhn che chevah ne man, che necun ne man ne, ndah ro yahn ne, te ndi cuande ne van ihyan yahn Dendiohs.

²¹'Ndah ro yahn nchuhn che nahn cahnevan ne Ndudo yahn Dendiohs, te din ye conahn ne.

'Ndah ro yahn nchuhn che ndache ri ne, te din Dendiohs che co yeno ne.

²²'Ndah ro yahn nchuhn cuahn che cava u che rinduco nducoyaca ihyan, co tan ihyan nduco ne man, hua co ndihche ye nchuhn man, cahva ye nduco ne man, ndere cahma ye te duhtuno ihyan ne man. ²³Ro che tihca din ihyan nduco ne ne, ndahca che cah yeno ne chedave yahn ne, te cuahn che nda ne vahchetero ne, a va yan che ndah cava ne. Ndahca che necahco ne te ihyan ndico yahn ihyan tan chahn ne, a tihca din ye nduco ihyan profeta.

²⁴'Ate yah ri cava ihyan cuihca, te atenan man ro cuh che vate ye vedeyeno.

²⁵'Yah ri cava ihyan che hua rendotenan ye Ndudo yahn Dendiohs che rahco ye, te nda ro che ndotenan ye.

'Yah ri cava ihyan che yeno ye, te nda ro che co ran ye.

²⁶'Yah ri cava ihyan che rahn nducoyaca ihyan che ndah ihyan ye, te ihyan ndico yahn ihyan chahn tihca rahn ye yahn ihyan che din ca ye che profeta ye.

Nahn che din yahino vo ihyan che hua ri rendihche ye uvo

²⁷'Rahn ri nchuhn: codin yahino ne ihyan che hua ri rendihche ye nchuhn. Codin ne che ndah nduco ihyan che tan ye nduco ne. ²⁸Ndah cahma ne yahn ihyan che rahva ye nduco ne, covah ne cava ye. ²⁹Ndete che va ihyan che

din t̄an ye nduco ne ne, hua d̄ama co ne nduco ye. Ndete che nahn cahnevi ihyan tino rendiche nchuhn ne, tahque ndah cuahnecon ne che cahnevi ye nde cahteca ne che co che cuhma ne nduco ye. ³⁰Adecoduhno ihyan che cāca ye dehtenduh yahn ne, coc̄ah ne, ne ihyan che cahnevi ye deh che va yahn ne ne, hua nd̄aca ne. ³¹Nduhcā che nahn nchuhn che ndah din nducoyaca ihyan nduco ne ne, tihcā codin ne che ndah nduco ye.

³²'Ndete che din yahino nchuhn dem̄an ihyan che yahino ye nchuhn ne, ¿dehra cochihve yahn ne? Nde ihyan che duhtuno ihyan ye ne, tihcā redin ye. ³³Ndete che dem̄an ihyan che ndah ihyan ye nduco nchuhn, ndah din ne nduco ye ne, ¿dehra cochihve yahn ne? Nde ihyan che duhtuno ihyan ye ne, tihcā redin ye. ³⁴Ndete che dem̄an ihyan che co nedihve ye yahn nchuhn, cāh ne, tumanan ye ne, ¿dehra cochihve yahn ne? Nde ihyan che duhtuno ihyan ye ne, tihcā recāh ye, retumanan combiero yahn ye che co nedihve ye yahn vih. ³⁵Ate nchuhn ne, codin yahino ne nde ihyan che hua ri rendihche ye nchuhn. Codin ne che ndah. Coc̄ah nchuhn, tumanan ihyan, nde hua cuahtenan rino ne che nevihve yahn ne. Ndete che tihcā din nchuhn ne, Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye ne, nd̄ahco menun ndahva ye yahn ne, nedin daya ye nchuhn, te ihyan min ne, ndah ye nde nduco ihyan che duhtuno ihyan ye mān, ihyan che nde hua renecāh ye nundihve cuahn ihyan mān. ³⁶Nduhcā che renan vāhino Chida nchuhn nducoyaca ihyan ne, tihcā codin ne.

Nduhcā che va che cuahtenan vo nduco ihyan

³⁷'Hua nd̄ahchenan nchuhn ihyan, ne hua conan cuma che techecāde Dendiohs yahn ne yahn nunde min, din ye castigo nchuhn. Cuenchahco ne yahn ihyan, ne nchahco Dendiohs yahn ne. ³⁸Codin nchuhn che ndah nduco ihyan, ne din Dendiohs che ndah nduco ne, nde tihden̄an ca ye nd̄ahco menun ye yahn ne. Tihcā, te nduhcā che redin ne nduco ihyan ne, atihnocā nd̄ahco menun Dendiohs yahn ne.

³⁹Tuhme nte Dihvo vo ejemplo cuh, chihnevan ihyan chahn:

—A devano nchuhn te ama sāhn nān ve hua co quendanan se tama sāhn nān ve, te coranun nduh che o se ive yāhn. ⁴⁰Tahque

devano ihyan ricuahn che co ama sahn che rahn. Ate cuihno cuahn sahn min ne, anduhneva che devano ihyan ricuahn yahn se ne, tihca codevano se. Hua chuhnan vededevano yahn se.

⁴¹Ndete che rihco nchuhn cuḁado nunde yahn tama ca ihyan, ne hua retumacah ne nunde yahn man ne ne, anduhneca ndete che ndihchero ne ama iyaca che quenun ndutenan ye, ate nde hua retumacadino ne che quenun ama vihto ndutenan man ne. ⁴²Ndete che tihca ne, o nan o chende ne. Nde hua quenan yahn ne che cahma ne co ne ihyan: “Conán di cava che hua condihque nunde”, te nde hua retumacadino ne che tahque chihnga redin man ne. Tahque ndah che dinoca cahcoman ne che chihnga redin ne, tuhme co conan ne ihyan cava che runecade cochica ye.

Ejemplo yahn yahn ndata

⁴³Yahn ndata che ndah ne, ndah ndute yahn, ne yahn ndata che hua ndah ne, hua ndah ndute yahn. ⁴⁴Ama yahn ndata ne, ro deh yahn cuahn che ri ndute yahn. Ndute higo ne, hua retun ihyan tin yahn yan, nde hua retun ye uva nan dihyo yan. ⁴⁵Ihyan che ndah ye ne, redin ye dehtenduh che ndah, te ndah chedave yahn ye, ne ihyan che hua ndah ye ne, redin ye dehtenduh che hua ndah, te hua ndah chedave yahn ye. Nan ndudo yahn ihyan ne, rihcoro nduhca ihyan ye.

⁴⁶¿Dehco che rahn nchuhn ri ne u: “Dihve nuhn, Dihve nuhn ne”?, te hua redinahn ne che rihquentiyón. ⁴⁷Adecoduhno ihyan che renda ye nan man, che rihnevan ye che rahn man, che redinahn ye che rihquentiyón man ne, cahma có nchuhn duh nduhca ye. ⁴⁸Ihyan min ne, nduhca ihyan che chihno ye vacó ye, ne vano chino ye nde nan yava, ne min chihco ye name yahn. Cuahn che chihta ico ne, ama dito chahn nune nan vah me. Ate hua chi quenda nune vah me, te nan yava va name yahn. ⁴⁹Me ihyan che rihnevan ye ndudo yahn, ne hua redinahn ye ne, ihyan min ne, nduhca tama ihyan che chihno ye vacó ye, nde hua chihco ye name yahn. Cuahn che chihta ico ne, ama dito chahn nune nan vah me. Ndora vah me, ne chihno chinda.

Nduhca che chitahno ama capitán

7 ¹Cuahn che chihno chicuahn Dihvo vo ihyan chahn ne, cuahn ye yan Capernaum. ²Ama capitán che va ye yan

min ne, va sahn decahya yahn ye che ama yahino ye sahn, ne chetah cah sahn. Ama tahn ndi se, adeche coh se. ³Cuahn che checadino capitán me yahn Dihvo vo che redin ye vederihno ne, dechuh ye ama o ihyan ndinan yahn ihyan nación yahn Israel, cava che caca ye favor ihyan che cahñ ye, ne din ye che ndoyahn sahn decahya me. ⁴Chahn ihyan chahn nan Dihvo vo, ne ama chica ye favor ihyan, ne rahn ye:

—Capitán cah ne, ndahca che conan ne ihyan, ⁵te yahino ye nación yuhn vo, ne chihno ye ama yaco yahn nuhn.

⁶Tuhme cuahn Dihvo vo nduco ihyan chahn. Cuahn che a nda nino ye ne, dechuh capitán me ndudo nduco ama o amigo yahn ye, rahn ye tuhca:

—Dihvé, hua denduh ne ndih cava no u, che chi ne nde chete vacó. ⁷A devanó te u ne, ndiyu ihyan che co chí nan ne. Nde nan che cochi ne, cuihquentiyon ne, ne ndoyahn sahn decahya yáhn. ⁸Che cahcantiyon ne ne, a devanó te va che conahn, te namin u ne, va ihyan che te ye vederihquentiyon quenán cumá, ne vate sandado yáhn. Rihquentiyón ama se che cahñ se, ne rahn se, ne rihquentiyón tama se che chi se, ne rechi se, ne nducuahn che rihquentiyón sahn decahya yáhn ne, redinahn se.

⁹Yahn che tihca rahn capitán me ne, cuahn ino Dihvo vo, ne chaconan ye, ndihchero ye ihyan che nduco ye, ne rahn ye:

—Cuaco rahn rí nchuhn te nde numachahte nación yuhn vo ne, hua rendacá ihyan che tihca ama ritahno ye.

¹⁰Cuahn che ndaconan ihyan che chahn ye ntiyon yahn capitán me ne, ntaca ye sahn che adeche coh me che a ntoyahn se.

***Ndedetuhche Dihvo vo Jesucristo ama
tenahn, daya ama ndahta vah***

¹¹Chihno min ne, Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye man, ama yahn ca ihyan man, cuahn ye ama yan che duche Naín. ¹²Cuahn che nda ye viyan me ne, tahn nun ye ihyan che cuahn ye cuhche ye ama tenahn daya ama ndahta vah. Ama ndiyahn ra sahn dihn min yahn ndahta vah me, ne ama yahn ihyan nduco ye. ¹³Cuahn che ndihche Dihvo vo ndahta vah me ne, quenán vahino ye tahn, ne rahn ye ri ye tahn:

—Hua cueque.

¹⁴Tuhme chahn nda ye, ne cah tah ye yave yahn tenahn me, ne sahn che nda se yave me ne, chahtendi rino se. Rahn ye ri ye tenahn me:

—¡Cuenecuen!

¹⁵Ndetahno necuan sahn dihn che a ndih me, ne canan rente se. Tuhme necah Dihvo vo sahn chaco se. ¹⁶Ama cuahn ino nducoyaca ihyan, ne rendeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs, ne rahn ye:

—Nda ama profeta van uvo, ihyan yahn Dendiohs. ¡Ama chahte vederihquentiyon quenana cuma ye! Dechuh Dendiohs ihyan.

¹⁷Ama chetuhn ndudo yahn vederihno che din Dihvo vo numachahte estado yahn Judea man, nduh cuan nan che nino min man.

***Dechuh Juan Bautista ihyan che rinduco
ye ihyan nan Dihvo vo Jesucristo***

¹⁸Ihyan che rinduco ye Juan Bautista ne, rahn ye ri ye ihyan yahn nducuahn vederihno che redin Dihvo vo. Tuhme cah Juan o ihyan chahn, ¹⁹ne dechuh ye ihyan cava che tumerune ye Dihvo vo, a ihyan min niyon ihyan che a va cade che dechuh Dendiohs ihyan, ndedevahn ye ihyan iyehense, o cuahtenan rino ye tama ihyan. ²⁰Nda ihyan chahn nan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Juan Bautista ne, dechuh ye nuhn, tumerune nuhn ndih: ¡A ndih ihyan che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehense, o cuahtenan rino nuhn tama ihyan ne?

²¹Ura min din Dihvo vo che ndoyahn ama yahn ihyan cah man, din ye che chi ro nan ihyan che ve nan ye man, ndetendah ye vaco chihnga che chenun ihyan man. ²²Tuhme ndahconan ye yahn ihyan chahn che dechuh Juan:

—Conahn nchuhn, cuenecah cuande ne Juan yahn nducuahn che ndihchero ne man, che chihnevan ne man. Ihyan che ve nan ye ne, redin che ri ro nan ye. Ihyan che ndi cheche cah ye ne, redin che rica ye. Ihyan che ndi ye cah che rechayute ne, redin che rendoyahn ye. Ihyan che a ndih ye ne, rendedetuhché ihyan. Ihyan che necun ye ne, ricuahn ndudo ndah yahn Dendiohs ihyan. ²³Ndah ro yahn ihyan che ritahno ye che dechuh Dendiohs u.

²⁴Cuahn che conahn ihyan chahn ne, rente Dihvo vo nduco ihyan che chenun ye min yahn Juan, ne rahn ye:

—¿Deh che chahn nchuhn, ndihchero ne min yahn nan che metah duhva? ¿A ama nduco che ra yuhne? ²⁵¿Duh che chahn nchuhn, ndihchero ne tuhme? ¿A ama sahn che ninevaca se nduco tino ndah? A devano nchuhn te sahn che renevaca se nduco tino ndah man, rahte se vihco man ne, sahn chahn ne, chete vaco rey chenun se. ²⁶Tuhme ne, ¿duhra che chahn nchuhn, ndihchero ne? ¿A ndiyu ama profeta? Cuaco niyon, te ihyan min ne, tahque chahte vederihquentiyon che quenan cuma ye che co ihyan profeta chenahn. ²⁷A yahn ihyan min che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Con dihche, dechuh ama sahn tahque menan ca che co di, cuahndudo se ndudo yahn.

Cahcoyan se chedave yahn ihyan, cava che nevah necun ye di.

²⁸Rahn ri nchuhn te van nducoyaca ihyan iyehne ne, Juan Bautista che tahque chahte vederihquentiyon che quenan cuma ye. Ate ihyan che tahque necun ye van ihyan che rihquentiyon Dendiohs ne, tahque ndah ro yahn ye che co ihyan min.

²⁹Cuahn che tihca rahn Dihvo vo ne, ama yahn ihyan yan, nde sahn rica tumecadiyo, ndeva ye yavenan Dendiohs, te chahn ye, chehdene Juan ihyan. ³⁰Ate sahn fariseo nduco sahn devano ley che dirun Moisés ne, chahcotahn se che rihquentiyon Dendiohs, te hua chahn se che chehdene Juan sahn. ³¹Tuhme rahn Dihvo vo:

—¿Deh cahma yahn nchuhn che vate ne man ro cuh ne?

³²Nchuhn che vate ne man ro cuh ne, nduhchan sahn cahya che rahn se ri se combiero yahn se: “Tive nuhn cu retive, ne hua ndeh nchuhn. Cah ran nuhn nduhca che rah ran ihyan nan ndih tenahn, ne hua chaco nchuhn.” ³³Tihchan nchuhn, te nda Juan Bautista, ne hua cheh ye pan, nde hua chih ye vino, ne rahn ne te quenun vaco chihnga ihyan. ³⁴Nda u che rinducó nducoyaca ihyan, ne reh man, ri man, ne rahn nchuhn: “Nga ama se, ne ama reh se man, ama rih se vino man, rinduco se ihyan nunde man, sahn rica tumecadiyo man.” ³⁵Ate dehve din yahn che tihca rahn nchuhn, te nducoyaca ihyan devano, renahn ye te vededevano yahn Dendiohs ne, chemin che richihve.

Nchahco Dihvo vo Jesucristo yahn ama tahn nunde

³⁶Ama sahn fariseo ne, yahve se Dihvo vo che cheh ye nduco se, ne cuahn ye ndevaco se. ³⁷Ama tahn nunde che va te yan min ne, checadino te che min chete vaco sahn fariseo me va Dihvo vo, reh ye. Tuhme nda te, nda te ama frasco nunedan. ³⁸Chahn nda te, ne chehntihya te nan Dihvo vo. Ama raco te, ne canan te redcahnda te cah ye nduco nune ndutenan te. Rendedetih te nduco yudo tin te. Retenan te cah ye, ne chacotahma te nunedan me. ³⁹Ndihche sahn fariseo me, ne ndedecadino se: “Tahn tih ne, chihnga ihyan te. Ndete che cuaco che profeta ihyan tih ne, cadino ye duh ihyan te.”

⁴⁰Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn fariseo me:

—Simón, nté ama ejemplo, cahneven.

Ndahconan Simón:

—Ihyan Ricuahn, cuente ne, cahneván.

⁴¹Rahn ye:

—O se ne, quendihco se yahn ama ihyan. Ama se ne, quendihco se uhn ciento, ne tama se ne, quendihco se o raco ndiche.

⁴²Nducote metah dehva yahn sahn chahn ne, hua chi nedihve se yahn ye. Ate nchahco ye yahn nduh che o se. Man ne, cahme co u: ¿Cha sahn chahn che tahque yahino se ihyan min ne?

⁴³Ndahconan Simón:

—Rahcó te sahn che tahque ndeh quendihco se yahn ye.

Rahn Dihvo vo ri ye Simón:

—Ndahca rahn.

⁴⁴Chaconan ye, ndihchero ye ndahta me, ne tuhme rahn ye ri ye Simón:

—¿A chihque cudado nduhca che din ndahta tih ne? Chenda chete vague, ne hua te nune cava che ntu cah, ate ndahta tih ne, decahnda te cah nduco nune ndutenan te, ne ndedetih te nduco yudo tin te. ⁴⁵Di ne, hua tenan u che nevahnecon u, ate ndahta tih ne, nde ura che nda ndevaue, nde meniyon ne, hua reguan te retenan te cah. ⁴⁶Hua chih aceite tin, ate ndahta tih ne, chacotahma te nunedan cah. ⁴⁷Chemin che rahn ri di te nducote ama va vedeyahino yahn te ne, codevene te va vederenchahco cava te, andahre ama quendihco te nunde. Ate ihyan che ndaca ye vederenchahco yahn tah sihn che quendihco ye ne, hua chahte vedeyahino yahn ye.

⁴⁸Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ndahta me:

—A nchahcó nunde yehn.

⁴⁹Nducoyaca ihyan che vate ye min, reh ye nduco Dihvo vo ne, ndedecadino ye: “¿Duhra sahn tih che rahco se che renchahco se nunde yahn ihyan?”

⁵⁰Ate rahn Dihvo vo ri ye ndahta me:

—Yahn che chitehne ne, ndaque vederenchahco. Conahn. Dehve rahque.

Yahn ihyan ndahta che chinduco ye Dihvo vo Jesucristo

8 ¹Chihno min ne, quechica Dihvo vo nduh yan nduh yan, ricuahn ye ndudo ndah yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. Nduco ye nduh che ndichio apóstol yahn ye. ²Namin nduco ye yahn ihyan ndahta che ndetendah ye vaco chihnga che chenun ihyan man, ihyan ndahta che din ye che ndoyahn ye man. Van ndahta chahn nduco María yahn yan Magdala, ihyan min che chenun ndache vaco chihnga ro menan, ndetendah ye. ³Namin nduco Juana, ndahta yahn Chuza, ama sahn ndinan yahn rey Herodes. Nduco Susana man, nduco yahn ca ndahta che chinan ye Dihvo vo nduco tume yahn ye man.

Ejemplo yahn ihyan che retuhdo ye ndute ndata

⁴Ama yahn ihyan yahn queri ama yan, ndo dama ye nan Dihvo vo, ne nte ye ejemplo cuh, chihnevan ihyan chahn:

⁵—Cuahn ama ihyan, retuhdo ye ndute ndata yahn ye. Cuahn che retuhdo ye ne, chera neve ndute chihto yune. Chemin ne, chendinun ihyan, ne nda yahda, ne cheh te. ⁶Te neve ndute ne, chera nan tu. Cuahn che quendah ne, tih yahn che ndo cuma yahn nan tu me. ⁷Te neve ndute ne, chera van chano yan. Chihta dama nduco chano yan chahn, ne quenun man chendata me. ⁸Te neve ndute ne, chera nan yahn ndah, ne quendah, ne chi yahn, cade ciento queri ama.

Chihno nte ye ejemplo me ne, tuhme ama dito rahn ye:

—Nducoyaca nchuhn, ¡cuendedecadino ndah ne yahn ejemplo me!

Rahn Dihvo vo Jesucristo deh cuande che rente ye ejemplo

⁹Tuhme tumerune ihyan apóstol chahn ihyan:

—¿Deh conahn ejemplo che nte ne me ne?

¹⁰Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn ne, te Dendiohs che conahn ne yahn vederihquentiyon yahn ye. Ate ihyan chenahn sih ne, renté nduco ye deman nduco ejemplo, cava che ndihchero no ye, ne hua nchanan ye, cahnevan no ye, ne hua conahn ye.

Te cuande Dihvo vo Jesucristo deh conahn ejemplo yahn ihyan che retuhdo ye ndute ndata me

¹¹Tuhca conahn ejemplo me: Ndute ndata me ne, nduhca Ndudo yahn Dendiohs. ¹²Ndute che chera chihto yune me ne, nduhca ndudo che rihnevan ama o ihyan, ne ndetahno renda chundah, ne rehnevi se Ndudo me chete chedave yahn ye, cava che hua cotahno ye, ne hua ndevahn ye. ¹³Ndute che chera nan tu me ne, nduhca Ndudo che rihnevan tama te o ihyan, ne renevahnecun ye numacuahn vedeyeno. Ate nduhca chendata che metah cua yano dihyoduto tihchan ye, te cuahn che rechuhrihn ye, o redin tan ihyan nduco ye cava Ndudo me ne, ndetahno rihcoman ye. ¹⁴Ndute che chera van chano yan me ne, nduhca Ndudo che rihnevan tama te o ihyan, ate ama rendedecadino ye yahn ntiyon yahn ye ro ro man, nahn yahn ye vedecuihca che va iyehanse cuh man, nahn quendi ye vedeyeno yahn man ye man. Chemin che hua ri redin Ndudo me che ndah nduco ye. ¹⁵Ate ndute che chera nan yahn ndah me ne, nduhca Ndudo che rihnevan tama te o ihyan, ne renevahnecun ye numacuahn chedave yahn ye, ne riquendi ye. Ihyan chahn che redin Ndudo yahn Dendiohs che ndah nduco ye.

Ejemplo yahn candil

¹⁶Quendi Dihvo vo ricuahn ye:

—Nde ama ihyan ne, hua renahn yahn ye ama candil cava che cahco ndeh ye man cajun, o man yundo. Rihco ye nan che yaco, cava che co ro dave yahn ihyan che renda ye. ¹⁷Tihca nducuahn che rahn ri nchuhn cuahn che a deman vo ne, va che cuahndudo nchuhn, cahnevan ihyan. Nducuahn che rahn, andahre ama rih cava che conahn ihyan, ate conahn ye.

¹⁸Chemin che cuihnevan ndah nchuhn ndudo che rahn, te ihyan che ndah renahn ye ne, nde tahque ndah ca conahn ye,

ne ihyan che hua ndah renahn ye ne, va che conan ye nde tah sihn che chenahn ye.

Nda chaco Dihvo vo Jesucristo nduco dihno ye

¹⁹Nda chaco Dihvo vo nduco dihno ye, ne hua chi chenda ihyan chahn nan che quenun ye, te ama yahn ihyan chenun ye min. ²⁰Tuhme rahn ihyan ri ye Dihvo vo:

—Chaco ne nduco dihno ne, vatendi ye cuahn chevah, nahn ndihchero ye ndih.

²¹Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Ihyan che rihnevan ye Ndudo yahn Dendiohs, ne redinahn ye ne, a ihyan chahn che rendihché ihyan nduhca chacó man, nduhca dihnó man.

Chihco dihn Dihvo vo Jesucristo yuhne tan

²²Ama yune ne, chenda Dihvo vo chete ama barco nduco ihyan apóstol yahn ye, ne rahn ye:

—Cuhn vo nduco nchuhn tama lado viche cah.

Tuhme cuahn ye nduco vih. ²³Ura che cuahn ye nduco vih ne, quiyado Dihvo vo, ne canan rano yuhne tan, nde a rito nune chete barco me, adeche cuehchenun chete vine me.

²⁴Chahn ihyan chahn, ndedetuhche ye Dihvo vo, ne rahn ye:

—¡Ihyan Ricuahn! ¡Ihyan Ricuahn! ¡Cuentuche ne, te adeche cuehchenun vo van nune!

Necuan Dihvo vo, ne chihco dihn ye yuhne tan me, ne quendite dihn vine me. ²⁵Tuhme tumerune ye ihyan chahn:

—¿A hua ritahno nchuhn?

Ate ihyan chahn ne, ama rahn ino ye, ama redihya ye ri, ne retumarune vih ye:

—¿Duhra ihyan cuh?, te nde yuhne, nde vine, redinahn che rihquentiyon ye.

Ama sahn yan Gadara che chenun vaco chihnga sahn

²⁶Chihno min ne, nda ihyan chahn yan Gadara, ama yan che va tama lado viche yahn vine yahn Galilea. ²⁷Ndetahn che ndiquendah Dihvo vo chete barco me ne, nda ama sahn yan min nan ye. Sahn min ne, a rahn cuahn che chenun vaco chihnga sahn. Devane se, quechica se, nde hua quenun se vaco se, te nan rehche tenahn ne, min quenun se. ²⁸Cuahn che

ndihchero se Dihvo vo ne, chahn nda se, chehntihya se nan ye, ne cah se:

—Jesús, Daya Dendiohs che ama yudo vederihquentiyon yahn ye, ¿dehco che recahdenun ne yune yahn? Ricá favor ndih che hua din ne che chuhríhn.

²⁹Tihca rahn se, te Dihvo vo ne, a chihquentiyon ye vaco chihnga chahn che ndiquendaḥ sahn. Ama ndeh yune cuahn che retumangan vaco chihnga chahn sahn ne, redechiche ihyan sahn nduco cadena, ate rihno rendeh se cadena me, ne riquenda vaco chihnga chahn sahn van chano. ³⁰Dihvo vo ne, tumerune ye sahn:

—¿Deh doche ne?

Ndahconan se:

—Legión duché.

Tihca duche se yahn che ama yahn vaco chihnga chenun sahn. ³¹Ama chica vaco chihnga chahn favor ihyan che hua dechuh ye van ruchiyahn. ³²Min nino van chano ne, chenan ama yahn cuche, reh te. Ama chica vaco chihnga chahn che cah yune ye che conda chete cuche chahn, ne cah yune ye. ³³Tuhme ndiquendaḥ vaco chihnga chahn sahn min, ne chenda cuche chahn. Cuche chahn ne, cochahn te, rano te nan ndava, ne cheranun te chete vine me, cuahn ico te.

³⁴Cuahn che ndihchero sahn che redin cudado cuche chahn che tihca chi ne, chano se. Cuahn se, chengo se ihyan viyan man, ihyan rancho man. ³⁵Tuhme cuahn ihyan viyan ndihchero ye deh che chi. Cuahn che nda ihyan chahn nan che quenun Dihvo vo ne, ndihchero ye sahn min che a ntiquendaḥ vaco chahn sahn. Va se chihto nan Dihvo vo, quenun se tino yahn se. A va cuaco dave yahn se, ne dihya ihyan chahn chi. ³⁶Tuhme ihyan che ndihchero ye ne, rente ye nduco ihyan che nda chahn taça chi che ndiquendaḥ vaco chihnga chahn sahn min. ³⁷Nducoyaca ihyan che vate ye yahn yahn van Gadara, ama dihya ye chi. Chemin che rahn ye ri ye Dihvo vo che ndaca ye van min. Tuhme chenda Dihvo vo chete barco, conahn ye. ³⁸Sahn che a ntiquendaḥ vaco chahn sahn ne, ama rica se Dihvo vo che cah yune ye che conduco se ihyan. Ate hua cah yune ye, ne rahn ye ri ye sahn:

³⁹—Conahn cuahn ndevaque, ne cuente yahn vederihno chahte che din Dendiohs ndoque.

Tuhme conahn se, ne chacotuhn se ndudo numacuahn viyan me yahn vederihno chahte che din Dihvo vo nduco se.

Rica Jairo cava tahn dihn daya se

⁴⁰Cuahn che ndaconan Dihvo vo viche lado cuh yahn vine me ne, ama yahn ihyan nevahneacun ye ihyan numacuahn vedeyeno, te nducoyaca ye ne, chenan rino ye ihyan. ⁴¹Ura min nda ama sahn ndinan yahn yaco, duche se Jairo, ne chehntihya se nan Dihvo vo, chica se favor ihyan, cava che cahn ye vaco se, ⁴²te va ama ndiyahn ra tahn dihn yahn se, a ri te tenduh ndichio nduyo. Chetah cah tahn, adeche coh te. Tuhme cuahn Dihvo vo, ne nde hua ri che caca ye, te ama yahn ihyan nduco ye.

Ndoyahn ama ndahta che nahn tah te tino yahn Dihvo vo Jesucristo

⁴³Min van ihyan chahn, nduco ama ndahta che cah te, rendora te yun ro ro. A ri ndichio nduyo che quenah cah me tahn, ne a chihno nducuahn yahn te che va che renehive te sahn doctor. Ate nde ama se hua chi dico se tahn. ⁴⁴Chahn nda te cuahn vedame Dihvo vo, nahn tah te tino yahn ye, ne ndetahno cheguan rahn yun me tahn.

⁴⁵Tuhme tumerune Dihvo vo:

—¿Duh nahn tah tino yahn ne?

Nducoyaca ye rahn ye te ndiyu ihyan chahn. Pedro nduco combiero yahn ye ne, rahn ye:

—Ihyan Ricuahn, ama yahn ihyan chenun chiche ye chihto nan ne, ¿dehco che retumerune ne duh nahn tah tino yahn ne?

⁴⁶Ate rahn Dihvo vo:

—Va duh che nahn tah tino yahn, te checadino che ndoyahn ama ihyan nduco vederihquentiyon yahn.

⁴⁷Ndihche ndahta me che a checadino Dihvo vo, ne chahn nda te, chehntihya te nan ye, nde tuno rendoh te. Tuhme necah cuande te ihyan nan nducoyaca ihyan yan deh cuande che nahn tah te tino yahn ye man, nduhca che ndetahno ndoyahn te man. ⁴⁸Rahn Dihvo vo ri ye tahn:

—Daya, yahn che chitehne ne, a ndoyehn. Dehve rahque. Co conahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndedetuhche ye tahn dihn yahn Jairo

⁴⁹Nde metah cuihno cahma Dihvo vo cuahn che nda ama ihyan ndevaco Jairo, ne rahn ye:

—A chih tahn dihn daya ne. Ametah deh cuande che quenda ne Ihyan Ricuahn.

⁵⁰Chihnevan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye Jairo:

—Hua co ran. Cuitehne che co conán di, ne tahn dihn daye ne, ndaconan conan te.

⁵¹Cuahn che nda ye ndevaco se ne, hua cah yune ye che chenda nducoyaca ihyan nduco ye, deman Pedro man, Jacobo man, Juan man, nduco chida tahn dihn me man, nduco chaco te man. ⁵²Rah ran nducoyaca ihyan man, raco ye man, cava tahn dihn me. Ate rahn Dihvo vo:

—Hua cuaco nchuhn, te tahn dihn tih ne, dehve ndih te, te quiyado te.

⁵³Ate riyon nan ihyan chahn ihyan, te a devano ye te tahn dihn me ne, a ndih te. ⁵⁴Tuhme chetah Dihvo vo tah te, ne ama dito rahn ye:

—Tahn dihn, ¡cuenecuen!

⁵⁵Nta vaco tahn dihn me, ne ndetahnno necuan te. Chihquentiyon Dihvo vo che cah ihyan chahn, cheh te.

⁵⁶Chida te nduco chaco te ne, ama cuahn ino ye. Ate chihquentiyon Dihvo vo ihyan chahn che hua cahma ye nduco nde ama ihyan, che ndedetuhche ye tahn.

Dechuh Dihvo vo Jesucristo nduh che ndichio apóstol che chahn ye cahndudo ye

9 ¹Ama yune ne, din dama Dihvo vo nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye, ne cah ye vederihquentiyon ihyan chahn cava che ndetendah ye vaco chihnga man, din ye che ndoyahn ihyan cah man. ²Dechuh ye ihyan chahn che cahñ ye cuahndudo ye ndudo ndah yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs man, din ye che ndoyahn ihyan cah man.

³Chihquentiyon ye ihyan chahn:

—Hua dehva quenda nchuhn cuahn yune. Nde indahco, nde dino, nde pan, nde tume, hua quenda ne. A cahteca no ne che chenun ne; hua quenda ne tama. ⁴Adecotino vaco ihyan che condá nchuhn ne, min cuahtenan ne nde tuno ro che ndaca

ne yān min. ⁵Nān che hua ntumanecun ihyan nchuhn ne, cuendiquendāh ne yān min, ne condāhde ne yune yāhn che chenān cāh ne, cāva che cadino ihyan chahn te hua ndāhca din ye.

⁶Tuhme cuahn ihyan chahn nducuahn yān, rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs mān, redin ye che rendoyahn ihyan cah mān.

Herodes ne, nahn ndihchero ye Dihvo vo Jesucristo

⁷Checadino rey Herodes yahn vederihno che redin Dihvo vo, ate hua devano ye duh ihyan min yahn che nāhn ihyan ne, rāhn ye te Juān Bautista ntuche ye vān tenāhn. ⁸Te nāhn ihyan ne, rāhn ye te profeta Elías nuhnde ro ye. Nāhn tun ihyan ne, rāhn ye te āma cha ihyan profeta che chahte ye a rāhn me, ntuche ye. ⁹Tuhme rāhn Herodes:

—Juān ne, u dechúh che chica yān sandādo dādo ye. ¿Duhra ihyan cāh che rihnevān che rente ihyan yahn ye tuhme ne? Chemin che nahn ndihchero ye Dihvo vo.

Cāh Dihvo vo Jesucristo, cheh uhn mil ihyan

¹⁰Cuahn che ndaconan ihyan apóstol chahn ne, necāh cuande ye Dihvo vo yahn nducuahn che din ye nān che chahtechica ye. Tuhme quenda Dihvo vo ihyan chahn āma cuān nān che metah duhva nino yān Betsaida. ¹¹Ate checadino ihyan yān, ne āma yāhn ye cuahn ye quendi ye Dihvo vo. Cuahn che nda ye nān che quenun Dihvo vo ne, chicuahn Dihvo vo ihyan chahn yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne din ye che ndoyahn ihyan che cah ye.

¹²Cuahn che a chi chino ne, ndo dāma nduh che ndichio apóstol chahn nān Dihvo vo, ne rāhn ye ri ye ihyan:

—Cuedechuh ne ihyan sih yān che nino mān, nān rancho mān, cāva che cua ye che cheh ye mān, ndāca nān che cuahtenan ye mān, te muhn nān che chenān vo ne, metah dehva.

¹³Rāhn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cāh nchuhn, cheh ihyan sih.

Rāhn ihyan chahn ri ye Dihvo vo:

—Uhn ra pān nduco o yāhca va yahn nuhn, atenān che cāhn nuhn, cua nuhn che cheh nducoyāca ihyan sih.

¹⁴Ihyan chahn ne, ri ye tenduh uhn mil che deman ihyan chahn. Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Cuihquentiyon nchuhn che co dama ihyan sih, cuahte ye cade o raco ndiche ye queri ama cuan.

¹⁵Tihca din ihyan chahn, ne chahte nducoyaca ihyan.

¹⁶Tuhme chetah Dihvo vo nduh che uhn pan me nduco o yahca chahn, ne chenihyon nan ye nan ro, necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Ndeh ye, ne cah ye ihyan apóstol cava che cah ye, cheh ihyan che ndi dama chahn. ¹⁷Cheh nducoyaca ihyan chahn nduhva che rica chedave yahn ye. Chihno min ne, nedin dama ye che ngava, ne chi ndichio cuahte.

Rahn Pedro te a Dihvo vo Jesucristo che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehnse

¹⁸Ama ro ne, quenán Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye, ne man ye revah ye ama lado. Chihno min ne, tumerune ye ihyan chahn:

—¿Duh u, rahn ihyan ne?

¹⁹Ndahconan ihyan chahn:

—Nahn ihyan ne, rahn ye te ndih ne, Juan Bautista. Nahn ye ne, rahn ye te ndih ne, Elías. Nahn tun ye ne, rahn ye te ndih ne, ama cha ihyan profeta che chahte ye a rahn me, ntuche ye.

²⁰Tuhme tumerune Dihvo vo ihyan chahn:

—Me nchuhn, ¿deh rahn ne yahn ne?

Ndahconan Pedro:

—A ndih che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ne ihyan iyehnse.

Rahn Dihvo vo Jesucristo te va che cahno se ihyan

²¹Tuhme chihquentiyon Dihvo vo ihyan chahn che hua nuhnde ye che a ihyan min che a va che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehnse. ²²Quendi ye rahn ye:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che ama chuhríhn. Intiyahn man, chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, ndahchenan se u, ne cahno se u. Ate cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn.

²³Chihno min ne, rahn ye nduco nducoyaca ihyan:

—Adecoduhno ihyan che nahn conduco ye u ne, va che cahcoman ye vedeyeno yahn man ye. Andahre nahn yah se

ihyan n̄an cruz, ate va che conduco ye u ro ro. ²⁴Tihc̄a, te adecoduhno ihyan che c̄ahcom̄an ye u che nahn ndedevahn m̄an ye ihyan ne, ihyan min ne, conda ye. Ate ihyan che c̄ahco mendahn ye ihyan, coh ye c̄ava u ne, ihyan min che cūaco ne, ndevahn ye. ²⁵Nde tah hua cochihve che nedin d̄ama ihyan nducuahñ vedecuihca che va iyehñse ndete che conda ye. ²⁶Adecoduhno ihyan che co cuihn̄an ye c̄ava u nduco ndudo yáhn ne, tihc̄a u che rinducó nducoyaca ihyan ne, co cuihn̄an c̄ava ihyan min ro che ndá nduco ángel ndah numacuahn vederihquentiyon yáhn m̄an, numacuahn vederihquentiyon yahn Chidá m̄an. ²⁷Cūaco ráhn rí nchuhn te o ino ihyan che chenun ye muhn ne, hua coh ye nde nda ro che ndihchero ye che conahn vederihquentiyon yahn Dendiohs.

Ndo diyahn Dihvo vo Jesucristo

²⁸Chihno tenduh nine ro che tihc̄a ráhn Dihvo vo ne, quenda ye Pedro m̄an, Jacobo m̄an, Juan m̄an, ne cocha ye ama tingüete c̄ava che covah ye. ²⁹Numanahn che revah ye ne, ndo diyahn ye. Tino yahn ye ne, ama ndo cua, ama diyahn ro. ³⁰Aden̄an chihnde ro o ndaco, rente ye nduco Dihvo vo. Ihyan chahn ne, Moisés nduco Elías. ³¹Quendihco dave yahn vahchetero, ne rente ihyan chahn nduco Dihvo vo yahn che va che c̄ahno s̄ahn nunde ihyan min yan Jerusalén. ³²Pedro nduco combiero yahn ye ne, ama rendave yahnde ye. Cuahn che ntah ndutin̄an ye ne, ndihchero ye che ama ndo diyahn Dihvo vo. Namin ndihchero ye ihyan che o chahn che chenun ye min nduco ye. ³³Ura che a nahñ Moisés nduco Elías ne, ráhn Pedro ri ye Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, j̄ndahc̄a che cuahtenan vo muhn! Dendah nuhn ino vache vah, ama n̄an che cuhnde ne, ne t̄ama n̄an che cuhnde Moisés, ne t̄ama n̄an che cuhnde Elías.

Nde hua devano Pedro deh che ráhn ye. ³⁴Numanahn che ráhn ye ne, chiya ama man, ne ama dihya ihyan chahn chi che chenun ye van man me. ³⁵V̄an man me ne, chihnevan ihyan chahn ndudo che ráhn Dendiohs:

—S̄ahn tih che Dayá. Yahinó s̄ahn. Che c̄ahma se ne, chemin che codinahn nchuhn.

³⁶Chihno che chihnevan ihyan chahn ndudo me ne, a dem̄an Dihvo vo nti ye. T̄ahn min ne, hua ráhn ihyan chahn nduco nde ama ihyan yahn vederihno che ndihchero ye.

***Ndetendah Dihvo vo Jesucristo vaco chihnga
che quenun ama sahn dihn***

³⁷Tama ro me ne, cuenchahn ihyan chahn cuete me, ne ama yahn ihyan chahn ye, chendi yune ye Dihvo vo. ³⁸Van ihyan chahn ne, rahn ama se numa dito:

—Ihyan Ricuahn, conan vahino ne u. Condihero ne cava sahn dihn yahn, te ama ndiyahn ra se yahn. ³⁹Ama vaco chihnga retumangan sahn, ne adenan rah se. Ama dito rendoh se, riche yan chende se. Rihno renuhn yah sahn, ne hua nahn cahcoman sahn. ⁴⁰A chicá favor ihyan apóstol yahn ne che ndetendah ye vaco chihnga me sahn, ate hua chi ndetendah ye.

⁴¹Ndahconan Dihvo vo:

—iAma yah rí cava nchuhn, ihyan nunde che hua ritahno ne! ¿A numacuahn ro conán nduco nchuhn? ¿Tava ro va che cochá nduco ne? Cuehn, ngua daye.

⁴²Ura che nda sahn dihn me ne, tumangan vaco chihnga me sahn, ne chendava se ndiyahn, rih dihca se. Ate ndetendah Dihvo vo vaco chihnga me, ne nenecah ye sahn chida se.

⁴³Nducoyaca ihyan ne, ama rahn ino ye yahn vederihno chahte che tihca din Dendiohs.

Tama yune rahn Dihvo vo Jesucristo te va che cahno se ihyan

Namin nducoyaca ye rahn ino ye yahn nducuahn vederihno che redin Dihvo vo. Rahn Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye:

⁴⁴Ndah conun ino nchuhn ndudo che rahn nduco ne. U che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che necah se u tah sahn nunde.

⁴⁵Ate hua chenahn ihyan chahn che rahn ye, te vahche yahn ye cava che conahn ye, ne vah ye tumerune ye deh conahn ndudo min.

¿Duh che tahque ndinan ne?

⁴⁶Ihyan apóstol chahn ne, rente ye van man ye nduco vih, cha ye che tahque conan ye. ⁴⁷Checadino Dihvo vo che tihca rendedecadino ihyan chahn, ne chetah ye ama lihn. Chehndi ye nan ye, ⁴⁸ne rahn ye nduco ihyan chahn:

—Adecoduhno ihyan che nevahne^{cun} ye lihn cuh che cuande yáhn ne, u nevahne^{cun} ye. Adecoduhno ihyan che nevahne^{cun} ye u ne, Ihyan che dechuh ye u nevahne^{cun} ye. Adecoduhno ihyan che tahque necun ye vān nducoyāca nchuhn ne, ihyan min che tahque ndinān ye.

Ihyan che hua tān ye nduco vo ne, rinan ye uvo

⁴⁹Tuhme rāhn Juān ri ye Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, ndihchero nuhn āma ihyan che, nduco che rāhn no ye che duche ne ne, rendetendāh ye vaco chihngā. Ate hua cāh yune nuhn che quendi ye, te hua nduco ye uvo.

⁵⁰Rāhn Dihvo vo ri ye Juān:

—Hua cāhca tān nchuhn che tihcā redin ye, te ihyan che hua tān ye nduco vo ne, rinan ye uvo.

Dihvo vo Jesucristo ne, chihya ye Jacobo nduco Juān

⁵¹Cuahn che a ndā nino ro che va che nāhn Dihvo vo vahchetero ne, chihco dāma ino ye, ne cuahn ye yān Jerusalén. ⁵²Dechuh menān ye āma o ihyan apóstol āma cuān yān yahn Samaria, cāva che nuhn ihyan chahn nān che conan ye. ⁵³Ate ihyan yān min ne, hua nevahne^{cun} ye Dihvo vo, te a devano ye te yān Jerusalén cāhn ye. ⁵⁴Cuahn che ndihchero Jacobo nduco Juān che tihcā ne, rāhn ye:

—Dihve nuhn, nduhcā che chihquentiyon ihyan profeta Elías che chera yāhn che chica nān ro, ne chiche āma yāhn ihyan ne, ¿a nahn ne che tihcā din vo, ne cuihno cuco ihyan yān tih ne?

⁵⁵Chaconan Dihvo vo, ndihchero ye ihyan chahn, ne chihya ye ihyan:

—Nchuhn ne, nde hua devano ne ti rica vedetān yahn ne che tihcā rāhn ne, ⁵⁶te u che rinducó nducoyāca ihyan ne, ndā cāva che ndedevāhn ihyan, ndiyu cāva che decuihnó ihyan.

Tuhme chuh dāma ye, cuahn ye tāma yān nduco vih.

Sāhn che nahn conduco se Dihvo vo Jesucristo

⁵⁷Cuahn che a chenun yune ihyan chahn ne, rāhn āma se ri se Dihvo vo:

—Dihvé, conducó ndih adecotino che cāhn ne.

⁵⁸Rāhn Dihvo vo ri ye sāhn:

—Yuhne ne, va ive vaço te; yahda ne, va nan che rahte te, ate u che rinducó nducoyaca ihyan ne, metah nde nan che conditenán.

⁵⁹Tama se ne, rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuhn vo, condoque u.

Ndahconan se yahn ye:

—Dihvé, te yune ne che conán nan chidá nde nda ro che coh ye. Cuhché ihyan, tuhme conducó ndih.

⁶⁰Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuihcoman ihyan che hua ritahno ye u, te anduhneca ndete che a ndih ye nan Dendiohs. Ihyan chahn co cuhche ye tenahn yahn ye. Me di ne, cuehn cuahndode ndudo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs.

⁶¹Rahn tama se ri se Dihvo vo:

—Dihvé, cahn conducó ndih, ate te yune ne che dinoca cahn cahmá nduco ihyan yahn che chenun ye ndevacó, te va che cahcomán ihyan.

⁶²Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Nduhca che hua cochihve ntiyon yahn ihyan che ndaconan ye cuahn vedame ye ura che rih rine ye nduco curuhnyahn ne, tihca hua cochihve che hua riquendi ihyan vederihquentiyon yahn Dendiohs cuahn dama.

*Dechuh Dihvo vo Jesucristo ino raco ndiche
ihyan che chahn ye cahndudo ye*

10 ¹Chihno min ne, tendahnun Dihvo vo te ino raco ndiche ihyan che rinduco ye ihyan, ne dechuh ye ihyan chahn cade o ye queri ama yan cuahn nan che va che chuh man ye. ²Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nduhca che ndeh ndute ndata cuahn che ama riyahn ne, tihca ama yahn ihyan che nahn cahnevan ye Ndudo yahn Dendiohs. Chemin che cuica nchuhn Dihvo vo Dendiohs che dechuh ca ye ihyan che cuahndudo ye Ndudo yahn ye. ³Cuahn nchuhn, te u dechuh nchuhn nduhca che cahn itecuche van lobo. ⁴Hua quenda ne dino. Nde tume, nde ndaco, hua quenda ne. Nde hua cuahtendi ne yune cava che necah ne Dendiohs nde ama ihyan. ⁵Cuahn che condá nchuhn ama vah ne, cahma ne: “Dendiohs nduco ye nchuhn, hua dehve rahco ne.” ⁶Ndete che min quenun ama ihyan che necun ye ne, conahn nduco

ye nduhcá che cǎhma nchuhn. Ndete che hua ne, hua conahn. ⁷Cuahtenan nchuhn vah nǎn che nevahnecon ye nchuhn, ne cocheh ne mǎn, cuih ne mǎn, deh che reh ye te ye, cheh ne, te nǎn che redin ihyan ntiyon ne, a min va che quendǎh che cheh ye. Hua cǎhn nchuhn nduh vah nduh vah. ⁸Cuahn che ndǎ nchuhn adecotino yǎn nǎn che nevahnecon ye nchuhn ne, cocheh ne adecodehno che cǎhco ye nǎn ne. ⁹Codin nchuhn che ndoyahn ihyan cah che vate ye min, ne cǎhma ne nduco nducoyaca ihyan: “Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a va vǎn nchuhn.” ¹⁰Ate adecotino yǎn che ndǎ nchuhn nǎn che hua nevahnecon ye nchuhn ne, cuahn che ndiquendǎh ne cuǎhn yune ne, cǎhma ne: ¹¹“Nde yune yǎhn yahn yǎn vǎco nchuhn che quenan cǎh nuhn ne, ndǎhde nuhn yahn che hua chitahno ne. Ate cuedevano nchuhn te vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a va vǎn ne.” ¹²Rǎhn rí nchuhn te ro che techecǎde Dendiohs yahn ihyan ne, tahque chuhrihn ca ihyan yǎn min che co ihyan yǎn Sodoma.

***Ihyan yǎn Corazín nduco ihyan yǎn Betsaida
ne, va che co ye castigo yah***

¹³Ihyan yǎn Corazín, ¡yah rí cǎva nchuhn! Ihyan yǎn Betsaida, ¡yah rí cǎva nchuhn!, te ndete che ihyan yǎn Tiro nduco ihyan yǎn Sidón ndihchero ye vederihno che ndihchero nchuhn ne, ametah ro nto ino ihyan chahn nunde yahn ye, chahtenun ye tino ndere mǎn, chahte rǎn ye vǎn iya mǎn. ¹⁴Ate ndǎ ro che techecǎde Dendiohs yahn ihyan ne, nchuhn che tahque chuhrihn ne che co ihyan yǎn Tiro nduco ihyan yǎn Sidón. ¹⁵Namin nchuhn, ihyan yǎn Capernaum, ama yǎde ne mǎn, ama nahn conǎn ne mǎn, ate va che cuahtenun ne vǎn ruchiyǎhn. ¹⁶Me nchuhn che rinduco ne u ne, ihyan che renevahnecon ye nchuhn ne, u renevahnecon ye. Ihyan che hua renevahnecon ye nchuhn ne, u hua renevahnecon ye. Ihyan che hua renevahnecon ye u ne, hua renevahnecon ye Ihyan che dechuh ye u.

***Ndaconan ihyan che ino raco ndiche chahn
che dechuh Dihvo vo Jesucristo***

¹⁷Ihyan che ino raco ndiche chahn che dechuh Dihvo vo ne, ntǎ ye. Ama yeno ye, ne rǎhn ye:

—Dihve nuhn, nde vaco chihnga ne, redinahn yahn nuhn yahn vederihquentiyon che te ne, chenán cuma nuhn.

¹⁸Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuāco, te u ne, ndihcheró sahn chundah che nduhca che riya cuah, rica se nan ro, rendaḥ se nde ndiyahn. ¹⁹U té vederihquentiyon, chenán cuma nchuhn, ne ndaḥco ndiya ne vederihquentiyon yahn chundah. Andahre condinun ne cu taṅ maṅ, itedahn maṅ, ate hua dehva co yahn ne. ²⁰Nchuhn ne, nde hua nduh co yeno ne che redinahn vaco chihnga che rihquentiyon ne. Tahque co yeno ne yahn che a chenán caḥa ne vahchetero.

Ama chi yeno Dihvo vo Jesucristo

²¹Ura min ne, din Vaco Dendiohs che ama chi yeno Dihvo vo, ne covah ye:

—Chida maṅ, ndih che dendah ne vahchetero maṅ, iyehñse maṅ. U rendevá numacuahn vedeyeno yavenaṅ ne, te chihco ndeh ne vededevano yahn ne nan ihyan che raḥco ye che ama devano ye, ne caḥ ne, chi devano ihyan che necun ye. Chidá, tihcaḥa din ne, te tihcaḥa nahn maṅ ne.

²²Tuhme rahn ye ri ye ihyan che nduco ye:

—Chidá ne, ndaḥco ye nducuahn dehtenduh taḥ. Nde ama ihyan hua rendihche ye duh che Daya Dendiohs. Ate Chidá ne, rendihche ye u, te u che Daya ye. Nde ama ihyan hua rendihche ye Chidá, atenaṅ u, Daya ye maṅ, ihyan che tendahnún ihyan maṅ, rendihche nuhn ihyan.

²³Chaconan ye ndihchero ye ihyan che rinduco ye ihyan, ne deva vih rahn ye nduco ye:

—Nchuhn ne, ama ndah ro yahn ne, ²⁴te rahn rí nchuhn te ama yahn ihyan profeta maṅ, rey maṅ, che chahte ye a rahn me, chenán ino ye che ndihchero ye che rendihchero nchuhn, ate hua ndaḥa ndihchero ye. Chenán ino ye che cahnevan ye che rihnevan nchuhn, ate hua ndaḥa chihnevan ye.

Ejemplo yahn ama sahn nación yahn Samaria

²⁵Ama sahn devano ley che dirun Moisés ne, caḥa che tumerande se Dihvo vo ne, tumerune se ihyan:

—Ihyan Ricuahn, ¿deh va che dín caḥa che conán vahchetero numacuahn ro ne?

²⁶Tumerune Dihvo vo sahn:

—¿Deh che ndirun nan ley che dirun Moisés ne? ¿Taca renehn ne?

²⁷Ndahconan se:

—“Codin yahine Dihve Dendiohs numacuahn chedave yehn man, numa ine man, numacuahn fuerza yehn man, numacuahn vederendedecadino yehn man. Namin codin yahine nducoyaca ihyan nduhca che yahine man di.”

²⁸Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Ndahca ndahconen. Ndete che tihca din ne, conen vahchetero numacuahn ro.

²⁹Ate nducote hua nahn se che cora vedecuihno yahn se ne, tumerune se Dihvo vo:

—¿Duh ihyan che din yahino me ne?

³⁰Ndahconan Dihvo vo yahn se nduco ejemplo cuh:

—Ama ihyan ne, chica ye yan Jerusalén, cuahn ye yune che renda yan Jericó. Min tahn nun sahn duco ihyan, ne chahn se ihyan, chehnevi se nde tino yahn ye. Nuhn yah se ihyan, ne chacondihte se ihyan, ndih tahn ye, ne conahn se. ³¹Ura min chuh ama chidocuyan nan che quendite ihyan che ntaca yah me, ne chahconan ye yune, chuh ye cuahn ye. ³²Namenan me ne, chuh tama chidocuyan, ama levita, ihyan che redin cudado nan ta. Ndiherero ye che quendite ihyan che ntaca yah me, ne namin chahconan ye yune, chuh ye cuahn ye.

³³Ate chihno min ne, nda ama sahn nación yahn Samaria nan che quendite ihyan che ntaca yah me, ne quenahino se ihyan. ³⁴Chahn nda se, ne dico se ihyan, chih se aceite nduco vino, ne dechiche se nduh cuan nan yah yahn ye. Tuhme tihde se ihyan dame yuhdo che ra se, ne quenda se ihyan ama vah, ne min din se cudado ihyan. ³⁵Tama ro me, ura che a cah se ne, tendah se tume, cah se sahn che vaco min, ne rahn se ri se vih: “Codin cudado ihyan cuh, ne cuahn che ndaconan ne, nedihve yehn tava ca tume che toh nduco ye.”

³⁶Tuhme tumerune Dihvo vo sahn:

—¿Cha ihyan che ino chahn che din yahino ye ihyan che nuhn yah sahn duco chahn ne?

³⁷Ndahconan se yahn ye:

—Sahn che din se vedevahino nduco ye tahque yahino se ihyan.

Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Ndahca ndahconen. Namin di ne, codin yahine nducoyaca ihyan.

Chahn Dihvo vo Jesucristo vaco Marta nduco María

³⁸Chihno min ne, chahn Dihvo vo ama yan lihn, vaco ama ndahta che duche te Marta. ³⁹Marta ne, va ama tahn coh te che duche te María. Tahn min ne, chihnde te nan Dihvo vo, rihnevan te ndudo yahn ye. ⁴⁰Ate Marta ne, ama va ntiyon yahn te, ne chahn te nan Dihvo vo, ne rahn te ri te ihyan:

—Dihvé, ¿a hua rihco ne cudado che tahn coh ne, rihcoman te u nduco ntiyon yahn nuhn? Cahma ne co ne tahn che conan te u.

⁴¹Ndahconan Dihvo vo yahn te:

—Marta, Marta, di ne, ama rendedecadine yahn ntiyon yehn. ⁴²Ate va ama nan che tahque cochihve. María ne, tendahnun te cha che tahque ndah, ne hua duhva cahnevi yahn te.

Chicuahn Dihvo vo Jesucristo nduhca che covah vo

11 ¹Ama yune ne, revah Dihvo vo, ne cuahn che a chihno covah ye ne, rahn ama ihyan apóstol ri ye ihyan:

—Dihve nuhn, cuicuahn ne nuhn, covah nuhn nduhca che chicuahn Juan Bautista ihyan che chinduco ye ihyan.

²Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuahn che covah nchuhn ne, cahma ne tuhca:

Chida nuhn che va ne vahchetero,

ndahca che ndeva nducoyaca ihyan yavenan ne.

Ndahca che cahcantiyon ne nducoyaca ihyan.

Nduhca che rinahn nducuahn che nahn ne vahchetero ne, tihca conahn muhn iyehense cuh.

³Cuete ne che cheh nuhn man nduhca che rete ne ro ro.

⁴Cuenchahco ne nunde yahn nuhn, te namin nuhn ne, renchahco nuhn yahn nducoyaca ihyan che rendihco ye yahn nuhn.

Hua cuahnecun ne che tumerande chundah nuhn.

Cuendedevahn ne nuhn yahn nducuahn che chihnga.

⁵Tuhme quendi Dihvo vo, ne rahn ye:

—Ndete che nān māhn yān, cahn āma cha nchuhn vaco amigo yahn ne, ne cahma ne nduco ye: “Combiro, teche ne o ino pan, tumenán, ⁶te āma amigo yāhn nda ye ndevacó, ne metah dehva che cāh cheh ye”, ⁷¿a ndahconan ye nde chete vah tuhca ne?: “Hua dendoh u, te a quendité nān yundo nduco checahya yāhn, ne chendevah ne, a ntude. Hua co necuán té che riche.” ⁸Rāhn rí nchuhn te andahre hua necuan ye, te ye cava che amigo yahn ne ihyan, ate ndete che quendi ne caça ne ihyan ne, necuan ye te ye nducuahñ che nahn ne. ⁹⁻¹⁰Namin rāhn rí nchuhn: Cuica ne dehtenduh che nahn ne Dendiohs, ne te ye nchuhn. Tihca, te nducoyaca ihyan che rica ye ne, rendonda tah ye. Ihyan che renuhn ye ne, rendaca ye. Ihyan che riyahve ye ne, renane chendevah cava ye.

¹¹Ndete che caça daya āma cha nchuhn pan ne, ¿a cah ne āma tu? O ndete che caça daya nchuhn yahca, ¿a cah ne āma cu? ¹²O ndete che caça daya nchuhn āma dute tuh ne, ¿a cah ne āma itedahn? ¹³Andahre duhtuno ihyan nchuhn, ate devano cah ne dehtenduh che ndah daya ne. ¿A ndiyu tahque nun te Chida nchuhn che va ye vahchetero Vaco Ndah yahn ye nchuhn cuahn che caça ne?

***Rahn se yahn Dihvo vo Jesucristo te quenan
cuma ye vederihquentiyon yahn chundah***

¹⁴Āma yune ne, ndetendāh Dihvo vo vaco chihnga che quenun āma se, nedin che ndi lihme se. Cuahn che a ndiquendāh vaco chihnga me ne, a chi cahn sahn min, ne āma cuahn ino ihyan. ¹⁵Ate nahn se ne, rahn se:

—Sahn tih ne, rendetendāh se vaco chihnga, te quenan cuma se vederihquentiyon yahn chundah, sahn min che ndinañ se yahn vaco chihnga.

¹⁶Nahn tun se che nahn tumerande se Dihvo vo ne, rica se che din ye āma vederihno che caça vahchetero, ndihchero se. ¹⁷Ate devano Dihvo vo deh che rendedecadino sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ndete ihyan che vate ye rihquentiyon ye, cuahtecuhma ye van man ye nduco vih ne, hua co quendi ye cahcantiyon ye. Namin ihyan che chenun ye āma vah, ndete che cuahtecuhma ye van man ye nduco vih ne, hua co quendi ye, cuahtenun dāma ye. ¹⁸Namin chundah, ndete che cuhma se nduco ihyan

yahn se ne, ¿t̄aça co quendi çahcantiyon se? Tihçā tumeruné nchuhn, te rahn ne te nduco vederihquentiyon yahn chundah, rendetendāh vaco chihnga. ¹⁹Ndete che rendetendāh vaco chihnga nduco vederihquentiyon yahn chundah ne, tuhme ¿duhra rinan combiero yahn nchuhn che rendetendāh se vaco chihnga? Mān sahn chahn çahma se co se nchuhn. ²⁰Ate ndete che nduco vederihquentiyon yahn Dendiohs rendetendāh vaco chihnga ne, codevano nchuhn te vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a va van ne.

²¹'Cuahn che ama sahn dito va che redin nduco se cudado vaco se ne, nducahn dehtenduh yahn se ne, ndahça va. ²²Ate ndete che nda tama ihyan che tahque dito ye che co sahn min ne, ndahco ndiya ye sahn, cahnevi ye nducahn dehtenduh che redin nduco se cudado vaco se, ne necahn mahñ ye nduco combiero yahn ye nducahn che cahnevi ye yahn se.

²³'Ihyan che hua rinduco ye u ne, tan ye nducó. Ihyan che hua redin ye ntiyon nducó ne, redetohnan ye ntiyon che redín.

²⁴'Cuahn che a ndiquendāh vaco chihnga ama ihyan ne, rechica nan yahn cuma, renuhn nan che conun. Ndete che hua rendaça nan che conun ne, rendedecadino: "Nahn tún nan che ndiquendāh." ²⁵Cuahn che rendaconan ne, rentaçā ihyan min nduhçā ama vah che ndahça nto dave nde tuno necuco. ²⁶Tuhme rahn regua te ndache vaco che tahque chihnga, ne renda ihyan min, ne tahque rechuhrihn ye che co ro menan me.

Ndah ro yahn ihyan che redinahn ye Ndudo yahn Dendiohs

²⁷Ura che rahn Dihvo vo dehtenduh che tuhchan ne, ama dito rahn ama ndahta van ihyan:

—¡Ndah ro yahn ihyan ndahta che chacoyahn ye ndih man, che tave ye ndih man!

²⁸Dihvo vo ne, rahn ye:

—Tahque ndah ro yahn ihyan che rihnevan ye Ndudo yahn Dendiohs man, redinahn ye man.

Ihyan nunde ne, rica ye ama vederihno ndihchero ye

²⁹Cuahn che ama ndo dama ihyan ne, rahn Dihvo vo:

—Nchuhn che vate ne man ro cuh ne, duhtuno ihyan ne, rica ne vederihno. Ate vederihno ne, hua ndaçā ndihchero ne.

Atenān āma vederihno nduhcā vederihno che din Dendiohs nduco Jonás, ndāca ndihchero ne. ³⁰Nduhcā che ndihchero ihyan yān Nínive vederihno che din Dendiohs nduco Jonás ne, tihcā conahn āma vederihno nduco u che rinducó nducoyāca ihyan, ndihchero nchuhn che vate ne mān ro cuh. ³¹Ndā ro che techecāde Dendiohs yahn nducoyāca ihyan ne, necuan reina che va te cuahn yān ndiya, cāca nunde te yahn nchuhn che vate ne mān ro cuh, te tāhn min ne, chica te yāhn yahn, ne ndā te, chihnevan te vededevano yahn Salomón. Ate u che tahque chahte vederihquentiyon yāhn che co Salomón, muhn quenún vān nchuhn, nde hua retumacāh ne u. ³²Ndā ro che techecāde Dendiohs yahn nducoyāca ihyan ne, necuan ihyan yān Nínive, cāca nunde ye yahn nchuhn che vate ne mān ro cuh, te ihyan chahn ne, nto ino ye nunde yahn ye cuahn che cahndudo Jonás. Ate u che tahque chahte vederihquentiyon yāhn che co Jonás, muhn quenún vān nchuhn, nde hua retumacāh ne u.

Ejemplo yahn ndudo che ricuahn Dihvo vo Jesucristo

³³Nde āma ihyan hua rihco ye āma yāhn mān āma cajún, ate rihco ye nān che yāco cāva che co ro dave yahn ihyan che renda ye. Tihcā ndudo yāhn, te hua co conun ndeh. ³⁴Ndutenān nchuhn ne, nduhcā āma yāhn che redin che ri ro nān ne. Chedave yahn ne ne, nduhcā āma yāhn che redin che ri renahn ne. Ndete che ndah chedave yahn ne ne, conahn ndah ne. Ate ndete hua ndah ne, nde hua conahn ne. ³⁵Chemin che nahn che cāhco nchuhn cudādo chedave yahn ne cāva che ndah conahn ne. ³⁶Ndete che tihcā cāhco ne cudādo ne, chedave yahn ne ne, nduhcā āma yāhn ndah che din che conahn ndah ne.

Sāhn fariseo nduco sāhn devano ley che dirun Moisés ne, ndevih Dihvo vo Jesucristo nunde yahn se vaconān se

³⁷Cuahn che chihno rāhn Dihvo vo ne, yāhve āma sāhn fariseo ihyan che cāhn ye vāco se, cheh ye nduco se. Chenda ye vāco se, ne cuahn che ndā ura ne, chihnde ye nān mesa. ³⁸Ndihchero sāhn fariseo me che hua nāno ye tāh ye nduhcā costumbre yahn se, ne āma cuahn ino se chi. ³⁹Rāhn ye ri ye sāhn:

—Nchuhn sahn fariseo ne, ama renano ne vaso man, cuh man. Ate chete chedave yahn man ne ne, ndito vede idihya man, nducuahn che chihnga man. ⁴⁰¡Hua renahn nchuhn! ¿A hua devano nchuhn te Dendiohs che dendah ye ihyan ne, tahque nahn ye che dave chedave yahn ihyan che co cuahn menan ye? ⁴¹Cuedin nchuhn vedevahino numacuahn chedave yahn ne. Tuhme co ro che dave yavenan ne nan Dendiohs.

⁴²Nchuhn sahn fariseo, ¡yah ri cava ne!, te deman riya yahn ive man, aruda man, dehtenduh yata man, recah ne. Ate vederihquentiyon yahn Dendiohs man, vedeyahino yahn ye man, andahre chemin che tahque rignonun chihve ne, rihcoman ne. Nduhca che redinahn ne yahn riya ne, tihca codinahn ne yahn nducuahn.

⁴³Nchuhn sahn fariseo, ¡yah ri cava ne!, te renan ino ne cuahte ne chete yaco nan silla che rahte ihyan ndinan. Namin renan ino ne che nevahnecon ihyan nchuhn, nte ye Dendiohs nchuhn cuahn ndihve.

⁴⁴Nchuhn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ¡yah ri cava ne! ¡O nan o chende ne! Nchuhn ne, nduhca yayan che a nincheh, che vatechica ihyan menan nde hua devano ye che yayan, tihchan ne.

⁴⁵Tuhme rahn ama sahn devano ley che dirun Moisés:

—Ihyan Ricuahn, cuahn che tihca rahn ne ne, nde nuhn, chihnga riya yahn nuhn.

⁴⁶Ate rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Namin nchuhn, sahn devano ley che dirun Moisés, ¡yah ri cava ne!, te recah rihnduh ne ihyan nduco dehtenduh che nentihdenan ne, rihquentiyon ne che va che dinahn ye. Ate man ne ne, nde tah hua rinan ne ihyan.

⁴⁷¡Yah ri cava nchuhn!, te rahto ne yayan yahn ihyan profeta che man indihthe yahn ne, chihno ye ihyan. ⁴⁸Nchuhn ne, devano ne che din indihthe yahn ne, ne dama ri ne nduco ye, te ihyan chahn chihno ye, ne nchuhn rahto ne yayan.

⁴⁹A yahn che tihca redin nchuhn che rahn Dendiohs numacuahn vededevano yahn ye: “Dechuh ihyan profeta man, ihyan apóstol man, ne cahno se nahn ihyan chahn, ne nahn ye ne, din tan se nduco ye.” ⁵⁰Dendiohs va che techecade ye yahn ihyan che vate ye man ro cuh, te ndehde dame ye yun yahn nducoyaca ihyan profeta che chihno ihyan nde nan che canan

iyehñse. ⁵¹Ndehde ðame ye nde yun yahn Abel, nde yun yahn Zacarías, che chihno se ihyan mendahn yahn ñan ta nduco yaço chahte. Tihça ráhn rí nchuhn, te yun yahn nducoyaça ihyan chahn ne, va che nedihve ihyan che vate man ro cuh.

⁵²Nchuhn, sahn devano ley che dirun Moisés, iyah rí cava ne!, te vededevano che chihcoro Dendiohs ne, nchuhn ne, rihco ndeh ne. Nde hua riquendi man nchuhn, nde hua rahñecun ne che quendi ihyan chenahn.

⁵³Cuahn che rahn Dihvo vo dehtenduh che tuhchan ne, sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, chi tan se nduco ye, ne ama ndeh ñan dehtenduh retumerune se ihyan. ⁵⁴Nduco tihça ne, retumarande se ihyan, te nahn se che cahma ye ama ndudo che hua ndahça, cava che co caca nunde se yahn ye.

Ndudo che ricuahn sahn fariseo ne, nduhça ya yahn pan

12 ¹Ura min ne, ama yahn ihyan ndo ðama ye nde tuno raconda vih ye. Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Cuihco nchuhn cudado nduco ndudo che ricuahn sahn fariseo, te o ñan o chende se, ne ndudo yahn se ne, rendih nduhça che rendih ya yahn pan. ²Nducuahn che va cuahn ndeh ne, va che cuhnde ro. Namin nducuahn che ri cuahn ndeh ne, va che cadino ihyan. ³Tihça, te che rente nchuhn cuahn deman ne nduco vih ne, va che cadino nducoyaça ihyan. Namin che rahn nchuhn cuahn chete vah ne, va che cuahndudo ihyan nde tin vah yuto.

Duh che va che din vah vo

⁴Ate nchuhn amigo yahn, ráhn rí nchuhn te hua din vah ne sahn che rihno se ihyan, te cuihno min ne, ametah dehva co din se. ⁵U có nchuhn duh che din vah ne. Codin vah ne Ihyan che co cahnevi ye vedevihche yahn ne, ne cuihno min ne, va vederihquentiyon yahn ye che dechuh ye nchuhn van ruchiyahn. A Ihyan min che codin vah nchuhn.

⁶Yahda cahya ne, nde hua rignonun chihve te, rendihcue ihyan uhn te, ra ye co tume cahya, ate Dendiohs ne, nda cuande ye ite. ⁷Nde yudo tin queri ama nchuhn ne, nda cuande ye. Huate vah nchuhn, te tahque rignonun chihve nchuhn che co ama yahn yahda cahya.

***Ihyan che renevahnecun ye Dihvo vo
Jesucristo nan nducoyaca ihyan***

⁸Rahn ri nchuhn te adecoduhno ihyan che renevahnecun ye u nan nducoyaca ihyan ne, u che rinducó nducoyaca ihyan ne, ndevá ihyan min nan nducoyaca ángel yahn Dendiohs. ⁹Ate ihyan che hua renevahnecun ye u nan nducoyaca ihyan ne, hua ndevá ihyan min nan ángel yahn Dendiohs.

¹⁰Adecoduhno ihyan, andahre chihnga cahma ye yahn u che rinducó nducoyaca ihyan, co ca ndaca ye vederenchahco. Ate ihyan che cahva ye yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, ametah nchahco cuahno Dendiohs cava ye.

¹¹Cuahn che quenda se nchuhn chete yaco man, nan juez man, nan intiyahn man ne, hua ndedecadino nchuhn deh cahma ne, o taca cahma ne, ¹²te ura min ne, Vaco Ndah yahn Dendiohs te cuande nchuhn deh che cahma ne.

Rihco yudo Dihvo vo Jesucristo yahn vedeidihya

¹³Rahn ama se ri se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, cahma ne co ne sahn dihnó che cahmahñ se nducó dehtenduh che chihco indihnte yahn nuhn.

¹⁴Ate rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Ndao, ndiyu juez u cava che cahcantiyón che cahmahñ nchuhn dehtenduh yahn ne nduco vih.

¹⁵Tuhme rahn ye ri ye nducoyaca ihyan:

—Cuihco nchuhn cudado, ne hua din yahino ne vedecuihca che va iyehnse cuh, te andahre ama va vedecuihca yahn ihyan, ate ndiyu nduco chemin co ndevahn ye.

Ama sahn cuihca che hua renahn se

¹⁶Tuhme nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Chihnde ama sahn cuihca, ne ama nduyo ne, ama chi chendata yahn se. ¹⁷Tuhme ndedecadino se: “Man ne, ¿taca dín?, te ametah ti nan che cuih ndáh ndute ndata yáhn.

¹⁸Tuhca dín. Ntihné nducuahn vahyaca yáhn, ne cahno che tahque rahte. Min cuih ndáh nducuahn ndute ndata yáhn.

¹⁹Ama va vedecuihca yáhn cava ndeh nduyo. Man ne, cuhnde táhn, chéh man, cúh man, co yenó man.” ²⁰Ate rahn Dendiohs ri ye sahn: “Hua renehn. Man yan cuh, va che coh. Ama nedin

dame vedecuihca, ate man ne, nde hua devene duh che ndah yahn.”

²¹Quendi Dihvo vo, ne rahn ye:

—Tihchan ihyan che renedin dama ye vedecuihca cava man ye, ate nan Dendiohs ne, ametah dehva yahn ye.

Dendiohs ne, redin ye cudado ihyan yahn ye

²²Rahn Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye:

—Chemin che rahn rí nchuhn. Hua cuahcoran ne taça din ne che ndaca cheh ne, nde hua cuahcoran ne cava tino yahn ne. ²³Vedevihche yahn nchuhn ne, tahque quenun yan che co che reh ne, ne man nchuhn ne, tahque chenun yan ne che co tino che rahtenun ne. ²⁴Condihche nchuhn chihnda. Nde hua rino te ndata, nde metah nan che cuih ndah te deh che cheh te, ate Dendiohs ne, rihquechey ye ite. ¡Tahque rignonun chihve nchuhn che co yahda! ²⁵¿Duh nchuhn che andahre ama rendedecadino ne, co tihdenan ne mahn metro che yaco ne? ²⁶Ndete che hua ri redin nchuhn cha che hua vahche, ¿dehco che ama rendedecadino ne yahn dehtenduh chenahn?

²⁷Condihche nchuhn taça rihta nanda. Nde hua rendahyon, nde hua rah cuche, ate rahn rí nchuhn te tahque ndahchan ro nanda che co tino che quenun Salomón, andahre ama chahte vederihquentiyon quenana cuma ye. ²⁸Dendiohs ne, redin ye che riya nanda viyata andahre ama ro rihnde, ne tama ro ne, rih di. ¿A ndiyu tahque redin ye cudado nchuhn? ¿Dehco che ama doh ritahno ne tuhme? ²⁹Chemin che hua cah rihn man ne nchuhn che rendedecadino ne deh cheh ne man, deh cuh ne man. ³⁰Ihyan iyehense ne, ama rendedecadino ye yahn nducuahn dehtenduh che tuhchan. Ate nchuhn ne, va Chida ne vahchetero, ne a devano ye che rendotenan ne nducuahn dehtenduh che tuhchan. ³¹Dinoca cuahnecon nchuhn che cahcantiyon Dendiohs nchuhn. Tuhme nducuahn dehtenduh che tuhchan ne, nde tihdenan ca ye te ye nchuhn.

³²Nchuhn che doh ri ne, che rinduco ne u, huate vah ne, te Chida ne ne, nahn cahcantiyon ye nchuhn. ³³Condihcue nchuhn dehtenduh che va yahn ne, ne codin ne vedevahino nduco. Codin nchuhn che ndah cava che ndeva ne che ndah vahchetero. Chemin ne, nduhca ama vedecuihca che hua co cahnevi sahn duco man, hua co detoh iteduhn man. ³⁴Tihca,

te cha vedecuihca che va yahn nchuhn ne, a yahn chemin che rendedecadino ne.

Nahn che cuahteyan ihyan

³⁵⁻³⁶'Cuahn che rahn ama ihyan vihco nan che rihnevaco ihyan ne, rahtenun sahn decahya yahn ye cudado vah. Vateyan se cava che ndetahno che nta dihve se yahve ye ne, aderano se nahne se chendevah. ³⁷Ndah ro yahn sahn decahya che vateyan se ura che nta dihve se. Cuaco rahn ri nchuhn te man ye cuacondihte ye mesa, ne cahco ye sahn che cheh se. ³⁸Andahre nan mahn yan, o a nino co dave nta ye, ndete che ntaca ye sahn che vateyan se ne, ndah ro yahn se. ³⁹Cuedevano nchuhn te ndete che devano ama ihyan deh ura nda sahn duco ne, cuhndeyan ye, ne hua cah yune ye che conda se chete vaco ye, duco se. ⁴⁰Nchuhn ne, tihca cuahteyan ne, te u che rinducó nducoyaca ihyan ne, adenan nda ura che nde tah hua vate ne cudado.

Ejemplo yahn mozo

⁴¹Tuhme tumerune Pedro:

—Dihvé, ¿a rente ne ejemplo cuh yahn deman nuhn, o yahn nducoyaca ihyan ne?

⁴²Ndahconan Dihvo vo:

—¿Cha sahn decahya che cahco dihve se ntiyon tah se cava che cahcantiyon se vaco ye man, cahcacheh se mozo yahn ye man? ¿A ndiyu sahn che redinahn se man, che rino nan se man? ⁴³Ndah ro yahn sahn che ntaca dihve se sahn che redinahn se ntiyon yahn ye. ⁴⁴Cuaco rahn ri nchuhn te cahco dihve sahn min ntiyon tah se cava che din se cudado nducuahn ntiyon yahn ye. ⁴⁵Ate ndete che rahco ama cha sahn decahya te hua nun nta dihve se, ne cuanan redin tan se, rahn se sahn mozo yahn ye man, tahn mozo yahn ye man, reh se man, rih se man, ricoh se man ne, ⁴⁶nta dihve se ro che hua quenan rino se, ura che hua devano se, ne din ye castigo sahn nduhca che redin ihyan castigo sahn che hua redinahn se.

⁴⁷Sahn decahya che a devano se dehtenduh che nahn dihve se, ne hua dinahn se ne, ama chahte castigo co se. ⁴⁸Ate sahn decahya che hua devano se, ne din se dehtenduh che hua ndahca ne, hua nduh chahte castigo co se. Adecoduhno ihyan

che chahte ntiyon condá t̄ah ye ne, ndahva ndehde dame ye, ne ihyan che nde tahque chahte ntiyon condá t̄ah ye ne, nde tahque ndeh ca ndehde dame ye.

Rahn Dihvo vo Jesucristo te va che cuahte canda ihyan

49' Cava u ne, cuahte canda ihyan van man ye nduco vih anduhneca ndete che a chíh yahn muhn iyehnse cuh, ne jama náhn ndete a riche! 50 U ne, va che ama chuhríhn, ne jama yah náhn ndete che a conahn! 51 ¿A rahco nchuhn che ndá muhn iyehnse cuh cava che ndahca cuahtenan ihyan nduco vih? Rahn rí nchuhn te hua, te ndá cava che cuahte canda ye nduco vih. 52 Cuanan nde meniyon, ndete che uhn ihyan chenun ye ama vah ne, ino ye co tan ye nduco o ye. 53 Ihyan chahn ne, co tan ye nduco sahn daya ye, ne sahn daya ye ne, co tan se nduco chida se. Ihyan ndahta ne, co tan ye nduco tahn daya ye, ne tahn daya ye ne, co tan te nduco chaco te. Namin co tan ihyan ndahta nduco tahn decuno ye, ne tahn decuno ye ne, co tan te nduco indahn te.

Ri ro cuahn che rendacorun tiempo

54 Quendi Dihvo vo, ne rahn ye nduco nducoyaca ihyan:

—Cuahn che rendihchero nchuhn che renecuan man cuahn nan che rehche yahn ne, ndetahno rahn ne te cuan co, ne tihca ri. 55 Namin cuahn che rano yuhneyahn ne, rahn nchuhn te cuhnde ihno, ne tihca ri. 56 ¡O nan o chende nchuhn! Devano nchuhn cuahn che co ihno man, cuahn che cuan co man. ¿Dehco che hua devano ne deh ri ro cuh che vate ne? 57 ¿Dehco che hua rendedecadino man nchuhn cha che tahque ndah din ne nan Dendiohs? 58 Numanahn che chahn ama cha nchuhn nan intiyahn nduco sahn che tan se nduco ne ne, codin nun ino ne, cuenedin ndah ne ndudo nduco se cuahn yune, cava che hua quenda se ndih nan juez, ne necah ye ndih tah policia cava che tihyon se ndih vacoyahn. 59 Rahn rí ndih te ndete che hua nedin ndah ne ndudo nduco se ne, hua ndiquendah ne vacoyahn nde cuihno nedihve ne nducuahn che quendihco ne.

Nahn che nto ino ihyan nunde yahn ye

13

1 Ura min ne, min chenán neve ihyan, ne necah cuande ye Dihvo vo nduhca che chahno sahn esta do

yahn Galilea chi, che chihquentiyon Pilato sandado che chihno se sahn, ura che rihno se ite che co te vedino nan ta. ²Tumerune Dihvo vo ihyan chahn:

—¿A rahco nchuhn che sahn Galilea chahn che tihca chih se, tahque chendihco se nunde van nducoyaca ihyan Galilea? ³Rahn ri nchuhn te hua. Ndete che hua nto ino nchuhn nunde yahn ne ne, va che conda nducoyaca ne. ⁴Namin, ¿a rahco nchuhn che ihyan che ntihton ino chahn che chendah ndudo torre yahn Siloé, tahque chendihco ye nunde van nducoyaca ihyan yan Jerusalén? ⁵Rahn ri nchuhn te hua. Ndete che hua nto ino nchuhn nunde yahn ne ne, conda nducoyaca ne.

Ejemplo yahn yahn higo che hua ri yahn

⁶Namin nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Ama ihyan ne, ndihche ye ama yahn higo van yahn ndata yahn ye, ne ama yune ne, chahn ye chinuhn ye ndute yahn, ne hua ndaca ye, te hua ri yahn. ⁷Tuhme rahn ye ri ye sahn che redin cudado yahn ndata chahn: “A ino nduyo che rendá rinúhn ndute yahn yahn tih, ne hua dehva rendacá. Cuihque, te ¿dehco che ndere rehnevi fuerza yahn yahn nan che nti?” ⁸Ate sahn che redin cudado min ne, rahn se: “Dihvé, cuahnecon ne che cuandi ca yahn tih tama nduyo, ne ndahco cavá yahn yahn, ne cuahto yahn ndah duto. ⁹A huane co ndute yahn. Ate ndete che a hua co yahn ne, tuhme cahcá nduhca che rahn ne.”

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ama ndahta che ruhte dame te

¹⁰Ama ro che rahte tuhno ihyan ne, quenun Dihvo vo chete ama yaco, ricuahn ye. ¹¹Min quenun ama ndahta che a ri ntihton ino nduyo che hua ri che ndo cuaco te. Ruhte dame te, nedin ama vaco chihnga. ¹²Cuahn che ndihchero Dihvo vo tahn ne, cah ye tahn, ne rahn ye:

—Ndahta, a ndevahn di. Ametah chuhrihn.

¹³Tuhme nahn tah ye tahn, ne ndetahn no ndo cuaco te, ne canan te rendeva te yavenan Dendiohs. ¹⁴Ate sahn ndinan yahn yaco me ne, chi tan se nduco Dihvo vo yahn che din ye che ndo cuaco tahn min ro che rahte tuhno ihyan. Rahn se nduco ihyan che chenun ye min:

—Va an ro che din vo ntiyon. Adecoderno ro chemin chan co chi nchuhn cava che din ye che ndoyahn ne, ate ndiyu ro che rahte tuhno vo.

¹⁵Tuhme ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Di ne, jo nan o chende! Ndete che chenan chiche itenine, o burro yehn chete vaco te, ja hua ntahte ite ro che rahte tuhno ihyan cava che cahñ te cuh te nune? ¹⁶Ndahta cuh ne, ndata yahn Abraham tahn nduhca di, ne a ntiyon ino nduyo redin chundah che rechuhrihn te. ja hua redin yahn che ndedevahn tahn andahre ro che rahte tuhno ihyan?

¹⁷Cuahn che tihca rahn Dihvo vo ne, ama chi cuihnan nducoyaca sahn che hua ri rendihche se ihyan. Ate nducoyaca ihyan yan ne, ama yeno ye yahn vederihno rahte che redin Dihvo vo.

Ejemplo yahn ndute yahn mostaza

¹⁸Tuhme rahn Dihvo vo:

—ja Deh nduhca vederihquentiyon yahn Dendiohs? ja Deh nduhca, cahma che tihca vederihquentiyon yahn ye?

¹⁹Chemin ne, nduhca ndute yahn mostaza che chino ama se nan yahn yahn se. Quendah ndute me, ne chihta. Chi chahte nde yahda redin ndahque te van dune.

Ejemplo yahn ya yahn pan

²⁰Namin rahn Dihvo vo:

—ja Deh nduhca, cahma che tihca vederihquentiyon yahn Dendiohs? ²¹Chemin ne, nduhca ya yahn pan che ndahchetahn ama ndahta van ndeh yune pan, din che chihta nducuahñ.

Ejemplo yahn chendevah che tuhco

²²Quendi Dihvo vo cuahn ye yan Jerusalén, ne rechuh ye yan cahya man, yan rahte man, ricuahn ye. ²³Ama se ne, tumerune se ihyan:

—Dihvé, ja yahn ihyan che ndevahn ye ne?

Ndahconan ye:

²⁴—Nduhca che redin nun ino ihyan che condá ye chendevah che tuhco ne, tihca codin nun ino nchuhn che ndevahn ne. Ate rahn rí nchuhn te ama yahn ihyan nahn

ndevahn ye, ne hua co. ²⁵Cuihno che necuan ama ihyan, necahde ye chendevah vaco ye ne, ndete che ura min nda nchuhn yahve ne: “Dihve nuhn, conahne ne chendevah” ne, ihyan min ne, ndahconan ye yahn ne: “Hua rendihché nchuhn, nde hua devanó ti cochi ne.” ²⁶Tuhme andahre cahma ne: “Dama cheh dama chih nuhn nduco ne, ne ndih che chicuahn ne ndihve yahn yan vaco nuhn”, ²⁷ate ihyan min ne, ndahconan ye yahn ne: “A rahn rí nchuhn te hua rendihché nchuhn, nde hua devanó ti cochi ne. Nchuhn ne, chihnga ihyan ne. Cuavi ne tan, cuahn ne vane, nde hua nahn ndihcheró nchuhn.” ²⁸Tuhme che cuaco, cuaco nchuhn man, cheh dihyon ne man, te ndihchero ne Abraham man, Isaac man, Jacobo man, nducoyaca ihyan profeta man, che ndi dama ye nan che rihquentiyon Dendiohs, ate nchuhn ne, cuahn chevah vatendi ne. ²⁹Namin ndo dama ihyan, caca ye numachahte iyehense, ne cuahte ye, cheh ndah ye nan che rihquentiyon Dendiohs. ³⁰Tuhme ne, nahn ihyan che ndahn nan ye man ro cuh ne, cuahtenan ive ye, ne nahn ye che chenan ive ye man ne, quendahn nan ye.

Rahn sahn fariseo te Herodes nahn cahno se Dihvo vo Jesucristo

³¹Ura min ne, nda neve sahn fariseo, ne rahn se ri se Dihvo vo:

—Condaca ne muhn conahn ne, te nahn cahno Herodes ndih.

³²Ndahconan ye yahn sahn chahn:

—Cuahn nchuhn, ne cahma ne co ne yuhne min:

“Condihche, u ne, rendetendah vaco chihnga, ne redin che rendoyahn ihyan cah man ro cuh man, caviyan man, deman man. Tuhme cuihno din nityon cuh yahn.” ³³Ate va che quendi yune yahn man ro cuh man, caviyan man, deman man, te yan Jerusalén ne, a min va ndi che rihno se nducoyaca ihyan profeta.

Dihvo vo Jesucristo ne, chaco ye cava ihyan yan Jerusalén

³⁴Nchuhn ihyan yan Jerusalén, che rihno ne ihyan profeta man, rechah ne tu ihyan che redechuh Dendiohs man, jama ndeh yune nda, te nahn nedín damá nchuhn nduhca che rene din dama chaco tuh daya te man reche te,

ate hua cahneacun ne! ³⁵Condihche nchuhn, te yāco yahn ne ne, cuhnde man, ne rāhn rí nchuhn te ametah ndaconan ndihchero ne u nde ndā ro che cahma ne yāhn: “Ndeva vo yavenan ihyan cuh che cochi ye menun Dihvo vo Dendiohs.”

*Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn
ama sahn che ndi se cah ntito*

14 ¹Ama ro che rahte tuhno ihyan ne, chahn Dihvo vo, cheh ye ndevaco ama sahn ndinan yahn sahn fariseo. Combiro yahn se ne, rihno se Dihvo vo, nahn ndihchero se deh din ye. ²Min quenun ama sahn che ndi se cah ntito, ne chahn ndā se nan Dihvo vo. ³Tumerune Dihvo vo sahn fariseo chahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man:

—¿A nihnde cade che co din vo che ndoyahn ihyan cah ro che rahte tuhno ihyan ne?

⁴Ate hua ndahconan sahn chahn. Tuhme chetah ye tah sahn ntito me, din ye che ndoyahn se, ne ndedechuh ye sahn.

⁵Chihno min ne, rahn ye nduco sahn chahn:

—Ndete che condahnun ama burro, o ama itenine yahn nchuhn chete veh ico ne, ¿a hua ndetendah nchuhn ite andahre ro che rahte tuhno ihyan?

⁶Ate hua chi ndahconan sahn chahn nde ama ndudo.

Ejemplo yahn ihyan che rahn ye nan rihnevaco ihyan

⁷Cuahn che ndihche Dihvo vo nduhca che retendahnun sahn chahn nan che cuahte se ne, nte ye ejemplo cuh:

⁸—Ro che yahve ihyan ama cha nchuhn che cahne ne nan vihco che rihnevaco ye ne, hua cuhnde ne nan silla menan, te denan ndiyahve ye ama ihyan che tahque redin yahn che cuhnde ye min. ⁹Ndete che tihca ne, ura che a va ne ne, cahma ihyan che vaco me co ye ndih: “Cuavi ne tan, cuhnde amigo yahn.” Tuhme cora vedecuihno yahn ne, ne necuan ne cahne ne cuhnde ne nan che rahte ihyan che dendah ye. ¹⁰Cuahn che yahve ihyan ndih ne, tahque ndah cuahn ne, cuihnde ne nan silla che rahte ihyan che dendah, ne cuahn che ndā ihyan che vaco ne, cahma ye nduco ne: “Amigo, cuihnde nan silla menan.” Tihca quendah yavenan ne nan ihyan che vate ye min. ¹¹Tihca, te ihyan che rendeva man ye yavenan ye ne, nuhnde ndiya ye, ne ihyan che necun ye ne, conan ye.

¹²Namin rahn Dihvo vo nduco sahn fariseo che vaco me:
 —Cuahn che yahve ihyan cava che cah, cheh ye ne, hua yahve amigo yehn man, dihne man, ihyan yehn man, ihyan cuihca che vate ye nino ndevaque man, te ihyan chahn ne, co ndahco menun ye yehn. ¹³Cuahn che cah, cheh ihyan ne, tahque ndah coyahve ihyan chevah man, ihyan che ndi cheche ye man, ihyan che cueh cah ye man, ihyan che ve nan ye man. ¹⁴Ndete che tihca din ne, ndah ro yehn, te ihyan chahn ne, hua co ndahco menun ye yehn. Ate cuahn che ndedetuhche Dendiohs tenahn che ndah ihyan ye nan ye ne, ro min ndahco menun Dendiohs yehn.

Ejemplo yahn che cheh vino ihyan

¹⁵Chihnevan ama sahn che nduco se va se reh se, ne rahn se ri se Dihvo vo:

—Ndah ro yahn ihyan che cuahte ye cheh ye nan che rihquentiyon Dendiohs.

¹⁶Tuhme nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Ama ihyan ne, yahve ye ama yahn se che cahñ se cheh vino se ndevaco ye. ¹⁷Ura che a quendihte mesa ne, dechuh ye sahn decahya yahn ye che cahma se nduco sahn chahn: “Cahn nchuhn, te a va yan nducuahñ.” ¹⁸Ate nducoyaca se ne, canan chica se che din chahtino ye yahn se. Ama se ne, rahn se: “Cade ca ama ndi yahn, ne va che cahñ ndihcheró. Cahme co ihyan, ne din chahtino ye yahn.” ¹⁹Tama se ne, rahn se: “Ca uhn yanda itenine ruhnyahn, ne va che cahñ ndihchenán ite nan ntiyon. Cahme co ihyan, ne din chahtino ye yahn.” ²⁰Tama se ne, rahn se: “Cade chihnevaco, ne chemin che cahme co ihyan te hua co cahñ.” ²¹Ndaconan sahn decahya me, ne neco se dihve se nduhca che rahn sahn chahn. Chi tan dihve se, ne rahn ye ri ye sahn decahya me: “Cuehn tenun tenun no cuahn ndihve man, cuahn yune man, ne ihyan chevah man, ihyan che ndi cheche ye man, ihyan che cueh cah ye man, ihyan che ve nan ye man, quenda ihyan muhn ndevaco.” ²²Cuahn che ndaconan sahn decahya me ne, rahn se: “Dihvé, a dinahn che rahn ne, ate va ca nan che cuahte ihyan.” ²³Rahn dihve se ri ye sahn: “Cuehn cuahn yune man, tinduh cuahn chihto man, ne codin fuerza ihyan che chi ye cava che cuto ihyan vacó. ²⁴Rahn te nde ama sahn che yahvé menan ne, hua cheh vino se che ndihcoyan.”

***Ihyan che nahn conduco ye Dihvo vo
Jesucristo ne, va che chuhrihn ye***

²⁵Ama yahn ihyan cuahn ye nduco Dihvo vo. Chaconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

²⁶—Adecoduhno ihyan che nahn conduco ye u ne, va che cahcoman ye chida ye man, chaco ye man, ndahta yahn ye man, daya ye man, dihno ye man, cahve ye man, vida yahn man ye man, cava che co conduco ye u. ²⁷Ihyan che hua nahn chuhrihn ye cava u ne, hua co conduco ye u. ²⁸Adecoduhno nchuhn che cahno ne ama vah, ¿a hua dinoca retenda cuande ne tava nahn cava che tuno vah me? ²⁹Ndete che cahco ne name yahn vah me, ate hua cocha ne tuno ne, nducoyaca ihyan che ndihche ye ne, cahyon nan ye, ³⁰ne cahma ye: “Sahn tih ne, canan rihno se ama vah, ne hua chicha se tuno.” ³¹Namin ama rey che va che cahn ye cuhma ye nduco tama rey, ¿a hua dinoca rihnde ye, rendedecadino ye ndete che nduco ndiche mil sandado yahn ye cocha ye cuhma ye nduco tama rey che cochi ye nduco ndico mil sandado? ³²Me ndete che rihn che hua cocha ye ne, cuahn che yahn ca cochi rey che cuhma nduco ye ne, dechuh ye sahn che cahn se menun ye, cahma se nduco rey min cava che cuhnde dihn ye, ne hua cuhma ye nduco vih. ³³Tihca, te adecoduhno nchuhn che hua cahcoman ne nducuahn yahn ne che va ne, hua co conduco ne u.

Ejemplo yahn ima

³⁴’Ima ne, ndah. Ate ndete che cuihno dine yahn ne, ¿dehra nduco ndo dine? ³⁵Va che cora, te hua cochihve, nde cava che cotave ndiyahn, nde cava che cuahto duto chendata. Nducoyaca nchuhn, ¡cuendedecadino ndah ne deh conahn ejemplo cuh!

Ejemplo yahn itecuche che chinda te

15 ¹Rahn nducoyaca sahn rica tumecadiyo man, sahn nunde chenahn man, nan Dihvo vo che nahn cahnevan se ndudo yahn ye. ²Yahn chemin che ri yudo yahn sahn fariseo man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ne rahn se yahn Dihvo vo:

—Sahn tih ne, rinduco se sahn nunde, ne reh se dama nduco se.

³Tuhme nte Dihvo vo ejemplo cuh nduco sahn chahn:

⁴—Ndete che ama cha nchuhn va ama ciento itecuche yahn ne, me ndete che conda ama te ne, ¿a hua cahcoman ne ite che cun raco ntihton cun chahn viyata, ne cahn ne, quenuhn ne ite che chinda me, nde nan che ntaca ne ite? ⁵Cuahn che a ntaca ne ite ne, numacuahn vedeyeno tihde dihme ne ite, ndiquenda ne ite. ⁶Cuahn che nta ne ne, nedin dama ne ihyan nino ndevaco ne man, ihyan rendihche ne man, ne cahma ne nduco ye: “Cuahte yeno vo nduco nchuhn, te itecuche yahn che chinda te ne, a ntaca ite.” ⁷Rahn ri nchuhn te tihca tahque cuhnde vedeyeno vahchetero cava ama ihyan nunde che nto ino ye nunde yahn ye che co cava cun raco ntihton cun ihyan che rahco ye che nde hua nahn che nto ino ye.

Ejemplo yahn tume che chinda

⁸Ndete che ama ndahta che va ndiche tume diyahngua yahn te, ne conda ama ne, ¿a hua nahn yahn te candil, ndache te vah, nuhn te tume me nde nan che ntaca te? ⁹Cuahn che ntaca te ne, nedin dama te ihyan nino ndevaco te nduco ihyan rendihche te, ne cahma te co te ihyan: “Cuahte yeno vo nduco nchuhn, te a ntaca tume yahn che chinda.” ¹⁰Rahn ri nchuhn te tihca co yeno angel yahn Dendiohs cava ama ihyan nunde che nto ino ye nunde yahn ye.

Ejemplo yahn sahn yuno che ndere quechica se

¹¹Quendi Dihvo vo, ne nte ye tama ejemplo:

—Ama ndaco ne, chahte o daya ye. ¹²Sahn che ive me ne, rahn se ri se chida se: “Chida, te ne vedecuihca che va che cahco ne yahn.” Tuhme cahmahn chida se vedecuihca yahn ye, ne cah ye sahn. ¹³Chihno neve ro ne, chihcoyan se dehtenduh yahn se, ne cuahn se nan yahn yahn. Min chihno toh se tume yahn se, ndere quechica se. ¹⁴Cuahn che a chihno toh se tume yahn se ne, ama chihnde cuico yahn nan che quenán se, ne canan ama yah chahno se. ¹⁵Chica se ntiyon din se ama ihyan che yan vaco ye min, ne dechuh ye sahn, din se cudado cuche yahn ye. ¹⁶Nde dehtenduh dima che reh cuche chahn ama nahn cheh se, ate nde dehtenduh chemin chan,

hua rendaça reh se. ¹⁷Tuhme necahco se, ne ndedecadino se: “Ama yahn ihyan redin ntiyon chenán ye vāco chidá, ne āma va che reh ye. Me u ne, muhn quenán, adeche coh cuicó. ¹⁸Tahque ndah che náhn yahn chidá, ne cahmá có ihyan: Chidá, quendihcó nunde, nde nan Dendiohs, nde nan ne. ¹⁹Ametah redin yahn che cahma ne daya ne yáhn. Man ne, có nduhcā āma mozo yahn ne.” ²⁰Tuhme ndonun yune se, conahn se yahn chida se.

Yahn ca va che ntā se, ne ndihchero chida se sahn. Quenan vahino ye sahn, ne chahn ye rano ye, chahtemahn ye sahn, tenan ye sahn. ²¹Rahn se ri se ihyan: “Chidá, quendihcó nunde, nde nan Dendiohs, nde nan ne. Ametah redin yahn che cahma ne daya ne yáhn.” ²²Ate chida se ne, rahn ye ri ye sahn decahya yahn ye: “Tenun tenun no cuetendāh nchuhn tino che tahque ndah, conun se man, chinetah che conun tah se man, ndāco che conun cah se man. ²³Cuahn nchuhn, ngua ne āma itenine che vihche te, ne cuihno ne ite. Chuh vo ite, ne din vo vihco, ²⁴te sahn dayá cuh ne, a ndih se che rahcó, ate man ne, ndaconan se. A dendá sahn, ate man ne, a ntācá sahn.” Tuhme canan ihyan chahn vihco vedeyeno.

²⁵Sahn daya ye che menan me ne, quenán se viyāta, ne cuahn che ntā nino se ndevah ne, chihnevan se che retive ihyan man, rendeh ye man. ²⁶Tuhme cah se āma sahn decahya yahn chida se, ne tumerune se sahn deh che ri min. ²⁷Ndahconan se: “A ntā sahn dihno ne, ne hua dehva chahn se chi. Chemin che chihquentiyon chida ne che coh āma itenine che vihche te.” ²⁸Chi tan sahn che menan me, nde hua nahn ndondā se vah. Tuhme quendāh chida se, chica ye favor sahn che ndondā se vah. ²⁹Ate ndahconan se yahn ye: “U ne, cuahn dama redin ntiyon nduco ne, ne hua rahcotāhn yahn ne. Nde āma yune hua te ne amare āma chivato lihn cava che cheh yenó nduco amigo yáhn. ³⁰Ate cuahn che ndaconan sahn daya ne tih che ndere toh se tume yahn ne nduco ndāhta che ndere vatechica te ne, chihquentiyon ne che chih āma itenine vihche cava se.” ³¹Tuhme ndahconan chida se: “Dayá, di ne, cuahn dama quenén nducó, ne nducuhn dehtenduh yáhn ne, a yehn. ³²Ate ndahcā che cah yeno vo chedave yuhn vo, din vo āma vihco vedeyeno, te sahn dihne ne, a ndih se che rahcó, ate man ne, ntā se. A denda vo sahn, ate man ne, ntāca vo sahn.”

Ejemplo yahn ama sahn duhtuno ihyan che va tah se ama ntiyon

16 ¹Namin nte Dihvo vo ejemplo cuh nduco ihyan apóstol yahn ye:

—Chihnde ama ihyan cuihca che quenán ama sahn che redin se cuḁado ntiyon yahn ye, ne chahn ihyan nuhnde ye sahn nan ye che ndere retah se dehtenduh yahn ye. ²Tuhme cah ye sahn, ne rahn ye ri ye sahn: “¿Deh chu che renuhnde ihyan di nán? Cuente cuende u yahn ntiyon che quenén, te cahneví ntiyon che va tah.” ³Tuhme ndedecadino se: “¿Taca dín man?, te dihvé ne, cahnevi ye ntiyon che va táh. Hua co dín ntiyon dito, ne ndete che ndere caḁá chéh ne, cuihnán. ⁴A ntá tín taḁa dín caḁa che nevahnecon ihyan u vaḁo ye cuahn che a cahnevi dihvé ntiyon che va táh.” ⁵Tuhme cah se queri ama ihyan che chendihco ye yahn dihvé se. Tumerune se ama ye: “¿Tava quendihque yahn dihvé ne?” ⁶Ndahconan ihyan min yahn se: “Ama ciento barril aceite quendihcó yahn ye.” Rahn se ri se ihyan: “Ti va niyon che quenán caḁa. Cuihnde, ne menchahte no cuahconeñn caque o raco ndiche.” ⁷Chihno min ne, tumerune se tama ye: “Di, ¿tava quendihque yahn dihvé ne?” Ndahconan ye yahn se: “Quendihcó ama ciento caḁe trigo yahn ye.” Tuhme rahn se ri se ihyan: “Nga caḁa yehn. Cuahconeñn cun raco.” ⁸Cuahn che checadino dihvé ntiyon me ne, ndeva ye yavenán sahn min che ndere retah se dehtenduh yahn ye, yahn che ama vivo se.

Tuhme rahn Dihvo vo:

—Man ro cuh ne, ihyan nunde ne, tahque vivo ye che co ihyan che riquendi ye vederihquentiyon Dendiohs.

⁹Chemin che rahn rí nchuhn: Cotoh ne vedecuihca andahre chihnga, ne nduco chemin ndaḁa amigo yahn ne, caḁa che nda ro che coh ne ne, co cuahtenan ne vahchetero.

¹⁰Ihyan che hua reduco ye van tah sihn che redin ye cuḁado ne, namin hua reduco ye andahre che ndeh, ne ihyan che reduco ye van tah sihn che redin ye cuḁado ne, namin reduco ye ndete che ndeh. ¹¹Ndete che hua toh nchuhn vedecuihca che va tah ne caḁa che din ne che ndah ne, ¿duhra te ntiyon yahn Dendiohs, din ne? ¹²Ndete che hua redin nchuhn cuḁado dehtenduh yahn ihyan che rihco ye tah ne ne, ¿duhra te dehtenduh che co yahn man ne?

¹³Nde ama ihyan hua co conan cuma ye o dihve ye, te tahque din yahino ye ama che co tama, ne quendi ye nduco ama, ne cahcoman ye tama. Hua co din yahino nchuhn Dendiohs ndete che yahino ne vedecuihca.

¹⁴Rihnevan sahn fariseo che chenun se min che tihca rente Dihvo vo, ne riyon nan se ihyan, te yahino se vedecuihca.

¹⁵Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Nchuhn ne, redin ca ne che ndah ihyan ne nan ihyan. Ate Dendiohs ne, a devano ye duh ihyan nchuhn. Va deh che ama richihve che rahco ihyan, ate nan Dendiohs ne, hua richihve.

¹⁶Ley che dirun Moisés nduco ndudo che dirun ihyan profeta ne, chihnde nde nda ro che nda Juan Bautista. Nde tahn min ne, rahndudo ihyan yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne ama yahn ihyan redin nun ino ye che nahn dinahn ye.

¹⁷Tahque nun nto iyehmse che co che cuavi ama chenelihn nan vederihquentiyon yahn Dendiohs.

¹⁸Adecoduhno ihyan che tehche ye ndahta yahn ye, ne cahnevaco ye nduco tama te ne, din duche yahn ye che nihnevaco ye. Namin ihyan che cahnevaco ye nduco ama tahn che ntehche inchaahn te tahn ne, din duche yahn ye che nihnevaco te.

Ejemplo yahn ama sahn cuihca nduco Lázaro

¹⁹Namin nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Chihnde ama sahn cuihca che renun se deman cuahno tino ndah, ne ama va deman cuahno che ndah reh se ro ro. ²⁰Tahn min ne, namin chihnde ama ihyan chevah che duche ye Lázaro, ne ama ndechendih yute ihyan. Quendite ye chendevah yahn sahn cuihca me, ²¹ne ama nahn cheh ye andahre dache che ra man mesa yahn se. Nde yahna renda te, riyavenan te nan yah yahn ye. ²²Cuahn che nda ro che chih ihyan chevah me ne, quenda ángel ihyan vahchetero, ne min quenan Abraham. Adiva ne, chih sahn cuihca me, ne chihche ihyan sahn. ²³Cuahn che rechuhrihn se van ruchiyahn ne, chenihyon nan se, ne ama yahn ndihchero se Abraham. Namin ndihchero se Lázaro che quenan ye min. ²⁴Tuhme cah se: “Chidá Abraham, conan vahino ne u. Cuedechuh ne Lázaro, decahnda ye tin ndutetah ye van

nune, cava che ndedevan ye chihyá, te ama rechuhríhn muhn van ruchiyahn.”²⁵ Ndahconan Abraham yahn se: “Dayá, cuenecahque te ama ndahca chehne cuahn che quenén iyehñse, ate Lázaro ne, ama yah chahno ye. Man ne, ama ndahca quenán ye muhn, ate di ne, rechuhrihn tan nan che quenón.”²⁶ Avane ne, a nihnde cade che ihyan che chenán ye muhn, andahre nahn cahn ye tan, ate hua co chuh ye. Namin ihyan che chenun ye tan ne, hua co chuh ye, chi ye muhn.”²⁷ Tuhme rahn sahn cuihca me: “Chidá Abraham, ricá ndih, codin ne favor, cuedechuh ne Lázaro che cahn ye vaco chidá,²⁸ co ye uhn sahn dihnó che vate se min, cava che hua chi se muhn nan che rechuhrihn ihyan nunde.”²⁹ Rahn Abraham ri ye sahn: “Min va ley che dirun Moisés man, ndudo che dirun ihyan profeta man, rahndudo ihyan. A ndudo min va che dinahn se.”³⁰ Tuhme rahn sahn cuihca me: “Chidá Abraham, hua retumacah se yahn chemin. Ate ndete che ntuche ama ihyan che a ndih ye, cahn ye, yahve ye sahn ne, tuhme che cuaco, nto ino se nunde yahn se.”³¹ Ate rahn Abraham ri ye sahn cuihca me: “Ndete che hua ritahno se yahn che dirun Moisés nduco che dirun ihyan profeta ne, namin hua cotahno se, andahre che ntuche ama ihyan che a ndih ye, cahn ye, yahve ye sahn.”

*Riyahve Dihvo vo Jesucristo ihyan cava
che hua cuahtendihco ye nunde*

17 ¹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye: —A cade no che va dehtenduh che din che cuahtendihco ihyan nunde, ate iyah rí cava adecoduhno ihyan che din ye che cuahtendihco ihyan chenahn nunde! ²Tahque ndahca cava ihyan min che dechiche ihyan ama tu yudo dando ye, ne cuacondahnun ye ihyan van nuniyahn, che co che din ye che condihco ama cha ihyan chuhn che necun ye nunde. ³Cuihco nchuhn cudado.

’Cuahn che din tan ama ihyan nduco nchuhn ne, coyahve ne ihyan nduco ndah. Ndete che nto ino ye che tihca din ye ne, cuenchahco ne yahn ye. ⁴Andahre ndache yune che ama ro din tan ama ihyan nduco nchuhn, ate ndete che namin ndache yune rendaconan ye, ne rahn ye: “Yah rí che tihca dín”, tuhme ne, cuenchahco ne yahn ye.

⁵Ihyan apóstol ne, rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Cuenan ne nuhn cava che cotahno ndah nuhn.

⁶Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Ndete che ritahno nchuhn amare tah sihn, co cahcantiyon ne yahn tih: “Cuavi tan, cuehn, cuandi van nuniyahn”, ne dinahn yahn ne.

Nduhcq che va che din vo ntiyon nduco Dihvo vo Jesucristo

⁷Ndete che va ama mozo yahn nchuhn che ruhn se yahn, o redin se cudado itenine, ura che ndaconan se che chahn se viyata, ja ndetahno cahma ne co ne sahn tuhca?: “Cuechoh, cuihnde nan mesa, cheh.” ⁸¿A ndiyu tahque ndah che cahcantiyon ne sahn tuhca?: “Cuedendah comida, cuihqueyan nan mesa, cuihque cudado nahmin che cheh vinó. Cuihno cheh vinó, tuhme cheh vine.” ⁹Cuihno din se nducuahn che chihquentiyon ne, ja va che necah ne nundihve cuahn sahn ne? Hua. ¹⁰Namin cuahn che a cuihno din nchuhn nducuahn che a va cade che din ne ne, tahque ndah che cahma ne co ne Dihve ne: “Nuhn ne, mozo nuhn. Nde hua nahn che nte ne nundihve cuahn nuhn, te atenan ntiyon che chihquentiyon ne ne, a chemin no che din nuhn.”

Din Dihvo vo Jesucristo che ndoyahn ndiche sahn che ndi se cah che rech yute

¹¹Cuahn che cuahn Dihvo vo yan Jerusalén ne, chuh ye nan che rivah estado yahn Galilea nduco nación yahn Samaria.

¹²Ura che a nda nino ye ama yan lihn ne, nda ndiche sahn che ndi se cah che rech yute. ¹³Cah se:

—Dihve nuhn, Jesús, jconan vahino ne nuhn!

¹⁴Cuahn che ndihchero ye sahn chahn ne, rahn ye ri ye sahn:

—Cuahn nchuhn nan chidocuyan.

Dinahn sahn chahn, ne nahmin che cuahn se ne, ndoyahn nducoyaca se. ¹⁵Tuhme ama se ne, cade ndihchero se che a ndoyahn se ne, ndaconan se, ne ama rendeva se yavenan Dendiohs. ¹⁶Chehntihya se numacuahn vedenehun nan Dihvo vo, ne necah se nundihve cuahn ihyan. Sahn min ne, sahn tama nación se. Samaria nación yahn se. ¹⁷Tuhme tumerune Dihvo vo:

—¿A ndiyu ri ndiche sahn chahn che ndoyahn se? ¿Tiya sahn che nun chahn? ¹⁸ ¿A deman sahn tama nación cuh che ndaconan se, ndeva se yavenan Dendiohs?

¹⁹Chihno min ne, rahn ye ri ye sahn:

—Dehve rahque. Cuenecuen. Conahn, te nducote chitehne ne, a ndoyehn.

Nduhca che rihquentiyon Dendiohs

²⁰Tumerune sahn fariseo Dihvo vo ticuahn cuanan vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne ndahconan ye yahn se:

—Vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, hua cuanan nduhca che chenán rino nchuhn. ²¹Nde ama ihyan hua co ye nchuhn: “Muhn va”, o “min va”, te Dendiohs ne, a ndahco cade ye vederihquentiyon yahn ye van nchuhn.

²²Rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, nda ro che ama nahn nchuhn che ndaconán, ate hua ndaca ndihchero ne u. ²³Ndere cahma ihyan co ye nchuhn: “Nga ihyan che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense, quenun ye muhn”, o “nga ye, quenun ye min.” Hua tumecah nchuhn, nde hua cahñ ne, ndihchero ne. ²⁴Chemin che rí nchuhn te nduhca che rendihchero ihyan che riya cuah, ri ro dave numachahte ne, tihca ndihchero ihyan u che rinducó nducoyaca ihyan, ro che ndá. ²⁵Ate dinoca va che ama chuhríhn, te ihyan che vate ye man ro cuh ne, hua co ndihche ye u. ²⁶Nduhca che chahno ihyan chi ro che quenun Noé iyehense ne, tihca cuahno ihyan co ro che u che rinducó nducoyaca ihyan, ndá. ²⁷Ihyan che vate ye ro min ne, reh ye man, rih ye man, rihnevaco ye man, redacahnovaco ye man, nde nda ro che chenda Noé chete arca, ne chan conahn, chito nune iyehense, chihno chih ihyan chahn. ²⁸Atihnocá chi cuahn che quenun Lot iyehense. Ihyan che vate ye ro min ne, reh ye man, rih ye man, ra ye man, rendihcue ye man, rino ye ndata man, rihno ye vah man. ²⁹Ate nda ro che chica Lot yan Sodoma ne, chera yahn che chica nan ro, ne chihno chih ihyan yan min. ³⁰Tihca co ro che u che rinducó nducoyaca ihyan, ndá.

³¹Nda ro min ne, ihyan che vate ye tin vah yuto ne, tahque ndah che hua condá ye chete vah, cotah ye dehtenduh yahn ye. Namin ihyan che chenun ye viyata ne, tahque ndah che hua ndaconan ye

viyan. ³²Cuenecaḥco nchuhn nduhcā che chahno chi ihyān ndahta yahn Lot. ³³Adecoduhno ihyān che nahn ndedevahn mān ye ihyān ne, ihyān min ne, conda ye, ne adecoduhno ihyān che caḥco mendahn ye ihyān, coh ye cava u ne, ihyān min ne, ndevahn ye.

³⁴Rāhn rí nchuhn te vino min ne, adecotino che vateyado o ihyān nan yundo ne, ama ye ne, quendá ihyān, ne tama ye ne, caḥcomán ihyān. ³⁵Namin adecotino che chenun o ihyān ndahta, rengu ye ne, ama ye ne, quendá ihyān, ne tama ye ne, caḥcomán ihyān. ³⁶Adecotino che chenan o se viyata ne, ama se ne, quendá sahn, ne tama se ne, caḥcomán sahn.

³⁷Tuhme tumerune ihyān chahn:

—Dihve nuhn, ¿ti che conahn chemin ne?

Ndahconan Dihvo vo yahn ye:

—Adecotino che vate ihyān nunde ne, a min va che conahn.

Ejemplo yahn ama ndahta vah che chica te nan juez

18 ¹Nte Dihvo vo ama ejemplo, chihnevan ihyān chahn, cava che cadino ye te va che covah ye cuahn dama. ²Rahn ye:

—Ama cuan yan ne, chihnde ama juez che nde hua ritahno se Dendiohs, nde hua retumacah se yahn ihyān. ³Namin chihnde ama ndahta vah yan min, ne ndeh yune rahn te nan juez min, ne rahn te: “Cochí rica nundé yahn ama ihyān che hua ri rendihche ye u.” ⁴Chuh ro, ne hua tumecah juez me, techecade se yahn te. Ate adive ne, ndedecadino se: “Andahre hua ritahnó Dendiohs, nde hua retumacah yahn ihyān, ⁵ate nducote tahn ndahta vah tih ama renda te redenduh te u ne, techecadé yahn te, cava che hua quendi te denduh te u.”

⁶Tuhme rahn Dihvo vo:

—Cuihco nchuhn cudado nduhcā che ndedecadino juez me, andahre duhtuno ihyān se. ⁷¿A ndiyu tahque nun conan Dendiohs ihyān che a tendahnun ye? Dendiohs ne, hua rechuhrihn ye, andahre nde ro nde rahn, revah ihyān nan ye. ⁸Cuaco rahn rí nchuhn te Dendiohs ne, nun conan ye ihyān yahn ye. U che rinducó nducoyaca ihyān ne, ¿a ndacá ihyān che ritahno ye u ro che ndá ne?

Ejemplo nduhcā che covah ama sahn fariseo man, ama sahn rica tume cade iyo man

⁹Nte Dihvo vo ejemplo cuh cava ihyān yade che rendaḥchenan ye ihyān chenhahn. Rahn ye:

¹⁰—O se ne, chenda se chete yaco, covah se. Ama se ne, sahn fariseo, ne tama se ne, sahn rica tume cade iyo. ¹¹Sahn fariseo me ne, chandi se revah se tuhca: “Dendiohs, nundihve cuahn ndih che din ne che u ne, ndiyu nduhca ihyan chenhn, te rahtendihco ye nunde man, reduco ye man, redin duche yahn ye che nihnevaco ye man. U ne, ndiyu nduhca sahn rica tume cade iyo tih. ¹²U ne, o yune rihnde yahté che ama ndate, ne rihcó riya yahn nducuahn che va yahn nan ne, nduhca che a ndihco cade ne.” ¹³Ate sahn rica tume cade iyo me ne, nde hua rihquino se cahñ nda se nan ta, nde hua nahn ndonihyon nan se yahn che cuihnan se. Chendih se, chahn se ticua se, ne rahñ se: “Dendiohs, ¡cuenan vahino ne u!, te ama quendihcó nunde nan ne.” ¹⁴Cuaco rahñ rí nchuhn te sahn che necun me ne, a nchahco Dendiohs yahn se, ne conahn se. Ate sahn che yade me ne, hua ntaca se vederenchahco. A tihca va cade, te adecoduhno ihyan che rendeva man ye yavenan ye ne, co cuihnan ye nan Dendiohs, ne adecoduhno ihyan che necun ye ne, ndeva Dendiohs ihyan.

Chica Dihvo vo Jesucristo che conan Dendiohs chechahya

¹⁵Ama ro ne, nda ihyan, nda ye chechahya yahn ye cava che nahn tah Dihvo vo, covah ye cava. Ate ihyan apóstol ne, hua nahn cah yune ye che cahñ nda ihyan chahn nan Dihvo vo. ¹⁶Tuhme cah Dihvo vo ihyan apóstol chahn nan ye, ne rahñ ye:

—Hua cahdenun nchuhn yune yahn chechahya che chi nan, te deman ihyan che necun ye nduhca chechahya sih renevahnecun ye che rihquentiyon Dendiohs ihyan. ¹⁷Cuaco rahñ rí nchuhn te adecoduhno ihyan che hua necun ye nduhca chechahya ne, hua co nevahñecun ye vederihquentiyon yahn Dendiohs.

Ama sahn ndinan che cuihca se

¹⁸Ama sahn ndinan ne, tumerune se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn Ndah, ¿deh va che dín cava che conán vahchetero numacuahn ro ne?

¹⁹Ndahconan ye:

—¿Dehco che rahñ che ndah u? Metah nde ama ihyan che ndah ye, atenan Dendiohs. ²⁰A devene vederihquentiyon

yahn Dendiohs: “Hua cahne ihyan. Hua din doche yehn che nihnevaque. Hua doque. Hua cahme ndudo cuahnde. Cuendeva yavenan chide man, cheque man.”

²¹Rahn se ri se ihyan:

—Nducuahn vederihquentiyon cuh ne, redinahn nde ro che lihn u.

²²Chihnevan Dihvo vo che tihca rahn se, ne rahn ye ri ye sahn:

—Va ca tama nan che va che din. Condihcue nducuahn che va yehn, ne cuinen ihyan chevah cava che co conen vahchetero. Tuhme cochi, condoque u.

²³Cuahn che chihnevan se che tihca rahn ye ne, ama chi ndache se, te ama cuihca se. ²⁴Ndihchero Dihvo vo che ama chi ndache se, ne rahn ye:

—Ihyan cuihca ne, jama vahche cava ye che nevahncun ye che rihquentiyon Dendiohs ihyan! ²⁵Nde hua co nevahncun ye. ²⁶Ihyan che chihnevan ye che tihca rahn Dihvo vo ne, rahn ye:

—¿Duhra ihyan co ndevahn ye tuhme?

²⁷Ndahconan Dihvo vo yahn ye:

—Nducuahn che hua co din ihyan ne, Dendiohs ne, ri redin ye.

²⁸Tuhme rahn Pedro:

—Ndihche ne, a chihcoman nuhn nducuahn che va yahn nuhn, ne chinduco nuhn ndih.

²⁹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuaco rahn ri nchuhn te adecoduhno ihyan che rihcoman ye a vaco ye man, a indihte yahn ye man, a dihno ye man, a ihyan ndahta yahn ye man, a daya ye man, cava che co nevahncun ye che rihquentiyon Dendiohs ihyan ne, ³⁰ihyan min ne, tahque ndeh ca nuhnde menun yahn ye man ro cuh, ne adiva ne, conan ye vahchetero numacuahn ro.

Rahn Dihvo vo Jesucristo te va che cahno se ihyan

³¹Nedin dama Dihvo vo nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Man ne, cuhn vo nduco nchuhn yan Jerusalén. U che rinducó nducoyaca ihyan ne, min va che chuhríhn nduhca che dirun ihyan profeta nde ro menan. ³²Necah ihyan u tah sahn

tama nación, din duche yahn se u man, din tan se nducó man, cahnan dan se u man. ³³Cuihno cuahn se u ne, cahno se u. Ate cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn.

³⁴Ihyan chahn ne, hua chenahn ye che tihca rahn Dihvo vo, te vahche ri yahn ye cava che conahn ye.

Din Dihvo vo Jesucristo che chi ro nan ama sahn nan ve

³⁵Ura che cuahn nino Dihvo vo yan Jericó ne, ama sahn nan ve ne, va se chihto yune, rica se che din ihyan vedevahino nduco se. ³⁶Nducote ama rechuh ihyan yune ne, tumerune se deh ri. ³⁷Rahn ihyan ri ye sahn:

—A tan cochi Jesús yahn yan Nazaret.

³⁸Tuhme rahn se numa dito se:

—Jesús, Daya David, iconan vahino ne u!

³⁹Ihyan che ndahnan ye ne, rahn ye ri ye sahn che cuhnde dihn chende se. Ate nde tahque yudo nan se rahn se:

—Daya David, iconan vahino ne u!

⁴⁰Tuhme chandi Dihvo vo, ne tahve ye che chehua sahn. Cuahn che nda se nan ye ne, tumerune ye sahn:

⁴¹¿Deh nehn che dín ndoque ne?

Ndahconan se yahn ye:

—Dihvé, codin ne che co ro nan.

⁴²Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Nducote chitehne ne, a co ro nan.

⁴³Ndetahno chi ro nan se, ne cuahn se nduco Dihvo vo, rendeva se numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs. Namin nducoyaca ihyan che ndihchero ye vederihno me ne, rendeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs.

Nduhca che chitahno Zaqueo Dihvo vo Jesucristo

19 ¹Nahmin che chuh Dihvo vo Jesucristo mendahn yan Jericó ne, ²quenán rino ama sahn cuihca che duche se Zaqueo. Sahn min ne, ndinan se yahn sahn rica tumecadiyo. ³Quenan rino se, te nahn ndihchero se Dihvo vo, duh ihyan chemin. Ate hua ri che ndihchero se ihyan, te ama yahn ihyan nduco ye. Avane ne, ama cahya cah se. ⁴Tuhme cuahn se, rano se tahque nde cana ca nan che va che chuh ye. Cocha se tin ama yahn che duche sicómoro cava che tuno se, ndihchero se ihyan. ⁵Cuahn che a nda Dihvo vo min ne, chinan ye sahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Zaqueo, codin nun ine, cuenchehn t̄an, te mañ va che conán ndevaque.

⁶Tuhme aderano se cuenchahn se, nevahneacun se ihyan numacuahn vedeyeno. ⁷Ihyan che ndihche ye chemin ne, āma rañn t̄an ye yahn Dihvo vo che cuahn ye vaço āma sañn nunde. ⁸Tuhme chandi Zaqueo nañ nducoyaça ihyan chahn, ne rañn se ri se Dihvo vo:

—Dihvé, mañn va vedecuihca yañn, nahn cañ ihyan chevah, ne ndete che va ihyan che ndere chehneví dehtenduh yahn ye ne, va vedeyenó che necañ cun ndi nduhva che chehneví yahn ye.

⁹Rañn Dihvo vo:

—Mañ ne, ndevahn sañnguh, te chitahno se nduhca che chitahno Abraham. Namin ndevahn ihyan ndevaço se. ¹⁰U che rinducó nducoyaça ihyan ne, ndá, núhn ihyan che chinda ye, din nunde yahn ye, cava che ndedeváhn ihyan.

***Ejemplo yahn sañn patrón che cañ se tume
tañ ndiche sañn decahya yahn se***

¹¹Cuahn che nda nino Dihvo vo yañ Jerusalén ne, ihyan che rihnevan ye che rente ye ne, rañco ye te a nun cuañan vederihquentiyon yahn Dendiohs. ¹²Tuhme nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Ama sañn, ndata yahn ihyan ndinañ ne, cuahn se yañn yahn nañ va rey cava che cañ ye vederihquentiyon, conan cuma se. ¹³Ro che ametah cañn se ne, nedin daña se ndiche sañn decahya yahn se, ne din duche se tume, cañ se queri āma sañn chahn, ne rañn se: “Codin nchuhn ntiyon nduco tume cuh numanahn che cañn.” ¹⁴Ihyan yañ vaço se ne, hua ri rendihche ye sañn, ne cuahn che a chuh se cuahn se ne, dechuh ye ama o ihyan cava che cañma ye nduco rey min: “Hua nahn nuhn sañnguh cava che cañcantiyon se nuhn.” ¹⁵Cuahn che ndaconan se ne, a quenan cuma se vederihquentiyon. Nedin daña tun se ca ama ca ama sañn decahya chahn che va tañ se tume me cava che necañ cuande se sañn. ¹⁶Nda ama se, ne rañn se: “Dihvé, tume yahn ne ne, a chi ndiche cañde yahn queri ama cañde che te ne u.” ¹⁷Ndahconan dihve se: “Ndahcañ din. Di ne, sañn decahya ndah. Nducote ndahcañ din ntiyon nduco tume andahre tah,

man ne, cahcó ntiyon tah çava che cahquentiyen ndiche yan.”
 18Nda tama se, ne rahn se: “Dihvé, tume yahn ne ne, a chi uhn çade yahn queri ama çade che te ne u.” 19Ndahconan dihve se: “Namin di ne, cahcó ntiyon tah çava che cahquentiyen uhn yan.” 20Nda tama se, ne rahn se: “Dihvé, nga tume yahn ne, chihco ndáh. 21Hua dín ntiyon nduco yahn che váh dendá tume yahn ne nan ntiyon, te ndih ne, ama dito nan ne. A ndihché ndih nduhça che retah nduh ne tume che rendaca nan ntiyon che redin ihyan nduco tume yahn ne.” 22Tuhme rahn dihve se: “¡Ama duhtuno ihyan di! Nduco ndudo che tihça rahn, a tumecadinó duh ihyan di. A devene che ama dito nan, che retah ndúh tume che rendaca nan ntiyon che redin ihyan nduco tume yáhn. 23¿Dehco che hua cah tume yáhn, din tama ihyan ntiyon nduco?, te ndete che tihça din ne, man che ntá, ndacá tume yáhn nduco daya.” 24Tuhme rahn dihve se ri se ihyan che chenun ye min: “Cuehnevi nchuhn tume che nda sahn tih, ne cocah ne sahn che cahcantiyon ndiche yan me.” 25Ndahconan ihyan chahn: “Dihve nuhn sahn min ne, a va yahn se.” 26Ate rahn dihve se: “Dehve din yahn, te ihyan che ndeh va yahn ye ne, nde tahque ndeh ca ndonda tah ye, ne ihyan che doh yahn ye va ne, nde cuavi tah yahn ye che va. 27Namin ihyan che hua ri rendihche ye u, che hua nahn ye che cahcantiyón ihyan ne, cuahn nchuhn, ngua ne ihyan, ne cuihno ne ihyan muhn nan.”

Nda Dihvo vo Jesucristo yan Jerusalén

28Chihno nte Dihvo vo ejemplo me ne, quendahnän ye, quendi ye cuahn ye yan Jerusalén. 29Cuahn che nda nino ye yan Betfagé nduco yan Betania, nan che duche Cuete Olivo ne, dechuh ye o ihyan apóstol yahn ye, 30ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuahn nchuhn yan che va viche lado cah. Nda nchuhn min ne, ntaca ne ama burro che nde ama ihyan ametah condudo ye ite. Cuentahnte ne ite, quenda ne ite muhn. 31Ndete che çarune ihyan nchuhn: “¿Dehco che rentahnte nchuhn ite?” cuendahconan ne yahn ye: “Huante, Dihve nuhn nahn ye ite.”

32Cuahn ihyan chahn, ne ntaca ye burro me a nduhça che rahn Dihvo vo. 33Cuahn che rentahnte ye burro me ne, rahn ihyan che dihve te:

—¿Dehco che rentáhte nchuhn burro tih?

³⁴Ndahconan ihyan chahn:

—Huante, Dihve nuhn nahn ye ite.

³⁵Tuhme quenda ye ite nan quenán Dihvo vo. Tihde ye tino yahn ye dame burro me, ne quendudo Dihvo vo ite. ³⁶Rehntave ihyan chahn tino yahn ye yune cuahn nan che cuahn Dihvo vo.

³⁷Cuahn che cuahn nino ye nan che renchahn yune Cuete Olivo ne, nducoyaca ihyan che rinduco ye ihyan ne, chi yeno ye, ne canan ndeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs yahn nducuahn vederihno che ndihchero ye. Ama rah yeno ye, ne rahn ye:

³⁸—¡Ndeva vo yavenan rey cuh che cochi ye menun Dihvo vo Dendiohs! ¡Ndoyan Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero! ¡Numacuahn vedeyeno ndeva vo yavenan ye!

³⁹Tuhme ama o sahn fariseo che nduco se van ihyan chahn ne, rahn se ri se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, cuihquentiyon ne ihyan sih che cuahte dihn chende ye.

⁴⁰Ndahconan ye yahn se:

—Rahn rí nchuhn te ndete che cuahte dihn chende ihyan sih ne, tu che chetava tan ne, va che cuah yeno.

⁴¹Cuahn che nda ye nan che a chi ro yan Jerusalén ne, chaco ye che yah ri ye cava ihyan yan min. ⁴²Tuhme rahn ye:

—Ama ndahca ndete che devano nchuhn te a man nda ro ndah yahn ne che ndevahn ne. Ate hua devano ne, te hua te Dendiohs che co devano ne. ⁴³Sahn che tan se nduco nchuhn ne, nda ro che cuahte se trinchera, techendive se yan yahn nchuhn, cuahtecuhma se nduco ne. Hua te yune se che cano ne, ⁴⁴ne cahno se nchuhn, cuihno ndahtera se yan yahn ne. Nde o tu che ndahto vih hua cotave. Tihca castigo va che co ne, te man che dechuh Dendiohs u cava che ndah yahn ne ne, hua tumacah ne.

***Dihvo vo Jesucristo ne, ndetendah vah ye sahn
che rendihcue se dehtenduh chete yaco***

⁴⁵Tuhme chenda Dihvo vo chete yaco chahte, ne canan ndetenda vah ye nducoyaca sahn che rendihcue se man, ra se man, min chete yaco. ⁴⁶Rahn ye ri ye sahn:

—A ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs: “Yaco yahn ne, yaco nan che revah ihyan”, ate nchuhn ne, nedin ne nduhca yaco sahn duco.

⁴⁷Ricuahn Dihvo vo ro ro chete yačo me. Chidocuyān ndinān mān, sahn devano ley che dirun Moisés mān, sahn intiyahn mān, renuhn ino se tača co cahno se ihyān. ⁴⁸Ate hua rentāca ino se tača din se, te nducoyača ihyān ne, renevahnecun ye numacuahn vedeyeno che ricuahn Dihvo vo.

*Tumerune ye yahn vederihquentiyon che
quenān cuma Dihvo vo Jesucristo*

20 ¹Ama ro ne, ricuahn Dihvo vo chete yačo mān, rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs mān. Ura min nda chidocuyān ndinān mān, sahn devano ley che dirun Moisés mān, sahn intiyahn mān, ²ne tumerune se ihyān:

—¿Deh vederihquentiyon quenān come che tihča redin ne?
¿Duh te vederihquentiyon di ne?

³Ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Namin u, va ama nan che tumeruné nchuhn.

Condahconan ne yāhn: ⁴¿A chehdenune Juan che cuande yahn Dendiohs, o chehdenune ye che cuande yahn ihyān ne?

⁵Ndedecadino sahn chahn, ne rahn se van mān se nduco vih:

—Ndete che cahma vo che cuande yahn Dendiohs ne, ndahconan se yuhn vo: “¿Dehco che hua ritahno nchuhn tuhme?” ⁶A namin no ndete che cahma vo che cuande yahn ihyān. Necuan nducoyača ihyān yan, cah ye tu uvo, te devano cuāco ye te Juan ne, profeta ye.

⁷Chemin che tahque ndah rahn sahn chahn te hua devano se. ⁸Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Namin u, hua cahmá có nchuhn deh vederihquentiyon va tāj che tihča redín.

Ejemplo yahn sahn redin ntiyon che ama duhtuno ihyān se

⁹Tuhme nte Dihvo vo ejemplo cuh, chihnevan ihyān che chenun ye min:

—Ama ihyān ne, chihche ye dihyo uva, ne cah ye chendata me ama o sahn che din se ntiyon nduco cava che cahmahn se nduco ye. Chica ye min, ne cuahn rahn ye. ¹⁰Cuahn che nda ro che a rine ndute me ne, dechuh ye ama sahn decahya yahn ye cava che ndaca se mahn va ndute ndata me sahn chahn. Ate chahn se sahn decahya me, ne ndedechuh se sahn, diya tāj se. ¹¹Dechuh ye tama sahn decahya yahn ye, ne din tan

sahn chahn nduco se, chahn se sahn, ne namin ndedechuh se sahn, diya tah se. ¹²Dihve chendata me ne, ndaconan dechuh ye tama sahn decahya yahn ye. Namin chahn sahn chahn sahn, chi nun se sahn cuahn chevah.

¹³Tuhme ndedecadino ihyan che dihve chendata me: “¿Taca din? Tahque ndah dechuh sahn dayá che yahinó. ¿A huane nevahnecon sahn chahn sahn cuahn che nda se min?” ¹⁴Ate cuahn che ndihchero sahn chahn sahn ne, rahn se van man se nduco vih: “Sahnguh che co yahn se vedecuihca cuh. Cahno vo sahn cava che co yuhn vo.” ¹⁵Tuhme quenda sahn chahn sahn cuahn chihto nan va chendata me, ne chihno se sahn.

Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—¿Deh din ihyan che dihve chendata me nduco sahn chahn? ¹⁶Cahn ye, ne decuihno ye sahn. Tuhme cah ye chendata me tah tama ca ihyan che din ye ntiyon nduco.

Nducote chihnevan sahn fariseo che chenun se min ne, rahn se:

—¿Tahque ndah ndete che hua cuahnecon Dendiohs che tihca co!

¹⁷Ate ndihchero Dihvo vo sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Tuhme deh conahn che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca?:

Tu che hua quenan ino sahn che rahto vah ne,
chemin che tahque chichihve.

¹⁸Ihyan che cotahno ye u ne, anduhneca ndete che condah ndudo ye nan tu me, ndaca yah ye. Me ihyan che hua cotahno ye u ne, anduhneca ndete che condah ndudo tu me ihyan, cuihnonan yahn ye.

Tume cade iyo che renehve ihyan yahn César

¹⁹A ura min no, chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, ran dito se che nahn cotah se Dihvo vo, te tumacadino se che a yahn se che nte ye ejemplo me. Ate hua dehva din se, te vah se ihyan yan. ²⁰Tuhme dechuh se ama o se che din ca se che ndah ihyan se, cava che tumerande se ihyan, din se che cahma ye ama ndudo che hua ndahca. Tihca din se, te nahn caça nunde se yahn ye nan gobernador. ²¹Rahn sahn chahn ri se ihyan:

—Ihyan Ricuahn, a devano nuhn te ndah ndudo che rente ne man, ricuahn ne man. Dama no rendihche ne nducoyaca

ihyan, ne ricuahn ne numa cuꞗo nduhꞗ che nahn Dendiohs che cuahtechica ihyan. ²²Cahma ne co ne nuhn: ꞗa redin yahn che nedihvo vo tume ꞗade iyo yahn César, o hua?

²³A devano Dihvo vo te o nan o chende sahn chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—¿Dehco che retumarande nchuhn u?

²⁴Conahma ne ama tume u.

Cuahn che ndihchero ye tume me ne, tumerune ye sahn:

—¿Duh yavenan man, duh che duche man, quenana nan tume cuh ne?

Ndahconan sahn chahn:

—César.

²⁵Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Cha che rihquentiyon César ne, codinahn nchuhn, ne cha che rihquentiyon Dendiohs ne, namin codinahn ne.

²⁶Hua chi tumerande se ihyan nduco nde ama ndudo nan ihyan yan. Cuahn ino se chi yahn che tihꞗa ndahconan ye, ne chahte dihn chende se.

Tumerune sahn saduceo yahn che ntuche tenahn

²⁷Chihno min ne, nda ama o sahn saduceo. Sahn chahn ne, hua ritahno se che va che ntuche tenahn. Rahn se ri se Dihvo vo:

²⁸—Ihyan Ricuahn, nan ley che dirun Moisés ne, rihquentiyon tuhꞗa: “Ndete che coh ama se che hua ndaca daya se nduco ndahta yahn se ne, va che cahnevaco dihno se nduco te, cava che hua cuihno ndata yahn dihno se.” ²⁹Ama yune ne, chahte ndache se che dihno se vih. Sahn che menan me ne, chihnevaco se nduco ama ndahta. Ate hua no rahn me ne, chih se, ne hua ndaca daya se nduco te. ³⁰Chihnevaco ama dihno se nduco te, ne namin chih se, ne hua ndaca daya se nduco te. ³¹Tihꞗa queri ama sahn chahn, nduh che ndache se, chihnevaco se nduco te, ate chih nducoyaca se nde ama se hua ndaca daya se nduco te. ³²Adiva ne, chih ndahta me. ³³Nda ro che ntuche tenahn ne, nducote nduh che ndache se chihnevaco se nduco tahn min ne, ꞗcha se che ndahta yahn se tahn ne?

³⁴Tuhme ndahconan Dihvo vo:

—Ihyan che vate ye man ro cuh ne, rihnevaco ye man, redечahnovaco ye man. ³⁵Ate nda ro che ntuche tenahn ne,

ihyan che ndevahn ye ne, metah cahnevaco ye, nde metah decahnovaco ye, ³⁶te ametah ndaconan coh ye. Nducote ntuche ihyan chahn van tenahn ne, nedin daya Dendiohs ihyan, ne nduhca ángel ne, tihca co ye. ³⁷Yahn che va che ntuche tenahn ne, man Moisés dirun ye yahn cuahn che riche yahn yan me: “Dihvo vo Dendiohs ne, Dendiohs yahn Abraham man, Isaac man, Jacob man.” ³⁸Dendiohs ne, Dendiohs yahn nducoyaca ihyan, ihyan che chenduche ye man, ihyan che a ndih ye man, te nan ye ne, chenduche nducoyaca ye.

³⁹Tuhme rahn ama o sahn devano ley che dirun Moisés ri se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, cuaco niyon rahn ne.

⁴⁰Nduco chemin ne, ametah chihquino se tumerune ca se ihyan.

David ne, dirun ye yahn Dihvo vo Jesucristo che Dihve ye ihyan

⁴¹Rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—¿Dehra cuande che rente ihyan te ihyan che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehnse ne, Daya David ihyan?

⁴²Man David a dirun ye nan libro yahn Salmo:

Rahn Dihvé Dendiohs ri ye Dihvé:

“Cuihnde muhn lado tah cuacó,

⁴³numanahn che ndahco ndiyá ihyan che hua ri rendihche ye di.”

⁴⁴Nducote dirun David te ihyan min che Dihve ye ne, ¿taca che daya ye tuhme?

Sahn devano ley che dirun Moisés ne, ndevih Dihvo vo Jesucristo nunde yahn se vaconan se

⁴⁵Nan nducoyaca ihyan che chenun ye min ne, rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol yahn ye:

⁴⁶—Cuihco nchuhn cudado nduco sahn devano ley che dirun Moisés, te renan ino se cuahtechica se, chenun se cahteca chano se man, renan ino se che necah ihyan Dendiohs sahn cuahn ndihve numacuahn vedencun man, chete yaco man, nan vihco man ne, renan ino se cuahte se nan che tahque ndeva ihyan yavenan se man. ⁴⁷Nde dehtenduh che va yahn ndahtha vah ne, rehnevi se, ne ama rahn revah se, redin ca se

che ndah ihyan se. Sahn chahn che tahque chahte castigo din Dendiohs sahn.

Vedino yahn ama ndahta vah

21 ¹Cuahn che quenun Dihvo vo Jesucristo chete yaco ne, ndihchero ye nduhca che rih ihyan cuihca tume chete yave yahn tume vedino. ²Namin ndihchero ye che chih ama ndahta vah o tume cahya chete yave me. ³Tuhme rahn Dihvo vo:

—Cuaco rahn ri nchuhn te nan Dendiohs ne, tahque rigonun chihve vedino yahn ndahta vah cah che co vedino yahn ihyan chenahn sih, ⁴te nducoyaca ye ne, chih ye che ngava yahn ye. Ate ndahta vah cah ne, van vedechevah yahn ye ne, chih ye nde che va che toh ye.

Dehtenduh che va che conahn cuahn che a cochi nino che nto iyehñse

⁵Rahn ama o ihyan te yaco chahte ne, ama ndahchan tu che ndahto man, dehtenduh vedino che necuco man. Tuhme rahn Dihvo vo:

⁶—Nducuahñ dehtenduh che tahchan cah che rendihchero nchuhn ne, nda ro che hua cotave dama nde o tu che ndahto vih.

⁷Tumerune ihyan chahn:

—Ihyan Ricuahñ, ¿ticuahñ conahn che rahn ne me ne? ¿Deh vederihno co ran cuahn che a nun conahn ne?

⁸Rahn Dihvo vo:

—Cuihco nchuhn cudado che hua cahñchey nde ama ihyan nchuhn, te ama yahñ sahn rihñchey nda se, ne cahma queri ama se te a man se ihyan min che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn ye ihyan iyehñse. Namin cahma se: “A cochi nino ro.” Ate rahn ri nchuhn che hua tumacah ne yahn se. ⁹Cuahn che cahnevan nchuhn che va canda man, che rahteruhn ihyan nduco vih man ne, hua dehve dihya nchuhn co, te a tihca va che co menan vih. Ate ro min ne, ametah conahn nducuahñ.

¹⁰Van naciòn ne, cuanan canda, ne cuahtecuhma ama ihyan che rihquentiyon ye nduco tama ye. ¹¹Ama nuhn yahñ man, ne cuahnguh cuahngah ne, ama cuhnde cuico man, cah man. Nan ro ne, cuhnde ro vederihno rahte, ne ama dihya ihyan co.

¹²Ate cuahn che ametah conahn nducuahn che tihchan ne, co t̄an ihyan nduco nchuhn m̄an, din ye preso nchuhn m̄an, quenda ye nchuhn ȳaco m̄an, cuih ye nchuhn v̄acoyahn m̄an. Yahn che rinduco nchuhn u ne, quenda ye nchuhn n̄an rey m̄an, gobernador m̄an, ndere c̄aca nunde ye yahn ne. ¹³Tihc̄a cuahn nchuhn c̄ava che nd̄aca yune che cuahndudo ne ndudo ȳahn, cahnevan ihyan chahn. ¹⁴Nde hua ndedecadino nchuhn t̄ac̄a ndahconan ne yahn ye, ¹⁵te u c̄ahm̄a c̄o nchuhn ndudo che c̄ahma ne m̄an, té vededevano ȳahn che conan cuma ne m̄an, nde hua co ndahconan ye yahn ne. ¹⁶Nde indihche yahn nchuhn m̄an, dihno ne m̄an, ihyan yahn ne m̄an, ihyan rendihche ne m̄an, nec̄ah ye nchuhn. Āma o nchuhn ne, c̄ahno ye nchuhn. ¹⁷Nducoȳaca ihyan ne, hua co ndihche ye nchuhn yahn che rinduco ne u. ¹⁸Ate nde āma yudo tin nchuhn ne, hua conda. ¹⁹Ndete che quendāh ne vedechah̄tino v̄an nducuahn vedeyah min ne, ndevahn ne.

²⁰Cuahn che ndihchero nchuhn che a ntechendive sand̄ado ȳan Jerusalén ne, codevano ne te a nd̄a ro che cuihno ȳan min. ²¹Tuhme ihyan che vate ye estado yahn Judea m̄an, ȳan Jerusalén m̄an ne, tahque ndah che c̄ano ye, c̄ahn ye v̄an icoyahn. Ihyan che chen̄an ye viȳata ne, tahque ndah che hua ndaconan ye viȳan. ²²Ro min ne, co ihyan castigo, din nunde yahn ye c̄ava che conahn nducuahn che a chen̄an c̄aca. ²³¡Chev̄ah ihyan nd̄ah̄ta che chenun d̄aya ye ro min m̄an, che ret̄ava ye d̄aya ye m̄an!, te āma chahte castigo co ihyan ȳan min, ne āma cuhnde vedeyah iyeh̄nse. ²⁴N̄ahn ye ne, c̄ahno se ihyan nduco esp̄ada, ne n̄ahn ye ne, quenda se ihyan t̄ama nacīon c̄ava che din ye n̄tiyon. S̄ahn t̄ama nacīon ne, condinun condin̄ahno se ȳan Jerusalén nde tuno ro che ndihco c̄ade Dendiohs.

²⁵Tuhme cuhnde ro vederihno yahn Dendiohs n̄an ȳahn m̄an, iyo m̄an, iyon m̄an. Muhn iyeh̄nse cuh ne, āma cuhnde vedeyah nducuahn nacīon, nde hua devano ihyan deh che din ye che v̄ah ye. ²⁶Condave cuno ihyan che rendedecadino ye yahn nducuahn vedeyah che cochi ca, te nde nducuahn che va c̄ade n̄an ro ne, nuhn. ²⁷Tuhme ndihchero ihyan u che rinducó nducoȳaca ihyan, che nd̄a v̄an man numacuahn vederihquentiyon chahte ȳahn. ²⁸Cuahn che cuan̄an conahn dehtenduh che tuhchan ne, c̄ah yeno nchuhn chedave yahn ne, te a cochi nino ro che ndevahn ne.

²⁹Namin nte Dihvo vo ejemplo cuh:

—Condihche nchuhn nduhca che ri yahn yahn higo man, yahn chenahn che rendaconun yata yahn man. ³⁰Cuahn che a renecahnno yan ne, a devano nchuhn te a cochi nino ro ihno.

³¹Namin cuahn che a rinahn dehtenduh che tuhchan ne, cuedevano nchuhn te a nun cuanan vederihquentiyon yahn Dendiohs.

³²Cuaco rahn ri nchuhn te cuahn che ametah coh ihyan che vate ye man ro cuh ne, a conahn nducuahñ. ³³Iyehnse ne, cuihno. Ate ndudo yahn ne, hua cuihno; va che conahn.

³⁴Cuihco nchuhn cudado. Hua denda ne ura yahn ne che deman che cheh ne man, che cocoh ne man, che ndedecadino ne yahn ntiyon yahn ne man, cava che nda ro min ne, vateyan ne. ³⁵Vedeyah che tuhchan ne, a denan conahn numachahte iyehnse. ³⁶Ro ro ne, cuahteyan nchuhn man, covah ne man, cava che co ndevahn ne yahn vedeyah che tuhchan man, cava che vateyan ne ro che u che rinducó nducoyaca ihyan, nda.

³⁷Ro ne, ricuahn Dihvo vo chete yaco chahte, ne vino ne, rahn ye renan ye ama cuan nan che duche Cuete Olivo.

³⁸Nducoyaca ihyan yan, rahn ye yaco vatiyan vatiyan, rihnevan ye che ricuahn Dihvo vo.

Rente cade se taca din se preso Dihvo vo Jesucristo

22 ¹Cuahn che a cochi nino vihco ro yudo, ro che reh ihyan pan che ametah ya yahn ne, ²chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man ne, renuhn ino se taca cahno se Dihvo vo cava che hua cadino ihyan yan, te vah se che co tan ye.

³Chenda chundah Judas Iscariote, ama cha sahn che chi cuande se van ihyan che ndichio chahn, ⁴ne chahn se nan chidocuyan ndinan man, sahn ndinan yahn policia che redin se cudado yaco chahte man, ne rahn se te co necah se Dihvo vo tah sahn chahn.

⁵Chi yeno sahn chahn, ne nte cade se nduco se che cah se tume sahn. ⁶Cah Judas ndudo yahn se sahn chahn, ne nuhn ino se taca co necah se Dihvo vo cava che hua cadino ihyan yan.

Vihco ro yudo

⁷Nda vihco ro yudo, ro che reh ihyan pan che ametah ya yahn. Ro min ne, nihnde cade che rihno ihyan ama itecuche

lihn cava che co te vedino. ⁸Dihvo vo ne, dechuh ye Pedro nduco Juan, ne rahn ye:

—Cuahn nchuhn, cuihcoyan ne che chuh vo che cuande yahn ro yudo.

⁹Tumerune ihyan chahn:

—¿Ti nahn ne che cahcoyan nuhn ne?

¹⁰Ndahconan Dihvo vo:

—Ura che condā nchuhn viyan ne, ntāca ne ama sahn che nda se ama cuhtenune. Quendi nchuhn sahn min nde vah nan che condā se, ¹¹ne cahma ne co ne ihyan che vāco ye min: “Dechuh Ihyan Ricuahn nuhn che tumerune nuhn ndih: ¿Ti va cuarto nan che cheh ye nduco ihyan apóstol yahn ye che cuande yahn ro yudo ne?” ¹²Tuhme nahma ye ama cuarto chahte nchuhn che a va yan. Min cuihcoyan nchuhn che chuh vo nduco vih.

¹³Chahn ihyan chahn, ne ntāca ye nducuahn che rahn Dihvo vo ri ye ihyan, ne chihcoyan ye che cheh ye che cuande yahn ro yudo.

¹⁴Cuahn che ndā ura che cheh ye ne, chihnde Dihvo vo nan mesa nduco ihyan apóstol yahn ye, ¹⁵ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Ama nahn chéh nduco nchuhn che cuande yahn ro yudo numanahn che ametah cahno se u, ¹⁶te rahn rí nchuhn te ametah ndaconan chéh, nde ndā ro che conahn nducó che ndihco cade Dendiohs, ne conán nan che rihquentiyon ye.

¹⁷Tuhme chetah ye ama vaso vino, necah ye nundihve cuahn Dendiohs, ne rahn ye:

—Cotah nchuhn, cuih ne nduco vih. ¹⁸Rahn rí nchuhn te ametah ndaconan cúh vino yahn uva, nde ndā ro che conahn vederihquentiyon yahn Dendiohs.

¹⁹Chetah ye pan me, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme ndeh ye, cah ye ihyan chahn, ne rahn ye:

—Che tuhca redín ne, conahn che cuahnecún che cahno ihyan u cava che ndevahn nchuhn. Tihca cheh nchuhn cava che cahco ran ne che renecahco ne u.

²⁰Chihno cheh vino ye ne, ndaconan chetah ye vaso vino me, ne rahn ye:

—Chu ne, yun yahn che recah dito ndudo ra che ndahco cade Dendiohs. Va che cora cava nchuhn.

²¹Meniyon ne, sahn che necah se u ne, dama reh se nducó.
²²Cuaco te cahno ihyan u che rinducó nducoyaca ihyan, nduhca che a nihnde cade. Ate yah rí cava sahn che necah se u.

²³Tuhme canan tumerune vih ihyan chahn cha ye che tihca din ye.

Rente ihyan apóstol nduco vih cha ye che tahque conan ye

²⁴Chihno min ne, rente ihyan apóstol nduco vih cha ye che tahque conan ye. ²⁵Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Adecoduhno rey ne, ama yudo rihquentiyon ye nación yahn ye, ne sahn intiyahn ne, rendeva ihyan yavenan se.

²⁶Ate van nchuhn ne, hua co tihca, te cha nchuhn che tahque quenun yan ne ne, co ne nduhca ama sahn yuno, ne cha nchuhn che tahque ndinan ne ne, co ne nduhca ama mozo.

²⁷Condedecadino ne duh che tahque ndinan. ¿A ihyan che va ye nan mesa, reh ye, o sahn decayha che redin se cudado numanahn che reh ye? ¿A ndiyu ihyan che va ye nan mesa, reh ye che tahque ndinan ye? Ate condihche nchuhn. U ne, nduhca ama ihyan che redin ye ntiyon yahn nchuhn.

²⁸Ro ro che chuhríhn ne, a nchuhn che chinduco ne u.

²⁹Chemin che nduhca che te Chidá vederihquentiyon, quenan cumá ne, namin té vederihquentiyon, cuahtenan cuma ne

³⁰cava che chuh vo man, cuh vo man, dama nduco vih, ro che cahcantiyón, ne cuahte ne techecade ne yahn ihyan nación yahn Israel, nduh che ndichio ndata yahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, rahn ye te cahma Pedro te hua rendihche ye ihyan

³¹Namin rahn Dihvo vo ri ye Pedro:

—Simón, Simón, cuihque cudado, te chundah ne, chica se Dendiohs cava che tumerande se nchuhn nde nan che ndahco ndiya se nchuhn. ³²Ate u ne, covah cave cava che hua ama yune no cahcoman. Cuahn che ndaconen cotehne ne, cuenecah yan chedave yahn ihyan che ritahno ye u.

³³Ndahconan Simón, ne rahn ye:

—Dihvé, va vedeyenó che conducó ndih, andahre conún vacoyahn nduco ne man, andahre coh dama nduco ne man.

³⁴Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Pedro, rahn rí di te ura che ametah cuah tuh ne, cahme ino yune te hua rendihche u.

³⁵Tuhme rahn Dihvo vo nduco nducoyaça ihyan chahn:

—Cuahn che dechúh nchuhn che nde dino, nde morral, nde indaco, hua quenda ne ne, ¿deh chinda yahn ne ne?

Ndahconan ye:

—Hua dehva chinda yahn nuhn.

³⁶Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Ate man ne, ndete che va dino yahn nchuhn, cuiquenda ne, ndete che va morral, cuiquenda ne. Cha nchuhn che ametah espada yahn ne ne, cuendihcue ne tino rendiche ne, cua ne ama. ³⁷Rahn rí nchuhn te va che conahn ndudo cuh che a ndirun yahn: “Cahma ihyan te ihyan min ne, ihyan nunde ye.” Nducuahn che a ndirun che va che cuahno có ne, va che conahn.

³⁸Tuhme rahn ihyan chahn:

—Dihve nuhn, nga o espada, va yahn nuhn.

Ndahconan ye:

—Nduco sih ne, a va.

Getsemani

³⁹Chihno min ne, cuahn Dihvo vo Cuete Olivo nduhça che a rahn ye, ne cuahn ihyan apóstol nduco ye. ⁴⁰Cuahn che nda ye min ne, rahn ye nduco ihyan chahn:

—Covah nchuhn cava che hua dinahn ne cuahn che tumarande chundah nchuhn.

⁴¹Tuhme chihco rino Dihvo vo ihyan chahn, ne cuahn ye cana nan me. Min chehntihya ye, covah ye, ⁴²ne rahn ye:

—Chida man, ndete che nahn ne ne, cuehnevi ne che va che chuhrihn. Ate hua co nduhça che nahn. Co nduhça che nahn man ne.

⁴³Tuhme nda ama ángel che chica ye vahchetero, ne necah yan ye chedave yahn Dihvo vo. ⁴⁴Ama chuhrihn ye che rendedecadino ye, ne tahque dito covah ye. Ama chi ye nuneyan nduhça yun, ne ra nde ndiyahn.

⁴⁵Chihno covah ye ne, ndaconan ye nan che chenun ihyan apóstol chahn, ne ntaca ye ihyan che vateyado ye, te ama ndi cuno ye che ran ye. ⁴⁶Tuhme rahn ye ri ye ihyan:

—¿Dehco che vateyado nchuhn? Cuenecuan ne, covah ne cava che hua dinahn ne cuahn che tumarande chundah nchuhn.

Din se preso Dihvo vo Jesucristo

⁴⁷Nde ametah cuihno cahma ye cuahn che nda ama yahn sandado nduco sahn policia che redin se cudado yaco chahte, ne ndahnan Judas, ama cha sahn che chi cuande se van ihyan che ndichio chahn. Chahn nda sahn min nan Dihvo vo cava che tenan se ihyan. ⁴⁸Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Judas, ¿a nahn tenan u, ne nduco tihca necah u che rinducó nducoyaca ihyan ne?

⁴⁹Cuahn che ndihchero ihyan apóstol che tihca ri ne, tumerune ye ihyan:

—Dihve nuhn, ¿a cuahn nuhn sahn sih nduco espada ne?

⁵⁰Ama cha ihyan chahn ne, chahn ye ama sahn decahya yahn chidocuyan che tahque ndinan, chacondah ye revan se lado tah cuaco se. ⁵¹Ate rahn Dihvo vo:

—Hua cuhma nchuhn.

Tuhme nahn tah ye revan sahn min, ne ndonan. ⁵²Rahn Dihvo vo ri ye chidocuyan ndinan man, sahn ndinan yahn policia che redin cudado yaco man, sahn intiyahn man:

—¿A cochi nchuhn nduco espada man, nduco yahn man, din ne preso u nduhca sahn duco? ⁵³Ro ro quenún chete yaco chahte van nchuhn, ne hua din ne preso u. Ate man ne, nda ura yahn ne, ura che rihquentiyon chundah.

Rahn Pedro te hua rendihche ye Dihvo vo Jesucristo

⁵⁴Tuhme din sahn chahn preso Dihvo vo, quenda se ihyan vaco chidocuyan che tahque ndinan. Cuahn Pedro diyahn diyahn, quendi ye ihyan. ⁵⁵Din sahn chahn ama vacoyahn chevah, ne vatendi se, recah ihno se sahn. ⁵⁶Tuhme ndihchero ama tahn decahya che nduco Pedro, nti ye min. Ndishchero ndah te ihyan, ne rahn te:

—Sahnguh ne, chinduco se sahn preso cah.

⁵⁷Ndahconan Pedro, ne rahn ye ri ye tahn:

—Nde hua rendihché ihyan.

⁵⁸Namenan me ne, ndihchero tama se ihyan, ne rahn se:

—Namin di, ndoque van sahn che rinduco se sahngah.

Ndahconan Pedro:

—Ndiyu u.

⁵⁹Chihno tenduh ama ura ne, rahn tama se:

—Cuāco te sahnguh ne, chinduco se sahnghah, te sahn Galilea se.

⁶⁰Ndahconan Pedro:

—Nde hua devanó deh che rahn.

Nde ametah cuihno cahma Pedro, ne cah tuh. ⁶¹Tuhme chaconan Dihvo vo, ndihchero ye Pedro, ne necahco ye nduhca che rahn Dihvo vo: “Ura che ametah cuah tuh ne, cahme ino yune te hua rendihche u.” ⁶²Tuhme ndihquenda Pedro, ne ama chaco ye.

Chahn se Dihvo vo Jesucristo

⁶³Sahn che redin se cudado Dihvo vo ne, redin duche yahn se ihyan, ne rahn se ihyan. ⁶⁴Dechiche se ama tino nan ye.

Rahn se ihyan, ne rahn se:

—Cahme duh che chahn di.

⁶⁵Ama ndeh nan ca dehtenduh rahn se, din duche yahn se ihyan.

Quenda se Dihvo vo Jesucristo nan intiyahn

⁶⁶Cuahn che a chi dave me ne, ndo dama chidocuyan ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, sahn intiyahn man, ne quenda se Dihvo vo nan che cuhnde cade yahn ye.

⁶⁷Min tumerune se ihyan:

—¿A di ihyan che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense ne?

Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ndete che cahma có nchuhn te u ne, nde hua cotahno ne.

⁶⁸Ndete che va deh che tumeruné ne, nde hua ndahconan ne yahn.

⁶⁹Ate u che rinducó nducoyaca ihyan ne, a nun cuhndé lado tah cuaco Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye.

⁷⁰Tumerune nducoyaca sahn chahn:

—¿A di che Daya Dendiohs tuhme ne?

Ndahconan ye yahn se:

—A u. A man nchuhn rahn ne meniyon.

⁷¹Tuhme rahn se:

—¿Dehca din vo testigo? Nduco ndudo che tihca rahn se ne, a va. A man vo chihnevan vo.

Quenda se Dihvo vo Jesucristo nan Pilato

23 ¹Tuhme necuan nducoyaca se, quenda se Dihvo vo nan Pilato. ²Canan ndere rica nunde se yahn ye, ne rahn se:

—Nt̄aca nuhn sahn̄guh che rinun se ihyan che hua nedihve ye tumecādiyo yahn César. Av̄ane ne, rahn̄ se te man̄ se che rey man̄, ihyan che a va cāde che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyeh̄nse man̄.

³Tuhme tumerune Pil̄ato ihyan:

—¿A di che rey yahn nacīon yahn Israel ne?

Ndahconan Dihvo vo:

—U, nduhcā che rahn̄.

⁴Rahn̄ Pil̄ato ri se chidocuyan̄ ndinan̄ nduco nducoyacā ihyan:

—Hua rendācā nde amā nunde yahn sahn̄guh.

⁵Ate quendi sahn̄ chahn̄ rica nunde se, ne rahn̄ se:

—Numacuahn̄ nacīon yahn nuhn̄, nde estādo yahn Galilea nde muhn̄, ndedecuan se ihyan nduco ndudo che ricuahn̄ se.

Quenda se Dihvo vo Jesucristo nan̄ Herodes

⁶Cuahn che chihnevan Pil̄ato che rahn̄ se yahn Galilea ne, tumerune se ndete che min̄ yan̄ vacō Dihvo vo. ⁷Cuahn che checadino se te min̄ yan̄ vacō ye ne, dechuh ye ihyan nan̄ Herodes, te sahn̄ min̄ che rihquentiyon se min̄, ne quen̄an se yan̄ Jerusalén ro min̄. ⁸Amā chi yeno Herodes cuahn che ndihchero se Dihvo vo, te a rahn̄ che nahn̄ ndihchero se ihyan. Nducote rihnevan se che amā rente ihyan yahn Dihvo vo ne, quen̄an rino se che din̄ ye amā vederihno, ndihchero se. ⁹Amā ndeh nan̄ che tumerune se, ate nde hua ndahconan Dihvo vo. ¹⁰Chidocuyan̄ ndinan̄ man̄, sahn̄ devano ley che dirun Moisés man̄ ne, ndevanan̄ se, ndere rica nunde se yahn ye. ¹¹Tuhme Herodes nduco sandadō yahn se ne, din̄ duche yahn se Dihvo vo. Tihyon se amā tino ndah ihyan, ne ndedechuh se ihyan nan̄ Pil̄ato. ¹²Ro men̄an̄ ne, tan̄ Pil̄ato nduco Herodes, ate nde ro min̄ ne, ndoyan̄ se nduco vih̄.

Ndaconan Dihvo vo Jesucristo nan̄ Pil̄ato

¹³Nedin̄ damā Pil̄ato chidocuyan̄ ndinan̄ man̄, sahn̄ intiyahn̄ man̄, ihyan yan̄ man̄, ¹⁴ne rahn̄ se:

—Nchuhn̄ ne, nda ne sahn̄guh nan̄, rica nunde ne yahn che ndedecuan se ihyan yan̄. Ate tumeruné sahn̄ nan̄ nchuhn̄ yahn dehtenduh che rica nunde ne yahn se, ne metah̄ nde amā nunde yahn se. ¹⁵Dechúh̄ nchuhn̄ nduco se nan̄ Herodes,

ne namin hua nt̄aça se nde ̄ama nunde yahn se. Cūaco te hua dehva din se çava che çahn̄o vo sahn̄. ¹⁶Tahque ndah cuahn̄ sahn̄, nt̄ahté sahn̄.

¹⁷Nduyo nduyo che rend̄a vihco ro yudo ne, va che nt̄ahte se ̄ama preso. ¹⁸Ate cah nducoȳaça ihyan:

—¡Cuihno ne sahn̄ tih! ¡Cuentahte ne Barrabás!

¹⁹Barrabás ne, quenun se vaçoyahn̄, te ndedecuan se ihyan yan che cuhma ye nduco gobierno man̄, chihno se sandado yahn ye man̄. ²⁰Ndaconan rahn̄ Pilato te nahn nt̄ahte se Dihvo vo. ²¹Ate cah tun ihyan chahn:

—¡Cuenahn yah ne sahn̄! ¡Cuenahn yah ne sahn̄!

²²Ndaconan rahn̄ Pilato nde nan̄ che chi ino yune:

—¡Dehra nedin sahn̄guh? Hua co çahn̄o vo sahn̄, te metah nde ̄ama nunde yahn se. Tahque ndah dín castigo sahn̄, ne nt̄ahté sahn̄.

Nahn yah se Dihvo vo Jesucristo

²³Ate quendi ihyan chahn rah ye, rica ye che conan yah Dihvo vo. ̄Ama quendi chidocuyan̄ ndinan̄ nduco ihyan chahn rah ye. ²⁴Tuhme çah yune Pilato che co nduhça che rica ye. ²⁵Ntahte se sahn̄ che quenun vaçoyahn̄ me nduhça che nahn ye, ne chihquentiyon se sandado che nahn yah se Dihvo vo.

²⁶Cuahn che quenda sandado chahn Dihvo vo ne, chihquentiyon se ̄ama ihyan yan Cirene che duche ye Simón, che cuenchi ye nahn ye viȳata, che ntihde dihme ye cruz, quendi ye Dihvo vo.

²⁷̄Ama yahn ihyan yan man̄, ihyan ndahta che raco ye man̄, rah ran̄ ye man̄, cuahn ye nduco vih. ²⁸Ndihchero Dihvo vo ihyan ndahta chahn, ne rahn̄ ye ri ye ihyan:

—Nchuhn ihyan yan Jerusalén, hua cuaco ne çava u. Cuaco ne çava man̄ ne man̄, çava daya ne man̄, ²⁹te nda ro che çahma ihyan: “Ndah ro yahn ihyan ndahta che hua rahcoyan̄ ye man̄, ihyan ndahta che hua rendaca daya ye man̄, ihyan ndahta che hua retave ye man̄.” ³⁰Ro min ne, çahma ihyan co ye ico man̄, cuete man̄: “Condah ndudo nchuhn nuhn, cuedende ne nuhn.” ³¹Nducote numacuahn vedetan̄ çahn̄o se u che ametah nunde yahn̄ ne, nda ro min ne, tahque nun çahn̄o se ihyan nunde.

³²Namin quenda se o sahn̄ nunde çava che çahn̄o se sahn̄ dama nduco Dihvo vo. ³³Cuahn che nda se nan̄ che duche

Cuete Ine Tin Tenahn ne, nahn yah se Dihvo vo dama nduco sahn nunde chahn. Ama se ne, quenah yah se lado tah cuaco ye, ne tama se lado tah cueh ye. ³⁴Covah Dihvo vo:

—Chida man, cuenchahco ne yahn ihyan sih, te nde hua devano ye deh che redin ye.

Sandado chahn ne, din se sortear tino yahn ye, cha sahn quendah yahn se che co yahn se queri ama. ³⁵Ihyan yan chahn ne, vatendi ye, rendihchero ye. Sahn intiyahn ne, riyon nan se Dihvo vo, ne rahn se:

—Tama ca ihyan ne, ndedevahn se. Ndete che sahn tih che a va cade che dechuh Dendiohs, ndedevahn se ihyan iyehense ne, zdehco che hua ndedevahn man se sahn?

³⁶Namin redin duce yahn sandado chahn ihyan, recah se vinagre, cuh ye, ³⁷ne rahn se ri se ihyan:

—Ndete che di che rey yahn naci3n yahn Israel ne, cuendedevahn man di.

³⁸Tin cruz ne, ndirun ndudo griego man, ndudo latin man, ndudo hebreo man, tuhca: “Nga Rey yahn naci3n yahn Israel.”

³⁹Ama cha sahn nunde chahn che quenah yah se ne, riyon nan se ihyan, ne rahn se:

—Ndete a di ihyan che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense ne, cuendedevahn man di man, cuendedevahn nuhn man.

⁴⁰Ate sahn che tama me ne, rahva se nduco vih, ne rahn se:

—Namin di, za hua vah Dendiohs, andahre quenah yah nduhca che quenah yah ye? ⁴¹Uvo ne, a redin yahn che rechuhrihn vo, te renehivo vo nunde yuhn vo. Ate ihyan cuh ne, nde ama nunde hua quendihco ye.

⁴²Tuhme rahn se ri se Dihvo vo:

—Cuahn che a va ne, rihquentiyon ne ne, cuenecahco ne u, ne conan vahino ne u.

⁴³Ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Cuaco rahn ri di te nde a man ro cuh conen nduc3 vahchetero.

Nduhca che chih Dihvo vo Jesucristo

⁴⁴Ura che a chi man yahn ne, ama chi man numachahte iyehense nde nan rahco ino a chino, ⁴⁵te chih yahn. Tino che quendihco chete yaco chahte ne, nde, ndo o ndi. ⁴⁶Tuhme cah Dihvo vo:

—Chida mán, ndahcó chedave yáhn tãh ne.

Chihno rahn ye tihcã ne, chih ye.

⁴⁷Nducote ndihchero sahn ndinan yahn sandado che tihcã chi ne, ndeva se yavenan Dendiohs, ne rahn se:

—Cuãco niyon te ihyan tih ne, metah nde ama nunde yahn ye.

⁴⁸Nducoyaca ihyan che chenun ye min, ndihchero ye che tihcã chi ne, yah ri ye, ne conahn ye, rahn ye ticua ye. ⁴⁹Ate nducoyaca ihyan che a rendihche ye Dihvo vo man, ihyan ndahta che chinduco ye Dihvo vo nde estado yahn Galilea man ne, yahn no chahtendi ye, ndihchero ye che tihcã chi.

⁵⁰Ama ihyan yan Arimatea, estado yahn Judea, che duche ye José che nduco ye van ihyan ndinan yahn naciön yahn Israel ne, ndah ihyan ye nan Dendiohs man, nan ihyan man.

⁵¹Namin quenán rino ye che conahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. Ihyan min ne, hua chi dama ndudo yahn ye nduco combiero yahn ye, chih nunde se yahn Dihvo vo. ⁵²Chahn ihyan min nan Pilato, ne chica ye sahn che cah yune se che cuhche ye Dihvo vo. ⁵³Tuhme chahn ye, ndedevah ye ihyan. Chahcotuma ye ama tino ihyan, ne chacondihte ye ihyan chete ama yayan ra, che ndindah nan ama yava. ⁵⁴Ro min ne, víspera yahn ro yudo, a cuanan ro che rahte tuhno ihyan.

⁵⁵Ihyan ndahta chahn che chica ye estado yahn Galilea nduco Dihvo vo ne, chahn nduco ye, ne ndihchero ye nan va yayan man, taça chacondihte ye Dihvo vo man. ⁵⁶Cuahn che ndaconan ihyan ndahta chahn ne, ca ye yunedan man, nunedan man, ne nducote a canan ro che rahte tuhno ihyan ne, chahte tuhno ye nduhcã che a va çade.

Ntuche Dihvo vo Jesucristo van tenahn

24 ¹Ama vatiyan dahca, ro che ndeva ndate ne, cuahn ihyan ndahta chahn nduco tama te o ihyan ndahta, quenda ye yunedan man, nunedan man, che a ndihcoyan ye. ²Cuahn che nda ye nan yayan me ne, ndihchero ye che a ndavi tu che ndechendih chende. ³Chenda ye chete yayan me, ate hua ntaca ye Dihvo vo. ⁴Ama dihya ye chi che tihcã, ne numanahmin ne, adenan chinan ye o ángel, vatendi ye, chenun ye tino che ama diyahn. ⁵Tuhme nde tahque dihya ihyan ndahta chahn chi, ne chendih ye, nde ametah nahn ndonihyon nan ye che vah ye. Rahn ángel chahn nduco ye:

—¿Dehco che v̄an ten̄ahn renuhn nchuhn ama ihyan che quenduche ye? ⁶Metah ye muhn, te a ntuche ye. Cuenec̄ahco nchuhn cuahn che nduco ca ne ihyan estado yahn Galilea, nduhc̄a che r̄ahn ye ri ye nchuhn: ⁷“U che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che nec̄ah se u tah s̄ahn nunde c̄ava che nahn yah se u. Ate cuihno ino ro ne, ntuché.”

⁸Tuhme nt̄a tin ihyan ndahta chahn che tihc̄a r̄ahn Dihvo vo. ⁹Ndaca ye nan yayan me, conahn ye, ne nec̄ah cuande ye ihyan apóstol che ndichiama chahn man, ihyan chenahn che nduco ye man. ¹⁰María yahn yan Magdala man, Juana man, María che chaco Jacobo man, nduco ihyan ndahta chenahn chahn ne, a ihyan chahn che nec̄ah cuande ye ihyan apóstol che tihc̄a chi. ¹¹Ate ihyan apóstol chahn ne, hua chitahno ye, ne r̄ahco ye te co hua va cuaco dave yahn ihyan ndahta chahn che tihc̄a r̄ahn ye.

¹²Tuhme necuan Pedro, cuahn ye rano ye nan yayan me. Nda ye min ne, ndihchero ye che a deman tino che chacotuma Dihvo vo quendite min. Ama cuahn ino ye che tihc̄a, ne conahn ye.

***Chihnde ro Dihvo vo Jesucristo nan o
ihyan che cuahn ye yan Emaús***

¹³A ro min no ne, cuahn o ihyan chahn ama yan lihn che duche Emaús, ri tenduh ndichio dahno che renda yan Jerusalén. ¹⁴Numanahn che chenun yune ihyan chahn ne, rente ye nduco vih yahn nducuahn che chi. ¹⁵Ura min nda man Dihvo vo nan ihyan chahn, ne cuahn ye dama nduco vih. ¹⁶Ate hua nchanan ihyan chahn ihyan, te a tihc̄a va cade che hua nchanan ye ihyan. ¹⁷Tumerune Dihvo vo ihyan chahn:

—¿Deh che rente nchuhn v̄an man ne nduco vih che ama ran ne ne?

¹⁸Ama cha ihyan chahn che duche ye Cleofas ne, ndahconan ye:

—¿A deman ndih che tama yan cochi ne, che hua devano ne dehtenduh che chi yan Jerusalén ro cuh?

¹⁹Tumerune Dihvo vo:

—¿Deh chi min ne?

Tuhme ndahconan ihyan chahn yahn ye:

—Ama ndeh nan dehtenduh chahno chi Jesús yahn yan Nazaret. Ihyan min ne, ama ihyan profeta che quenan

cuma ye vederihquentiyon chahte n̄an Dendiohs m̄an, n̄an ihyan m̄an, che din ye vederihno m̄an, chicuahn ye m̄an.

²⁰Chidocuyān ndinān m̄an, sahn intiyaahn m̄an ne, chih nunde se yahn ye, ne necāh se ihyan taḥ sahn che nahn yaḥ se ihyan. ²¹Nuhn ne, chenan ino nuhn che a ihyan min che ndedevahn ye ihyan nación yuhn vo, Israel. M̄an ne, a chi ino ro che chihno se ihyan. ²²Avāne ne, ama rendedecadino nuhn, te ama o ihyan ndahta che chinduco ye nuhn ne, chahn ye n̄an yayan ura che chi dave, ²³ate hua ntāca ye ihyan min chete yayan me. Cuahn che ndaconan ye ne, raḥn ye te ndihchero ye ángel. Angel chahn ne, raḥn ye te a ntuche ihyan min. ²⁴Tuhme chahn ama o combiero yahn nuhn n̄an yayan me, ne ntāca ye nduhcā che raḥn ihyan ndahta chahn, ate hua ndihchero ye ihyan min.

²⁵Tuhme raḥn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—¡Ama tuntu nchuñ! ¡Tāca che hua renahn ne nduhcā che dirun ihyan profeta! ²⁶¿A ndiyu a nihnde cāde che ihyan che a va cāde che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehnse ne, chuhrihn ye dehtenduh che tuhchan m̄an, ndā ye vahchetero m̄an?

²⁷Tuhme caḥ cuande ye ihyan chahn Ndudo yahn Dendiohs, canān ye nde che dirun Moisés m̄an, che dirun nducoyaca ihyan profeta m̄an, yahn nduhcā che cuahno ye co.

²⁸Ndā ihyan chahn yaḥ lihn me, ne din cā Dihvo vo che nahn chuh dāma ye, caḥn ye tahque yahn ca. ²⁹Ate din ihyan chahn fuerza ihyan che conan ye min, te a chi chino. Tuhme chenda ye chete vah, chinduco ye ihyan chahn. ³⁰Ura che chahte ye, cheh vino ye ne, chetaḥ Dihvo vo paḥn, necāh ye nundihve cuahn Dendiohs, ne ndeh ye, caḥ ye ihyan chahn. ³¹Ura min nchanān ihyan chahn te a ihyan min che Dihvo vo, ne adenān no chehnañ ihyan chahn ihyan. ³²Tuhme raḥn ye nduco vih:

—¿A ndiyu yeno chedave yuhn vo numanahn che rente ye nduco vo m̄an, ricuahn ye uvo Ndudo yahn Dendiohs m̄an, cuahn yune?

³³Ndetāhno ndaconan ihyan chahn yaḥ Jerusalén, ne ntāca ye ihyan apóstol che ndichiāma chahn che ndi dāma ye nduco ihyan chenāñ chahn. ³⁴Ihyan che ndi dāma ye min ne, rente ye vaḥn m̄an ye nduco vih:

—Cuāco che ntuche Dihvo vo, te chihnde ro ye n̄an Simón.

³⁵Tuhme necah cuande ihyan che o chahn nduhca che chahno ye chi cuahn yune man, nduhca che nchanan ye Dihvo vo ura che ndeh ye pan man.

Chihnde ro Dihvo vo Jesucristo nan ihyan apóstol yahn ye

³⁶Numanahn che rente ihyan chahn yahn dehtenduh che tihchan ne, adenan chinan ye Dihvo vo che nti ye mendahn. Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Dehve rahco nchuhn.

³⁷Dihya ihyan chahn chi, rahco ye te co ama vaco ndihchero ye. ³⁸Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—¿Dehco che ama vah nchuhn man, ndeh rendedecadino ne man? ³⁹Condihche ne yahvetah man, cah man, te a u che nti nan ne. Conahn tah ne u, ne condihche ne te va yute yahn man, va ine yahn man, ndiyu ama vaco nduhca che rendedecadino ne.

⁴⁰Chihno rahn ye chemin ne, nahma ye yahvetah ye man, cah ye man, ihyan chahn. ⁴¹Ate nducote ama cuahn ino ihyan chahn man, ama yeno ye man ne, nde ametah cotahno ye. Chemin che tumerune Dihvo vo ihyan chahn:

—¿A va deh che chuh vo muhn ne?

⁴²Tuhme cah ihyan chahn ama ndi yahca ndiyuche nduco ama ndi vaconedih yahn. ⁴³Cheh ye man, chih ye man, nan ihyan chahn. ⁴⁴Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuahn che nduco ca nchuhn ne, a te cuandé nchuhn te va che conahn nducuahn che nihnde cade che cuahno có, nduhca che a ndirun nan ley che dirun Moisés man, nduhca che dirun ihyan profeta man, nduhca che ndirun nan libro yahn Salmo man.

⁴⁵Tuhme din Dihvo vo che chenahn ihyan chahn Ndudo yahn Dendiohs, ⁴⁶ne rahn ye:

—A tihca va che conahn nducó nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs. U che a va cade che chí, ndedevahn ihyan iyehense ne, a tihca nihnde cade che cahno se u nduhca a chi. Namin a nihnde cade che cuihno ino ro ne, ntuché van tenahn. ⁴⁷Va che dechuh ihyan, cuahndudo ye muhn yan Jerusalén man, nde nducuahn nación man, che nto ino ihyan nunde yahn ye cava che nchahco Dendiohs yahn ye.

⁴⁸A nchuhn che ndihchero ne nducuahn dehtenduh che tihca

chinahn, ne va che cuahndudo ne. ⁴⁹Condihche nchuhn. Nduhca che a te Chidá ndudo yahn ye ne, u dechúh Vaco Ndah yahn ye, conun nchuhn. Cuahtenan rino nchuhn muhn yan Jerusalén nde nda ro che cuahtenan cuma ne vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye.

Conda Dihvo vo Jesucristo vahchetero

⁵⁰Cuahn Dihvo vo nduco ihyan chahn nde yan Betania. Chenihyon tah ye, ne chica ye Dendiohs cava ihyan chahn. ⁵¹Tuhme chica ye min, ne conda ye vahchetero. ⁵²Ndeva ihyan chahn yavenan Dihvo vo, ne conahn ye yan Jerusalén, ama yeno ye. ⁵³Min chete yaco chahtenun ye ro ro, rendeva ye yavenan Dendiohs numacuahn vedeyeno. Tihca chi.

NDUDO NDAH YAHN DIHVO VO JESUCRISTO CHE DIRUN SAN JUAN

---

1 ¹Cuahn che metah cuhnde iyehñse ne, a va ama ihyan che duche ye Ndudo yahn Dendiohs. Ihyan min ne, nduco ye Dendiohs Chida, ne Dendiohs ye. ²Nde ñan che canan nducuahn ne, a nduco ye Dendiohs. ³A nduco ye Dendiohs dendah ye nducuahn. Ndendi ndendita che va ne, a nduco ye dendah ye. ⁴Ihyan min ne, a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehñse, ne anduhñeca dave yahn yahn che ri ro dave ñan ihyan ne, tihca ihyan min, te chucuahn ye ndudo yahn Dendiohs ihyan. ⁵Quechica ye van ihyan nunde, chucuahn ye ihyan, ne andahre nahn ndahco ndiya ihyan chahn vederihquentiyon yahn ye, ate hua chicha ye, te vederihquentiyon yahn ye ne, anduhñeca dave yahn yahn che rendihco dave ñan che man.

⁶Ama yune ne, tendahnun Dendiohs ama ihyan che duche ye Juan, ⁷cah ye vederihquentiyon ihyan che cuahndudo ye ndudo yahn ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse, cava che cahnevan nducoyaca ihyan, ne cotahno ye. ⁸Juan ne, ndiyu man ye che ndedevahn ye ihyan iyehñse, te vederihquentiyon che quenan cuma ye ne, che cuahndudo ye yahn ihyan min che a va cade che chi ye. ⁹Ro che quechica Juan cahndudo ye ne, a cochi nino ro che cuanan ntiyon yahn ihyan min che cacuahn ye nducoyaca ihyan iyehñse nduhca che nahn Dendiohs che runecade cuahtechica ye.

¹⁰Ihyan min che duche ye Ndudo yahn Dendiohs ne, nda ye iyehñse, ne andahre nduco ye Dendiohs dendah ye iyehñse,

ate ihyan iyehñse ne, chacondah vedame ye ihyan. ¹¹Nda ye muhn iyehñse cuh che dendah man ye, ate ihyan naci3n yahn ye ne, chacondah vedame ye ihyan. ¹²Me ihyan che nevahñecun ye ihyan, chitahno ye ihyan ne, numacuahn vederihquentiyon yahn ye, ndahco ye ihyan chahn tah Dendiohs, nedin daya ye ihyan. ¹³Ihyan chahn ne, chi daya Dendiohs ihyan, ndiyu cava ndata yahn ye, nde huane yahn che tihca nahn indihñe yahn ye, te man Dendiohs nedin daya ye ihyan.

¹⁴Ihyan min che duche ye Ndudo yahn Dendiohs ne, ndo ye nduhca ihyan iyehñse, ne quechica ye neve nduyo van nuhn. Ndiñchero nuhn che ama yudo vederihquentiyon quenán cuma ye, ne tumacadino nuhn che Daya Dendiohs Chida ihyan. Metah nde ama ihyan nduhca ye. Ama chahte vedeyahino quenán cuma ye man, deman ndudo cuaco chicuahn ye man. ¹⁵Ama yune ne, rahn Juan yahn ihyan min tuhca:

—A ihyan tih che rente yahn ye ro menan me cuahn che rahn rí nchuhn che cochi ama ihyan che tahque chahte vederihquentiyon quenán cuma ye che co u, te a va ye nde ro che metah cuhñde iyehñse.

¹⁶Ihyan min ne, numacuahn vederihquentiyon chahte yahn ye, redin yahino ye nducoyaco vo. ¹⁷Ihyan min ne, Dihvo vo Jesucristo, che dechuh Dendiohs ihyan, chicuahn ye Ndudo yahn ye man, yahn vedeyahino yahn ye man, ne chemin ne, tahque yudo che co vederihquentiyon che dirun Moisés. ¹⁸Nde ama ihyan, hua ndihche ye Dendiohs Chida. Ate Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Daya man ye, che ama yahino ye ne, a ihyan min che chicuahn ye uvo taca ye.

Juan Bautista ne, rahn ye yahn Dihvo vo Jesucristo

¹⁹Ama yune ne, sahn ndinan yahn naci3n yahn Israel che vate se yan Jerusalén ne, dechuh se ama o chidocuyan ndinan man, sahn levita che redin se cudado nan ta man, che chahn se tumerune se Juan deh vederihquentiyon quenán cuma ye.

²⁰Juan ne, rahn cuaco ye ri ye sahn chahn:

—U ne, ndiyu ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse.

²¹Tumerune se ihyan:

—¿Duh ndih tuhme ne? ¿A ndih che profeta Elías ne?

Ndahconan Juān yahn se:

—Ndiyu u.

Tumerune tun se ihyān:

—Tuhme, ¿a ndih ihyān profeta che a va çade che chi ye ne?

Ndahconan Juān yahn se:

—Ndiyu u.

²²Ndaconan tumerune se ihyān:

—¿Deh vederihquentiyon quenān cuma ne ne?, te va che necāh cuande nuhn ihyān ndinān yahn nuhn che tahve ye nuhn. ¿A hua co çahma ne co ne nuhn deh ntiyon quechica ne ne?

²³Ndahconan Juān yahn se:

—Ntiyon che quechicá ne, che rahndudó yāhn nān che metah duhva nduhçā che dirun ihyān profeta Isaías tuhçā: “Cuihcoyān nchuhn chedave yahn ne çava che nevahneçun ne Dihvo vo cuahn che ndā ye.”

²⁴Sāhn ndinān che dechuh se sāhn chahn ne, fariseo se.

²⁵Rāhn se ri se Juān:

—Nducote ndiyu ndih ihyān min che a va çade che chi ye ndedevahn ye ihyān iyehñse, nde huane Elías, nde huane profeta min ne, ¿deh cuande che rehdenune ne ihyān tuhme?

²⁶Ndahconan Juān, ne rāhn ye ri ye sāhn:

—Ntiyon che quechicá ne, che rihcoyān chedave yahn ihyān çava che nevahneçun ye Dihvo vo, ne chemin che rehdenuné ihyān. Ihyān min ne, quechica ye nación yuhn vo, ne nde hua rendihche nchuhn ihyān. ²⁷A va ye nde ro che metah cuhnde iyehñse, ne a va çade che chi ye tah cuahn adiva che co u. U ne, nde hua rignonun chihvé çava che có mare āma sāhn deçahya yahn ye.

²⁸Ro min ne, quenān Juān rehdenune ye āma cuān nān che duche Betábara, chihto ico Jordán, lādo cuān nān che riquendāh yāhn. Min che chahn sāhn chahn tumerune se ihyān.

Juān Bautista ne, rāhn ye yahn Dihvo vo Jesucristo che a ihyān min che nedihve ye nunde yahn ihyān iyehñse

²⁹Tāma ro me ne, ndā nino Dihvo vo, ne cuahn che ndihchero Juān ihyān ne, rāhn ye ri ye ihyān che chenun ye min:

—Condihche nchuhn. A ihyan tih che dechuh Dendiohs ihyan. Nduhcā ama itecuche lihn che co te vedino cava nunde yahn ihyan ne, tihcā ye, cahco mendahn ye ihyan coh ye, nedihve ye nunde yahn ihyan iyehñse. ³⁰A ihyan tih che renté yahn ye ro min cuahn che tuhcā ráhn: “Cochi ama ihyan che tahque chahte vederihquentiyon quenán cuma ye che co u, te a va ye nde ro che metah cuhnde iyehñse.” ³¹Ro menan me ne, nde hua devanó che a ihyan tih, ihyan che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse. Ate nducote a devanó che va che chi ye ne, chemin che rehdenuné ihyan nación yuhn vo Israel, cava che cuahteyan ye, ne nevahñecun ye ihyan.

³²Namin ráhn Juan ri ye ihyan chahn:

—Ndiheró Vaco Ndah yahn Dendiohs, nduhcā ama icui, chiya, ne quenun ihyan tih. ³³Ro menan me ne, nde hua devanó duh ihyan che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse, ate Dendiohs, ihyan min che dechuh ye u cava che cuehdenuné ihyan yan ne, ráhn ye ri ye u: “Ihyan che ndihchero che co Vaco Ndah yáhn, conun ihyan ne, a ihyan min che din ye che conun Vaco Ndah yáhn ihyan yáhn.” ³⁴Man ne, a ndihché ihyan, ne ráhn rí nchuhn te Daya Dendiohs ihyan.

***Ihyan che chinduco ye Dihvo vo Jesucristo
cuañ che canan din ye ntiyon yahn ye***

³⁵Tama ro me ne, a min tun quenán Juan nduco o ihyan che rinduco ye ihyan. ³⁶Ura min ne, ndihchero ye che chuh Dihvo vo, ne ráhn Juan ri ye ihyan chahn:

—A ihyan tih che dechuh Dendiohs. Nduhcā ama itecuche lihn che co te vedino cava nunde yahn ihyan ne, tihcā ye, te cahco mendahn ye ihyan coh ye, nedihve ye nunde yahn ihyan iyehñse.

³⁷Chihñevan ihyan che o chahn che tihcā ráhn ye, ne cuahn ye cuañ nan cuahn Dihvo vo cava che conduco ye ihyan. ³⁸Ndaconan Dihvo vo, ndihchero ye ihyan chahn, ne tumerune ye:

—¿Deh renuhn nchuhn?

Ndahconan ihyan chahn yahn ye:

—Ihyan Ricuañ, nuhn ne, cochi nuhn, te nahn ndihchero nuhn ti vaco ne.

³⁹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuhn vo nduco nchuhn, ndihchero ne.

Tuhme cuahn ihyan chahn nduco ye nan che quenan ye, ne nducote a ri tenduh nan rahco cun a chino ura min ne, chahtenan ye nduco vih.

⁴⁰Ama cha ihyan chahn ne, duche ye Andrés, dihno Simón Pedro. ⁴¹Ihyan min ne, cuahn che ndaca ye min ne, dinoca chahn ye chinuhn ye dihno ye Simón, ne cuahn che ntaca vih ye ne, rahn ye ri ye ihyan:

—Ntaca nuhn ihyan min che Mesías.

Ihyan nación yahn Israel ne, rahn ye “Mesías” yahn ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense.

⁴²Ndetahno quenda ye dihno ye nan quenan Dihvo vo, ne cuahn che nda ye ne, rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Di ne, doche Simón, daya Jonás, ate man ne, ndahco che doche Cefas —che nahn cahma Pedro.

***Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye Felipe nduco
Natanael cava che conduco ye ihyan***

⁴³Cuahn che a chi cun ro min ne, tahn nun Dihvo vo ama ihyan che duche ye Felipe, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuhn vo, condoque u.

Tuhme cuahn Dihvo vo nduco ihyan che rinduco ye ihyan estado yahn Galilea. ⁴⁴Felipe ne, yan Betsaida yan vaco ye. Dama yan vaco ye nduco Andrés man, Pedro man. ⁴⁵Ura che cuahn Felipe ne, chinuhn ye ama amigo yahn ye che duche ye Natanael, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ntaca nuhn ihyan min che dirun Moisés man, ihyan profeta man, yahn ye. Ihyan min ne, duche ye Jesús daya José. Nazaret yan vaco ye.

⁴⁶Rahn Natanael ri ye Felipe:

—¿Taca che yan min quendah ama ihyan che cochihve ye? Ndahconan Felipe yahn ye:

—Cuhn vo ndoque, ne ndihchero man.

⁴⁷Cuahn che nda ihyan chahn min ne, nte Dihvo vo yahn Natanael, ne rahn ye:

—Ihyan cuh che cuaco ne, redin yahn che cahmo vo yahn ye che ihyan nación yahn Israel ihyan, te hua o nan o chende ye.

⁴⁸Cuahn ino Natanael, ne rahn ye:

—¿Taca che a rendihche ne u?

Ndahconan Dihvo vo yahn ye:

—Ndhicheró di nde ura che metah yahve Felipe di, ura che ve min man yahn higo me, ne a checadinó nduhca ihyan di.

⁴⁹Tuhme rahn Natanael ri ye ihyan:

—Ihyan Ricuahn, ndih che Daya Dendiohs, ndih che Rey yahn nación yuhn vo Israel.

⁵⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Chitehne u, yahn che rahn rí di che ndhicheró di man yahn higo me man, yahn che checadinó nduhca ihyan di man, ate rahn rí di te nde hua cahñ ine cava chemin, te coman ndihchero vederihno che tahque rahte ca.

⁵¹Namin rahn ye ri ihyan chahn:

—Cuaco rahn rí nchuhn te cuhnde ro vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs che te ye quenán cumá, ne anduhneca ndete che condah vahchetero, ndihchero ne u che rinducó nducoyaca ihyan, che cuahn cochi ángel yahn ye nan.

Vihco che rihnevaco ihyan yan Caná, estado yahn Galilea

2 ¹Cuahn che a co ino ro che chinduco Felipe man, Natanael man, Dihvo vo ne, chihnde ama vihco che rihnevaco ihyan, ama yan che duche Caná, estado yahn Galilea. Chaco Dihvo vo ne, a quenán ye min. ²Namin Dihvo vo nduco ihyan che rinduco ye ihyan ne, yahve ihyan che redin vihco me ihyan cava che cahñ ye conduco ye. ³Cade mendahn vihco me ne, a chihno vino, ne rahn chaco Dihvo vo ri ye ihyan:

—A chihno vino yahn ihyan sih. ¿A hua conen tah ihyan?

⁴Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Chacó, metah deh cuande che cahma ne nducó yahn vino, te metah nda ura che cuhnde ro vederihquentiyon che quenán cumá.

⁵Tuhme rahn chaco ye ri ye sahn che chenán se rínan se nan vihco me:

—Codinahn nchuhn nducuahn che cahcantiyon ye.

⁶Min vate an chite rahte che deman tu ndi ndah. Chite chemin chan ne, che retoh ihyan nación yahn Israel, rih ye nune che reñano ye dehtenduh cava che co vihco nduhca costumbre yahn ye. Queri ama chite chemin chan ne, rahn

tenduh ama ciento litro nune. ⁷Rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Cuedecuto nchuhn nune chite che tihchan vate tan.

Cuahn che a chihno decuto nahn se chite chahn ne, ⁸tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Man ne, cuetendah nchuhn tah, ne cah ne ndaco ndihte.

Dinahn sahn chahn, ⁹ne cah se ndaco ndihte me, dechihn ye. Nune me ne, a ntaconda vino, nde hua devano ndaco ndihte me ti chica, atenan sahn chahn. Tuhme cah ye sahn che rihnevaco me, ¹⁰ne rahn ye ri ye sahn:

—Nducoyaca ihyan che redin ye vihco ne, dinoca vino ndah recah ye, ne cuahn che a ya ndih ihyan ne, recah ye vino ndere. Me di ne, ¿dehra cuande che denderen che redin, nde man tendah vino ndah?

¹¹Tihca chi che canan din Dihvo vo vederihno, min yan Caná, estaado yahn Galilea, chihco ro ye che ama yudo vederihquentiyon che quenan cuma ye, ne ihyan che rinduco ye ihyan ne, chitahno ye ihyan. ¹²Chihno min ne, cuahn Dihvo vo yan Capernaum nduco chaco ye man, dihno ye man, ihyan chahn che rinduco ye ihyan man, ne min chahtenan ye nduco vih neve ro.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndetendah ye sahn che rendihcue se dehtenduh, chenun se chete yaco

¹³Cuahn che a nda nino vihco ro yudo che renun van ihyan naci6n yahn Israel ne, cuahn Dihvo vo yan Jerusal6n. ¹⁴Cuahn che nda ye min ne, cuahn ye chete yaco chahte, ne min chenun sahn che rendihcue itenine man, sahn che rendihcue itecuche man, sahn che rendihcue icui man. Namin min chenun sahn che rendahcorun tume, vate se nan mesa yahn se. ¹⁵Tuhme din chine ye ama ndi ihyo, ne nduco chemin ndetendah ye sahn chahn chete yaco, nde nduco itenine yahn se man, itecuche yahn se man. Me sahn che rendahcorun tume chahn ne, chih muhn chih min ye mesa yahn se, chihtera ye tume me ndiyahn. ¹⁶Me sahn che rendihcue icui chahn ne, rahn ye ri ye sahn:

—¡Cuahn nchuhn cuahn chevah nduco dehtenduh yahn ne! ¡Hua tuma ne yaco yahn Chidá cava che ndihcue ne dehtenduh yahn ne!

¹⁷Ura min ne, ntā tin ihyan che rinduco ye ihyan nduhcā che a ndirun yahn ye nān Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “¡Ama yahinó yāco yahn ne! ¡Hua cuahnećún che ndere din ihyan, cuahtenun ye chete!”

¹⁸Sahn ndinān yahn naciōn yahn Israel che redin se cudādo min ne, rahn se ri se Dihvo vo:

—Codin āma vederihno, ndihchero nuhn, cuhnde ro deh vederihquentiyon che quenān come che tihcā redin.

¹⁹Rahn ye ri ye sahn:

—Ndete che ndahtera nchuhn yāco cuh ne, cuihno ino ro ne, nedin numá.

²⁰Tuhme rahn se ri se ihyān:

—O raco an nduyo chendāh ihyān, che dendāh ye yāco cuh, ¿a rahque che nduco ino ro no nedin nome?

²¹Sahn chahn ne, hua chenahn se. Rāhco se che yahn yāco che nti min che tihcā rahn ye. Ate rahn ye yahn mān ye, ndiyu yahn yāco. ²²Ndā ro che ndedetuhche Dendiohs ihyān vān tenāhn ne, tuhme ntā tin ihyān apóstol yahn ye yahn che tihcā rahn ye, ne chitahno ye Ndudo yahn Dendiohs, chenahn ye che nduco ndudo che tihcā rahn ye ne, conahn che va che ntuche ye vān tenāhn.

Dihvo vo Jesucristo ne, a devano ye deh che rendedecadino ihyān

²³Numānahn che quenān Dihvo vo yān Jerusalén ro yudo me ne, āma yāhn ihyān chitahno ye ihyān, yahn vederihno che din ye. ²⁴Ate Dihvo vo ne, hua chichahtino ye ihyān chahn, te a devano ye nduhchan ihyān iyehñse, rendacorun ye vederendedecadino yahn ye. ²⁵Hua rendotēnan ye che cāhma ihyān nduco ye tāchan ye, te a mān ye devano ye deh che rendedecadino queri āma ihyān.

Nicodemo ne, chendihchero ye Dihvo vo Jesucristo

3 ¹Chihnde āma ihyān, partido yahn fariseo, che duche ye Nicodemo. Ihyān min ne, nduco ye vān ihyān ndinān yahn ihyān naciōn yahn Israel. ²Tuma ye āma vino, chahn ye chendihchero ye Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyān:

—Ihyān Ricuahn, a devano nuhn che Dendiohs dechuh ye ndih cāva che cacuahn ne nuhn, te nde āma ihyān hua co din ye vederihno che redin ne, ndete che hua nduco Dendiohs ihyān.

³Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuaco rahn rí ndih te cava che nedin yahn Dendiohs ihyan, cahcantiyon ye ihyan ne, va che cuahteyan ye quenuma ra.

⁴Cuahn ino Nicodemo chi, ne rahn ye ri ye ihyan:

—¿Taca chemin? ¿Taca co ndonun ama ihyan che a ndico ye chete chaco ye cava che ndaconan cuhndeyan ye?

⁵Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuaco rahn rí ndih te ne, atenan ihyan che din Vaco Ndah yahn Dendiohs che ndacorun vederendedecadino yahn ye, ndo ye ihyan ra, cuedenune ye ne, atenan ihyan chahn che nedin yahn Dendiohs ihyan, cahcantiyon ye ihyan. ⁶Daya ihyan iyehne ne, ihyan nunde. Ate ihyan che redin Vaco Ndah yahn Dendiohs che rendacorun vederendedecadino yahn ye, rendo ye ihyan ra ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan. ⁷Hua cahn ino ne yahn che rahn rí ndih: “Nducoyaca ihyan, nahn che ndacorun vederendedecadino yahn ye, ndo ye ihyan ra.”

⁸Yuhne ne, rano muhn min, ne andahre rihnevan ne, ate hua devano ne ticuahn rechi, nde huane ticuahn rahn. Atihnoqa Vaco Ndah yahn Dendiohs, te hua devano ne taca redin che rendacorun vederendedecadino yahn ihyan, rendo ye ihyan ra.

⁹Tuhme tumerune Nicodemo ihyan:

—¿Taca che rahn ne?, te hua renahn.

¹⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—¿Taca che ihyan ricuahn yahn ihyan nación yahn Israel ndih, ne hua renahn ne che rahn nduco ne? ¹¹Cuaco rahn rí ndih te nuhn ne, rahn nuhn ri nuhn nchuhn yahn dehtenduh che devano nuhn man, che a ntihche nuhn man, ate nchuhn ne, hua ritahno ne. ¹²Nducote hua ritahno nchuhn che renté nduco ne yahn dehtenduh che ri iyehne ne, tahque hua cotahno ne ndete che nté nduco ne yahn vahchetero.

¹³Nde ama ihyan iyehne ne, hua nahn ye vahchetero, cava che co nte ye yahn. Atenan u che rinducó nducoyaca ihyan, te min chicá, ne min va che ndaconán. ¹⁴Nduhca che chaconahn Moisés cu che ntave ye me tin ama yahn min yahn nan che metah duhva ne, tihca u che rinducó nducoyaca ihyan ne, va che cuaconahn yah ihyan u nan ama cruz, ¹⁵cava che ndevahn nducoyaca ihyan che cotahno ye u, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

Nduhca che din yahino Dendiohs ihyan iyehmse

¹⁶Tihca, te ama yahino Dendiohs ihyan iyehmse, ne andahre ama ndiyahn ra Daya ye, ate chihco mendahn ye ihyan, cava che nducoyaca ihyan che cotahno ye ihyan min ne, ndevahn ye, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ¹⁷Dechuh Dendiohs Daya ye muhn iyehmse cuh, ndiyu cava che din ye castigo ihyan iyehmse, ate cava che cotahno ihyan iyehmse ihyan min, ndedevahn ye ihyan.

¹⁸Ihyan che ritahno ye Daya Dendiohs ne, hua co ye castigo. Ate ihyan che hua ritahno ye ne, a vate mendahn ye che co ye castigo, te hua ritahno ye Daya man Dendiohs. ¹⁹Ihyan che hua ritahno ye Daya Dendiohs ne, a vate mendahn che co ye castigo, te nda ihyan min muhn iyehmse cuh, chicuahn ye Ndudo yahn Dendiohs, ate ihyan chahn ne, tahque yeno ye che quendi ye cuahtendihco ye nunde, ne chemin che hua chitahno ye. ²⁰Nducoyaca ihyan che riquendi ye rahtendihco ye nunde ne, rahcotahn ye yahn Ndudo yahn Dendiohs. Hua renevahnecun ye, te hua nahn ye che cuhnde ro nunde yahn ye. ²¹Ate ihyan che runecade vatechica ye ne, renevahnecun ye Ndudo yahn Dendiohs, cava che cuhnde ro che rinduco Dendiohs ihyan nan dehtenduh che redin ye.

Juan Bautista ne, quendi ye nte ye yahn Dihvo vo Jesucristo

²²Chihno min ne, cuahn Dihvo vo nduco ihyan che rinduco ye ihyan, estado yahn Judea. Min chahtenan ye neve ro, ne chidama ihyan, chedenune ye. ²³⁻²⁴Ro min ne, metah din se preso Juan, ne quenan ye ama cuan nan che duche Enón, nino yan Salim, rehdenune ye ihyan che renda ye, te min ne, ama va nune.

²⁵Tahn min ne, nda ama o sahn ndinan yahn nación yahn Israel, ne chahtecuhn chende se nduco ihyan che rinduco ye Juan, ndahchenan se che redenune ihyan. ²⁶Tuhme chahn ihyan chahn chengo ye Juan:

—Ihyan Ricuahn, ihyan che nduco ne cuahn che quenan ne viche lado cah yahn ico Jordán, che nte ne yahn ye nduco nuhn ne, man ne, rehdenune ye ihyan, ne ama yahn ihyan rinduco ye ihyan.

²⁷Rahn Juan ri ye ihyan:

—Queri ama vo ne, a man Dendiohs ndihco ye tah vo ntiyon che redin vo. ²⁸A rahn cuacó rí nchuhn te ndiyu u, ihyan che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehmse, te ntiyon che ndihco Dendiohs tah ne, che cahcoyan chedave yahn ihyan cava che nevahnecon ye ihyan min. ²⁹Nan vihco che rihnevaco ihyan ne, ama ri yeno ndaco ndihte cuahn che ndihchero ye che yeno sahn che cahnevaco se, te a devano ye te ndahca rinahn ntiyon che quenán ye. Atihnoca u, te ama ri yenó yahn che ama ri yahn ihyan rinduco ye ihyan min. ³⁰Ihyan min ne, a va cade che co chahte ntiyon yahn ye, ne u ne, a va cade che cuihno ntiyon yahn.

***Dihvo vo Jesucristo ne, a vahchetero chica
ye che nda ye muhn iyehmse cuh***

³¹Dihvo vo ne, chica ye vahchetero, ne ndinan ye yahn nducoyaco vo. Ihyan iyehmse ne, rahndudo ye deman yahn dehtenduh che ri iyehmse cuh. ³²Ihyan min ne, rahndudo ye yahn dehtenduh che ri vahchetero, che ndihche ye man, chihnevan ye man, ate atenan ama o ra ihyan ritahno ye. ³³Ihyan che ritahno ye ne, recah dito ye Ndudo yahn Dendiohs che rahndudo ihyan min, rihco ro ye che cuaco. ³⁴A Dendiohs dechuh ye ihyan min, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye ihyan, quenán cuma ye nducuahn vederihquentiyon yahn. Chemin che numacuahn vederihquentiyon min rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs. ³⁵Dendiohs Chida ne, yahino ye ihyan min che Daya ye, ndahco ye nducuahn vederihquentiyon tah ye. ³⁶Ihyan che ritahno ye ihyan min che Daya Dendiohs ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Ate ihyan che hua ritahno ye ihyan min ne, hua ndaca vahchetero cuahtenan ye. Tahque ndah ne, ama yah castigo din Dendiohs ihyan.

Ama tahn nación yahn Samaria, chitahno te Dihvo vo Jesucristo

4 ¹Tahn min ne, ama yahn ihyan rinduco ye Dihvo vo, redenune ye, ne checadino sahn fariseo che tahque yahn ihyan rinduco ye Dihvo vo che co Jan. ²Ndiyu man Dihvo vo che rehdenune ye ihyan chahn, te ihyan apóstol yahn ye. ³Nducote hua nahn Dihvo vo che co yudo yahn sahn chahn, yahn che ama yahn ihyan rinduco ye ihyan ne, chica ye min estado yahn Judea, conahn ye estado yahn Galilea.

⁴Yune cuahn nan che cuahn ye ne, chuh nación yahn Samaria. ⁵⁻⁶Ama ro, tenduh nan inguiyahn ne, nda ye chihto ama yan yahn Samaria che duche Sicar, nan yahn yahn Jacob che chihco ye yahn daya ye José. Min va ama pozo nune che duche Pozo yahn Jacob, ne nducote ndi cuno Dihvo vo ne, cuahn ye chihnde ye chihto pozo me. ⁷⁻⁸Ihyan apóstol yahn ye ne, cuahn ye viyan me cua ye dehtenduh che cheh ye nduco vih. Ura min ne, nda ama tahn yan min nan pozo me tendah te nune, ne rahn Dihvo vo ri ye tahn:

—¿A hua te tah nune, cúh?

⁹Cuahn ino te, ne rahn te ri te ihyan:

—¿Taca che rica ne nune cuh ne u?, te ndih ne, ihyan nación yahn Israel ndih, ne u ne, ihyan nación yahn Samaria u.

(Tihca rahn te, te ihyan nación yahn Israel ne, nde hua rente ye nduco ihyan nación yahn Samaria.) ¹⁰Tuhme rahn Dihvo vo ri ye tahn:

—Nde hua renehn yahn vedeyahino yahn Dendiohs, nde hua devene duh u che ricá nune di, te ndete che devene ne, man caque nune u, nune min che vedevihche yahn ihyan iyehkse.

¹¹Rahn te ri te ihyan:

—Pozo cuh ne, ama yano, ne ndih ne, nde hua nda ne deh che tendah nduco ne nune, ¿ti ra ngua ne nune che rahn ne che te ne u? ¹²Ihyan ndico yahn nuhn Jacob, chino ye pozo cuh, chichihve yahn man ye man, yahn daya ye man, yahn ite ndata yahn ye man, ne man ne, nuhnde tah nuhn. ¿A rahco ne che tahque rignonun chihve ne che co ihyan min?

¹³Rahn ye ri ye tahn:

—Nducoyaca ihyan che cuh ye nune tih ne, ndaconan co yaca ye. ¹⁴Ate ihyan che cuh ye nune che cah ne, ametah ndaconan co yaca ye, te nune min ne, hua nda ro che tihnan, ne din che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

¹⁵Tuhme rahn te ri te ihyan:

—Te ne nune che rahn ne me, cúh, cava che ametah ndaconan co yaca, ne hua conan cuma che chí tendah nan pozo cuh.

¹⁶Rahn ye ri ye tahn:

—Cuehn ngua inchahn, tuhme cochi nduco se.

¹⁷⁻¹⁸Ndahconan te yahn ye:

—Metah inchahn.

Tuhme rahn ye ri ye tahn:

—Cuaco rahn che metah inchahn, te ro menan ne, uhn inchahn nenan come, ate sahn che quenan come man ne, ndere quenen nduco se.

¹⁹Cuahn che chihnevan te che tihca rahn ye ne, rahn te ri te ihyan:

—Che tihca rahn ne ri ne u ne, a ndero ndi che ihyan profeta ndih. ²⁰Ihyan ndico yahn nuhn ne, muhn cuete cuh rechi ye rendeva ye yavenan Dendiohs, ne nchuhn ihyan nación yahn Israel ne, rahn ne te min yan Jerusalén va che ndeva vo yavenan ye. ¿Cha che cuaco ne?

²¹Ndahconan ye yahn te:

—Cuedevene te ndiyu deman cuete cuh, nde huane deman yan Jerusalén ndeva ihyan yavenan Dendiohs Chida, te a nda ro che, adecotino che chenan ihyan ne, a min no co ndeva ye yavenan ye. ²²Nchuhn, ihyan nación yahn Samaria ne, nde hua devano ne taca va cade che ndeva ihyan yavenan Dendiohs. Ate nuhn ihyan nación yahn Israel ne, a devano nuhn, te a van ndata yahn nuhn, quendah ihyan che ndedevahn ye ihyan iyehense. ²³A nda ro che ihyan che redin yahn che cahmo vo che rendeva ye yavenan Dendiohs Chida ne, rendeva ye yavenan ye numacuahn chedave yahn ye man, numa cuaco man, te ihyan min ne, nahn ye che tihca ndeva ihyan yavenan ye. ²⁴Dendiohs ne, ama Vaco, ne ihyan che rendeva ye yavenan ye ne, nahn che ndeva ye numacuahn chedave yahn ye man, numa cuaco man.

²⁵Rahn te ri te ihyan:

—A devano che va che chi ihyan min che Mesías, che a va cade che ndedevahn ye ihyan iyehense, ne cuahn che nda ye ne, te cuande ye uvo yahn nducuahn.

²⁶Rahn ye ri ye tahn:

—A u, ihyan min, che renté ndoque.

²⁷Ura min nta ihyan apóstol yahn ye, ne cuahn ino ihyan chahn che rente ye nduco ama ndahta, ate nde ama ye hua chihquino ye tumerune ye ihyan deh chica ye tahn man, deh yahn che rente ye nduco te man. ²⁸Tuhme chihco te cuhte yahn te min, conahn te, ne rahn te ri te ihyan viyan:

²⁹—Cochi nchuhn ndihchero ne ama ihyan che rahn ye ri ye u nducuahn che nedín. Co a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense.

³⁰Tuhme cuahn ihyan yān quendihchero ye Dihvo vo.

³¹Numanahn min ne, rahn ihyan apóstol yahn ye ri ye ihyan:
—Ihyan Ricuahn, ¿a hua cheh inguiyahn ne?

³²Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—U ne, va ama comida yahn, che nde hua devano nchuhn yahn.

³³Ate hua chenahn ihyan chahn deh conahn che tihca rahn ye, ne rente ye van man ye nduco vih:

—¿A va duh che checu che cheh ye, che tihca rahn ye?

³⁴Tuhme rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Che dinahn nan ntiyon yahn Dendiohs, ihyan min che dechuh ye u ne, chemin che vedeyeno yahn, anduhneca ama comida yahn. ³⁵Nchuhn ne, rahn ne te renda ca te cun iyo cava che ndevahn ihyan ndute ndata. Ate u ne, rahn ri nchuhn te, nde meniyon ne, ama yahn ihyan vateyan ye cava che cahcovan ye Ndudo yahn Dendiohs che cuahndudo ne.

³⁶Nan ntiyon yahn ihyan ne, nahn cuan ne, ama ye rino ye ndute ndata, ne tama ye rendevahn ye cuahn che a ri yahn. Atihnocā nan ntiyon yahn Dendiohs, te nahn cuan ne, ama ye ranan ye rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, ne tama ye riquendi ye, tuhme ritahno ihyan. Ihyan che ritahno ye ne, rendevahn ye, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Me ihyan che redin ye ntiyon min, ihyan che rahndudo ye menan man, ihyan che rahndudo ye cuahn che a ritahno ihyan man ne, rahte yeno ama tama ye nduco vih. ³⁷Nducote tihca ne, riquendah cuaco ndudo che tuhca rente ihyan: “Ama ye rino ye ndute ndata, ne tama ye rendevahn ye cuahn che a ri yahn.” ³⁸U ne, dechuh nchuhn, cuahndudo ne Ndudo yahn Dendiohs nan che a vih ihyan nedin ye ntiyon, ne ndonda tah ne ntiyon min quendi ne.

³⁹Ama yahn ihyan yān min, rente tahn min nduco ye yahn che rahn Dihvo vo ri ye tahn nducuah che nedin te, ne chitahno ye ihyan. ⁴⁰Chemin che cuahn che nda ihyan yān chahn nan Dihvo vo ne, yahve ye ihyan che conan ye min. Quenan ye yān min o ro, ⁴¹ne nde tahque yahn ca ihyan chitahno ye ihyan cuahn che chihnevan ye che rahndudo ye.

⁴²Tuhme rahn ihyan yān chahn ri ye tahn min:

—Chitahno nuhn ihyan min, yahn che nte yahn ye nduco nuhn. Ate man ne, tahque chichahtino nuhn ihyan, te

chihnevan man nuhn che rahndudo ye. A devano cuaco nuhn te a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense.

***Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn
ama sahn dihn, daya ama sahn ndinan***

⁴³Chihno nduh che o ro min ne, chica Dihvo vo yan min cuahn ye cuahn estado yahn Galilea. ⁴⁴Nducote man ye rahn ye te atenan ihyan tama yan che renevahneacun ye ihyan profeta, ndiyu ihyan yan vaco ye ne, chemin che cuahn ye min. ⁴⁵Cuahn che nda ye ne, ihyan che vate ye min ne, ama nevahneacun ye ihyan, te namin chahn ihyan chahn yan Jerusalén vihco ro yudo, ne ndihchero ye vederihno che din ye min.

⁴⁶⁻⁴⁷Cuahn che quechica ye min estado yahn Galilea ne, nda tun ye yan Caná, yan min nan che din ye vederihno, din ye che ndaconda vino nune me. Numanahn che quenah ye yan min ne, nda ama sahn ndinan che va se yan Capernaum, rinuhn se ihyan. Sahn min ne, ama cah sahn dihn yahn se, adeche coh se, ne chemin che, cuahn che checadino se che a ndaconan Dihvo vo che chahn ye estado yahn Judea ne, chahn se yahve se ihyan. Chica se favor ihyan che chahn ye ndevaco se, din ye che ndoyahn daya se. ⁴⁸Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Nchuhn ne, nde hua cotahno ne ndete che hua ndihchero ne vederihno.

⁴⁹Ate rahn se ri se ihyan:

—Co din favor, ne cuhn vo nduco ne, te adeche coh daya.

⁵⁰Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Co ndaconen conahn, te sahn daye ne, a ndoyahn se.

Chitahno se che rahn ye, ne conahn se. ⁵¹Ura che a nta nino se ndevaco se ne, chahn ama o mozo yahn se chendi yune se sahn, ne rahn se ri se sahn:

—Sahn dihn yahn ne, a ndoyahn se.

⁵²Tumerune se sahn chahn deh ura canan chihnde dihn yahn daya se. Ndahconan sahn chahn yahn se:

—Ico, nan rahco ama a chino, chavi ihno che netah sahn.

⁵³Tuhme nta tin sahn ndinan me che a ura min rahn Dihvo vo nduco se che a ndoyahn daya se, ne chemin che chitahno se ihyan nduco nducoyaca ihyan yahn se.

⁵⁴Nduco chemin chi o yune che din Dihvo vo vederihno estado yahn Galilea.

*Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che ndoyahn ama sahn
che ndi cheche se ama cuan nan che duche Betesda*

5 ¹Cuahn che quenan ca Dihvo vo estado yahn Galilea ne, quenun ama vihco yahn ihyan nación yahn Israel min yan Jerusalén, ne cuahn Dihvo vo vihco me. ²Ama chendevah yahn chete che ndacoriya yan min ne, duche Chendevah yahn Itecuche. Nino chendevah min ne, va ama tanque nune che duche Betesda, che devaco hebreo. Chihto tanque me ne, chendihco uhn corredor, ³ne min chenun ama yahn ihyan che ve nan ye man, ihyan che neneva doh cah ye man, ihyan che ndi cheche ye man, chenán rino ye ura che nuhn nune me. ⁴Yahn quenun riya ama ángel, rendahchetahn ye nune me, ne ihyan che conun condá ye van nune me ura che cuihno ndahchetahn ne, ndoyahn ye, adecodehno che ndi yahn ye. ⁵Min quendite ama sahn che a ri ndico ntihton ino nduyo che ndi cheche se. ⁶Nda Dihvo vo min, ne ndihchero ye sahn. Checadino ye che a rahn cuahn ndi cheche se, ne tumerune ye sahn:

—¿A nehn che ndoyehn ne?

⁷Ndaconan se yahn ye:

—Taca hua. Nahn che ndoyahn, ate metah duh ihyan che quenda ye u van nune ura che nuhn. Queri ama yune che redín fuerza, nahn condá van nune ne, tama ca ihyan rechuhnan ye u, renda ye.

⁸Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuenecuen, condo tah yundo yehn, ne cuique.

⁹A ndetahn ndoyahn sahn min, ndo tah se yundo yahn se, ne canan rica se. Ro min ne, ama ro che rahtetuhno ihyan, ¹⁰ne ama o sahn ndinan yahn nación yahn Israel ne, rahn se ri se sahn che ndoyahn me:

—Man ne, ro che rahtetuhno vo. Hua redin yahn che din ntiyon, quenohn yundo yehn.

¹¹Ndahconan sahn min, ne rahn se ri se sahn chahn:

—Hua te, a man ihyan che din ye che ndoyahn, chihquentiyon ye che quenuhn yundo yahn, ne cacá.

¹²Tuhme tumerune sahn chahn sahn:

—¿Duh ihyan min che chihquentiyon ye che quenohn yundo yehn, caque ne?

¹³Ate sahn min ne, nde hua devano se che a Dihvo vo Jesucristo che din ye che ndoyahn se, te ama yahn ihyan chenun ye min, ne ndetahno chenda ye van ihyan, cheh nan se ihyan. ¹⁴Adiva ne, ndihchero Dihvo vo sahn, quenun se chete yaco, ne rahn ye ri ye sahn:

—Cuihcoven che cahmá có di. Man che a ndoyehn ne, ametah ndaconen condihque nunde cava che hua cotah tama cah di, din che tahque chuhrihn.

¹⁵Tuhme chahn sahn min, chengo se sahn ndinan chahn che a Dihvo vo che din ye che ndoyahn se. ¹⁶Nducote a ro che rahtetuhno ihyan redin Dihvo vo che rendoyahn ihyan cah ne, chemin che din tan sahn chahn nduco ye, nahn cahno se ihyan.

¹⁷Ama yune ne, rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Chidá ne, cuahn dama redin ye che ndah cava ihyan, ne u ne, riquendí yune yahn ye.

¹⁸Che tihca rahn ye ne, nde tahque chi tan sahn ndinan chahn, nahn cahno se ihyan, te cuahn che rahn ye te a Dendiohs che Chida ye ne, rahco se te duche rino ye ihyan, nahn co ye dama nduhca ihyan min. Avane ne, nducote redin Dihvo vo che rendoyahn ihyan cah, andahre ro che rahtetuhno ihyan ne, rahco se te rahcotahn ye che rihquentiyon ley nduhca che rahtetuhno ihyan.

Vederihquentiyon che quenana cuma Dihvo vo Jesucristo

¹⁹Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Cuaco rahn rí nchuhn te hua co dín nde ama nan ntiyon che ndiyu ntiyon yahn Chidá. Nducuahn che redin ye ne, namin redín. ²⁰Chidá ne, yahino ye u, ne man ye nduco ye u redin ye nducuahn vederihno. Nde va ca vederihno che tahque rahte che din ye, ne ama cahno ino nchuhn. ²¹Cuahn che man nahn ne, nde ndedetuhché tenahn, nduhca che redin Chidá. ²²Chidá ne, ndahco ye vederihquentiyon yahn ye tahn, cava che techacadé yahn nducoyaca ihyan, ²³te nahn ye che ndeva ihyan yavenan nduhca che rendeva ihyan yavenan ye. Ihyan che hua rendeva ye yavenan ne, namin hua rendeva ye yavenan Chidá, ihyan min che dechuh ye u.

²⁴'Cuāco rāhn rí nchuhn te ihyan che rihcovan ye ndudo yáhn, ne ritahno ye ihyan min che dechuh ye u ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Ihyan chahn ne, hua conda ye, te ndevahn ye. ²⁵Cuāco rāhn rí nchuhn te nducoyāca ihyan nunde ne, anduhnecā ndete che a ndih ye nan Dendiohs. Man ne, a ndā ro che cahnevan ye ndudo yáhn, ne nducoyāca ye che cotahno ye ne, ndevahn ye. ²⁶Tihcā, te Chidá ne, quenan cuma ye vederihquentiyon cava che ndedevahn ye ihyan iyehñse, ne ndahco ye vederihquentiyon min táh. ²⁷Namin ndahco ye vederihquentiyon táh cava che techecadé yahn ihyan iyehñse, te a u che rinducó nducoyāca ihyan. ²⁸Hua cahñ ino nchuhn che tihcā rāhn, te ndā ro che, nducoyāca tenahñ ne, cahnevan ye ndudo yáhn, ²⁹ne ntuche ye. Ihyan che ndah din ye chahtenan ye iyehñse ne, cuahtenan ye vahchetero, ne ihyan che hua ndah din ye ne, co ye castigo.

***Nduhcā che a ndero ndi vederihquentiyon
yahn Dihvo vo Jesucristo***

³⁰'Che tin demán ne, hua co dín nde ama nan dehtenduh. Retehecadé nduhcā che rihquentiyon Dendiohs Chida u, ne nducuahn che retehecadé ne, numa cuāco, te a ndudo yahn ihyan min ndiyu ndudo yahn mán. ³¹Cuahn che rendonán vederihquentiyon che quenan cumá ne, nde hua richihve che renté, che rahco nchuhn. ³²Ate che rendonan Dendiohs vederihquentiyon yáhn ne, a ndero ndi che cuāco, te ihyan min ne, cuāco nducuahn che rāhn ye. ³³Nchuhn ne, tahve ne sahn che tumerune se Juān, ne ndudo che ndahconan ye yahn ne yahn vederihquentiyon che quenan cumá ne, cuāco. ³⁴U ne, hua rendotenan che ihyan iyehñse cahma nan ye u, ate ntihyon yán ndudo che ndahconan ye yahn ne, cava che cotahno ne u, ne ndevahn ne. ³⁵Juān ne, nduhcā ama yahn che din che chi ro dave nan ne neve ro, te chicuahn ye nchuhn yahn vederihquentiyon yáhn, ne quenan ino ne. ³⁶Ate vederihno che redín ne, tahque rihco ro che quenan cumá vederihquentiyon che co ndudo che rāhn Juān yáhn, te cava chemin ne, a ndero ndi che a Dendiohs Chida dechuh ye u. ³⁷Namin, andahre hua nihnevan nchuhn ndudo yahn Dendiohs Chida, nde hua ntihche ne ihyan, ate rihco ro ye van nchuhn, che man ye dechuh ye u. ³⁸Me nchuhn ne, racondah

vedame ne ndudo yahn ye, te hua ritahno ne u che man ye dechuh ye. ³⁹Rendihchenan ne Ndudo yahn ye nduco cudado, te rahco ne te ndudo min din che ndevahn ne, ne cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro. Ate nde hua retumacadino ne che a nan Ndudo min ndirun yahn vederihquentiyon yahn. ⁴⁰Hua nahn cotahno ne u cava che ndevahn ne, cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro.

⁴¹U ne, hua rendotenán che ndeva nchuhn yavenán. ⁴²Avane ne, a rendihché nduhchan ihyan nchuhn, ne a devanó che hua yahino ne Dendiohs. ⁴³U ne, man Chidá dechuh ye u, ne nchuhn ne, racondah vedame ne u. Ate ndete che nda tama sahn che ricuahn se vededevano yahn man se ne, sahn min che cuaco nevahnecon ne sahn. ⁴⁴¿Taca co cotahno nchuhn Dendiohs?, te ndotenan che nuhn ino ne dinahn ne, cava che co yeno ye nduco ne ne, renan ino ne rendeva ama tama ne yavenan vih. ⁴⁵Ndiyu u che cahco ró nunde yahn nchuhn nan Chidá, te a ley che dirun Moisés, che ama ndichahtino nchuhn ne, a chemin che renuhnde nunde yahn ne. ⁴⁶Ndete che ritahno nchuhn che dirun Moisés ne, namin cotahno ne u, te ihyan min dirun ye yahn vederihquentiyon yahn. ⁴⁷Ate nducote hua ritahno ne ndudo che dirun ye ne, chemin che nde hua co cotahno ne ndudo yahn.

Cah Dihvo vo Jesucristo cheh nchuh ca uhn mil ihyan

6 ¹Chihno min ne, cuahn Dihvo vo tama lado viche yahn vine yahn Galilea, nan che duche Tiberias. ²Nducote rendihchero ihyan vederihno che redin ye che rendoyahn ihyan cah ne, chemin che ama yahn ihyan cuahn ye nduco ye. ³Cuahn che nda Dihvo vo min ne, cocha ye ama tingüete chihnde ye nduco ihyan apóstol yahn ye. ⁴Ro min ne, a nda nino vihco ro yudo yahn ihyan nación yahn Israel. ⁵Cuahn che ndihchero Dihvo vo che ama yahn ihyan nda ye chidama ye min ne, tumerune ye Felipe:

—¿Ti cuhn vo cua vo che cheh nducoyaca ihyan sih ne?

⁶Dihvo vo ne, a derahn ye tihca che nahn cadino ye deh cahma Felipe, te man ye ne, a devano ye taca din ye che cahcaceh ye ihyan chahn. ⁷Ndahconan Felipe yahn ye:

—Andahre o ciento tume diyahngua quenda vo che cua vo pan ne, nde hua tuno cava che ndaca tahsihn, cheh queri ama ihyan sih.

⁸Tuhme tama ihyan apóstol, ihyan min che duche ye Andrés, dihno Simón Pedro ne, rahn ye ri ye Dihvo vo:

⁹—Muhn quenun ama sahn dihn che nda se uhn pan che ndindah nduco cebada man, o yahca man. Ate rahcó che dehra cochihve chemin cava ihyan sih, te ama yahn ri ye.

¹⁰Rahn Dihvo vo:

—Cahma nchuhn co ne nducoyaca ihyan sih che cuahte ye.

Ama va chano cahya min, ne chahte ihyan chahn nan chano me. Che deman ihyan chahn ne, ri tenduh uhn mil ye. ¹¹Tuhme chetah Dihvo vo pan me, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Chihno min ne, cah ye ihyan apóstol yahn ye cava che cah ye cheh nducoyaca ihyan. Namin chetah ye yahca me. Atihnocah din ye, ne cheh nducoyaca ihyan nde nan che chito ihyan. ¹²Cuahn che a chenán cheh ihyan ne, rahn Dihvo vo ri ye ihyan apóstol:

—Cuendevahn nchuhn nducuahn che ngava cava che hua cora.

¹³Ndevahn ihyan chahn nducuahn, ne chito ndichio cuahte cheyahn pan me che ngava. ¹⁴Nducote ndihchero ihyan vederihno min che din Dihvo ne, rahn ye:

—Cuaco niyon te ihyan cuh, ihyan profeta che a va cade che chi ye iyehNSE.

¹⁵Checadino Dihvo vo che nahn quenda ihyan chahn ihyan nduco fuerza, cava che co ye rey yahn ye, ne chemin che ndiquendah ye van ye, cuahn ye deman ye tama tingüete yaco.

Dihvo vo Jesucristo ne, rica ye nan nune vine

¹⁶Cuahn che a chi dah ne, cuenechahn ihyan apóstol chahn cuahn chihto vine me. ¹⁷Chahtenun ye chete ama barco che va min, ne cuahn ye tama lado viche me, cuahn yan Capernaum. A man, ne Dihvo vo ne, a hua rentah ye. ¹⁸Ura min ne, canan rano yuhne tan, ne ama rendedecuan nune vine me. ¹⁹A cuahn ihyan chahn nduco barco me tenduh an mil metro, cuahn che ndihchero ye Dihvo vo, che a nda nino ye, rica ye nan nune vine me, ne ama dihya ye chi. ²⁰Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—A u che ntá. ¡Condi nchuhn dihya ne co!

²¹Chendah Dihvo vo chete barco me, ne ama yeno ihyan chahn, netumanecun ye ihyan. Nduco venchahte no nda barco me nan che cuahn ye.

Chinuhn ihyan Dihvo vo Jesucristo

²²Me ihyan che chahtenan ye t̄ama l̄ado viche yahn vine me ne, tumacadino ye chi dave t̄ama ro me, che ihyan apóstol chahn ne, chahtenun ye chete āma ndiyahn ra barco che va min, cuahn ye, ne Dihvo vo ne, hua cuahn ye nduco vih.

²³Numanahn che chenán ye min ne, nd̄a neve barco che chica ȳan Tiberias, ne chan chihto vine, nino n̄an che cheh ye p̄an che ç̄ah Dihvo vo āma ro me. ²⁴Nducote ndihchero ihyan chahn che ametah Dihvo vo min, nde huane ihyan apóstol yahn ye ne, chahtenun ye chete barco chahn, cuahn ye ȳan Capernaum, quenuhn ye ihyan.

²⁵Cuahn che a tuche ihyan chahn vine me, nd̄a ye n̄an che quenun Dihvo vo, ne tumerune ye ihyan:

—Ihyan Ricuahn, ¿deh ura nd̄a ne muhn ne?

²⁶Ate r̄ahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cūaco r̄ahn rí nchuhn te rinuhn ne u, yahn che chihcachéh nchuhn nde n̄an che chito nchuhn, ndiyu yahn che chenahn ne yahn vederihno che dín. ²⁷Hua cūahcoran nchuhn dem̄an yahn dehtenduh che reh ne, te chemin ne, rihno. Tahque ndah ne ne, codinun ino ne, cuihcovan ne ndudo yáhn, ç̄ava che ndevahn ne, ne cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro. Ndudo yáhn ne, anduhneca āma comida che ngu cuahn ðama yahn ne. Tihç̄a, te u che rinducó nducoȳaca ihyan ne, nd̄ahco Dendiohs Chida vederihquentiyon t̄ah, ç̄ava che ndedeváhn nchuhn.

²⁸Tuhme tumerune ihyan chahn Dihvo vo:

—¿A va vederihquentiyon yahn Dendiohs che va che dinahn nuhn ne?

²⁹Ndahconan Dihvo vo, ne r̄ahn ye ri ye ihyan chahn:

—Che nahn Dendiohs ne, che cotahno nchuhn u che m̄an ye dechuh ye.

³⁰Ndaconan tumerune ihyan chahn Dihvo vo:

—¿Deh vederihno co din ne, ndihchero nuhn, ç̄ava che cotahno nuhn ndih ne? ¿Deh ntiyon nda ne ne? ³¹Ihyan ndico yahn nuhn ne, cheh ye p̄an che duche maná, min ȳahn n̄an che metah duhva nduhç̄a che ndirun n̄an Ndudo yahn Dendiohs tuhç̄a: “Ç̄ah Dendiohs p̄an che chica vahchetero, cheh ye.”

³²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Cuaco rahn rí nchuhn: Pan che chica vahchetero ne, ndiyu Moisés che cah ye ihyan, te a Chidá. Namin rete ye nchuhn tama nan pan che tahque ndah che chica vahchetero. ³³Pan min che cah Dendiohs ne, chica vahchetero, ne nduco chemin rendevahn ihyan iyehense.

³⁴Tuhme rahn ihyan chahn ri ye Dihvo vo:

—Te ne pan che rahn ne me nuhn ro ro.

³⁵Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—A u che anduhneca pan cava ihyan che ritahno ye u, te rendedevahn ihyan, ne cuahtenan ye vahchetero. Che reh ihyan man, che rih ye man ne, hua retumanan ihyan cuahn dama. Ate vedeyahino yahn cava ihyan che ritahno ye u, ne hua nda ro che cuihno. ³⁶Ate nchuhn ne, hua ritahno ne u, andahre rendihchero ne u, nduhca che a rahn rí nchuhn. ³⁷Nducoyaca ihyan che retendahnun Chidá cava che cotahno ye u ne, ritahno ye u, ne hua racondah vedame ihyan. ³⁸Tihca, te u ne, chicá vahchetero, dechuh Chidá u, cava che dinahn che nahn ye, ndiyu che nahn man. ³⁹Chidá ne, dechuh ye u, ne nahn ye che ndedevahn nducoyaca ihyan che man ye tendahnun ye cava che cotahno ye u. Namin nahn ye che ndedetuhché ihyan chahn ro che cuihno iyehense. ⁴⁰Chidá ne, nahn ye che nducoyaca ihyan che ndihchero ye u che Daya ye, ne cotahno ye u ne, ndedetuhché ihyan ro che cuihno iyehense, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

⁴¹Nducote rahn Dihvo vo yahn man ye, che anduhneca pan che chica vahchetero cava ihyan iyehense ne, chemin che ndahchenan sahn ndinan yahn nación yahn Israel chahn ihyan, ⁴²ne rente se van man se nduco vih:

—Ihyan tih che Jesús, che daya José me. Uvo ne, a rendihcho vo chida ye man, chaco ye man, ¿me dehco che rahn ye che vahchetero chica ye?

⁴³Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Hua ndahchenan nchuhn u. ⁴⁴Cuedevano ne te nde ama ihyan hua co cotahno ye u, ndete che hua man Chidá tendahnun ye ihyan. Nducoyaca ihyan che cotahno ye u ne, ndedetuhché ihyan ro che cuihno iyehense. ⁴⁵Nan libro che dirun ihyan profeta ne, tuhca rahn: “Dendiohs ne, din ye che conahn nducoyaca ihyan.” Chemin che nducoyaca ihyan che redinahn ye yahn Dendiohs Chida ne, ritahno ye u.

⁴⁶Nde ʼama ihyan iyehñse ne, hua ntihche ye Dendiohs Chida. Atenan u che rendihché ihyan. ⁴⁷Cuāco ráhn rí nchuhn te ihyan che ritahno ye u ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁴⁸U ne, anduhnca pan cava ihyan iyehñse, te rendedeváhn ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁴⁹Ihyan ndico yahn nchuhn ne, cheh ye pan che duche maná min yahn nan che metah duhva, ate pan min ne, metah vederihquentiyon yahn cava che ndevahn ye, cuahtenan ye vahchetero. ⁵⁰⁻⁵¹Ate ihyan che cheh ye pan che chica vahchetero ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Pan min ne, redin che rendevahn ihyan. Adecoduhno ihyan che cheh ye ne, ndevahn ye, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Che ráhn yahn pan min ne, ráhn yahn mán, te va che cahco mendáhn u cóh, cava che ndedeváhn ihyan iyehñse.

⁵²Tuhme ʼama ndeh rente sahn ndinan chahn van man se nduco vih, ne rahn se:

—¿Taca che rahn ihyan tih che covahn ye pan, cava che chuh vo ihyan?

⁵³Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cuāco ráhn rí nchuhn te, u che rinducó nducoyaca ihyan ne, cava che ndevahn ne ne, va che cotahno ne u man, cochahtino ne yun yahn che cora man. ⁵⁴Ihyan che cotahno ye u, ne cochahtino ye yun yahn che cora ne, ndedetuhché ihyan ro che cuihno iyehñse, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁵⁵Tihca, te cava che co ndevahn ihyan ne, va che cahco mendáhn u, cora yun yahn cava ye. ⁵⁶Ihyan che cotahno ye u, ne cochahtino yun yahn che corá ne, conduco ye u, ne dín cudado ihyan. ⁵⁷Dendiohs Chida ne, hua nda ro che cuihno ye. A ihyan min che dechuh ye u, ne vedeyeno yahn ne, che richahtinó ihyan. Me ihyan che richahtino ye u ne, ndedeváhn ihyan, cuahtenan ye vahchetero. ⁵⁸U ne, anduhnca pan che chica vahchetero, cava ihyan iyehñse. Pan che duche maná, che cheh ihyan ndico yahn nchuhn ne, metah vederihquentiyon yahn cava che ndevahn ihyan, cuahtenan ye vahchetero. Ate ihyan che cochahtino ye u ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

⁵⁹Chete yaco, min yan Capernaum, che tihca chicuahn Dihvo vo sahn chahn.

⁶⁰Chihno chicuahn Dihvo vo ndudo min ne, nde ihyan che rinducó ye ihyan ne, ama yahn ye rahn ye:

Ndudo che tihcá ricuahn ye ne, ama vahche. Nde ama ihyan hua co nevahnecun ye.

⁶¹Checadino Dihvo vo che hua chahtenan ino ihyan chahn ndudo che chicuahn ye, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nducote hua chahtenan ino nchuhn ndudo che tihcá ricuáhn ne, ⁶²nde tahque hua cuahtenan ino ne ndete che ndihchero ne u che rinducó nducoyaca ihyan, che náhn vahchetero nan che chicá. ⁶³A Vaco Ndah yahn Dendiohs che redin che rendevahn ihyan. U ne, cahco mendáhn u cóh, nedihvé nunde yahn ihyan iyehense, ate a Vaco Ndah yahn Dendiohs che redin che rendevahn ye. Ndudo che renté nduco nchuhn ne, renté numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, çava che ndevahn ne. ⁶⁴Ate hua nducoyaca nchuhn ritahno ne.

Tihcá rahn Dihvo vo, te a devano ye nde ro menan, duhtenduh ihyan che hua ritahno ye ihyan man, sahn che va che ndihcue ndeh se ihyan man. ⁶⁵Namin rahn ye:

—Ráhn rí nchuhn te ihyan che man Chidá tendahnun ye ihyan ne, atenan ihyan chahn che co cotahno ye u.

⁶⁶Ama yahn ihyan che chinduco ye Dihvo vo ro menan ne, chihcoman ye ihyan nde ro min, ametah chinduco ye ihyan.

⁶⁷Tuhme tumerune Dihvo vo nduh che ndichio ihyan apóstol yahn ye:

—Namin nchuhn ne, ¿a nahn cahcoman ne u ne?

⁶⁸Ndahconan Simón Pedro, ne rahn ye:

—Dihve nuhn, metah nde tama ihyan che cochahtino nuhn çava che ndevahn nuhn, atenan ndih. Ndudo che ricuahn ne ne, retihyon yune ihyan che ndevahn ye, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁶⁹Nuhn ne, a ritahno nuhn ndih, ne a devano cuaco nuhn te ndih che Daya Dendiohs, che hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yahn ye man, ndih, ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense man.

⁷⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—A devano nchuhn che a man tendahnún nduh che ndichio ne, ate nde nduco nduh ne, rihquentiyon chundah ama cha nchuhn.

⁷¹Che tihc̄a r̄ahn Dihvo vo ne, r̄ahn ye yahn d̄aya Simón, s̄ahn min che duche se Judas Iscariote, te s̄ahn min va che ndihcue ndeh se ihyan, andahre nduco se ndi cuande se v̄an ihyan apóstol chahn.

Dihno Dihvo vo Jesucristo ne, hua ritahno ye ihyan

7 ¹Quendi Dihvo vo quechica ye est̄ado yahn Galilea. Hua nahn conan ye est̄ado yahn Judea, te s̄ahn ndin̄an yahn nación yahn Israel che vate se min ne, nahn c̄ahno se ihyan.

²Ro min ne, a nd̄a nino vihco yahn vah cue che redin ihyan nación yahn Israel. ³Tuhme r̄ahn dihno Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuique muhn, cuehn ȳan Jerusalén c̄ava che namin ihyan che vate ye min, che ritahno ye di ne, ndihchero ye vederihno che redin. ⁴Tihc̄a, te cuahn che nahn vo che cadino ihyan yahn ntiyon che redin vo ne, va che c̄ahco ro vo. Chemin che tahque ndah, cuehn min, din vederihno n̄an che tahque ȳahn ihyan rendo d̄ama ye.

⁵Tihc̄a r̄ahn dihno ye, te nde ihyan chahn ne, hua ritahno ye ihyan. ⁶Ndahconan Dihvo vo, ne r̄ahn ye ri ye ihyan:

—Metah nd̄a ura che c̄áhn, ate nchuhn ne, adecodehno ura che nahn ne, co c̄ahn ne. ⁷Nchuhn ne, hua t̄an ihyan nunde nduco ne, ate u che cūaco ne, t̄an ye nducó, te renevíh nunde yahn ye v̄acon̄an ye. ⁸Cuahn nchuhn vihco. U ne, hua c̄áhn meniyan, te metah nd̄a ura che c̄áhn.

Chahn Dihvo vo Jesucristo vihco yahn vah cue

⁹⁻¹⁰Chihno min ne, quenan ca Dihvo vo est̄ado yahn Galilea, ne cuahn dihno ye. Adiva ne, cuahn che a chihno cuahn nducoȳaca ihyan vihco me ne, tuhme cuahn ye dem̄an ye.

¹¹S̄ahn ndin̄an yahn nación yahn Israel ne, rinuhn ndudo se ti quenan Dihvo vo. ¹²Ama ȳahn ihyan ne, rente ye yahn Dihvo vo. N̄ahn ye ne, r̄ahn ye: “Ihyan min ne, ndah ihyan ye.” Ate n̄ahn ye ne, r̄ahn ye: “Hua ndah ihyan ye, te rihnceh ye ihyan.”

¹³Nducoȳaca ihyan ne, cūahn ndeh rente ye yahn Dihvo vo, yahn che v̄ah che cadino s̄ahn ndin̄an yahn nación yahn Israel. ¹⁴Cuahn che a mend̄ahn vihco me ne, chend̄a Dihvo vo chete ȳaco, can̄an ricuahn ye ihyan. ¹⁵Me s̄ahn ndin̄an chahn ne, āma rahn ino se che āma nd̄ahc̄a ricuahn ye, ne r̄ahn se:

—¿Ti chehua ihyan tih che tihcā ricuahn ye?, te hua nahn ye escuela che rahn ihyan ricuahn.

¹⁶Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Che ricuáhn ne, ndiyu che cuande yahn mán, te che cuande yahn Dendiohs, ihyan min che dechuh ye u. ¹⁷Ihyan che nahn dinahn ye che rihquentiyon Dendiohs ne, conahn ye te che ricuáhn ne, che cuande yahn Dendiohs, ihyan min che dechuh ye u, ndiyu che cuande yahn mán. ¹⁸Ihyan che ricuahn ye vededevano yahn mán ye ne, che nahn ye ne, che ndeva ihyan yavenan ye. Ate ihyan che ricuahn ye cava che quendah yavenan ihyan che dechuh ye ihyan ne, ricuahn ye numa cuaco.

¹⁹Moisés ne, dirun ye ley, chihco ye yahn nchuhn, ate nde ama ne hua redinahn ne. Tahque ndah ne ne, nahn cahno ne u.

²⁰Ndahconan ihyan chenahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Co quenun vaco chihnga ndih, ne chemin che tihcā rahn ne. ¿Duh nahn cahno ndih?

²¹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Yahn ama vederihno che dín ro che rahtetuhno ihyan ne, ama rahn ino nducoyaca nchuhn. ²²Moisés ne, dirun ye yahn ley che renan seña nchuhn, nduhcā che chihquentiyon Dendiohs ihyan ndico yahn ye. Chemin che raconahn ne seña checahya, andahre ro che rahtetuhno ihyan. ²³Nducote raconahn ne seña checahya, andahre ro che rahtetuhno ihyan cava che hua cuahcotahn ne yahn ley min ne, ¿me dehco che ri tan ne nducó, yahn che ro che rahtetuhno ihyan dín che ndoyahn ama sahn che rechuhrihn se? ²⁴Ndotenan che ndahchenan nchuhn ne, cuendedecadino ndah ne, ne tumacadino ne che ndahcā redín.

²⁵Ama o ihyan che vate ye yan min che a devano ye che nahn cahno se Dihvo vo ne, retumerune vih ye:

—¿A ndiyu ihyan tih che rinuhn se ihyan, che nahn cahno se ihyan ne? ²⁶Mán ne, nga ye, quenun ye tan ricuahn ye, ne hua duhva retumacah ihyan, cava che co ye preso. A din ndete che, a nduco ihyan ndinan yuhn vo, ritahno ye che ihyan tih, che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense. ²⁷Ate ndiyu ihyan tih chemin, te uvo ne, a devano vo ti chica ye. Cuahn che ndā ihyan min ne, nde ama ihyan hua co devano ye ticuahn quendah ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, rahn ye ti chica ye

²⁸Dihvo vo ne, chihnevan ye che tihcā rente ihyan chahn. Tuhme ama dito rahn ye:

—Nchuhn ne, rahn ne che a rendihche ne u man, a devano ne ti chicá man, ate ndere rahn ne chemin. Ndiyu che cuande yahn man che cochí, te cochí che cuande yahn Chidá, ihyan min che quenán cuma ye vederihquentiyon che ama chahte, ihyan min che nde hua rendihche ne ihyan. ²⁹U ne, a rendihché ihyan, te a nan ye quenán, ne a man ye dechuh ye u.

³⁰Cuahn che chihnevan sahn ndinan chahn che tihcā rahn ye ne, nahn din se preso ihyan, ate nde ama se, hua chihquino se din se preso ihyan, te ro min ne, metah ndā ro yahn ye che cahno se ihyan. ³¹Van ihyan chahn ne, ama yahn ihyan chitahno ye ihyan, ne rahn ye:

—A ihyan cuh che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense, te ¿a chi tama ye che tahque din ca ye vederihno che co ihyan cuh?

Sahn fariseo ne, dechuh se policía cava che din se preso Dihvo vo Jesucristo

³²Checadino sahn fariseo che rendonan ihyan yan Dihvo vo. Chemin che nte cade se nduco chidocuyan ndinan, ne dechuh se policía yahn yaco, ngua se ihyan, co ye preso. ³³Cuahn che ndā se ne, rahn Dihvo vo:

—Conan cá te neve ro nduco nchuhn, tuhme nahn nan Ihyan che dechuh ye u. ³⁴Ndā ro min ne, nuhn nchuhn u, ate hua ntāca ne u, te hua co cahñ ne nan che conán.

³⁵Tuhme rente sahn chahn van man se nduco vih, ne rahn se:

—¿Ti ra conan ihyan tih che rahn ye che hua ntāca vo ihyan? ¿A ndihco ye che cahñ ye van ihyan nación yuhn vo che chenán ye nación chenahn? ¿A min conan ye, cacuahn ye ihyan nación chenahn chahn? ³⁶¿Deh conahn che tihcā rahn ye che nuhn vo ihyan, ne hua ntāca vo ihyan, te hua co cuhn vo nan che conan ye?

Rahn Dihvo vo Jesucristo te ihyan che ritahno ye ihyan ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan

³⁷Ro vihco chahte me ne, chandi Dihvo vo nan nducoyaca ihyan, ne cahndudo ye:

—Adecoduhno ihyan che yaça ye ne, chi ye n̄an, c̄ah nune, cuh ye. ³⁸Nduhçā che a ndirun n̄an Ndudo yahn Dendiohs ne, ihyan che cotahno ye u ne, cuahtenan cuma ye vederihquentiyon, anduhnecā ama nune che hua retihnan.

³⁹Che tihçā rahn Dihvo vo ne, çah ye, checadino ihyan, che ihyan che cotahno ye ihyan ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan. Ro min ne, ametah co Vaco Ndah yahn Dendiohs, te metah n̄ahn Dihvo vo vahchetero.

Ihyan ne, hua ra vih ndudo ye çava Dihvo vo Jesucristo

⁴⁰Cuahn che a chihno çah cuande Dihvo vo ihyan ne, n̄ahn ihyan ne, rahn ye:

—Cuāco niyon che ihyan tih, ihyan profeta che a va çade che chi ye.

⁴¹N̄ahn ye ne, rahn ye:

—Ihyan tih ne, a man ihyan min che a va çade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse.

Ate n̄ahn ihyan ne, rahn ye:

—Hua cuāco chemin, te ihyan min che a va çade che chi ye ne, ndiyu eṣtado yahn Galilea quendaḥ ye, ⁴²te n̄an Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun che ihyan min ne, n̄an ndata yahn rey David quendaḥ ye man, cuhndeyan ye yan Belén, yan vāco David man.

⁴³Tihçā chi che a vih rahn ama, a vih rahn tama ihyan chahn, yahn Dihvo vo. ⁴⁴Van ihyan chahn ne, chenun ama o se che nahn din se preso Dihvo vo, ate hua chihquino se.

Sahn ndinan yahn ihyan nación yahn Israel ne, hua chitahno se Dihvo vo Jesucristo

⁴⁵Sahn policia chahn ne, ndaconan se n̄an che chenun sahn fariseo man, chidocuyan ndinan man. Tuhme rahn se ri se sahn policia chahn:

—¿Dehco che hua quenda nchuhn ihyan min?

⁴⁶Ndahconan sahn policia chahn, ne rahn se:

—Hua quenda nuhn ihyan, te nde ama yune hua nihnevan nuhn che ricuahn ihyan nduhçā che ricuahn ihyan min.

⁴⁷Rahn sahn fariseo chahn ri se sahn:

—Namin nchuhn ne, co a çah yune ne che chihnechey ye nchuhn. ⁴⁸Cuedevano ne, te nde ama nuhn, hua ritahno nuhn

ihyan min. ⁴⁹Sahn yan sih ne, hua devano se ley che dirun Moisés, ne chemin che ndinda se.

⁵⁰Van sahn ndinan chahn ne, ndi cuande ama ihyan fariseo che duche ye Nicodemo. A ihyan min che chahn ye ama vino, chendihchero ye Dihvo vo. Ihyan min ne, rahn ye ri ye combiero yahn ye:

⁵¹—Ley che riquendi vo ne, rihquentiyon che hua co cahmo vo che a ndinda ama ihyan numanahn che metah cadino cuaco vo deh nunde yahn ye va.

⁵²Ndaconan se yahn Nicodemo, ne rahn se:

—¿A namin nduco di chique estado yahn Galilea? Condihchenen nan Ndudo yahn Dendiohs, ne cadine te nde ama ihyan profeta hua quendaḥ ye min.

⁵³Chihno min ne, conahn queri ama se ndevaco se.

Ama tahn che ndere quechica te

8 ¹Chihno chicuahn Dihvo vo ihyan chahn ne, cuahn ye Cuete Olivo. ²Chi dave tama ro me ne, nda tun ye, ne chenda ye chete yaco. Ndo dama nducoyaca ihyan nan ye, ne chihnde ye, ndevanan ricuahn ye ihyan chahn. ³Tuhme nda sahn devano ley che dirun Moisés man, sahn fariseo man, nda se ama tahn ndahta che va inchahn te, che ntaca ihyan tahn, ura che quendite te nduco chihyo te. Chihno se tahn mendahn, ⁴ne rahn se ri se Dihvo vo:

—Ihyan Ricuahn, tahn tih ne, ntaca ihyan tahn, ura che quendite te nduco chihyo te. ⁵Nan ley che dirun Moisés ne, rihquentiyon che cahno nuhn tahn che tihchan sih, nduco tu. ¿Me ndih, deh rahn ne ne?

⁶Tihca rahn sahn chahn, te retumarande se Dihvo vo, renuhn ino se taca co caca nunde se yahn ye. Ate Dihvo vo ne, nde hua tumacah ye yahn se, ne canan dirun ye ndiyahn, nduco ndutitah ye. ⁷Quendi se retumarune se ihyan. Nan menan ne, ndevandi cuaco ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Adecochano nchuhn che metah nunde yahn ne ne, cah ne tu tahn.

⁸Chihno rahn ye ne, ndaconan ndondih ye, ne quendi ye redirun ye ndiyahn. ⁹Chi cuihnahn sahn chahn che tihca rahn ye ri ye sahn, te a devano se te chendihco se nunde, ne canan ndiquendaḥ vah ca ama ca ama se, conahn se, menan vihca

sahn che tahque ndico chahn. Cuahn che a chihno conahn se ne, a deman tahn ndahta me, nti te min. ¹⁰Tuhme ndevandi cuaco Dihvo vo, ne tumerune ye tahn:

—¿Tiya sahn chahn che rih nunde se yehn ne? ¿A nde ama se hua quendi se rih nunde se yehn ne?

¹¹Ndaconan te yahn ye, ne rahn te:

—Hua Dihvé, nde ama se.

Tuhme rahn ye ri ye tahn:

—U ne, nchahcó nunde yehn. Man ne, conahn. Ametah ndaconan ndere cochique condihque nunde.

***Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo
ne, cuahtenan ye vahchetero***

¹²Tama yune ne, ricuahn Dihvo vo ihyan, ne rahn ye:

—U ne, anduhneca ama yahn che ri ro dave nan ihyan iyehse. Chemin che ihyan che ritahno ye u ne, conahn ye ndudo yahn, ne ndedevahn ihyan, cuahtenan ye vahchetero.

¹³Tuhme rahn sahn fariseo chahn ri se ihyan:

—Ndih ne, rendonan man ne ndih. Chemin ne, hua cochihve yahn ne.

¹⁴Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ndudo che renté ne, cuaco, andahre rahn nchuhn che rendonan man u, te u ne, devano ti chicá man, ti nahn man. Ate nchuhn ne, hua devano ne ti chicá nde huane ti nahn. ¹⁵Nchuhn ne, ra cuande ne ihyan nduhca costumbre yahn ne, rendaichenan ne ihyan. Ate u ne, hua rendaichenan nde ama ihyan. ¹⁶Me cuahn che retechecadé ne, retechecadé numa cuaco, te retechecadé dama nduco Chidá, ihyan min che dechuh ye u, ndiyu deman.

¹⁷Nan ley che rendihchenan nchuhn ne, rihquentiyon che, cuahn che va o testigo che ra vih ndudo yahn ye, rahn ye che cuaco ne, va che cotahno vo che rahn ye. ¹⁸U ne, rahn ndudo cuaco yahn ntiyon yahn. Me Chidá che dechuh ye u ne, namin rahn ye yahn.

¹⁹Tuhme tumerune sahn chahn ihyan, ne rahn se:

—¿Ti va chida ne ne?

Ndahconan ye yahn se, ne rahn ye:

—Nchuhn ne, hua renahn ne yahn vederihquentiyon che quenán cumá, nde hua rendihche ne Chidá. Nducote hua renahn ne yahn vederihquentiyon che quenán cumá ne, chemin che hua rendihche ne Chidá.

²⁰Tihc̄a chicuahn Dihvo vo chete yaco, nan che va yave yahn tume vedino. Ate nde ama sahn chahn, hua din se preso ihyan, yahn che metah nda ura che ndihco cade Dendiohs.

Dihvo vo Jesucristo ne, rahn tun ye che nahn ye vahchetero

²¹Ndaconan rahn Dihvo vo tama yune nduco ihyan tuhca:

—U ne, nahn, ne nchuhn ne, nuhn ne u, ate hua ntaca ne u. Conda ne, din nunde yahn ne, te nan che nahn ne, hua co nda ne.

²²Tuhme rahn sahn ndinan chahn van man se nduco vih:

—¿A cahno man ihyan tih ihyan, che tihca rahn ye che nan che cah ye ne, hua co nda vo ne?

²³Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Nchuhn ne, ihyan iyehense nchuhn. Ate u ne, vahchetero chicá. ²⁴Chemin che rahn ri nchuhn che conda ne, din nunde yahn ne. Tihca, te ndete che hua cotahno ne che u, ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense ne, conda ne, din nunde yahn ne.

²⁵Tuhme tumerune sahn chahn ihyan:

—¿Duh ndih ne?

Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—A rahn ri nchuhn nde a rahn me. ²⁶Ama ndeh nan dehtenduh va che có nchuhn man, nevih nunde yahn ne vaconan ne man. Ihyan che dechuh ye u ne, riquendah cuaco che rahn ye. Me u ne, a ndudo yahn ye che ricuahn ihyan iyehense.

²⁷Ate sahn chahn ne, hua chenahn se che a yahn Dendiohs Chida che tihca rahn ye. ²⁸Chemin che rahn ye ri ye sahn:

—Cuahn che cuaconahn yah nchuhn u che rinducó nducoyaca ihyan ne, tuhme tumacadino ne yahn vederihquentiyon che quenán cumá. Namin tumacadino ne che hua ricuahn che cuande yahn man, te ricuahn ndudo che a man Chidá te cuande ye u.

²⁹Tihca, te Chidá ne, dechuh ye u, ne rinduco ye u. Hua rihcoman ye u, te cuahn dama redinahn nducuahn che renan ino ye.

³⁰Cuahn che chihno rahn Dihvo vo nducuahn ndudo chemin chan ne, ama yahn ihyan chitahno ye ihyan.

³¹Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Ndete che quendi nchuhn numa ino ne cotahno ne ndudo che ricuahn nchuhn ne, tuhme che cuaco conduco ne u.

³²Avane ne, conahn ne ndudo yahn, ne ndo ne libre.

³³Ndahconan ihyan chahn ne, rahn ye ri ye Dihvo vo:

—Nuhn ne, ndata yahn Abraham nuhn, ne nde ama yune hua ntihcue ihyan nuhn. ¿Me taça che rahn ne che ndo nuhn libre ne?

³⁴Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuaco rahn rí nchuhn te nducoyaca ihyan che vatechica ye vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde ne, anduhneca ndete che hua libre ye, te hua co cahcoman ye nunde yahn ye.

³⁵Nchuhn ne, nduhca sahn decahya yahn ihyan che hua redin cuande ye van daya ye ne, tihchan nchuhn nan Dendiohs.

Ate u ne, Daya ye u. ³⁶Chemin che, cuahn che ndedevahn ihyan ne, ametah deh che ndedecadino ye.

³⁷A devanó che ndata yahn Abraham nchuhn. Ate hua renevahnecun ne ndudo yahn, ne chemin che nahn cahno ne u. ³⁸U ne, ricuahn nchuhn ndudo che rete cuande Chidá u, ne nchuhn ne, redin ne dehtenduh che nahn chida ne.

³⁹Ndahconan ihyan chahn yahn Dihvo vo, ne rahn ye:

—Nuhn ne, Abraham che chida nuhn.

Ate rahn ye ri ye ihyan chahn:

—A ndere redin chida nchuhn Abraham, te hua riquendi ne yune yahn ye. ⁴⁰U ne, rahn cuacó rí nchuhn ndudo che a man Dendiohs rete cuande ye u, ate nchuhn ne, nahn cahno ne u.

Abraham ne, ndiyu chemin che din ye. ⁴¹Nchuhn ne, cuahto redin chida ne, cuahto redin man ne.

Rahn ihyan chahn ri ye Dihvo vo:

—Nuhn ne, Dendiohs che Chida nuhn.

⁴²Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—A ndere redin Chida nchuhn Dendiohs. Hua cuaco che rahn ne, ne chemin che hua ri rendihche ne u. Ndiyu che cuande yahn man che cochí, te a man Dendiohs dechuh ye u.

⁴³Yahn che hua renevahnecun nchuhn ndudo yahn ne, chemin che hua renahn ne. ⁴⁴Nchuhn ne, chundah che chida ne, sahn min che redinahn ne yahn se. Sahn min ne, rihquentiyon se sahn rihno ihyan nde ro che chihnde iyehense. Cuahn dama rihnceh se, te chemin che ntiyon yahn se.

⁴⁵U ne, ricuahn ndudo cuaco, ate nducote ndi nino ne vederihncheh ne,

chemin che hua ritahno ne che rahn. ⁴⁶Nde ama nchuhn ne, hua co cahma ne che va nunde yahn. Ndudo cuaco che ricuahn, ne redin yahn che cotahno ne. ⁴⁷A ndero ndi ihyan

che yahn Dendiohs ihyan, te rihcovan ye Ndudo yahn ye. Ate nchuhn ne, ndiyu yahn Dendiohs nchuhn, ne chemin che hua nahn cahcovan ne Ndudo yahn ye.

***Dihvo vo Jesucristo ne, a va ye nde ro che
metah cuhndeyan Abraham***

⁴⁸Tuhme rah̄n sahn̄n ndinan̄n chahn̄n ri se Dihvo vo:

—Rah̄n cuaco nuhn̄n ri nuhn̄n ndih̄ che ndere ihyan̄ ndih̄, nduhcā ihyan̄ nación yahn̄ Samaria man̄, quenun vaco chihngā ndih̄ man̄.

⁴⁹Rah̄n Dihvo vo ri ye sahn̄n chahn̄n:

—U ne, rendevá yavenan̄ Chidá. Ate nchuhn̄ ne, rendah̄chenan̄ ne u, ne chemin̄ che ndere rah̄n ne che quenun vaco chihngā u. ⁵⁰U ne, hua rendonan̄ man̄ u. Ate va Chidá che rendeva ye yavenan̄, ne ihyan̄ min che retechecade ye.

⁵¹Cuaco rah̄n rí nchuhn̄ te ihyan̄ che rihcovan ye che ricuahn̄ ne, cuahtenan̄ ye cuahn̄ dama.

⁵²Tuhme rah̄n se ri se Dihvo vo:

—Man̄ ne, a devano cuaco nuhn̄ che quenun vaco chihngā ndih̄, yahn̄ che tihcā rah̄n ne. Abraham man̄, nducoyacā ihyan̄ profeta man̄ ne, chih̄ ye. Me ndih̄ ne, rah̄n ne te ihyan̄ che cahcovan ye ndudo che ricuahn̄ ne ne, cuahtenan̄ ye cuahn̄ dama. ⁵³¿A tahque rignonun̄ chihve ndih̄ che co chida nuhn̄ Abraham, che rah̄co ne? Ihyan̄ min man̄, nducoyacā ihyan̄ profeta man̄ ne, chih̄ ye. ¿Duh̄ ndih̄, che rah̄co ne?

⁵⁴Rah̄n Dihvo vo ri ye sahn̄n:

—Ndete che rendonan̄ man̄ u ne, nde hua cochihve yahn̄. Chidá, ihyan̄ min che rah̄n nchuhn̄ che Dendiohs yahn̄ ne ne, a ihyan̄ min che rendeva ye yavenan̄. ⁵⁵U ne, rendihché ihyan̄, ate nchuhn̄ ne, hua rendihche ne ihyan̄. Rendihché ihyan̄, ne redinahn̄ che rihquentiyon ye. Cuaco che rah̄n, ndiyu nduhcā nchuhn̄ che ndere rah̄n ne che rendihche ne ihyan̄. ⁵⁶Ihyan̄ ndico yahn̄ nchuhn̄, Abraham ne, ama chi yeno ye cuahn̄ che checadino ye che va che chí iyehnse, ne nde tahque chi yeno ye cuahn̄ che a chinahn̄.

⁵⁷Tuhme rah̄n se ri se Dihvo vo:

—Nde mare o raco ndiche nduyo metah̄ co ndih̄, ¿taçā che ndihchero ne Abraham?

⁵⁸Rah̄n Dihvo vo ri ye sahn̄n:

—Cuāco rāhn rí nchuhn te u ne, a vá nde ro che metah cuhndeyan Abraham.

⁵⁹Tuhme chetah sahn chahn tu, che cah se Dihvo vo. Ate cheh nan se ihyan, ne ndiquendah ye chete yaco me. Chuh ye van nducoyaca se, cuahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, din ye che chi ro nan ama sahn che ve nan se nde ro che chihndeyan se

9 ¹Ama ro ne, ndihchero Dihvo vo ama sahn che ve nan se nde ro che chihndeyan se. ²Ihyan apóstol yahn ye ne, tumerune ye ihyan:

—Ihyan Ricuahn, ¿dehco che ve nan sahn tih ne? ¿A cava nunde yahn indihche yahn se, o cava nunde yahn man se ne?

³Ndahconan Dihvo vo yahn ihyan chahn, ne rahn ye:

—Ndiyu cava nunde yahn indihche yahn se, nde huane cava nunde yahn man se. Ve nan se cava che cuhnde ro vederihquentiyon yahn Dendiohs, tumacadino ihyan. ⁴U ne, va che din nun inó dinahn ntiyon yahn Ihyan che dechuh ye u numanahn che quenán cá iyehense. ⁵Numacuahn ro che quenán muhn ne, ricuáhn Ndudo yahn Dendiohs ihyan cava che netah ndutinān ye.

⁶Chihno rahn ye chemin ne, din ye tah nchete nduco nunedan ye, ne chacotahme ye ndutinān sahn nan ve me.

⁷Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Cuehn conane nan nan nune che duche Siloé —che tihca duche nune me ne, conahn “Nune Rica.”

Cuahn sahn nan ve me, ne cuahn che nano se nan se nan nune me ne, chi ro nan se. ⁸Cuahn che ntā se ne, rahn ihyan nino ndevaco se man, ihyan che rendihche ye sahn man:

—¿A ndiyu sahn tih che rica se che din ihyan vedevahino nduco se ne?

⁹Nahn ihyan ne, rahn ye:

—Sahn tih chemin.

Nahn tun ihyan ne, rahn ye:

—Ndiyu sahn tih chemin, ate tihca ro se.

Rahn man se:

—A u chemin.

¹⁰Tumerune ihyan sahn:

—¿Me taca chi che chi ro nan ne?

¹¹Ndahconan se, ne rahn se:

—Ihyan min che duche ye Jesús, din ye nchete, chacotahme ye ndutinán, ne tahve ye u, chahn nanó nan nan nune Siloé. Chihno nanó nan ne, ndetahno chi ro nan.

¹²Tumerune ihyan chahn sahn:

—¿Ti quenan ihyan min ne?

Ndahconan se, ne rahn se:

—Hua devanó.

¹³Tuhme quenda ihyan sahn min nan sahn fariseo. ¹⁴Ro che din Dihvo vo che chi ro nan sahn min ne, ro che rahtetuhno ihyan. ¹⁵Chemin che tumerune sahn fariseo chahn sahn taça chi che chi ro nan se. Ndahconan se, ne rahn se ri se sahn chahn:

—Chacotahme Jesús nchete ndutinán, ne nanó nan nduhca che rahn ye, ne ndetahno chi ro nan.

¹⁶Tuhme rahn ama o sahn fariseo chahn:

—Sahn che tihca din me ne, ametah yahn Dendiohs che tihca redin se, te hua renevahnecun se ro che rahtetuhno ihyan.

Ate tama te o se ne, rahn se:

—Ndete che hua yahn Dendiohs sahn ne, ¿taça redin se vederihno tuhme?

Nduco tihca ne, hua cavih ndudo yahn se nduco vih, ¹⁷ne ndaconan tumerune se sahn min:

—Me di, ¿deh rahn yahn sahn min che din se che chi ro nan ne?

Ndahconan se, ne rahn se ri se sahn chahn:

—U ne rahn te ihyan min ne, ama ihyan profeta.

¹⁸Ate sahn chahn ne, hua nahn cotahno se che ve nan sahn min ro menan. Chemin che tahve se chehua indihthe yahn sahn min, ¹⁹ne tumerune se ihyan:

—¿A nchuhn daya ne sahnguh ne? ¿A cuaco che ve nan se cuahn che chihndeyan se ne? ¿Me taça chi che chi ro nan se ne?

²⁰Ndahconan indihthe yahn sahn min:

—Sahnguh che daya nuhn, ne ve nan se cuahn che chihndeyan se. ²¹Ate hua devano nuhn taça chi che chi ro nan se, nde hua devano nuhn duh ihyan din ye che chi ro nan se. Tumerune nchuhn sahn. A va nduyo yahn se, ne man se co nte cuande se nchuhn.

²²Indihte yahn sahn min ne, tihca rahn ye, te vahino ye, yahn che a checadino ye te sahn ndinan chahn ne, a ntuhno se che ndetendah se adecoduhno ihyan chete yaco, ndete che cotahno ye che Dihvo vo ne, a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense. ²³Chemin che rahn ihyan chahn ri ye sahn ndinan chahn che tumerune se man sahn daya ye te a va nduyo yahn se.

²⁴Tuhme ndaconan cah sahn ndinan chahn sahn min, ne rahn se ri se sahn:

—Codin cava Dendiohs, ne cahme co nuhn cha che cuaco, te nuhn ne, devano nuhn te sahn min che din se che chi ro nan ne, sahn nunde se.

²⁵Ndahconan sahn min, ne rahn se ri se sahn chahn:

—U ne, hua devano a ihyan nunde ye o hua. Ate devano che ro menan me ne, ve nan, ne ihyan min din ye che chi ro nan.

²⁶Ndaconan tumerune sahn chahn sahn:

—¿Taca din se che chi ro nan ne?

²⁷Ndahconan sahn min, ne rahn se ri se sahn chahn:

—A rahn ri nchuhn, ne hua ritahno ne. ¿Deh ndah co yahn ne che ndaconan cahma tun ne? ¿A nduco ne nahn cotahno ne ihyan min ne?

²⁸Rahva sahn chahn nduco sahn min, ne rahn se ri se sahn:

—Di ne, ndichahtine sahn min. Ate nuhn ne, ndichahtino nuhn Moisés. ²⁹A devano nuhn te Moisés ne, a man Dendiohs cah ye ntiyon ihyan. Ate sahn che rahn me ne, nde hua devano nuhn ti chica se.

³⁰Ndahconan sahn min, ne rahn se ri se sahn chahn:

—Ama rahn ino yahn nchuhn, che rahn ne che hua devano ne ti chica ihyan min, te u ne, din ye che chi ro nan. ³¹A devano cuaco vo te Dendiohs ne, hua rihcovan ye yahn ihyan nunde, ate rihcovan ye yahn ihyan che renevahnecun ye ihyan man, redinahn ye vederihquentiyon yahn ye man. ³²Nde ama yune hua nihnevan vo yahn ama ihyan che co din ye che co ro nan ihyan nan ve. ³³Ihyan min ne, Dendiohs dechuh ye ihyan, ne chemin che redin ye vederihno. Ndete che hua ne, hua dehva co din ye.

³⁴Rahn sahn chahn ri se sahn min:

—Di ne, ama sahn nunde di nde ro che chihneyan. ¿Taca che nahn cacuehn nuhn ne?

Chihno rahn se chemin ne, ndetendah se sahn chete yaco.

³⁵Checadino Dihvo vo che ndetendah sahn ndinan chahn sahn min chete yaco, ne cuahn che ntaca ye sahn ne, tumerune ye sahn:

—¿A ritehne Daya Dendiohs ne?

³⁶Rahn se ri se ihyan:

—Dihvé, cahma ne co ne u duh ihyan min cava che cotahnó ihyan.

³⁷Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—A u chemin, che renté ndoque. Man ne, a ndihche u.

³⁸Tuhme chehntihya se nan Dihvo vo, ne rahn se ri se ihyan:

—Dihvé, ritahnó ndih.

³⁹Namin rahn Dihvo vo:

—U ne, ndá iyehense cuh cava che techecadé yahn nducoyaca ihyan. Ihyan che hua devano ye Ndudo yahn Dendiohs ne, cacúahn ihyan, ne ihyan che devano ye che rahco ye ne, cuhnde ro yahn ye che nde hua devano ye.

⁴⁰Ama o sahn fariseo che chenun se min ne, chihnevan se che tihca rahn ye, ne rahn se ri se ihyan:

—¿A namin nuhn, rahn ne yahn nuhn che hua devano nuhn ne?

⁴¹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Ndete che hua devano nchuhn ne, nde hua chendihco ne nunde. Ate nducote a man nchuhn rahn ne te a devano ne man, nducote rahcotahn ne man ne, chemin che chendihco ne nunde.

Ejemplo yahn itecuche

10 ¹Quendi Dihvo vo, ne rahn ye:
—Cuaco rahn rí nchuhn te sahn duco ne, hua renda se cuahn chendevah yahn chan nan chenun itecuche, te renda se cuahn chihto chan. ²Ate ihyan che redin ye cudado itecuche ne, renda ye cuahn chendevah yahn chan. ³Sahn che redin cudado chendevah ne, renahne se, ne renda ye. Rahn ye che duche queri ama te, ne rah ye ite. Cuahn che rah ye ite ne, rechi te, ne retendah ye ite chete chan. ⁴Cuahn che a retendah ye nducoyaca te chete chan ne, riquendahn nan ye yahn te, ne riquendi te ihyan, te ndi nino te ihyan. ⁵Ate hua riquendi te sahn che hua rendihche te. Tahque ndah te ne, rano te yahn se, yahn che hua rendonahn te ndudo yahn se.

⁶Dihvo vo ne, nte ye ejemplo cuh cava sahn chahn, ate hua chenahn se.

Ejemplo yahn ihyan che ndah redin ye cudado itecuche

⁷⁻⁹Quendi Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

—Cuaco rahn ri nchuhn te, nduhca che richihve chendevah yahn chan cava che co chuh itecuche ne, tihca u cava ihyan yahn. Ihyan che ritahno ye u ne, ndevahn ye, ne cuahtenan ye vahchetero. Ihyan chahn ne, anduhneca itecuche che hua ndere vatechica man te, che rondoda te chete chan, ri te cudado man, riquenda te rahn te reh te man. Nducoyaca sahn rihncneh che chahte se ro che metah nda, redin ca se che Ndudo yahn Dendiohs rahndudo se ne, anduhneca sahn duco, tihchan se, ne ihyan yahn Dendiohs ne, hua rihcovan ye ndudo yahn se.

¹⁰Sahn duco ne, renda se cava che cahno se ihyan man, duco se man, cuihno denda se ihyan man. Ate u ne, nda cava che ndedevahn ihyan, ne ama ndahca cuahno ye, cuahtenan ye vahchetero. ¹¹Nduhca ama ihyan che ndah redin ye cudado itecuche yahn ye nde ndihco mendahn ye ihyan cava che ndedevahn ye ite ne, tihca u, te ndah redin cudado ihyan yahn, nde cahco mendahn u coh, cava che ndedevahn ihyan. ¹²Ate nducoyaca sahn mozo che redin se ntiyon min ne, nducote ndiyu yahn se itecuche ne, hua cudado se. Cuahn che renda lobo ne, rihcoman se itecuche che nduco se, ne rano se. Tuhme retah lobo ite, ne rihno rano ite chenahn. ¹³Rano se, te ndiyu dihve itecuche sahn, ne hua redin se cudado ite numa ino se.

¹⁴⁻¹⁵U ne, anduhneca ama ihyan che ndah redin ye cudado itecuche yahn ye. Chida ne, rendihche ye u, ne u ne, rendihche ihyan. U ne, nda cuandé ihyan yahn, ne man ye ne, richahtino ye u. U ne, nde cahco mendahn u coh, cava che ndedevahn ihyan. ¹⁶Namin vate ca ihyan che nedin yahn ihyan, ndedevahn ihyan. Man ne, vatechica vane ye, ate nevahnecun ye u, ne ndo dama ye van ihyan yahn.

¹⁷Chida ne, yahino ye u, te cahco mendahn u coh, cava che ndedevahn ihyan iyehense. Cuihno min ne, va che ntuché.

¹⁸Nde ama ihyan ne, hua co cahno ye u, ndete che hua man cahco mendahn u. Va vederihquentiyon yahn cava che cahco

mendáhn u cóh. Namin va vederihquentiyon yáhn che ntuché. Vederihquentiyon min che te Chidá u.

¹⁹Cuahn che chihno rahn Dihvo vo ndudo chemin chan, chihnevan sahn ndinan chahn ne, ndevanan se, a vih rahn ama a vih rahn tama se. ²⁰Ama yahn se ne, rahn se:

—Nde hua tumacah nchuhn che rahn sahn tih, te quenun vaco chihnga sahn, ne hua va cuaco dave yahn se.

²¹Ate nahñ tun se ne, rahn se:

—Adecoduhno ihyan che quenun vaco chihnga ihyan ne, hua tihca runecade rente ye. Avane ne, hua co din ye che co ro nan ihyan nan ve.

***Sahn ndinan yahn nación yahn Israel ne,
nahn cah se tu Dihvo vo Jesucristo***

²²Ro min ne, ro iche, ne tahn min redin ihyan vihco yahn yaco, min yan Jerusalén. ²³Dihvo vo ne, quechica ye ndiyaco me man corredor che duche Corredor yahn Salomón. ²⁴Ndo dama sahn ndinan chahn nan ye, ne rahn se ri se ihyan:

—Ndete che ndih, ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehnse ne, cahma cuaco no ne co ne nuhn. Hua ndahca che rihco ndeh ne.

²⁵Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—A rahn ri nchuhn, ne hua ritahno ne. Nduco vederihno che redin numacuahn vederihquentiyon yahn Chidá ne, a ndero ndi che a u chemin. ²⁶Ate nchuhn ne, hua ritahno ne, te hua ndi cuande ne van ihyan yahn, nduhca che a rahn ri nchuhn. ²⁷Ihyan yahn ne, rihcovan ye ndudo yahn, ne rinduco ye u. Me u ne, nda cuandé ihyan. ²⁸Rendedevahn ihyan, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Hua duhva co din che conda ye, te u nda cuandé ihyan. ²⁹Man Chidá tendahnun ye ihyan chahn cava che cotahno ye u. Ihyan min che tahque chahte vederihquentiyon yahn ye, ne nducote namin nda cuande ye ihyan ne, chemin che hua duhva co din che conda ye. ³⁰U nduco Chidá ne, ama no vederihquentiyon yahn nuhn man, ama no vederendedecadino yahn nuhn man.

³¹Cuahn che tihca rahn Dihvo vo ne, ndaconan chetah sahn ndinan chahn tu che cah se ihyan. ³²Tuhme rahn ye ri ye sahn:

—Numacuahn vederihquentiyon yahn Chidá, ama ndeh nan dehtenduh che ndah nedín nan nchuhn. Ate nchuhn ne, de tu nahn cah ne u.

³³Ndahconan sahn chahn ne, rahn se ri se ihyan:

—Ndiyuh yahn dehtenduh che redin ne che cah nuhn tu ndih, ate yahn che duche rino ne Dendiohs che tihca rahn ne. A ndero ndi che ihyan iyehense ndih, ne rahn ne te ama no vederihquentiyon quenan cuma ne nduco Dendiohs.

³⁴Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn:

—Nan ley che riquendi nchuhn ne, ndirun che rahn Dendiohs yahn ihyan tuhca: “Nchuhn ne, menun Dendiohs nchuhn.” ³⁵⁻³⁶A devano nchuhn te cha che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs ne, hua co cahmo vo che hua cuaco. Nducote a man Dendiohs rahn ye yahn ihyan che rihnde tah ye Ndudo yahn ye te menun Dendiohs ihyan ne, chemin che nde tah hua ndahca che tihca rahn ne che duche rinó Dendiohs, che rahn che u che Daya ye man, che tendahnun ye u, dechuh ye u muhn iyehense man. ³⁷Cuentah nchuhn ndutinan ne, condihchero ne. Ndete che numacuahn vederihquentiyon yahn Chidá, redín vederihno, tuhme cotahno ne u. ³⁸Nducote redín vederihno numacuahn vederihquentiyon yahn ye ne, cotahno ne u, andahre hua nahn cotahno ne yahn ndudo che ricuahn. Tuhme tumacadino ne che rinduco Dendiohs Chida u.

³⁹Chihco dama ino sahn chahn tama yune che nahn din se preso ihyan, ate ndiquendah ye van se, ne din vi ye.

⁴⁰Tuhme cuahn ye cuahn chihto ico Jordán, ne min quenan ye, lado cuahn nan che riquendah yahn, cuahn nan che quenan Juan Bautista chehdene ye ihyan ro menan. ⁴¹Ama yahn ihyan rahn ye, rendihchero ye Dihvo vo, ne rahn ye:

—Juan Bautista ne, andahre hua din ye nde ama vederihno, ate nducuah che rahn ye yahn ihyan cuh ne, cuaco.

⁴²Ihyan che chahn ye min ne, ama yahn ye chitahno ye ihyan.

Chih Lázaro

11 ¹⁻³Yan Betania ne, chihnde ama ihyan che duche ye Lázaro. Ihyan min ne, chahte o cahve ye; ama ye ne, duche ye María, ne tama ye ne, duche ye Marta. A ihyan che duche María me che chacotahme ye nunedan cah Dihvo vo, ne ndi cuma ye nduco yudo tin ye. Ama yune ne, chetah cah Lázaro, ne ama tahn ndi ye. Tuhme tahve nduh che o cahve ye ndudo yahn Dihvo vo, ne rahn ye:

—Dihve nuhn, amigo yahn ne Lázaro ne, chetah cah ihyan, ne ama tahn ndi ye.

⁴Cuahn che chihnevan Dihvo vo ne, rahn ye:

—Cah min ne, andahre din che coh ye, ate chemin ne, cava che cuhn de ro vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs, ne ndeva ihyan yavenan ye man, ndeva ye yavenan u che Daya ye man.

⁵Andahre ama yahino Dihvo vo ihyan chahn, Lázaro man, María man, Marta man ne, ⁶cuahn che nda ndudo yahn ye che cah Lázaro ne, chendah ca ye te o ro min nan che quenan ye. ⁷Chihno min ne, rahn ye ri ye ihyan apóstol yahn ye:

—Ndaconan cuhn vo nduco nchuhn estado yahn Judea.

⁸Tuhme rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Ihyan Ricuahn, cade chuh neve ro che nahn cahno sahn ndinan chahn ndih nduco tu, ne man ne, ¿a rihco ne che cah tun ne min ne?

⁹Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Ndichio ura che ama ro, ne cuahn che ro vatechica vo ne, hua renda cah vo, te ro nan vo yahn che quendihco dave yahn yahn. ¹⁰Ate ndete che vino vatechico vo ne, conda cah vo yahn che man ro.

¹¹Chihno min ne, rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Amigo yuhn vo Lázaro ne, quiyado ye, ate cah n ndedetuhché ihyan.

¹²Rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Dihve nuhn, ndete che chetah yahnde ihyan ne, ametah nduh dito ri yahn ye.

¹³Dihvo vo ne, hua rahn cuaco ye che a chih Lázaro, ne chemin che rahco ihyan apóstol chahn che quiyado ye.

¹⁴Tuhme rahn cuaco ye ri ye ihyan chahn:

—Lázaro ne, a chih ye. ¹⁵Tahque ndahca che hua quenán min ro che chih ye, te nduco tihca ne, tahque ndah ro yahn nchuhn, cava che cotahno ne. Man ne, cuhn vo quendihchero vo ihyan.

¹⁶Tomás, ihyan min che ntahco ihyan che duche ye “Cuahche” ne, rahn ye ri ye ihyan apóstol chenah chahn:

—Cuhn vo nduco nchuhn, conduco vo Dihvo vo, andahre va che coh vo dama nduco ye.

***A Dihvo vo Jesucristo che rendedevahn ye ihyan
iyehse man, rendedetuhche ye tenahn man***

¹⁷Cuahn che nda Dihvo vo yan Betania ne, a cun ro che quenun Lázaro chete yayan. ¹⁸Betania ne, nino nduco yan

Jerusalén, ri tenduh o kilómetro quenan mañh, ¹⁹ne ama yahñ sañh ndinān yahn nación yahn Israel, chahn se chendihchero se Marta mañ, María mañ, cava che necah se vedehtino ihyān, yahn che chih cahve ye. ²⁰Cuahn che checadino Marta che a ndā nino Dihvo vo ne, cuahn ye quendi yune ye ihyān. Numanahn min ne, quenun María vah. ²¹Ura che a tañh nun Marta Dihvo vo ne, rañh ye ri ye ihyān:

—Dihvé, ndete che muhn quenān ne ro che chi dito yahn cahvé ne, nde hua chih ye. ²²Ate dehve din yahn, te ndih ne, adecodehno che caça ne Dendiohs ne, cuahnecon ye.

²³Rañh Dihvo vo ri ye Marta:

—Quehve ne, ndaconān conān se.

²⁴Rañh Marta ri ye Dihvo vo:

—Cuāco che ndaconān conān ye, cuahn che ntuche tenañh, ro che cuihno iyehñse.

²⁵Tuhme rañh Dihvo vo ri ye Marta:

—Che ntuche tenañh mañ, che cuahtenan ye vahchetero mañ ne, a u che rihquentiyón. Ihyān che ritahno ye u ne, andahre coh ye ne, ntuche ye. ²⁶Nducoyaca ihyān che ritahno ye u ne, hua conda ye, te cuahtenan ye vahchetero cuahn dama. ¿A ritehne chemin ne?

²⁷Rañh Marta ri ye Dihvo vo:

—Taça hua, Dihvé. Ritahnó. Namin ritahnó che a ndih che Daya Dendiohs mañ, a ndih che a va cađe che chi ne ndedevahn ne ihyān iyehñse mañ.

²⁸Chihno rañh Marta ne, cuahn ye ngua ye coh ye María, ne rañh ye deco deco ri ye ihyān:

—Ndā Ihyān Ricuahn, ne rah ye di.

²⁹Ndetañhno necuan María, ne cuahn ye nañ che quenun Dihvo vo. ³⁰Dihvo vo ne, ametah conda ye viyañ, te quenān rino ye yune nañ che ntaça Marta ihyān. ³¹Sañh ndinān chahn che chenan se vaço María renecañ se vedehtino ihyān ne, ndihchero se che aderano ye necuan ye cuahn ye, ne cuahn se nduco ye. Rañco se te cuahn ye nañ yañ, cuaco ye cava cahve ye.

³²Cuahn che ndā María nañ Dihvo vo ne, chehntihya ye, ne rañh ye:

—Ndete che muhn quenān ne ro che chi dito yahn cahvé ne, nde hua chih ye.

³³María ne, ama raco ye. Namin sahn chahn ne, raco se. Ndichero Dihvo vo, ne ama chi ndache ye. ³⁴Tumerune ye ihyan chahn:

—¿Ti chihche nchuhn tenahn me ne?

Rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Dihve nuhn, cuhn vo nduco ne, ndihchero ne.

³⁵Namin chaco Dihvo vo. ³⁶Tuhme rahn ama o sahn chahn:

—Condiche nchuhn. A ndero ndi che ama yahino ye tenahn me.

³⁷Tama te o se ne, rahn se:

—Ihyan tih ne, din ye che chi ro nan sahn nan ve me. ¿Taca che hua din ye che ndoyahn Lázaro, ne hua chih ye?

Dihvo vo Jesucristo ne, ndedetuhche ye Lázaro

³⁸Dihvo vo ne, ama chi ndache ye, ne cuahn nda ye nan yayan me. Yayan me ne, ndindah nan ama yava, ne ama tu chahno ndi chendevah yahn. ³⁹Rahn Dihvo vo:

—Cuehnevi nchuhn tu chende yayan. Conahne ne.

Tuhme rahn Marta ri ye Dihvo vo:

—Dihvé, co a ran tenahn, te a chihno cun ro che chih ye.

⁴⁰Ate rahn Dihvo vo ri ye Marta:

—A rahn rí di te ndete che ritehne ne, tumacadine vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs.

⁴¹Tuhme chehnevi ihyan chahn tu me. Chenihyon nan Dihvo vo nan ro, ne covah ye tuhca:

—Chidá, renté nundihve cuahn ndih yahn che rihcovan ne che reváh. ⁴²A devanó te cuahn dama che reváh ne, rihcovan ne, ate tihca rahn cava che ndah yahn ihyan che chenun ye muhn, cava che cotahno ye che a ndih dechuh ne u.

⁴³Chihno covah ye ne, rahn ye ama dito:

—Lázaro, ¡cuendiquendah tan!

⁴⁴Ndetahno ntuche ihyan min, ndiquendah ye chete yayan. Deva ndacotuma ye tino, nde tah nde cah ye man, nan ye man. Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cuentahte nchuhn tino che ndacotuma ye.

***Rente cade sahn ndinan chahn che din
se preso Dihvo vo Jesucristo***

⁴⁵Sahn ndinan chahn che chahn se chinduco se María cuahn che chih cahve ye ne, ndihchero se vederihno che din

Dihvo vo, ne ama yahn se chitahno se ihyan. ⁴⁶Ate nahn se ne, chahn se chengo se sahn fariseo yahn vederihno che din ye, ndedetuhche ye Lázaro. ⁴⁷Tuhme ndo dama sahn fariseo chahn man, chidocuyan ndinan man, nduco nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel, nte cade se, ne rahn se:

—¿Taca din vo?, te ihyan min ne, ama redin ye vederihno.

⁴⁸Ndete che cahcoman vo che quendi ye ne, nducoyaca ihyan cotahno ye ihyan, ne denan chi sahn ndinan yahn Roma, cuihno ndahtera se yaco yuhn vo man, cuihno cahno se ihyan nación yuhn vo man.

⁴⁹Ate Caifás, ihyan min che chidocuyan che tahque ndinan nduyo min ne, rahn ye ri ye sahn chahn:

—Nchuhn ne, nde hua devano ne. ⁵⁰Nde tah hua retumacadino ne, te tahque ndahca yuhn vo, che coh ama no ihyan cava ihyan nación yuhn vo yudomin ca che coh nducoyaca ye.

⁵¹Caifás ne, ndiyu che ndedecadino man ye che tihca rahn ye. Nducote ihyan min ndinan ye nduyo min ne, cah Dendiohs, checadino ye, ne chemin che rahn ye che va che coh Dihvo vo Jesucristo, cava che ndedevahn ye ihyan nación yahn Israel man, ⁵²nducoyaca ihyan yahn Dendiohs che chenan ye muhn min numachahte iyehense man. ⁵³Tihca chi, che nde ro min, chihco cade sahn ndinan chahn che cahno se Dihvo vo.

⁵⁴Chemin che ametah quechica ro Dihvo vo van ihyan.

Tahque ndah ye ne, chica ye estado yahn Judea, ne cuahn ye ama cuan, nino yahn nan che metah duhva, chihto ama yan che duche Efraín. Min quenan ye nduco ihyan apóstol yahn ye.

⁵⁵A cochi nino vihco ro yudo yahn ihyan nación yahn Israel, ne ama yahn ihyan rica ye yan vaco ye, rahn ye yan Jerusalén ama o ro numanahn che metah cuanan vihco me, cava che ndo dave ye nduhca costumbre yahn ye. ⁵⁶Rinuhn ihyan chahn Dihvo vo, ne ama retumarune vih ye ura che chenun ye chete yaco:

—Nchuhn, a hua devano ne, ¿a chi ye vihco ne?

⁵⁷Sahn fariseo man, chidocuyan ndinan man ne, a ndihquentiyon se che adecoduhno ihyan che devano ye ti quenan Dihvo vo ne, cahma ye co ye sahn, cava che din se preso ihyan.

*Ama ihyan ndahta ne, chacotahme ye
nunedan cah Dihvo vo Jesucristo*

12 ¹Te an ro ca renda che nda ro yudo me, ne cuahn Dihvo vo yan Betania, quendihchero ye Lázaro, ihyan min che ndedetuhche ye ihyan van tenahn. ²Vaco Lázaro din ihyan chahn ama vihco cava Dihvo vo, ne cah ye, cheh vino ye. Marta ne, chihntave ye che cheh ihyan chahn, ne Lázaro man, Dihvo vo man, vate ye nduco ihyan chenahn nan mesa. ³Ura min nda María, nda ye tenduh mahñ litro nunedan ndah, che duche nardo. Chemin ne, ama yahn chihve. Chacotahme ye cah Dihvo vo, ne nedin cuma ye nduco yudo tin ye. Numacuahn chetevah me quendihco chan dan. ⁴Tuhme ama sahn che ndi cuande se van ihyan apóstol chahn, che duche se Judas Iscariote, daya Simón, sahn min che va che ndihcue ndeh se Dihvo vo ne, rahn se:

⁵—Nunedan tih ne, rigonun chihve tenduh ino ciento tume diyahngua, gtaça che hua ndihcue tahn tih, ndaca che conan te ihyan chevah?

⁶Judas ne, ndiyu che yahino se ihyan chevah che tihca rahn se, te yahn che duco se. Nducote sahn min ndi se tesorero van ihyan apóstol chahn ne, rendaca yune che reduco se. ⁷Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Hua cahca tan che tihca redin te. Chehdenda te nunedan me u, cava che cuhndeyan che conun chete yayan. ⁸Ihyan chevah ne, cuahn dama chenun ye van nchuhn, ne co conan ne ihyan cuahn che nahn ne. Ate u ne, hua cuahn dama conan nduco ne.

Rentuhno sahn ndinan chahn cava che cahno se Lázaro

⁹Ama yahn ihyan nación yahn Israel, checadino ye che yan Betania quenán Dihvo vo, ne cuahn ye quendihchero ye ihyan. Namin nahn ndihchero ye Lázaro, ihyan min che ndedetuhche Dihvo vo ihyan van tenahn. ¹⁰Tuhme ntuhno chidocuyan ndinan chahn che namin nduco Lázaro cahno se ihyan, ¹¹te a cava Lázaro che ama yahn ihyan nación yahn Israel rihcoman ye sahn, ritahno ye Dihvo vo.

Chenda Dihvo vo Jesucristo yan Jerusalén

¹²Ama yahn ihyan nda ye vihco ro yudo, yan Jerusalén. Chi dave tama ro me ne, checadino ye che va che nda Dihvo

vo. ¹³Tuhme chihca ye iyon, quenda ye, ne cuahn ye quendi yune ye Dihvo vo. Cuahn che tahn nun ye ihyan ne, chenda ye viyan rah yeno ye:

—¡Ndeva vo yavenan Dihvo vo Dendiohs! ¡Ndeva vo yavenan ihyan cuh che dechuh ye! ¡Ndeva vo yavenan ihyan cuh che Rey yahn nación yuhn vo Israel!

¹⁴Dihvo vo ne, ndaca ye ama burro lihn, quendudo ye ite, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

¹⁵Nchuhn ihyan yan Jerusalén, hua dehva rahco ne.
Condiheche ne. Cochi Rey yahn ne,
quendudo ye ama burro lihn.

¹⁶Ro menan ne, hua chenahn ihyan apóstol yahn dehtenduh che tuhchan, ate adiva cuahn che a conahn Dihvo vo vahchetero ne, tuhme chenahn ye che nducuahne che chahno chi Dihvo vo ne, a ndirun yahn nan Ndudo yahn Dendiohs.

¹⁷Ihyan che ndihchero ye vederihno che din Dihvo vo, ndedetuhche ye Lázaro van tenahn ne, rente ye yahn. ¹⁸Chahn ino ihyan yahn vederihno me, ne chemin che ama yahn ye chahn ye chendi yune ye Dihvo vo. ¹⁹Tuhme rente sahn fariseo chahn van man se nduco vih:

—Condiheche nchuhn. A chihnonan yahn ntiyon yuhn vo, te nducoyaca ihyan ne, a chinduco ye ihyan cah.

***Ama o sahn nación yahn Grecia ne, nahn
ndihchero se Dihvo vo Jesucristo***

²⁰Van ihyan che chahn ye vihco min yan Jerusalén, ndeva ye yavenan Dendiohs ne, nduco neve sahn nación yahn Grecia.

²¹Sahn chahn ne, chahn nda se nan ama ihyan yan Betsaida, estado yahn Galilea, duche ye Felipe, ne rahn se ri se ihyan:

—Codin ne favor, ne quenda ne nuhn nan Jesús, te nahn ndihchero nuhn ihyan.

²²Felipe ne, chahn ye rahn ye nduco Andrés, ne cuahn nduh che o ye, yahve ye Dihvo vo. ²³Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—U che rinducó nducoyaca ihyan ne, adecodehno ura nahn vahchetero. ²⁴Cuaco rahn rí nchuhn te cava che co yahn ama ndute trigo, ndo ndeh ne, va che cuehche ndiyahn. Ndete che hua cuehche ne, hua co ndeh. ²⁵Ihyan che nahn ndedevahn man ye ihyan ne, denda ye ihyan. Ate ihyan che rihco

menda_hn ye ihyan muhn iyeh_nse ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ²⁶Duh ihyan che nahn din ye ntiyon yáhn ne, va che ca_hco da_ma ino ye conduco ye u. Ihyan che redin ye ntiyon yáhn ne, cuahtenan ye vahchetero nducó, ne din Chidá che quenda_h yavena_n ye.

Rahn Dihvo vo Jesucristo te va che ca_hno se ihyan

²⁷Ma_n ne, a_ma ra_n. Ate ndotenan che ca_hmá có Chidá che ndedevahn ye u, cahnevi ye che va che chuhríhn ne, tahque ndah ca_hco da_ma inó, te a ca_va che chuhríhn che cochí.

²⁸Chidá, ca_hmá có ihyan: “Vá vedeyeno che dináhn nducuah_n che chihquentiyon ne, ca_va che quenda_h yavena_n ne.”

Tuhme chenun a_ma ndudo che chica vahchetero, che ra_hn:

—A dín che quenda_h yavena_n. Ma_n ne, dín che quenda_h yavena_n ta_ma yune.

²⁹Chihnevan ihyan che chenun ye min, ne nahn ye ne, ra_hn ye che chine da_ve. Nahn tun ye ne, ra_hn ye te co a_ma ángel ya_hve ye Dihvo vo. ³⁰Tuhme ra_hn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Ndudo che chihnevan nchuhn ne, a ca_va ma_n ne, ndiyu ca_va u. ³¹A nda_h ura che cuhnde ca_de yahn ihyan iyeh_nse, ne chundah, sa_hn min che rihquentiyon se iyeh_nse ne, nda_hco ndiya Dendiohs sa_hn. ³²Cuedevano nchuhn te cuahn che conan ya_h, dín che cotahno ihyan numachahte iyeh_nse u.

³³Che tihca_h ra_hn ye ne, ra_hn ye nduhca_h che va che coh ye.

³⁴Rahn ihyan chahn ri ye ihyan:

—A devano nuhn te na_n Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun che ihyan che a va ca_de che chi ye ndedevahn ye ihyan iyeh_nse ne, hua nda_h ro che cuihno vederihquentiyon yahn ye. ¿Ta_ca che ra_hn ne che ndih che rinduco ne nducoya_ca ihyan, conan ya_h ne? ¿Duh ndih tuhme ne?

³⁵Tuhme ra_hn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Conan cá te neve ro nduco nchuhn, cacua_hn nchuhn. Cuihcovan ne ndudo yáhn, ca_va che runeca_de cuahtechica ne, ne co ndevahn ne, te ihyan che hua runeca_de vatechica ye ne, nde hua devano ye ti nda_h ti tuno ye. ³⁶Cuitahno nchuhn u, numanahn che quenán nduco ne, ca_va che co ne ihyan runeca_de.

Chihno ra_hn Dihvo vo chemin ne, chihcoma_n ye ihyan chahn, ne cuahn ye.

***Deh cuande che hua ritahno ihyan nación
yahn Israel Dihvo vo Jesucristo***

³⁷Andahre ama din Dihvo vo vederihno van ihyan chahn ne, hua chitahno ye ihyan. ³⁸Hua chitahno ye, te va che conahn nduco ye, nduhca che dirun ihyan profeta Isaías tuhca:

Dihvé, neve cuahn ra ihyan che ritahno ye ndudo che rahndudo nuhn.

Neve cuahn ra ihyan che tumacadino ye vederihquentiyon yahn ne.

³⁹Tihca chi che hua chi chitahno ihyan chahn. Namin dirun ihyan profeta Isaías tuhca:

⁴⁰Dendiohs ne, deche ye ndutinan ihyan chahn man, din cheche ye chedave yahn ye man, cava che hua nchanan ye man, hua conahn ye man, ne hua cotahno ye Dihvo vo, ndevahn ye.

⁴¹Tihca dirun ihyan profeta Isaías yahn vederihquentiyon chahte yahn Dihvo vo, te chinahn ama vederihno nduco ye, ndihchero ye vederihquentiyon min.

⁴²Andahre tihca ne, ama yahn ihyan nación yahn Israel chitahno ye Dihvo vo. Nde sahn ndinan chahn, chitahno neve se. Ate hua chihco ro se che ritahno se ihyan, yahn che vah se che cahnevi sahn fariseo chahn vederihquentiyon yahn se chete yaco. ⁴³Hua chihco ro se che ritahno se Dihvo vo, te tahque renan ino se che quendah yavenan se nan ihyan iyehse che co nan Dendiohs.

***Ihyan che hua rihcovan ye ndudo yahn Dihvo
vo Jesucristo ne, va che conda ye***

⁴⁴Ama yune cuahn che rahndudo Dihvo vo ne, ama dito rahn ye:

—Ihyan che ritahno ye u ne, namin ritahno ye Dendiohs Chida, ihyan min che dechuh ye u. ⁴⁵Ihyan che rendihche ye u ne, retumacadino ye taca ihyan min. ⁴⁶U ne, nda muhn iyehse, ricuahn Ndudo yahn Dendiohs, cava che ihyan che cotahno ye u ne, ndevahn ye, ne runecade cuahtenan ye.

⁴⁷Ate ihyan che rihnevan ye ndudo yahn, ne hua redinahn ye ne, ndiyu che nahn man che dín castigo ihyan, te nda cava che ndedevahn ihyan iyehse, ndiyu deman che dín castigo

ihyan. ⁴⁸Ihyan che racondah vedame ye u, ne hua rihcovan ye ndudo yáhn ne, va che co ye castigo ro che cuihno iyehense, tunoca che hua dinahn ye ndudo che ricuáhn. ⁴⁹Tihca, te Dendiohs Chida, ihyan min che dechuh ye u ne, a ndudo che rihquentiyon ye che renté man, che rahndudó man, ndiyu dehtenduh che ri yeno man. ⁵⁰A devanó te che rihquentiyon Chidá ne, che cuahtenan ihyan vahchetero cuahn dama. Chemin che rahndudó nduhca che rihquentiyon ye u.

Dihvo vo Jesucristo ne, nano ye cah ihyan apóstol yahn ye

13 ¹Cuahn che a tama ro ra renda che cuanan vihco ro yudo me ne, nducote a devano Dihvo vo che a nda ro che ndaca ye iyehense, ne nahñ ye nan Dendiohs Chida ne, chihco ro ye nduhca che ama yahino ye ihyan yahn ye. ²⁻⁴Chundah ne, a nde menan cahñ nun se chete chedave yahn Judas Iscariote, daya Simón, nduhca che ndihcue ndeh se Dihvo vo. Nducote Dihvo vo ne, a devano ye che a man Dendiohs Chida ndahco ye nducuahñ vederihquentiyon tah ye man, nan ihyan min chica ye man, min nahñ ye man ne, ura che chihno cheh vino ye nduco ihyan apóstol yahn ye ne, necuan ye nan mesa. Chehnevi ye tino tu che quenun ye, ne chetah ye ama toalla, chacondihco ye yutoran ye. ⁵Namin chetah ye cu che renano nun ye tah ye, ne chih ye nune. Tuhme canan renano ye cah ihyan apóstol yahn ye, ne reneñin cuma ye nduco toalla me.

⁶Cuahn che nda ye nan va Simón Pedro cava che nano ye cah ye ne, rahñ ihyan min ri ye ihyan:

—Dihvé, ¿taca che ndih nano ne cah ne?

⁷Ndahconan Dihvo vo, ne rahñ ye ri ye ihyan:

—Man ne, hua reneñ deñ conahn che tihca redín, ate adive ne, coneñ.

⁸Ate rahñ Simón Pedro ri ye Dihvo vo:

—U ne, hua nda ro che nano ne cah.

Rahñ Dihvo vo ri ye ihyan:

—Ndete che hua nanó cah ne, ametah ñin cuandé di van ihyan yáhn.

⁹Rahñ Simón Pedro ri ye Dihvo vo:

—Dihvé, ndete che tihca ne, conano ne ndiyu deman cah, te namin conano ne tah man, tñ man.

¹⁰Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Ihyan che a dave ye ne, a de cah ye rendotenan che ntu. Nchuhn ne, a dave ne, andahre hua nducoyaca ne.

¹¹Rahn ye te hua dave nducoyaca ihyan chahn, yahn che a devano ye te ama cha sahn che chi cuande se van ihyan chahn ndihcue ndeh se ihyan.

¹²Chihno naho Dihvo vo cah ihyan chahn ne, ndonun ye tino tu yahn ye, ne ndaconan chihnde ye nan mesa. Tuhme rahn ye ri ye ihyan chahn:

—¿A chenahn nchuhn deh conahn che nanó cah ne? Cahmá có nchuhn deh conahn che tihca nanó cah ne. ¹³Nchuhn ne, renevah necun ne u, rahn ne te a u che Dihve ne man, Ihyan Ricuahn yahn ne man, ne cuaco che rahn ne. ¹⁴Cua cuande nchuhn. Andahre u che Dihve ne man, Ihyan Ricuahn yahn ne man, ate nanó cah ne. Tihca quenán cuma che din yahino ama tama ne vih, naho ne cah vih. ¹⁵Chihcó ejemplo cuh cava che quendi ne. ¹⁶Cuaco rahn rí nchuhn te nde ama mozo hua tahque chahte vederihquentiyon yahn se che co patrón yahn se. Namin nde ama sahn che rahn ntiyon hua tahque chahte vederihquentiyon yahn se che co ihyan che redechuh ye sahn. ¹⁷Ndete che chenahn nchuhn yahn ejemplo che chihcó yahn ne, ne dinahn ne ne, ama ndah ro yahn ne.

¹⁸'Che tuhca rahn ne, hua cava nducoyaca nchuhn. U ne, ndiyu che hua tumacadinó duh nduh nchuhn che tendahnún nchuhn, ate va che conahn Ndudo yahn Dendiohs che a ndirun tuhca: "Sahn che dama reh dama rih se nducó ne, sahn min che din tan se nducó." ¹⁹Rahn rí nchuhn ndudo cuh man che ametah conahn, cava che cuahn che a conahn ne, cotahno ne te a u che a va cade che chí ndedevahn ihyan iyehense. ²⁰Cuaco rahn rí nchuhn te adecoduhno ihyan che nevah necun ye ihyan che dechuh ihyan ne, a u renevah necun ye. Me ihyan che renevah necun ye u ne, renevah necun ye Dendiohs Chida, ihyan min che dechuh ye u.

***Dihvo vo Jesucristo ne, rahn cuaco ye te
Judas va che ndihcue ndeh se ihyan***

²¹Chihno rahn Dihvo vo chemin ne, ama chi ran ye, ne rahn cuaco ye:

—Cuaco rahn rí nchuhn te ama cha nchuhn ndihcue ndeh ne u.

²²Ihyan apóstol chahn ne, a ndere rendihchenun ye nan vih, rendedecadino ye duh yahn che rahn Dihvo vo. ²³Ama ihyan apóstol che ama yahino Dihvo vo ihyan ne, dama va ye nduco vih. ²⁴Din tah Simón Pedro yahn ye, cava che tumerune ye Dihvo vo duh yahn che rahn ye. ²⁵Tuhme cuahn nda ca ye nan Dihvo vo, ne tumerune ye ihyan:

—Dihvé, ¿duh yahn che rahn ne ne?

²⁶Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Decahnda ama ndi pan, ne sahn che cah, cheh se ne, a sahn min.

Tuhme decahnda Dihvo vo ama ndi pan, ne cah ye, cheh Judas Iscariote, daya Simón. ²⁷Ndetahno che chetah Judas pan me ne, quenun chundah chete chedave yahn se. Tuhme rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Cha che ndihque che din ne, codin no ndetahno.

²⁸Nde ama ihyan che vate ye nan mesa ne, hua chenahn ye deh cuande che tihca rahn Dihvo vo ri ye Judas. ²⁹Nducote sahn min ndi se tesorero yahn ihyan chahn ne, chemin che nahn ye ne, ndedecadino ye, te co rahn Dihvo vo nduco se che cua se dehtenduh che nahn yahn vihco, o che cah se tume ihyan chevah. ³⁰Ura min ne, a man, ne cuahn che chihno cheh Judas pan me ne, quendah vah se cuahn se.

Ama vederihquentiyon ra

³¹Cuahn che a chuh Judas cuahn se ne, rahn Dihvo vo:

—Man ne, u che rinducó nducoyaca ihyan ne, nan dehtenduh che cuahno có ne, cuhnde ro vederihquentiyon chahte yahn. Namin cuhnde ro vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs. ³²Nducote u che rinducó nducoyaca ihyan, cahco ró vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs ne, namin Dendiohs ne, cahco ro ye vederihquentiyon chahte yahn, ne a nun cuahn cahco ro ye. ³³Dayá che yahinó nchuhn, a te neve ro ra che quenán nduco ne. Nchuhn ne, nuhn ne u, ate anduhneca che rahn nduco sahn ndinan chahn ne, tihca rahn nduco ne man, te nan che nahn ne, hua co cahne quenuhn ne u. ³⁴Cahcó ama vederihquentiyon ra cava nchuhn. Chemin ne, che din yahino ama tama ne vih, nduhca che yahino man nchuhn. ³⁵Ndete che din yahino ama tama ne vih ne, tumacadino nducoyaca ihyan che ritahno ne u.

***Rahn Dihvo vo Jesucristo te cahma Pedro
te hua rendihche ye ihyan***

³⁶Simón Pedro ne, tumerune ye Dihvo vo:

—Dihvé, ¿ti che nahn ne ne?

Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nan che nahn ne, hua co condoque u man, ate adive ne, condoque u.

³⁷Tuhme rahn Pedro ri ye ihyan:

—Dihvé, ¿dehco che hua co conducó ndih man?, te nde vá vedeyeno che cahco mendahn u, andahre cahno ihyan u cava ne.

³⁸Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Ndere rahn che ve vedeyeno che cahco mendahn di, cava u. Cuaco rahn rí di te numanahn che metah cuah tuh ne, cahme ino yune te hua rendihche u.

***Atenan che cotahno ihyan Dihvo vo Jesucristo
che co cuahtenan ye nan Dendiohs Chida***

14 ¹Hua ndeh ndedecadino nchuhn. Codin chahtino ne Dendiohs. Namin codin chahtino ne u. ²Vaco Chidá ne, ama va nan che cuahtenan ihyan. Ndete che hua tihca ne, a rahn cá rí nchuhn. Cahn cahcoyan nan che cuahtenan ne. ³Cuahn che a chahn chihcoyan nan che cuahtenan nchuhn ne, chi tún ndichecuá nchuhn cava che cuahtenan ne dama nducó nan che conán. ⁴Nchuhn ne, a devano ne ti nahn. Namin a devano ne taça tuno ne min.

⁵Rahn Tomás ri ye Dihvo vo:

—Dihvé, nducote hua devano nuhn ti che nahn ne ne, nde hua codevano nuhn taça che co tuno nuhn min.

⁶Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—A u che retihyon yuné ihyan, a u che ricuahn ndudo cuaco, a u che rendedevahn ihyan. Atenan cava u che co cuahtenan ihyan nan Dendiohs Chida. ⁷Ndete che a tumacadino nchuhn yahn vederihquentiyon che quenan cumá ne, namin tumacadino ne duh che Chidá. Man ne, a tumacadino ne duh che Chidá, anduhneca ndete che a ndihchero ne ihyan.

⁸Tuhme rahn Felipe ri ye Dihvo vo:

—Dihvé, codin ne che co ndihchero nuhn Dendiohs Chida, ne nduco chemin ne, a cochahtino nuhn.

⁹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye:

—Felipe, ametah ro che rinducó nchuhn, me ¿taça che hua retumacadine yahn vederihquentiyon yáhn? Ihyan che rendihchero ye u ne, anduhneça ndete che rendihchero Dendiohs Chida. Ametah deh cuande che caque u che dín che ndihchero nchuhn ihyan. ¹⁰Che tihça rahn ne, rihque ro che hua devene che u ne, rinducó Chidá, ne rinduco man ye u. Ndudo che ricuáhn nchuhn ne, ndiyu che cuande yahn man, te che cuande yahn Chidá. A ihyan min che rinduco ye u, redin ye che rinahn ntiyon yahn ye. ¹¹Cuitahno nchuhn che u ne, rinducó Chidá, ne man ye rinduco ye u. Me ndete che hua co cotahno ne chemin che dendudo renté nduco ne ne, cuitahno ne yahn vederihno che redín. ¹²Cuaco rahn rí nchuhn te ihyan che ritahno ye u ne, namin dín ye vederihno nduhça che redín, nde vederihno che tahque rahte din ye. Tihça, te u ne, náhn nan Dendiohs Chida, ¹³ne nducuahn che çaça nchuhn ihyan che cuande yáhn ne, u che Daya ye ne, dín che conahn nduco ne, çahco ró che ama chahte vederihquentiyon yahn ye. ¹⁴U dín che conahn nduco nchuhn adecodehno che çaça ne che cuande yáhn.

***Rahn Dihvo vo Jesucristo che dechuh
ye Vaco Ndah yahn Dendiohs***

¹⁵Ndete che yahino nchuhn u ne, codinahn ne che rihquentiyón. ¹⁶Nducote va che náhn ne, çacá favor Chidá, ne dechuh ye Vaco Ndah yahn ye conduco nchuhn cuahn dāma, ndaca vedechahtino yahn ne. A Vaco Ndah yahn ye redin che renahn ihyan cha che cuaco. ¹⁷Ihyan nunde ne, hua co conduco Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, te hua retumacardino ye vederihquentiyon yahn. Ate nchuhn ne, retumacardino ne, te rinduco Vaco ye nchuhn, ne conun nchuhn cuahn dāma. ¹⁸Hua ama yune çahcomán nchuhn, te ndaconan conducó nchuhn. ¹⁹Cuihno neve ro ne, ametah ndaconan ndihchero ihyan iyehñse u, ate nchuhn ne, tumacardino ne che quendí conducó nchuhn, ne cuahtenan ne vahchetero, te u ne, vá çava ne. ²⁰Tuhme tumacardino ne te u ne, rinducó Chidá. Me nchuhn ne, ndichahtino ne u, ne rinducó nchuhn. ²¹Ihyan che renahn ye,

ne redinahn ye che rihquentiyón ne, rihco ro ye che yahino ye u. Chidá ne, yahino ye ihyan che yahino ye u, ne namin u ne, yahinó ihyan, ne rinducó ihyan.

²²Ama ihyan apóstol che duche ye Judas, ndiyu Judas Iscariote ne, tumerune ye Dihvo vo:

—Dihvé, ¿dehco che rahn ne che conduco ne nuhn, ne hua conduco ne ihyan iyehñse ne?

²³Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ihyan che yahino ye u ne, redinahn ye che rihquentiyón. Ihyan chahn ne, yahino Chidá ihyan man, rinduco ye ihyan man. Namin u ne, rinducó ihyan. ²⁴Ihyan che hua yahino ye u ne, hua redinahn ye che rihquentiyón. Ndudo che ricuáhn nchuhn ne, a ndudo yahn Chidá, ihyan min che dechuh ye u, ndiyu ndudo yahn man.

²⁵Rete cuandé nchuhn nducuahn ndudo che tuhchan numanahn che quenán cá nduco ne. ²⁶Avane ne, Vaco Ndah yahn Dendiohs, che dechuh ye che cuande yahn, cava che nte vedechahtino nchuhn man, conan nchuhn man ne, din che conahn nchuhn nducuahn man, ntihyon yan nducuahn che te cuandé nchuhn man.

²⁷Man ne, Dendiohs conduco ye nchuhn. Dín che ama ndahca cuahtenan ne, cuahte dihn chedave yahn ne, ne chemin ne, hua co din nde ama ihyan iyehñse. Hua ndeh ndecadino nchuhn, nde huane dihya ne co. ²⁸A chihnevan nchuhn che rahn rí nchuhn che nahn, ne ndaconán conducó nchuhn. Ndete che cuaco che yahino nchuhn u ne, nde tuno chi yeno ne che rahn rí nchuhn che nahn nan Chidá, te Ihyan min ne, tahque chahte vederihquentiyon yahn ye che co u. ²⁹A nde man no rahn rí nchuhn, cava che cuahn che a conahn ne, cotahno ne che a nan ihyan min che nahn.

³⁰Ametah tuno ura yahn che quendi cá te cuandé nchuhn, te a cochi nino ura che conahn che nahn chundah, sahn min che rihquentiyon se iyehñse cuh. Sahn min ne, metah nde ama vederihquentiyon yahn se nan, ³¹ate cuahñecún che conahn nduhca che nahn se, cava che codevano ihyan iyehñse che yahinó Chidá, ne redinahn che rihquentiyon ye. Man ne, caco vo muhn, cuhn vo nduco nchuhn.

Ejemplo yahn dihyo uva

15 ¹U ne, anduhñeca dihyo uva ndah. Me Chidá ne, anduhñeca ihyan che redin ye cudado dihyo uva.

²Dune dihyo uva che hua ri yahn ne, rihca ye. Ate dune che ri yahn ne, rihca ndudo ye man, rene² dave ye man, cava che tahque co yahn. Anduhneca ndete che tihca redin Chidá nduco ihyan che ritahno ye u. ³Nchuhn ne, anduhneca dihyo uva che a nedin davé, tihchan ne, yahn che a chicuáhn nchuhn. ⁴Cuiquendi ne cochahtino ne u, ne u ne, quendí nda cuandé nchuhn. Ndete che nda riya ama dune dihyo uva ne, ametah co yahn, te ametah nda nan duto. Cuihco nchuhn cudado cava che hua cuahno co ne tihca. Ndete che hua quendi ne cochahtino ne u ne, co ne nduhca dune dihyo uva che a metah ri ndute yahn, yahn che ametah nda nan duto.

⁵U ne, anduhneca duto dihyo uva. Me nchuhn ne, anduhneca dune. Nchuhn che nda cuandé nchuhn, ne ndete che quendi ne cochahtino ne u ne, co ne nduhca dune dihyo uva che ama ri yahn. Ate che tin deman nchuhn ne, hua dehva co din ne, te hua ndichahtino ne u. ⁶Duh nchuhn che hua cochahtino ne u ne, cuacondah vedamé nchuhn, co ne nduhca ama dune dihyo uva che a ntah. Dune chemin chan ne, re²ih, ne rene² dama ihyan rihquiyahn ye.

⁷Ndete che quendi nchuhn cochahtino ne u man, quendi ne dinahn ne che a chicuáhn nchuhn man ne, cuica ne deh che nahn ne, ne conahn nduco ne. ⁸Chidá ne, riquendah yavenan ye cuahn che ama ndahca redin nchuhn ntiyon. Nduco tihca ne, rihco ro ne che numa cuaco rinduco ne u. ⁹Nduhca che yahino Chidá u ne, tihca yahinó nchuhn. Cuiquendi ne, cochahtino ne u, ne quendí din yahinó nchuhn. ¹⁰U ne, redináhn vederihquentiyon yahn Chidá, ne cuahn dama yahino ye u. Namin nchuhn ne, ndete che dinahn ne che rihquentiyón ne, quendí din yahinó nchuhn.

¹¹Tihca ricuáhn nchuhn cava che ama co yeno ne nduhca che yeno man. ¹²Vederihquentiyon yahn cava nchuhn ne, che din yahino ama tama ne vih nduhca che yahino man nchuhn. ¹³Vedeyahino che tahque chahte che co cuahtenan cuma ihyan ne, che cahco mendahn ye ihyan coh ye, ndedevahn ye amigo yahn ye. ¹⁴Nchuhn ne, amigo yahn nchuhn, ndete che dinahn ne che rihquentiyón nchuhn. ¹⁵Ihyan ne, hua renecah cuande ye mozo yahn ye dehtenduh che redin ye. Ate nchuhn ne, amigo yahn nchuhn. Hua rinó nchuhn nduhca mozo yahn, ne chemin che chicuáhn nchuhn nducahn che te

cuande Chidá u. ¹⁶Ndiyu nchuhn che tendahnun ne u. A mán che tendahnún nchuhn, ne chihquentiyón nchuhn che din ne ntiyon yáhn, ntiyon min che cochihve numacuahn ro. Nduco tihca ne, din Chidá che conahn nduco ne, nducuahn che caca ne ihyan che cuande yáhn. ¹⁷Mán ne, ndaconan rihquentiyón nchuhn che din yahino ama tama ne vih.

*Ihyan iyehñse ne, rendihche tan ye Dihvo vo
Jesucristo mán, ihyan yahn ye mán*

¹⁸Nchuhn ne, a devano ne che din tan ihyan iyehñse nducó. Chemin che nde hua cahñ ino ne cuahn che din tan ye nduco ne. ¹⁹Nchuhn ne, hua dama ri ne nduco ihyan nunde. Chemin che hua yahino ye nchuhn nduhca che yahino ye combiero yahn ye. U ne, a tendahnún nchuhn van ye, ne redin tan ye nduco ne, yahn che ametah dama ri ne nduco ye. ²⁰Cuenecahco nchuhn ndudo che a ráhn rí nchuhn tuhca: “Nde ama mozo yahn ihyan ne, hua tahque yudo se che co mán ye.” Ihyan che redin tan ye nducó ne, namin din tan ye nduco nchuhn. Me ihyan che redinahn ye yahn ndudo che ricuáhn ne, namin nevahñecun ye ndudo che cacuahn nchuhn. ²¹Va che chuhrihn nchuhn nducuahn vedetan yahn ihyan, yahn che rinduco ne u. Din tan ye nduco ne, te hua rendihche ye Chidá, ihyan min che dechuh ye u.

²²Nducote ndá, chicuáhn ihyan, ne hua chitahno ye ne, chemin che tahque chihta nunde yahn ye, nde nan che cahma ye metah. ²³Ihyan che hua ri rendihche ye u ne, namin hua ri rendihche ye Chidá. ²⁴Vederihno che nde ama ihyan hua nedin ye ne, dín van ye, ate nde nduco nduh ne, rendihche tan ye u mán, rendihche tan ye Chidá mán, ne chemin che nde tahque chihta nunde yahn ye. ²⁵Tihca va che co cava che conahn ndudo yahn Dendiohs che a ndirun tuhca: “Andahre nde ama nunde yáhn metah, ate din tan ihyan nducó.”

²⁶A Vaco Ndah yahn Dendiohs che rete vedechahtino nchuhn mán, che rete duto ndudo yahn ndudo ndah yahn ye mán. Dechúh, ne cuahn che nda ne, te duto ndudo yahn ndudo yáhn. ²⁷Namin nchuhn ne, cah ne duto ndudo yahn ndudo yáhn, te chinduco ne u nde ro che canan ntiyon yáhn.

16 ¹Rete cuandé nchuhn yahn dehtenduh che cuahno co ne, cava che hua ndaca dama ne. ²Sahn tan chahn ne,

ndetendah se nchuhn chete yaco, ne nda ura che adecoduhno sahn che cahno se nchuhn ne, nde tuno ndedecadino se che a ntiyon yahn Dendiohs che redin se. ³Tihca din se, te hua rendihche se Chidá man, u man. ⁴Cuahn che nda ura che conahn nduco nchuhn tihca ne, cuenecahco ne te a rahn ri nchuhn.

Vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs

'Ro menan ne, hua te cuandé nchuhn yahn ndudo cuh, yahn che quenán cá muhn iyehense nduco ne. ⁵Ate man ne, nahñ nan Ihyan che dechuh ye u, ne nde ama nchuhn hua retumarune ne u ti che nahñ. ⁶Tahque ndah ne, ama chi ran ne che tihca rahn nduco ne. ⁷Rahn cuacó ri nchuhn te tahque ndah cava ne che nahñ, te atenán nduco tihca co dechúh Vaco Ndah Yahn Dendiohs, nte vedechahtino nchuhn. ⁸Cuahn che nda ne, din che conahn ihyan che chendihco ye nunde man, din che conahn ye che runecade u man, din che conahn ye che Dendiohs ne, techecade ye yahn ye, din ye castigo ihyan man. ⁹Conahn ye che chendihco ye nunde yahn che hua ritahno ye u. ¹⁰Conahn ye che runecade u, te nahñ nan Chidá, ndacá van nchuhn. ¹¹Conahn ye che Dendiohs ne, techecade ye yahn ye, din ye castigo ihyan, te chundah, sahn min che quenán cuma se vederihquentiyon muhn iyehense ne, a techecade ye yahn se, ne va che din ye castigo sahn.

¹²'Ama va ca ndudo che cacuahn nchuhn ate meniyan ne, hua tuno vederendedecadino yahn ne che conahn ne. ¹³A Vaco Ndah yahn Dendiohs che recah duto ndudo yahn ndudo ndah yahn ye. Cuahn che nda ne, te cuande nchuhn yahn ndudo min. Ndiyu tin deman che tihca din, te a Dendiohs che rihquentiyon che tihca din. Namin te cuande nchuhn nde yahn dehtenduh che coman cochi che co. ¹⁴Ndeva yavenán, te a vederihquentiyon yahn che te cuande nchuhn. ¹⁵Tihca, te nducuahn vederihquentiyon yahn Chidá ne, va tãh. Chemin che rahn che Vaco Ndah yahn ye ne, a vederihquentiyon yahn che te cuande nchuhn.

***Ihyan apóstol ne, co ran ye, ate adive ne,
cuavi vederan yahn ye, ne co yeno ye***

¹⁶'A tah ra che quenán nduco nchuhn, te nahñ nan Dendiohs Chida. Ate adive tah cuahn ne, ndaconan ndihchero ne u.

¹⁷Tuhme retumerune vih nahn ihyan apóstol chahn vān mān ye nduco vih:

—Rahn ye che cuihno neve ro ne, ametah ndihchero vo ihyan mān, che adiva tah cuahn ne, ndaconan ndihchero vo ihyan mān, che a nahn ye nān Dendiohs Chida mān. ¿Dehra conahn ne? ¹⁸¿Dehra conahn che rahn ye che cuihno neve ro me ne? Hua renahn vo deh conahn che tihcā rahn ye.

¹⁹Dihvo vo ne, checadino che hua chenahn ihyan chahn, ne nahn tumerune ye ihyan. Tuhme rahn ye ri ye ihyan:

—U ne, rāhn rí nchuhn che cuihno neve ro ne, ametah ndihchero ne u, ne adiva tah cuahn ne, ndaconan ndihchero ne u. ¿A yahn chemin che ama retumerune vih ne ne? ²⁰Cuāco rāhn rí nchuhn che ama cō ndache ne, nde ama cuaco ne. Numanahn min ne, ihyan nunde ne, ama co yeno ye. Ate cuavi vederān yahn ne, ne co yeno ne. ²¹Ama ndahta, cuahn che a ndā ura yahn te che cuacoyān te ne, ri rañ te, yahn che ra yah chete te. Ate cuahn che a chacoyān te decuañ yahn te ne, nde metah renecāhco te yahn vedeyah me, yahn che ama yeno te che a va decuañ yahn te. ²²Nduhcā vederān min che hua rengu ne, tihcā vederān yahn nchuhn, te cuahn che ndaconan conducó nchuhn ne, ama co yeno ne, nde hua duhva co din che co rañ ne.

²³Ndā ro min ne, nde ama nān dehtenduh ametah ndotenan che cāca ne u che te cuandé nchuhn. Cuāco rāhn rí nchuhn te nducuahn dehtenduh che nahn ne ne, co cāca ne Chidá che cuande yāhn, ne din ye che conahn nduco ne. ²⁴Nde meniyon ne, nde ama nān dehtenduh hua rica nchuhn Ihyan che cuande yāhn. Mān ne, cuica ne nducuahn dehtenduh che nahn ne, ne din ye che conahn nduco ne, cāva che ama co yeno ne.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndahco ndiya ye ihyan nunde

²⁵Ricuáhn nchuhn demān nduco ejemplo, ate ndā ro che ametah cacuáhn nchuhn nduco ejemplo, te tahque ndah ne, cāhma cuacó có nchuhn yahn vederihquentiyon yahn Chidá. ²⁶Ro min ne, nducuahn dehtenduh che cāca ne Dendiohs Chida che cuande yāhn ne, metah ndotenan che u cācā favor ihyan che conahn nduco ne, ²⁷te yahino ye nchuhn, ne mān ye din ye che conahn nduco ne. Yahino ye nchuhn yahn che

yahino ne u mañ, yahn che ritahno ne che mañ ye dechuh ye u mañ. ²⁸U ne, chicá ñan Dendiohs Chida, ndá muhn iyehñse. Mañ ne, a nun ndacá muhn, ne ñahn tñn ñan ye.

²⁹Tuhme rañn ihyan apóstol yahn ye ri ye ihyan:

—Mañ che cuaco ne, rañn cuaco ne nduco nuhn. Ametah nduco ejemplo rete cuande ne. ³⁰A ndero ndi che devano ne nducuahñ dehtenduh nde hua rendotenan che caça ihyan ndih che cañ cuande ne ihyan. Chemin che ritahno nuhn che Dendiohs dechuh ye ndih.

³¹Rañn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Mañ ne, a ritahno nchuhn u numa ino ne. ³²Ate a cochi nino ura che caño ne, cañn muhn cañn min ne, cañcomañ ne u. Ate hua demañ, te nduco Dendiohs Chida u. ³³Nducuahñ dehtenduh chemin chan ne, rete cuandé nchuhn caña che cochahtino ne u, ne cuahte dihn chedave yahn ne. Cuedevano ne te va che chuhrihn ne, din tañ ihyan nunde nduco ne, ate hua dehva rañco ne, te va che ndañco ndiyá chundah nduco ihyan yahn se.

Dihvo vo Jesucristo ne, covah ye caña ihyan apóstol yahn ye

17 ¹Chihno che tihca rañn Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye ne, chenihyon ñan ye ñan ro, ne covah ye tuhca:

—Chidá, ndá nino ura che va che chuhríhn. Cuendeva ne yavenán caña che namin u ne, ndevá yavenañ ne. ²Tihca, te ndih ne, chihco ne vederihquentiyon táh che cañcantiyón nducoyaca ihyan iyehñse mañ, che ndedeváhn nducoyaca ihyan che tendahnun ne che cotahno ye u, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro mañ. ³Atenañ ndih che Dendiohs, ne ihyan che nevahñecun ye ndih mañ, u che dechuh ne mañ ne, atenañ ihyan chahn che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

⁴U ne, ndevá yavenañ ne muhn iyehñse. Namin dináhn ntiyon che chihquentiyon ne che dñ. ⁵Chidá, mañ ne, cuendeva ne u, ne codin ne che cuhnde ro vederihquentiyon yuhn vo nduhca ro menañ cuahn che metah cuhnde iyehñse.

⁶Ihyan che tendahnun ne vañ ihyan nunde caña che cotahno ye u ne, a cañ cuandé ihyan che Dendiohs ndih. Ihyan chahn ne, ihyan yahn ne, ne din ne che chitahno ye u,

nevahnecun ye ndudo ndah yahn ne. ⁷M̄an ne, a devano ye te nducuahñ vederihquentiyon che quenán cumá ne, a ndih te ne u. ⁸Chicuáhn ihyan ndudo yahn ne che ndahco ne táh, ne nevahnecun ye. A checadino ndah ye, ne chitahno ye che a m̄an ne dechuh ne u.

⁹Ricá ndih cava ihyan chuñ che tendahnun ne che cotahno ye u, te ihyan yahn ne ihyan. Ndiyu cava ihyan nunde che ricá. ¹⁰Nducoyaca ihyan yáhn ne, yahn ne ihyan. Namin nducoyaca ihyan yahn ne ne, yáhn ihyan, ne a cava ihyan chahn che ndeva ihyan yavenán.

¹¹U ne, ndacá muhn iyehñse, ne nchí cava che conán nduco ne. Ate ihyan chuñ ne, cuahtenan ca ye iyehñse. Chidá che va ne vahchetero, numacuahn vederihquentiyon yahn ne, codin ne cudado ihyan che tendahnun ne che cotahno ye u, cava che ama ndudo co no ye nduhca uvo. ¹²Numanahn che quenán muhn iyehñse nduco ihyan chuñ che tendahnun ne che cotahno ye u ne, numacuahn vederihquentiyon yahn ne, dín cudado ihyan. Hua chinda nde ama ye, atenan ama sahn che a ndinda se, cava che conahn nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ne.

¹³M̄an ne, nchí nan ne. Ate numanahn che quenán cá muhn iyehñse ne, tihca ricá ndih cava che co yeno ihyan chuñ, nduhca che yeno mán. ¹⁴Chicuáhn ndudo yahn ne ihyan chuñ, ne ihyan nunde ne, rendihche tan ye ihyan yahn che ametah dama ri ye nduco ye, nduhca che u ne, hua dama rí nduco ihyan nunde. ¹⁵Ricá ndih cava ihyan chuñ. Ndiyu cava che ndetahno ndeva ne ihyan, ate che ndedevahn ne ihyan tah chundah. ¹⁶Nduhca che ndiyu ihyan nunde u ne, namin ihyan chuñ ne, ametah dama ri ye nduco ihyan nunde. ¹⁷Numacuahn vederihquentiyon yahn Ndudo yahn ne, Ndudo min che redin che renahn ihyan cha che cuaco ne, cuihco vih ne ihyan chuñ cava m̄an ne. ¹⁸Nduhca che te ne ntiyon u, dechuh ne u van ihyan nunde ne, tihca cah ntiyon ihyan chuñ, dechuh ihyan van ihyan nunde. ¹⁹A cava ihyan chuñ che cahco mendahn u cóh, cava che cotahno ye ndudo ndah yahn ne, ne runecade cuahtenan ye.

²⁰Ricá ndih, ndiyu deman cava ihyan chuñ, te namin cava ihyan che cotahno ye u adiva, yahn che cahnevan ye ndudo che cuahndudo ihyan chuñ. ²¹Chidá, nduhca u nduco ne ne,

ama no vederendedecadino yuhn vo ne, ricá ndih che din ne che ama ndudo no co nducoyaca ye, cochahtino ye uvo. Nahn che ama ndudo no co nducoyaca ye, cava che cotahno ihyan iyehñse che ndih dechuh ne u. ²²Vederihquentiyon che te ne u ne, namin caħ ihyan chuñ, cava che ama ndudo no co ye, nduhca che u nduco ndih ne, ama no vederendedecadino yuhn vo. ²³Ndih ne, rinduco ne u, ne u ne, rinducó ihyan chuñ, cava che ama ndudo no co ye. Nduco tihca ne, tumacadino ihyan nunde che dechuh ne u mañ, yahino ne ihyan chuñ nduhca che yahino ne u mañ.

²⁴Chidá, ihyan chuñ che tendahnun ne cava che co nduco ye u ne, náhn che cuahtenan ye nducó nañ che conán, cava che tumacadino ye yahn vederihquentiyon che numacuahn vedeyahino yahn ne ndahco ne táh nde ro che metah cuñde iyehñse. ²⁵Chidá che va ne vahchetero, ihyan nunde ne, hua rendihche ye ndih, ate u ne, rendihché ndih. Me ihyan chuñ ne, a devano ye che ndih dechuh ne u. ²⁶A caħ cuandé ihyan chuñ yahn vederihquentiyon yahn ne, ne conduco cá ihyan, quendí caħ cuandé ihyan, cava che, nduhca che yahino ne u ne, tihca din yahino ne ihyan.

Din se preso Dihvo vo Jesucristo

18 ¹Chihno rañh Dihvo vo dehtenduh che tuhchan ne, chica ye min nduco ihyan apóstol yahn ye, cuahn ye tama lado viche ama ya che duche Cedrón. Ama cuañ min ne, va yahn ndata, ne min chenda ye nduco vih. ²Judas, sañh min che a rihco cade se che ndihcue ndeh se Dihvo vo ne, namin a rendihche se min, te ama ndeh yune chahn Dihvo vo nduco ihyan apóstol yahn ye. ³Nducote a rendihche se min ne, hua chi vahche yahn se, ne chahn cuaco no se nañ che quenun Dihvo vo. Nduco se ama yahn sandado mañ, policia yahn yaco mañ, che dechuh chidocuyan ndinañ nduco sañh fariseo. Sandado chahn mañ, policia mañ ne, nda se espada mañ, linterna mañ. Cuahn che a nda nino sañh chahn ne, ⁴nducote a devano Dihvo vo nducuahn che va che cuahno co ye ne, quendañ ye van ihyan apóstol yahn ye ne, tumerune ye sañh: —¿Duh rinuhn nchuhn ne?

⁵Ndahconan sañh chahn, ne rañh se ri se ihyan:

—Jesús yahn yan Nazaret, rinuhn nuhn.

Rahn ye ri ye sahn:

—A u che rahn nduco nchuhn.

Judas, sahn min che ndihcue ndeh se Dihvo vo ne, min quenun se van sahn chahn. ⁶Cuahn che rahn Dihvo vo ri ye sahn chahn che a ihyan min che rinuhn se ne, chica dama nducoyaca se, ne chera se nde ndiyahn. ⁷Tuhme ndaconan tumerune Dihvo vo sahn:

—¿Duh rinuhn nchuhn ne?

Rahn se ri se ihyan:

—Jesús yahn yan Nazaret rinuhn nuhn.

⁸Rahn ye ri ye sahn:

—A rahn ri nchuhn te a u che rahn nduco ne. Nducote u che rinuhn ne ne, cuahnecon ne che nahh ihyan chuhn.

⁹Tihca chi cava che conahn nduhca che rahn man Dihvo vo tuhca: “Ihyan che tendahnun Dendiohs Chida cava che conduco ye u ne, hua chinda nde ama ye.” ¹⁰Simón Pedro ne, nda ye ama espada. Ndetendah ye, ne chahn ye ama sahn decahya yahn chidocuyan che tahque ndinan che duche se Malco, ne chacondah ye revan se lado tah cuaco se. ¹¹Ate rahn Dihvo vo ri ye Pedro:

—Cuentihyen ndah espada tih chete vaco. Va che chuhrihn nducuahn che a ndihco cade Dendiohs Chida.

Quenda se Dihvo vo Jesucristo nan chidocuyan che tahque ndinan

¹²Sandado chahn nduco sahn ndinan yahn se man, sahn policia yahn vaco man ne, chi ihyo se Dihvo vo, din se preso ihyan. ¹³Quenda se ihyan ndevaco Anás, inchahn ndico Caifás, chidocuyan che tahque ndinan ye nduyo min. ¹⁴Caifás ne, a ihyan min che rahn ye ri ye sahn ndinan yahn nación yahn Israel, che tahque ndahca che ama no ihyan coh ye cava nducoyaca ihyan nación yahn ye.

Pedro ne, rahn ye te hua rendihche ye Dihvo vo Jesucristo

¹⁵Simón Pedro nduco tama ihyan apóstol ne, cuahn ye diyahn diyahn cuahn nan cuahn Dihvo vo. Ihyan apóstol che tama me ne, a rendihche chidocuyan ndinan me ihyan, ne chemin che chi chenda ye ura che nda Dihvo vo, quenun ye nan che ri chevah vaco chidocuyan ndinan me. ¹⁶Ate Pedro ne, chandi ye cuahn chevah me. Tuhme quendah ihyan apóstol che tama me, ne yahve ye tahn

che redin cudado chendevah me, ne quenda ye Pedro cuahn chete me. ¹⁷Tahn che redin cudado chendevah me ne, tumerume te Pedro:

—¿A ndiyu nduco di rindoque ihyan cah ne?

Ndahconan Pedro ne, rahn ye ri ye tahn:

—Hua. Hua rinducó ihyan.

¹⁸Nducote ama iche vino min ne, sahn decahya yahn chidocuyan man, sahn policia man, ndihco se ama vacoyahn, ne vatendi se rech ihno se sahn. Namin Pedro ne, nduco ye sahn chahn, nti ye chihto vacoyahn me, rech ihno ye ihyan.

***Chihnde cade yahn Dihvo vo Jesucristo nan
chidocuyan che tahque ndinan***

¹⁹Chicarune chidocuyan che tahque ndinan me Dihvo vo, duh nduh ihyan che rinduco ye ihyan man, deh che ricuahn ye man. ²⁰Rahn Dihvo vo ri ye chidocuyan me:

—U ne, cuahn dama chicuahn van nducoyaca ihyan, chete yaco chahte man, yaco cahya man, nan che rendo dama nducoyaca ihyan naci6n yahn Israel. Dehve chicuahn cuahn man cuahn ndeh.

²¹Ndotenan che u cacarune ne ne, cuicarune ne ihyan che chicuahn. Ihyan chahn cahma ye co ye ndih deh che chicuahn ihyan.

²²Cuahn che tihca rahn Dihvo ne, chahn ama sahn policia yahn yaco vaconan ye, ne rahn se ri se ihyan:

—¿Dehco che tihca ndahconen yahn chidocuyan ndinan?

²³Rahn Dihvo vo ri ye sahn:

—Ndete che hua tihca che rahn ne, cahme ti quenan che hua ndahca rahn. Ate ndete che ndahca rahn ne, hua ndahca din che chehn u.

²⁴Tuhme ndedechuh Anás Dihvo vo, nchiche ihyo ye, tah Caifás, chidocuyan che tahque ndinan.

Ndaconan rahn Pedro che hua rendihche ye Dihvo vo Jesucristo

²⁵Numanahn min ne, nti Pedro rech ihno ye ihyan chihto vacoyahn, ne tumerune sahn che chenun min ihyan:

—¿A ndiyu nduco di rindoque ihyan cah ne?

Ndahconan Pedro yahn se:

—Hua. Hua rinducó ihyan.

²⁶Tuhme ama sahn decahya yahn chidocuyan che tahque ndinan, sahn vih sahn che chacondah Pedro revan me ne, rahn se ri se Pedro:

—¿T̄ač̄a hua?, te u ne, ndihcheró di nduco ye min v̄an yahn ndata me.

²⁷Ndaconan r̄ahn Pedro che hua rendihche ye Dihvo vo, ne ura min cah tuh.

Quenda se Dihvo vo Jesucristo nan Pilato

²⁸Tuhme quenda s̄ahn ndinan chahn Dihvo vo, chica se v̄aco Caifás, ne nda se nduco ye nan palacio yahn gobernador.

Ura min ne, a chi dave. S̄ahn chahn ne, hua chenda se chete palacio me, te r̄ahco se te c̄ahnda yahn se, ne hua co conduco se, ro yudo me. ²⁹Nducote hua chenda se ne, quendaḥ Pilato, ne tumerune se s̄ahn:

—¿Deh yahn che rica nunde nchuhn yahn ihyan cuh ne?

³⁰Ndahconan s̄ahn chahn, ne r̄ahn se:

—A che a duhtuno ihyan s̄ahn tih, ne chemin che checu nuhn s̄ahn tah ne.

³¹Tuhme r̄ahn Pilato ri se s̄ahn chahn:

—Cuiquenda nchuhn ihyan, cotechecade man ne yahn ye nduhca che rihquentiyon ley yahn ne.

Ndahconan s̄ahn chahn, ne r̄ahn se:

—Ate nuhn ihyan nación yahn Israel ne, metah vederihquentiyon yahn nuhn cava che cahno nuhn ihyan.

³²Nduco tihca ne, canan chinahn che r̄ahn Dihvo vo nduhca che va che cahno se ihyan. ³³Ndaconan ndonda Pilato chete palacio, ne cah se Dihvo vo, tumerune se ihyan:

—¿A ndih che Rey yahn ihyan nación yahn Israel ne?

³⁴R̄ahn Dihvo vo ri ye s̄ahn:

—¿A che rendedecadine man che tihca retumerone, o a ihyan r̄ahn ye ri ye di ne?

³⁵Ndahconan Pilato, ne r̄ahn se:

—U ne, ndiyu ihyan nación yahn Israel u. S̄ahn nación yahn ne man, chidocuyan ndinan man, checu se ndih tah. ¿Deh din ne ne?

³⁶Tuhme r̄ahn Dihvo vo ri ye s̄ahn:

—Ndiyu iyehense cuh che rihquentiyón. Chemin che ihyan che rinduco ye u ne, hua cuhn ye cava che ndedevahn ye u tah s̄ahn sih.

³⁷R̄ahn Pilato ri se ihyan:

—¿A Rey ndih tuhme ne?

Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye sahn:

—Rey u, nduhca che rahn. U ne, nda iyehanse cuh, chihndeyan, cava che cuahndudó ndudo cuaco. Nducoyaca ihyan che renevahnecun ye ndudo cuaco ne, rihcovan ye che rahndudó.

³⁸Rahn Pilato ri se ihyan:

—¿Deh ndudo cuaco che tihca rahn ne yahn ne?

Chihco cade se che cahno se Dihvo vo Jesucristo

Chihno rahn Pilato chemin ne, quenda se tama yune, ne rahn se ri se sahn ndinan chahn:

—Ihyan cuh ne, nde ama nunde yahn ye metah. ³⁹Nchuhn ne, va costumbre yahn ne che ntahte adecoduhno preso che nahn ne vihco ro yudo. ¿A nahn ne che ntahte ihyan cuh che Rey yahn ne ne?

⁴⁰Tuhme ndaconan cah sahn chahn:

—¿Sahn tih ne, hua! ¡Cuentahte ne Barrabás!

Me Barrabás ne, ama sahn duco.

19 ¹Tuhme chihquentiyon Pilato che chahn sandado Dihvo vo. ²Sandado chahn ne, dendah se ama corona yan, tihyon se tin Dihvo vo, ne tihyon se ama tino morado ihyan, nduhca tino che rahtenun rey. ³Chihno min ne, ndo dama se nan ye, ne redin ca se che rendeva se yavenan ye. Rah se:

—¿Ndeva vo yavenan Rey yahn ihyan nación yahn Israel! Namin chahn se vaconan ye.

⁴Quenda tun Pilato, ne rahn se ri se sahn ndinan chahn:

—Condihche nchuhn. Ndetendah ihyan meniyon cava che codevano ne te metah nde ama nunde yahn ye.

⁵Quenda Dihvo vo, quenun tin ye corona yan me man, quenun ye tino morado me man. Tuhme rahn Pilato ri se sahn chahn:

—¿Nga ye! ¡Condihchero nchuhn ihyan!

⁶Cuahn che ndihchero chidocuyan ndinan chahn man, sahn policia man, Dihvo vo ne, numacuhn vedetan cah se:

—¿Cuaconahn yah ne sahn! ¡Cuaconahn yah ne sahn!

Rahn Pilato ri se sahn:

—Cuiquenda man nchuhn ihyan, cuaconahn yah ne ihyan, te u ne, a techecade yahn ye, ne a devano te metah nde ama nunde yahn ye.

⁷Ndahconan sahn chahn, ne rahn se ri se Pilato:

—Sahn tih ne, va che coh se, te tihca rihquentiyon ley yahn nuhn yahn che rahn se che Daya Dendiohs sahn.

⁸Cuahn chihnevan Pilato che tihca rahn sahn chahn ne, nde tahque dihya se chi. ⁹Ndaconan ndonda se chete palacio yahn se, ne tumerune se Dihvo vo:

—¿Ti yan vaco ne ne?

Ate Dihvo vo ne, nde hua ndahconan ye yahn se.

¹⁰Tuhme rahn se ri se ihyan:

—¿Dehco che hua rendahconan ne yahn? ¿A hua devano ne te va vederihquentiyon yahn? Co ndahco libre ndih ndete che nahn. Namin co cahcantiyon che conan yah ne.

¹¹Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nde ama vederihquentiyon, hua co conan come nan, ndete che Dendiohs hua te ye di. Chemin che sahn che checu se u tah ne, tahque chendihco se nunde che co di.

¹²A nde ura min rinuhn ino Pilato taca co ndahco se libre Dihvo vo, ate sahn ndinan chahn ne, cah se yahn se:

—Ndete che ndahco ne libre sahn tih ne, ¡hua amigo yahn ne emperador ndih!, te adecoduhno ihyan che nahn co ye rey ne, redin vahche ye yahn ye.

¹³Cuahn che chihnevan Pilato che tihca rahn sahn chahn ne, chihquentiyon se che ndiquendah Dihvo vo, ne chihnde se nan che retechecade se, nan che duche Gabata che devaco hebreo, che conahn tuhca: “Nan Che Chenun Tu.” ¹⁴Ura min ne, ri tenduh nan mahñ yahn, ne a tama ro me che ro yudo. Tuhme rahn Pilato ri se sahn ndinan chahn:

—¡Nga Rey yahn nchuhn!

¹⁵Ate sahn chahn ne, rah se:

—¡Cuedecuihno ne sahn! ¡Cuedecuihno ne sahn! ¡Cuaconahn yah ne sahn!

Rahn Pilato ri se sahn chahn:

—¿Taca che cuaconahn yah Rey yahn ne?

Ate sahn chicocuyan ndinan chahn ne, ndahconan se, ne rahn se ri se Pilato:

—Nuhn ne, atenan emperador che rey yahn nuhn.

¹⁶Nduco ndudo che tihca rahn se ne, ndahco Pilato Dihvo vo tah se cava che conan yah ye, ne quenda se ihyan.

Chaconahn yah se Dihvo vo Jesuchristo

¹⁷Quenda se Dihvo vo, ne quenda ye cruz nan che va che conan yah ye, cuahn ye ama cuan nan che duche Cuete Ine Tin Tenahn, ne che devaco hebreo ne, duche Gólgota. ¹⁸Min chaconahn yah se Dihvo vo dama nduco o se, ama se ama ama lado chihto nan ye. ¹⁹Dirun Pilato ama letrero, ne chihquentiyon se che quenán tin cruz. Ndirun tuhca: “Ihyan cuh che Jesús yahn yan Nazaret, Rey yahn ihyan nación yahn Israel.” ²⁰Ama yahn sahn nación yahn Israel ndihchenan se che tihca ndirun, te nan che chaconahn yah se Dihvo vo ne, nino viyan me. Letrero me ne, ndirun devaco hebreo man, griego man, latin man.

²¹Chidocuyan ndinan chahn ne, rahn se ri se Pilato:

—Hua ndahca che dirun ne “Rey yahn ihyan nación yahn Israel.” Tahque ndah ne, codirun ne “Ihyan cuh ne, rahn ye che man ye che Rey yahn ihyan nación yahn Israel.”

²²Ate Pilato ne, rahn se ri se sahn:

—Che dirun ne, a tihca conan, ametah ndahcorun.

²³Cuahn che a chihno chaconahn yah sandado chahn Dihvo vo ne, cahn man se tino yahn ye van cun se. Namin chetah se cahteca tu yahn ye, ne nducote chemin ne, hua ntahyon te ndiya ne, ²⁴⁻²⁵chemin che rahn se nduco vih:

—Tahque ndah ne, hua ndeh vo, ne tendah vo suerte yuhn vo cava che cadino vo cha uvo che quendah yuhn vo che co yuhn vo.

Tihca din se, ne chinahn nduhca che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Cahn man se tino yahn nduco vih, ne tendah se suerte cha sahn quendah yahn se che co yahn se tino tu yahn.”

Chihto cruz nan che quenán yah Dihvo vo ne, nti chaco ye man, coh chaco ye María, ndahta yahn Cleofas man, María yahn yan Magdala man. ²⁶Cuahn che ndihchero Dihvo vo chaco ye man, ama ihyan apóstol, ihyan min che ama din yahino ye man, che vatendi ye min ne, rahn ye ri ye chaco ye:

—Chacó, nga daya ne, nti se tan.

²⁷Namin rahn ye ri ye ihyan apóstol me:

—Nga cheque, nti ye tan.

Nde ro min ndeva ihyan apóstol min chaco Dihvo vo ndevaco ye.

Chih Dihvo vo Jesucristo

²⁸Chihno min ne, nducote a devano Dihvo vo che a chinahn nducuahñ ne, çava che conan conahn nduhça che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs ne, rahn ye:

—Yaca rí.

²⁹Va ama jarro min ndito vino. Tuhme chaconahn sahn chahn ama esponja tin ama nduco che duche hisopo, ne decahnda se esponja me nduco vino me, chaconahn se chende Dihvo vo. ³⁰Tihve ye vino me, ne rahn ye:

—Man ne, a chinahn nducuahñ.

Tuhme chendih ye, ne chih ye.

Ama sandado ne, terun se lanza ticua Dihvo vo Jesucristo

³¹A tama ro me che vihco ro yudo, ne chemin che hua nahn chidocuyan ndinan chahn che cuahtendihco tenahn nan cruz ro che rahtetuhno ihyan, te ama yudo ro min. Chemin che chica se Pilato che dechuh se sandado che çahn se, ndeh se ine dihma ihyan che chenan yah chahn, ne ndedevah se ihyan. ³²Tuhme tahve Pilato sandado, chahn se, ndeh se ine dihma ama sahn che quenah yah chihto nan Dihvo vo. Chihno min ne, ndeh se ine dihma sahn che tama me.

³³Me cuahn che chahn nda se nan che quenah yah Dihvo vo ne, ndihchero se che a ndih ye. Chemin che ametah ndeh se ine dihma ye.

³⁴Ate nde nduco nduh ne, çah ama sandado lanza ticua ye nino van chete ye, ne quendañ yun man, nune man. ³⁵U che dirún çaca cuh ne, cuaco ndudo che dirún, te man ndihcheró che tihça chi. Dirún yahn çava che namin nchuhn ne, cotahno ne. ³⁶Tihça chahno chi Dihvo vo çava che conahn nduhça che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhça: “Hua ndeh se nde ama ine yahn ye.” ³⁷Namin chinahn nduhça che a ndirun tama cuan nan Ndudo yahn Dendiohs tuhça: “Cuahtendi se, ndihchero se ihyan che çah se lanza.”

Quenun Dihvo vo Jesucristo chete yayan

³⁸Chihno min ne, ama ihyan yan Arimatea che duche ye José, che chitahno ye Dihvo vo cuahn ndeh yahn che vah ye chidocuyan ndinan chahn ne, chica ye Pilato çava che çah yune

se che ndedevah ye Dihvo vo, quenda ye ihyan, cuhche ye ihyan. Cah yune Pilato, ne chahn José quenda ye Dihvo vo. ³⁹Nicodemo, ihyan min che chahn ye vino chendihchero ye Dihvo vo ne, namin chahn ye nduco José, ne quenda ye ndico ndiche kilo nunedan che ndindah nduco mirra man, áloes man. ⁴⁰Ndedevah ihyan chahn Dihvo vo, ne chacotahme ye nunedan me tino, chahcotuma ye Dihvo vo nduhca costumbre yahn ihyan nación yahn Israel che rihche ye tenahn. ⁴¹Nino nan che nahn yah se Dihvo vo ne, va ama cuan nan che va yahn ndata. Min va ama yayan ra nan che nde ama tenahn metah conun ye. ⁴²Min chaconuhn ihyan chahn Dihvo vo yahn che nino ri, te a cuanan ro che rahtetuhno ihyan.

Ntuche Dihvo vo Jesucristo van tenahn

20 ¹Ro che ndeva ndate ne, chahn María yahn yan Magdala vateyan dahca, nan yayan nan che quenun Dihvo vo, ne cuahn che nda ye ne, a ndavi tu chahno che ndechendih chende yayan me. ²Tuhme conahn ye rano ye nan che quenun Simón Pedro nduco tama ihyan apóstol, ihyan min che ama din yahino Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Ndetendah ihyan Dihvo vo chete yayan, ne hua devano nuhn ti quenda ye ihyan.

³Ndetahno cuahn Pedro nduco ihyan apóstol che tama me nan yayan. ⁴Ama rano nduh che o ye cuahn ye, ate ihyan che tama me ne, tahque dito chano ye che co Pedro, ne tahque menan ca nda ye nan yayan me. ⁵Ndihchenun ye chete yayan me, ne ndihchero ye tino che chahcotuma ihyan Dihvo vo che chetave min, ate hua chenda ye. ⁶Numanahn min ne, nda Simón Pedro, ne chenda ye chete yayan me. Namin ndihchero ye tino chahn che chetave min. ⁷Avane ne, tino che chacotuma tin Dihvo vo ne, ndechetive, quendite ama lado. ⁸Tuhme chenda ihyan apóstol che tama me chete yayan, ne ndihchero ye nduhca che chi, ne chitahno ye. ⁹Ro min ne, metah conahn ihyan chahn che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs nduhca che va che ntuche Dihvo vo van tenahn. ¹⁰Chihno min ne, ndaconan ihyan apóstol chahn nan che chenun ye.

*Dihvo vo Jesucristo ne, chihnde ro ye
nan María yahn yan Magdala*

¹¹Numanahn min ne, ndaconan María, ne chihnde ye chihto yayan me, raco ye. Ura che raco ye ne, ndihchenun ye chete

yayan me, ¹²ne ndihchero ye o ángel chenun ye tino cua, vate ye nan che chacondihte ihyan Dihvo vo. Ama ye cuahn nan che chi nihno tin Dihvo vo, ne tama ye ne, cuahn ndiya cah ye. ¹³Tumerune ángel chahn ihyan:

—¿Deh cuande che reque ne?

Ndahconan María, ne rahn ye ri ye ángel chahn:

—Racó yahn che quenda ihyan Dihvé, ne hua devanó ti chengu ye ihyan.

¹⁴Cade chihno rahn ye chemin cuahn che ndaconan ye, ne ndihchero ye Dihvo vo che nti ye min, ate hua devano ye che ihyan min. ¹⁵Tuhme tumerune Dihvo vo ihyan, ne rahn ye:

—¿Deh cuande che reque ne? ¿Duh rinohn ne?

María ne, rahco ye te co sahn che redin cudado yahn ndata me, ne rahn ye:

—Ndete che ndih quenda ne Dihvé ne, cahma ne co ne u ti chengu ne ihyan, cava che cahñ quenguá ihyan.

¹⁶Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—¡María!

Ndaconan María, ne rahn ye devaco yahn ye, hebreo, ri ye Dihvo vo:

—¡Raboni! —che nahn cahma Ihyan Ricuahn.

¹⁷Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Hua nahn tah u, te metah nahn nan va Chidá. Tahque ndah ne, cuehn ngo ihyan apóstol yahn che nahñ nan va Chidá, ihyan min che Chida nchuhn man, Dendiohs yahn man, Dendiohs yahn ne man.

¹⁸Tuhme chahn María chego ye ihyan apóstol chahn che ndihchero ye Dihvo vo man, nduhca che rahn ye ri ye ihyan man.

Chihnde ro Dihvo vo Jesucristo nan ihyan apóstol yahn ye

¹⁹A ro min no cuahn che a chi man ne, ndi dama ihyan apóstol chahn, ne nenecahde ye vah nan che chenun ye yahn che vah ye sahn ndinan yahn ihyan nación yahn Israel. Ura min ne, adenan chenda Dihvo vo vah, chandi ye mendahn, ne rahn ye:

—Dendiohs din yahino ye nchuhn. Hua dehve rahco ne.

²⁰Chihno rahn Dihvo vo chemin ne, nahme ye tah ye nan che nchuh clavo man, ticua ye man, ihyan chahn, ne ama chi

yeno ye ndihchero ye ihyan. ²¹Ndaconan rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Dendiohs din yahino ye nchuhn. Hua dehve rahco ne.

Namin rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nduhca che dechuh Chidá u ne, namin dechuh nchuhn.

²²Tuhme tivenan ye ihyan chahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn. ²³Ndete che nchahco ne nunde yahn adecoduhno ihyan ne, a ndaca ye vederenchahco. Me ndete che hua ne, a hua ndaca ye.

***Tomás ne, chitahno ye che ntuche Dihvo vo
Jesucristo cuahn che ndihchero man ye ihyan***

²⁴Ama ihyan apóstol chahn che duche ye Tomás, ihyan min che ntahco ihyan che duche ye “Cuahche” ne, metah ye ro che nda Dihvo vo. ²⁵Cuahn che nta ye ne, rahn ihyan chenahn chahn ri ye ihyan:

—A ntuche Dihvo vo. A ndihchero nuhn ihyan.

Ate rahn Tomás ri ye ihyan chahn:

—Atenan che terún ndutitah yahvetah ye nan che nchuh clavo man, ticua ye nan che nchuh lanza man, tuhme cotahnó che a ntuche ye.

²⁶Chihno nine ro ne, nto dama tun ihyan apóstol chahn chete ama vah, ne ro min ne, nduco Tomás quenun ye min. Andahre ntude chendevah ne, chenda Dihvo vo chandi ye mendahn, ne rahn ye:

—Dendiohs din yahino ye nchuhn. Hua dehve rahco ne.

²⁷Tuhme rahn ye ri ye Tomás:

—Con dihchero yahvetah, ne cueteron ndutitah. Namin cueteron ndutitah ticuá. Cuitehne, che a ntuché. Hua o ndedecadine.

²⁸Tuhme rahn Tomás ri ye Dihvo vo:

—iNdi che Dihvé man, Dendiohs yahn man!

²⁹Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Tomás, man ne, ritehne yahn che ndihchero u. Ndah ro yahn ihyan che andahre hua rendihchero ye u, ate ritahno ye u.

Chirun caca cuh cava che cotahno ihyan Dihvo vo Jesucristo

³⁰Dihvo vo Jesucristo ne, ama ndeh nan ca vederihno din ye nan ihyan apóstol yahn ye che hua ndirun nan caca cuh.

³¹Me nducuahñ che ndirun ne, cava che cotahño nchuhn che Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyañ min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyañ iyehñse man, a ihyañ min che Daya Dendiohs man, ne nduco che cotahño ne ihyañ ne, ndevahn ne, cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro.

*Dihvo vo Jesucristo ne, nda ye nan chenun
ndache ihyañ apóstol yahn ye*

21 ¹Chihño min ne, nda Dihvo vo nan che chenun ihyañ apóstol yahn ye, chihto vine yahn Galilea nino yan Tiberias. Tuhca chi: ²Nto dama ihyañ apóstol chahn, Simón Pedro man, Tomás, ihyañ min che ntahco ihyañ che duche ye “Cuahche” man, Natanael yahn yan Caná, estado yahn Galilea man, nduh che o sahn daya Zebedéo man, nduco te o ihyañ apóstol man. ³Rahn Simón Pedro ri ye ihyañ chahn:

—Cahn cotah yahca.

Rahn ihyañ chahn ri ye ihyañ:

—Namin nuhn ne, cahn nuhn nduco ne.

Tuhme cuahn ye, ne chahtenun ye ama barco che va nan vine me, ate numa yan min ne, nde ama yahca hua chetah ye.

⁴Cuahn che a cochi ri dave ne, nda Dihvo vo chihto vine me, ate ihyañ apóstol chahn ne, hua nchanan ye che ihyañ min.

⁵Tuhme rahn ye ri ye ihyañ chahn:

—Nchuhn sahn cahya, ja hua ndaca ne nde ama yahca ne?

Ndahconan ihyañ chahn, ne rahn ye ri ye ihyañ:

—Nde ama te hua ndaca nuhn.

⁶Rahn ye ri ye ihyañ chahn:

—Cotihyon nchuhn yana yahn ne lado tah cuaco barco, ne ndaca ne ite.

Tihca din ihyañ chahn, ne cuahn che ndetendah ye yana me ne, nde hua richa ye che ama ndito yahca. ⁷Tuhme ama ihyañ apóstol, ihyañ min che ama din yahino Dihvo vo ihyañ ne, rahn ye ri ye Pedro:

—¡A Dihvo vo che nda ye tan!

Ndetahño che chihnevan Simón Pedro yahn Dihvo vo ne, ndonun ye tino menan yahn ye, ne ca nun ye van nune che cahn ye nan che va ye. ⁸Nan chenun ihyañ apóstol chenahn chahn nduco chihto vine ne, ri tenduh ama ciento metro. Chicahca ye barco me nde min, chihnda ye yana me, ndito

yahca. ⁹Cuahn che ndiquendah ye chete barco me ne, ndihchero ye che va ama vacoyahn, ama chenun nducoyahn, ne quendudo ama yahca nan nducoyahn me, riyuche te.

Namin va pan. ¹⁰Rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Te nchuhn neve yahca che cade chetah ne.

¹¹Chenda Simón Pedro chete barco me, ne chihnda ye yana me, ndetendah ye van nune. Chenun deman yahca rahte, ri ama ciento quenán o raco ndiche ino te. Andahre ama yahn te, ate hua chendan yana me. ¹²Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan chahn:

—Cochi nchuhn, cahdino ne.

Ihyan apóstol chahn ne, a devano ye che Dihvo vo, ne chemin che nde hua chihquino ye tumerune ye ihyan duh ihyan ye. ¹³Chahn nda Dihvo vo, ne chetah ye pan me man, yahca me man, ne cah ye, cheh ihyan chahn.

¹⁴A ro min chi ino yune che chendihchero Dihvo vo ihyan apóstol yahn ye cuahn che a ntuche ye van tenahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, yahve ye Simón Pedro

¹⁵Cuahn che a chihno cahdino ihyan chahn ne, tumerune Dihvo vo Pedro:

—Simón, daya Jonás, ¿a tahque yahine u che co ihyan chuhn ne?

Ndahconan Simón Pedro yahn ye:

—Taca hua, Dihvé. Yahinó ndih. A man ne devano ne.

Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Tuhme ne, codin cudado ihyan yahn.

¹⁶Ndaconan tumerune ye ihyan, chi o yune:

—Simón, daya Jonás, ¿a yahine u ne?

Ndahconan Pedro yahn ye:

—Taca hua, Dihvé. Yahinó ndih. A man ne devano ne.

Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Tuhme ne, codin cudado ihyan yahn.

¹⁷Ndaconan tumerune ye ihyan, chi ino yune:

—Simón, daya Jonás, ¿a yahine u ne?

Nducote a nde ino yune che tumerune ye Pedro ndete che a yahino ye ihyan ne, chi ndache ye, ne rahn ye:

—Dihvé, a man ne devano ne nducuah. A devano ne che yahinó ndih.

Rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Tuhme ne, codin cudado ihyan yáhn. ¹⁸Cuaco rahn rí di te cuahn che decahya di ne, rendonon man tino yehn, ne rehn ti che nahn cahn. Ate cuahn che a co ndico di ne, ntah reche, ne tama ca ihyan ntiyon ye tino yehn di, ne quenda ye di nan che hua nahn cahn.

¹⁹Che tihca rahn Dihvo vo ri ye Pedro ne, conahn nduhca che va che cahco mendahn ye ihyan nan ntiyon yahn Dendiohs, cahno se ihyan. Tuhme rahn Dihvo vo ri ye Pedro:
—¡Cuindoque u!

²⁰Ura che cuahn ye ne, ndaconan Pedro, ne ndihchero ye che cuahn nduco ihyan apóstol min che ama din yahino Dihvo vo, ihyan min che dama chihnde ye nduco Dihvo vo cuahn che cheh vino ye me, ne tumerune ye duh che ndihcue ndeh ihyan. ²¹Tuhme tumerune Pedro Dihvo vo:

—Dihvé, me ihyan tih ne, ¿deh co yahn ye ne?

²²Ndahconan Dihvo vo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Ndete che u nahn che conan ye iyehense nde ro che ndaconan chí ne, di ne, hua cuande yehn chemin. Cuindoque u.

²³Chemin che chihnde ndudo van dihno vo che ihyan apóstol min ne, hua nda ro che coh ye. Ate Dihvo vo ne, ndiyu che rahn ye che hua coh ihyan min, te rahn ye te ndete che nahn ye che conan ihyan min nde ro che chi tun ye ne, hua cuande yahn Pedro chemin.

²⁴A ihyan apóstol min che dirun ye caca cuh, ne a devano vo che nducuahn che dirun ye ne, cuaco.

²⁵Ama ndeh nan ca dehtenduh che din Dihvo vo Jesucristo. Ndete che corun queri ama nan dehtenduh che din ye ne, rahco te cuto libro numachahte iyehense, nde hua tuno nan che conun. Tihca chi.

NTIYON CHE DIN IHYAN APOSTOL

---

*Nda Vaco Ndah yahn Dendiohs nduhca
che a necah ye ndudo yahn ye*

1 ¹Ndih Teófilo che yahinó ndih, nan caca che dendáh menan ne, a dirún ama ndeh nan dehtenduh che din Dihvo vo Jesucristo man, che chicuahn ye man, ²nde nda ro che conahn ye vahchetero. Cuahn che ametah nahn ye vahchetero ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, cah ye ntiyon che va che din ihyan apóstol yahn ye che a tendah nun ye. ³Adiva che chihno se Dihvo vo ne, ntuche ye, ne man ye nda ye ndeh yune, chinduco ye ihyan chahn chete che o raco ro. Nduco chemin ne, chenahn ihyan chahn te cuaco che quenduche ye, ne cah cuande ye ihyan chahn yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ⁴Cuahn che nduco ca ye ihyan apóstol chahn ne, rahn ye ri ye ihyan: —Hua ndaca nchuhn yan Jerusalén. Conan rino ne nde nda ro che conahn che ndihco cade Dendiohs Chida che co Vaco Ndah yahn ye. A yahn chemin che renté nduco ne nde ro menan. ⁵Cuaco te Juan ne, chehdene ye ihyan, ate nchuhn ne, cuihno neve ro ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn.

Conahn Dihvo vo Jesucristo vahchetero

⁶Tahn min cuahn che ndidama ihyan chahn ne, tumerune ye Dihvo vo:

—Dihve nuhn, ja man ro cuh che ndahco cade ne che cahcantiyon man nación yahn Israel ne?

⁷Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Hua cuande yahn nchuhn che cadino ne deh ro, o deh ura che conahn che man Dendiohs Chida a ndihco cade ye. ⁸Ate chu che cuande yahn ne. Cuahn che co Vaco Ndah yahn Dendiohs, conun nchuhn ne, conan cuma ne vederihquentiyon. Tuhme cuacotuhn ne ndudo yahn yan Jerusalen man, numacuahn estado yahn Judea man, naci6n yahn Samaria man, nde numachahte iyehense.

⁹Chihno rahn Dihvo vo chemin ne, nahn min che rendihchero ihyan chahn ne, condā ye vahchetero. Tuhme quendihco ama man, ne chehnan ihyan chahn ihyan.

¹⁰Numanahn che vatendi ca ye, rihno ye che condā Dihvo vo nan ro ne, adenān ndā o ángel, chenun ye tino cua. ¹¹Rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn, sahn Galilea, ¿dehco che rihno cuahn nan ro ne? Man Dihvo vo che ndāca ye van nchuhn, din Dendiohs che conahn ye vahchetero ne, nduhca che ndihchero ne che conahn ye, tihca ndaconan chi tun ye.

***Tendahnun ye Matías cava che co ye
apóstol, conan ye menun Judas***

¹²Chihno min ne, ndāca ihyan chahn min nan che duche Cuete Olivo, ne conahn ye yan Jerusalen. Nino yune min, nuhneva che nihnde cade nan ley yahn Dendiohs che co caca ihyan ro che rahte tuhno ye. ¹³Cuahn che ntā ihyan chahn viyan me ne, chenda ye ama vah, cocha ye nan o cuahto, cuarto nan che rahtenun ye. Van ihyan chahn ne, nduco Pedro man, Jacobo man, Juan man, Andrés man, Felipe man, Tomás man, Bartolomé man, Mateo man, Jacobo, che daya Alfeo man, Simón Zelote man, Judas, che dihno Jacobo man. ¹⁴Ro ro ne, rendo dama nducoyaca ihyan chahn nduco dihno Dihvo vo man, chaco ye, María man, yahn ca ihyan ndahta man, revah ye.

¹⁵Ama ro min ne, chandi Pedro nan ihyan che ritahno ye Dihvo vo, che ri ye tenduh ama ciento quenān ndico, ne cahndudo ye:

¹⁶—Nchuhn dihnó, a va che conahn ndudo che din Vaco Ndah yahn Dendiohs che dirun David yahn Judas, che quendahnān se yahn sahn che din se preso Dihvo vo. ¹⁷Sahn

min ne, chi cuande se v̄an nuhn, din se ntiyon nduco nuhn.

¹⁸Tume che nd̄aca se yahn nunde yahn se ne, ca ̄ama ndi yahn. Chihno min ne, chend̄ah se, denderen se, ne chendan se, chihno chetuhn rehte se ndiyahn. ¹⁹Cuahn che checadino ihyan ȳan Jerusalén yahn chemin ne, chaconahn ye che duche yahn min, Acéldama, dev̄aco yahn ye, che nahn cahma Yahn Yahn Yun. ²⁰A ndirun n̄an libro yahn Salmo tuhca:

Cuhnde man v̄aco se.

Nde ̄ama ihyan hua conun ye min.

Namin a ndirun:

Conan t̄ama ihyan menun se, ndond̄a t̄ah ye ntiyon che quenan cuma se.

²¹'Chemin che ̄ama cha ihyan che namin chinduco ye Dihvo vo numacuahn ro che quechica ye, ²²nde ro che chehdenune Jūan ihyan, nde nd̄a ro che din Dendiohs che conahn ye vahchetero ne, va che co cuande ye v̄an nuhn, çava che cuacotuhn ye ndudo yahn che a ntuche Dihvo vo.

²³Ntihyon ȳan ihyan chahn o ihyan. ̄Ama ye ne, José Barsabás, che namin duche ye Justo, ne t̄ama ye ne, Matías.

²⁴Tuhme cov̄ah nducoȳaca ye:

—Dihve nuhn, a ndih che rendihche ne chedave yahn nducoȳaca ihyan. Conahma ne nuhn cha ihyan che o chuhn, nahn ne ²⁵che co ye apóstol, conan ye menun Judas, din ye ntiyon che denda se, din nunde yahn se, te a cuahn se n̄an che redin yahn che conun se.

²⁶Tuhme din ihyan chahn sortear, ne quend̄ah yahn Matías che co ye apóstol, co cuande ye v̄an ihyan che ndichiama chahn.

Chiya Vaco Ndah yahn Dendiohs

2 ¹Cuahn che nd̄a vihco Pentecostés ne, nto dama ihyan apóstol nduco nducoȳaca ihyan chahn che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²Aden̄an chahco chine n̄an ro nduhca yuhne t̄an che ̄ama rano, ne chito chete vah n̄an che chenun ye. ³Ndihchero ye che deca ro ruchiyahn ro chetuhn, ne chiya tin queri ̄ama ye. ⁴Tuhme quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nducoȳaca ihyan chahn, din che r̄ahn ye t̄ama te o n̄an dev̄aco.

⁵̄Ama yahn ihyan nd̄ata yahn Israel che redinahn ye che nihnde cade n̄an ley yahn Dendiohs ne, chica ye numachahte

iyehñse, ne chenán ye yān Jerusalén ro min. ⁶Cuahn che chihñevan ye che chine ne, ndo dāma ye, ne āma rahn ino ye, te queri āma ye ne, chihñevan ye devāco yahn mān ye che rente ihyān che chenun ye chete vah. ⁷Āma rahn ino ihyān chahn, ne rāhn ye vān mān ye nduco vih:

—¿A ndiyu ihyān Galilea nducoyāca ihyān sih che tihcā rente ye? ⁸¿Tācā che rente ye devāco yahn queri āma vo che rente vo yān vāco vo? ⁹Vān nducoyāco vo ne, nduco ihyān yāhn yahn Partia mān, Media mān, Elam mān, Mesopotamia mān, Judea mān, Capadocia mān, Ponto mān, Asia mān, ¹⁰Frigia mān, Panfilia mān, Egipto mān, Africa che nde tahque yahn ca va che co yān Cirene mān. Namin nduco ihyān yān Roma mān. Nāhn vo ne, ihyān nāción yahn Israel, ne nāhn vo ne, ihyān tāma nāción che ritahno vo dāma nduco ye. ¹¹Namin nduco ihyān yāhn yahn Creta mān, Arabia mān. Rahndudo ihyān sih ndudo yahn vederihno che redin Dendiohs, rihñevan queri āma vo devāco yahn mān vo.

¹²Āma rahn ino nducoyāca ye, ne tumerune vih ye:

—¿Deh conahn che tihcā ri ne?

¹³Ate nāhn ihyān chahn ne, duche rino ye, ne rāhn ye:

—Coh ihyān sih, ne chemin che tihcā redin ye.

Cahndudo Pedro

¹⁴Tuhme necuandi Pedro nduco ihyān apóstol che ndichiamā chahn, ne cahndudo ye:

—Nchuhn, ihyān nāción yahn Israel nduco nducoyāca ne che vate ne yān Jerusalén, cua cuande ne mān, cuihcovan ndah ne che cahmā mān. ¹⁵Hua dehve coh nuhn nduhcā che rāhn nchuhn, te meniyon ne, comān rahco nun vatiyān. ¹⁶Che rendihchero nchuhn ne, a yahn chemin che dirun ihyān profeta Joel tuhcā:

¹⁷Rāhn Dendiohs: “Cuahn che a nahn tuno ro che conahn che a ndihco cadé ne,

dechúh Vacó, cava che conun ihyān iyehñse.

Daya nchuhn ne, cuahndudo ye ndudo yáhn mān,

ihyān decahya ne, ndihchero ye vederihno vān yahnde yahn ye mān,

ihyān ndico ne, cahno ye mān.

¹⁸Ro min ne, dechúh Vacó cava che conun ihyān che redin ye ntiyon yáhn, ne cuahndudo ye ndudo yáhn.

¹⁹ Nān ro mān, ndiyahn mān, dín vederihno, ne cuhnde ro
yun mān, yahn mān, yahme mān.

²⁰ U che Dihve nducoyaca ihyan ne, cuahn che ametah nda ro
che techecade ne,

nān yahn ne, co man,
ne iyo ne, ndo nduhca yun.

Ro min ne, ro che ama yudo, ro che cahco ró che ama
chahte vederihquentiyon yahn.

²¹ Tuhme nducoyaca ihyan che cuah ye u che Dihve ye ne,
ndedevahn ihyan.”

²² Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, cuihcovan ndah ne
che cahmá: Dendiohs ne, dechuh ye Jesús yahn yan Nazaret
van nchuhn, ne mān nchuhn devano cuaco ne, te numacuahn
vederihquentiyon yahn Dendiohs, din ye vederihno, ndihchero
ne. ²³ Cuahn che nda ye tah nchuhn ne, nduhca che a ndihco
cade Dendiohs nde ro menan ne, din nchuhn preso ihyan,
necah ne ihyan tah sahn nunde. Nahn yah se ihyan, ne chihno
se ihyan nduhca che nahn ne. ²⁴ Ate ndedetuhche Dendiohs
ihyan, chehnevi ye ihyan tah vederih, te hua co che ndahco
ndiya vederih ihyan. ²⁵ Hua co che conan ye tah vederih cuahn
dama, te a yahn ye che dirun David tuhca:

Dihvé, cuahn dama rendihché ndih che nduco ne u.

Quenan ne lado tah cuacó, cava che hua dihya nun inó co.

²⁶ Chemin che chi yenó, ne ndevá yavenan ne numacuahn
vedeyeno.

Recáh vedechahtino chedave yahn,

²⁷ te u che yahino ne ne, hua cahcomān ne u van tenahn,
nde hua cuahnecon ne che conún chete yayan cuahn
dama, cha u.

²⁸ Tihyon yune ne u nduhca che ndahca conán nan ne.

Ama yenó yahn che nduco ne u.

²⁹ Nchuhn dihnó, cuaco te chih indihthe yuhn vo David mān,
che chehche ye mān, che va yayan yahn ye nde meniyan mān.

³⁰ Ihyan min ne, profeta ye, ne numacuahn vedeyudo ne, cah
Dendiohs ndudo yahn ye che van ndata yahn ye ne, quenda
ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan
iyehense, nuhnde tah ye vederihquentiyon yahn ye. ³¹ David ne,
anduhneca ndete che ndihchero ye che ntuche ihyan min che
a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense, ne chemin

che dirun ye che hua conun ihyān min vān tenāhn mān, che hua chā ye mān. ³²Mān ne, Dendiohs ne, a ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo, ne nuhn ne, devano cuāco nuhn yahn. ³³Nducote ndedetuhche Dendiohs Chida ihyān min numacuahn vederihquentiyon yahn ye mān, nducote dinahn ye ndudo che necāh ye che dechuh ye Vaco Ndah yahn ye mān ne, chemin che redin ihyān min vederihno che rendihchero nchuhn mān, rihnevan ne mān. ³⁴A yahn ihyān min che ndā ye vahchetero che dirun David tuhca, ndiyu yahn mān ye:

Dihve Dendiohs ne, rāhn ye ri ye Dihvé:

“Cuihnde muhn lādo tāh cuācō,

³⁵numanahn che ndāhco ndiyá ihyān che hua ri rendihche ye di, ndeva ye yavenan.”

³⁶Nducote tihca ne, codevano cuāco nducoyāca ihyān naciōn yahn Israel te a Jesús, ihyān min che nahn yah nchuhn ne, ndāhco Dendiohs vederihquentiyon tāh ye che ndedevahn ye ihyān iyehnse mān, che co ye Dihve nducoyāca ihyān mān.

³⁷Cuahn che chihnevan ihyān chahn che tihca cahndudo Pedro ne, āma chi rān ye, ne tumerune ye Pedro nduco ihyān apóstol chenāhn chahn:

—Dihno nuhn, ¿deh va che din nuhn mān ne?

³⁸Ndahconan Pedro, ne rāhn ye ri ye ihyān:

—Queri āma nchuhn, cuento ino ne nunde yahn ne, ne cuah ne Dihvo vo Jesucristo, cuedenune ne, cāva che nchahco Dendiohs nunde yahn ne, ne din ye che conun Vaco Ndah yahn ye nchuhn. ³⁹Tihca, te a necāh Dihvo vo Dendiohs ndudo min cāva nducoyāca ihyān che tendāhnun ye, nchuhn mān, dāya ne mān, ndāta yahn ne mān.

⁴⁰Cuahn che chihno cahndudo Pedro ndudo cuh nduco ndeh nān ca ndudo che tuhchan ne, yahve ye ihyān chahn, ne rāhn ye:

—Cuendedevahn ne nchuhn vān ihyān nunde che vate ye mān ro cuh.

⁴¹Tuhme ihyān che nevahnevan ye ndudo yahn ye ne, chedenune ye, ne ro min ne, tenduh ino mil ihyān chitahno ye Dihvo vo, chinduco ye ihyān chahn. ⁴²Nducoyāca ye ne, riquendi ye che ricuahn ihyān apóstol chahn, ne rendo dāma ye nduco vih mān, revāh ye mān, rendeh ye pān nduhca che chihquentiyon Dihvo vo mān.

Nduhca che redin ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁴³Ama rahn ino nducoyaca ihyan yan, te ama redin ihyan apóstol chahn vederihno. ⁴⁴Nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ama no vederendedecadino yahn ye nduco vih, ne rihco mendahn ye dehtenduh yahn ye cava nducoyaca ye. ⁴⁵Cuahn che va vederetahn yahn combiero yahn ye ne, rendihcue ye yahn yahn ye man, dehtenduh yahn ye man, ne recah ye tume me queri ama ihyan chahn tunoca va vederetahn yahn ye. ⁴⁶Ro ro rendo dama ye yaco chahte, ne ndevaco ye ne, reh ye nduco vih, ne rendeh ye pan nduhca che chihquentiyon Dihvo vo. Chenan cuma ye vedeyeno man, vedenecon man. ⁴⁷Rendeva ye yavenan Dendiohs numacuahn vedeyeno, ne ndahca chenan ye nan nducoyaca ihyan. Ro ro ne, rendedevahn Dihvo vo Dendiohs ihyan, rinduco ye ihyan chahn.

Ndoyahn ama sahn che neneva doh cah se

3 ¹Ama ro nan rahco ino a chino, ura che revah ihyan ne, cuahn Pedro nduco Juan yaco chahte. ²Ama chende yaco me ne, duche Hermosa, ne ama sahn che neneva doh cah se nde ro che chihndeyan se ne, va se min. Ro ro riquenda ihyan sahn, ne min rihco ye sahn cava che caça se ihyan che renda ye yaco che din ye vedevahino nduco se. ³Cuahn che ndihchero se Pedro nduco Juan che nda ye chende yaco me ne, chica se che din ye vedevahino nduco se. ⁴Ndihchero ihyan chahn sahn, ne rahn Pedro ri ye sahn:

—Condihchero nuhn.

⁵Sahn min ne, va yan se, rendihchero se ihyan, te rahco se te cah ye tume sahn. ⁶Ate rahn Pedro ri ye sahn:

—Metah diyahnguan yahn, nde hua ne diyahngua, ate co conan di. Nduco vederihquentiyon yahn Jesucristo yahn yan Nazaret, cuenecuen, ne cuique.

⁷Chetah Pedro tah cuaco se, ndedecuan ye sahn, ne ndetahn nuhnde cava dandocah se, ne ndo cuaco cah se.

⁸Tuhme nde tuno ca yaco se, canan rica se. Chenda se chete yaco nduco ihyan chahn, ra yaco se che yeno se man, rendeva se yavenan Dendiohs numacuahn vedeyeno man. ⁹Nducoyaca ihyan che chenun ye min ne, ndihche ye che rica se man,

chihnevan ye che rendeva se yavenan Dendiohs man, ¹⁰ne ama rahn ino ye man, redihya ye ri man, yahn vederihno me, te a rendihche ye te a sahn min che rihnde se chende yaco Hermosa, rica se che din ihyan vedevahino nduco se.

Cahndudo Pedro man corredor che duche Salomón

¹¹Sahn che a ndoyahn me ne, nda ca se tah Pedro man, Juan man, chenun ye man corredor che duche Salomón. Nducote ama rahn ino ihyan che chenun ye chete yaco ne, aderano ye, ndo dama ye min. ¹²Cuahn che ndihchero Pedro che ama chito ihyan min ne, cahndudo ye:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, ¿dehco che ama rahn ino ne? ¿Dehco che ama rendihchero ne nuhn? ¿A rahco ne che nduco vederihquentiyon yahn man nuhn, o che ama ndah ihyan nuhn, din nuhn che ndoyahn sahnghuh? ¹³Hua, te Dendiohs yahn indihche yuhn vo Abraham man, Isaac man, Jacob man ne, a ihyan min che din ye vederihno cuh, cava che ndeva ye yavenan daya ye Jesucristo che necah nchuhn tah Pilato. Pilato ne, nahn ntahte ye ihyan, ate nchuhn ne, hua cahnecon ne. ¹⁴Ndotenan che caca nchuhn che ntahte ye ihyan min che ndah ye nan Dendiohs ne, chica ne che ntahte ye ama sahn rihno ihyan. ¹⁵Tihca chihno nchuhn ihyan min che quenana cuma ye vederihquentiyon che din ye che cuahtenan ihyan vahchetero numacuahn ro. Ate Dendiohs ne, ndedetuhche ye ihyan van tenahn, ne yahn chemin ne, nuhn devano cuaco nuhn. ¹⁶Nduco vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ndoyahn sahnghuh che a ntihche nchuhn sahn, te chitahno se ihyan. Chitahno se ihyan, ne chemin che ndoyahn se nduhca che rendihchero ne. ¹⁷Nchuhn dihno, u devano te van vedetundo yahn ne nduco ihyan ndinan yahn ne, chihno ne Dihvo vo. ¹⁸Ate nde ro menan me ne, a ndihco cade Dendiohs che va che chuhrihn ihyan min yahn ye che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense. Yahn chemin ne, a dirun ihyan profeta, ne tihca chinahn. ¹⁹Man ne, cuento ino nchuhn nunde yahn ne man, cuah ne Dendiohs man, cava che nchahco ye yahn ne man, din ye che cuahte dihn chedave yahn ne man, necah yan ye chedave yahn ne man. ²⁰Va che dechuh tun ye Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye nchuhn. ²¹Ate man ro cuh ne, va

che conan ca ye vahchetero nde nda ro che cuihno ndahco cade Dendiohs nducuahn, nduhca che cah ye ndudo yahn ye, dirun ihyan profeta ndah yahn ye a rahn me. ²²A chinahn nduhca che rahn Moisés ri ye indihthe yuhn vo tuhca: “Dihvo vo Dendiohs ne, tendah nun ye ama ihyan profeta van ndata yahn nchuhn nduhca che tendah nun ye u. Codinahn ne nducuahn che cahma ihyan min, ²³te nducoyaca ihyan che hua dinahn ye che cahma ye ne, conda ye van ihyan naci3n yuhn vo.”

²⁴Nducoyaca ihyan profeta, nde Samuel, nde nducoyaca ye che chahte ye adiva ne, namin dirun ye yahn ro cuh. ²⁵A cava nchuhn che dirun ihyan chahn, ne che ndah yahn ne che nte cade Dendiohs nduco ihyan ndico yuhn vo nduhca che cah ye ndudo yahn ye Abraham tuhca: “Cava ihyan, ndata yehn, d3n che ndah nduco nducoyaca ihyan iyehense.” ²⁶Cuahn che a ndedetuhche Dendiohs Daya ye ne, menan vih ca dechuh ye ihyan van nchuhn, cava che din ye che ndah nduco ne, ne cahcoman ne nunde yahn ne.

Sahn intiyahn ne, din se preso Pedro man, Juan man

4 ¹Nde ametah cuihno cuahndudo Pedro man, Juan man, cuahn che nda chidocuyan ndinan chahn man, sahn saduceo man, sahn ndinan yahn polic3a che redin se cudado yaco man. ²Yudo ri yahn sahn chahn yahn che Pedro nduco Juan ne, ricuahn ye ihyan yan che a ntuche Dihvo vo Jesucristo, ne chemin che va che ntuche tenahn. ³Tuhme quenda se ihyan chahn, chih se ihyan vacoyahn nde tama ro me, te ura min ne, a chino. ⁴Ate yahn ihyan che chihnevan ye che ricuahn ihyan chahn ne, chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne ihyan chahn nduco ihyan che a chitahno ye Dihvo vo nde ro menan me ne, ri ye tenduh uhn mil che deman ihyan chahn.

⁵Tama ro me ne, min yan Jerusal3n ndo dama nducoyaca sahn ndinan yahn naci3n yahn Israel man, sahn intiyahn man, sahn devano ley che dirun Moisés man. ⁶Namin nduco An3s, chidocuyan che tahque ndinan man, Caif3s man, Juan man, Alejandro man, nducoyaca ihyan che ndata yahn chidocuyan ndinan chahn man. ⁷Tuhme tahve sahn chahn che ngua Pedro man, Juan man, chahtendi ye mendahn, ne chiquerune se ihyan:

—¿Duh te nchuhn vederihquentiyon che redin ne dehtenduh che tihchan ne?

⁸Tuhme numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, ndahconan Pedro, ne rahn ye ri ye sahn:

—Nchuhn, sahn ndinan man, sahn intiyahn yahn nación yuhn vo man, ⁹man che riquerune ne yahn vederihno che chinahn nduco sahnguh che nenevadoh cah se man, taça chi che ndoyahn se man, ¹⁰cahma nuhn nan nchuhn cava che codevano nducoyaca ihyan nación yuhn vo. Sahnguh che nti se muhn nan nducoyaca nchuhn ne, a ntoyahn se nduco vederihquentiyon yahn Jesucristo yahn yan Nazaret. A ihyan min che nahn yah nchuhn, ate Dendiohs ne, ndedetuhche ye ihyan van tenahn. ¹¹Nduhca sahn rahto vah che chacondah se tu che tahque cochihve yahn se ne, tihchan nchuhn, te hua nevahnecun ne ihyan min. ¹²Nde ama ihyan hua co ndedevahn ye uvo, te atenah ihyan min che va tah ye vederihquentiyon che ndedevahn ye ihyan iyehense.

¹³Cuahn che ndihche sahn ndinan chahn che hua vah Pedro man, Juan man, che rente ye numa ino ye ne, nducote a devano se te ihyan chahn ne, ndata yahn ihyan chevah ihyan man, hua devano ye caca man ne, ama cuahn ino se, ne tumacadino se che chinduco ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁴Avane ne, sahn che ndoyahn me ne, min nti se nduco ihyan chahn. Chemin che nde nan che cahma sahn ndinan chahn metah. ¹⁵Tuhme chihquentiyon se che ndiquendah vah ihyan chahn, numanahn che nte cade se nduco vih. ¹⁶Rahn se:

—¿Deh din vo nduco sahn chuhn ne?, te nducoyaca ihyan che vate ye yan Jerusalén, a devano ye yahn vederihno me, ne hua co cahma vo che hua cuaco. ¹⁷Man ne, cava che hua quendi cotuhn ndudo yahn vederihno me ne, nahn dihyo vo sahn, ne ametah quendi se cahma se nduco nde ama ihyan yahn vederihquentiyon yahn Jesús min.

¹⁸Tuhme cah sahn ndinan chahn ihyan, ne chihquentiyon se che ametah quendi ye cacuahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo. ¹⁹Ate ndahconan ihyan chahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Condedecadino man nchuhn. Nan Dendiohs ne, za ndahca che hua dinahn nuhn che rihquentiyon ye, cava che dinahn nuhn yahn ne ne? ²⁰Va che dinahn nuhn yahn Dendiohs, te

yahn nducuahn che ndihchero nuhn man, chihnevan nuhn man ne, va che cahma nuhn.

²¹Tuhme nahn dihya sahn ndinan chahn ihyan, ne ndedechuh se ihyan, conahn ye. Hua chihquino se din se castigo ihyan yahn che rendeva nducoyaca ihyan yan yavenan Dendiohs yahn vederihno che chinahn. ²²Sahn che chinahn vederihno nduco me, ndoyahn se ne, a ri se nchuh o raco nduyo.

Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, chica ye che cah Dendiohs vedechahtino ihyan

²³Pedro nduco Juan ne, cuahn che ndaca ye nan chidocuyan ndinan chahn man, sahn intiyahn chahn man ne, conahn ye nan che chenun combiero yahn ye, ne necah cuande ye ihyan nducuahn che rahn se ri se ihyan. ²⁴Chihno necah cuande ye ihyan ne, covah nducoyaca ye tuhca:

—Dihve nuhn, Dendiohs, ndih che dendah ne nan ro man, iyehse man, nuniyahn man, nducuahn che va man.

²⁵Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ne ne, cah cuande ne ihyan yahn ne David, ne dirun ye tuhca:

¿Dehco che rendedecadino ihyan nación yahn Israel yahn dehtenduh che hua cochihve?

¿Dehco che renecuan ihyan nación chenahn, ri tan ye nduco Dendiohs?

²⁶Nducoyaca rey che vate ye iyehse ne, necuan ye, ne nducoyaca ihyan che rihquentiyon ye ne, ndo dama ye, cava che cuhma ye nduco Dihvo vo Dendiohs man, ihyan yahn ye che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehse man.

²⁷Tihca chinahn, te muhn yan cuh ne, ndo dama Herodes man, Poncio Pilato man, sahn nación yahn Israel man, sahn nación chenahn man, cava che chihno se Daya Ndah yahn ne, Jesucristo, ihyan min che ndahco ne vederihquentiyon tah ye.

²⁸Nduco tihca chenun cah nducuahn che a ndihco cade ne.

²⁹Dihve nuhn, man ne, condihche ne nduhca che renahn dihya sahn sih nuhn. Cuete ne vedechahtino nuhn cava che numa ino nuhn cuahndudo nuhn Ndudo yahn ne. ³⁰Numacuahn vederihquentiyon yahn ne ne, codin ne che ndoyahn ihyan cah man, che cuhnde ro vederihno man, che cuande yahn Daya Ndah yahn ne, Jesucristo.

³¹Cuahn che chihno covah ihyan chahn ne, nuhn yahñ nan che chenun ye. Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, quenun nducoyaca ye, ne rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs numa ino ye.

Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, va mendahn dehtenduh yahn ye cava nducoyaca ye

³²Nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ama no vederendedecadino yahn ye nduco vih. Nde ama ye ne, hua rihco vih ye dehtenduh yahn ye, te ndihco mendahn ye cava nducoyaca ye. ³³Numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs rahndudo ihyan apóstol chahn che ntuche Dihvo vo Jesucristo, ne ama rinan Dendiohs nducoyaca ihyan chahn, redin ye che chenun cuma ye vedeyahino nduco vih. ³⁴Nde ama ihyan chahn ne, hua rindanan dehtenduh che nahn ye, te ihyan che va yahñ yahn ye man, o vah yahn ye man ne, rendihcue ye, ne riquenda ye tume me, ³⁵renecah ye ihyan apóstol chahn cava che recah ihyan chahn queri ama ihyan tunoca vederetahn yahn ye. ³⁶Tihca din ama ihyan, yahn yahn Chipre, che duche ye José, ndata yahn chidocuyan Levita. Ihyan apóstol ne, chaconahn ye che duche ye Bernabé, che nahn cahma ihyan che renecah yan ye chedave yahn ihyan. ³⁷Ihyan min ne, ndihcue ye ama yahñ yahn ye, ne necah ye tume me ihyan apóstol chahn.

Nunde yahn Ananías nduco Safira

5 ¹Ate hua tihca din ama sahn che duche se Ananías nduco ndahña yahn se Safira. Namin ndihcue se ama yahñ yahn se, ²ne chihco vih se tah tume yahn. Quenda se tume chenahn me, din ca se che a nducuahn, ne necah se ihyan apóstol chahn. Tahn ndahña yahn se ne, a devano te chemin. ³Tuhme rahn Pedro ri ye sahn:

—Ananías, ¿dehco che dinehn che chinun chundah di ne?, te nahn cahncheh Vaco Ndah yahn Dendiohs, chihco vih tah tume yahn yahñ che ndihcue. ⁴Nde ama ihyan hua din ye fuerza di cava che ndihcue yahñ yehn, nde huane che checo tume che ca yahn muhn. ¿Dehco che tihca ndedecadine?, te nunde yahn vederihncheh yehn ne, quendihque nan Dendiohs, ndiyu deman nan ihyan.

⁵Cuahn che chihnevan Ananías ndudo cuh ne, chendāh se, ne chih se. Nducoyāca ihyan che checadino ye che tihcā chi ne, āma dihya ye chi. ⁶Ndā āma o sahn decahya, ne chahcotuma se tino sahn, quenda se sahn, chihche se sahn.

⁷Chihno tenduh ino ura ne, ndā tañh ndahta me, nde hua devano te deh che chi. ⁸Tumerune Pedro tañh:

—¿A cuāco che tuhva tume ca nchuhn yahn yañh yahn ne ne?

Ndahconan te:

—Cuāco. Nduco tihva.

⁹Tuhme rañh Pedro ri ye tañh:

—¿Dehco che tihcā din nchuhn, che ntuhno ne cava che tumarande ne Vaco Ndah yahn Dihvo vo Dendiohs? A tañh cuenchi sahn che chahn se chihche se inchahn. Mañh ne, namin quenda se di, cuhche se di.

¹⁰Ndetāhno chendāh tañh min, ne chih te nañh Pedro. Cuahn che ntā sahn decahya chahn ne, a ndih te, ne quenda se tañh chihche se tañh dāma nduco inchāhñ te. ¹¹Nducoyāca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, nde ihyan chenāhñ ne, checadino ye che tihcā chi, ne āma dihya ye chi.

Ama din ihyan apóstol vederihno

¹²Āma redin ihyan apóstol vederihno nañh ihyan, ne nducoyāca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, rendo dāma ye yaço chahte, mañh corredor che duche Salomón.

¹³Ihyan yañh ne, āma renevahneacun ye ihyan chahn, ne andahre vahino ye, condā vañh ye min, ¹⁴ate āma yañh ye, nde ndahta, nde chāhñ ye, chitahno ye Dihvo vo, ne chinduco ye ihyan chahn. ¹⁵Quendi tihcā nde ndā ro cuahn che āma riquenda ihyan ihyan cah yahn ye nduco yundo, rentāve ye chihto yune, cava che cuahn che chuh Pedro ne, amare dāhno ye conan āma o ihyan chahn. ¹⁶Namin rica ihyan yañh che nino, rendā ye yañh Jerusalén, nda ye ihyan cah yahn ye nduco ihyan che chenun vaco chihngā ihyan, ne ihyan cah chahn ne, rendoyahn ye, ne ihyan che chenun vaco chihngā ihyan ne, rendiquendāh.

Din se preso Pedro mañh, Juān mañh

¹⁷Tuhme chidocuyāñh che tahque ndinañh nduco sañh saduceo che rinduco se ihyan ne, chi tañh se, din vedeve. ¹⁸Din se preso

ihyan apóstol chahn, ne chih se ihyan vacoyahn. ¹⁹Ate ama ángel yahn Dendiohs ne, nahne ye vacoyahn me vino, ne ndetendah ye ihyan chahn, ne rahn ye ri ye ihyan:

²⁰—Cuahn nchuhn chete yaco chahte, cuahndudo ne nan ihyan vederihquentiyon che rendahcorun Dendiohs ihyan, rendedevahn ye ihyan.

²¹Dinahn ihyan chahn, ne tama ro tiyan ndita ne, chenda ye chete yaco me, cahndudo ye.

Numanahmin ne, chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn che rinduco se ihyan ne, nedin dama ye nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel man, sahn intiyahn man. Tuhme tahve ye che chehua ihyan apóstol che chenun ye vacoyahn. ²²Ate cuahn che nda sahn policia vacoyahn me ne, metah ihyan chahn, ne ndaconan se, chengu se ndudo. ²³Rahn se:

—Vacoyahn ne, ndah ntude, ne sandado chahn ne, chenun se cudado chendevah. Ate cuahn che nahne nuhn chende vacoyahn me ne, metah duhva.

²⁴Cuahn che chihnevan chidocuyan che tahque ndinan man, sahn ndinan yahn policia che redin cudado yaco man, chidocuyan ndinan chahn man ne, retumerune vih se nde ti nda, nde ti tuno che tihca ri. ²⁵Ura min ne, nda ama se, ne rahn se ri se sahn chahn:

—Sahn che chih nchuhn vacoyahn ne, chete yaco chenun se, ricuahn se.

²⁶Tuhme cuahn sahn ndinan me nduco policia yahn se, chehua se ihyan apóstol chahn nduco ndah. Hua din tan se nduco ye, te vah se che cah ihyan yan tu sahn. ²⁷Cuahn che nta se ne, chengu se ihyan nan sahn ndinan chahn. Tuhme rahn chidocuyan che tahque ndinan me ri ye ihyan apóstol chahn:

²⁸—Nuhn ne, numacuahn vedeyudo chihquentiyon nuhn che hua quendi nchuhn cacuahn ne vederihquentiyon yahn sahn min. Ate hua dinahn ne, te a ndacotuhn ne ndudo che ricuahn ne numachahte yan Jerusalén. Avane ne, ricueh dame ne nuhn che nuhn chihno nuhn sahn min.

²⁹Tuhme Pedro nduco ihyan apóstol chenahn chahn ne, ndahconan ye:

—Nuhn ne, quenun cuma che dinahn nuhn vederihquentiyon yahn Dendiohs, te chemin che tahque

yudo che co vederihquentiyon yahn ihyan iyehnse. ³⁰Nchuhn ne, nahn yah ne Jesucristo nan ama cruz, chihno ne ihyan, ate Dendiohs yahn indihnte yuhn vo ne, ndedetuhche ye ihyan, ³¹ne chihco ye ihyan lado tah cuaco ye, ndahco ye vederihquentiyon tah ye che conan ye man, ndedevahn ye ihyan iyehnse man, cava che nto ino ihyan naci3n yahn Israel nunde yahn ye, ne ndaca ye vederenchahco. ³²Nuhn ne, racotuhn nuhn ndudo yahn dehtenduh che tuhchan numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, che redin Dendiohs che renun ihyan che redinahñ ye ndudo yahn ye.

³³Cuahn che chihnevan sahn ndinan chahn che tihca rahn ihyan ap3stol ne, ama chi tan se, ne nahn cahno se ihyan. ³⁴Ate van sahn chahn ne, nduco ama ihyan fariseo che duche ye Gamaliel. Ihyan min ne, ihyan devano ley che dirun Mois3s, ne ama renevahnecun ihyan yan ihyan. Chandi ye, ne chihquentiyon ye che ndiquendah vah ihyan ap3stol chahn menan lihn. ³⁵Tuhme rahn ye ri ye combiero yahn ye:

—Nchuhn, ihyan ndinan yahn naci3n yuhn vo Israel, cuihco ne cudado deh che rihco ne che din ne nduco ihyan sih. ³⁶Cuenecahco ne te ametah rahn me che necuan Teudas, chinun se ihyan che va tah se ama vederihquentiyon, ne chinduco tenduh cun ciento ihyan sahn. Ate chihno sandado sahn, chihno chano nducoyaca ihyan che chinduco ye sahn, ne min chihnonan yahn se. ³⁷Adiva ne, ro che renan ca3a ihyan ne, necuan Judas yahn estado yahn Galilea, ne ama yahn ihyan chinduco ye sahn. Ate namin chihno sandado sahn, ne chihno chano ihyan che chinduco ye sahn. ³⁸Chemin che tahque ndahca che hua cahdenun nchuhn yune yahn ihyan sih, te ndete che vederihquentiyon yahn man ye che ricuahn ye ne, va che cuihno. ³⁹Ate ndete che vederihquentiyon yahn Dendiohs che ricuahn ye ne, hua co decuihno nchuhn. Avane ne, ndete che tihca ne, cahnda yahn ne, te redin vahche ne yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs.

⁴⁰Quenan ino nducoyaca sahn ndinan chahn che rahn ihyan min, ne cah se ihyan ap3stol chahn, chahn se ihyan. Chihquentiyon se che ametah ndaconan cacuahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo, ne ndedechuh se ihyan, conahn ye. ⁴¹Ndaca ihyan ap3stol chahn nan sahn ndinan

chahn, ne ama yeno ye, te cah yune Dendiohs che chuhrihn ye cava Dihvo vo. ⁴²Quendi ihyan apóstol chahn chicuahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo ro ro, chete yaco man, vaco ihyan man.

Tendahnun ye ndache diácono

6 ¹Tahn min ne, ama ri yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ihyan che rente ye devaco griego ne, chica nunde ye yahn ihyan che rente ye hebreo, te ura che rih ye dehtenduh che cheh ihyan ne, hua ndahva recah ye ndahta vah che rente ye griego. ²⁻³Tuhme nedin dama ihyan apóstol che ndichio chahn nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne rahn ye:

—Dihno nuhn, hua ndahta che cahcoman nuhn che rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs, din nuhn ntiyon che cuih nuhn che cheh nchuhn. Chemin che van nchuhn ne, cuetendahnun ne ndache ihyan che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, che chenan ino vo ihyan man, che ndahta vederendedecadino yahn ye man, ne ihyan chahn ne, ndahto nuhn ntiyon cuh tah ye. ⁴Me nuhn ne, quendi nuhn covah nuhn man, cacuahn nuhn Ndudo yahn Dendiohs man.

⁵Chahtenan ino ihyan chahn, ne tendahnun ye Esteban, ama ihyan che numa ino ye ritahno ye Dihvo vo Jesucristo man, che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man. Namin tendahnun ye Felipe man, Prócoro man, Nicanor man, Timón man, Parmenas man, Nicolás man, ama ihyan yan Antioquía che chitahno ye dama nduco ihyan nación yahn Israel ro menan. ⁶Tuhme covah ihyan apóstol cava ihyan chahn, nahn tah ye ihyan, ndahto ye ntiyon min tah ye.

⁷Ndudo yahn Dendiohs ne, ama retuhn, ne min yan Jerusalén ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ama ri yahn ye. Nde chidocuyan, ama yahn ye chitahno ye, chinduco ye ihyan chahn.

Din se preso Esteban

⁸Esteban ne, redin ye vederihno nan ihyan, te ama yahino Dendiohs ihyan man, necah ye vederihquentiyon ihyan man. ⁹Ama o sahn ndiyaco che duche Esclavos Libertados, nduco ama o sahn yan Cirene man, Alejandría man, yahn yahn

Cilicia man, Asia man ne, canan se ruhn chende se nduco Esteban. ¹⁰Ate hua chi ndahco ndiya se ihyan, te quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, ama va vededevano yahn ye man. ¹¹Tuhme nedihve se ama o sahn cava che cuacotuhn se ndudo cuahnde, ne cahma se te chihnevan se che chihnga rahn Esteban yahn Dendiohs man, yahn ley che dirun Moisés man. ¹²Nduco chemin ne, ndedecuan se sahn yan man, sahn ndinan man, sahn devano ley che dirun Moisés man, ne chi tan sahn chahn nduco Esteban, quenda se ihyan nan intiyahn. ¹³Namin nuhn sahn chahn ama o se che cahma se ndudo cuahnde tuhca:

—Cuahn dama chihnga rahn sahn tih yahn yaco cuh che nihnde vih yahn Dendiohs man, yahn ley che dirun Moisés man. ¹⁴Cuaco chemin, te chihnevan nuhn che rahn se te Jesucristo yahn yan Nazaret ne, ndatera ye yaco cuh man, ndahcorun ye costumbre che chihco Moisés man.

¹⁵Nducoyaca sahn ndinan che vate se min ne, ndihchero se Esteban, ne nduhca che ro nan angel, tihca ro nan ye.

Cahndudo Esteban che rendedevahn ye ihyan

7 ¹Tuhme chidocuyan che tahque ndinan me ne, chiquerune ye Esteban:

—¿A cuaco nducuahn che rica nunde sahn sih yehn ne?

²Ndahconan Esteban, ne rahn ye:

—Nducoyaca nchuhn, dihnó man, ihyan ndinan yahn nación yuhn vo man, cuhcovan ne che cahma. Dendiohs yuhn vo, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye ne, nda nan indihnte yuhn vo Abraham, cuahn che quenana ca ye yahn yahn Mesopotamia, ro che ametah cuhnde ye yan Harán, ³ne rahn ye ri ye ihyan: “Cuihcoman yan vaque man, nducoyaca ihyan yehn man, ne cuehn ama cuan yahn nan che nahma di.” ⁴Tuhme chica Abraham yan vaco ye, Caldea, ne chahn ye, chihnde ye yan Harán. Adiva ne, chih chida ye, ne nahma Dendiohs ihyan yune, nde nan che nda ye muhn, yahn nan che vahto vo man ro cuh. ⁵Hua cah Dendiohs nde ama ndi yahn cuh ihyan, nde nan che cahno ye ama cah ye. Ate cah ye ndudo yahn ye ihyan te co yahn ndata yahn ye, andahre ro min ne, ametah nde ama daya ye. ⁶Namin rahn Dendiohs ri ye ihyan te ndata yahn ye ne, va che cuahtenan ye yan

vaco ihyan t̄ama naci3n, ne din t̄an ihyan naci3n min nduco ye m̄an, din ye ntiyon yahn ihyan chahn nduco fuerza m̄an, nde cuihno cun ciento nduyo. ⁷Ate namin r̄ahn Dendiohs ri ye ihyan: “U d̄in castigo ihyan naci3n min che c̄ahcantiyon ye numacuahn vedetan nd̄ata yehn che din ye ntiyon yahn ye. Cuihno min ne, nd̄aca ye naci3n min, ne cochi ye muhn yahn cuh, ndeva ye yaven̄an.” ⁸Namin c̄ah Dendiohs ndudo yahn ye Abraham, ne chihquentiyon ye che conan ama seña queri ama ihyan, nd̄ata yahn ye, c̄ava che c̄ahco ran ye che nevahnecon ye ndudo min. Chemin che cuahn che chihndeyan daya Abraham che duche Isaac ne, chihno nine ro ne, chaconahn ye seña. Tihc̄a chaconahn Isaac seña daya ye Jacob, ne Jacob ne, tihc̄a chaconahn ye seña nducoyaca daya ye. A ihyan min che chihco nd̄ata ye nduh che ndichio nd̄ata yahn ihyan naci3n yahn Israel.

⁹Daya Jacob che ihyan ndico yuhn vo ne, a ihyan chahn che din ve ye yahn dihno ye Jos̄e, ne ndihcue ndeh ye ihyan nduco s̄ahn che quenda se ihyan nde naci3n yahn Egipto. Ate Dendiohs ne, chinduco ye Jos̄e, ¹⁰ne ndedevahn ye ihyan yahn nducuahn che rechuhrihn ye. C̄ah Dendiohs vederendedecadino che nd̄ahc̄a ihyan, ne din ye che Fara3n, rey yahn Egipto ne, din yahino ye ihyan. Chemin che chaconahn Fara3n ihyan che c̄ahcantiyon ye ndevaco ye m̄an, nde numachahte naci3n yahn Egipto m̄an.

¹¹Tuhme chihnde cuico numachahte naci3n yahn Egipto m̄an, Cana3n m̄an, ne ama chuhrihn nducoyaca ihyan, nde indihthe yuhn vo, ne ametah rend̄aca che cheh ye. ¹²Ate cuahn che checadino Jacob che min naci3n yahn Egipto va trigo ne, dechuh ye daya ye. T̄ahn min ne, cade ama yune chahn ihyan ndico yuhn vo. ¹³Cuahn che chi o yune che chahn ihyan chahn ne, c̄ah Jos̄e che checadino ye te ihyan min che dihno ye, ne nduco chemin checadino Fara3n ti chica nd̄ata yahn Jos̄e. ¹⁴Tuhme dechuh Jos̄e che chehua chida ye Jacob nduco ihyan yahn ye. Nducoyaca ihyan chahn ne, ri ye ino raco ntihyon. ¹⁵Tihc̄a chi che chahn Jacob, chihnde ye naci3n yahn Egipto. Adiva ne, chih ye, ne namin a min chih ihyan ndico yuhn vo. ¹⁶Adiva ne, ndiquenda ihyan ine yahn ten̄ahn chahn nde yan Siquem. Min chihche tun ye ihyan nan yayan che ca Abraham, ndihcue daya Hamor.

¹⁷Cuahn che a nda nino ro che conahn ndudo che cañ Dendiohs numacuahn vedeyudo Abraham ne, ihyan nación yahn Israel ne, ama chi yahn ye min nación yahn Egipto. ¹⁸Tahn min chihnde tama rey yahn Egipto che hua rendihche ye José. ¹⁹Rey min ne, din tan ye numacuahn vederihnecheh nduco ihyan ndico yuhn vo, ne chihquentiyon ye ihyan chahn che cade cuahteyan daya ye che chahn ne, cahn ye, cuacondah ye cava che coh. ²⁰Tahn min chihndeyan Moisés, ne ama quenan ino Dendiohs lihn me. Ino iyo ra chi tave indihche yahn se sahn, ²¹ne cuahn che chihcoman ye lihn me ne, tahn daya man rey ntaca te sahn. Ndeva te sahn, ne tave te sahn nduhca daya man te. ²²Chemin che chahn Moisés nducuahn vededevano yahn ihyan nación yahn Egipto. Cuahn che chi chahte ye ne, ama dito nan ye nan che rente ye man, nan dehtenduh che redin ye man.

²³Cuahn che a chi ye o raco nduyo ne, chahn ye chendihchero ye ihyan nación yahn ye, Israel. ²⁴Min ndihchero ye che chahn ama sahn Egipto ama sahn nación yahn ye, ne chihno ye sahn Egipto me, ndedevahn ye sahn che tama me. ²⁵Tihca din ye, te rahco ye te nduco chemin ne, ihyan nación yahn ye ne, conahn ye te dechuh Dendiohs ihyan, ndedevahn ye ihyan chahn. Ate ihyan chahn ne, hua chenahn ye. ²⁶Tama ro me ne, ndihchero Moisés o sahn nación yahn ye che rahteruhn se nduco vih, ne nahn cahco dihn ye sahn. Rahn ye ri ye sahn: “Nchuhn ne, dama nación yuhn vo nduco vih, ¿dehco che rahteruhn ne nduco vih?” ²⁷Ate sahn che redin tan nduco combiero yahn me ne, chaconda se ihyan, ne rahn se: “¿Duh chaconahn di che conan yahn nuhn, techecade yahn nuhn?” ²⁸¿A namin nahn cahne u nduhca che chihne sahn Egipto me ico?” ²⁹Cuahn che chihnevan Moisés che tihca rahn sahn min ne, chano ye, ne cuahn ye, chihnde ye ama cuan yahn che duche Madián. Min chihnevaco ye, ne ndaca o daya ye.

³⁰Chihno o raco nduyo ne, min yahn nan che metah duhva, nino nan cuete che duche Sinaí ne, adenan chihnde ro ama ángel van ruchiyahn yahn ama yahn lihn che riche, ndihchero Moisés. ³¹Moisés ne, ama cuahn ino ye yahn vederihno che rendihchero ye, ne cuahn che chahn nda ye cava che ndihchero ndah ye ne, chihnevan ye che rahn

Dihvo vo Dendiohs: ³²“U che Dendiohs yahn ihyan ndico yehn, Abraham man, Isaac man, Jacob man.” Tuhme ama dihya Moisés chi, nde tuno rendoh ye che vah ye, nde metah chihquino ye ndihchero ca ye. ³³Rahn Dendiohs ri ye ihyan: “Cuehnevi ndaco che chenun cah, te cahnda yehn yahn che nti nino nan che quenun. ³⁴A ndihcheró che rechuhrihn ihyan yahn min nación yahn Egipto, ne chihneván che revah ye. Chemin che cochí, ndedevahn ihyan. Man ne, conan yan, te dechuh di Egipto.”

³⁵Andahre hua nevahnecon ihyan chahn Moisés ro menan, rahn ye ri ye ihyan: “¿Duh chaconahn di che conan yahn nuhn, techecade yahn nuhn?” Ate man Dendiohs dechuh ye ihyan cava che conan ye yahn ihyan chahn man, cava che ndedevahn ye ihyan man, nduhca che rahn ye ro che chihnde ro ángel me nan yahn lihn che riche me. ³⁶A Moisés che ndetendah ye ihyan ndico yuhn vo min nación yahn Egipto, ne din ye vederihno yahn min man, nan Nuniyahn Cuah man, yahn nan che metah duhva man, chete che o raco nduyo. ³⁷A Moisés che rahn ye ri ye ihyan nación yuhn vo, Israel: “Dendiohs ne, ndedecuan ye ama ihyan profeta van ndata yuhn vo nduhca che ndedecuan ye u, ne che cahma ihyan min ne, chemin che codinahn nchuhn.” ³⁸A Moisés che quendahn nan ye yahn ihyan nación yuhn vo, Israel, min yahn nan che metah duhva, ne a ihyan min che nte ángel nduco ye min Cuete Siná cava che cah ye ndudo min ihyan ndico yuhn vo. A ihyan min che chihnevan ye ndudo yahn che ndedevahn Dendiohs ihyan iyehense, chihco ye cavo vo.

³⁹Ate ihyan ndico yuhn vo ne, chacotahn ye yahn Moisés man, nahn ndaconan ye nación yahn Egipto man. ⁴⁰Rahn ihyan chahn ri ye Aarón: “Nahn nuhn che dendah ne ama o dendiohs che quendahn nan ye yuhn vo, te Moisés, ihyan min che ndetendah ye uvo nación yahn Egipto ne, a hua renta ye, ne hua devano nuhn deh chi yahn ye.” ⁴¹Tuhme dendah ihyan chahn ama itenine lihn. Chihno ye ama o ite cava che co te vedino nan itenine me, ne ama chi yeno ye nduco dendiohs min yahn ye che dendah man ye. ⁴²Chemin che chihcoman Dendiohs ihyan chahn, ne cah yune ye che chitahno ye iyon che chenán nan ro, chivahn dendiohs yahn ye, nduhca che dirun ama cha ihyan profeta tuhca:

Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, cuahn che chahtechica
ne yahñ nãñ che metah duhva chete che o raco nduyo
ne,

ndotenan che cahno ne ite cava che co te vedino, ndeva ne
yavenãñ ne,

⁴³ tahque ndah ne ne, quenda ne yaco nãñ che quenun Moloc
mãñ, iyon yahn Renfãñ mãñ,
ndeva ne yavenãñ dendiohs chemin chan che dendah mãñ
ne.

Chemin che quenãñ cuma che dín castigo nchuhn, dechúh
nchuhn nde tahque cãña yahn nación yahn Babilonia.

⁴⁴ Min yahñ nãñ che metah duhva ne, ihyan ndico yuhn
vo ne, chihnde tah ye yaco che chindah nduhcã che nahma
Dendiohs Moisés taçã va che dendah ye. A chete yaco min
ne, chenun ndah tu rahno nãñ che ndirun ley yahn Dendiohs.

⁴⁵ Chan rine, chihnde tah ihyan chahn yaco me nde ro che ndã
ye nduco Josué, chetãh ye yahñ yahn ihyan tãma nación che
chehnevi Dendiohs nãñ ye. Tihcã chihco cudãdo ye yaco me
nde ro che quenãñ David. ⁴⁶ Dendiohs, ihyan min che ndeva
Jacob yavenãñ ye ne, din yahino ye rey David, ne nahn cahno
rey me mã yaco yahn ye. ⁴⁷ Ate Salomón che chihno ye yaco
yahn Dendiohs, ⁴⁸ andahre Dendiohs, ihyan min che mã yudo
vederihquentiyon yahn ye, hua rendotenan ye yaco che rihno
ihyan. Tihcã nduhcã che dirun ihyan profeta me tuhcã:

⁴⁹ Rãhn Dihvo vo Dendiohs: “Rihquentiyón nde vahchetero
mãñ,

nde numachahte iyehñse mãñ.

¿Tãcã conún chete mã yaco che rihno ihyan?

¿Tãcã cuhndé mã cuãñ no?

⁵⁰ A mãñ dendáh nducuahn dehtenduh che va.”

⁵¹ Quendi Esteban, ne rãhn ye:

—Nchuhn ne, cheche chedave yahn ne. Dãma ri ne nduco
ihyan che hua ritahno ye Dendiohs, te hua redinahn ne.
Numacuahn ro ne, rahcotãhn ne vederihquentiyon yahn Vaco
Ndah yahn Dendiohs. Nduhcã ihyan ndico yahn ne ne, tihchan
ne. ⁵² Nducoyãca ihyan profeta ne, din tãñ ihyan ndico yahn
nchuhn nduco ye. Ihyan ndico yahn ne ne, chihno ye ihyan
profeta chahn che dirun ye nde ro menãñ che va che chi Daya
Dendiohs, ne cuahn che ndã ye ne, a mãñ nchuhn hua chitahno

ne ihyan, ne chihno ne ihyan. ⁵³Nchuhn ne, nduco ángel dechuh Dendiohs ley yahn ye cava che dinahn ne, ate hua redinahn ne.

⁵⁴Cuahn che chihnevan sahn ndinan chahn che tihca rahn Esteban ne, ama chi tan se, nde tuno reh dihyon se. ⁵⁵Ate Esteban ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, ne chenihyon nan ye nan ro, ne ndihchero ye che ama yudo vederihquentiyon yahn Dendiohs man, che nti Dihvo vo Jesucristo lado tah cuaco ye man. ⁵⁶Tuhme rahn ye:

—¡Condihche nchuhn! ¡Quendah vahchetero! ¡Nga Ihyan min che rinduco ye nducoyaca ihyan, nti ye lado tah cuaco Dendiohs!

⁵⁷Ate sahn chahn ne, necahde se iverevan se, nde tuno rah tan se, tumangan se Esteban. ⁵⁸Quenda se ihyan cuahn chihto yan, ne min cah se tu ihyan. Ama sahn che duche se Saulo ne, din se cudado tino yahn sahn che chenan se ntiyon che cah se tu ihyan. ⁵⁹Ura che recah se tu Esteban ne, covah ye tuhca:

—Dihvé Jesucristo, ndahcó chedave yahn tah ne.

⁶⁰Tuhme chehntihya ye, ne rahn ye numa dito ye:

—Dihvé, cuenchahco ne yahn sahn sih che tihca redin se. Chihno rahn ye chemin ne, chih ye.

Din tan Saulo nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

8 ¹Saulo ne, dama chi se nduco sahn chahn che chihno se Esteban.

A ro min no canan ama redin tan se nduco ihyan yan Jerusalén che ritahno ye Dihvo vo. Van ihyan chahn ne, atenan ihyan apóstol che chahtenan ye min, te chihno chano nducoyaca ye, cuahn muhn cuahn min ye estado yahn Judea man, nación yahn Samaria man. ²Ihyan che ndah ihyan ye nan Dendiohs ne, ama chi ran ye cava Esteban, ne chahn ye chihche ye ihyan. ³Saulo ne, quendi se redin tan se nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne renda se nduh vah nduh vah, retendah vah se ihyan. Nde ndahta, nde chahn ye, rihnda rudo se ihyan, riquenda se ihyan, rih se ihyan vacoyahn.

Rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs min nación yahn Samaria

⁴Ihyan che chano chahn ne, rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs nduh cuan yan nan che renda ye. ⁵Ama cha

ihyan chahn che duche ye Felipe ne, cuahn che nda ye ama cuan yan yahn Samaria ne, min rahndudo ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, che a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense. ⁶Ama rendo dama ihyan, rihnevan ye numacuahn vedenevan che rahndudo Felipe man, rendihchero ye vederihno che redin ye man. ⁷Ama yahn ihyan che chenun vaco chihnga ihyan ne, rendihquenda vaco chahn, ama rah. Namin rendoyahn ama yahn ihyan che ndi cheche ye man, che neneva doh cah ye man, tah ye man. ⁸Chemin che nducoyaca ihyan yan min ne, ama yeno ye.

⁹Yan min ne, va ama sahn che duche se Simón, che cuah se. A rahn me ne, ama chihncheh se ihyan che vate ye numachahte nación yahn Samaria, rahn se te ametah nde ama ihyan nduhca sahn min. ¹⁰Nducoyaca ihyan, nde ihyan ndico man, nde checahya man, renevahnecun ye sahn, ne rahn ye: —Sahnguh ne, quenan cuma se vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs.

¹¹Ama rahn chitahno ihyan chahn sahn, te nduco vedecuah yahn se ne, chihncheh se ihyan. ¹²Ate cuahn che chihnevan ihyan chahn che rahndudo Felipe yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs man, yahn che ndedevahn Dihvo vo Jesucristo ihyan man ne, nducoyaca ye, nde ndahta, nde chahn ye, chitahno ye Dihvo vo, ne chedenune ye. ¹³Nde Simón cuah me ne, chitahno se, ne chedenune se. Chinduco se Felipe, ne ama rahn ino se yahn vederihno che rinahn.

¹⁴Cuahn che ihyan apóstol che chenun ye yan Jerusalén checadino ye che nevahnevan ihyan yahn yahn Samaria Ndudo yahn Dendiohs ne, dechuh ye Pedro nduco Juan. ¹⁵Cuahn che nda ihyan apóstol chahn ne, covah ye cava che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan chahn. ¹⁶Ametah conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nde ama ihyan chahn, te cade chedenune ye che nevahnevan ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁷Tuhme Pedro nduco Juan ne, nahn tah ye ihyan chahn, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan.

¹⁸Cuahn che ndihchero Simón che renun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan che renahn tah ihyan apóstol chahn ne, nahn cah se tume ihyan, ¹⁹ne rahn se:

—Cuedin nchuhn che namin nducó conan cumá vederihquentiyon tih, cava che adecoduhno ihyan che nahn tah ihyan ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan.

²⁰Tuhme rahn Pedro ri ye sahn:

—A ndinda di nde nduco tume yehn, te rendedecadine te co cua nduco tume vederihquentiyon che recah Dendiohs. ²¹Di ne, nde hua co conen nan ntiyon cuh, te hua ndah chedave yehn nan Dendiohs. ²²Cuento ine yahn nunde yehn, ne cuique Dendiohs ndete che nchahco ye yehn che tihca rendedecadine, ²³te ndero ndi che a ndinda di, nedin nunde yehn.

²⁴Ndahconan Simón, ne rahn se ri se ihyan:

—Covah nchuhn cava che nchahco Dihvo vo Dendiohs nunde yahn, ne hua cuahno có nduhca che rahn ne.

²⁵Cuahn che a nte ihyan apóstol chahn yahn vederihno che din Dendiohs man, cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs man ne, conahn ye yan Jerusalén, racotuhn ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ama ndeh yan yahn Samaria nan che rechuh ye.

Felipe nduco sahn nación yahn Etiopía

²⁶Chihno min ne, rahn ama ángel yahn Dihvo vo Dendiohs ri ye Felipe:

—Cuehn cuahn yune che rica yan Jerusalén, rahn cuahn yan Gaza.

Yune min che rechuh cuahn yahn nan che metah duhva.

²⁷Tuhme cuahn Felipe, ne ura che a quenun yune ye ne, ntaca ye ama sahn ndinan, che tesoroero yahn tahn Candace, reina yahn nación yahn Etiopía. Ro min ne, a ndaconan se che chahn se yan Jerusalén, ndeva se yavenan Dendiohs.

²⁸Conahn se yan vaco se, va se chete carro yahn se, ne rahndudo se libro che dirun ihyan profeta Isaías. ²⁹Tuhme rahn Vaco Dendiohs nduco Felipe:

—Cuehn, cotone carro tih.

³⁰Cuahn che tuno Felipe carro me ne, chihnevan ye che rahndudo sahn min libro che dirun Isaías, ne tumerune ye sahn:

—¿A renahn ne ndudo tih che rahndudo ne ne? ³¹Ndahconan se yahn ye:

—Hua, te metah duh che te cuande u.

Tuhme yahve se ihyan che condā ye chete carro me, cuhnde ye dama nduco se. ³²Nan Ndudo yahn Dendiohs che rahndudo se ne, ndirun tuhca:

Nduhca che riquenda ihyan itecuche nan che cahno ye ite ne, tihca quenda ye ihyan.

Nduhca ama itecuche lihn che hua rah te che rendu ihyan ite ne, tihca ihyan min, te hua dehva cahma ye.

³³ Ndere caca nunde se yahn ye, ne ametah deh che cahma ye, te hua ndaca duh che techecade yahn ye numa cuaco. ¿Duh co cahma yahn ndata yahn ihyan min?, te cahno se ihyan, ne ndaca ye iyehmse cuh.

³⁴ Tumerune sahn min Felipe:

—Codin favor, ne cahme co u, ¿Duh yahn che tihca dirun ihyan profeta me? ¿A yahn man ye, o yahn tama ihyan?

³⁵ Tuhme canan Felipe nde nan che rahndudo se, cah cuande ye sahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ³⁶ Cuahn che nda ihyan chahn ama cuan nan che va nune ne, rahn sahn ndinan me:

—Muhn va nune, ¿a hua co cuedenune ne?

³⁷ Ndahconan Felipe yahn se:

—Ndete che ritahnó ne numacuahn chedave yahn ne ne, taca hua, co cuedenune ne.

Tuhme rahn sahn min:

—Ritahnó te Jesucristo ne, ihyan min che Daya Dendiohs.

³⁸ Chihquentiyon se che chan carro me. Tuhme cochahn se nduco Felipe nan nune me, ne chehdenune ye sahn. ³⁹ Cuahn che ndiquendah ihyan chahn van nune ne, quenda Vaco Dihvo vo Dendiohs Felipe, ne chehnan se ihyan. Tuhme ndonun yune se, conahn se, ne ama yeno se. ⁴⁰ Felipe ne, adenan nda ye yan Azoto, ne chuh ye nduh yan nduh yan, rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs nde nda ye yan Cesarea.

Nto ino Saulo nunde yahn se

9 ¹ Numacuahn ro min ne, riquendi Saulo redin tan se nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, nahn cahno se ihyan. Chahn se nan chidocuyan che tahque ndinan, ² chica se ama caca, quenda se, cava che cah se yaco yahn ihyan naci6n yahn Israel che vate ye yan Damasco, din se preso nde ndahta, nde chahn, ihyan che ritahno ye Dihvo vo, quenda se ihyan yan Jerusalén. ³ Ate cuahn che nda nino se yan Damasco ne, adenan chiya ama dave che chica nan ro nan se. ⁴ Ndetahno chendah se ndiyahn, ne chihnevan se ama ndudo che rahn:

—Saulo, Saulo, ¿dehco che redin tan nduco ihyan yáhn?

⁵Tumerune se:

—Dihvé, ¿duh ndih ne?

Ndaconan ndudo me:

—U che Jesucristo che redin tan nducó. Nduhca itenine che renun yah man te ite, renun te yahñ cuiyon che rahco nduco ihyan ite ne, tihca redin.

⁶Saulo ne, ama dihya se chi, nde tuno rendoh se che vah se, ne rahn se:

—Dihvé, ¿deh nahn ne che dín ne?

Ndahconan Dihvo vo yahn se:

—Cuenecuen, ne cuehn viyan. Min cahma ama ihyan co ye di deh va che din.

⁷Namin sahn che nduco Saulo ne, ama dihya se chi, te chihnevan sahn chahn ndudo me, ate hua duhva ndihche se.

⁸Tuhme necuan Saulo, ate cuahn che nahne se ndutinan se ne, ametah ro nan se. Chemin che chetah sahn chahn tah se, ne quendanan se sahn nde nda se yan Damasco. ⁹Min quenan se ino ro, ne hua ro nan se, nde hua cheh se, nde hua chih se.

¹⁰Yan min va ama ihyan che duche ye Ananías che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ndihero ihyan min ama vederihno van yahnde yahn ye che nda Dihvo vo nan ye, ne yahve ye ihyan:

—¡Ananías!

Ndahconan ye:

—Dihvé, cahma ne.

¹¹Tuhme rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuehn cuahn yune che duche Yune Cuaco, ne min ndevaco Judas, cuiquerone cava ama sahn yan Tarso che duche se Saulo. Min quenun se, revah se. ¹²Sahn min ne, din Dendiohs che van yahnde yahn se ndihchero se di che nda, nahn tah sahn cava che ndaconan co ro nan se.

¹³Cuahn che chihnevan Ananías che tihca ne, rahn ye:

—Dihvé, ama yahñ ihyan rente ye nducó yahn sahn min che ama redin tan se min yan Jerusalén nduco ihyan che ritahno ye ndih. ¹⁴Man ne, nda se muhn, nda se ama caca che dendah chidocuyan che tahque ndinan cava che din se preso nducoyaca nuhn che ritahno nuhn ndih, quenda se nuhn.

¹⁵Ate rahn Dihvo vo ri ye ihyan:

—Cuehn, te mán tendahnún sahn cava che cuahndudo se ndudo yáhn, cahnevan ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man, rey yahn ye man. ¹⁶Cah cuandé sahn che va che ama chuhrihn se che cuande yáhn.

¹⁷Tuhme cuahn Ananías, chenda ye vah nan che quenun Saulo. Nahn tah ye sahn, ne rahn ye ri ye sahn:

—Dihno Saulo, Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chihnde ro ye nan cuahn yune ne, dechuh ye u cava che ndaconan co ro nan man, cava che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs di man.

¹⁸Ndetahno chera che deca ro yun ro che chenandutinan se, ne chi ro nan se. Tuhme necuan se, ne chedenune se.

¹⁹Chihno min ne, cheh se, ne ndeva fuerza sahn. Quenan se neve ro min yan Damasco nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo.

Cahndudo Saulo Ndudo yahn Dendiohs yan Damasco

²⁰Chihno min ne, canan cahndudo Saulo nduh cuan chete yaco, ne rahn ye te Jesucristo ne, ihyan min che Daya Dendiohs. ²¹Nducoyaca ihyan che rihnevan ye ne, rahn ino ye, ne retumarune vih ye:

—¿A ndiyu sahn tih che redin tan se yan Jerusalén nduco ihyan che ritahno ye Jesús? ¿A ndiyu sahn tih che nda se muhn cava che quenda se ihyan che ritahno ye ihyan min, necah se ihyan tah chidocuyan ndinan?

²²Ate Saulo ne, nde tahque numa ino se rahndudo se che cuaco te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che a va cade che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehense. Nde nan che ametah deh che cahma ihyan nación yahn Israel che vate ye min yan Damasco.

Chano Saulo

²³Chihno ndeh ro ne, ihyan nación yahn Israel chahn ne, ntuhno ye cava che cahno ye Saulo, ²⁴ate checadino se. Nde ro nde rahn rano ihyan chahn sahn nduh cuan chende chan yahn yan me cava che cahno ye sahn. ²⁵Ate ama vino ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ndedevah ye sahn chete ama cuahte chahte nan chete che ndi chan yahn yan me, ne tihca chi che ndevahn se.

Nta Saulo yan Jerusalén

²⁶Cuahn che nta Saulo yan Jerusalén ne, nahn conduco se ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ate nducoyaca ihyan chahn ne, vah ye, te rahco ye te co hua cuaco che a ritahno se Dihvo vo. ²⁷Ate Bernabé ne, quenda ye Saulo nan ihyan apóstol chahn, ne necah cuande ye ihyan nduhca che chihnde ro Dihvo vo nan se cuahn yune man, nduhca che yahve ye sahn man, nduhca che numa ino se cahndudo se yan Damasco vederihquentiyon yahn Dihvo vo man. ²⁸Tuhme chinduco Saulo ihyan apóstol chahn, ne quenan se min yan Jerusalén. ²⁹Numa ino se rahndudo se vederihquentiyon yahn Dihvo vo, riyahve se ihyan, ndata yahn Israel, che rente ye devaco griego. Ate ihyan chahn ne, rinuhn ino ye taca co cahno ye sahn. ³⁰Cuahn che checadino ihyan che ritahno ye Dihvo vo che tihca ne, quenda ye sahn yan Cesarea, ne ndedechuh ye sahn yan vaco se Tarso.

³¹Tahn min ne, numachahte estado yahn Judea man, Galilea man, nación yahn Samaria man ne, nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, cheguan redin tan ihyan nduco ye, ne a ndevate tahn ye, rendeva ye yavenan Dihvo vo Dendiohs numacuahn vedenecon. Renecah yan Vaco Ndah yahn Dendiohs chedave yahn ihyan chahn, ne redin Dendiohs che ama yahn ihyan ritahno ye Dihvo vo, rinduco ye ihyan.

Ndoyahn Eneas

³²Cuahn che quechica Pedro, rahndudo ye van ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, chahn ye, chendihchero ye ihyan che vate ye yan Lida. ³³Min ntaca ye ama sahn cah che duche se Eneas. A nine nduyo ndi cheche se, quendite se nan yundo. ³⁴Rahn Pedro ri ye sahn:

—Eneas, Dihvo vo Jesucristo din ye che ndoyehn.

Cuenecuen, condihte ndah yundo yehn.

Ndetahno ndoyahn Eneas, ne necuan se. ³⁵Nducoyaca ihyan yan Lida man, yan Sarón man, ndihchero ye che ndoyahn se, ne ama yahn ye chihcoman ye dehtenduh che ritahno ye ro menan, ne chitahno ye Dihvo vo Jesucristo.

Ntuche Dorcas

³⁶Tahn min ne, chihnde ama ihyan ndahnta yan Jope che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ihyan min ne, duche ye Tabita,

ne che devaco griego ne, Dorcas. Ama ndah ihyan ye, ne ama yeno ye, rinan ye ihyan chevah. ³⁷Chetah cah ihyan min, ne chih ye. Chihno nāno ihyan tenahn me ne, chacondihte ndah ye ihyan chete cuarto che va nan o cuahto. ³⁸Checadino ihyan che ritahno ye Dihvo vo che yan Lida quenan Pedro, ne nducote nino yan min ne, tahve ye o ihyan che cahn ye, ngua ye ihyan, ne rahn ye:

—Cuhn vo nduco ne yan Jope tenun tenun no.

³⁹Tuhme cuahn Pedro nduco ihyan chahn, ne cuahn che nda ye min ne, quenda ihyan chahn ihyan chete vah nan che quendite tenahn me. Min chenun nducoyaca ndahta vah, ama raco ye, ne nahme ye Pedro vestido man, coyano man, che ndahyon tenahn me ro che quenan ye iyehense.

⁴⁰Chihquentiyon Pedro che ndiquendah vah nducoyaca ihyan chahn, ne chentihya ye, covah ye. Ndiherero ye tenahn me, ne rahn ye:

—Tabita, cuenecuen.

Ndetahno nahne ye ndutinān ye, ne ndihchero ye Pedro, ne necuan ye, va ye nan yundo. ⁴¹Tuhme chetah Pedro tah ye, ne ndedecuan ye ihyan. Cah ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo man, ndahta vah chahn man, ne nahme ye ihyan ndahta me che a ntuche ye van tenahn. ⁴²Nducoyaca ihyan yan Jope ne, checadino ye yahn vederihno me, ne ama yahn ye chitahno ye Dihvo vo. ⁴³Rahn quenan Pedro min yan Jope, ndevaco Simón, ama sahn che redin dave se ima.

Chahn Pedro ndevaco Cornelio

10 ¹Min yan Cesarea chihnde ama capitān che duche se Cornelio, che ndi cuande se compañía che duche Italiana. ²Sahn min nduco nducoyaca ihyan yahn se che chenun ye ndevaco se ne, rendeva se yavenan Dendiohs numacuahn vedenecon. Ama recah se tume che rinan se ihyan nación yahn Israel, ne revah se ro ro. ³Ama ro, tenduh nan rahco ino a chino ne, chinahn ama vederihno nan se, ndihchero ndah se ama ángel yahn Dendiohs che chenda ye nan quenun se, ne yahve ye sahn:

—¡Cornelio!

⁴Ama dihya se chi, ndihchero se ángel me, ne tumerune se ihyan:

—Dihvé, ¿deh nahn ne ne?

Ndahconan ángel me yahn se:

—Dendiohs, a chihnevan ye che revah, ne ndihchero ye che redin vedevahino nduco ihyan chevah. ⁵Man ne, cuedechoh ihyan che cahñ ye yan Jope, ngua ye Simón che namin duche ye Pedro. ⁶Quenan ye ama vah che nti nino nuniyahñ, vaco ama sahn redin dave ima che namin duche se Simón. Ihyan min cahma ye co ye di deh che va che din.

⁷Cuahn che conaahn ángel me ne, cah Cornelio o sahn decahya yahn se nduco ama sandado che quenan se ndevaco se che namin ritahno se Dendiohs. ⁸Chihno necah cuande se sahn nducuahn ne, dechuh se sahn yan Jope.

⁹Tama ro me ne, tenduh nan inguiyahñ ne, cuahn che a cuahn nino sahn chahn yan Jope ne, cocha Pedro tin vah yuto nan che quenan ye, cava che covah ye. ¹⁰Ama chi cuico ye, ne numanahn che rindah che cheh ye ne, chinahn ama vederihno nan ye. ¹¹Ndihchero ye nan ro ama che decá ro ama tino chahte tihca ro che nechiche nduh che cun esquina yahn, ne cochahn cuahn ndiyahñ nino nan ye. ¹²Min chete tino me chenun nducoyaca nan ite che cun cah te man, cu man, yahda man. ¹³Tuhme chihnevan ye ama ndudo che rahñ:

—Pedro, cuihne ite sih, coheh ite.

¹⁴Ate ndahconan Pedro:

—Dihvé, hua, te u ne, nde menahn metah chéh nde ama nan ite che chihnga te.

¹⁵Ndaconan ndudo me:

—Cha che a nedin dave Dendiohs ne, hua quendi ndedecadine che chihnga.

¹⁶Ino yune ndaconan ndihchero ye vederihno me. Tuhme conda tino me cuahn nan ro. ¹⁷Nahmin che ama rendedecadino Pedro deh conahn vederihno me ne, sahn che dechuh Cornelio ne, a nda se chendevah, retumerune se ti che vaco Simón. ¹⁸Tuhme tumerune se a min quenán ama ihyan che duche ye Simón che namin duche ye Pedro. ¹⁹Rendedecadino ca Pedro yahn vederihno me cuahn che yahve Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan:

—Nda ino se, rinuhn se di. ²⁰Cuenchehn, ne cuehn nduco se. Dehve rahque, te u dechuh sahn. ²¹Tuhme cuenchahn Pedro cuahn nan che vatendi sahn che dechuh Cornelio, ne rahñ ye ri ye sahn:

—U che rinuhn nchuhn. ¿Deh ntiyon cochi ne ne?

²²Ndahconan sahn chahn:

—Huata, capitán Cornelio dechuh ye nuhn. Ihyan min ne, ama ndah ihyan ye, ne rendeva ye yavenan Dendiohs. Nducoyaca ihyan nación yahn Israel ne, yahino ye ihyan. Rañh ama ángel yahn Dendiohs ri ye ihyan che dechuh ye chehua ndih, cava che cahn ne ndevaco ye, cahnevan ye deh che va che cahma ne co ne ihyan.

²³Tuhme rañh Pedro che conda sahn chahn chete vah, ne chahtenan se nduco ye. Nde tama ro me cuahn ye nduco se, nduco neve ihyan yan Jope che ritahno ye Dihvo vo. ²⁴Nañ che chi o ro me ne, nda ihyan chahn yan Cesarea, ne quenan rino Cornelio nduco nducoyaca ihyan yahn se man, amigo yahn se man, che ndiyahve se. ²⁵Cuahn che nda nino ihyan chahn vaco Cornelio ne, quenda se vah cava che nevahnevan se Pedro, ne chehtihya se nan ye, rendeva se yavenan ye.

²⁶Ate ndedecuan Pedro sahn, ne rañh ye:

—Cuenecuen, cuandi. Hua ndahca che ndeva yavenan, te u ne, ihyan iyehne u nduhca di.

²⁷Ca rañh ca rica ye, chenda ye chete vah, ne ndihche ye che ama yahn ihyan ndi dama ye min. ²⁸Tuhme rañh ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn ne, a devano ne te cahnda va yahn nuhn, ihyan nación yahn Israel, che cahn nuhn ndevaco ihyan tama nación man, che conduco nuhn ihyan chahn man. Ate Dendiohs ne, te ye, checadinó te hua quendi ndedecadinó che hua ndahca che codama nuhn nduco ihyan tama nación. ²⁹Chemin che cuahn che tahve nchuhn che chehua u ne, ndetahno cochí, hua chacotahn. Man ne, nahn cadinó deh cuande che tahve ne che chehua u.

³⁰Tuhme ndahconan Cornelio:

—A man cun ro, co tenduh ura cuh ne, va yahté man, revah man, muhn chete vacó, cuahn che chihnde ro ama ángel, quenun ye tino che tuno diyahn ro. ³¹Rañh ye ri ye u: “Cornelio, chihnevan Dendiohs che revah, ne ndihchero ye che redin vedevahino nduco ihyan chevah. ³²Man ne, cuedechoh nde yan Jope che ngua Simón che namin duche ye Pedro. Quenan ye ama vah che nti nino nuniyahn, ndevaco ama sahn che redin dave ima, che namin Simón duche se.”

³³Chemin che a ndetahno dechúh che chehua ndih. Ndahca din ne che cochi ne. Man ne, nto dama nducoyaca nuhn nuhn nan Dendiohs cava che cahnevan nuhn nducuahn che chihquentiyon ye che cahma ne.

³⁴Tuhme cahndudo Pedro:

—Man ne, a chenahn te Dendiohs che cuaco niyon ne, hua retendah nun ye ihyan, ³⁵te dama no yahino ye nducoyaca ihyan adecotino nación yahn ye, ndete che rendeva ye yavenan ye man, redin ye che ndah man. ³⁶Dendiohs ne, dechuh ye Jesucristo, Dihve nducoyaca ihyan, van ihyan nación yahn Israel, cava che cuahndudo ye ndudo ndah yahn che ndo yan Dendiohs nduco ihyan iyehense. ³⁷Nchuhn ne, a devano ndah ne yahn nducuahn che coman chinahn numachahte nación yahn Israel, canan nde estado yahn Galilea, cuahn che a chuh che cahndudo Juan Bautista man, chehdenune ye ihyan man. ³⁸A devano ne te Dendiohs ne, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye Jesucristo yahn yan Nazaret, ne ndahco ye vederihquentiyon chahte tah ye. Ihyan min ne, quechica ye, redin ye che ndah, ne rendedevahn ye ihyan che rechuhrihn ye, redin chundah. Tihca redin ye, te quenun cuma ye vederihquentiyon yahn Dendiohs. ³⁹Nuhn racotuhn nuhn ndudo cuaco yahn nducuahn che din Dihvo vo Jesucristo numachahte nación yahn Israel man, yan Jerusalén man. Ihyan min ne, nahn yah se ihyan nan ama cruz, chihno se ihyan. ⁴⁰Ate chihno ino ro ne, ndedetuhche Dendiohs ihyan, ne cahnevan ye che quechica ro ye van nuhn. ⁴¹Hua quechica ro ye van nducoyaca ihyan yan, ate quechica ro ye van nuhn che a tendah nun Dendiohs nuhn nde ro menan cava che cuacotuhn nuhn ndudo yahn che tihca chi. Cuahn che a ntuche ye van tenahn ne, dama cheh nuhn, dama chih nuhn nduco ye. ⁴²Chihquentiyon ye che cuahndudo nuhn nan ihyan che ndahco Dendiohs vederihquentiyon tah ye cava che teche cade ye yahn nducoyaca ihyan che chenduche ye man, che ndih ye man. ⁴³A yahn ihyan min che dirun nducoyaca ihyan profeta nde a rahn me. Dirun ye te nducoyaca ihyan che cotahno ye ihyan min ne, nchahco Dendiohs nunde yahn ye che cuande yahn ihyan min.

⁴⁴Nde metah cuihno cuahndudo Pedro cuahn che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nducoyaca ihyan che rihnevan ye

ndudo me. ⁴⁵Ihyan nación yahn Israel che ritahno ye Dihvo vo che nduco ye Pedro ne, ama cuahn ino ye chi yahn che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nde ihyan tama nación. ⁴⁶Devano cuaco ye te quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan chahn, te rente ye tama te o nan devaco man, rendeva ye yavenan Dendiohs man. ⁴⁷Chemin che rahn Pedro:
—¿A va duh che cahco tan che cuedenune ihyan chuhn?, te a quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan nduhca che quenun uvo.

⁴⁸Tuhme chihquentiyon ye che cuedenune ihyan chahn, cuah ye Dihvo vo Jesucristo. Chihno min ne, chica ihyan chahn favor Pedro che conan ye neve ro nduco vih.

Necah cuande Pedro ihyan ndiyaco che vate ye yan Jerusalén

11 ¹Ihyan apóstol chahn nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo che vate ye estado yahn Judea ne, checadino ye te nde ihyan tama nación a chitahno ye Ndudo yahn Dendiohs. ²Cuahn che nta Pedro yan Jerusalén ne, ihyan nación yahn Israel che ritahno ye Dihvo vo ne, rahva ye nduco ye. ³Tumerune ihyan chahn:

—¿Dehco che chehn vaco ihyan tama nación, cheh dama nduco ye ne?

⁴Tuhme necah cuande Pedro ihyan chahn nducuahn che chi:

⁵—Ama ro cuahn che quenán yan Jope ne, ura che revah ne, chinahn ama vederihno nan. Ndiheró ama che deca ro tino chahte tihca ro, ne nechiche nduh che cun esquina yahn, chica nan ro, cochahn cuaco nan che quenún. ⁶Cuahn che chihco ndáh cudado deh chenun chete ne, ndiheró ite che cun cah te man, ite chano man, cu man, yahda man, ⁷ne chihneván ndudo che rahn: “Pedro, cuihne ite sih, cocheh ite.” ⁸Ate ndahconán: “Dihvé, hua, te nde menahn metah chéh nde ama ite che chihnga te.” ⁹Tuhme ndaconan ndudo me nde nan ro: “Cha che u, Dendiohs, a nedin davé ne, hua quendi ndedecadine che chihnga.” ¹⁰Ino co ndaconan chinahn vederihno me nan, ne condá cuahn nan ro. ¹¹A ura min no ndá ino se che rinuhn se u, che chica se nde yan Cesarea. ¹²Chihquentiyon Vaco Dendiohs che hua dehve rahcó, cahn nduco se. Namin an dino vo chuhn ne, chinduco ye u, chahn nuhn vaco ama sahn, ¹³che nte cuande se nuhn che ndiherero se ama ángel

che chandi ye, chihto nan se ndevaco se, ne tuhca rahn ye ri ye sahn: “Cuedechoh che ngua Simón che namin duche ye Pedro, quenan ye yan Jope. ¹⁴Ihyan min cahma ye co ye di nduco ihyan yehn deh va che din nchuhn cava che ndevahn ne.” ¹⁵Cuahn che chihno nte sahn min ne, canan cahndudó. Ate numanahn che cahndudó ne, adenan quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan chahn nduhca che quenun uvo ro menan me. ¹⁶Tuhme necahcó che rahn Dihvo vo: “Juan ne, chehdenune ye ihyan, ate nchuhn ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn.” ¹⁷Nducote man Dendiohs din ye nduco ihyan chahn nduhca che din ye nduco uvo che chitahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, ¿duh u cava che din vahché yahn Dendiohs?

¹⁸Cuahn che chihnevan ihyan chahn ne, chahtediñ chende ye, ne ndeva ye yavenan Dendiohs, ne rahn ye: “Tuhme ne, rahnecun Dendiohs che nto ino ihyan tama nación nunde yahn ye, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.”

Ihyan yan Antioquía che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹⁹Cuahn che chuh che chih Esteban ne, canan redin tan ihyan nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chano ihyan chahn. Nahñ ye ne, cuahn ye nde nación yahn Fenicia man, Chipre man, yan Antioquía man. Min chacotuhn ye Ndudo yahn Dendiohs atenan van ihyan nación yahn Israel, te van ihyan tama nación ne, hua chacotuhn ye ndudo me. ²⁰Ate neve ihyan nación yahn Chipre man, yan Cirene man, cuahn ye yan Antioquía, ne ihyan chahn chacotuhn ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo nde van ihyan tama nación. ²¹Nducote chenana cuma ihyan chahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo ne, ama yahn ihyan chihcoman ye dehtenduh che ritahno ye ro menan me, ne chitahno ye Dihvo vo.

²²Cuahn che checadino ihyan che ritahno ye Dihvo vo che chenana ye yan Jerusalén ne, dechuh ye Bernabé nde yan Antioquía. ²³Cuahn che nda Bernabé min ne, ndihchero ye che ama va vedeyahino yahn Dendiohs van ihyan chahn, ne ama chi yeno ye. Yahve ye ihyan chahn che quendi ye numa ino ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo. ²⁴Tihca din Bernabé, te ama ndah ihyan ye man, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan man, numa ino ye ritahno ye man. Yan min ne, ama yahn ihyan chitahno ye Dihvo vo.

²⁵Chihno min ne, cuahn Bernabé yān Tarso, ngua ye Saulo. Cuahn che ntāca ye ihyan ne, ndaconan ye nduco vih yān Antioquía. ²⁶Min chahtenan ye āma nduyo nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo, chicuahn ye āma yāhn ihyan. Min yān Antioquía cade canān ihyan rāhn ye yāhn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo te cristiāno ye.

²⁷Tāhn min ne, āma o ihyan che recadino ye yāhn che va che co ne, chica ye yān Jerusalén, ne ndā ye min yān Antioquía. ²⁸Āma cha ihyan chahn che duche ye Agabo ne, din Vaco Dendiohs che checadino ye che āma cuhnde cuico numachahte iyehñse. Chandi ihyan min nān ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne rāhn ye che tihcā va che co. Ndudo min ne, chinahn adive cuahn que quenān Claudio emperador. ²⁹Tuhme ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo che vate ye min yān Antioquía ne, nte cāde ye nduco vih che nedin dāma ye tume nduhva che tuno tāh ye, dechuh ye yāhn dihno vo che vate ye estādo yāhn Judea cāva che conan ye ihyan. ³⁰Tihcā din ihyan chahn, ne dechuh ye Bernabé nduco Saulo, quenda ye tume me, necāh ye tāh intiyāhn yāco che vate ye min.

Chihno se Jacobo mān, chaconuhn se Pedro vācoyāhn mān

12 ¹Tāhn min ne, redin tān rey Herodes nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²Jacobo, dihno Juān ne, chihquentiyon rey me che chihno se ihyan nduco espāda, ³ne nducote ndihchero se che quenān ino ihyan naciōn yāhn Israel ne, namin din se preso Pedro. Ro che tihcā din se ne, ro vihco che reh ihyan pān che hua nduco yā yāhn. ⁴Cuahn che a din se preso Pedro ne, chaconuhn se ihyan vācoyāhn, ne ntihyon āma sandādo chahtenan se cudādo ihyan, te chuh vihco me ne, nahn tendāh se ihyan, techecāde se yāhn ye, ne cāhno se ihyan nān ihyan yān. ⁵Āma vateyān sandādo che redin se cudādo Pedro che quenun ye vācoyāhn, ne ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, revāh ye numa ino ye cāva ye.

Din Dendiohs che ndiquendāh Pedro vācoyāhn

⁶Vino che co dave tāma ro me che nahn tendāh Herodes Pedro nān ihyan yān ne, quiyādo ye chete vācoyāhn me mendāhn yāhn o sandādo, nchiche ye nduco o cadena. Sandādo chenāhn chahn ne, redin se cudādo chende vācoyāhn

me. ⁷Adenān chendā āma ángel yahn Dihvo vo Dendiohs chete vacoyahn me, ne āma chiya dave. Denuhn nun ángel me Pedro, ndedetuhche ye ihyan, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Cuenecuen tenun tenun no.

Ndetahno ntahte cadena che nchiche tah Pedro, ⁸ne rahn ángel me:

—Condahco chiche ima che renan chete, ne condonun cah ndaco yehn.

Cuahn che a va yan Pedro ne, ndaconan rahn ángel me:

—Condonon tino tu yehn, ne cuiquendi u, cuhn vo.

⁹Pedro ne, quendi ye ángel me, nde hua devano ye a cuāco chemin, te rihno ye che rahco ye. ¹⁰Chuh ye o cuān nan che chenun sandado, redin se cudado, ne cuahn che ndā ye chendevah cu che a rendā nan calle ne, nane man chendevah me. Ndiquendāh ye, chica ca ye tah, ne conahn ángel me.

¹¹Tuhme chenahn Pedro, ne ndedecadino ye:

—Man ne, a devano cuācō te Dendiohs tahve ye āma ángel yahn ye cava che ndedevahn ye u tah Herodes man, yahn nducuah che chenān ino ihyan nación yahn Israel che cuahno có man.

¹²Pedro ne, ca rendedecadino ye yahn che tihcā chi, ca rica ye, cuahn ye ndevāco María, chaco Juan Marcos. Min ndi dama āma yahn ihyan, revah ye. ¹³Cuahn che ndā ye min ne, recah tah ye chendevah chahte man, riyahve ye man. Cuahn āma tahn dihn che duche te Rode, quendihchero te duh che riyahve. ¹⁴Ate cuahn che ndonahn te ndudo Pedro ne, nducote āma yeno te ne, nde hua nahne te chendevah me. Ndaconan te, rano te, ngu te ndudo che nti Pedro chendevah. ¹⁵Ihyan chahn ne, rahn ye ri ye tahn:

—¡Luco ri di, tahn dihn!

Ate tahn min ne, rahn te te cuāco che ihyan min. Tuhme rahn ihyan chahn:

—Ndiyu ihyan min. Co ángel che redin cudado ihyan.

¹⁶Numanahmin ne, quendi Pedro, recah tah ye chendevah. Cuahn ihyan chahn nahne ye chendevah me, ne cuahn che ndihchero ye Pedro ne, āma cuahn ino ye chi. ¹⁷Ate din tah Pedro yahn ihyan chahn che cuahte dihn chende ye nahmin che necah cuande ye nduhcā che ndetendāh Dendiohs ihyan vacoyahn. Namin rahn ye:

—Cahma nchuhn co ne Jacobo man, dihno vo chenahn man, nduhca che chi.

Tuhme chica ye min, cuahn ye tama cuan.

¹⁸Cuahn che chi dave tama ro me ne, a ri rite co luco sandado chahn, te hua devano se deh chi nduco Pedro.

¹⁹Herodes ne, dechuh ye che chinuhn Pedro, ne nducote hua ntaca ihyan ne, chica ye sahn chahn che necah cuande se ihyan deh chi. Tuhme chihquentiyon ye sandado chenahn che cahno se sahn. Chihno min ne, chica Herodes min estado yahn Judea, ne cuahn ye quenan ye yan Cesarea.

Chih Herodes

²⁰Herodes ne, tan ye nduco ihyan yan Tiro man, ihyan yan Sidon man, ate ihyan chahn ne, ntuhno ye cava che cah n ye nan Herodes. Yahve ye ama sahn ndinan yahn rey me che duche se Blasto, che cahma nan se ihyan, cava che ndoyan rey me nduco ye. Tihca din ihyan chahn, te nan yahn yahn rey me, rica dehtenduh che reh ye. ²¹Herodes ne, chihco vih ye ama ro cava che ndo dama ihyan chahn, ne nda ro min ne, ndonun ye tino che renun ye ura che retechecade ye. Chihnde ye nan che rihquentiyon ye, ne cahndudo ye, chihnevan ihyan chahn. ²²Tuhme rendeva ihyan chahn yavenan rey me, ne rah ye:

—Ihyan tih che rahndudo ye ne, jndiyu ihyan iyehense ye, te Dendiohs ye!

²³A ura min no chiya ama angel yahn Dendiohs, ne din ye che chetah cah Herodes. Chine ndah ihyan, ne ama yah vederih chih ye, te cah yune ye che ndeva ihyan yavenan ye, nduhca ndete che ihyan min che Dendiohs.

²⁴Tahn min ne, ama retuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ri yahn ihyan che ritahno ye.

²⁵Cuahn che a dinahn Bernabé nduco Saulo ntiyon che chahn ye ne, ndaca ye yan Jerusalén, conahn ye yan Antioquia, quenda nduco ye Juan Marcos.

Bernabé nduco Saulo ne, canan chahtechica ye cahndudo ye

13 ¹Van ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, che vate ye yan Antioquia ne, chenun van ihyan che rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs man, ihyan ricuahn man.

Ihyan chahn ne, Bernabé mañ, Saulo mañ, Simón cuan mañ, Lucio yahn yañ Cirene mañ, Manaén mañ, ihyan min che chihta ye dāma nduco Herodes, gobernador yahn Galilea.

²Ama ro che vate ihyan chahn yahte mañ, revah ye mañ ne, rañ Vaco Ndah yahn Dendiohs nduco ye:

—Cuedechuh nchuhn Bernabé nduco Saulo che cañ se, din se ntiyon che a necāh che din se.

³Tuhme chahte tun ihyan chahn yahte, ne covah ye. Chihno min ne, nahn tañ ye ihyan che o chahn cava che nuhnde tañ ye ntiyon min, ne dechuh ye ihyan, cuahn ye.

Cahndudo ihyan apóstol yahn yahn Chipre

⁴Bernabé nduco Saulo ne, cuahn ye yañ Seleucia nduhca che chihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs. Min chahtenun ye ama barco, ne cuahn ye yañ yahn Chipre.

⁵Cuahn che ndā ihyan chahn yañ Salamina ne, canā rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs chete yāco. Juan Marcos ne, nduco se ihyan chahn, rinan se ihyan. ⁶Chahtechica ye numachahte yañ min, ne ndā ye yañ Pafos. Min ntāca ye ama sañ, ndāta yahn Israel, che duche se Barjesús. Sañ min ne, cuah se, ne redin cā se che Dendiohs rinan ye sañ.

⁷Nduco se gobernador Sergio Paulo, ama ihyan che renahn ye. Ihyan min ne, tahve ye che chehua Bernabé nduco Saulo, te nahn cahnevan ye Ndudo yahn Dendiohs. ⁸Ate sañ cuah me, che namin duche se Elimas ne, redin vahche se yahn ihyan chahn, te hua nahn se che cotahno gobernador me.

⁹Tuhme Saulo, che namin duche ye Pablo ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan. Ndihe ro ndah ye sañ, ¹⁰ne rahva ye nduco se:

—Di, ¡daya chundah! ¡Ama duhtuno ihyan di! ¡Ndere quechique, rihncneh! ¡Hua renan ine nde ama dehtenduh che ndah! ¿Dehco che hua reguen, redetohnen vederihquentiyon yahn Dendiohs? ¹¹Mañ ne, Dendiohs din ye castigo di. Co ve nan, ne hua co ro nan.

Ndetahno chiya man nan se, ametah chi ro nan se. Canā rinuhn tañ se duh che quendanan sañ, te hua ro nan se.

¹²Cuahn che ndihchero gobernador me che tihca chi ne, chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, te ama rahn ino ye yahn ndudo yahn Dihvo vo che ricuahn ihyan chahn.

***Pablo nduco Bernabé ne, nda ye yan
Antioquía, yahn yahn Pisidia***

¹³Pablo nduco combiero yahn ye ne, chahtenun ye ama barco, ne chica ye yan Pafos, nda ye yan Perge, yahn yahn Panfilia. Juan Marcos ne, chihcoman se ihyan chahn, ne conahn se yan Jerusalén. ¹⁴Ihyan chahn ne, quendi ye yune yahn ye, chica ye yan Perge, ne nda ye yan Antioquía, yahn yahn Pisidia. Ama ro che rahte tuhno ihyan ne, chenda ye chete yaco yahn ihyan nación yahn Israel, chahte ye. ¹⁵Cuahn che a chihno cahndudo ihyan ley che dirun Moisés man, ndudo che dirun profeta man ne, ihyan ndinan yahn yaco me ne, dechuh ye ndudo yahn ihyan chahn:

—Dihno nuhn, ndete che va ndudo che cahma ne nduco ihyan ne, co cahma ne meniyon.

¹⁶Tuhme necuan Pablo, ne din tah ye che cuahteyan ihyan chahn, ne cahndudo ye:

—Nchuhn, ndata yahn Israel, che rendeva ne yavenan Dendiohs, cuihnevan ne. ¹⁷Dendiohs yahn nación yuhn vo Israel ne, tendahnun ye ihyan ndico yuhn vo. Cuahn che chenan ca ihyan chahn nación yahn Egipto ne, din ye che ama chi yahn ye, ne ndetendah ye ihyan numacuahn vederihquentiyon yahn ye. ¹⁸Cuahn che chenan ihyan chahn yahn nan che metah duhva ne, din chahtino Dendiohs yahn ye tenduh o raco nduyo, ¹⁹ne decuihno ye ndache nación min yahn yahn Canaán, ne cah ye yahn min ihyan chahn. ²⁰Canan nde ro min, chete che cun ciento quenán o raco ndiche nduyo, nde ro che quenán ihyan profeta Samuel ne, raconahn Dendiohs juez che rihquentiyon ye ihyan chahn. ²¹Tuhme chica ihyan chahn ama rey cava che cahcantiyon ye ihyan, ne cahnecun Dendiohs. Chaconahn ye Saúl, daya Cis, ndata yahn Benjamín, cava che co se rey yahn ihyan chahn o raco nduyo. ²²Cuahn che tuno ro ne, Dendiohs ne, chehnevi ye Saúl. Cah ye vederihquentiyon me David, ne rahn ye: “David, daya Isaí ne, ama sahn che renevahnecun se che náhn, ne dinahn se nducuahñ che cahcantiyón.” ²³Van ndata yahn David ne, ndedecuan Dendiohs Jesucristo, nduhca che a cah ye ndudo yahn ye cava che ndedevahn ye ihyan nación yahn Israel. ²⁴Numanahn che metah nda Jesucristo ne, nda Juan,

cahndudo ye che nto ino nducoyaca ihyan nación yahn Israel nunde yahn ye, ne cuedenune ye. ²⁵Cuahn che a nino cuihno ntiyon yahn Juan ne, rahn ye: “Co rahco nchuhn te u ne, ihyan che chenán rino ne, ate ndiyu u, te adiva ne, cochi ama ihyan che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. U ne, nde hua rigonun chihve u cava che co mozo yahn ihyan min, ntahte correa yahn ndaco yahn ye.”

²⁶Nchuhn dihnó, ndata yahn Abraham, che rendeva ne yavenan Dendiohs, a dechuh ye ndudo cuh yahn ne cava che ndevahn ne. ²⁷Ihyan yan Jerusalén nduco ihyan ndinan yahn ye ne, hua checadino cuaco ye deh vederihquentiyon quenán cuma Dihvo vo Jesucristo, nde hua chenahn ye che dirun ihyan profeta, andahre ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan, rihnevan ye ndudo min, rahndudo ihyan chete yaco. Chemin che chihco cade ye che cahno se ihyan min, ne nduco chemin chinahn nducuahn che dirun ihyan profeta chahn. ²⁸Andahre metah nde ama nunde yahn Dihvo vo, ate chica ihyan chahn che cahcantiyon Pilato che cahno sandado ihyan. ²⁹Cuahn che a din ihyan chahn nducuahn che a va cade che cuahno Dihvo vo co, nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs ne, ndedevah ye ihyan nan cruz, ne chacondihte ye ihyan chete ama yayan. ³⁰Ate Dendiohs ne, ndedetuhche ye ihyan van tenahn, ³¹ne ama ndeh ro chinduco ye ihyan che chica ye estado yahn Galilea, nda ye nduco ye yan Jerusalén. Man ne, a ihyan chahn che racotuhn ye ndudo yahn ihyan min van nducoyaca ihyan.

³²Namin nuhn ne, rahndudo nuhn nan nchuhn yahn ndudo ndah che cah Dendiohs ihyan ndico yuhn vo. ³³Man ne, a dinahn Dendiohs ndudo min, te a ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo cava uvo, nduhca che a ndirun nan Salmo o tuhca: “Di che Dayá. Man ro cuh ne, a chihco ró di nan nducoyaca ihyan, cava che codevano ye te Daya man di.” ³⁴Namin tama cuan nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun tuhca: “U, Dendiohs, din yahinó nchuhn nduhca che a cah ndudo yahn David.” Nduco ndudo cuh ne, chihco ro ye che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo van tenahn cava che hua cha ye. ³⁵Namin va tama ndudo che ndirun nan tama Salmo tuhca: “Hua cuahnecon ne che cha Daya ne.” ³⁶Me David ne, a devano vo che, nduhca che chihquentiyon Dendiohs ne, chichihve

ye n̄an ihyan che vate ye ro che quenan ye iyeh̄nse. Tuno ro yahn ye ne, namin chih ye nduhc̄a ihyan ndico yahn ye, ne ch̄a ye. ³⁷Ate ihyan min che ndedetuhche Dendiohs ihyan ne, hua ch̄a ye. ³⁸Nchuhn, dihnó, cuedevano ne te che cuande yahn ihyan min ne, co nd̄aca ne vederenchahco yahn nunde yahn ne. Chu che rahndudo nuhn n̄an ne. ³⁹Che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo ne, nducoȳaca ihyan che ritahno ye ihyan ne, rend̄aca ye vederenchahco yahn nunde yahn ye, che hua nd̄aca ihyan ro che rihquentiyon ley che dirun Moisés. ⁴⁰Man ne, cuihco nchuhn cud̄ado che hua conahn nduco ne nduhc̄a che dirun ama cha ihyan profeta tuhc̄a:

⁴¹Nchuhn che duche rino ne, condihche ne.

Cuahn ino ne, ne cuih ne, te ro che vate ne ne,
u, Dendiohs, dín vederihno rahte, che nde hua cotahno ne,
andahre cahma ihyan co ye nchuhn.

⁴²Cuahn che ndiquend̄ah P̄ablo nduco combiero yahn ye chete ȳaco me ne, ihyan che hua nd̄ata yahn Israel ne, chica ye che ndaconan cuahndudo ye yahn dehtenduh che tuhchan, ndate che t̄ama, ro che rahtetuhno ihyan. ⁴³Cuahn che a conahn ihyan ne, ama yahn ihyan nación yahn Israel man, ihyan t̄ama nación man, che ritahno ye numa ino ye nduco vih ne, cuahn ye nduco P̄ablo nduco Bernabé. Ama riyahve ye ihyan chahn che quendi ye numa ino ye, cotahno ye, ne hua cahcoman ye Dendiohs, ihyan min che redin yahino ye ihyan.

⁴⁴T̄ama ndate me, ro che rahtetuhno ihyan ne, ndo dama a nahn numa yan, ihyan che nahn cahnevan ye Ndudo yahn Dendiohs. ⁴⁵Ate cuahn che ndihchero ihyan nación yahn Israel chahn che ama yahn ihyan ne, chi ve ye, ne canan ruhn chende ye nduco P̄ablo man, rahn tan ye man. ⁴⁶Tuhme P̄ablo nduco Bernabé ne, numa ino ye rahn ye ri ye ihyan chahn:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, a cava nchuhn menan vihca che rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs. Ate man ne, nducote hua nahn nevahnevan nchuhn man, rahco ne te dehve rendotenan ne man ne, cahcoman nuhn nchuhn, ne cuahndudo nuhn, cahnevan ihyan t̄ama nación. ⁴⁷Va che dinahn nuhn nduhc̄a che chihquentiyon Dihvo vo Jesucristo nuhn tuhca:

Tend̄ah nún di cava che cuahndode ndudo yahn van ihyan nducuahn nación.

Nde numachahte iyehnse, nducoyāca ihyān che nevahnecon ye ndudo yāhn, ndevahn ye.

⁴⁸Cuahn che chihnevan ihyān tāma naciōn che chenun ye min che tihcā rāhn ihyān chahn ne, āma chi yeno ye, ne nevahnecon ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo. Vān ihyān chahn ne, chitahno nducoyāca ihyān che a va cāde che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁴⁹Tihcā chetuhn ndudo yahn Dihvo vo numachahte yāhn min. ⁵⁰Ate ihyān naciōn yahn Israel chahn ne, chinun ye āma o sāhn nāhn nduco āma o tāhn ndahta che ndah ihyān te, che renevahnecon ihyān yān tāhn. Tihcā ndedecuan ihyān chahn ihyān che chi tān ye nduco Pāblo nduco Bernabé nde cande che ndetendāh ye ihyān yāhn min. ⁵¹Tuhme chihde ihyān chahn ndāco yahn ye, chiltera ye yuniyāhn cāva che nāhma ye ihyān yān min te hua ndāhcā din ye che hua nevahnecon ye Ndudo yahn Dendiohs, ne cuahn ye yān Iconio. ⁵²Me ihyān che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, āma yeno ye, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyān.

Pablo nduco Bernabé ne, ndā ye yān Iconio

14 ¹Cuahn che ndā Pāblo nduco Bernabé yān Iconio ne, chendā ye chete yāco, ne āma ndāhcā cahndudo ye. Chemin che āma yāhn ihyān naciōn yahn Israel mān, ihyān tāma naciōn mān, chitahno ye. ²Ate ihyān naciōn yahn Israel che hua chitahno ye ne, chinun ye ihyān tāma naciōn che ametah cotahno ye, cāva che ndihche tān ye ihyān che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ³Āma rāhn chahtenan ihyān chahn min, ne rahndudo ye numa ino ye, chenan ino ye Dendiohs. Dendiohs ne, redin ye che renahn ihyān te cuāco che yahino ye ihyān iyehnse nduhcā che rahndudo ihyān chahn, te cah ye vederihquentiyon ihyān cāva che din ye vederihno. ⁴Ihyān yān min ne, o cuān ndi ye. Āma cuān ye ne, rinduco ye ihyān naciōn yahn Israel, ne tāma cuān ye ne, rinduco ye ihyān apóstol chahn. ⁵Tuhme ihyān naciōn yahn Israel chahn nduco ihyān tāma naciōn ne, ntuhno ye nduco intiyahn cāva che din tān ye nduco ihyān apóstol chahn, cah ye tu ihyān. ⁶Ate Pāblo nduco Bernabé ne, checadino ye, ne chano ye, cuahn ye yāhn yahn Licaonia, yān Listra mān, yān Derbe mān, nduh cuān nān che nino mān. ⁷Min chahtechica ye, cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs.

Ihyan yan Listra ne, cah ye tu Pablo

⁸Min yan Listra va ama sahn che nenevadoh cah se nde ro che chihndeyan se, nde tah hua ri rica se. ⁹Sahn min ne, va se, rihnevan se che rahndudo Pablo. Ndihero ndah ye sahn, ne checadino ye te ritahno se che co din Dendiohs che ndoyahn se. ¹⁰Tuhme cah ye yahn se:

—Cuenecuen, cuandi cuaque.

Ndetahno chandi cuaco se, ne canan rica se. ¹¹Cuahn che ndihero ihyan yan vederihno che din Pablo ne, nduco devaco yahn man ye, devaco yahn Licaonia ne, rah ye:

—O dendiohs yuhn vo, ndaconda ye ihyan, chiya ye iyehse.

¹²Rahn ihyan chahn te Bernabé ne, dendiohs yahn ye che duche ye Júpiter, ne Pablo ne, Mercurio, te ihyan min che rahndudo ye. ¹³Chidocuyan yahn Júpiter che nti yaco yahn ye chihto yan me ne, nda ye, nda ye nanda man, itenine man, cava che cahno ye ite che co te vedino, ndeva ye nduco ihyan yan chahn yavenan Bernabé nduco Pablo. ¹⁴Cuahn che checadino ihyan apóstol chahn che tihca ne, canan rendeh ye tino yahn ye cava che nahma ye che hua tihca din ihyan chahn, ne chenda ye van nducoyaca ye, rah ye:

¹⁵—¿Dehco che tihca redin nchuhn?, te nuhn ne, ihyan iyehse nuhn nduhca nchuhn. A cava chemin che cochi nuhn, cahma nuhn nduco ne che cahcoman ne dehtenduh che tihchan che hua cochihve, ne cotahno ne Dendiohs, ihyan min che quenduche ye. A ihyan min che dendah ye nan ro man, iyehse man, nuniyahn man, nducuahn che va man. ¹⁶Ro menan me ne, cah yune ye che quendi ihyan yune yahn man ye. ¹⁷Ate hua chihcoman ye ihyan, te din ye che ndah nduco ye, chihco ro ye vedeyahino yahn ye. A Ihyan min che redin ye che ran co man, che ndah ri chendata man. Rihquechey ye uvo man, renecah yan ye chedave yuhn vo man.

¹⁸Andahre tihca rahn Pablo man, Bernabé man, ate aconunde cuahn chicade chica tan ye che cahno ihyan yan chahn itenine che co te vedino, che ndeva ye yavenan ye.

¹⁹Tuhme nda neve ihyan, ndata yahn Israel, che chica ye yan Antioquia man, yan Iconio man, chinun ye ihyan yan, ne cah ye tu Pablo. Chihno min ne, co a ndih Pablo rahco ihyan chahn, ne chihnda rudo ye ihyan nde cuahn chihto yan. ²⁰Ate

ura che ndi dama ihyan che ritahno ye Dihvo vo nan Pablo ne, necuan ye, ne conahn ye viyan nduco vih. Tama ro me ne, chica ye min nduco Bernabé, nda ye yan Derbe.

²¹Min cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, ne ama yahn ihyan chitahno ye Dihvo vo. Chihno min ne, ndaconan ye, nchuh ye yan Listra man, yan Iconio man, nta ye yan Antioquía. ²²Queri ama yan nan che nchuh ye ne, renehah yan ye chedave yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne riyahve ye ihyan che quendi cotahno ye numa ino ye. Rahn ye ri ye ihyan chahn te va che ama chuhrihn ye muhn iyehanse, ate adiva ne, cuahtenan ye vahchetero. ²³Namin tendah nun ye neve ihyan queri ama cuan cava che co ye intiyahn yaco. Covah ye man, chahte ye yahte man, ne ndahco ye nducoyaca ihyan chahn che ritahno ye Dihvo vo tah Dendiohs.

***Pablo nduco Bernabé ne, conahn ye yan
Antioquía, yahn yahn Siria***

²⁴Chihno min ne, nchuh ihyan chahn yahn yahn Pisidia, ne nda ye yahn yahn Panfilia. ²⁵Cahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs yan Perge, tuhme cuahn ye yan Atalia. ²⁶Chahtenun ye ama barco, chica ye min, conahn ye yan Antioquía, a yan min che ndahco intiyahn yaco ihyan chahn tah Dendiohs che ama va vedeyahino yahn ye, cava che cahn ye nan ntiyon che man ne, a dinahn ye. ²⁷Cuahn che a nta ye ne, nedin dama ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne necah cuande ye ihyan chahn nducuahn che din Dendiohs nduco ye man, nduhca che din Dendiohs che chitahno ihyan tama nación man. ²⁸Pablo nduco Bernabé ne, ama rahn chahtenan ye yan min nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo.

Chi ama junta yan Jerusalén

15 ¹Tahn min ne, ama o sahn che chica se estado yahn Judea, nda se yan Antioquía ne, min chicuahn se ihyan che ritahno ye Dihvo vo te cava che co ndevahn ye ne, va che conan seña ihyan nduhca che chihquentiyon Moisés. ²Pablo nduco Bernabé ne, riyahve ye sahn chahn che ndiyu tihca, ate ama chahtecuhn chende se nduco ye. Nducote hua chi chihnde cade min ne, nte cade ihyan che ritahno ye Dihvo vo che dechuh ye ihyan chahn nduco tama te o ihyan yan

Jerusalén cava che nte cade ye nduco ihyan apóstol man, intiyahn yaco man.

³Chica ihyan chahn yan Antioquía, chuh ye nación yahn Fenicia man, Samaria man, renecah cuande ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo che vate ye min, nduhca che chihcoman ihyan tama nación dehtenduh che ritahno ye menan, ne chitahno ye Dendiohs. Nducoyaca ihyan che chihnevan ye ndudo me ne, ama chi yeno ye.

⁴Cuahn che nda Pablo nduco Bernabé min yan Jerusalén ne, nducoyaca ihyan ndiyaco man, ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, nevahnevan ye ihyan. Tuhme Pablo nduco Bernabé necah cuande ye ihyan chahn yahn nducuahn che din Dendiohs nduco ye. ⁵Ate ama o sahn fariseo che namin ritahno se Dihvo vo ne, chahtendi se, ne rahn se:

—Va che conan seña ihyan tama nación che ritahno ye Dihvo vo man, va che dinahn ye ley che dirun Moisés man.

⁶Tuhme ndodama ihyan apóstol chahn nduco intiyahn yaco cava che nte cade ye yahn chemin. ⁷Cuahn che a ama ndeh rente ihyan chahn ne, chandi Pedro, ne rahn ye:

—Dihnó, a devano nchuhn te a rahn ne, van uvo ne, tendah nun Dendiohs u cava che cuahndudó Ndudo yahn ye, cahnevan ihyan tama nación, ne cotahno ye. ⁸Dendiohs che rendihche ye chedave yahn nducoyaca ihyan ne, te ye, checadino vo che ndeva ye ihyan chahn, te din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye ihyan, nduhca che quenun uvo. ⁹Dendiohs ne, dama no yahino ye uvo nduco ihyan chahn, te namin ihyan chahn ne, nchahco ye nunde yahn ye yahn che chitahno ye. ¹⁰¿Dehco che retumarande nchuhn Dendiohs? Che tihca rihquentiyon ne ne, recah rihn ne ihyan tama nación che ritahno ye Dihvo vo, te nducuahn che nahn ne che dinahn ye ne, nde ihyan ndico yuhn vo, nde man vo, hua chi dinahn vo. ¹¹A devano vo te deman nduco vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo che ndevahn vo man, ihyan chahn man.

¹²Tuhme chahtedihi chende ihyan, ne chihcovan ye che necah cuande Pablo nduco Bernabé yahn vederihno che din Dendiohs nduco ye van ihyan tama nación. ¹³Cuahn che chihno nte ihyan chahn ne, necuandi Jacobo, ne rahn ye:

—Dihnó, cuihcovan nchuhn che cahmá. ¹⁴Simón Pedro ne, a neco ye uvo nduhca che din yahino Dendiohs ihyan tama

nación, ne tendah nun ye van ihyan chahn, ihyan che co yahn ye. ¹⁵Tihca va che co, te a tihca dirun ama cha ihyan profeta tuhca:

¹⁶Rahn Dendiohs: “Cuihno min ne, ndaconán, ne ndahco cadé vederihquentiyon yahn David che va man.

Dín che ndaconan ndo chahte man, che cahcantiyon man man,

¹⁷cava che ihyan yahn nducuahn nación che a tendahnún ne, cotahno ye u che Dihve ye.”

¹⁸Tihca rahn Dihvo vo Dendiohs, te ye, checadino vo dehtenduh che tuhchan nde a rahn me.

¹⁹Chemin che rahn te hua ndahca che cah rihv vo ihyan nación chenahn che a chihcoman ye dehtenduh che ritahno ye ro menan me, ne chitahno ye Dendiohs. ²⁰Tahque ndahca che dirun vo yahn ye che hua cheh ye che rihco ihyan nan che rahn ye dendiohs yahn ye man, che hua cheh ye yute yahn ite che hua ra yun yahn te man, che hua cheh ye yun man, che hua ndere cuahtenan ye nduco ndahca che ndiyu ndahca yahn ye man. ²¹Tihca din vo, te nducuahn yan, nde a rahn me, ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan ne, rahndudo ihyan ley che dirun Moisés, ne hua ndahca che din vo che co ndache ihyan che riquendi ye ley min.

²²Tuhme ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, nducoyaca ihyan chenahn che ritahno ye Dihvo vo man ne, nte cade ye, ne tendahnun ye o ihyan cava che dechuh ye ihyan nduco Pablo man, Bernabé man, yan Antioquía. Quendah yahn o ihyan che namin ndinan ye van ihyan che ritahno ye Dihvo vo. Ama ye ne, Judas, che namin duche ye Barsabás, ne tama ye ne, duche ye Silas. ²³Nduco ihyan chahn ne, dechuh ye ama caca nan che dirun ye:

“Nuhn, ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, nducoyaca ihyan chenahn che ritahno ye Dihvo vo man ne, rente nuhn Dendiohs nchuhn, dihno nuhn, ihyan nación chenahn che vate ne yan Antioquía man, yahn yahn Siria man, Cilicia man. ²⁴Checadino nuhn te ama o ihyan che chica ye muhn, ne nda ye tan ne, redin vahche ye yahn nchuhn man, redetoh ye ino nchuhn man, che ndere ricuahn ye che va che conan seña nchuhn man, dinahn ne ley che dirun Moisés man. Hua ndiyu nuhn che dechuh nuhn ihyan chahn. ²⁵A nte cade nuhn, ne

tendahnun nuhn o dihno vo van nuhn, dechuh nuhn ihyan tan, quendihchero ye nchuhn dama nduco dihno vo che ama yahino vo ihyan, Bernabé man, Pablo man. ²⁶Ihyan chahn che ndihco mendahn ye ihyan, redin ye ntiyon yahn Dihvo vo. ²⁷Me ihyan che o che dechuh nuhn ne, Judas man, Silas man. A ihyan chahn che nte cuande ye nchuhn yahn nducuahn che nte cade nuhn. ²⁸Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs nte cade nuhn che hua cah rihn nuhn nchuhn nduco ama ndeh nan dehtenduh. Atenan dehtenduh che tuhchan, va che dinahn ne. ²⁹Hua cheh nchuhn yute che rihco ihyan che ri vedino nan dehtenduh che redin ye dendiohs yahn ye man, hua cheh ne yun man, yute yahn ite che hua ra yun yahn te man, hua ndere cuahtenan ne nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn man ne man. Ndete che dinahn ne dehtenduh che tuhchan ne, ndahca din ne. Dendiohs conduco ye nchuhn.”

³⁰Tuhme chica ye min, ne nda ye yan Antioquia. Nedin dama ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne necah ye caca me. ³¹Cuahn che cahndudo ihyan caca me, chihnevan ihyan chahn ne, ama necah yan ye chedave yahn ye, ne chi yeno ye. ³²Judas nduco Silas ne, namin quenán cuma ye vederihquentiyon che rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, ne cuahn che cahndudo ye, chihnevan ihyan chahn ne, ama necah yan ye chedave yahn ye. ³³Cuahn che a ndeh ro chahtenan ye min ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ndedechuh ye ihyan numacuahn vedeyeno yan Jerusalén. ³⁴Ate Silas ne, quenán ye min yan Antioquia. ³⁵Namin Pablo man, Bernabé man, chahtenan ye min, ne nduco ama yahn ihyan ne, quendi ye, ricuahn ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man, rahndudo ye man.

Chahn Pablo tama yune cahndudo ye

³⁶Adiva ne, rahn Pablo ri ye Bernabé:

—Cuhn vo tama yune nduco ne, quendihchero vo nducoyaca dihno vo che vate ye nducuahn yan nan che a chahtechico vo, cahndudo vo ndudo yahn Dihvo vo. Ndiychero vo taca chenan ye.

³⁷Bernabé ne, nahn ye che cahñ Juan Marcos, co nduco se ihyan. ³⁸Ate Pablo ne, rahn ye te hua ndahca che quenda ye

sahn yahn che, cuahn che chahn ye menan me ne, chihcoman se ihyan yahn yahn Panfilia, conahn se, ne hua quendi se nduco ye nan ntiyon. ³⁹Nducote hua chidama ndudo yahn ye nduco vih ne, chihcoman vih ye. Bernabé ne, quenda ye Juan Marcos, ne chahtenun ye ama barco, ne cuahn ye yahn yahn Chipre. ⁴⁰Me Pablo ne, quenán ino ye che conduco Silas ihyan. Covah ihyan che ritahno ye Dihvo vo cava che numacuahn vedeyahino conduco Dendiohs ihyan, ne cuahn ye. ⁴¹Chuh ye yahn yahn Siria man, Cilicia man, renecah yan ye chedave yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo.

Timoteo ne, chinduco se Pablo nduco Silas

16 ¹Pablo nduco Silas ne, chuh ye yan Derbe, ne nda ye yan Listra. Min va ama sahn che duche se Timoteo, che ritahno se Dihvo vo Jesucristo. Sahn min ne, daya ama ndahta nación yahn Israel che namin ritahno ye Dihvo vo. Chida se ne, ihyan nación yahn Grecia. ²Ihyan che vate ye yan Listra man, yan Iconio man, che ritahno ye Dihvo vo ne, rahñ ye yahn se che ndah ihyan se. ³Pablo ne, nahn ye che conduco sahn min ihyan, ne nahn ye seña sahn cava che hua co yudo yahn ihyan nación yahn Israel che vate ye yahn min, te nducoyaca ye ne, devano ye te chida se ne, ihyan tama nación ye. ⁴Nducuahn yan nan che renda ye ne, recah cuande ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo nduhca che chihco cade ihyan apóstol man, intiyahn yaco man, che vate ye yan Jerusalén. ⁵Me nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, riquendi ritahno ye numa ino ye, ne ro ro ne, ihyan che ranan ritahno ye Dihvo vo ne, rinduco ye ihyan chahn, ne ri yahn ye.

Chinahn ama vederihno, ne ndihchero Pablo ama sahn yahn yahn Macedonia van yahnde yahn ye

⁶Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, hua cah yune che cahñ ihyan chahn, cuahndudo ye yahn yahn Asia. Chemin che chahtechica ye yahn yahn Frigia man, Galacia man, ⁷nde nda ye nan ri vah yahn yahn Misia. Cuahn che chenan ye min ne, nahn cahñ ye yahn yahn Bitinia, ate hua cah yune Vaco Dihvo vo Jesucristo che cahñ ye. ⁸Tuhme chuh dama ye yahn yahn Misia, ne nda ye yan Troas. ⁹Min chinahn ama vederihno, ne ndihchero Pablo van yahnde yahn ye che nti ama sahn yahn

yahn Macedonia nan ye, ne rica se favor ihyan: “Cahn ne yan vacó, Macedonia, conan ne nuhn.” ¹⁰Ndetahn che ndihchero ye vederihno me ne, chihco yan nuhn dehtenduh yahn nuhn cava che cahn nuhn yahn yahn Macedonia, te a devano cuaco nuhn te nahn Dendiohs che cahn nuhn, cuahndudo nuhn Ndudo yahn ye min.

Pablo nduco Silas ne, nda ye yan Filipos

¹¹Min yan Troas chahtenun nuhn ama barco, ne cuahn cuaco nuhn yahn yahn Samotracia, ne tama ro me ne, nda nuhn yan Neápolis. ¹²Chica nuhn min, ne nda nuhn yan Filipos, yan che tahque chahte che co tama yan min yahn yahn Macedonia. Yan min ne, Roma ndi cuande. Min chahtenan nuhn neve ro. ¹³Nda ro che rahte tuhno ihyan ne, cuahn nuhn cuahn chihto yan. Nda nuhn chendico nan che rahn ihyan, revah ye. Min chahte nuhn, ne cahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs, chihnevan neve ihyan ndahta che chi dama ye min. ¹⁴Min nduco ama ndahta yahn yan Tiatira che duche ye Lidia. Ihyan min ne, ihyan rendihcue tino morado, ne ritahno ye Dendiohs. Rihnevan ye che rahndudo Pablo, ne din Dihvo vo che chenahn ye ndudo me. ¹⁵Ihyan min nduco ihyan ndevaco ye ne, chedenune nducoyaca ye. Chihno min ne, chica ye favor nuhn:

—A ndihche nchuhn che a chitahnó Dihvo vo Jesucristo. Cuhn vo nduco ne ndevacó, cuahtenan ne.

Tuhme din ye fuerza nuhn che chahtenan nuhn.

¹⁶Ama ro ne, ura che cuahn nuhn, covah nuhn ne, ndihchero nuhn ama tahn dihn che quenun vaco chihnga tahn, che recadino suerte yahn ihyan. Vate ama o dihve te, ne ama rendaca se tume nan ntiyon min. ¹⁷Tahn min ne, quendah te nuhn, ne rah te:

—Ihyan chuhn ne, redin ye ntiyon yahn Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye, ne rahndudo ye ndudo nduhca che co ndevahn ihyan.

¹⁸A ama nde ro che tihca redin te, nde nan che chi yudo yahn Pablo, ne chaconan ye, ndihchero ye tahn, ne rahn ye ri ye vaco chihnga che quenun tahn:

—Numacuahn vederihquentiyon yahn Jesucristo, rahn rí di, cuendiquendah tahn tih.

A ndetahno ndiquendah vaco me tahn.

¹⁹Cuahñ che checadino dihve te che a ndiquendah vaco chihnga me tahn, che ametah ndaca se tume nan ntiyon min ne, chetah se Pablo nduco Silas, ne quenda se ihyan ndevacoyan nan intiyahn. ²⁰Chih nunde se yahn ye, ne rahñ se:

—Sahn chuññ ne, sahn naciñ yahn Israel, ne rendedecuan se ihyan yan vaco vo. ²¹Ricuahn se costumbre che hua co nevahñecun vo, nde hua co quendi vo, te uvo ne, Roma ndi cuando vo.

²²Tuhme chi tan ihyan yan nduco ihyan chahn, ne chihquentiyon intiyahn che cahñevi se tino yahn ye, ne cuahñ se ihyan nduco nducodi. ²³Chihno che ama chahn se ihyan ne, chih se ihyan vacoyahn, ne chihquentiyon se sahn che redin cudado vacoyahn me che din ndah se cudado ihyan. ²⁴Sahn che redin cudado vacoyahn me ne, chih se ihyan chahn chete ama cuarto che va nde cuahñ candevah chete vacoyahn me, ne chih chiche se cahñ ye nduco ama nan vihto che duche cepo.

²⁵Tenduh nan mahñ yan me ne, revah Pablo nduco Silas, rita ye himno, rendeva ye yavenan Dendiohs, ne sahn preso che chenun se min ne, rihcovan se. ²⁶A ura min no adenan ama nuhn yahn, nde name yahn vacoyahn me, ama chihde. Nane nducuahñ chende vacoyahn me, ne chihno ntahte cadena che nechiche nducoyaca preso chahn. ²⁷Sahn che redin cudado vacoyahn me ne, ntuche se, ne cuahñ che ndihchero se che chendah chende vacoyahn me ne, tico se espada yahn se, nahn cahño man se sahn, te rahco se te co a chihno chano preso chahn. ²⁸Ate cah Pablo yahn se:

—Hua te cahñe man di, te muhn chenun nducoyaca nuhn.

²⁹Tuhme chica se ama yahn, ne aderano se, chenda se nan che chenun preso chahn, nde tuno rendoh se che vahñ se, ne chehntihya se nan Pablo nduco Silas. ³⁰Ndetahno ndetendah se ihyan chahn, ne tumerune se ihyan:

—¿Deh va che dín cava che ndevahn u ne?

³¹Ndahconan ye yahn se:

—Cuitehne Dihvo vo Jesucristo, ne ndevahn di nduco ihyan ndevaque.

³²Tuhme cahndudo ihyan chahn ndudo yahn Dihvo vo, chihñevan se nduco nducoyaca ihyan ndevaco se. ³³A ura

min no chete rahn, nāno se nan ntāca yah yahn ihyan chahn. Tuhme chedenune se nduco nducoyāca ihyan ndevāco se.

³⁴Chihno min ne, ndiquenda se ihyan chahn ndevāco se, ne cah se, cheh ye. Ama yeno se che chitahno se Dendiohs, ne ihyan ndevāco se ne, namin ama yeno ye che chitahno ye.

³⁵Cuahn che a chi dave me ne, dechuh intiyahn sahn policia che cahma se nduco sahn che redin cudado vacoyahn me, che ntāhte se Pablo nduco Silas. ³⁶Tuhme rahn sahn che redin cudado vacoyahn me ri se Pablo:

—A chihquentiyon intiyahn u che ntāhté nchuhn. Man ne, co ndiquendāh ne, hua dehve rahco ne.

³⁷Rahn Pablo ri ye sahn policia chahn:

—Ihyan che ndi cuande ye Roma ne, rihquentiyon ley che hua co co ye castigo numanahn che metah cuhnde cade yahn ye. Nuhn ne, Roma ndi cuande nuhn, ate nchuhn ne, nde hua teche cade ne yahn nuhn, ne chahn ne nuhn nan nducoyāca ihyan yan, chih ne nuhn vacoyahn. Man ne, ¿a rihco nchuhn che ndetendāh ne nuhn cuahn ndeh ne? Hua. Chi man intiyahn, ndetendāh ye nuhn.

³⁸Ntā sahn policia chahn, ne necah cuande se intiyahn chahn. Cuahn che checadino ye te ndi cuande ihyan chahn Roma ne, ama dihya ye chi, ³⁹ne cuahn ye, ndāca ye che nchahconunde Pablo nduco Silas. Tuhme ndetendāh ye ihyan chahn, ne chica ye favor ihyan che ndāca ye yan min. ⁴⁰Cuahn che ndiquendāh ye vacoyahn me ne, cuahn ye ndevāco Lidia, quendihchero ye ihyan chahn che ritahno ye Dihvo vo. Chihno yahve ye ihyan chahn ne, chica ye min, ne cuahn ye.

Ndo dama sahn yan Tesalónica, nahn cuahn se Pablo

17 ¹Pablo nduco Silas ne, chuh ye yan Anfípilis man, yan Apolonia man, ne ndā ye yan Tesalónica, nan che nti ama yāco yahn ihyan nación yahn Israel. ²Pablo, nducote a ntiyon min nda ye ne, chahn ye yāco me, ne ino ndate, ro che rahte tuhno ihyan ne, rahndudo ye che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs, rihnevan ihyan yan min. ³Rahndudo ye nduhcā che va che chuhrihn Dihvo vo Jesucristo man, nduhcā che chihno se ihyan man, nduhcā che va che ntuche ye man. Namin rahn ye:

—Dihvo vo Jesucristo che rahndudó yahn ye nan nchuhn ne, a ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehense.

⁴Tuhme neve ihyan nación yahn Israel chahn ne, chitahno ye Dihvo vo, ne chinduco ye Pab̄lo nduco Silas. Namin āma yāhn ihyan nación yahn Grecia, che renevahneacun ye Dendiohs nde menān, nduco āma yāhn ndahta nchico ne, chitahno ye Dihvo vo. ⁵Ate sāhn nación yahn Israel che hua chitahno se ne, chi ve se, ne din dāma se āma o sāhn dāhnde che duhtuno ihyan se, vatechica se viyān, ne chinun se sāhn che ndedecuan se ihyan yān. Chahn se vāco āma ihyan che duche ye Jasón, rinuhn se Pab̄lo nduco Silas cāva che tendāh vah se ihyan, necāh se ihyan tāh ihyan yān. ⁶Nducote hua ntāca se ihyan chahn min ne, chihndā rudo se Jasón nduco āma o dihno vo che chenān ye min, quenda se ihyan nān intiyahn, ne cah se:

—Sāhn che rinun se ihyan, rendedecuan se ihyan numachahte iyehne se, mān ne, ndā se muhn. ⁷Jasón tih ne, retuma ino se sāhn ndevāco se. Nducoyāca sāhn chahn ne, redetoh nan se ley yahn César, te rāhn se te va tāma rey che duche ye Jesús.

⁸Cuahn che chihnevan ihyan yān mān, intiyahn mān, che tihcā ne, āma chi tān ye. ⁹Ate Jasón nduco ihyan chenāhn chahn ne, nedihve ye intiyahn, ne ntāhte ye ihyan.

Pab̄lo nduco Silas ne, ndā ye yān Berea

¹⁰Ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, a vino min no dechuh ye Pab̄lo nduco Silas nde yān Berea. Cuahn che ndā ye min ne, chendā ye chete yāco yahn ihyan nación yahn Israel. ¹¹Ihyan nación yahn Israel che vate ye min ne, tahque renahn ye che co ihyan che vate ye yān Tesalónica, te nevahneacun ye Ndudo yahn Dendiohs numacuahn vedeyeno, ne ro ro rendihchenan ye Ndudo min cāva che cadino ye a cūaco nduhcā che rahndudo Pab̄lo. ¹²Chemin che āma yāhn ihyan chahn chitahno ye Dihvo vo Jesucristo. Namin vān ihyan nación yahn Grecia, nde ndahta nchico mān, nde chāhn mān, chitahno ye ihyan. ¹³Cuahn che checadino sāhn nación yahn Israel che vate se yān Tesalónica che quenān Pab̄lo min yān Berea, rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs ne, chahn se min, chinun se ihyan yān, ndedecuan se ihyan. ¹⁴Ate ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ndetāhno dechuh ye Pab̄lo cuāhn chihto nuniyāhn. A demān Silas nduco Timoteo chahtenan

ye min yan Berea. ¹⁵Me ihyan che chengu yune ye Pablo ne, chinduco ye ihyan nde yan Atenas. Ndetahno ndaconan ihyan chahn, nda ye ndudo yahn Pablo che cahñ Silas nduco Timoteo, ntuno ye ihyan tenun tenun no.

Quenan Pablo yan Atenas

¹⁶Numanahn che quenan rino Pablo che nda Silas nduco Timoteo min yan Atenas ne, ama rendedecadino ye yahn ihyan yan min, te ndihche ye te ama vate dehtenduh che redin vahn ye dendiohs yahn ye. ¹⁷Chemin che ama rente ye chete yaco nduco ihyan nación yahn Israel man, ihyan tama nación che renevahnecon ye Dendiohs man. Namin rente ye ro ro nduco ihyan che chenun ye ndihve. ¹⁸Ama o sahn che rahn se vededevano yahn Epicureo nduco tama te o se che rahn se vededevano yahn estoico ne, canan rente se nduco Pablo. Ama o se ne, tumerune se:

—¿Deh che rahn sahn tih che ama cahnda chende se?

Tama te o se ne, rahn se:

—Cane racotuhn se ndudo yahn tama te o dendiohs.

Tihca rahn sahn chahn, te rahndudo Pablo ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man, yahn che va che ntuche tenahn man. ¹⁹Tuhme quenda se ihyan ama cuete che duche Areópago nan che rendo dama ihyan ndinan, rente cade ye, ne tumerune se ihyan:

—¿A nahn te cuande ne nuhn yahn ndudo ra che rahndudo ne ne?, ²⁰te rente ne dehtenduh ndudo che hua nihnevan nuhn, ne nahn cadino nuhn deh conahn.

²¹Tihca rahn se, te nducoyaca ihyan yan Atenas man, ihyan nación chenahn che vate ye min man ne, deman yahn dehtenduh che hua devano ye nahn nte ye man, nahn cahnevan ye man.

²²Tuhme chandi Pablo min Areópago nan nducoyaca sahn chahn, ne cahndudo ye:

—Nchuhn ihyan yan Atenas, rendihché te ama ritahno ne dendiohs yahn ne, ²³te cuahn che quechicá, rendihcheró yaco yahn nchuhn, ne namin ntacá ama nan ta nan che ndirun tuhca: “Nan ta yahn Dendiohs che hua rendihche ihyan.” Dendiohs min che rendeva nchuhn yavenan ye andahre hua rendihche ne ihyan ne, a ndudo yahn ye che rahndudó.

²⁴A Dendiohs min che dendah ye iyehñse nduco nducuahn che va. A Dendiohs min che rihquentiyon ye numachahte iyehñse, nde ñan ro ñan, nde ndiyahn ñan. Hua renun ye chete yaco che rihno ihyan, ²⁵nde hua rendotenan ye dehtenduh che co din ihyan cava ye, te ñan ye redin ye che chenun ico nducoyaco vo ñan, rete ye vedevihche yuhn vo ñan, nducuahn dehtenduh che rendotenan vo ñan. ²⁶A ihyan min dendah ye ama ndata no ihyan yahn nducuahn nación, ne chihquentiyon ye che cuahte ye numachahte iyehñse. Chihco cade ye ro che cuahte ye ñan, ñan che cuahte ye ñan. ²⁷Nahn Dendiohs che nuhn ihyan iyehñse ihyan ndete che ndaca ye ihyan, andahre cuaco te hua yahn quenán ye yahn queri ama vo. ²⁸Hua yahn quenán ye, te a ihyan min che redin ye che chenun ico vo ñan, vatechico vo ñan, chenduche vo ñan. Namin ñahn ama o ihyan devano yahn nchuhn ndudo cuh che dama: “Ndata yahn Dendiohs uvo.” ²⁹Tuhme, nducote ndata yahn Dendiohs uvo ne, hua ndedecadino vo che Dendiohs ne, ama mieca che ndindah nduco diyahnguan ñan, o diyahngua ñan, o tu ñan, che redendah ihyan nduhca che nahn ñan ye. ³⁰Ro menan me ne, din chahtino Dendiohs vedetundo yahn ihyan, ate ñan ne, rihquentiyon ye ihyan che vate ye numachahte iyehñse che nto ino ye nunde yahn ye, ³¹te a ndihco cade ye ro che techecade ye numa cuaco yahn nducoyaca ihyan iyehñse. A tendah nun ye ama ihyan che techecade ye menun ye, ne ndedetuhche ye ihyan min van tenahn. Nduco chemin ne, cah ye, checadino nducoyaca ihyan che tihca va cade.

³²Cuahn che chihnevan sahn chahn yahn che ntuche tenahn ne, ñahn se ne, rihyon nan se Pablo, ne ñahn se ne, ñahn se: —Tahque ndah tama ro cuahndudo ne, cahnevan nuhn.

³³Tuhme chica Pablo min, conahn ye. ³⁴Ate van sahn chahn ne, chenun neve ihyan che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne chinduco ye Pablo. Ama ye ne, duche ye Dionisio. Ihyan min ne, ama intiyahn yahn junta Areópago. Tama ye ne, ama ndahta che duche ye Dámaris. Namin te neve ihyan, chitahno ye Dihvo vo.

Nda Pablo yan Corinto

18 ¹Chihno min ne, chica Pablo yan Atenas, ne nda ye yan Corinto. ²Min ntaca ye ama sahn, ndata yahn

Israel, che duche se Aquila. Yahn yahn Ponto chihta se. Adiva ne, chihnde se yahn yahn Italia. Nducote chihquentiyon emperador Claudio che ndaça nducoyaca ihyan, ndata yahn Israel, Roma, yahn yahn Italia ne, chica se min nduco ndahta yahn se che duche te Priscila. Pablo ne, cuahn ye, quendihchero ye ihyan chahn, ³ne nducote dama ntiyon yahn ihyan chahn nduco ye, che rendahton ye tino tu cava che co vah tino ne, quenan ye nduco ihyan chahn, din ye ntiyon nduco vih. ⁴Ndate ndate, ro che rahtetuhno ihyan, rahn Pablo yaco. Min rahndudo ye, ne redin ye che renahn ihyan nación yahn Israel man, ihyan tama nación man.

⁵Cuahn che nda Silas nduco Timoteo che chica ye yahn yahn Macedonia ne, chihcoman Pablo ntiyon che redin ye, ne rahndudo ye ro ro nan ihyan nación yahn Israel. Rahndudo ye te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehse. ⁶Ate ihyan chahn ne, chi tan ye nduco Pablo, ne rahn tan ye nduco ye. Chemin che chihde ye tino yahn ye, cah ye, checadino ihyan chahn che ndaça ye min, cahcoman ye ihyan. Rahn ye:

—A man nchuhn chendihco ne nunde che conda ne, te u ne, a yahvé nchuhn. Man ne, cahn, cuahndudó, cahnevan ihyan nación chenhahn.

⁷Ndiquendañ ye yaco min, ne cuahn ye vaco ama ihyan che duche ye Justo, che nti chihto yaco. Ihyan min ne, namin rendeva ye yavenan Dendiohs. ⁸Ama intiyahn yaco che duche ye Crispo nduco nducoyaca ihyan ndevaco ye ne, chitahno ye Dihvo vo Jesucristo. Namin cuahn che chihnevan ama yahn ihyan yan Corinto Ndudo yahn Dendiohs ne, chitahno ye, ne chedenune ye. ⁹Ama vino ne, chinahn ama vederihno nan Pablo, ne chihnevan ye che rahn Dihvo vo nduco ye:

—Cuiquendi, cuahndode. Hua te vah. Hua ngüen, ¹⁰te u ne, nducó di, ne nde ama ihyan hua co nahn tah ye di cava che nuhn yah ye di. Cuiquendi, cuahndode, te muhn yan cuh ne, vate ca ama yahn ihyan che cotahno ye u.

¹¹Chemin che quenan Pablo min yan Corinto ama nduyo quenan man, ricuahn ye Ndudo yahn Dendiohs, rihnevan ihyan chahn.

¹²Ate cuahn che quenan Galión gobernador yahn Acaya ne, ihyan nación yahn Israel ne, chi tan ye nduco Pablo, ne ndo dama ye, quenda ye ihyan nan se. ¹³Rahn ye ri ye sahn:

—Sahnguh ne, rinun se ihyan che cotahno ye Dendiohs, ate hua nduhca che rihquentiyon ley.

¹⁴Pablo ne, adeche cuanan cahma ye cuahn che rahn Galión ri se ihyan chahn:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, ndete che cava ama nunde chahte che nda ne sahn tih nan ne, va vedeyenó che techecadé yahn se. ¹⁵Ate nducote deman ndudo man, che duche ihyan man, yahn ley yahn man nchuhn man ne, tan condihche ne taca techecade man ne, te u ne, nde hua nahn techecadé yahn dehtenduh che tihchan.

¹⁶Chihno rahn se chemin ne, chihquentiyon se che ndiquendañ vah ihyan chahn. ¹⁷Tuhme nducoyaca sahn nación yahn Grecia che nduco se min ne, tumangan se ihyan ndinan yahn yaco che duche ye Sóstenes, ne a min no chahn se ihyan. Gobernador ne, ndihchero se, ate nde hua tumacah se.

Nta Pablo yan Antioquía, ne ndaconan cuahntun ye che co ino yune, cuahndudo ye

¹⁸Pablo ne, ndeh ro ca quenán ye yan min. Tuhme yahve ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chahtenun ye ama barco nduco Aquila nduco Priscila, ne cuahn ye nduco vih yahn yahn Siria. Min yan Cencrea, ura che ametah conun Pablo chete barco me ne, ndu rah tin ye cava che nahma ye che a tuno ro yahn ama ndudo che a necah ye Dendiohs ro menan. ¹⁹Cuahn che nda ihyan chahn yan Efeso ne, Pablo ne, chihcoman ye Aquila nduco Priscila, ne cuahn ye yaco, nte ye nduco ihyan nación yahn Israel che rendo dama ye min. ²⁰Ihyan chahn ne, chica ye favor ihyan che conan ca ye min, ate hua cahnecon ye. ²¹Tuhme yahve ye ihyan chahn:

—Va che cahñ yan Jerusalén cava che a min quenán nda ro vihco. Ate ndete che nahn Dendiohs ne, ndaconan tún, ndihchero vih vo.

Tuhme ndonun ye barco me, ne chica ye yan Efeso.

²²Cuahn che nda Pablo yan Cesarea ne, chahn ye yan Jerusalén, necah ye Dendiohs ihyan ndiyaco. Tuhme conahn ye yan Antioquía. ²³Cuahn che a chi rahn che nta ye min ne, cuahn tun ye nduh yan nduh yan, yahn yahn Galacia man, Frigia man, renecah yan ye chedave yahn nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo.

Rahndudo Apolos yan Efeso

²⁴Tahn min ne, ama ihyan, ndata yahn Israel, che duche ye Apolos ne, nda ye yan Efeso. Ihyan min ne, chihta ye yan Alejandría. Ama devano ye Ndudo yahn Dendiohs, ne ama ndahca rahndudo ye. ²⁵Ndah nahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ne numa cuaco man, numa ino ye man, rahndudo ye yahn ye, andahre deman yahn che chehdenune Juan Bautista devano ye. ²⁶Min chete yaco ne, tihca cahndudo ye numa ino ye, ne cuahn che chihno cahndudo ye ne, Aquila nduco Priscila ne, quenda ye ihyan deva vih, ne cah cuande ndah ye ihyan yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ²⁷Cuahn che nahn cah Apolos yahn yahn Acaya ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, chinan ye ihyan, ne dirun ye ama caça yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo che vate ye yahn min cava che nevahnecon ye ihyan. Cuahn che nda ye yahn min ne, ama chinan ye ihyan chahn che numacuahn vedeyahino yahn Dendiohs chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ²⁸te rihco ro ye nan nducoyaca ihyan te hua ndahca che rendedecadino ihyan nación yahn Israel, nde nan che cahma ye metah. Nduco Ndudo yahn Dendiohs ne, recah cuande ye ihyan chahn te Dihvo vo Jesucristo ne, a ihyan min che va cade che ndedevahn ye ihyan iyehense.

Nda Pablo yan Efeso

19 ¹Numanahn che quenan Apolos yan Corinto ne, chuh Pablo cuahn icoyahn, ne nda ye yan Efeso. Min ndihche ye neve se che ritahno se Dihvo vo Jesucristo, ²ne tumerune ye sahn:

—¿A quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn cuahn che chitahno ne Jesucristo ne?

Ndahconan sahn chahn:

—Nde hua nihnevan nuhn yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs.

³Tuhme ndaconan tumerune ye sahn chahn:

—¿Taca chedenune nchuhn tuhme ne?

Ndahconan se:

—Chedenune nuhn nduhca che chehdenune Juan Bautista ihyan.

⁴Rahn Pablo ri ye sahn:

—Juan ne, chehdenune ye ihyan çava che co ro che a nto ino ihyan chahn nunde yahn ye. Namin rahn Juan ri ye ihyan te va che cotahno ye ama ihyan che cochi ye adiva. A ihyan min che Jesús che a va çade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehñse.

⁵Cuahn che chihnevan sahn chahn che tihça ne, chedenune se, cah se Dihvo vo Jesucristo. ⁶Nahn tah Pablo sahn, ne quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs sahn, din che nte se tama te o devaco man, cahndudo se Ndudo yahn Dendiohs man. ⁷Van nducoyaca ne, ri se tenduh ndichio ihyan se.

⁸Numanahn che quenan Pablo min ino iyo ne, rahn ye yaco, rahndudo ye numa ino ye, redin ye che renahn ihyan yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. ⁹Ate ama yahn ihyan ne, nducote cheche chedave yahn ye ne, hua chitahno ye, ne chihnga rahn ye yahn ndudo ndah yahn Dendiohs. Chemin che Pablo nduco nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, chihcoman ye ihyan chahn, ne cuahn ye, ndo dama ye chete escuela yahn ama ihyan che duche ye Tiranno. Min cahndudo ye ro ro. ¹⁰Chete che o nduyo quendi ye, rahndudo ye min, ne ama yahn ihyan, ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man, che vate ye yahn yahn Asia ne, chihnevan ye ndudo yahn Dihvo vo. ¹¹Dendiohs ne, cah ye vederihquentiyon, quenun cuma Pablo, ne rinahn vederihno rahte. ¹²Nde tino che retoh Pablo, o payon yahn ye ne, riquenda ihyan, renahn ye ihyan cah, ne rendoyahn ye, renahn ye ihyan che chenun vaco chihnga ihyan, ne rendiquenda.

¹³Ate ama o sahn nación yahn Israel che vatechica se, rendetenda se vaco chihnga che chenun ihyan ne, nahn ndetenda se vaco chihnga nduco vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Rahn se ri se vaco chahn:

—Numacuahn vederihquentiyon yahn Jesucristo che rahndudo Pablo yahn ye ne, rihquentiyon nuhn nchuhn che ndiquenda ne.

¹⁴Esceva, ama ihyan nación yahn Israel, che chidocuyan ndinan ye ne, vate ndache daya ye, ne sahn chahn ne, tihça redin se. ¹⁵Ate ama yune cuahn che tihça rahn se nduco ama vaco chihnga ne, ndahconan vaco me yahn se:

—A rendihché Jesucristo. Namin a devanó duh che Pablo. Ate nchuhn ne, ¿duh nchuhn ne?

¹⁶Tuhme sahn che quenun vaco chihnga me ne, tumangan se sahn chahn, ne chahn se sahn numacuahn vedetan, nde nan che din cuno se nducoyaca se. A devane sahn chahn man, ntaca yah se man, ndiquendah vah se, chano se. ¹⁷Nducoyaca ihyan naci3n yahn Israel man, ihyan naci3n chenahn man, che vate ye min yan Efeso ne, checadino ye che tihca chi. Ama chahn ino ye, ne ndeva ye yavenan Dihvo vo Jesucristo.

¹⁸Me ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, ama yahn ye ne, ntuma ino ye nunde yahn ye che chitahno ye vedecuah ro menan me. ¹⁹Namin ama yahn ihyan che quenan cuma ye vedecuah ro menan me ne, quenda ye libro yahn ye, chihquiyahn ye nan nducoyaca ihyan. Cuahn che tendah cuande ihyan tava chihve nducuahn libro chahn ne, rigonun o raco ndiche mil tume diyahngua. ²⁰Nduco tihca ne, ama chetuhn ndudo yahn Dihvo vo, chihnde ro vederihquentiyon yahn ye.

²¹Chihno min ne, chihco cade Pablo che cahn ye yahn yahn Macedonia man, Acaya man, quendihchero ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne quendi ye nde yan Jerusal3n. Tuhme va che cahn ye yan Roma. ²²Dechuh ye o combiero yahn ye che rinan se ihyan, Timoteo nduco Erasto, che cahn se yahn yahn Macedonia numanahn che quenan ca ye yahn yahn Asia.

Ndo dama ihyan yan Efeso numacuahn vedetan

²³Tahn min ne, ama chi tan ihyan yahn che retuhn ndudo ndah yahn Dendiohs. ²⁴Vedetan min ne, canan cava ama sahn vichedyahngua che duche se Demetrio. Sahn min ne, rendedevihne se diyahngua, redendah se yaco cahya nduhca yaco yahn Diana, dendiohs che va ye yan vaco se. Yahn chihve ntiyon min, ne yahn sahn che redin se ntiyon nduco se. ²⁵Din dama se sahn chahn man, nducoyaca ca sahn che rinan se sahn nan ntiyon min man, ne rahn se ri se sahn:

—Nchuhn ne, a devano ne te nan ntiyon cuh ama renda vo tume. ²⁶A rendihche ne man, a rihnevan ne man, nduhca che ama racotuhn Pablo ndudo van nducoyaca ihyan yan Efeso man, van ihyan che vate ye numachahte yahn yahn Asia man. Hua renguan se, rahndudo se te dendiohs che redendah ihyan ne, ndiyu dendiohs, ne a ama yahn ihyan ritahno ye.

²⁷Che redin se ne, cahnda yahn ntiyon che redin vo, te co

cuihno, nde co cuhnde man yaco yahn dendiohs Diana, che ama yudo ye, che rendeva nducoyaca ihyan yavenan ye, numachahte yahn yahn Asia man, numachahte iyehse man. Ndete che quendi tihca ne, nde ametah tumecah ihyan yahn vederihquentiyon yahn ye.

²⁸Cuahn che chihnevan sahn chahn che tihca ne, ama chi tan se, ne canan cah se:

—¡Ama yudo vederihquentiyon yahn Diana, dihve ihyan yan Efeso!

²⁹Nduco chemin ne, necuan ihyan yan numacuahn vedetan, chetah ye Gayo nduco Aristarco, o ihyan yahn yahn Macedonia che nduco ye Pablo, ne chihnda rudo ye ihyan chahn, quenda ye ihyan ndevacoyan. ³⁰Pablo ne, nahn cahñ ye min, yahve ye ihyan yan chahn, ate ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, hua cahñecun ye. ³¹Namin o ino ihyan ndinan che rihquentiyon ye yahn yahn Asia, che amigo yahn Pablo ne, tahve ye ndudo yahn ye che hua nahme nan ye min.

³²Numanahmin ne, vari chende ihyan yan chahn, chenun ye min. A vih rah ama, a vih rah tama ye, te a nahn nducoyaca ye nde hua devano ye deh cuande che nto dama ye. ³³Ama o sahn che nduco se min ne, cah cuande se Alejandro deh che ri, ne chaconahn ihyan naciön yahn Israel sahn nan nducoyaca ihyan cava che cahma nan se ihyan. Din tah se che cuahte dihn chende nducoyaca ihyan yan chahn cava che cuahndudo se. ³⁴Ate cuahn che checadino ye te ndata yahn Israel sahn ne, cah ye tenduh o ura tuhca:

—¡Ama yudo vederihquentiyon yahn Diana, dihve ihyan yan Efeso!

³⁵Tuhme nda sahn secretario, chihco dihn se ihyan chahn, ne rahn se:

—Nchuhn, ihyan yan Efeso, numachahte iyehse ne, devano ihyan te redin ihyan yan Efeso cudado yaco yahn dendiohs Diana che chica ye nan ro. ³⁶Nducote nducoyaca ihyan devano ye yahn chemin ne, cuahte dihn nchuhn. Hua cuhma ne numanahn che metah ndedecadino ndah ne, ³⁷te sahn sih che nda ne muhn ne, hua chihnga rahn se yahn dendiohs yahn ne. ³⁸Ndete che Demetrio nduco sahn che redin ntiyon nduco se vate canda se nduco adecoduhno ihyan ne, va vacoyan man, vate intiyahn che retechecade ye man. Min cahñ queri ama

se cuhnde çade yahn se. ³⁹Ate ndete che tahque chahte çanda yahn se ne, conan rino se, te va che ndo ðama nducoyaca ihyan yan, ne ro min ne, co cuhnde çade yahn se. ⁴⁰Nde çahnda yuhn vo che tihcã rendo ðama nchuhn, rah ne, te co çaca nunde ihyan yuhn vo che rendedecuan vo çanda. Ndete che çacarune ihyan ndinan ne, nde nan che çahma vo metah.

⁴¹Chihno rahñ ye chemin ne, ndedechuh ye ihyan yan chahn, conahn ye.

Ndaconan Pablo, nchuh ye yahñ yahn Macedonia, ntã ye yahñ yahn Grecia

20 ¹Cuahn che a chahte dihn ihyan yan chahn ne, nedin ðama Pablo ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne yahve ye ihyan. Chihno min ne, chahtemahn vih ye, ne ndaca ye min, ndã ye yahñ yahn Macedonia. ²Quechica ye nduh yan nduh yan yahn Macedonia, yahve ye nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, nde ndã ye yahñ yahn Grecia. ³Min quenán ye ino iyo, ne cuahn che a va yan yahn ye che conun ye ama barco, nahn ye yahñ yahn Siria ne, checadino ye te ihyan nación yahn Israel ne, nahn çahno ye ihyan. Chemin che ndonun yune ye, ndaconan ye yahñ yahn Macedonia. ⁴Sópater yahn yan Berea man, Aristarco nduco Segundo yahn yan Tesalónica man, Gayo yahn yan Derbe man, Timoteo man, Tíquico man, Trófimo yahn yahñ yahn Asia man ne, cuahn ye nduco Pablo. ⁵Quendah nan ihyan chahn yahn nuhn, ne chahtenan rino ye nuhn nde yan Troas. ⁶Chuh ro yudo, vihco che reh ihyan pan che metah ya yahn ne, chahtenun nuhn ama barco, chica nuhn yan Filipos. Chihno uhn ro ne, ntuno nuhn ihyan chahn min yan Troas, ne min chahtenan nuhn nduco vih ndache ro.

Rahndudo Pablo yan Troas

⁷Ro che ndeva ndate ne, ndo ðama nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo çava che ndeh ye pan nduhca che a va çade, ne riyahve Pablo ihyan. Quendi ye rente ye nde chi mahñ yan, te tama ro me ne, va che ndaca ye min. ⁸⁻⁹Nto ðama ihyan chahn nde nan cuarto che tahque yaco, nan ino cuahto, ne ama chendihco lámpara, riche. Ama sahn yuno che duche se Eutico ne, va se nan ventana, ne nducote ama rahñ

quendi Pab̄lo rahndudo ye ne, chetah̄ yahnde sahn̄, ne cuahn̄ che a ndah̄ quiyado se ne, ndaconda se min, chendah̄ se nde ndiyahn̄. Chahn̄ ihyan̄ chahn̄, ndedecuan ye sahn̄, ne a ndih̄ se. ¹⁰Tuhme cuenchahn̄ Pab̄lo, ne chahtemahn̄ ye sahn̄. Rah̄n ye ri ye ihyan̄ chahn̄:

—Huete dihya nchuhn̄ co, te man̄ ne, quenduche se, a ndedetuhche Dendiohs sahn̄.

¹¹Chihno min ne, conda Pab̄lo, ne cheh̄ ye nduco ihyan̄ chahn̄. Quendi ye rahndudo ye nde chi dave, ne tuhme cuahn̄ ye. ¹²Me sahn̄ yuno me ne, ndiquenda ihyan̄ chahn̄ sahn̄ ndevaco se, quenduche se, ne ama chi yeno nducoyaca ye.

***Pab̄lo nduco combiero yahn̄ ye, chica ye
yan̄ Troas, cuahn̄ ye yan̄ Mileto***

¹³Chahtenun nuhn̄ ama barco, quendah̄ nan̄ nuhn̄ yahn̄ Pab̄lo, cuahn̄ nuhn̄ yan̄ Asón. A nte cade nuhn̄ te min va che cuahtenan̄ rino nuhn̄ ihyan̄, te man̄ ye nahn̄ caca cah̄ ye nde min. ¹⁴Cuahn̄ che ntaca vih̄ nuhn̄ nduco ye min yan̄ Asón ne, chenda ye chete barco nduco nuhn̄, ne nda nuhn̄ yan̄ Mitilene. ¹⁵Tama ro me ne, chica nuhn̄ min, ne chuh̄ nuhn̄ yan̄ Trogilio, ne nde tama ro me ne, nda nuhn̄ yan̄ Mileto. ¹⁶Tihcā din nuhn̄, te nahn̄ chuh̄ dama Pab̄lo yan̄ Efeso cava che hua condah̄ ye yahn̄ yahn̄ Asia. Ndete che conun ne, nahn̄ ntā nun ye yan̄ Jerusalén, conan ye min nda ro vihco Pentecostés.

Cahndudo Pab̄lo nan̄ intiyahn̄ yaco che vate ye yan̄ Efeso

¹⁷Cuahn̄ che a chenan̄ nuhn̄ yan̄ Mileto ne, tahve Pab̄lo che chehua intiyahn̄ yaco nde yan̄ Efeso. ¹⁸Cuahn̄ che ndā ihyan̄ chahn̄ min ne, cahndudo Pab̄lo:

—Nchuhn̄ ne, a devano ne nduhcā che quechicá van̄ nchuhn̄ nde ro che ndā yahn̄ yahn̄ Asia. ¹⁹Numacuahn̄ ro che quenán nduco nchuhn̄ ne, dín ntiyon yahn̄ Dendiohs numacuahn̄ vedenecon. Ama chuhríhn̄ man̄, chihtera nune ndutinán man̄, yahn̄ che ihyan̄ nación yahn̄ Israel ne, chenun ino ye vedetan̄ nducó. ²⁰Ate hua cheguán cahndudó nan̄ nchuhn̄ nducuahn̄ che cochihve yahn̄ ne. Chicuah̄n̄ nchuhn̄ nan̄ nducoyaca ihyan̄ man̄, queri ama ne ndevaco ne man̄. ²¹Ihyan̄ nación yahn̄ Israel man̄, ihyan̄ nación chenahn̄ man̄, chicuah̄n̄ nducoyaca ye che va che nto ino ye nunde yahn̄ ye, ne cotahno ye Dihvo

vo Jesucristo. ²²Man ne, nahn Vaco Dendiohs che cahn yan Jerusalén, nde hua devanó nducuahn che cuahno có min. ²³Ate devanó te nduh cuan yan nan che ráhn ne, rahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ri u te va che conún vacoyahn man, ama chuhríhn man. ²⁴Ate nde hua rendedecadinó yahn chemin, andahre cahno ihyan u, te nahn dináhn numacuahn vedeyeno ntiyon che te Dihvo vo Jesucristo u, che cuahndudó ndudo ndah yahn vedeyahino yahn Dendiohs.

²⁵'Man ne, a devano cuacó te nde ama nchuhn che cahndudó ndudo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs nan ne ne, ametah ndaconan ndihchero ne u. ²⁶Chemin che cahmá có nchuhn te ametah quendihcó nunde cava nde ama ne, ²⁷te a cahndudó nan ne nducuahn che ndihco cade Dendiohs, nde tah hua chinán. ²⁸Cuihco nchuhn cudado man ne. Namin codin ne cudado nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo, te chaconahn Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn che din ne ntiyon min. Nunde yahn ihyan chahn ne, a nenevihve nduco yun yahn Dihvo vo. ²⁹U devanó te cuahn che a conáhn ne, nda sahn che conun se ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne din se che cuihno cotuhn ye nduhca che retuhn itecuche cuahn che renda lobo. ³⁰Van man nchuhn ne, quenda sahn che detoh nan se ndudo cuaco, cahncheh se ihyan che a ritahno ye Dihvo vo, ne quenda se ihyan lado yahn se. ³¹Chemin che cuihco nchuhn cudado, ne cuenecahco ne te ino nduyo nde ro nde rahn, riyahvé queri ama ne, nde chihterá nune ndutinán cava ne.

³²'Dihno, man ne, ndahcó nchuhn tah Dendiohs. Codinahn ne ndudo yahn vedeyahino yahn ye, te va vederihquentiyon yahn, ne co din che quendi cotahno ne Dihvo vo Jesucristo numa ino ne. Namin nedin dama Dendiohs nchuhn nduco nducoyaca ihyan che a ndihco vih ye cava che co ye ihyan yahn man ye. ³³Cava man ne, hua nahn yahn nde ama dehtenduh yahn ihyan, nde tume, nde tino. ³⁴Man redín ntiyon cava che ndaca che rechuhnún nduco ihyan che rinduco ye u. A man nchuhn devano ne. ³⁵Cuahn dama chicuáhn nchuhn che tihca va che din vo ntiyon, ne conan vo ihyan che metah yahn ye nduhca che rahn Dihvo vo Jesucristo: "Tahque ndah che cah vo ihyan che co che cotah vo che te ye."

³⁶Cuahn che a chihno cahndudo Pab̄lo ne, chehntihya ye, ne covah ye nduco nducoyaca ihyan chahn. ³⁷Tuhme ama chaco nducoyaca ihyan chahn, chatemahn ye Pab̄lo, ne tenan ye ihyan, ³⁸te ama chi ran ye yahn che rahn Pab̄lo te ametah ndaconan ndihche vih ye. Tuhme chengu yune ye Pab̄lo ndenan che va barco.

Cuahn Pab̄lo yan Jerusalén

21 ¹Chihco man nuhn dihno vo chahn, chahtenun nuhn chete barco me, ne cuahn dama nuhn nde yahn yahn Cos. Tama ro me ne, nda nuhn yahn yahn Rodas, ne chica nuhn min, cuahn nuhn yan Pátara. ²Min ndihche nuhn ama barco che cuahn cuahn yahn yahn Fenicia, ne chahtenun nuhn chete, cuahn nuhn. ³Chuhnan nuhn yahn yahn Chipre, quenan cuahn lado tah cueh nuhn, ne cuahn dama nuhn nde yahn yahn Siria. Nducote barco min ne, yan Tiro chan cava che ndevah chede yahn ne, cuenchahn nuhn. ⁴Min ntaca nuhn ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chahtenan nuhn nduco ye ndache ro. Ihyan chahn ne, din Vaco Dendiohs che checadino ye deh che va che co, ne rahn ye ri ye Pab̄lo che hua cahn ye yan Jerusalén. ⁵Ate chihno ndate min ne, chica nuhn min, ne nducoyaca ihyan chahn, nde ndahta, nde chahn, nde checahya yahn ye man, chengu yune ye nuhn nde chihto nuniyahn. Min chehntihya nducoyaca nuhn, covah nuhn. ⁶Chihno yahve vih nuhn man, chahtemahn vih nuhn man, tuhme chahtenun nuhn barco me, ne ihyan chahn ne, conahn ye ndevaco ye.

⁷Chica nuhn yan Tiro, nda nuhn yan Tolemaida. Min ntaca nuhn ihyan che ritahno ye Dihvo vo, ne chahtenan nuhn nduco ye ama ro. ⁸Tama ro me ne, chica nuhn min, ne nda nuhn yan Cesarea. Chenda nuhn vaco dihno vo, Felipe evangelista, ama ihyan diacono che ndache chahn, ne min chahtenan nuhn nduco ye. ⁹Ihyan min ne, vate cun tahn ntuco daya ye, che rahndudo te Ndudo yahn Dendiohs. ¹⁰A ndeh ro chenan nuhn min cuahn che nda ama ihyan che duche ye Agabo che chica ye estado yahn Judea. Ihyan min ne, recah Dendiohs che recadino ye deh che va che co. ¹¹Nda ye nan che chenun nuhn, ne chetah ye payon chahno yahn Pab̄lo. Dechiche ye cah ye man, tah ye man, ne rahn ye:

—Rahn Vaco Ndah yahn Dendiohs te ihyan naci3n yahn Israel che vate ye yan Jerusalén ne, tuhca dechiche ye ihyan

che yahn ye payon chahno cuh, ne necah ye ihyan tah sahn tama nación.

¹²Tuhme nuhn nduco dihno vo che vate ye yan Cesarea ne, ama ndeh rahn nuhn nduco Pablo che hua cahñ ye yan Jerusalén. ¹³Ndahconan ye, ne rahn ye ri ye nuhn:

—¿Dehco che raco nchuhn, rechah ran ne chedave yáhn?, te u ne, a va yán ndiyu demañ che dechiche ihyan u, ate a va yán andahre cahno ye u min yan Jerusalén yahn che rahndudó ndudo yahn Dihvo vo.

¹⁴Nducote hua chicha ndudo yahn nuhn ne, cheguan nuhn riyahve nuhn ihyan, ne rahn nuhn:

—Co nduhcá che nahn Dihvo vo Dendiohs.

¹⁵Chihno min ne, chihco yan nuhn dehtenduh yahn nuhn, ne cuahn nuhn yan Jerusalén. ¹⁶Yahn dihno vo che vate ye min yan Cesarea ne, cuahn ye nduco nuhn. Namin cuahn ama dihno vo, yahn yahn Chipre, che duche ye Mnasón. Ihyan min ne, a rahn ritahno ye Dihvo vo, ne vaco ye va che cuahtenan nuhn min yan Jerusalem.

Chahn Pablo quendihchero ye Jacobo

¹⁷Cuahn che ndá nuhn yan Jerusalén ne, ihyan yan min che ritahno ye Dihvo vo ne, nte ye Dendiohs nuhn numacuahn vedeyeno. ¹⁸Tama ro me ne, chahn nuhn nduco Pablo, chendihchero ye Jacobo, ne min nto dama nducoyaca intiyahn yaco. ¹⁹Pablo ne, necah ye Dendiohs ihyan chahn, tuhme necah cuande ye ihyan queri ama vederihno che din Dendiohs van ihyan nación chenahn. ²⁰Cuahn che chihnevan ihyan chahn ne, ndeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Dendiohs. Tuhme rahn ye ri ye Pablo:

—Dihno nuhn, ndahcá nduhcá che rahn ne, ate rendihche ne te ama yahn ihyan nación yahn Israel, cade mil ye, ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne nducoyaca ye ne, nahn ye che quendi vo, dinahn vo ley che dirun Moisés. ²¹Checadino ihyan chahn te ndih ne, ricuahn ne ihyan nación yahn Israel che vate ye nación chenahn, che hua dinahn ye ley min man, hua nahn ye seña daya ye man, hua quendi ye costumbre ndico yuhn vo man. ²²Man ne, ¿deh din ye?, te ndo dama nducoyaca ye cuahn che cadino ye che a ndá ne. ²³Tahque ndah tuhca codin ne. Vate cun sahn dihno vo muhn che a nahn cuihno ro che

vate se yahte yahn ndudo che caḥ se Dendiohs. ²⁴Cuinduco ne sahn, ne caḥ ne tume sahn cava che cua se dehtenduh che co vedino ro min cuahn che va che ndu rah tin se. Tuhme cadino ihyan chahn te hua cuaco nduhca che rahn ihyan nduco ye yahn ne, ne codevano ye te namin ndih ne, redinahn ne che rihquentiyon ley. ²⁵Me ihyan tama nación che ritahno ye Dihvo vo ne, a dirun nuhn yahn ye che hua tume caḥ ye yahn nducuahn dehtenduh, atenan o ino che tuhchan. Hua cheh ye yute che ri vedino, rihco ihyan nan dehtenduh che redin vahn ye dendiohs yahn ye man, hua cheh ye yun man, yute yahn ite che hua ra yun yahn te man, hua cuahtenan ye nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn ye man.

Din se preso Pablo chete yaco chahte

²⁶Tuhme chinduco Pablo sahn che cun chahn, ne tama ro me ne, ndodave ye nduco se nduhca costumbre min, ne chenda ye chete yaco chahte cava che co ye chidocuyan ro che cuihno yahte yahn se man, caḥ queri ama se vedino yahn se man.

²⁷Ate cuahn che a nahn tuno nduh che ndache ro che va che caḥ sahn chahn vedino yahn se ne, nda ino cun sahn nación yahn Israel che chica se yahn yahn Asia, ne ndihchero se Pablo chete yaco me. Chinun se nducoyaca ihyan yan, ne tumangan se Pablo, ²⁸cah se:

—Nchuhn, ihyan nación yahn Israel, ¡cuinan ne nuhn! Cotah vo sahnguh che quechica se nduh yan nduh yan, rinun se ihyan che hua dinahn ye che rihquentiyon nación yuhn vo man, yaco yuhn vo man, ley yuhn vo man. Avane ne, nda se ama o sahn tama nación muhn chete yaco, detoh nan se muhn nan che rendeva vo yavenan Dendiohs.

²⁹Tihca rahn sahn chahn yahn che ndihchero se Pablo viyan me che nduco ye Trófimo, ama sahn yan Efeso, ne rahco se te co quenda ye sahn min chete yaco.

³⁰A nahn nducoyaca ihyan yan, aderano ye, ndo dama ye, ne tumangan ye Pablo numacuahn vedetan. Chihnda rudo ye ihyan cuahn chevah, ne ndetahno necahde ye chende yaco.

³¹Adeche cahno ihyan chahn Pablo cuahn che checadino ihyan ndinan yahn sandado che nducoyaca ihyan yan Jerusalén, a nto dama ye numacuahn vedetan. ³²Ndetahno quenda ihyan ndinan me sandado yahn ye man, capitán man,

ne cuahn ye rano ye n̄an che nto d̄ama ihyan ȳan chahn. Cuahn che ndihche ihyan ȳan chahn che nd̄a ihyan ndin̄an me nduco sand̄ado chahn ne, chenguan ye rahn ye P̄ablo. ³³Chihquentiyon ihyan ndin̄an me che din sand̄ado chahn preso P̄ablo, dechiche se ihyan nduco o cadena. Tuhme tumerune ye duh ihyan ye m̄an, deh nedin ye m̄an. ³⁴Ihyan ȳan chahn ne, a vih rah āma, a vih rah t̄ama ye, ne nducote hua chi chenahn ihyan ndin̄an me yahn che āma vari chende ye ne, chihquentiyon ye sand̄ado che quenda se P̄ablo chete cuartel. ³⁵Cuahn che nd̄a sand̄ado chahn nduco P̄ablo n̄an nda che rend̄a chete cuartel ne, quenda yāco se ihyan, te āma c̄anda chende ihyan ȳan chahn, ³⁶ndito cāhche ye, rah ye: —¡Cuihno nchuhn sahn tih!

Cahndudo P̄ablo n̄an ihyan ȳan

³⁷Cuahn che nd̄a se nduco P̄ablo chendevah cuartel ne, tumerune ye ihyan ndin̄an me:

—¿A te yune ne che cāhm̄a āma o ndudo ne?

Ndahconan ihyan ndin̄an me:

—¿A ri rente dev̄aco griego? ³⁸¿A ndiyu di sahn nación yahn Egipto che ndedecuen c̄anda a rahn me, quenda cun mil sahn rihno ihyan cuahn icoyahn?

³⁹Tuhme ndahconan P̄ablo:

—U ne, ihyan nación yahn Israel u. Ȳan vacó ne, Tarso, āma ȳan chahte, yahn yahn Cilicia. Codin ne favor, ne te yune ne che cāhm̄a nduco ihyan sih.

⁴⁰Cāh yune ihyan ndin̄an me che cāhma P̄ablo, ne chandi ye n̄an nda me, din t̄ah ye c̄ava che cuahte dihn chende ihyan ȳan chahn. Tuhme cahndudo ye dev̄aco hebreo:

22 ¹—Nducoȳaca nchuhn, ihyan ndico m̄an, dihnó m̄an, cuihcovan ne che cāhm̄a, te hua dehva nedín yahn ne.

²Cuahn che chihnevan ihyan chahn che dev̄aco hebreo rente ye ne, tahque chahte dihn chende ye, ne quendi ye rahn ye:

³—U ne, nd̄ata yahn Israel u. Chihndeȳan ȳan Tarso, yahn yahn Cilicia, ate muhn ȳan Jerusalén chiht̄a. Muhn chahn ndáh, Gamaliel chicuahn ye u nducuahn ley che dinahn ihyan ndico yuhn vo. Numacuahn ro ne, redin̄ahn numa inó nducuahn che rihquentiyon Dendiohs, nduhc̄a che redin

nchuhn m̄an ro cuh. ⁴Ro men̄an ne, tihc̄a redin t̄an nduco ihyan che ritahno ye Jesucristo, ne retend̄ah v̄ah nde ndahta, nde ch̄ahn ye, r̄ih ihyan vacoyahn, nde nahn decuihnó ihyan. ⁵Chidocuyan che tahque ndinan nduco intiyahn, a devano cuaco ye yahn chemin, te a ihyan chahn te ye c̄aca u c̄ava che c̄ahn yan Damasco, nguá nducoyaca ihyan che ritahno ye ihyan min, din nuhn castigo ihyan muhn yan Jerusalén.

Cahndudo Pablo nduhc̄a che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁶Ate cuahn che cuahn ninó yan Damasco, tenduh nan inguiyahn ne, aden̄an chiya chihto nan ama dave che chica nan ro, ⁷ne chend̄ah nde ndiyahn. Ura min no chihneván ama ndudo che r̄ahn nducó: “Saulo, Saulo, ¿dehco che redin tan nduco ihyan yáhn?” ⁸Tuhme tumeruné: “Dihvé, ¿duh ndih ne?” Ndahconan ndudo me: “U che Jesucristo yahn yan Nazaret. A u che redin tan nducó.” ⁹Sahn che nduco se u ne, ama dihya se chi, ndihche se dave me, ate hua chenahn se ndudo me. ¹⁰Tuhme tumeruné: “Dihvé, ¿deh va che dín ne?” R̄ahn Dihvo vo ri ye u: “Cuenecuen, ne cuehn dame yan Damasco. Min cahma ihyan co ye di deh che va che din.” ¹¹Chi ve u, din dave me, ne a sahn combiero yáhn chetah se t̄ah, quenda nan se u nde nda nuhn viyan me.

¹²Min va ama ihyan che duche ye Ananías che redinahno ye ley che dirun Moisés, ne nducoyaca ihyan nación yahn Israel che vate ye yan min ne, ama renevahnecon ye ihyan. ¹³Nda ihyan min nan che quenún, ne r̄ahn ye: “Dihnó Saulo, m̄an ne, ndaconan co ro nan.” Ndetahno chi ro nan, ne ndihcheró ihyan. ¹⁴Tuhme r̄ahn ye ri ye u: “Dendiohs yahn ihyan ndico yuhn vo ne, a tend̄ah nun ye di nde ro men̄an c̄ava che conehe deh che nahn ye m̄an, c̄ava che ndihche Daya Ndah yahn ye m̄an, c̄ava che cahneven ndudo che cahma ye co ye di m̄an. ¹⁵Tihc̄a din Dendiohs, te va che cuahndode ndudo yahn ye nan nducoyaca ihyan m̄an, va che cuacotohn ndudo yahn nducuahno dehtenduh che ndihchero m̄an, chihneven m̄an. ¹⁶M̄an ne, ¿dehco che quenan rine? Cuenecuen, ne cuedenune di, cuah Dihvo vo Jesucristo c̄ava che nchahco Dendiohs nunde yehn.”

R̄ahn Pablo nduhc̄a che dechuh Dihvo vo Jesucristo ihyan, cuahndudo ye van ihyan nación chenahn

¹⁷Cuahn che ndaconán muhn yan Jerusalén ne, cháhn, cováh chete yaco chahte. Numanahn che reváh ne, chinahn

ama vederihno nán. ¹⁸Ndihcheró Dihvo vo Jesucristo, ne rahn ye ri ye u: “Cuique muhn yan Jerusalén tenun tenun no, te muhn ne, hua tumacah ihyan che cuahndode ndudo yáhn.” ¹⁹Tuhme ráhn rí ihyan: “Dihvé, nducoyaca ihyan sih ne, a devano ye te quechicá nduh yan nduh yan, rendá chete yaco, rehuá ihyan che ritahno ye ndih, ne ráhn ihyan man, ríh ihyan vacoyahn man. ²⁰Cuahn che nte cade intiyahn che va che coh Esteban, ihyan min che dinahn ye ndudo yahn ne man, cahndudo ye ndudo yahn ne man ne, namin nducó, chi dama ndudo yáhn nduco ye, nde tuno dín cudado tino yahn sahn che chihno se ihyan.” ²¹Ate rahn Dihvo vo ri ye u: “Cuehn, te u dechúh di yahn yahn, cuahndode ndudo yáhn van ihyan nación chenahn.”

Va Pablo tah ihyan ndinan yahn sandado

²²Nde ndudo min chihnevan ihyan yan chahn, tuhme canan rah ye:

—¿Cuihno nchuhn sahn tih! ¡Ametah nahn ndihchero nuhn sahn!

²³Nducote quendi rah ihyan chahn numacuahn vedetan, ri yaco ye tino yahn ye man, ri yaco ye yuniyahn man, ²⁴chihquentiyon ihyan ndinan me che quenda sandado chahn Pablo chete cuartel, ne cuahn se ihyan cava che cahma ye deh cuande che tihca rah ihyan yan chahn yahn ye. ²⁵Ate cuahn che a dechiche sahn chahn Pablo che a cuanan cuahn se ihyan ne, tumerune ye sahn capitán che nti se min:

—¿A rihquentiyon ley che cuahn nchuhn ama ihyan che ndi cuande ye Roma numanahn che metah techecade ne yahn ye?

²⁶Cuahn che chihnevan capitán chemin ne, chahn se, chengo se ihyan ndinan yahn se:

—Cuihco ne cudado deh che redin ne, te sahnghah ne, Roma ndi cuande se.

²⁷Tuhme cuahn ihyan ndinan me nan Pablo, ne tumerune ye ihyan:

—¿A cuaco che Roma ndi cuande di ne?

Ndahconan Pablo yahn ye:

—Taca hua. Roma ndi cuandé.

²⁸Tuhme rahn ihyan ndinan me ri ye ihyan:

—U ne, ama ndeh tume nedihvé cava che chi cuandé Roma.

Rahn Pablo:

—Ate u ne, dehve nedihvé che ndi cuandé min, te chidá ne, min ndi cuande ye.

²⁹Nduco chemin ne, sandado che vatendi yan se che cuahn se Pablo ne, ndaca dame se, chihcoman se ihyan. Nde man ihyan ndinan me ne, nducote checadino ye che Roma ndi cuande Pablo ne, dihya nun ino ye chi yahn che chihquentiyon ye che chahyato ye.

Chahn Pablo nan nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel

³⁰Tama ro me ne, nducote nahn cadino ihyan ndinan me deh cuande che redin tan ihyan yan chahn nduco Pablo ne, chihquentiyon ye che ntahte sandado cadena che nchiche ihyan, ne cah ye nducoyaca sahn ndinan yahn nación yahn Israel, chidocuyan ndinan man, sahn intiyahn man. Tuhme tendah ye Pablo, ne nda ye ihyan nan sahn chahn.

23 ¹Ndihchero Pablo nducoyaca sahn ndinan chahn, ne rahn ye:

—Nchuhn, dihnó, u ne, dave yavenan nan Dendiohs nde meniyon.

²Tuhme chidocuyan che tahque ndinan che duche ye Ananías ne, chihquentiyon ye sahn che vatendi se min che cuahn se chende Pablo. ³Rahn Pablo ri ye ihyan min:

—O nan o chende ne, Dendiohs tihca cuahn ye ndih. ¿A ndiyu va ne tan che techecade ne yahn nduhca che rihquentiyon ley? ¿Me dehco che redin ne che hua rihquentiyon ley, chihquentiyon ne che cuahn sahn sih u?

⁴Sahn che vatendi min ne, rahn se ri si Pablo:

—¿Dehco che rahn tan nduco chidocuyan che tahque ndinan?, te a Dendiohs che necah ye vederihquentiyon ihyan.

⁵Rahn Pablo:

—Dihnó, a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs: “Hua cahme tan yahn ihyan ndinan yahn yan vaque.” Ate hua nta tin che ihyan tih che chidocuyan che tahque ndinan.

⁶A devano Pablo te sahn ndinan chahn che nto dama se, retechecade se ne, o cuan ndi se. Ama cuan se ne, saduceo, ne tama cuan se ne, fariseo. Chemin che rahn ye numa dito ye:

—Dihnó, u ne, fariseo u. Namin chidá ne, fariseo ye. Retechecade nchuhn yahn yahn che ritahnó te va che ntuche tenahn.

⁷Cuahn che tihcā rahn ye ne, sahn fariseo chahn nduco sahn saduceo chahn ne, canan rahteruhn chende se, ne hua chi dāma ndudo yahn se nduco vih, ⁸te sahn fariseo ne, ritahno se te va che ntuche tenahn man, vate ángel man, vaco man. Ate sahn saduceo ne, hua ritahno se nde ama nan dehtenduh che tihchan. ⁹Ama vari chende nducoyaca sahn chahn. Tuhme necuan neve sahn devano ley che dirun Moisés che ndi cuande se van fariseo, ne rahn nan se Pablo:

—Sahnguh ne, metah nunde yahn se. Ndete che ndiyahve ama vaco ndah, o ama ángel sahn ne, hua ndahcā che din tan vo nduco se, te co din vahcho vo yahn Dendiohs.

¹⁰Nducote ama rahteruhn chende sahn chahn ne, vah ihyan ndinan me che denan cahno se Pablo. Chemin che dechuh ye che chehua sandado cava che ndetendah se ihyan van sahn chahn, ndiquenda se ihyan nan cuartel.

¹¹Vino min ne, chihnde ro Dihvo vo Jesucristo nan Pablo, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Pablo, hua dehve rahque, te nduhcā che cahndode ndudo yahn muhn yan Jerusalén ne, namin va che cuahndode min yan Roma.

Rinuhn ino sahn yan Jerusalén tacā cahno se Pablo

¹²Tama ro me, ura che a chi dave ne, yahn sahn nación yahn Israel ntuhno se nduco vih che cahno se Pablo. Cah se ndudo yahn se numacuahn vedeyudo che nde hua cheh se nde hua cuh se numanahn che ametah dinahn se ndudo min. ¹³Sahn che tihcā ntuhno chahn ne, nchuh ca o raco ihyan se. ¹⁴Chahn sahn chahn nan chidocuyan ndinan man, sahn intiyahn yahn nación yahn Israel man, ne rahn se:

—Nuhn ne, ntuhno nuhn, ne cah nuhn ndudo yahn nuhn numacuahn vedeyudo che nde hua cheh nuhn nde hua cuh nuhn numanahn che ametah cahno nuhn Pablo. ¹⁵Man ne, nchuhn nduco nducoyaca ihyan ndinan chenahn ne, cuedechuh ne ndudo yahn ihyan ndinan yahn sandado che checu ye Pablo caviyan muhn nan ne, din ca ne che nahn techecade ndah ne yahn se. Me nuhn ne, cuahtenan yan nuhn yune, ne ura che metah ndā nino se ne, cahno nuhn sahn.

¹⁶Ate sahn dihn dacua Pablo ne, checadino se che nahn cahno sahn chahn ihyan, ne chahn se nan cuartel, chengo se

ihyan. ¹⁷Tuhme cah Pab^lo ama sahn capitán, ne rahn ye ri ye sahn:

—Cuiquenda ne sahn dihn cuh nan ihyan ndinan yahn ne, te va ama ndudo che cahma se nduco ye.

¹⁸Capitán min ne, quenda se sahn dihn me nan ihyan ndinan me, ne rahn se:

—Pab^lo che quenun ye vacoyahn ne, cah ye u, ne rahn ye ri ye u che checú sahn dihn cuh nan ne, te va ama ndudo che cahma se nduco ne.

¹⁹Ihyan ndinan me ne, chetah ye tah sahn dihn me, quenda ye sahn ama lado, ne tumerune ye sahn:

—¿Deh che nahn cahme nducó ne?

²⁰Tuhme rahn sahn dihn me ri se ihyan:

—Yahn sahn yan ne, ntuho se nduco ihyan ndinan yahn nación yahn nuhn che caça ye ndih che ngu ne Pab^lo nan ye caviyan, cava che techecade ndah ye yahn ye. ²¹Ate hua cotahno ne che cahma ye, te nchuh ca o raco se chenun ndeh se, chenan rino se Pab^lo. Sahn chahn ne, a cah se ndudo yahn se numacuahn vedeyudo che nde hua cheh se nde hua cuh se numanahn che ametah cahno se ihyan. Man ne, a vateyan se, chenan rino se deh ndudo ndahconan ne.

²²Tuhme rahn ihyan ndinan me ri ye sahn dihn me che hua cahma se nduco nde ama ihyan che cah se, checadino ye yahn chemin, ne ndedechuh ye sahn.

Dechuh ye Pab^lo tah gobernador Félix

²³Cah ihyan ndinan me o sahn capitán yahn ye, ne chihquentiyon ye sahn che cahcoyan se cun ciento quenun ino raco ndiche sandado, o ciento sahn che rica cah man, o ciento sahn che nda lanza man, ino raco ndiche sahn che ra yuhdo man. Cuahteyan se cava che cah se yan Cesarea nan rahco nun vino. ²⁴Namin chihquentiyon ye che cahcoyan se ama o caballo che ca Pab^lo man, din se cudado ihyan man, cava che ndahca nda ye nan gobernador Félix. ²⁵Nduco sahn capitán chahn dechuh ye ama caça nan che dirun ye tuhca:

²⁶“Gobernador Félix che ama renevahne cun ndih, u, Claudio Lisias nté Dendiohs ndih. ²⁷Ihyan nación yahn Israel ne, din ye preso sahnguh, a nahn cahno ye sahn, ate cuahn che checadino che Roma ndi cuande se ne, chahn nduco sandado

yáhn, chehneví sahn tah ye. ²⁸Nducote nahn cadinó deh cuande che din ye preso sahn ne, quendá sahn nan sahn ndinan yahn ye. ²⁹Min checadinó te nahn techecade sahn chahn yahn se nduhca che rihquentiyon ley yahn man se. Ate nduhca che rihquentiyon ley yuhn vo ne, nde metah deh cuande che cahno ye sahn, nde hua ne che co se preso. ³⁰Adiva checadinó te ama yahn sahn yan ntuhno se che cahno se sahn. Chemin che man ne, dechuh sahn nan ne. A rahn rí sahn ndinan chahn che chi se nan ne, cuhnde cade yahn se nduco se. Caviyan tuhme.”

³¹Dinahn sandado chahn che chihquentiyon ihyan ndinan me, ne quenda se Pablo vino min, nda se nde yan Antipatris. ³²Tama ro me ne, a deman sandado ra yuhdo cuahn se nduco Pablo, ne sahn chenahn chahn ne, ndaconan se nan cuartel. ³³Cuahn che nda se yan Cesarea ne, necah se caça me tah gobernador. Namin necah se Pablo tah ye. ³⁴Cuahn che chihno ndihchenan gobernador caça me ne, tumerune ye Pablo deh estado ndi cuande ye, ne cuahn che checadinó ye che Cilicia ne, ³⁵rahn ye ri ye ihyan:

—Techecadé yehn cuahn che nda sahn che rica nunde se yehn.

Tuhme chihquentiyon ye sandado che din se cudado ihyan chete palacio yahn Herodes.

Pablo nan gobernador Félix

24 ¹Chihno uhn ro min ne, Ananías, chidocuyan che tahque ndinan nduco neve sahn intiyahn ne, nda se min yan Cesarea, nda se ama abogado che duche se Tértulo. Chahn sahn chahn nan gobernador caça che caça nunde se yahn Pablo. ²Cuahn che a chehua sandado Pablo ne, canan Tértulo, rica nunde se yahn ye:

—Gobernador, nundihve cuahn ndih yahn che numacuahn vededevano yahn ne, redin ne cudado numachahte yan vaco nuhn, ne ama dihn va man, ama ndahca chenan nuhn man. ³Gobernador Félix, ama renevahnecun nuhn ndih, ne nte nuhn nundihve cuahn ndih yahn nducuahn che redin ne caça nuhn. ⁴Man ne, caça che hua nduh tihyon nuhn ura yahn ne ne, codin chahtino ne, cuhnevan ne menan lihn che cahma nuhn. ⁵Sahn tih ne, nduhca ama cah caça nuhn, tihca se, te

quechica se numachahte yahn yahn Roma, rendedecuan se ihyan nación yahn Israel, rinun se ihyan che rahteruhn ye nduco vih. Namin ndinan se yahn partido yahn sahn yan Nazaret che duche se Jesús. ⁶Nde nahn detoh nan se yaco chahte yahn nuhn. Chemin che chetah nuhn sahn, nahn techecade nuhn yahn se nduhca che rihquentiyon ley yahn nuhn. ⁷Ate Lisias, ihyan ndinan yahn sandado ne, chenda ye, ntico ye sahn numacuahn fuerza tah nuhn, ⁸ne rahn ye te duh ihyan che nahn caca nunde ye yahn se ne, chi ye nan ne. Co cacarune man ne sahn, ne cadino ne te cuaco nducuah che rica nunde nuhn yahn se.

⁹Sahn nación yahn Israel che nduco se min ne, namin rahn se te cuaco nducuah chemin. ¹⁰Tuhme din tah gobernador cava che cahma Pablo, ne rahn ye:

—Ama yenó che ndih techecade ne yahn, te a devanó te a ndeh nduyo rihquentiyon ne yan vacó. ¹¹Co cadino man ne te coman ri ndichio ro che nda yan Jerusalén cava che ndevá yavenan Dendiohs. ¹²Hua rente candá nduco ihyan, hua rendedecuan ihyan, nde huane chete yaco chahte man, nde huane chete yaco cahya man, nde huane viyan man. ¹³Sahn sih ne, hua co ndahco cuaco se nde ama dehtenduh che rica nunde se yahn. ¹⁴Cahma cuacó có ndih te redinahn vederihquentiyon ra che ndahco cade Dendiohs yahn ihyan ndico yahn. Sahn sih ne, rahn se te a deva vih vederihquentiyon min, ate hua, te ritahnó Dendiohs man, nducuah ley yahn ye man, nducuah vederihquentiyon yahn ye che dirun ihyan profeta man. ¹⁵Nduhca che ritahnó sahn sih ndudo yahn Dendiohs che va che ntuche nducoyaca tenahn, ihyan che ndah ye nan Dendiohs man, ihyan che hua ndah ye man ne, tihca ritahnó. ¹⁶Chemin che ama rihcó cudado ro ro cava che dave yavenan nan Dendiohs man, nan ihyan man.

¹⁷Chihno ndeh nduyo che quechicá nan yahn yahn ne, ndaconán nación yahn cava che necah tume che ndi vedevahino cava ihyan chevah man, cah vedino yahn nan Dendiohs man. ¹⁸Chihno che ndo davé nduhca costumbre yahn nuhn ne, ama o sahn nación yahn Israel che chica se yahn yahn Asia ne, ndihchero se u chete yaco chahte ura che recáh vedino yahn. Hua redin candá, nde hua yahn ihyan

nducó. ¹⁹A sahn chahn che va che chi se muhn, çaça nunde se yáhn ndete che va dehca che nedín yahn se. ²⁰Ndete che hua ne, sahn sih cahma se deh nunde ntąca se ro che ndo dama se, techecade se yáhn. ²¹Ametah nde ama nunde yáhn atenan che ama dito ráhn nan se tuhca: “Man ne, retechecade nchuhn yahn che ritahnó che va che ntuche tenahn.”

²²Cuahn che chihnevan Félix che tihca ne, nducote a ndah devano ye nduhca che ritahno ihyan Dihvo vo Jesucristo ne, chaconahn nan ye che retechecade ye, ne rahn ye ri ye sahn chahn:

—Cuahn che nda Lisias, ihyan ndinan yahn sandado ne, cadino ndáh yahn dehtenduh che rica nunde nchuhn.

²³Tuhme chihquentiyon Félix capitán me che quendi se, din se cudado Pablo. Ate hua tihyon chiche se ihyan man, cah yune se che cahñ ihyan yahn ye quendichero ye ihyan man, cah ye dehtenduh yahn ye man.

²⁴Chihno neve ro me ne, chenda Félix nan che retechecade ye, ne nduco ye ndahta yahn ye, Drusila, ama tahn nación yahn Israel. Dechuh tun ye che chehua Pablo cava che cahma ye nduhca che va che cotahno ihyan Dihvo vo Jesucristo.

²⁵Ate cuahn che rahn Pablo yahn che va che cahcoman ihyan dehtenduh che ri yeno man ye man, va che dinahn ye che rihquentiyon Dendiohs man, va che techecade Dendiohs yahn ihyan man ne, dihya Félix chi, ne rahn ye ri ye ihyan:

—Nduco chemin ne, a va. Tama ro cuahn che conun yáhn ne, tahvé che ngua di.

²⁶Namin quenan rino Félix che cah Pablo tume ihyan cava che ntahte ye ihyan, ne chemin che ama ndeh yune cah ye ihyan cava che nte ye nduco vih. ²⁷Tihca chihno o nduyo, ne ndiquendah Félix che quenan ye gobernador, chenda Porcio Festo menun ye. Nducote Félix ne, nahn ye che quendi co yeno ihyan nación yahn Israel nduco ye ne, hua ntahte ye Pablo.

Pablo nan gobernador Festo

25 ¹Tuhme nda Festo cava che conan ye gobernador. Chihno ino ro min ne, chica ye min yan Cesarea, ne nda ye yan Jerusalén. ²Chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn ndinan yahn nación yahn Israel ne, necah cuande se

ihyan nduhcá che a chica nunde se yahn Páblo. ³Nducote a ntuhno sahn chahn che dechuh se sahn che cahno se Páblo cuahn yune ne, chica se ama favor chahte Festo che tahve ye che quengua Páblo yan Cesarea. ⁴Ate ndahconan Festo te Páblo ne, a yan Cesarea quenan ye vacoyahn, ne cuihno neve ro ne, va che ndaconan man ye min nan che rihquentiyon ye. ⁵Rahn ye ri ye sahn chahn:

—Co cahn nchuhn yan Cesarea nducó, ne min cuhnde cade yahn ne nduco sahn min ndete che va nunde chahte yahn se.

⁶Atenan nun, o ndiche ro quenan Festo yan Jerusalén, tuhme conahn ye yan Cesarea. Tama ro me ne, chihnde ye nan che retechecade ye, ne tahve ye che chehua Páblo. ⁷Cuahn che nda Páblo ne, ama yahn sahn ndinan yahn nación yahn Israel che chica se yan Jerusalén, nda se min ne, chahtendi se, chica nunde se yahn ye yahn ama nde nan nunde rahte, ate nde ama hua chi ndahco cuaco se. ⁸Tuhme rahn Páblo, rendedevahn ye ihyan:

—U ne, hua quendihcó nde ama nunde. Hua chihnga rahn, nde huane yahn ley yahn ihyan nación yahn Israel, nde huane yahn yaco chahte yahn ne, nde huane yahn emperador che rihquentiyon ye Roma.

⁹Ate nducote nahn Festo che co yeno ihyan nación yahn Israel nduco ye ne, tumerune ye Páblo:

—¿A nahn cahn yan Jerusalén cava che min techecadé yehn ne?

¹⁰Ndahconan Páblo yahn ye:

—A nan intiyahn yahn emperador yahn Roma ntí meniyon. A muhn va che cuhnde cade yáhn. A devano ndah ne te nde ama nunde hua quendihcó yahn ihyan nación yahn Israel. ¹¹Ndete che quendihcó ama nunde che va che cóh ne, cuihquentiyon ne che cóh. Ate ndete che hua cuaco nde ama nan dehtenduh che rica nunde sahn sih yáhn ne, nde ama ihyan hua co necah se u tah se. Man ne, ricá che man emperador teche cade ye yáhn.

¹²Nte cade Festo nduco ihyan che rinan ye ihyan, tuhme rahn ye ri ye Páblo:

—Man ne, nducote a chique che techecade emperador yehn ne, nan emperador cahn.

Páblo nan rey Agripa

¹³Chihno neve ro min ne, rey Agripa nduco Berenice ne, chahn ye yan Cesarea che ndihchero ye Festo. ¹⁴Ndeh ro

chahtenan ihyan chahn min, ne ama ro ne, rente Festo nduco rey me yahn Pablo, ne rahn ye:

—Quenun ama preso vacoyahn che chaconahn Félix sahn. ¹⁵Cuahn che chahn yan Jerusalén ne, chidocuyan che tahque ndinan nduco sahn ndinan yahn nación yahn Israel ne, nte cuande se u yahn nunde che redcueh dame se sahn, ne chica se che coh se. ¹⁶Ndahconán yahn sahn chahn te ihyan ndinan yahn Roma ne, hua rihquentiyon ye che coh ama ihyan numanahn che ametah cuhnde cade yahn ye nduco ihyan che rica nunde ye yahn ye. ¹⁷Chemin che cuahn che nda sahn chahn muhn ne, hua chihco rinó ihyan. Tama ro me ne, chahn nan che retechecadé, ne tahvé che chehua sahn preso me. ¹⁸U rahcó te co ama nunde chahte quendihco se, ate sahn che rica nunde chahn ne, hua ri deh nunde che redcueh dame se sahn. ¹⁹Demán yahn dehtenduh che ritahno se nduco yahn ama ihyan che duche ye Jesucristo che a ndih ye, ne sahn preso ne, rahn se te quenduche ye. A chemin no che rica nunde sahn chahn yahn se. ²⁰Nducote u ne, hua devanó taca techecadé yahn dehtenduh che tihchan ne, tumerune sahn ndete che nahn cahñ se yan Jerusalén, cuhnde cade yahn se. ²¹Ate chica se che techecade emperador Augusto yahn se. Chemin che chihquentiyón che ndonun se vacoyahn nde ro che co dechúh sahn tah ye.

²²Tuhme rahn Agripa ri ye Festo:

—Namin u nahn cahneván che cahma se.

Ndahconan Festo yahn ye:

—Caviyan cahnevan ne che cahma se.

²³Tama ro me ne, Agripa nduco Berenice ne, chenda ye numacuahn vedeyudo chete palacio nduco ihyan ndinan yahn sandado man, ihyan nahñ che vate ye yan min man. Tuhme tahve Festo che chehua Pablo, ²⁴ne rahn ye:

—Rey Agripa man, nchuhn che nto dama ne muhn man, nga sahnguh. Ama yahn sahn ndinan yahn nación yahn Israel, nde chica nunde se yahn se cuahn che chahn min yan Jerusalén, nde nda se muhn, hua renguan se rica se u che cahcantiyón che coh se. ²⁵Ate u ne, hua ntacá nde ama nunde yahn se cava che coh se, ne nducote man se chica se che techecadé emperador Augusto yahn se ne, chihquinó che dechúh sahn nan ye. ²⁶Ate nducote hua devanó deh nunde yahn se che

dirún ñan çaca che dechúh yahn emperador yuhn vo ne, tahvé che chehua sahn. Nti se ñan nducoyaca nchuhn, menan vihca ñan ndih, rey Agripa, çava che tumacadino ne deh nunde quendihco se che co dirún ñan çaca che dechúh, ²⁷te rahcó te dín ama vedenine ndete che dechúh ama preso che nde hua dirún deh nunde quendihco se.

Chihnevan rey Agripa yahn Pablo

26 ¹Tuhme rahn Agripa ri ye Pablo:
—Co cahme.

Chenihyon Pablo tah ye, ne rahn ye:

²—Rey Agripa, ama ndah ro yahn che co cahmá ñan ne yahn nducuahn che rica nunde sahn ndinan yahn nación yahn Israel yahn, ³te ndih ne, a devano ne nducuahn costumbre yahn nuhn, ihyan nación yahn Israel man, yahn che ndeh cuan ndi nuhn man. Chemin che ricá ndih che din chahtino ne yahn nducuahn che cahmá.

Nduhca che din Pablo ro che ametah cotahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁴Nducoyaca ihyan nación yahn Israel ne, ndihche ye nduhca che quechicá yan vacó man, yan Jerusalén man, nde ro che lihn u. ⁵Ndete che nahn ye ne, co cahma ye te nde ro che chihotá ne, chinducó partido yahn fariseo, partido min che tahque yudo vederihquentiyon yahn. ⁶Man ne, cuhnde çade yahn, te ritahnó che va che ndedetuhche Dendiohs tenahn nduhca che a cah ye ndudo yahn ye ihyan ndico yahn nuhn. ⁷Nducoyaca ihyan, nduh che ndichio ndata yahn Israel ne, ritahno ye che dinahn Dendiohs ndudo yahn ye, ne chemin che, nde ro nde rahn, redinahn ye che rihquentiyon ye man, rendeva ye yavenan ye numacuahn chedave yahn ye man. Rey Agripa, man ne, a yahn che tihca ritahnó che va che conahn ndudo min che rica nunde sahn chahn yahn. ⁸¿Dehco che hua ritahno nchuhn che Dendiohs va che ndedetuhche ye tenahn?

Nduhca che din tan Pablo ro menan me, nahn cahno ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁹Ro menan me ne, ndedecadinó che va che din tan nduco ihyan che ritahno ye Jesucristo yahn yan Nazaret, ¹⁰ne tihca

din t̄an nduco ihyan chahn ȳan Jerusalén. Chidocuȳan ndin̄an ne, dirun ye āma c̄aca, te ye u c̄ava che cuíh ihyan vacoȳahn, ne chíh āma ȳahn ihyan che ritahno ye Jesucristo. Cuahn che rihno ye āma cha ihyan chahn ne, namin nducó ri d̄ama ndudo yáhn nduco ye. ¹¹Āma ndeh yune c̄ah ríhn ihyan chahn c̄ava che c̄ahcoman ye che ritahno ye Jesucristo. Tihc̄a redín nduh ȳan nduh ȳan chete ȳaco, te āma din t̄an nduco ihyan chahn che nde t̄ama nación ráhn, rinúhn ihyan.

Rente Pablo nduhc̄a che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹²A ntiyon min cháhn ȳan Damasco, ndá c̄aca che te chidocuȳan ndin̄an chahn u. ¹³Ndih rey, cuihcovan ndah ne. N̄an inguiȳahn, cuahn che quenun yuné, cuáhn ne, u nduco sah̄n che nducó, ndihchero nuhn āma dave che chica n̄an ro, che tahque yudo ro che co ȳahn che quendihco n̄an ro, ne chiya chihto n̄an nuhn. ¹⁴Chera nducoȳaca nuhn ndiȳahn, ne chihneván āma ndudo dev̄aco yahn m̄an, che rah̄n: “Saulo, Saulo, ¿dehco che redin tan nduco ihyan yáhn? Che tihc̄a redin ne, nduhc̄a redin itenine che renun yah m̄an te ite, renun te ȳahn cuiyon che rahco nduco ihyan ite.” ¹⁵Tuhme tumeruné: “Dihvé, ¿duh ndih ne?” Ndahconan Dihvo vo, ne rah̄n ye ri ye u: “A u che Jesucristo che redin tan nducó. ¹⁶Cuenecuen, te chihnde ró nan c̄ava che din ntiyon yáhn. A tendahnún di c̄ava che cuacotohn ndudo yáhn che ndihchero u m̄an ro cuh. M̄an va ca che ndihchero u, ne tihc̄a cuacotohn ndudo yahn chemin. ¹⁷Ndedeváhn di t̄ah ihyan nación yahn Israel m̄an, t̄ah ihyan nación chenahn m̄an, te v̄an ihyan chahn dechúh di, ¹⁸c̄ava che cacuehn ihyan, ne hua quendi ye vedetundo yahn ye m̄an, hua quendi ye, dinahn ye che rihquentiyon chundah m̄an. Ate quendi ye vededevano m̄an, dinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs m̄an. Namin cotahno ye u, ne nduco chemin ne, nd̄aca ye vederenchahco yahn nunde yahn ye, ne cuahtenan ye d̄ama nduco ihyan yahn Dendiohs.”

Dinahn Pablo ndudo che chihnevan ye

¹⁹Rey Agripa, hua chacotáhn ndudo che chica vahchetero, chihneván, ²⁰te cahndudó ndudo min n̄an ihyan ȳan Damasco m̄an, n̄an ihyan ȳan Jerusalén m̄an, n̄an ihyan che vate ye

numachahte estádo yahn Judea man, nan ihyan che vate ye nación chenahn man. Riyahvé ihyan chahn che nto ino ye nunde yahn ye man, che cuah ye Dendiohs man, che ndahca cuahtenan ye cava che cahco ro ye che a nto ino ye man. ²¹Yahn che tihca redín ne, sahn nación yahn Israel ne, tumangan se u min chete yaco chahte, nahn cahno se u. ²²Ate rinan Dendiohs u, ne nde meniyon riquendí rahndudó ndudo yahn ye nan nducoyaca ihyan, ihyan nahñ man, ihyan chevah man. Ndudo che din Dendiohs che dirun ihyan profeta man, Moisés man, yahn che va che co ne, a ndudo min no che rahndudó. ²³Rahndudó che a va che chuhrihn ihyan min che a va cade che chi ye, ndedevahn ye ihyan iyehñse, ne cuihno che coh ye ne, ihyan min menan vihca va che ntuche ye van tenahn, cah ye ndudo ihyan nación yahn nuhn man, ihyan nación chenahn man, che ndevahn nducoyaca ihyan che cotahno ye ihyan.

Nahn Pablo che cotahno rey Agripa

²⁴Cuahn che tihca rahn Pablo, che rendedevahn ye ihyan ne, cah Festo:

—Pablo, ¡luco ri di!, yahn che ama rehn.

²⁵Ate ndahconan Pablo:

—Festo, che ama renevahñecún ndih, hua dehve luco u, te che renté, rihnevan nchuhn ne, deman ndudo cuaco.

²⁶Ngá rey Agripa, a devano ndah ye dehtenduh che tuhchan. Chemin che nde hua rá cudado, renté nan ye. A devano cuacó te namin ihyan cuh ne, a devano ye nducuahñ dehtenduh che tuhchan, te nan nducoyaca ihyan chinahn. ²⁷Rey Agripa, ¿a ritahno ne ndudo che din Dendiohs che dirun ihyan profeta ne? U devanó te ritahno ne.

²⁸Rahn Agripa ri ye Pablo:

—Nduco tah cuahn ne, din che cotahnó Jesucristo.

²⁹Tuhme rahn Pablo:

—Nduco tah o nduco ndeh ama ndahca ndete che cuahñecun Dendiohs che ndih nduco nducoyaca ihyan che vate ye muhn, rihnevan ye che ráhn, cotahno nchuhn Jesucristo nduhca che ritahnó. Namin ama ndahca ndete che hua cuahñecun Dendiohs che co nchuhn preso nduhca u.

³⁰Chihno rahn Pablo chemin ne, rey me man, Berenice man, gobernador man, nducoyaca ihyan che vate ye min man ne,

necuan ye, ³¹cuahn ye ama lado, ne rente ye yahn Pablo van man ye nduco vih:

—Sahn tih ne, dehve quendihco se nde ama nunde cava che coh se, nde huane cava che conun se vacyahn.

³²Agripa ne, rahn ye ri ye Festo:

—Ndete che hua chica se che techecade emperador yahn se ne, co ntahte vo sahn.

Dechuh ye Pablo yan Roma

27 ¹Cuahn che a chihnde cade che dechuh ye Pablo yahn yahn Italia ne, chinduco nuhn ihyan. Ama capitan che duche se Julio, che ndi cuande se batallon che duche Augusto, ndonda tah se Pablo nduco te neve preso che va che cahn se. ²Chahtenun nducoyaca nuhn ama barco yahn yan Adramitio che a va yan che nahn yahn yahn Asia, ne chica nuhn min. Namin Aristarco yahn yan Tesalonica, yahn yahn Macedonia ne, chinduco ye nuhn. ³Tama ro me ne, nda nuhn yan Sidon, ne nducote Julio ne, renevahnecun se Pablo ne, cah yune se che chahn ye, chendihchero ye amigo yahn ye man, che conan ihyan chahn ihyan man. ⁴Cuahn che chica nuhn yan Sidon ne, chuhnan nuhn yahn yahn Chipre, quenan lado tah cueh nuhn, te cuahn nan che cuahn nuhn rechi yuhne. ⁵Chuh dama nuhn yahn yahn Cilicia man, Panfilia man, ne nda nuhn yan Mira, yahn yahn Licia.

⁶Min ndaca capitan me ama barco yahn yan Alejadria che cuahn yahn yahn Italia, ne chihquentiyon se che chahtenun nuhn chete, quendi nuhn cuahn nuhn. ⁷Chihno ndeh ro ne, a conunde nda nino barco me yan Gnido, te ama rino cuahn. Nducote ama rechi yuhne cuahn nan cuahn ne, tahque ndah che chuh nino yan Salmón, ne chaconduto nan yahn yahn Creta. ⁸Ama conunde chuh barco me numacuahn chihto nuniyahn nde nda ama cuan nino yan Lasea nan che duche Buenos Puertos.

⁹Ama ndeh ro chinda, ne ama cahnda che cuahtechica ca barco nan nuniyahn, te a cochi nino ro iche. Chemin che yahve Pablo nducoyaca ihyan che chenun ye min, ¹⁰ne rahn ye:

—Nchuhn combiro, devano te ama cahnda ndete che quendi vo cuhn vo, te denda vo barco cuh nduco chede che nda. Nde man vo ne, cahnda yuhn vo.

¹¹Ate capitán me ne, tahque tumacah ca ye yahn sahn che yahn se barco me man, sahn ndinan che ricahca man, che co che rahn Pablo. ¹²Nducote yan min ne, hua ndahca che cuahtenan ihyan ro iche ne, nducoyaca ihyan chahn ne, nahn ye che ndaca nuhn min, ndete che co nda nuhn Fenice, ama yan, yahn yahn Creta che rendihche cuaco cuahn nan Africa, cava che min cuahtenan nuhn ro iche.

Ama ri yudo nan nuniyahn

¹³Ama ro ne, canan quendihco yuhne cuto che hua dito rano, ne chihco dama ino ihyan chahn, ne cuahn nuhn numacuahn chihto yahn yahn Creta. ¹⁴Ate huane rahn me ne, canan ama dito rano yuhne tan, rahn nan barco me. ¹⁵Nducote hua rechah yune yuhne tan me che cahñ barco cuahn nan che nahn nuhn ne, tahque ndah chihcoman nuhn che quenda cuahn nan che nahn. ¹⁶Chuh nuhn nino nan ama yahn lihn che duche Claudia nan che ametah nduh dito rano yuhne, ne a conunde chi ndo tah ihyan chahn indu lihn che renda barco, ¹⁷ndeterun ye chete. Tuhme chahcotuma ye ihyo barco me cava che hua condan. Nino min va ama cuan nan che duche Sirte, nan che hua yano nune, ne vah ye che min cuan barco me. Chemin che ndedevah ye tino tu che quendihco nan yahn yahn barco me cava che hua cahñ min. ¹⁸Tama ro me ne, quendi ca rano yuhne tan me, ne chihtera ye chede che nda barco me van nuniyahn. ¹⁹Chihno ino ro min ne, chihtera ye nde ama ndeh nan dehtenduh yahn barco me. ²⁰A ama ndeh ro che nde yahn nde iyon hua rendihchero nuhn, ne a min cuihno coh nuhn che rahco nuhn, te ama riquendi ri yudo.

²¹Chihno ndeh ro che hua reh nuhn ne, chandi Pablo mendahn, ne rahn ye:

—Combiro, ndete che dinahn nchuhn che rahn ro che chenán vo yahn yahn Creta ne, hua chica vo min, ndere chinda dehtenduh. ²²Man ne, hua dehve rahco nchuhn, te andahre conda barco, ate nde ama vo ne, hua dehva co yuhn vo. ²³U ne, devanó chemin, te icuino ne, Dendiohs yahn che redín ntiyon yahn ye ne, dechuh ye ama ángel yahn ye, ²⁴ne rahn ye ri ye u: “Pablo, hua dehve rahque, te va che nda nan emperador yahn Roma, ne cava di ne, ndedevahn Dendiohs

nducoyaca ihyan che chenun ye ndoque chete barco.”

²⁵Combiro, cah yan nchuhn chedave yahn ne, te u ne, devano cuacó te Dendiohs ne, redinahn ye ndudo yahn ye, ne conahn nduhca che rahn ángel me. ²⁶Ate barco ne, va che cahnan nan yava.

²⁷Riquenda muhn riquenda min yuhne barco me, ne chihno o ndate ne, rechuh ama cuan nan che duche Adria. Nan mahñ yan ne, checadino sahn che recahca barco me che a nino va yahn cuma. ²⁸Decade se van nune me a yano ca, ne ri ndico ntihiyon ama metro. Tah cuahn cana nan ne, decade tun se, ne ri ndico ndache metro. ²⁹Nducote vah se che cahnan barco me nan yava ne, ndedevah se nduco ihyo cun cu che duche ancla cuahn cah barco me, cava che ametah co cahñ ca, ne chahtenan rino se, ama rendedecadino se nde chi dave. ³⁰Numanahmin ne, sahn che ricahca barco me ne, nahn cano se, ndedevahn se sahn. Chemin che canan ndedevah se indu me, redin ca se che nahn ndedevah se tama te o cu cuahn tin barco me. ³¹Ate rahn Pablo ri ye capitán me nduco sandado chahn:

—Ndete che cano sahn chuhn ne, nchuhn ne, hua co ndevahn ne.

³²Tuhme chihca sandado chahn ihyo che nechiche indu me ne, chendah nun van nune.

³³Cuahn che a nahn co dave ne, rahn Pablo ri ye nducoyaca sahn chahn:

—Ndahca che cheh nchuhn, te a o ndate che nde hua reh ne nde hua rahteyado ne. ³⁴Cocheh nchuhn mare tah cava che cocha ne, cahca ne nune. Hua dehve rahco ne, te hua dehva co yahn ne.

³⁵Chihno rahn ye chemin ne, chetah ye pan, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs nan nducoyaca sahn chahn, ne ndeh ye canan reh ye. ³⁶Tuhme chavi tah vederan yahn sahn chahn, ne namin cheh se. ³⁷Van nducoyaca nuhn che chenun nuhn chete barco me ne, ri nuhn o ciento quenán ino raco ntihiyon ama ihyan. ³⁸Chihno che cheh sahn chahn tah ne, chihtera ca se trigo cava che ndah cah nduh barco me.

Chehchenun barco van nuniyahn

³⁹Cuahn che a chi dave me ne, hua nchanan sahn ricahca barco chahn ti man che chenun se. Ate chinan se ama reche

nuniyah̄n che a ro yah̄ndute numa chihto. Tuhme chihquino se che cacah̄ca se bar̄co me, ndete che co nd̄a min. ⁴⁰Chihca se ihyo yah̄n ancla chahn, nuhnde cava bar̄co me. Ndah̄co cava se indu che ricah̄ca bar̄co, ne cuahn che ndedecā yaco se tino tu che rendih̄co tin yah̄n yah̄n bar̄co ne, canan̄ rica, cuahn cuah̄n nan̄ va reche nuniyah̄n. ⁴¹Ate nd̄a bar̄co me ama cuan̄ nan̄ che rentah̄n nun vih nune, ne cah̄nan̄ nan̄ yava. Min chihnde chiche, ne nducote ama rahn nune cuah̄n vedame ne, chihno chendan. ⁴²Tuhme ntuhno sandado chahn che cah̄no se sahn̄ preso cava che hua canō nde ama se. ⁴³Ate capitān̄ min ne, nducote hua nahn se che coh̄ Pablo ne, hua cah̄ yune se che tihcā din se. Chihquentiyon se che nducoyacā sahn̄ che ri se nune ne, cah̄ca se nune, cah̄n se nan̄ yah̄n cuma, ⁴⁴ne sahn̄ chenah̄n ne, nan̄ irahno man̄, cheyah̄n bar̄co man̄, cah̄n nduco se. Nduco tihcā ne, ndevahn̄ nducoyacā nuhn.

Quenan Pablo yah̄n yah̄n Malta

28 ¹Cuahn che a nd̄a nuhn yah̄n min ne, checadino nuhn che Malta duche. ²Ihyan che vate ye min ne, ama nevah̄necun ye nuhn, ne chihco ye ama vacoyah̄n chahte cava che necah̄ ihno nuhn, te ama iche man̄, ama ran co man̄. ³Pablo ne, rene din damā ye duniyah̄n cuma, ne cuahn che rih ye vacoyah̄n ne, quendāh̄ ama cu tan̄ yah̄n ihno yah̄n vacoyah̄n, ne cah̄ te tah̄ ye. ⁴Cuahn che ndihche ro ihyan yah̄n min che quendihco raco cu me tah̄ Pablo ne, rahn̄ ye van̄ man̄ ye nduco vih:

—Sahn̄ tih ne, co sahn̄ rihno ihyan se, ne andahre ndevahn̄ se van̄ nuniyah̄n, ate tah̄ Dendiohs ne, hua ndevahn̄ se.

⁵Ate chihde Pablo tah̄ ye, ne chendāhnun cu me vacoyah̄n, ne hua dehva chi yah̄n ye. ⁶Nducoyacā ihyan chahn ne, chenan rino ye che condito Pablo, o adenan̄ no condah̄ ye, coh̄ ye. Ate cuahn che a chi ndeh ura che chenan rino ye ne, a hua dehva chi, ne ndahcorun ye che rendedecadino ye, ne rahn̄ ye te Pablo ne, Dendiohs ye.

⁷Nino min va yah̄n yah̄n ama ihyan che duche ye Pulio. Ihyan min ne, ndinan̄ ye yah̄n ihyan chahn. Ama nevah̄necun ye nuhn numacuahn vedeyeno, ne chahtenan nuhn vaco ye ino ro. ⁸Chida Pulio ne, quendite ye, ndi ye cah̄ ihno man̄, cah̄ yun man̄. Chahn Pablo, chendihchero ye ihyan, ne

chihno covah ye ne, nahn tah ye ihyan min, ne ndo yahn ye. ⁹Checadino ihyan yahn chemin, ne ndo dama ihyan cah che vate ye yah min, ne namin ndoyahn ye. ¹⁰Ama nevah necun ihyan yah min nuhn, ne te ye nducuah dehtenduh che cochihve yahn nuhn cuahn che ndaca nuhn min.

Nda Pablo yan Roma

¹¹Chihno ino iyo ne, chahtenun nuhn chete tama barco yahn yan Alejandría che quenan min ro iche. Barco min ne, nda ama bandera nan che nentava se Cástor nduco Pólux, che rivahn dendiohs yahn sahn che rica hca barco. ¹²Nda nuhn yan Siracusa, ne min chahtenan nuhn ino ro. ¹³Chica nuhn min, quendi nuhn numa chihto nuniyah nde nda nuhn yan Regio. Tama ro me ne, rano yuhniyah, ne chihno o ro ne, nda nuhn yan Puteoli. ¹⁴Min ntaca nuhn yah dihno vo, ne rah ye nduco nuhn che cuahtenan nuhn nduco ye. Chahtenan nuhn ama ndate, tuhme cuahn nuhn yan Roma. ¹⁵Dihno vo che vate ye yan Roma ne, checadino ye che nda nino nuhn, ne nda ye, chendi yune ye nuhn ama cuan nan che duche Tres Tabernas. Nahn ye ne, nda dama ye nde ndihve che duche Foro de Apio. Cuahn che ndihchero Pablo ihyan chahn ne, cah yan ye chedave yahn ye, ne necah ye nundihve cuahn Dendiohs. ¹⁶Cuahn che nda nuhn yan Roma ne, necah capitán me preso chahn tah ihyan ndinan yahn sandado che redin cudado min. Me Pablo ne, cah yune ye che nuhn ye ama vah nan che conun ye, ne nduco ye ama sandado che redin se cudado ihyan.

Rahndudo Pablo Ndudo yahn Dendiohs yan Roma

¹⁷Chihno ino ro che nda nuhn ne, din dama Pablo nducoyaca ihyan nahn, ndata yahn Israel, che vate ye min yan Roma, ne rah ye ri ye ihyan:

—Nchuhn dihnó, u ne, nde ama nunde hua quendi hco nan ihyan nación yuhn vo Israel, nde hua rahcotahn costumbre che chihco ihyan ndico yuhn vo. Ate andahre che tihca ne, din ye preso u min yan Jerusalén, ne necah ye u tah ihyan ndinan yahn Roma. ¹⁸Ihyan ndinan chahn ne, techecade ye yahn, ne nducote ametah nde ama nunde yahn cava che cahcantiyon ye che coh ne, nahn ntahte ye u. ¹⁹Ate ihyan

nación yuhn vo ne, hua cahne^cun ye. Chemin che a ca^de chicá che techeca^de emperador yáhn, andahre metah nde ama nunde che cáh ihyan nación yuhn vo. ²⁰Maⁿ ne, din da^má nchuhn ca^va che ndihche vih vo maⁿ, ca^va che nte cuandé nchuhn dehco che nchiche cadena cuh u maⁿ. Nchiche cadena cuh u, te ritahnó che va che conahn ndudo che te Dendiohs, checadingo uvo, ihyan nación yahn Israel.

²¹Tuhme ra^hn ihyan chahn ri ye ihyan:

—Nde ama ca^ca che dirun ihyan esta^do yahn Judea yahn dehtenduh che redin ne, ametah nda^t ta^h nuhn. Namin nde ama dihno vo che rica ye min, renda^y ye muhn ne, hua chihnga ra^hn ye yahn ne. ²²Ate nahn cahnevan nuhn deh ca^hma ne, te a numacuahn no ne, taⁿ ihyan yahn vederihquentiyon ra che ritahno nchuhn.

²³Tuhme chihco ye ama ro, ne ama ya^hn ye ndo da^ma ye vah naⁿ che quenun Pa^blo, ne numa ro cahndudo ye yahn vederihquentiyon che nda^hco ca^de Dendiohs. Rahndudo ye ley che dirun Moisés maⁿ, ndudo che dirun profeta maⁿ, ne nahn ye che conahn ihyan chahn yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁴Na^hn ihyan chahn ne, chitahno ye, ne na^hn ye ne, hua chitahno ye. ²⁵Nducote na^hn ye ne, hua quenan ino ye ne, necuan ye che nahn na^hn ye. Tuhme ra^hn Pa^blo ri ye ihyan chahn:

—A nda^hca^h ndudo che ca^h Vaco Ndah yahn Dendiohs, cahndudo ihyan profeta Isaías, chihnevan ihyan ndico yuhn vo:

²⁶Cuehn, cuahndode naⁿ ihyan sih tuhca:

“Cuahn da^ma rihnevan nchuhn, ate hua renahn ne.

Cuahn da^ma rendihche ro ne, ate hua renchan^an ne,

²⁷te nedin cheche maⁿ ne chedave yahn ne.

Hua redinahn ne maⁿ, hua rihcovan ne maⁿ,

hua renahn ne maⁿ, hua rento ino ne nunde yahn ne maⁿ.

Chemin che hua renchahco Dendiohs ca^va ne.”

²⁸Maⁿ ne, cadino nchuhn te cuahndudo nuhn ndudo ndah yahn Jesucristo vaⁿ ihyan nación chenahn. Ihyan chahn che cuaco ne, cahcovan ye, ne ndedevahn Dendiohs ihyan.

²⁹Cuahn che chihno ra^hn Pa^blo tihca ne, conahn ihyan chahn, quenan ama ndeh rente ye nduco vih, te chi taⁿ ye yahn ndudo min.

³⁰Pa^blo ne, quenan ye min o nduyo, quenun ye vah naⁿ che tumanan ye, ne nevahne^cun ye nducoyaca ihyan che rahn ye,

rendihchero ye ihyan. ³¹Rahndudo ye yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs mañ, ricuahn ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo mañ, ne nde a^uma ihyan ne, hua din va^hche ye yahn ye.

CACA CHE DIRUN SAN PABLO, DECHUH YE YAHN IHyan YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YAN ROMA

---

1 ¹U Pablo, che tendahnun Dendiohs u, che dín ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo man, che co apóstol man, che cuahndudó ndudo ndah yahn ye man ne, dirún caca cuh yahn ne.

²Yahn ndudo ndah min ne, a chihco cade Dendiohs nan Ndudo ndah yahn ye nde a rahn me, dirun ihyan profeta yahn ye. ³Ndudo ndah min ne, rahn yahn Daya ye, Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chihndeyan ye van ndata yahn David.

⁴Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, ntuche ye van tenahn, ne nduco chemin chihnde ro che Daya Dendiohs ihyan. ⁵Che cuande yahn ihyan min ne, din yahino Dendiohs nuhn, ne a tendahnun ye nuhn che co nuhn apóstol, cuahndudo nuhn Ndudo yahn ye van ihyan nducuahñ naciñ, cava che nevahñecun ye, ne cotahno ye. ⁶Van ihyan chahn ne, nchuhn che a nedin yahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn, ne nduco ne ndi cuande ne, te a tendahnun Dendiohs nchuhn.

⁷Nchuhn, ihyan yahn Dendiohs che yahino ye nchuhn, vate ne yan Roma ne, dechuh caca cuh yahn ne. Chido vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

Pablo ne, nahn cahñ ye yan Roma

⁸Numachahte iyehñse ne, a chetuhn ndudo yahn nchuhn, nduhca che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. Chemin che

menan vihca che cuande yahn ihyan min ne, reneçah nundihve cuahn Dendiohs çava ne. ⁹Dendiohs, ihyan min che redín ntiyon yahn ye numa inó, rahndudó ndudo ndah yahn Daya ye ne, devano ye che cuahn dama reváh çava nchuhn. ¹⁰Ricá ihyan che atanoca nduh ne, cuahnecon ye che chí quendihcheró nchuhn, ¹¹te ama nahn chí quendihcheró nchuhn, çava che dín che cuahtenan cuma ne vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, ne tahque numa ino ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo. ¹²Avane ne, náhn che necah yan ama tamo vo chedave yahn vih, yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo.

¹³Dihnó, ráhn rí nchuhn te ama ndeh yune nahn chí quendihcheró nchuhn, ne cuahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, nduhça che redín van ihyan nación chenahn, çava che din Dendiohs che co yahn ihyan, cotahno ye dama nduco nchuhn. Ate nde meniyon ne, hua ri che chí. ¹⁴A chihquentiyon Dihvo vo Jesucristo u che cuahndudó ndudo ndah yahn ye van ihyan yahn nducuahn nación, van ihyan devano man, van ihyan tundo man. ¹⁵Chemin che quenán inó che a nun cuahn chí van nchuhn che vate ne yan Roma, cuahndudó ndudo ndah yahn ye, cahnevan ne.

Vederihquentiyon yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo

¹⁶Hua ri cuihnán yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, te chemin che vederihquentiyon yahn Dendiohs, çava che ndedevahn ye nducoyaca ihyan che ritahno ye, menan vihca ihyan nación yahn Israel, namin ihyan nación chenahn. ¹⁷Ndudo ndah min ne, a vederihquentiyon yahn Dendiohs, te a nan ndudo min rihco ro ye che reneçah yahn ye nducoyaca ihyan che ritahno ye, nduhça che a ndirun nan Ndudo yahn ye tuhça: “Ihyan che ritahno ye ne, ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan, ndevahn ye.”

Nunde yahn ihyan

¹⁸Nahn che cotahno vo, te a devano vo che Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero ne, din ye castigo yah nducoyaca ihyan nunde che rahcotahn ye yahn Ndudo yahn ye. ¹⁹Hua ndahça che tihça rahcotahn ye, te a devano cuaco ye yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, yahn che a man Dendiohs

cah ye, checadino ye. ²⁰Nde ro che dendah Dendiohs iyehse ne, a devano ihyan te ihyan min che Dendiohs, ne quenan cuma ye vederihquentiyon cuahn dama, te tumacadino ye duh ihyan min, yahn dehtenduh che dendah ye. Chemin che nde metah deh che cahma ye, cava che ndedevahn ye ihyan. ²¹Andahre a devano ye che va Dendiohs, ate hua rendeva ye yavenan ye, nde hua renecah ye nundihve cuahn ihyan. Tahque ndah ye ne, rendedecadino ye yahn dehtenduh che nde hua richihve, nto ye ihyan tundo. ²²Andahre ama devano ye, che rahco ye, ate nde hua renahn ye. ²³Ndotenan che ndeva ye yavenan Dendiohs, ihyan min che va ye cuahn dama man, che ama chahte vederihquentiyon yahn ye man ne, rendeva ye yavenan dehtenduh che redendah man ye, rentave ye ihyan iyehse man, ite che chenán cun cah te man, yahda man, cu man.

²⁴Chemin che chacondah vedame Dendiohs ihyan chahn, cava che quendi ye yune chihnga yahn ye, cahtera ye vedecuihno yahn ye van man ye nduco vih. ²⁵Ndotenan che quendi ye yune cuaco, ndeva ye yavenan Dendiohs, ihyan min che dendah ye iyehse man, rendeva nducoyaco vo yavenan ye cuahn dama man ne, quendi ye vederihncheh, rendeva ye yavenan dehtenduh che man Dendiohs dendah ye.

²⁶Chemin che chacondah vedame Dendiohs ihyan cava che quendi ye nunde yahn ye nduco vih, cahtera ye vedecuihno yahn ye. Ihyan ndahta ne, ndotenan che cahnevaco ye, cuahtenan ye nduco inchahn ye ne, rahtenan ye van man ye nduco vih, rahtendihco ye nunde. ²⁷A namin no tun ihyan chahn. Ndotenan che nuhn ye ndahta yahn ye ne, rihtera ye vedecuihno yahn ye, rahtenan ye van man ye nduco vih, ne nduco chemin recah rihn man ye ihyan, rihco yan man ye castigo che va che co ye.

²⁸Nducote hua chihco ye chedave yahn ye che nevahnecun ye Dendiohs ne, chacondah vedame Dendiohs ihyan cava che quendi ye vederendedecadino chihnga yahn ye, cuahtendihco ye nunde. ²⁹A ndedecuihta man ye nducuahn nan nunde, chendihco ye. Ndere rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye man, ndere rahtechica ye man, chenán cuma ye vede idihya man, vedeve man, vedetan man, vederihncheh man. Cuahnde chende ye man, vate

canda ye nduco vih man, rihno ye vih man. ³⁰Chihnga rahñ ye yahn vih man, rahcotahn ye yahn Dendiohs man, hua renevahnecun ye nde ama ihyan man, redin yade ye man, redin cun ye man, rendedecadino ye deman yahn dehtenduh che chihnga man, hua renevahnecun ye indihthe yahn ye man, ³¹hua renahn ye man, hua redinahn ye ndudo yahn ye man, hua renan vahino ye vih man, hua devano nchahco ye yahn vih man. ³²Andahre devano ndah ye vederihquentiyon yahn Dendiohs che ihyan nunde ne, va che co ye castigo yahn nunde yahn ye, ate riquendi ye rahtendihco ye nunde, nde tuno rendonan ye combiero yahn ye che dama ri ye nduco vih.

Dendiohs ne, techecade ye numa cuaco

2 ¹Nducote a devano nducoyaca ihyan che va che co ihyan nunde castigo ne, adecoduhno ihyan che rendahchenan ye ihyan chenahn ne, nde nan che cahma ye metah, te a dama ri ye nduco vih, rahtendihco ye nunde. ²A devano vo che dama no redin Dendiohs castigo ihyan che rendahchenan ye. ³Nchuhn che rendahchenan ne ihyan nunde chenahn, ate dama ri ne nduco ye ne, hua rahco ne che ndevahn ne yahn castigo yahn Dendiohs. ⁴Hua ducherino ne vedechahtino yahn Dendiohs man, vedeyahino chahte yahn ye man. A devano ne che quenán cuma Dendiohs vedeyahino nduco ne, te nahn ye che nto ino ne nunde yahn ne. ⁵⁻⁶Ate nducote redin cheche ne chedave yahn ne, hua nahn nto ino ne ne, redecuhta ne nunde yahn ne. Man ne vedin ne, te techecade Dendiohs yahn ne numa cuaco, ne va che co ne castigo. Nda ro min ne, techecade ye yahn nducoyaca ihyan, tunoca che nedin ye ndahtenan ye iyehñse. ⁷Ihyan che chahtino ye, redin ye che ndah man, chenán ino ye che quendah yavenan ye man, che ndeva Dendiohs ihyan man ne, a ihyan chahn che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁸Ate ihyan che canda tin ye man, che rahcotahn ye yahn ndudo cuaco man, che riquendi ye yune chihnga yahn ye man ne, quenán cuma che din Dendiohs castigo yah ihyan. ⁹Nducoyaca ihyan nunde yahn nducuahn nación, menan vihca ihyan nación yahn Israel ne, chuhrihn ye, din Dendiohs castigo ihyan. ¹⁰Me ihyan nducuahn nación che din ye che ndah, menan vihca ihyan nación yahn Israel ne, ama ndah ro yahn ye man, ndeva Dendiohs ihyan man, din ye che ndahca cuahtenan ye man.

¹¹Tihcā, te Dendiohs ne, quendihconahn retechecāde ye. ¹²Nducoyāca ihyan che chendihco ye nunde, che nde hua devano ye ley che dirun Moisés ne, ndiyu ley min che cahcantiyon castigo che co ye, ate va che co ye castigo. Namin nducoyāca ihyan che a devano ye ley min, ate chendihco ye nunde ne, va che co ye castigo nduhcā che rihquentiyon ley min. ¹³Tihcā, te atenān ihyan che redinahn ye ley min, che ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan, ndiyu ihyan che ndere rihnevan ye. ¹⁴Cuahn che ihyan nación chenāhn, che nde hua devano ye ley min, redin ye nduhcā che rihquentiyon ne, a ndero ndi che redinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, andahre hua devano ye ley min. ¹⁵Nān nducuahn che redin ye ne, rihco ro ye che anduhnecā ndete che renevahnecun ye ley min. Nāhn cuān ne, renda yahn ye che cuahtendihco ye nunde, ne va che co ye castigo. Nāhn cuān ne, renda yahn ye che hua co ye castigo, yahn che rahco ye che hua chahte nunde yahn ye. ¹⁶Nda ro yahn ne, quenān cuma che cahcantiyon Dendiohs che techecāde Dihvo vo Jesucristo nunde yahn nducoyāca ihyan, nde nducuahn nunde che chahtendihco ye cuāhn ndeh.

Nunde yahn ihyan nación yahn Israel

¹⁷Nchuhn ihyan nación yahn Israel, hua dehva co yahn ne, che rahco ne, te ndichahtino ne ley che dirun Moisés. Redin yāde ne, rahco ne che yahn Dendiohs nchuhn. ¹⁸A devano ne deh che nahn ye che dinahn ne che rahco ne, ne nducote chahn ne ley min ne, rahco ne che devano tendāhnun ne cha che ndah vān dehtenduh che redin ne. ¹⁹Numacuahn vedeyāde chenān ino ne che devano cacuahn ne ihyan tundo. Rahco ne che āma devano cah cuande ne ihyan tācā co tuno ye nān Dendiohs. ²⁰Rahco ne che āma devano cacuahn ne nde ihyan che hua renahn ye mān, nde checāhya mān, te a nchuhn che va tāh ne vededevano mān, ndudo cuāco mān, nān ley che dirun Moisés. ²¹Tuhme nducote āma devano cacuahn ne, che rahco ne, ¿me dehra cuande che hua redinahn mān ne? Nducote rahndudo ne che hua din duco ihyan, ¿me dehra cuande che reduco mān ne? ²²Nducote rahndudo ne che hua din duche yahn ihyan che a nihnevāco ye, ¿me dehra cuande che redin duche yahn mān ne che a nihnevāco ne? Nducote

rahndudo ne che hua ndeva ihyan yavenan dehtenduh che redin ye dendiohs yahn ye, ¿me dehra cuande che reduco ne dehtenduh che rigonun chihve che va chete yaco yahn ihyan chahn? ²³Nducote ama redin yade ne che devano ne ley yahn Dendiohs, ¿me dehra cuande che duche rino ne ihyan, hua redinahn ne che rihquentiyon ye? ²⁴Nduco che tihca redin ne ne, a tan renun cah nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Ihyan naci3n chenhahn ne, a cava che duhtuno ihyan nchuhn che chihnga rahn ye yahn Dendiohs.”

²⁵Che chenan seña nchuhn ne, taca hua, richihve yahn ne ndete che redinahn ne ley che dirun Moisés. Ate nducote hua redinahn ne ne, a ndere chenan seña me nchuhn.

²⁶Me ihyan naci3n chenhahn ne, ndete che redinahn ye che rihquentiyon ley min ne, redin yahn Dendiohs ihyan, andahre hua chenan seña ihyan. ²⁷Ihyan che redinahn ye ley min, andahre hua chenan seña ihyan ne, ndahco ndiya ye nchuhn che nde chenan seña nchuhn man, nde devano ne ley min man, ate hua redinahn ne. ²⁸Ndiyu che ndata yahn Israel nchuhn man, che chenan seña nchuhn man, che cochihve yahn ne cava che nedin yahn Dendiohs nchuhn, ²⁹te atenan ihyan che numacuahn chedave yahn ye renevahnecon ye che rihquentiyon Dendiohs man, redinahn ye man, renecon yahn Dendiohs ihyan. Che cochihve yahn ne ne, che nedin yahn Dendiohs nchuhn, ndiyu che nevahnecon ihyan iyehse nchuhn.

3 ¹Nducote tihca ne, co vate nchuhn che rahco ne che tahque ndah ro yahn ihyan naci3n chenhahn, che co nchuhn che ndata yahn Israel nchuhn man, che chenan seña nchuhn man. ²Ate tahque ndah ro yahn nchuhn, te a tah ihyan ndico yahn ne, chihco Dendiohs Ndudo yahn ye. ³⁻⁴Andahre ama yahn ihyan chahn hua dinahn ye yahn Ndudo min, ate ndiyu cava chemin che ndaca dama Dendiohs yahn ndudo yahn ye che cah ye, te ihyan min ne, redinahn ye ndudo yahn ye, andahre nducoyaca ihyan hua redinahn ye. Tihca ye, nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

Nducuahn che redin Dendiohs ne, ndah.

Chemin che nde hua co cahma nunde ihyan yahn ye.

⁵Co vate nchuhn che rahco ne te nan nunde yahn ne rihnde ro che ama ndah Dendiohs, ne hua redin yahn che din ye

castigo nchuhn cava nunde yahn ne. ⁶Ate hua, te Dendiohs ne, a numa ca ndah ihyan ye. Ndete che hua tihca ne, nde hua co techecade ye yahn ihyan nunde.

⁷Ndete che nan nunde yuhn vo tahque ndah cuhnde ro che ama ndah Dendiohs ne, nde hua quenán cuma che techecade ye yuhn vo. ⁸Ndete che tihca ne, tahque ndah quendi vo nunde yuhn vo, te chemin che cochihve. Vate nahñ ihyan che ndere rahn ye che tihca rahndudo nuhn. Ihyan chahn ne, redin yahn che din Dendiohs castigo ihyan.

Nducoyaca ihyan ne, chendihco ye nunde

⁹Co vate nchuhn che rahco ne che uvo, ihyan nación yahn Israel che tahque ndah ihyan uvo van nducoyaca ihyan iyehnse. Ate hua cuaco chemin, te nducoyaca ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man ne, quendihconahn chendihco ye nunde nduhca che a ndirun yahn ye, ¹⁰nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Metah nde ama ihyan che ndah ihyan ye.

¹¹Metah nde ama ihyan che renahn ye.

Metah nde ama ihyan che renecahco ye Dendiohs.

¹²Nducoyaca ye ne, chacondah vedame ye Dendiohs, quendi ye yune chihnga.

Metah nde ama ihyan che runecade ye.

¹³Demān ndudo chihnga mān, ndudo rihñcheh mān, ndudo rendih mān, rente ye.

¹⁴Demān che rahva ye mān, rahn tan ye mān.

¹⁵Nduco hua no rihn deh ne, rihno ye vih.

¹⁶Nduh cuan nan che vatechica ye ne, redetohnan ye mān, rihco ye vedeyah mān.

¹⁷Nde hua renda yahn ye che ndahca cuahtenan ye nduco vih.

¹⁸Nde hua renda yahn ye che nevahnecun ye Dendiohs.

¹⁹A devano vo te nducuahn che ndirun nan ley che dirun Moisés ne, a ndirun cava che, nducoyaca ihyan che rihquentiyon ley min ihyan ne, tumacadino ye yahn nunde yahn ye, nde metah deh che cahma ye ro che techecade Dendiohs yahn ye. ²⁰Ley min ne, nducote a chihnde atenan cava che co devano ihyan che va nunde yahn ye ne, chemin che nde ama ihyan hua co cahma ye che ndah ihyan ye nan Dendiohs, andahre rahn ye che redinahn ye.

Cava che ndevahn vo ne, va che cotahno vo

²¹Ate man ne, a devano vo te ndiyu che quendi vo ley min che ndo yan Dendiohs nduco vo, nedin yahn ye uvo, te a man ye te ye, checadino vo tacā che din ye, ne chemin ne, a ndirun nan ley min man, nan ndudo che dirun ihyan profeta man.

²²Nducoyaco vo ne, cava che ndo yan Dendiohs nduco vo, nedin yahn ye uvo ne, va che cotahno vo Dihvo vo Jesucristo. Tihca, te dama no rendihche ye nducoyaco vo. ²³Nducoyaco vo ne, chendihco vo nunde, nde hua co cahmo vo che ndah ihyan uvo nan Dendiohs. ²⁴Andahre hua co cahmo vo che ndah ihyan uvo nan ye, ate numacuahn vedeyahino ndo yan ye nduco vo, nedin yahn ye uvo, dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ndedevahn ye uvo. Man ne, a ndo yan ye nduco vo. ²⁵Dechuh ye ihyan, chih ye, chera yun yahn ye cava nunde yuhn vo, ne che cotahno vo ihyan ne, ndaco vo vederenchahco. Che tihca din Dendiohs ne, chihco ro ye che numa cuaco din chahtino ye yahn nunde che chahtendihco ihyan ndico nde ro menan. ²⁶Namin chihco ro ye man ro cuh, che numa cuaco rendo yan ye nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, rene din yahn ye ihyan.

²⁷Man ne, ametah din yade nchuhn che redinahn ne yahn ley min, te atenan che cotahno ne Dihvo vo Jesucristo, ndo yan Dendiohs nduco ne, nedin yahn ye nchuhn. ²⁸Tihca, te rahn ri nchuhn te andahre hua nedinahn ihyan ley min, ate nduco che cotahno ye ihyan min ne, ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan.

²⁹Dendiohs ne, Dendiohs yahn nducoyaca ihyan iyehense, ihyan naci3n yahn Israel man, ihyan naci3n chenahn man, ndiyu deman yahn ihyan naci3n yahn Israel. ³⁰Tihca, te ama no Dendiohs, ne ihyan min ne, rendo yan ye nduco ihyan naci3n yahn Israel man, ihyan naci3n chenahn man, rene din yahn ye ihyan nduco che cotahno ye Dihvo vo Jesucristo.

³¹Che ritahno vo ihyan min ne, ndotenan che renda hco ndiyo vo ley min ne, recah dito vo.

Nduhca che chitahno Abraham

4 ¹A devano vo nduhca che din ihyan ndico yuhn vo Abraham. ²Co rahco ihyan che nedin yahn Dendiohs

ihyan min yahn che runecade quenan ye iyehñse. Ate hua tihca, ³te nan Ndudo yahn Dendiohs ne, ndirun tuhca: “Abraham ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che din yahino Dendiohs ihyan, nedin yahn ye ihyan.” ⁴Che renehidivo vo mozo yuhn vo ne, ndiyu vedevahino chemin, te quendihco vo yahn ye. ⁵Ate che rendo yan Dendiohs nduco ihyan nunde che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, renehin yahn ye ihyan ne, chemin che cuaco ne, vedevahino, ndiyu che quendihco ye. ⁶Atihnocano tun che dirun David yahn ihyan che redin Dendiohs vedevahino nduco ye, rendo yan ye nduco ye, renehin yahn ye ihyan. ⁷Dirun ye tuhca:

Ama ndah ro yahn ihyan che rendaca ye vederenchahco cava nunde yahn ye.

⁸Dihvo Dendiohs ne, hua redin ye castigo ihyan chahn.

⁹Cuedevano nchuhn te vedeyahino yahn Dendiohs ne, ndiyu deman cava ihyan che chenana seña ihyan, te namin cava ihyan che hua chenana seña ihyan. A rahn vo che Abraham ne, nducote chitahno ye ne, nedin yahn Dendiohs ihyan.

¹⁰Ro che nedin yahn Dendiohs ihyan ne, nde metah conan seña ihyan. ¹¹Dinoca chitahno Abraham, tuhme nedin yahn Dendiohs ihyan, chihquentiyon ye che conan seña ihyan, cava che cuhnde ro che a nedin yahn ye ihyan. Nduco tihca ne, tihyon yune Abraham nde ihyan che hua chenana seña ihyan, che cotahno ye Dendiohs, cava che ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan. ¹²Namin tihyon yune ye ihyan che chenana seña ihyan, che hua cochahtino ye che chenana seña ihyan, te tahque ndah ye ne, cotahno ye Dendiohs nduhca che chitahno man ye, ro che nde metah conan seña ihyan.

Rendevahn Dendiohs ihyan che ritahno ye

¹³Dendiohs ne, cah ye ndudo yahn ye Abraham che co yahn ndata yahn ye iyehñse, yahn che chitahno ye ihyan, ndiyu yahn che dinahn ye ley che dirun Moisés. ¹⁴Ndete che atenah ihyan che redinahn ye ley min che renehin yahn Dendiohs ihyan ne, tuhme nde metah deh cuande che cotahno vo ihyan, nde huane che cah ye ndudo yahn ye. ¹⁵Ate hua tihca, te ley min ne, ndotenan che cahco ro che nedin yahn Dendiohs ihyan ne, tahque ndah ne, rihco ro che din ye castigo ihyan nunde. Me ndete che metah ley min ne, nde hua tumacadino vo che va nunde yahn ihyan.

¹⁶Chemin che, che ritahno vo Dendiohs ne, numacuahn vedeyahino rene din yahn ye uvo. Andahre hua ndi cuande vo van ihyan che va tah ye ley min, hua dehve din yahn, te nduco che ritahno vo ihyan nduhca che chitahno Abraham ne, rene din yahn ye nducoyaco vo. Nduco tihca ne, riquendi vo yune yahn Abraham, ¹⁷nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Ama yahn ihyan quendi ye yune yehn, cotahno ye u.” Quendi vo yune yahn ye nduhca che nahn Dendiohs, ihyan min che rendedetuhche ye ihyan che a ndih ye man, rihco cade ye dehtenduh che nahn ye, ne rinahn man.

¹⁸Abraham ne, andahre ametah vedechahtino che ndaca ndata yahn ye, ate numacuahn vedechahtino chitahno ye che rahn Dendiohs nduco ye, che ama co yahn ndata yahn ye.

¹⁹Ro min ne, ametah vedechahtino yahn ye, te a ri ye tenduh ama ciento nduyo, ne ihyan ndahta yahn ye Sara ne, namin a indihche ye. Avane ne, a numaca hua renda ca da ya ye. Ate nde nduco nduh ne, a chitahno ye ndudo che cah Dendiohs ihyan.

²⁰Ndotenan che o vederendedecadino yahn ye ne, chitahno ye numa ino ye ndudo che cah Dendiohs ihyan, ne ndeva ye yavenan ye. ²¹Chichahtino ye numacuahn chedave yahn ye che Dendiohs ne, va vederihquentiyon yahn ye che redinahn ye nducuahndudo yahn ye che rech ye. ²²Chemin che nducote tihca chitahno ye Dendiohs ne, nedin yahn Dendiohs ihyan.

²³Che nedin yahn Dendiohs ihyan min ne, a ndirun nan Ndudo yahn ye, ndiyu deman cava ihyan min, ²⁴te namin cava uvo, cava che tumacadino vo che nduco che cotahno vo Dendiohs ne, ndo yan ye nduco vo, nedin yahn ye uvo. A ihyan min che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo van tenahn. ²⁵Che chihno ihyan iyehense Dihvo vo ne, a cava nunde yuhn vo, ne che ntuche ye ne, a cava che ndo yan Dendiohs nduco vo, nedin yahn ye uvo.

Nduhca che ndo yan Dendiohs nduco vo, nedin yahn ye uvo

5 ¹Nducote tihca ne, nedin yahn Dendiohs uvo man, ndo yan ye nduco vo man, yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ²A cava Dihvo vo Jesucristo che din yahino Dendiohs uvo, nedin yahn ye uvo. Man ne, numacuahn vedeyeno chenan ino vo che cuahtenan vo nan ye vahchetero.

³Ndiyu deman yahn chemin che ri yeno vo, te namin ri yeno vo yahn che rechuhrihn vo. A devano vo te cuahn che rechuhrihn vo ne, rendaco vo vedechahtino man, ⁴cuahn che chenan cumo vo vedechahtino ne, riquendah ndah vo man, cuahn che riquendah ndah vo ne, chenan ino vo Dendiohs man, ⁵cuahn che chenan ino vo Dendiohs ne, hua dehve rahco vo man. Hua dehve rahco vo, te Dendiohs ne, rihco ro ye vedeyahino chahte yahn ye nduco vo, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo.

⁶Cuahn che ametah vedechahtino che ndaca ihyan vederenchahco cava nunde yahn ye ne, ro min niyon chih Dihvo vo Jesucristo cava nducoyaca ihyan nunde, nduhca che a chihco cade Dendiohs. ⁷Hua ndere ndaca ama ihyan che cahquino ye cahco mendahn ye ihyan coh ye cava tama ca ihyan, andahre ndah ihyan ye. ⁸Ate Dendiohs che cuaco, andahre ama chendihco vo nunde, chihco ro ye che ama yahino ye uvo, dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, chih ye cava che ndedevahn ye uvo. ⁹Man ne, nducote a nedin yahn Dendiohs uvo, yahn che a chih ihyan min, chera yun yahn ye cava nunde yuhn vo ne, a devano cuaco vo te a ndedevahn ihyan min uvo, ametah che co vo castigo ro che techecade Dendiohs yahn ihyan nunde. ¹⁰Tihca, te ro menan cuahn che ri yudo yahn Dendiohs nduco vo, cava nunde yuhn vo ne, ndo yan ye nduco vo yahn che chih Daya ye, nedihve ye nunde yuhn vo. Man che a ntuche ihyan min man, che yan Dendiohs nduco vo man ne, tahque nun ndevahn vo. ¹¹Ama yeno vo che ndo yan Dendiohs nduco vo, din Dihvo vo Jesucristo.

Ejemplo yahn Adán

¹²Cava Adán ne, chihnde nunde muhn iyehense cuh, ne cava nunde min ne, chihnde cade che coh nducoyaca ihyan, te nducoyaca ye ne, chendihco ye nunde. ¹³Nde ro che metah cuhnde ley che dirun Moisés ne, ihyan iyehense ne, a ihyan nunde ye. Ate nan che metah ley ne, nde hua duhva ra cuande nunde yahn ihyan. ¹⁴Andahre hua dama nunde yahn ihyan nduhca nunde che chahcotahn Adán yahn Dendiohs, ate quendi chih ye, canan nde ro min, nde nda ro che quenun Moisés iyehense. Cava Adán ne, nducoyaca ihyan iyehense ne, chendihco ye nunde. Ate cava Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che nda ye iyehense adive ne, co ndevahn nducoyaca ye.

¹⁵Cava nunde yahn Adán ne, chendihco nducoyaca ihyan nunde. Ate hua tihca vedevahino yahn Dendiohs, te dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ne numacuahn vedeyahino, ndiyu deman ndedevahn ye ama yahn ihyan cava che hua co ye castigo, ate namin din ye che co cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ¹⁶Cava nunde yahn Adán ne, va che co nducoyaca ihyan castigo. Ate hua tihca vedevahino yahn Dendiohs, te andahre ama chendihco ihyan nunde, ate ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan. ¹⁷Cava nunde yahn Adán ne, va che coh nducoyaca ihyan. Ate hua tihca vedevahino yahn Dendiohs, te cava Dihvo vo Jesucristo ne, nducoyaca ihyan che ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan ne, ama ndah ro yahn ye, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

¹⁸Tuhme nducote quendihco Adán nunde ne, va che co nducoyaca ihyan castigo. Ate nducote ndahca din Dihvo vo Jesucristo, chih ye cava ihyan nunde ne, ndo yan Dendiohs nduco ye, nedin yahn ye ihyan. ¹⁹Tihca, te yahn che chahcotahn Adán yahn Dendiohs ne, nducoyaca nducondi ihyan ne, chihndanán ihyan. Ate yahn che dinahn Dihvo vo Jesucristo yahn Dendiohs ne, ama yahn ihyan, nedin yahn Dendiohs ihyan.

²⁰Ley che dirun Moisés ne, chihnde cava che tahque cuhnde ro nunde yahn ihyan che co ro menan, ne ama chihnde ro che chendihco ye nunde. Ate nde nduco nduh ne, tahque quenán cuma Dendiohs vedeyahino, ²¹ne andahre redin nunde yahn ihyan che co ye castigo, ate numacuahn vedeyahino ndo yan Dendiohs nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, nedin yahn ye ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

***Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne,
ametah che cuahtendihco ye nunde***

6 ¹Nducote tihca ne, nde hua ndedecadino vo che quendi vo cuahtendihco vo nunde cava che tahque cuhnde ro vedeyahino yahn Dendiohs nduco vo. ²Ndiyu tihca che va che din vo, te a chihcoman vo nunde yuhn vo, ne hua ndahca che quendi vo. ³Cuedevano nchuhn te che chedenune vo, cah vo Dihvo vo Jesucristo ne, nguahco yuhn vo che chih ye, chi cuande vo van ihyan yahn ye. ⁴Tihca, cava che nduhca che numacuahn vederihquentiyon ndedetuhche Dendiohs Chida

ihyan min v̄an ten̄ahn ne, namin uvo che a ndi i vo, nedin nunde yuhn vo ne, din ye che ndo vo ihyan ra, cuahtechico vo runec̄ade.

⁵Tihc̄a, te nducote nguahco yuhn vo che chih Dihvo vo, chi cuande vo v̄an ihyan yahn ye ne, namin din Dendiohs che ndo vo ihyan ra, cuahtechico vo runec̄ade nduhc̄a che ndedetuhche ye ihyan min v̄an ten̄ahn. ⁶Din vo cuande che anduhneç̄a ndete che a chenān yah vo nduco Dihvo vo, çava che çahcomān vo nducuahn nunde che chahtendihco vo ro menān, ne hua quendi vo cuahtendihco vo. ⁷Nduco tihc̄a ne, anduhneç̄a ndete che a chih vo, ne āma yune no chihcomān vo nunde yuhn vo. ⁸Me nducote anduhneç̄a ndete che a chih vo d̄ama nduco Dihvo vo Jesucristo ne, a chenān ino vo che conduco vo ihyan, ⁹te a devano vo che a ndedetuhche Dendiohs ihyan v̄an ten̄ahn, ametah ndaconan coh ye. Çava ye ne, ametah vederih. ¹⁰Me yahn che chih ye ne, āma yune no chih ye çava nunde yuhn vo. Ate ntuche ye, ne conāhn ye vahchetero. Mān ne, va ye nān Dendiohs. ¹¹Nduco tihc̄a ne, din vo cuande, ne çahcomān vo nunde yuhn vo, runec̄ade cuahtechico vo nduhc̄a che nahn Dendiohs, cochahtino vo Dihvo vo Jesucristo.

¹²Chemin che hua quendi vo cuahtechico vo vedeyeno yahn mān vo, cuahtendihco vo nunde. ¹³Hua çahco vo chedave yuhn vo, cuahtendihco vo nunde, te tahque ndah ne, nduhc̄a ihyan ra ne, va che çahco vo chedave yuhn vo t̄ah Dendiohs çava che runec̄ade cuahtechico vo nduhc̄a che nahn ye. ¹⁴A ndevahn vo, ametah che cuahtendihco vo nunde, te ndotenan che çahcantiyon ley che dirun Moisés uvo ne, a rihquentiyon Dendiohs uvo, redin yahino ye uvo.

¹⁵Co vate ihyan che rahco ye che nducote yahino Dendiohs uvo mān, hua rihquentiyon ley che dirun Moisés uvo mān ne, a vateman vo, co cuahtendihco vo nunde. Ate hua tihc̄a. ¹⁶A devano vo te ndete che cuanān din vo ntiyon nduco āma patrōn ne, va che dinahn vo che çahcantiyon ye. A namin no tun ndete che çahco vo chedave yuhn vo t̄ah Dendiohs ne, va che runec̄ade cuahtechico vo nduhc̄a che nahn ye. Me ndete che çahco vo chedave yuhn vo che quendi vo yune yahn mān vo ne, va che co vo castigo. ¹⁷Nundihve cuahn Dendiohs, te nchuhn ne, andahre chahtechica ne vedeyeno yahn mān ne

ro menan, chahtendihco ne nunde, ametah tama nan che co din ne ne, ate chitahno ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chihco ne chedave yahn ne tah ye. ¹⁸A ndevahn ne, a chihcoman ne yune chihnga yahn ne, cava che runecade cuahtechica ne. ¹⁹Dirun ejemplo chemin chan cava che co conahn ne. Ro menan me ne, chihco ne chedave yahn ne che quendi ne yune chihnga, ne ca cuahn ca cuahn nde tahque chihnga redin ne. Ate man ne, nahn che cahco ne chedave yahn ne tah Dendiohs, cava che tahque runecade cuahtechica ne ro ro.

²⁰Ro menan cuahn che quendi ne yune chihnga, chahtendihco ne nunde ne, va man ino ne, nde hua renda yahn ne che runecade cuahtechica ne. ²¹Nducuahñ dehtenduh che chihnga din ne ro min ne, hua chichihve yahn ne, nde ri cuihnan ne yahn. Avane ne, a vate ne che co ne castigo. ²²Ate man che ndedevahn Dendiohs nchuhn, nchahco ye nunde yahn ne ne, chihco ne chedave yahn ne tah ye. Ama cochihve yahn ne, te runecade cuahtechica ne, ne cuihno min ne, cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro. ²³Ihyan che rahtendihco ye nunde ne, va che co ye castigo, din nunde yahn ye. Ate ihyan che ndichahtino ye Dihvo vo Jesucristo ne, numacuahn vedevahino, ndeva Dendiohs ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

Nduhcq che rihquentiyon ley che dirun Moisés

7 ¹Dihnó, nducote a devano nchuhn ley che dirun Moisés ne, a tumacadino ne te rihquentiyon ihyan atenan ro che vate ye iyehñse. ²Condiheche ne. Ama ndahta ne, rihquentiyon ley min che hua co tehche te inchahn te, cahnevaco te nduco tama chahn. Ate ndete che coh inchahn te ne, nuhndeman te yahn vederihquentiyon min. ³Chemin che ndete che cuhnde te nduco tama chahn numanahn che va inchahn te ne, din duche yahn te che a nihnevaco te, condihco te nunde. Ate ndete che coh inchahn te ne, nuhndeman te yahn vederihquentiyon min, ne co ndaconan cahnevaco te, ametah condihco te nunde.

⁴Dihnó, nduhca ndahta che a ndih inchahn te ne, tihchan vo nan ley che dirun Moisés, te nducote a chitahno vo Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye ndedevahn ye uvo ne, a chihno vederihquentiyon yahn ley min cavo vo. Man

ne, a ndedetuhche Dendiohs ihyan v̄an ten̄ahn, ne a ihyan min che rihquentiyon ye uvo, nahn ye che cochihvo vo n̄an n̄tiyon yahn Dendiohs. ⁵Ro men̄an cuahn che chahtechico vo vedeyeno yahn m̄an vo ne, andahre chihco ro ley min che chendihco vo nunde, ne va che co vo castigo, ate quendi vo chahtendihco vo nunde. ⁶Ate ley ndico me ne, chihno vederihquentiyon yahn çavo vo. M̄an ne, redin vo n̄tiyon yahn Dendiohs numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye.

Rahn Pablo yahn nunde yahn ye

⁷Andahre tihçā, ate hua co çahmo vo che çava ley min che rahtendihco vo nunde. U ne, ndete che hua çava ley min ne, nde hua chidevanó cha che nunde. Nduhçā vede idihya ne, a che a ndirun yahn n̄an ley min che chidevanó che nunde chemin. ⁸A çava ley min che tumacadinó che ama quendihcó nunde yahn vede idihya, ate quendí nduco vede idihya. Ndete hua çava ley min ne, nde hua tumacadino vo che va nunde yuhn vo. ⁹Ro men̄an cuahn che nde hua devanó ley min ne, va m̄an inó. Ate cuahn che chidevanó ley min ne, tumacadinó che quendihcó nunde, ne ama chi ndaché çava. ¹⁰Ley min ne, a chihnde çava che tihyon yune ihyan che runecāde cuahtechica ye, ne quenan inó che ndahçā conán. Ate ndotenan che tihçā ne, chihco ro che ama va nunde yáhn, ne ama chi ndaché. ¹¹Quenan inó che ndahçā conán, ate chihncheh m̄an u, te hua chichá dináhn nduhçā che rihquentiyon ley min. Ama chi ndaché, te cuahn d̄ama redín dehtenduh che rihco yudo ley min yahn.

¹²Chemin che a devano vo te ley min ne, ndah. ¹³Din che chi ndaché, ate hua co çahma nundé yahn, te ley min ne, ndah, ne aten̄an che din ne, che chihco ro che chihnga dehtenduh che dín. Andahre tihçā, ate chahcotáhn che rihquentiyon, ne a nunde yahn m̄an din che ama chi ndaché.

¹⁴A devano vo te ley min ne, a Dendiohs che chihco ye, ate u ne, ihyan nunde u, a ndihcó chedave yáhn che condihcó nunde. ¹⁵Nde m̄an hua retumacadinó nduhçā che redín, te ndotenan che dín dehtenduh che ndah che renan inó ne, redín dehtenduh che hua ndah che hua renan inó. ¹⁶Nducote redín dehtenduh che chihnga, che nde m̄an hua renan inó ne,

retumacadinó te ley min ne, ndah, yahn che rihco yudo yahn dehtenduh che chihnga. ¹⁷Andahre hua nahn dín dehtenduh chemin chan, ate hua richá, ne redín, rendihcó nunde.

¹⁸Tihcá, te vedeyeno yahn mán ne, hua ndahcá. Nahn dín dehtenduh che ndah, ate hua richá che dín. ¹⁹Ndotenan che dín dehtenduh che ndah che renan inó ne, redín dehtenduh che chihnga che hua renan inó. ²⁰Nducote redín deman dehtenduh che hua renan inó, rendihcó nunde ne, a ndero ndi che hua ndahcá vedeyeno yáhn.

²¹Tihcá rahno rí. Cuahn che ndedecadinó che nahn dín che ndah ne, tahque nun renda yáhn che dín dehtenduh che chihnga. ²²Andahre nahn dináhn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ²³ate hua richa yáhn, te tahque nun renda yáhn che riquendí vedeyeno yahn mán, rendihcó nunde.

²⁴¡Ama vedín! ¿A va ihyan che co ndedevahn ye u yahn che ama quendihcó nunde ne? ²⁵Atenan Dendiohs, te dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ndedevahn ye u. ¡Nundihve cuahn ihyan! Nduhcá che a ráhn ne, nahn dináhn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ate hua richa yáhn, te tahque nun renda yáhn che riquendí vedeyeno yahn mán, rendihcó nunde.

Nduhcá che rahtechica ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

8 ¹Nducote a chih Dihvo vo Jesucristo cava nunde yahn ihyan iyehnse ne, nducoyaca ihyan che ritahno ye ihyan, chihcoman ye che rahtendihco ye nunde, redinahn ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, ihyan chahn ne, a nchahco Dendiohs nunde yahn ye, ametah co ye castigo. ²Tihcá, te uvo che ritahno vo Dihvo vo ne, rihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs uvo, redin che rendo vo ihyan ra, ne ametah rahtendihco vo nunde man, ndevahn vo yahn castigo che va che co ihyan nunde man. ³Nducote ama nahn cuahtechico vo vedeyeno yahn man vo ne, hua chicha vo dinahn vo ley che dirun Moisés. Ate Dendiohs ne, ndedevahn ye uvo, dechuh ye Daya ye, ndo ye nduhcá ama ihyan iyehnse. Ihyan min ne, andahre hua quendihco ye nunde, ate chih ye, nedihve ye nunde yuhn vo. ⁴Tihcá din ye cava che, uvo che a chihcoman vo vedeyeno yahn man vo, runecade vatechico vo nduhcá che nahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, co dinahn vo che rihquentiyon ley min.

⁵Ihyan che vatechica ye vedeyeno yahn mān ye, rahtendihco ye nunde ne, rendedecadino ye dehtenduh che chihnga. Me ihyan che vatechica ye nduhcā che nahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, rendedecadino ye yahn vederihquentiyon yahn. ⁶Ihyan che redinahn ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, rendo ye ihyan ra, ne ndahcā rahtechica ye. Ate ihyan che vatechica ye vedeyeno yahn mān ye, rahtendihco ye nunde ne, quenan cuma che din Dendiohs castigo ihyan. ⁷Ihyan che vatechica ye vedeyeno yahn mān ye, rahtendihco ye nunde ne, rahcotahn ye yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, nde hua ri che dinahn ye. ⁸Che tihcā redin ihyan chahn ne, hua recāh yune ye che ndo yan Dendiohs nduco ye.

⁹Ate nchuhn ne, ndete che cuāco che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn ne, hua vatechica ne vedeyeno yahn mān ne, te redinahn ne che rihquentiyon. Me duh che metah nedin yahn Dihvo vo Jesucristo ne, hua quenun Vaco ye. ¹⁰Ndete che quenun Vaco ye nchuhn ne, andahre āma chendihco ne nunde, ate ndo yan ye nduco ne, nedin yahn ye nchuhn. ¹¹Ndete che Vaco Ndah yahn Dendiohs, ihyan min che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo van tenahn, quenun nchuhn ne, numacuahn vederihquentiyon min ndedetuhche ye nchuhn ndā ro yahn.

¹²Dihnó, chemin che quenan cumo vo che cahcomān vo vedeyeno yahn mān vo, ¹³te ndete che cuahtechico vo vedeyeno yahn mān vo, cuahtendihco vo nunde ne, va che co vo castigo. Ate ndete che cohahtino vo Vaco Ndah yahn Dendiohs, din che cahcomān vo vedeyeno yahn mān vo ne, tuhme runecāde cuahtechico vo.

¹⁴Nducoyāco vo che rihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs uvo ne, a yahn ye uvo. ¹⁵Che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo ne, ndiyu cava che din vah vo ihyan nduhcā che din vo ro menān, te cava che nedin dāya ye uvo. Che rahn vo yahn Dendiohs: “Ndih, Chida nuhn” ne, ¹⁶a mān Vaco ye rete che recadino vo che dāya ye uvo. ¹⁷Me nducote a dāya ye uvo ne, ndeva ye uvo, cuahtenan vo dāma nduco Dihvo vo Jesucristo vahchetero. Ndete che rechuhrihn vo mān ro cuh nduhcā che chuhrihn Dihvo vo ne, quenan cuma che cuahtenan vo dāma nduco ye vahchetero.

¹⁸A devano vo te che rechuhrihn vo mañ ro cuh ne, tah ra chemin, te a ma ndahca cuahno vo cuahn che ndeva Dendiohs uvo, cuahtenan vo vahchetero. ¹⁹Mañ ro cuh ne, nducuahn che va iyehñse ne, a ma ndache chenán, ate nda ro che ndeva Dendiohs ihyan yahn ye ne, nde nducuahn dehtenduh chemin chan ne, a ma ndahca cuahno. ²⁰Tihca, te nducuahn dehtenduh ne, a din dine Dendiohs, andahre metah nunde yahn. Ate nda ro yahn ne, ²¹ndahco cade ye nducuahn, ne a ma ndahca cuahno nduhca che cuahno ihyan yahn ye, te mañ ye cahcantiyon ye nducuahn. ²²A devano vo te nde meniyan ne, nducuahn che va iyehñse ne, a ma ndache chenán. ²³Namin uvo che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs uvo ne, a ma ri ndache ino vo, chenán rino vo che ndedetuhche Dendiohs uvo, ndeva ye uvo. ²⁴A ndedevahn Dendiohs uvo, ne chenán ino vo che ndeva ye uvo. Dehtenduh che a chinahn ne, ametah chenán ino vo che comañ va che conahn, te a chinahn. Tihca, te nde a ma ihyan ne, hua quenán ino ye che comañ va che conahn dehtenduh che a chinahn. ²⁵Uvo ne, numacuahn vedechahtino chenán ino vo dehtenduh che comañ va che conahn.

²⁶Namin Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, rínan uvo vañ dehtenduh che rechuhrihn vo. Andahre hua devano covah vo nduhca che redin yahn, ate rínan Vaco Ndah yahn Dendiohs uvo, rahn nan uvo numa dito, nde hua tuno vederendedecadino yuhn vo deh cahmo vo yahn. ²⁷Dendiohs, ihyan min che devano ye deh che rendedecadino vo ne, renahn ye deh che rica Vaco Ndah yahn ye, te rahn nan ihyan yahn ye nduhca che nahn mañ ye.

***Ihyan yahn Dendiohs ne, ametah deh
cuande che dihya nun ino ye co***

²⁸A devano vo te uvo che yahino vo Dendiohs, che mañ ye tendahnun ye uvo ne, nducuahn che rahno ri vo ne, a cava che ndah yuhn vo. ²⁹Tihca, te a tendahnun Dendiohs uvo, ne chihco cade ye nde ro menañ che cotahno vo ihyan, cava che a ma yahn vo co vo nduhca Daya ye, ihyan min che conañ ye yuhn vo. ³⁰Uvo che a tendahnun Dendiohs uvo ne, din ye che chitahno vo. Ndo yañ ye nduco vo, nedin yahn ye uvo, ne quenán cuma che ndeva ye uvo vahchetero.

³¹A devano cuꞩaco vo te nducote a maꞩ Dendiohs yahino ye uvo ne, ametah duh che co cahnevi uvo taꞩ ye. ³²Ihyan min ne, andahre ama yahino ye Daya ye, ate chihco mendaꞩn ye ihyan, chih ye caꞩa nducoyaꞩo vo. Nducote tihaꞩa din ye caꞩo vo ne, nde tahque nun din ye dehtenduh chenaꞩn caꞩo vo. ³³Uvo che a tendahnun Dendiohs uvo ne, nde hua cochihve yahn ihyan che cuih nunde ye yuhn vo, te a maꞩ Dendiohs nedin yahn ye uvo. ³⁴Hua cochihve yahn ihyan che cuih nunde ye yuhn vo, te Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye, ne ntuche ye vaꞩ tenaꞩn ne, va ye laꞩo taꞩ cuꞩaco Dendiohs, ne a ihyan min che raꞩn nan ye uvo. ³⁵Ametah deh che co din che to ino Dihvo vo Jesucristo nduco vo. Andahre chuhrihn vo maꞩ, andahre din taꞩ ihyan nduco vo maꞩ, andahre nde metah che chuh vo maꞩ, andahre nde metah tino yuhn vo maꞩ, andahre caꞩnda yuhn vo che vato vo taꞩ vederih maꞩ, andahre caꞩno ihyan uvo maꞩ, ate Dihvo vo Jesucristo ne, yahino ye uvo. ³⁶Tihaꞩa rahno ri vo, nduhcaꞩ che a ndirun naꞩ Ndudo yahn Dendiohs tuhcaꞩ:

Dihve nuhn, yahn che ritahno nuhn ndih, rihno ihyan combiero yahn nuhn cuahn daꞩa.

Rihno ye nuhn nduhcaꞩ che rihno ye itecuche che va che caꞩno ye ite.

³⁷Ate nde nduco nduh ne, hua dehva co yuhn vo, te Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che yahino ye uvo ne, redin ye cudado uvo. ³⁸Chemin che a devano cuꞩaco vo te nde huane vederih, nde huane vedevihche, nde huane ángel, nde huane vaco chihnga, nde huane dehtenduh che ri, nde huane dehtenduh che va che co, ³⁹nde huane naꞩ yaꞩo, nde huane naꞩ yaꞩo, nde ama naꞩ dehtenduh chemin chan, hua co din che to ino Dendiohs nduco vo, te ihyan min ne, yahino ye uvo che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo.

A tendahnun Dendiohs ihyan nación yahn Israel

9 ¹Nduhcaꞩ che ritahnó Dihvo vo Jesucristo maꞩ, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs maꞩ ne, cuꞩaco raꞩn rí nchuhn ²⁻³te ama yah rí caꞩa ihyan nación yaꞩn maꞩ, ama rendedecadinó caꞩa ye maꞩ, nde tuno náhn che co dine maꞩ naꞩ Dihvo vo Jesucristo, ndete che nduco chemin co ndevahn ihyan chahn. ⁴Ihyan chahn

ne, ndata yahn Israel ihyan, a nedin daya Dendiohs ihyan, ne numacuahn vederihquentiyon chinduco ye ihyan man, cah ye ndudo yahn ye ihyan man, chihco ye ley yahn ye tah ye man, chicuahn ye ihyan taca ndeva ye yavenan ye man. ⁵Ihyan chahn ne, ndata yahn ihyan ndico ihyan. A nan ndata yahn ye quendah Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Dendiohs ye. ¡Ama chahte vederihquentiyon yahn ye, ndeva vo yavenan ye cuahn dama!

⁶Che chi dine ama yahn ihyan chahn ne, hua co din vo nunde yahn Dendiohs, te ndudo yahn ye ne, rinahn. Che cuaco ne, andahre nducoyaca ye ndata yahn Israel ihyan, ate hua nducoyaca ye chitahno ye. ⁷Andahre ndata yahn Abraham ihyan, ate hua nducoyaca ye chitahno ye nduhca che chitahno ihyan min. Nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun tuhca: “Atenan van daye Isaac din cuandé ndata yehn.”

⁸Nduco tihca ne, tumacadino vo che hua nducoyaca ihyan che ndata yahn Abraham nedin yahn Dendiohs ihyan, te atenan ihyan che a necah ye ndudo yahn ye che nedin yahn ye ihyan.

⁹Ndudo yahn Dendiohs che cah ye Abraham ne, tuhca: “Nda ro yahn ne, din vederihno, ne Sara ne, ndaca ama daya te.”

¹⁰A namin no tun nduh che o sahn daya ihyan ndico yuhn vo Isaac, nduco ndahca yahn ye Rebeca. ¹¹Sahn chahn ne, andahre nde metah cuahteyan se, andahre nde metah din se che ndah, nde huane che chihnga, ate Dendiohs ne, tendahnun ye ama cha sahn chahn, chihco ro ye che retendahnun ye ihyan che ri yeno man ye, atanochan ye.

¹²Rahn ye ri ye chaco se: “Sahn che ive me ne, conan se yahn dihno se che menan.” ¹³Tihca chinahn nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Tahque din yahinó Jacobo che co Esau.”

¹⁴Nde hua co cahma vo che hua ndahca che tihca redin Dendiohs, ¹⁵te a ndirun nan Ndudo yahn ye che rahn ye nduco Moisés tuhca: “Conan vahinó adecoduhno ihyan che ri yeno man.” ¹⁶Nducote tihca ne, ihyan che ndevahn ye ne, ndiyu yahn ntiyon che redin ye, nde huane yahn che redin nun ino ye, te atenan che conan vahino Dendiohs ihyan.

¹⁷Namin a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs nduhca che rahn ye nduco rey yahn Egipto tuhca: “A u che te yuné che quenen rey, ne redin vederihno nan, rihco ró che ama quenan

cumá vederihquentiyon, cadino ihyan numachahte iyehñse.”

¹⁸Nduco tihcá ne, a ndero ndi che duh che nahn conan vahino Dendiohs ne, renan vahino ye, ne duh che nahn din cheche ye chedave yahn ne, redin ye.

¹⁹Co vate ihyan che rāhco ye che nducote tihcá ne, hua ndahcá che din Dendiohs castigo ihyan nunde, te mān ye redin cheche ye chedave yahn ihyan chahn. ²⁰Ate nde ama ihyan hua co cahma nunde ye yahn Dendiohs. A Dendiohs che dendah ye ihyan iyehñse, ne nde ama ihyan hua co cahma nunde ye yahn ihyan min yahn dehtenduh che redin ye. ²¹Ihyan che redendah ye chite yahn ne, co dendah ye che ndahchan mān, co dendah ye che ndere mān, atanocá che ri yeno mān ye.

²²Atihnocá Dendiohs. Co din ye adecodehno che ri yeno mān ye, ne nde ama ihyan hua co cahma nunde ye yahn ye. Cuahn che nahn ye ne, co din ye castigo ihyan nunde, cahco ro ye vederihquentiyon yahn ye. Andahre quenán cuma che din ye castigo ihyan chahn, ate redin chahtino ye yahn ye. ²³Namin numacuahn vederihquentiyon yahn ye rihco ro ye che ama chahte vedevahino yahn ye nduco ihyan che a tendahnun ye nde ro menān. Ihyan chahn ne, ndeva ye ihyan vahchetero. ²⁴Uvo van ihyan nación yahn Israel mān, van ihyan nación chenahn mān ne, a tendahnun ye uvo, ²⁵nduhcá che dirun ihyan profeta Oseas tuhca:

Rāhn Dendiohs: “Ihyan che hua ihyan yáhn ne, nedin yáhn ihyan.

Ihyan che hua din yahinó ne, din yahinó ihyan.”

²⁶Namin rāhn ye: “Ihyan nación chenahn che ndiyu ihyan yáhn ne, nedin dayá ihyan, cahma nducoyaca ihyan che ihyan chahn ne, daya Dendiohs ihyan.”

²⁷Me ihyan nación yahn Israel ne, rāhn Dendiohs yahn ye, dirun ihyan profeta Isaías tuhca: “Andahre ama yahn ihyan nación yahn Israel nduhcá che ndeh yahndute che chetave cuahn chito nuniyahn ne, neve ra ye che ndevahn ye, ²⁸te Dihvo vo Dendiohs ne, nduco nun no din ye castigo ihyan.”

²⁹Namin dirun ihyan profeta Isaías tuhca:

Ndete che Dihvo vo Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero, hua ndedevahn ye neve ihyan nación yuhn vo ne,

ametaḥ nde ama vo; a chihno chih vo, nduhc̄a che chihno
 chih ihyan yan Sodoma man, ihyan yan Gomorra man.

³⁰Nducote tihc̄a ne, a tumacadino vo che ihyan nación
 chenahn che nde hua yahn Dendiohs ihyan ne, nducote a
 chitahno ye ne, nedin yahn Dendiohs ihyan. ³¹Me ihyan
 nación yahn Israel ne, renevahnecun ye ley che dirun Moisés,
 chenán ino ye che ndevahn ye, ate nducote hua dinahn ye
 ne, hua nedin yahn Dendiohs ihyan. ³²Hua nedin yahn ye
 ihyan, te ndotenan che cotahno ye ne, tahque ndah ye ne,
 ndedecadino ye che dinahn ye ley min, ndevahn ye. Ate hua
 ndevahn ye, te va deh cuande che denda ye, ³³nduhc̄a che a
 ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhc̄a:

Cuihcovan nchuhn. Dechúh ama ihyan nación yahn ne.
 Ihyan min ne, nduhc̄a ama tu che conda c̄ah ihyan.
 Ihyan che hua cotahno ye ihyan min ne, conda ye.
 Ate ihyan che cotahno ye ihyan ne, ndevahn ye.

10 ¹Dihnó, numacuahn chedave yáhn ricá Dendiohs
 che ndedevahn ye ihyan nación yahn Israel. ²U
 ne, ráhn te ihyan chahn ne, rahco ye te ama redinahn
 ye che rihquenityon Dendiohs, ate nde hua renahn ye
 vederihquentyon yahn ye. ³Tihc̄a, te nducote nde hua
 devano ye vederihquentyon yahn Dendiohs che ndo yan ye
 nduco ihyan, nedin yahn ye ihyan ne, rahcotahn ye yahn
 vederihquentyon min, riquendi ye vededevano yahn man
 ye. ⁴Dendiohs ne, rene dinahn ye nducoyaca ihyan che
 ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. A cava ihyan min che chihno
 vederihquentyon yahn ley che dirun Moisés.

⁵Moisés ne, dirun ye te ihyan che dinahn ye che
 rihquentyon ley min ne, nedin yahn Dendiohs ihyan. ⁶Me
 che nedin yahn Dendiohs ihyan che ritahno ye ne, co vate
 ihyan che duche rino ye, ne tuhc̄a ráhn ye: “¿Duhra chahn
 vahchetero, ndihchero che min chica ihyan min che a va c̄ade
 che chi ye ndedevahn ye ihyan iyehñse? ⁷¿Duhra chahn van
 tenahn, ndihchero che ntuche ihyan min?” Ama vedetundo
 che tihc̄a ráhn ihyan, ⁸te nan Ndudo yahn Dendiohs ne, a
 ndirun tuhc̄a: “Ndudo cuaco ne, a va tah nchuhn.” Ndudo min
 ne, a ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che rahndudo
 nuhn. ⁹Cava che ndevahn nchuhn ne, nahn che cotahno ne
 numacuahn chedave yahn ne, che Dihvo vo Jesucristo ne,

ndedetuhche Dendiohs ihyan v̄an ten̄ahn, ne çahma ne che a ihyan min che Dihve ne, renevahnecun ne ihyan. ¹⁰Tihçā, te ihyan che numacuahn chedave yahn ye ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne r̄ahn ye che ihyan min che renevahnecun ye ne, ndevahn ye, ne rendo ȳan Dendiohs nduco ye, renedin yahn ye ihyan.

¹¹N̄an Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun tuhçā:

“Adecoduhno ihyan che ritahno ye ihyan min ne, hua conda ye.” ¹²Tihçā, te nducoyāca ihyan, ihyan nación yahn Israel m̄an, ihyan nación chen̄ahn m̄an, a ihyan min che Dihve ye, ne yahino ye nducoyāca ihyan che ritahno ye ihyan, rendeva ye yaven̄an ye. ¹³Namin a ndirun tuhçā: “Nducoyāca ihyan che cuah ye Dihvo vo ne, ndevahn ye.” ¹⁴Ate ndete che hua ritahno ye Dihvo vo ne, nde hua cuah ye ihyan. Ndete che hua nihnevan ye ndudo yahn ye ne, nde hua cotahno ye ihyan. Ndete che metah duh che cuahndudo ne, nde hua cahnevan ye ndudo yahn ye. ¹⁵Ndete che hua dechuh Dendiohs ihyan che cuahndudo ye ne, nde metah duh che cuahndudo. A ndirun n̄an Ndudo yahn Dendiohs tuhçā: “¡Ama ndah ro yuhn vo!, che rendā ihyan rahndudo ye ndudo ndah yahn Dendiohs, din che ndāhçā cuahtenan vo.”

¹⁶Ate hua nducoyāca ihyan redinahn ye yahn ndudo min nduhçā che dirun ihyan profeta Isaías tuhçā: “Dihvé, neve ra ihyan che ritahno ye ndudo yahn ne che rahndudo nuhn.”

¹⁷Çava che cotahno ihyan Dihvo vo Jesucristo ne, va che cahnevan ye ndudo yahn ye.

¹⁸Nde hua co çahma ihyan che hua chihnevan ye ndudo min, te n̄an Ndudo yahn Dendiohs a ndirun tuhçā:

Ndudo yahn ye ne, a chetuhn numachahte iyehñse.

A chihnevan nducoyāca ihyan.

¹⁹Me ihyan nación yahn Israel ne, a chenahn ye ndudo min, te Moisés men̄an vihca dirun ye tuhçā:

R̄ahn Dendiohs: “U ne, nedin yáhn ihyan nación chen̄ahn che r̄ahco nchuhn che ndere ihyan ye, dín che co ve ne m̄an, co t̄an ne m̄an.”

²⁰Nde tahque numa dirun ihyan profeta Isaías tuhçā:

R̄ahn Dendiohs: “Ihyan nación chen̄ahn che nde hua tumaçah ye u ro men̄an ne,

çahco ró vederihquentiyon yáhn v̄an ye, ne cotahno ye u.”

²¹Me yahn ihyan nación yahn Israel ne, dirun ye ndudo che rahñ Dendiohs yahn ye tuhca: “Cuahn ðama riyahvé nchuhn, ate rahcotahn ne yáhn.”

Ihyan nación yahn Israel che ndevahn ye

11 ¹Co vate ihyan che rahco ye, che a ama yune no chacondah vedame Dendiohs ihyan yahn ye, ihyan nación yahn Israel. Ate hua tihca. A devano cuacó, te u ne, ihyan nación yahn Israel u. Abraham man, Benjamín man, che ihyan ndico yáhn. ²Dendiohs ne, hua chacondah vedame ye ihyan che a tendahnun ye nde a rahñ me. A devano nchuhn nduhca che covah ihyan profeta Elías, ndirun yahn nan Ndudo yahn Dendiohs. Cahñ nunde ye yahn ihyan nación yahn Israel tuhca: ³“Dihvé, ihyan sih ne, a chihno chihno ye ihyan profeta yahn ne, a chihno ndahtera ye nducuahñ nan ta yahn ne. A demañ u che ametah cahno ye, ne rinuhn ye u che cahno ye u.” ⁴Ate a devano ne nduhca che ndaconan Dendiohs yahn ye. Rahñ ye: “Vate ca te ndache mil ihyan yáhn che metah ndeva ye yavenañ Baal che redin ihyan sih dendiohs yahn ye.” ⁵Atihnoca man ro cuh, te yahn ihyan nación yahn Israel che tendahnun Dendiohs ihyan numacuahn vedeyahino yahn ye. ⁶Nducote yahn che yahino ye ihyan chahn che tendahnun ye ihyan ne, a ndero ndi che ndiyu cava che dinahn ihyan chahn ley che dirun Moisés. Ndete che yahn che dinahn ye ley min che tendahnun Dendiohs ihyan ne, tuhme nde hua rendotenan ye vedeyahino yahn Dendiohs cava che ndevahn ye.

⁷Hua nducoyaca ihyan nación yahn Israel chi ndevahn ye nduhca che ndedecadino ye. Atenañ ihyan che tendahnun Dendiohs che ndevahn ye. Me ihyan chenahn ne, din cheche Dendiohs chedave yahn ye, ⁸nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

Din Dendiohs che anduhneca che a ndih chedave yahn ye.

Nde meniyon ne, rendihchero no ye, ate hua renchanañ ye, rihnevan no ye, ate hua renahn ye.

⁹Namin dirun David tuhca:

Dihvé, codin ne che dehtenduh vihco che redin ihyan sih din che denda ye.

¹⁰Cuacondah vedame ne ihyan cuahn ðama, codin ne castigo ihyan.

¹¹Co rahco ihyan che din cheche Dendiohs chedave yahn ihyan nación yahn Israel cava che ama yune no conda ye. Ate hua tihca, te che chahcotahn ihyan chahn yahn Dendiohs, chahtendihco ye nunde ne, ndaca yune che ndevahn ihyan nación chenahn. Ndi chero ye che rendevahn ihyan nación chenahn ne, din nun ino ye, ndonun yune ye nevah necun ye vederihquentiyon yahn Dendiohs. ¹²Nducote cava nunde yahn ihyan nación yahn Israel ama ndahca chahno ihyan nación chenahn, ndevahn ye ne, nde tahque ndahca yahn ye cuahn che ndeva Dendiohs nducoyaca ihyan nación yahn Israel.

¹³Nchuhn ihyan nación chenahn, u ne, a tendahnun Dendiohs u che co apóstol, cuahndudó ndudo yahn ye van nchuhn. Redín ntiyon yahn ye numacuahn chedave yahn, ¹⁴te nahn che ndi chero ihyan nación yahn nduhca che rendedevahn Dendiohs nchuhn. A huane din nun ino neve ye, codama ye nduco ne, cotahno ye Dihvo vo Jesucristo, ndevahn ye. ¹⁵A cava che chacondah vedame Dendiohs ihyan nación yahn Israel che ndahca chahno ihyan nación chenahn, ndo yan Dendiohs nduco ye. Che ndeva ye nducoyaca ihyan nación yahn Israel ne, nde tahque ndahca yahn ihyan nación chenahn, anduhneca ndete che a ndih ye, ne ntuche ye van tenahn. ¹⁶Cuahn che renevah necun Dendiohs ama vedino ne, renevah necun ye nducuahn. Atihnocano tun ihyan ndico che chihco ndata ye ihyan nación yahn Israel. Nducote a ndeva Dendiohs ihyan chahn ne, namin ndeva ye nducoyaca ndata yahn ye.

¹⁷Che chacondah vedame Dendiohs ama yahn ihyan nación yahn Israel ne, anduhneca ndete che chindudo ye dune ama yahn olivo ndah. Che ndeva ye nchuhn, ihyan nación chenahn ne, anduhneca ndete che chetah ye dune yahn olivo chano, ndahco menun ye nan che chica ye dune yahn olivo ndah me, cava che a nan duto yahn olivo ndah me cuhnde cue yahn. ¹⁸Ate hua din yade nchuhn cava chemin. Cuenecahco ne te a ihyan ndico yahn ihyan chahn che tihyon yune ye nchuhn che chitahno ne, ndeva Dendiohs nchuhn.

¹⁹Co rahco nchuhn te yahn che tahque ndah ihyan ne che co ihyan chahn che ndeva Dendiohs nchuhn menun ye, chacondah vedame ye ihyan. ²⁰Cuaco che ndeva Dendiohs nchuhn menun ye, ate hua din yade ne cava chemin. Tahque

ndah ne, cuihco ne cudado. Cuenecahco ne te a yahn che hua chitahno ihyan chahn che chacondah vedame Dendiohs ihyan. Namin cuacondah vedame ye nchuhn, ndete che cuahcotahn ne yahn ye. ²¹Tihca, te nducote chacondah vedame Dendiohs ihyan chahn, andahre ihyan yahn ye, nde tahque nun cuacondah vedame ye nchuhn, ndete che cuahcotahn ne yahn ye. ²²Condihe nchuhn. Dendiohs ne, nduhca che ndah ye ne, tihca cahnda ye. Chi tan ye nduco ihyan chahn che chahcotahn ye yahn ye, ne din yahino ye nchuhn che dinahn ne yahn ye. Ndete che quendi ne dinahn ne yahn ye ne, quendi ye din yahino ye nchuhn. Ndete che hua ne, namin cuacondah vedame ye nchuhn. ²³Ihyan chahn ne, ndete che nto ino ye che chahcotahn ye, ndaconan cotahno ye ne, ndeva Dendiohs ihyan, te quenán cuma ye vederihquentiyon che ndeva ye ihyan. ²⁴Tihca, te nducote ndeva Dendiohs nchuhn, andahre hua ihyan yahn ye nchuhn, nde tahque nun ndeva ye ihyan chahn, te ihyan yahn ye ihyan.

Va che ndevahn nducoyaca ihyan nación yahn Israel

²⁵Dihnó, cava che hua din yade ne, duche rino ne ihyan nación yahn Israel ne, te cuandé nchuhn ama ndudo che nde hua devano ihyan ro menan. Ihyan chahn ne, yahn ye din cheche Dendiohs chedave yahn ye, nde conan cotahno ihyan nación chenahn che a va cade che cotahno ye. ²⁶Cuihno min ne, ndedevahn Dendiohs nducoyaca ihyan nación yahn Israel nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

Nchuhn ihyan nación yahn Israel, ndata yahn Jacobo,
tendahnún ama ihyan nación yahn ne, ndedevahn ye
nchuhn,

din ye che nto ino ne nunde yahn ne.

²⁷Tuhme nchahcó nunde yahn ne,
conahntrato che a chihco cadé nduco ne.

²⁸Ihyan nación yahn Israel ne, hua dinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, chahcotahn ye yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Nduco chemin ne, ndaca yune che ndevahn ihyan nación chenahn. Ate Dendiohs ne, a tendahnun ye ihyan ndico yahn ihyan chahn, ne chemin che yahino ca ye ihyan. ²⁹Tihca, te Dendiohs ne, nducuahn che rihco cade ye ne, redinahn ye. Vederihquentiyon che rech ye

ihyan ne, hua renevih ye. Ihyan che renevin yahn ye ne, hua racondah vedame ye ihyan. ³⁰Nchuhn ihyan nación chenahn ne, chahcotahn ne yahn Dendiohs ro man, ate man ne, quenah vahino ye nchuhn yahn che rahcotahn ihyan nación yahn Israel yahn ye. ³¹Rahcotahn ye yahn Dendiohs man ro cuh, ate nduhca che quenah vahino Dendiohs nchuhn ne, namin conan vahino ye ihyan chahn. ³²Tihca, te Dendiohs ne, din cheche ye chedave yahn nducoyaca ihyan iyehense, cava che cuahtendihco nducoyaca ye nunde, ndaca yune che conan vahino ye ihyan.

³³¡Ama devano Dendiohs! ¡Ama ndahca vederendedecadino yahn ye! ¡Nde hua renan retumacadino vo nducuahn che rihco cade ye man, che redin ye man! ³⁴Nde ama ihyan hua retumacadino ye che rendedecadino Dendiohs. Nde ama ihyan hua tuno vededevano yahn ye. ¿Dehra che cacuahn ye Dendiohs? ³⁵Nde ama ihyan ametah dehva yahn ye che cah ye Dendiohs. Ndiyu che quendiico Dendiohs yahn ihyan che redin ye che ndah nduco ye, te che renan vahino ye ihyan. ³⁶Tihca, te nducuahn dehtenduh che va ne, a yahn Dendiohs, a man ye dendah ye. Ndeva vo yavenan ye cuahn dama. Tihca co.

Nduhca che va che cuahtechica ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

12 ¹Dihnó, nducote quenah vahino Dendiohs nchuhn, nedin yahn ye nchuhn ne, ricá nchuhn che numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye ndahco ne chedave yahn ne tah ye nduhca ama vedino ndah che conan ino ye. ²Hua quendi nchuhn vedeyeno yahn man ne. Tahque ndah ne ne, condahcorun ne vederendedecadino yahn ne cava che runecade cuahtechica ne nduhca che nahn Dendiohs.

³Nducote yahino Dendiohs u, te ye vederihquentiyon u ne, riyahvé nchuhn che hua ndedecadino ne che ama devano ne, chuhnan ne vederihquentiyon che chenah cuma ne. Tahque ndah ne, runecade ndedecadino ne, ne codin chahtino ne Dendiohs, codinahn ne tunoca vederihquentiyon che nte ye queri ama ne. ⁴Ihyan ne, tah ye man, cah ye man, ndutinah ye man ne, a vih vih ntiyon che redin queri ama. ⁵Atihnoqa uvo.

Andahre ama yahn uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ate ama cuān no ndi vo nduco vih. Ate va te va ntiyon che redin queri ama vo man, rendotenan vo vih man.

⁶Dendiohs ne, te ye ama ama nan vederihquentiyon queri ama vo, ne nahn che runecade dinahn vo. Duh ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon che cuahndudo ye ndudo che te Dendiohs ne, cuahndudo ye anduhneva che cah Dendiohs, hua tihdenan ye che cahma ye. ⁷Duh ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon chete yaco ne, runecade dinahn ye. Me ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon che cacuahñ ye Ndudo yahn Dendiohs ne, runecade cacuahñ ye. ⁸Me ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon che yahve ye ihyan chenahn ne, yahve ye ihyan nduco ndah. Me ihyan che cah ye vedino ne, cah ye numacuahn chedave yahn ye. Me ihyan che ndinan ye chete yaco ne, cahcantiyon ye nduco cuḁado. Me ihyan che din ye vedevahino ne, din ye numacuahn chedave yahn ye.

⁹Cuahtenan cuma nchuhn vedeyahino numacuahn chedave yahn ne. Hua din ne dehtenduh che chihnga; codin ne che ndah. ¹⁰Codin ne cuande anduhneca ndete che dihno ne vih. Codin yahino ne vih, cuenevahñecun ne vih.

¹¹Codin ne ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo numa ino ne, hua din dañde ne.

¹²Numacuahn vedeyeno cuahtenan ino ne che dinahn Dendiohs ndudo yahn ye nduco ne. Codin chahtino ne cuahn che chuhrihn ne. Covah ne cuahn dama.

¹³Cuenan ne dihno vo che va vederetahn yahn ye. Cuenevahñecun ne ihyan che nda ye ndevaco ne.

¹⁴Ihyan che redin tan ye nduco ne ne, ndotenan che cahva ne nduco ye ne, cuica ne Dendiohs che din ye che ndah nduco ye.

¹⁵Cuinduco ne ihyan che yeno ye man, ihyan che ri ndache ye man, cuenecah yan ne chedave yahn ye.

¹⁶Ndahca cuahtenan ne nduco vih. Co dama ne nduco ihyan che necun ye. Hua din yade ne man, hua din cun ne man.

¹⁷Hua dama co ne nduco ihyan che redin tan ye nduco ne. Runecade cuahtenan ne nan nducoyaca ihyan. ¹⁸Cuihco nchuhn cuḁado nan nducuahn, cava che hua ndaca yune che co tan ihyan nduco ne. ¹⁹Dihno che yahino nchuhn, hua

cuahatenun ino ne vedetān nduco vih. Tahque ndah ne ne, condahco ne tah Dendiohs cava che techecade ye, te a ihyan min che va che techecade ye nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ye: “U quenán cumá che dín castigo ihyan nunde. U ndahco menún yahn ye.” ²⁰Namin a ndirun: “Hua cuahtenun ino nchuhn vedetān nduco ihyan che redin tān ye nduco ne. Tahque ndah ne ne, codin ne che ndah nduco ye. Ndete che cuico ye ne, cah ne che cheh ye, ndete che yaca ye ne, cah ne che cuh ye, te nduco chemin ne, din ne che co cuihnan ye, ne nto ino ye.” ²¹Hua cuahnecun ne che denda ne, din vedetān yahn ne. Tahque ndah ne ne, codin ne che ndah cava che hua denda ne.

13 ¹Nducoyaca nchuhn ne, codinahn ne yahn ihyan ndinan man, intiyahn yahn yan vaco ne man, te nducoyaca intiyahn ne, a Dendiohs necah ye vederihquentiyon ihyan, chaconahn ye ihyan nan ntiyon. ²Chemin che ihyan che cuahcotahn ye yahn intiyahn ne, va che co ye castigo, te nde yahn Dendiohs rahcotahn ye, yahn che ihyan min raconahn ye ihyan chahn nan ntiyon. ³Ihyan che runecade vatechica ye ne, ametah deh cuande che din vah ye intiyahn. Ate ihyan che chendihco ye nunde ne, ihyan chahn che vah ye intiyahn. Ndete che hua nahn cuahtenun ndeh ne yahn intiyahn ne, runecade cuahtechica ne. Tuhme co yeno ye nduco ne, ⁴te raconahn Dendiohs ihyan nan ntiyon cava che ndah yahn ne. Ate ndete che rahcotahn ne yahn intiyahn ne, tuhme che cuaco, din vah ne ihyan, te a man Dendiohs cah ye vederihquentiyon ihyan, cava che din ye castigo ihyan che chendihco ye nunde. ⁵Va che dinahn vo yahn intiyahn, ndiyu yahn che vah vo che co vo castigo, ate yahn che a devano vo che tihca nahn Dendiohs. ⁶Nducote renevahncun ne Dendiohs ne, va che nedihve ne cade iyo yahn ne che rica intiyahn. Tihca, te a man Dendiohs raconahn ye ihyan chahn nan ntiyon, ne a min chenan ye ro ro.

⁷Nducoyaca intiyahn che caca ye cade iyo yahn ne ne, cuenedihve ne. Nducoyaca ihyan ndinan man, intiyahn man ne, cuenevahncun ne ihyan man, codin yahino ne ihyan man. ⁸Cuenedihve ne nducuahn che chendihco ne yahn ihyan. Codin yahino ne nducoyca ihyan, te ihyan che redin yahino ye ne, redinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs

⁹che ndirun tuhca: “Hua din duche yehn che a nihnevaque. Hua cahne ihyan. Hua doque. Hua ndere cacueh dame nunde ihyan. Hua din idihye nduco dehtenduh yahn ihyan.” Nducuahñ vederihquentiyon che tuhchan ne, rendo dama ñan vederihquentiyon cuh: “Codin yahine nducoyaca ihyan nduhca che yahine man di.” ¹⁰Ihyan che yahino ye ihyan chenahn ne, hua ndere redin ye nduco ye. Chemin che cuahn che yahino vih vo ne, redinahn vo vederihquentiyon yahn Dendiohs.

¹¹Avane ne, a devano nchuhn te cahnda ro che vato vo. Cuahteyan ne, te a cochi nino ro che ndedevahn Dendiohs uvo. ¹²A nun cuihno ro cuh che ndere redin ihyan, a nun ndeva Dendiohs uvo. Chemin che nahn che hua din vo dehtenduh che chihnga. Nahn che cuahteyan vo nduhca sandado che a vateyan se, nda se dehtenduh che ndedevahn nduco se sahn. ¹³Nahn che ama runecade cuahtechico vo nduhca che rahtechica ihyan che renahn ye. Hua cocoh vo man, hua cuahto vo vihco vedecoh man, hua ndere cuahtechico vo, cuahtendihco vo nunde man, hua cuahte canda vo man, hua din ve vo yahn vih man. ¹⁴Ndotenan che cuahtechico vo vedeyeno yahn man vo ne, cochahtino vo Dihvo vo Jesucristo, runecade cuahtechico vo nduhca che nahn ye.

Hua ndahca che ndahchenan vo vih

14 ¹Me dihno vo che metah conahn ndah ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, cuenevahñecun ne ihyan. Hua cuhma chende ne nduco ye yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs che hua dama renahn ne nduco vih. ²Vate dihno vo che ritahno ye che ndiyu nunde che cheh ye nducuahñ ñan dehtenduh. Namin vate dihno vo che metah conahn ndah ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne rahco ye che cuahtendihco ye nunde ndete che cheh ye yute. ³Dihno vo che hua dehve rahco ye, reh ye nducuahñ ñan dehtenduh ne, hua ndahca che ndahchenan ye dihno vo che vahino ye cheh ye yute. Namin dihno vo che hua reh ye yute ne, hua ndahca che ndahchenan ye dihno vo che reh ye nducuahñ ñan dehtenduh, te a nedin yahn Dendiohs ihyan chahn. ⁴Hua ndahca che cuih nunde ne yahn mozo yahn tama ihyan, te ndete che ndahca quenán mozo me nduco dihve ye,

o hua ne, chemin ne, a man dihve ye rano cuande yahn ye. A namin no tun ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, te a man Dihvo vo nda cuande yahn ye ihyan.

⁵Namin vate dihno vo che ndihco vih ye ro che tahque renevahnecun ye. Vate tun dihno vo che rahn ye che a dama no nducuahn ro. Queri ama ihyan ne, va che ndedecadino ndah ye cha che ndahca din ye cava che cuhndeman ino ye nan Dendiohs. ⁶Ihyan che renevahnecun ye ama ro ne, rendeva ye yavenan Dihvo vo Jesucristo. Atihnoqa ihyan chenahn, te andahre hua renevahnecun ye ro min ne, ate namin nduco ye rendeva ye yavenan Dihvo vo. A namin no tun ihyan che hua vahino ye reh ye nducuahn nan dehtenduh, te nducote renecah ye nundihve cuahn Dendiohs cava ne, rendeva ye yavenan Dihvo vo. Atihnoqa ihyan che rahco ye che hua ndahca che cheh ye ama o nan dehtenduh, te nducote renecah ye nundihve cuahn Dendiohs cava dehtenduh che reh ye ne, namin nduco ye rendeva ye yavenan Dihvo vo.

⁷Ndiyuh chenahn man vo che vato vo, nde huane chenahn man vo che coh vo. ⁸Che vato vo ne, a Dihvo vo Jesucristo che rihquentiyon ye uvo, ne che coh vo ne, a ihyan min che ndeva ye uvo. Chemin che a vato vo, o coh vo, a yahn ye uvo, ⁹te a chih ye, ne ndaconan ntuche ye cava che co yahn ye nducoyaco vo, a chenduche vo, o a ndih vo.

¹⁰Hua ndahca che cua cuando vo dihno vo, ndahchenan vo ihyan, te Dihvo vo Jesucristo ne, va che techecade ye yahn nducoyaco vo, ¹¹nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Rahn Dihvo vo Dendiohs: “Numacuahn vederihquentiyon yahn rahn ri nchuhn te va che nevahnecun nducoyaca ihyan u, ndeva ye yavenan.”

¹²Nduco tihca ne, a devano vo che queri ama vo ne, va che necah cuando vo Dendiohs yahn dehtenduh che redin vo.

Hua din vo che co ndache dihno vo

¹³Nducote a Dendiohs nda cuande yahn ye uvo ne, hua redin yahn che quendi vo cahma nunde vo yahn vih. Tahque ndah ne, ndedecadino vo, te hua ndahca che cava dehtenduh che redin vo, ndaca yune che co ndache dihno vo, cuahtendihco

ye nunde. ¹⁴Nduhca che ritahnó Dihvo vo Jesucristo ne, a devano cuaco te ametah nde ama nan dehtenduh che reh ihyan che din che cuahtendihco ye nunde. Ate ndete che vate ihyan che vahino ye cheh ye ama o nan dehtenduh ne, tahque ndah hua cheh ye, te ndete che cheh ye ne, chihnga co ino ye, ne nduco chemin condihco ye nunde. ¹⁵Ndete che cava dehtenduh che reh nchuhn rendaça yune che to ino dihno ne ne, rihco ro ne che hua chenah cuma ne vedeyahino. Cuihco ne cudado nan nducuahn che reh ne. Hua ndahca che cava chemin ndaca yune che to ino dihno ne, condihco ye nunde, te namin cava ihyan min che chih Dihvo vo Jesucristo. ¹⁶Cuihcoman ne queri ama dehtenduh che redin ne, andahre devano ne che ndah, ndete che cava chemin che ndaca yune che chihnga co ino ihyan chenahn. ¹⁷Tihca, te che nguahco yuhn vo nan Dendiohs ne, ndiyu yahn dehtenduh che reh vo man, rih vo man. Che tahque nahn ye ne, che numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye, runecade cuahtenan vo man, ndahca cuahtenan vo nduco vih man, cuahtenan cumo vo vedeyeno man. ¹⁸Nducoyaco vo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, nahn ye che tihca dinahn vo. Ndete che tihca dinahn vo ne, nedin yahn Dendiohs uvo man, nevahnecon nducoyaca ihyan uvo man.

¹⁹Din vo cuande, ne din nun ino vo cava che ndahca cuahtenan vo nduco vih man, conan vih vo man, cotahno vo numa ino vo Dihvo vo Jesucristo man. ²⁰Cuihco nchuhn cudado nan nducuahn che reh ne, cava che hua ndaca yune che to ino dihno vo che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Cuaco che nducuahn dehtenduh che reh vo ne, hua redin che rahtendihco vo nunde. Ate nahn che cahco vo cudado che hua cava chemin to ino dihno vo, te ndete che tihca ne, cuahtendihco vo nunde. ²¹Ama nunde ndete che yahn che reh vo yute, o rih vo vino, o redin vo tama nan dehtenduh, ndaca yune che co ndache dihno vo, to ino ye. ²²Uvo che devano cuaco vo che nducuahn dehtenduh che reh vo ne, hua redin che rahtendihco vo nunde ne, hua nahn che cuacotuhn vo ndudo yahn chemin van dihno vo chenahn, te denan chihnga co ino ye. Nahn che man no vo devano vo. Namin Dendiohs ne, a devano ye. ¡Ama ndah ro yahn ihyan che a devano cuaco ye che hua rahtendihco ye nunde cava dehtenduh che reh ye!

²³Me ihyan che ritahno ye che hua ndahca che cheh ye ama nan dehtenduh, ne reh ye ne, rahtendihco ye nunde yahn che man ye chihnga ri ino ye. Tihca, te nducuahn dehtenduh che redin vo che o rendedecadino vo ne, rahtendihco vo nunde.

Cuahtenan cumo vo vedechahtino cava ihyan chenahn

15 ¹Uvo che a renahn vo vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nahn che din chahtino vo yahn dihno vo che ametah conahn ndah ye, te hua ndahca che din vo dehtenduh che ri yeno man vo, ndete che cava chemin co ran ye. ²Queri ama vo che a renahn vo vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nahn che din vo nducuahn cava che ndah yahn dihno vo che hua ndah renahn ye, nahn che conan vo ihyan cava che conahn ndah ye. ³Tihca, te Dihvo vo Jesucristo ne, hua nuhn ye che ndah yahn man ye, nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Vedetah yahn ihyan che hua ri rendihche ye ndih ne, andahre ndiyu cava che ndah yahn man, ate u ntuma chihve nducuahn.” ⁴Nducuahn che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs nde a rahn me ne, a ndirun cava che cochahtino vo Dihvo vo Jesucristo, necah yan vo chedave yuhn vo, ne cuahtenan ino vo che ndeva ye uvo. ⁵⁻⁶Dendiohs, Chida Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che redin ye che rahtenan cumo vo vedechahtino, renecah yan ye chedave yuhn vo ne, din ye che ndahca cuahtenan nchuhn nduco vih, nduhca che nahn Dihvo vo, cava che dama ndeva nducoyaco vo yavenan ye.

Chetuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo van ihyan naci3n chenahn

⁷Nduhca che nevahnecon Dihvo vo Jesucristo nchuhn ne, tihca cuenevahnecon ama tama ne vih, cava che cua cuande ihyan chenahn che tihca redin ne, ne ndeva ye yavenan Dendiohs. ⁸Cuenechco nchuhn te Dihvo vo Jesucristo ne, chinan ye ihyan naci3n yahn Israel, chihco ro ye che dinahn Dendiohs ndudo yahn ye che cah ye ihyan ndico yahn ihyan chahn. ⁹Namin tihyon yune ye ihyan naci3n chenahn che ndeva ye yavenan Dendiohs yahn che quenah vahino ye ihyan. Nducote Dihvo vo Jesucristo ne, chinan ye ihyan naci3n yahn Israel man, ihyan naci3n chenahn man ne, a

ndero ndi che nahn che nevahne^{cun} ihyan chahn vih. A devano vo te ihyan nación chenahn ne, va che co cuande ye van ihyan yahn Dendiohs, te chemin ne, a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Ndevá yavenan ne van ihyan nación chenahn, catá himno, ndonán ndih.

¹⁰Namin ndirun:

Nchuhn ihyan nación chenahn, cuando dama ne nduco ihyan yahn Dendiohs, cuendeva ne nduco vih yavenan ye.

¹¹Namin ndirun:

Nchuhn ihyan nación chenahn, cuendeva nducoyaca ne yavenan Dihvo vo Dendiohs.

¹²Namin dirun ihyan profeta Isaías:

Nan ndata yahn Isaí quenda^h ama ihyan che cahcantiyon ye nación chenahn, cochahtino ihyan chahn ihyan.

¹³Dendiohs, ihyan min che redin ye che chenano ino vo ihyan ne, din ye che cotahno ne Dihvo vo Jesucristo, co yeno ne, ne ndahca^h cuahtenan ne, cava che numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye cochahtino ne ihyan.

¹⁴Dihno, retumacadinó te ama ndah ihyan nchuhn man, ama chenano cuma ne vededevano man, nde devano cacuahn ne vih. ¹⁵Andahre tihca^h ne, dirun yahn ne cava che ntiyon yan yahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, nde ama dito yahvé nchuhn yahn ama o nan. Tihca^h din, te numacuahn vedeyahino tendahnun Dendiohs u, ¹⁶che din ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo van ihyan nación chenahn, cuahndudó ndudo ndah yahn ye, cava che cotahno ihyan chahn, ne ndeva ye ihyan, cahco vih Vaco Ndah yahn ye ihyan.

¹⁷Ama yenó che ama ndahca^h rinahn ntiyon yahn Dendiohs che redin, yahn che rinan Dihvo vo Jesucristo u. ¹⁸Nde hua cahquinó cahmá che a man che redin ntiyon min, te a Dihvo vo Jesucristo che redin ye. A ihyan min che redin ye che rinahn ntiyon che redin, ritahno ihyan nación chenahn. Nan nducuahn che rahndudó man, che redin man ne, a man ye retihyon yune ye u. A yahn chemin no che te cuandé nchuhn. ¹⁹A ihyan min che redin ye vederihno man, redin ye che quenano cumá vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn

Dendiohs man. Chemin che numachahte, nde yan Jerusalén, nde yahn yahn Ilírico, chacotúhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁰Nduco tihcá ne, din nun inó che quechicá rahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo van ihyan che ametah cahnevan ye nde ama yune, cava che hua conda mendáhn, cuahndudó nan che a nedin tama ca ihyan ntiyon. ²¹Tihcá dín, cava che conahn nduhcá che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Ihyan che hua devano ye ne, cahnevan ye ndudo yahn ihyan min che a va cade che dechuh Dendiohs, ne conahn ye.

Pablo ne, nahn cahn ye yan Roma

²²Nducote rahndudó ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo van ihyan che metah cahnevan ye ne, chemin che nde meniyon ametah co chí quendihcheró nchuhn. ²³Ate nducote ama chacotúhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo numachahte yahn cuahnguh man, nducote a ama ndeh nduyo nahn chí quendihcheró nchuhn man ne, ²⁴chemin che quenán inó che conán neve ro nduco nchuhn yan vaco ne, ne cuahn che cahn yahn yahn España ne, conan ne u, ndaca che chuhnún yune. ²⁵⁻²⁶Numanahn min ne, cahn yan Jerusalén, te dihno vo che vate ye yahn yahn Macedonia man, Acaya man ne, a nedin dama ye ama vedino cava dihno vo che metah dehva yahn ye che vate ye yan min, ne va che ngú yahn ye. ²⁷Dihno vo ihyan nación chenahn chahn ne, ama yeno ye, din dama ye vedino min. Tihcá redin yahn che din ye, te a cava ihyan nación yahn Israel che ndaca yune che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ndevahn ye, ne ndahcá che conan ye ihyan chevah van ihyan nación yahn Israel che vate ye yan Jerusalén. ²⁸Cuahn che a dináhn ntiyon min, necáh vedino me tah ihyan chahn ne, va che chüh yan vaco nchuhn, cahn yahn yahn España. ²⁹A devano cuacó te cuahn che ndá tan ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo cuahndudó ndudo yahn ye, ne ama cochihve yahn ne.

³⁰Dihno, numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo man, numacuahn vedeyahino yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs man, ricá nchuhn che conan ne u, covah ne numa ino ne, ³¹cava che ndedevahn Dendiohs u tah ihyan

che hua ritahno ye che vate ye estado yahn Judea. Namin cava che, dihno vo che vate ye van Jerusalén ne, nevahnecon ye vedino che quendá. ³²Namin cava che cuahnecon ye che numacuahn vedeyeno ndá van vaco ne, necah van ne chedave yáhn. ³³Dendiohs, ihyan min che redin ye che ndahca rahtenan vo, conduco ye nducoyaca nchuhn. Tihca co.

Renecah Pablo Dendiohs dihno vo

16 ¹Ricá nchuhn cava cahvo vo Febe, ihyan min che ndi cuande ye van intiyahn yaco che vate ye van Cencrea, ²che nevahnecon ne ihyan nduhca che nahn Dihvo vo Jesucristo che nevahnecon vo ihyan yahn ye. Cuenan ne ihyan nan adecodehno vederetahn yahn ye che va, te man ye ne, ndinan ye ama yahn ihyan. Namin chinan ye u.

³Che cuande yáhn ne, cuenecah ne Dendiohs Aquila nduco ihyan ndahta yahn ye Priscila. Ihyan chahn ne, combiero yáhn nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ⁴nde chihco mendahn ye ihyan cava che ndedevahn ye u. U man, nducoyaca dihno vo nación chenahn man ne, renecah nuhn nundihve cuahn ihyan chahn. ⁵Namin cuenecah ne Dendiohs nducoyaca dihno vo che rendo dama ye ndevaco ihyan chahn, rendeva ye yavenan Dihvo vo Jesucristo. Namin cuenecah ne Dendiohs Epeneto, amigo yáhn che yahinó. Ihyan min che menan ndita chitahno ye Dihvo vo Jesucristo van ihyan che vate ye yahn yahn Acaya. ⁶Namin cuenecah ne Dendiohs María, ihyan min che ama nedin ye ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo van nchuhn. ⁷Namin cuenecah ne Dendiohs ihyan yáhn, Andrónico man, Junias man, ihyan chahn che dama chahtenun ye vacoyahn nducó. Ihyan chahn ne, tahque menan chitahno ye Dihvo vo Jesucristo che co u, ne van ihyan apóstol ne, ama yahinó dihno vo ihyan.

⁸Namin cuenecah ne Dendiohs dihno vo Amplias che yahinó ihyan. ⁹Namin cuenecah ne Dendiohs Urbano, ihyan min che nduco ye rinan ye nuhn nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Namin cuenecah ne Dendiohs Estaquis che yahinó ihyan. ¹⁰Namin cuenecah ne Dendiohs Apeles, ihyan min che ndiquendah ndah ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Namin cuenecah ne Dendiohs ihyan ndevaco Aristóbulo. ¹¹Namin cuenecah ne Dendiohs Herodión, ihyan

yān vācō. Namin cuenecāh ne Dendiohs ihyan ndevāco Narciso che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ¹²Namin cuenecāh ne Dendiohs Trifena mān, Trifosa mān, ihyan chahn che namin redin ye ntiyon yahn Dihvo vo. Namin cuenecāh ne Dendiohs cahvo vo Pérsida che yahino vo ihyan. Ihyan min ne, ama nedin ye ntiyon yahn Dihvo vo. ¹³Namin cuenecāh ne Dendiohs dihno vo Rufo che āma ndah redin ye ntiyon yahn Dihvo vo. Namin cuenecāh ne Dendiohs chaco ye, ihyan min che rihno ihyan nduhcā chacō. ¹⁴Cuenecāh ne Dendiohs Asíncrito mān, Flegonte mān, Hermas mān, Patrobas mān, Hermes mān, dihno vo chenāhn che nduco ye ihyan chahn mān. ¹⁵Namin cuenecāh ne Dendiohs Filólogo mān, Julia mān, Nereo nduco cahve ye mān, Olimpās mān, dihno vo chenāhn che nduco ye ihyan chahn mān.

¹⁶Nduco vedino vedeneacun cuenecāh ne Dendiohs vih che cuande yāhn. Cuendeva ne Dendiohs yahn dihno vo che vate ye nducuahn yān.

¹⁷Dihno, ricā nchuhn che cāhco ne cudādo ihyan che redin ye che ndeh cuān ri dihno vo mān, che redin ye che rahtendihco ye nunde mān, te rahcotāhn ihyan chahn yahn Ndudo yahn Dendiohs che a chahn nchuhn. Cuihcomān ne ihyan chahn, ¹⁸te ndotenan che redin ye ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, riquendi ye vedeyeno yahn mān ye, rihncheh ye ihyan che necun ye nduco ndudo yāde. ¹⁹Yenō cāva nchuhn, te āma va ndudo yahn ne che redinahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs. Nahn che cuahteyān ne cāva che din ne dehtenduh che ndah, ne cāhcomān ne dehtenduh che hua ndah. ²⁰Dendiohs, ihyan min che redin ye che ndāhcā rahtenan vo ne, nun din ye che ndāhco ndiya nchuhn vederihquentiyon yahn chundah. Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nchuhn.

²¹Cuendeva nchuhn Dendiohs yahn Timoteo, sāhn min che rinduco se u nān ntiyon yahn Dendiohs. Namin cuendeva ne Dendiohs yahn ihyan yāhn, Lucio mān, Jasón mān, Sosípater mān.

²²U Tercio, che dirún cāca cuh che cuande yahn Pablo ne, namin nté Dendiohs nchuhn numacuahn vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo.

²³Cuendeva nchuhn Dendiohs yahn Gayo, ihyan min che renevahnecun ye u nduco nducoyāca dihno vo ndevāco ye.

Namin cuendeva ne Dendiohs yahn Erasto, tesorero yahn yan. Namin cuendeva ne Dendiohs yahn dihno vo Cuarto.

²⁴Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nducoyaca nchuhn. Tihca co.

Ndeva Pablo yavenan Dendiohs

²⁵Man ne, ndeva nducoyaco vo yavenan Dendiohs, ihyan min che co din ye che cotahno nchuhn numa ino ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che rahndudó. Ndudo ndah min ne, hua devano ihyan a rahn me, ²⁶te Dendiohs che va ye cuahn dama, chihquentiyon ye ihyan profeta che dirun ye nde a rahn me, ne cade cah ye, checadino nducoyaca ihyan iyehmse cava che cotahno ye.

²⁷Nducote ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, cuahn dama ndeva vo yavenan ama no Dendiohs, ihyan min che ama devano ye. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO MENA_N, DECHUH YE YAHN IHYAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YA_N CORINTO

---

1 ¹U Pa_blo, che tendahnun Dendiohs u che co apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, nduco dihno vo Sóstenes, ²dirun nuhn caça cuh, dechuh nuhn yahn nchuhn, ihyan yahn Dendiohs che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, vate ne ya_n Corinto. A tendahnun Dendiohs nchuhn che co ne ihyan ndah yahn ye, ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. Numachahte iyehense ne, a tendahnun ye uvo ma_n, nducoyaça dihno vo ma_n, che rendeva vo nduco ye yavena_n Dihvo vo Jesucristo. ³Chida vo Dendiohs ma_n, Dihvo vo Jesucristo ma_n, din yahino ye nchuhn, din ye che nda_hca cuahtenan ne.

*Yahino Dendiohs ihyan yahn ye che
cuande yahn Dihvo vo Jesucristo*

⁴Cuahn da_ma reneca_h nundihve cuahn Dendiohs ca_va nchuhn yahn che yahino ye nchuhn che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁵Yahino ye nchuhn, ne te ndahva ye vederihquentiyon che cuahndudo ne ndudo yahn ye ma_n, vededevano che chenan cuma ne ma_n. ⁶Tihca chinahn nduco ne, te a chitahno ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁷Nchuhn nduco nducoyaça ihyan yahn Dendiohs, quendihconahn te ye vederihquentiyon yahn ye nchuhn. A

chenan rino ne ro che ndaconan nda tun Dihvo vo Jesucristo. ⁸Dendiohs ne, din ye che cochahtino ne, quendi ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo, hua cuahtendihco ne nunde nde ro che ndaconan nda tun ye. ⁹Dendiohs ne, redinahñ ye ndudo yahn ye, ne man ye tendahnun ye nchuhn cava che cotahno ne Daya ye Jesucristo, ihyan min che Dihvo vo.

Ihyan che rendo dama ye yaco ne, o ino cuan ndi ye

¹⁰Dihnó, nducote renevahñecun nchuhn Dihvo vo Jesucristo ne, rahn rí nchuhn che ndo yan ne nduco vih, ama cuan co no ne man, ama no vederendedecadino cuahtenan cuma ne man. ¹¹Dihnó, nahn che tihca din nchuhn, te rahn ihyan ndevaco cahvo vo Cloé ri ye u che vate canda ne nduco vih yahn che a vih rahn ama, a vih rahn tama ne. ¹²Nahn ne ne, rahn ne che riquendi ne ndudo che ricuahn Pablo, nahn ne ne, che ricuahn Apolos, nahn ne ne, che ricuahn Pedro, nahn ne ne, che chicuahn Dihvo vo Jesucristo. ¹³Ama vedetundo che tihca redin ne. Dihvo vo Jesucristo ne, ama no ye. Ndiyu Pablo che quenan yah ye nan cruz cava che ndedevahn ye nchuhn. Ndiyu Pablo cah nchuhn cuahn che chedenune ne. ¹⁴Nundihve cuahn Dendiohs che neve ra nchuhn, chehdenuné nchuhn. Atenan Crispo man, Gayo man, chehdenuné sahn. ¹⁵Nde hua co cahma ne che u cah ne cuahn che chedenune ne. ¹⁶Namin chehdenuné ihyan ndevaco Estéfanos. Co atenan ihyan chahn no che chehdenuné, ¹⁷te dechuh Dihvo vo Jesucristo u, ndiyu che cuehdenuné ihyan, ate che cuahndudó ndudo ndah yahn ye. Rahndudó ndudo min numa cuaco. Hua retihdenan vededevano yahn man, cava che tihca ne, codevano ndah ihyan nduhca che chih Dihvo vo Jesucristo, quenan yah ye nan cruz.

Ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo ne, chemin che vederihquentiyon yahn Dendiohs man, vededevano yahn ye man

¹⁸Ihyan che va che conda ye, din nunde yahn ye ne, rahco ye te ama vedetundo che ritahno vo che yahn che chih Dihvo vo Jesucristo, quenan yah ye nan cruz, co ndevahn vo. Ate uvo che ndedevahn Dendiohs uvo ne, a devano vo te chemin ne, ama vederihquentiyon chahte yahn ye, ¹⁹nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

Caḥco ró che hua richihve vederendedecadino yahn ihyan, decuihnó vededevano yahn ye.

²⁰Anduhneca ndete che hua richihve ndudo yahn sahn devano man, sahn che nda cuande se dehtenduh che ri iyehñse cuh man, te Dendiohs ne, a chihco ro ye che vededevano yahn se ne, ama vedetundo. ²¹Tihca din ye, te numacuahn vededevano yahn ye chihco cade ye che ihyan iyehñse ne, hua tuno vededevano yahn man ye che cotahno ye ihyan. Tahque ndah ne, chihco cade ye che, nduco ndudo yahn man ye che rahndudo vo, ndedevahn ye ihyan yahn ye, andahre rahco ihyan chenahn te chemin ne, ama vedetundo.

²²Ihyan nación yahn Israel ne, dinoca nahn ndihchero ye vederihno cava che cotahno ye. Ihyan nación chenahn ne, atenan vededevano che dama nduco vededevano yahn man ye ritahno ye. ²³Ate uvo, ihyan yahn Dendiohs ne, rahndudo vo che, cava che ndevahn ihyan ne, va che cotahno ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che quenah ye nahan cruz. Ihyan nación yahn Israel ne, rahcotahn ye yahn ndudo min, rahtendihco ye nunde. Ihyan nación chenahn ne, rahco ye te ndudo min ne, ama vedetundo. ²⁴Uvo che a tendahnun Dendiohs van ihyan nación yahn Israel man, van ihyan nación chenahn man ne, a devano vo che ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo ne, a vederihquentiyon yahn Dendiohs man, vededevano yahn ye man. ²⁵Vededevano yahn Dendiohs man, vederihquentiyon yahn ye man ne, tahque chahte che co nducuahn vededevano yahn ihyan iyehñse, andahre rahco ye te ama vedetundo, nde hua richihve. ²⁶Dihnó, cuenecaḥco ne nduhchan ihyan ne ro menan. Atenan neve ne che ihyan devano ne van combiero yahn ne man, neve ne che chenah cuma ne vederihquentiyon man, neve ne che ndata yahn ihyan nahn man, ²⁷ate a tendahnun Dendiohs nchuhn. Ihyan iyehñse ne, rahco ye che tundo ne man, che hua rignon chihve ne man, ate a tendahnun Dendiohs nchuhn cava che ndahco ndiya ye vededevano yahn ihyan chahn man, vederihquentiyon yahn ye man. ²⁸Yade ihyan chahn, ne rahco ye che ndere ihyan nchuhn, nde hua redin cuande ye nchuhn. Ate a tendahnun Dendiohs nchuhn, chihco ro ye che nde hua richihve vederendedecadino yahn ihyan chahn. ²⁹Tihca din ye cava che nde ama ihyan, hua co din yade ye. ³⁰A Dendiohs

che din ye che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. A cava ihyan min che din ye che chenán cuma vo vededevano man, nchahco ye nunde yuhn vo man, nedín yahn ye uvo man, ndedevahn ye uvo man. ³¹Che nahn ne, che dinahn ihyan nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Hua ndahca che ndeva man ihyan yavenan ye. Tahque ndah ne, ndeva ye yavenan Dihvo vo Dendiohs.”

Ndudo yahn che quenán yah Dihvo vo Jesucristo nan cruz

2 ¹Dihnó, cuahn che ndá cahndudó ndudo yahn Dendiohs, chihnevan ne ne, hua din yadé, te cahndudó numacuahn vedenecon. ²Chihcó cudado che cahndudó deman ndudo yahn che quenán yah Dihvo vo Jesucristo nan cruz, ndedevahn ye uvo. ³Numacuahn ro che quenán yan vaco nchuhn ne, quechicá numacuahn vedino vedenecon. Ama vahinó man, ama ndedecadinó man, yahn ntiyon cahnda che quenán. ⁴Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, nté man, cahndudó man, van nchuhn. Nde tah hua chihchetahn vededevano yahn man, ⁵cava che a vederihquentiyon yahn Dendiohs din che cotahno ne, ndiyu vededevano yahn man.

Redin Vaco Ndah yahn Dendiohs che renahn vo vederihquentiyon yahn ye

⁶Nuhn che rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs van nchuhn che a renahn ndah ne man, van ihyan chenahn man ne, hua rahndudo nuhn vededevano yahn man nuhn, te rahndudo nuhn deman vededevano yahn Dendiohs. Vededevano min ne, yahn Dendiohs, ndiyu yahn ihyan iyehense. Ndiyu yahn sahn devano man, sahn ndinan man, che vate se man ro cuh. Sahn chahn ne, va che cuhno se. ⁷Tahque ndah ne, rahndudo nuhn vededevano yahn Dendiohs che cade te ye, checadino vo, che nde hua devano ihyan ro menan. Nde cuahn che ametah dendah ye iyehense ne, chihco cade ye vededevano min nduhca che ndedevahn ye uvo, cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. ⁸Nde ama sahn che rihquentiyon se iyehense cuh ne, hua tumacadino se yahn vededevano min. Chemin che nahn yah se Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon quenán cuma ye. Ndete che tumacadino se ne, hua tihca din

se. ⁹Andahre tihçā din sahn chahn, ate a chinahn nduhçā che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhçā:

Dendiohs ne, a chihco çade ye che conan cuma ye vedeyahino nduco ihyan che yahino ye.

Ama chahte vedeyahino yahn ye, che nde hua co tumacadino ihyan nunde.

¹⁰Ate uvo, ihyan yahn ye ne, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo, tumacadino vo yahn vedeyahino yahn ye. Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, devano ndah nducuahn che ri, nde nducuahn che redin ye. ¹¹Van ihyan iyehñse ne, queri ama ye ne, atenan man ye devano ye che rendedecadino ye. Namin nde ama ihyan hua devano ye che rendedecadino Dendiohs. Atenan Vaco Ndah yahn ye devano. ¹²Nuhn che rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs ne, ndiyu vededevano yahn ihyan iyehñse che te Dendiohs, chen an cuma nuhn. Tahque ndah ne, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye nuhn, din che tumacadino nuhn yahn vedeyahino yahn ye çava nducoyaco vo. ¹³Ndiyü nduco vededevano che chahn nuhn yahn ihyan, che rahndudo nuhn ndudo yahn vedeyahino yahn Dendiohs. Tahque ndah ne, a Vaco Ndah yahn ye che rete vededevano nuhn che rahndudo nuhn. Tihçā rinan Vaco ye nuhn che rahndudo nuhn ndudo che nahn che cadino ihyan.

¹⁴Ihyan iyehñse ne, hua renevahñecun ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, te rahco ye te chemin ne, ama vedetundo. Nde hua retumacadino ye yahn, te atenan ihyan che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan co tumacadino ye. ¹⁵Ihyan che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan ne, retumacadino ye yahn nducuahn dehtenduh, ne nde ama ihyan hua ndahçā che ndahchenan ye ihyan. ¹⁶A ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhçā: “Ametah nde ama ihyan iyehñse che co tumacadino ye yahn vederendedecadino yahn Dihvo vo Dendiohs. Ametah nde ama ye che tuno vededevano yahn ye che cacuahn ye ihyan.” Ate uvo che nedin yahn Dendiohs uvo ne, ama no vederendedecadino yuhn vo nduco Dihvo vo Jesucristo.

Ihyan che redin ye ntiyon yahn Dendiohs

3

¹Dihñó, cuahn che quenán nduco nchuhn ne, anduhñeçā ihyan che hua conun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan

man, anduhneca ihyan nunde man, anduhneca checahya che queman rico man, tihchan ne, te metah conahn ndah ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo. Chemin che hua chi chicuahn nchuhn nduhca che redin yahn che cacuahn ihyan che renahn ndah ye. ²Nduhca che redin ihyan nduco decuah yuno, ricuh ye deman leche yahn che hua ri che cahcaceh ye dehtenduh, tihca din nduco nchuhn ro min, te metah tumacadino ndah ne, ne hua chi chicuahn ndah nchuhn. A devano te nde meniyon ne, ametah tumacadino ndah ne, ³te dama ri ne nduco ihyan nunde. Redin ve ne yahn vih man, vate canda ne nduco vih man, o ino cuan ndi ne man. Che tihca redin ne ne, rihco ro ne che dama vederendedecadino yahn ne nduco ihyan nunde. ⁴A ndero ndi che o ino cuan ndi ne, te nahne ne ne, rahn ne che riquendi ne che ricuahn Pablo, nahne ne ne, rahn ne che riquendi ne che ricuahn Apolos. Vatechica ne nduhca ihyan nunde.

⁵U nduco Apolos, atenan ntiyon yahn Dihvo vo Dendiohs redin nuhn. Nda nuhn yan vaco nchuhn, cahndudo nuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, chitahno ne. Queri ama nuhn ne, redin nuhn nduhneva ntiyon che chihco ye tah nuhn. ⁶Nuhn ne, ihyan redin ntiyon yahn ye nuhn. U, ne anduhneca ndete che tuhdó ndute ndata, te u menan ndita cahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chihnevan ne, ne Apolos ne, anduhneca ndete che chi se nune van chendata, te quendi ye chicuahn ye nchuhn. Ate a Dendiohs che din ye che chitahno ne. ⁷Ntiyon yahn nuhn ne, nduhca ntiyon che redin ihyan viyata. Nahne cuan ne, riquendah yahn ama ihyan che retuhdo ye ndute ndata, ne riquendah yahn tama ye che ri ye nune van. Ate a Dendiohs che redin ye che rihta. Nducote tihca ne, tumacadino vo che anduhneca ndete che hua rignonun chihve ntiyon yahn ama tama ye, che retuhdo ye ndute ndata man, che ri ye nune van man, te atenan Dendiohs che redin ye che rihta. ⁸Ihyan che retuhdo ye ndute ndata man, ihyan che ri ye nune van man, ama cuan ndi no ntiyon yahn ye nduco vih. Tihca ntiyon che redin nuhn nduco vih. Ate a devano vo te Dendiohs ne, ndahco menun ye yahn queri ama vo tunoca ntiyon che a nedin vo. ⁹Nuhn ne, dama redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs nduco vih, ne nchuhn ne, anduhneca ndete che chendata yahn ye.

Atihnoçá co çahma vo che nchuhn ne, anduhnecá ndete che ama vah che rihno Dendiohs. ¹⁰Numacuahn vedeyahino yahn ye ne, ndahco ye ntiyon táh che có anduhnecá sahn vihcherahto ndah che chihcó name yahn ama vah, ne tama ye ne, riquendi ye rahto ye. Ate nahn che queri ama ye ne, çahco ye cudado nduhça che rahto ye. ¹¹Name min ne, anduhnecá ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo che nde ama ihyan, hua co ndahcorun ye. ¹²Ate anduhnecá ndete che ama ndeh nan che co cuahto nduco ye. Anduhnecá ndete che co cuahto ye nduco dehtenduh che cocha nduhça diyahnguan man, diyahngua man, tu diyah man. Namin anduhnecá ndete che co dendah ye nduco dehtenduh che hua cocha nduhça irahno man, nduco man, yata cuma man. ¹³Ate ntiyon yahn queri ama ye ne, va che co ro ndete che quendah ndah, te nda ro che techecade Dendiohs ne, anduhnecá ndete che ndihchenan ye nduco ruchiyahn. ¹⁴Duh ihyan che quendah ndah ntiyon yahn ye, anduhnecá ndete che ndahto ye nduco dehtenduh che hua cuco ne, ihyan min ne, ndahco menun Dendiohs yahn ye. ¹⁵Duh ihyan che hua quendah ndah ntiyon yahn ye ne, andahre ndevahn man ye, anduhnecá ama ihyan che ndevahn ye van ruchiyahn ne, ate va che conda ntiyon che nedin ye.

¹⁶A devano ne te nchuhn ne, anduhnecá ndete che ama yaco yahn Dendiohs nan che quenun Vaco Ndah yahn ye. ¹⁷Duh ihyan che detoh ye ino ihyan yahn Dendiohs ne, din Dendiohs castigo ihyan, te ihyan yahn ye ne, a ndihco vih ye çava ye.

¹⁸Nde ama nchuhn ne, hua cahnceh man ne nchuhn. Duh nchuhn che ama quenan cuma ne vededevano yahn ihyan iyehñse che rahco ne ne, cuihcoman ne vededevano min, cuiquendi ne vededevano yahn Dendiohs, ¹⁹te vededevano yahn ihyan iyehñse ne, ama vedetundo nan Dendiohs nduhça che ndirun nan Ndudo yahn ye tuhça: “Rahñecun Dendiohs che rinda ihyan, redin vederendedecadino yahn man ye.”

²⁰Namin a ndirun: “Nan Dihvo vo Dendiohs ne, nde hua richihve vederendedecadino yahn ihyan devano.” ²¹Chemin che hua din yade nchuhn, tendahnun ne che ricuahn queri ama nuhn, quendi ne, te nducuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a chihñde çava che ndah yahn ne. ²²A Dendiohs che dechuh ye Pablo man, Apolos man, Pedro man. A ihyan min che dendah ye iyehñse man, rete ye vedevihche yahn

nchuhn m̄an, rihquentiyon ye vederih m̄an, ro cuh m̄an, ro che cochi m̄an. Nducuah̄n ne, a çava che ndah yahn ne che chihco çade ye. ²³Av̄ane ne, a yahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn, ne ihyan min ne, a Daya Dendiohs ihyan.

Ntiyon che çenan cuma ihyan apóstol

4 ¹Hua din yāde nchuhn çava nde ama nuhn. Cuedevano ne te queri ama nuhn ne, a ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo redin nuhn, rahndudo nuhn ndudo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs che cade te ye, checadino vo. ²Nducote tihça ne, nahn che queri ama ihyan che va tāh ye ntiyon yahn Dendiohs ne, dinahn ye ntiyon min numa cūaco. ³Che lādo yāhn ne, nde hua retumac̄ah, a nchuhn, o intiyahn, deh rāhn ne yāhn nduhça che redín ntiyon yahn ye. Nde m̄an, hua co çahm̄a ndete che ndahça, o hua ndahça redín, ⁴te andahre dave yaven̄an ne, ate nde m̄an hua devanó ndete che ndah redin̄ahn. Aten̄an Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che nda cuande ye ntiyon che redín. ⁵Chemin che conan rino nchuhn, hua ndahçenan ne tāchan redin ihyan ntiyon yahn Dendiohs nde nda ro yahn. Nda ro min ne, a Dihvo vo Jesucristo techecāde ye yahn queri ama vo tunoca vederendedecadino yuhn vo cuahn che chahtenan vo iyeh̄nse, çahco ro ye ndete che numa cūaco nedin vo ntiyon che chihnde tāh vo. Tuhme ndahco menun Dendiohs yuhn vo tunoca ntiyon che nedin vo.

⁶Dihnó, a çava che ndah yahn ne che tihça riyahvé nchuhn. Andahre ndudo che ricuah̄n ihyan çenah̄n che redin che o ino cūan ndi nchuhn nduco vih, ate a dirún yahn ne anduhneça ndete che u nduco Apolos chendihco nuhn nunde nān ndudo yahn nuhn. Tihça dirún yahn ne çava che tumacadino ne che vederihquentiyon che çenan cuma nuhn ne, hua tahque chahte che co che a ndirun yahn nān Ndudo yahn Dendiohs. Namin çava che hua din yāde ne çava ntiyon yahn ama, ndahçenan ne ntiyon yahn tāma. ⁷Nde ama ihyan hua rendihche ye nchuhn che tahque ndah ihyan ne che co ihyan çenah̄n. A Dendiohs che te ye nducuah̄n che va yahn ne. Nducote a ihyan min che te ye ne, hua redin yahn che din yāde ne nduhça ndete che nān vedevano yahn m̄an ne rendaça ne dehtenduh che va yahn ne.

⁸A ama chenan cuma ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, che rahco ne, a va tah ne ndendi ndendita, che rahco ne. Chacondah vedame ne nuhn, ne vate ne, rihquentiyon ne, che rahco ne. ¡Ama ndahca ndete che cuaco niyon che rihquentiyon ne!, cava che nde nuhn ne, ndo dama nuhn nduco ne, chcantiyon vo nduco vih. ⁹Ama ndahca ndete che cuaco, te nuhn ihyan apostol ne, hua tihca vate nuhn. Tahque ndah ne, cane rahco che rahnecon Dendiohs che rechuhrihn nuhn nduhca ihyan che nde hua rigonun chihve ye man, nduhca ihyan che ndindah caca nunde yahn ye cava che coh ye man. Cane rahco che ndihco mendahn Dendiohs nuhn nan nducoyaca ihyan iyehense man, nan angel man, cava che chahn ino ye ndihchero ye nuhn. ¹⁰Ihyan nunde ne, rendihchero ye nuhn nduhca ihyan tundo che rahndudo nuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo. Me nchuhn ne, ama devano ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, che rahco ne. Nuhn ne, ndi nuhn nduhca ihyan che nde hua rigonun chihve ye. Me nchuhn ne, ama ndinan ne, che rahco ne. Nuhn ne, nde hua retumacah ihyan nuhn. Me nchuhn ne, ama rendeva ihyan yavenan ne. ¹¹Nde meniyon ne, ama redin tan ihyan nduco nuhn. Ama rechuhrihn nuhn, rih cuico nuhn man, rih yaca nuhn man, metah tino yahn nuhn man, metah vaco nuhn man. ¹²A ndi cuno nuhn che redin man nuhn tama nan ntiyon cava che rendaca che rechuhnun nuhn. Rahva ihyan nduco nuhn, ate numacuahn vedenecun rendahconan nuhn yahn ye. Chenan nan ye nuhn, redin tan ye nduco nuhn, ate hua rihcoman nuhn ntiyon che chenan cuma nuhn. ¹³Rendahchenan ye nuhn, ate riyahve nuhn ihyan nduco ndah. Cuahn dama rendihche ye nuhn nduhca dehtenduh che tahque chihnga.

¹⁴Tihca dirun yahn nchuhn, ndiyu cava che cahtera vedecuihno yahn ne, ate cava che riyahve nchuhn nduhca daya che yahino. ¹⁵Tihca dirun, te andahre ndiche mil ihyan che ricuahn ye nchuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ate hua yahino ye nchuhn nduhca che yahino nchuhn. U ne, anduhneca indihte yahn ne, te a u che tihyon yuné nchuhn che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo. ¹⁶Chemin che, numacuahn chedave yahn, riyahve nchuhn che quendi ne yune yahn.

¹⁷Cava che co dinahn nchuhn ne, dechuh Timoteo che conan se nchuhn. Ama yahino sahn. Anduhneca daya man,

te u tihyon yuné sahn che chitahno se Dihvo vo Jesucristo. Nde meniyon riquendi se, ndah redin se ntiyon yahn ye. Sahn min ne, nduhca che recah cuande man dihno vo nduh cañ yaco nan che quechicá, tihca te cuande se nchuhn cava che necahco ne nduhca che ritahnó Dihvo vo Jesucristo, redinahn ndudo yahn ye. ¹⁸Ama o nchuhn ne, ama redin yade ne, rahco ne che ametah ndaconan chí quendihcheró nchuhn. ¹⁹Ate ndete che nahn Dihvo vo Jesucristo ne, chí nún quendihcheró nchuhn. Tuhme ndihcheró ndete che cuaco che rahñ ihyan yade chahn che vatechica ye numa cuaco, chenán cuma ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁰Tihca nahn che dín, te ndiyu ndudo che rahñ ihyan rihco ro che rihquentiyon Dendiohs ihyan, te nan ntiyon che redin ye ne, min ndero ndí ndete che cuaco che chenán cuma ye vederihquentiyon. ²¹Man ne, cuetendahnun nchuhn cha che ri yeno ne. ¿A nahn ne che chí numacuahn vedeyahino man, vedeneñun man, conán nchuhn? ¿O nahn ne che chí numacuahn vedetan, dín castigo nchuhn?

Tehecade Pablo ama nunde chihnga

5 ¹Numachahte va ndudo che ama se van nchuhn ne, quenán se nduco checuma se. Nunde min ne, ama chihnga. Nde van ihyan che hua devano ye che va Dendiohs ne, hua tihca redin ye. ²Ate nde nduco nduh ne, ama redin yade nchuhn. Tahque ndah ne ne, cuahte ran ne. Sahn chemin ca me ne, ametah cuahñecun nchuhn che conduco ca se van ne. ³Andahre hua quenán nduco nchuhn tan ne, yah ri chedave yahn cava ne. A tehecadé yahn se anduhñeca ndete che quenán van nchuhn. ⁴Ro che ndo dama nchuhn, ndeva ne yavenan Dihvo vo Jesucristo ne, anduhñeca ndete che nducó nchuhn. Ro min ne, numacuahn vederihquentiyon yahn ye ne, ⁵condahco ne sahn tah chundah cava che co se castigo, andahre ndevahn se ro che nda Dihvo vo.

⁶Hua ndahca che rahñecun ne che rinduco ca se van ne. A devano ne te nduco tah sihn ya ne, ri ya numacuahn yache. Tihca redin nunde yahn sahn min, te redetohñan vederihquentiyon che chenán cuma nducoyaca ne. ⁷Nduhca che rihtera ihyan ya ndico, redendah ye pan che hua nduco ya yahn ne, tihca cuihcomán nchuhn nunde che chenán cuma ne

ro menan, cuihco ro ne che a ndi vih ne cava Dendiohs. Tihca din ne, te nduhca ama itecuche lihn che chih te, chi te vedino ro yudo ne, tihca chih Dihvo vo Jesucristo, ndedevahn ye uvo. ⁸Nduhca che rihcoman ihyan pan che ndindah nduco ya yahn ne, tihca nahn che cahcoman vo nducuahn nunde yuhn vo, ne runecade cuahtechico vo man, runecade ndedecadino vo man, nduhca che nahn Dendiohs. ⁹Nan caça che dechuh yahn ne menan ne, a dirun che hua conduco ne ihyan nunde che rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye. ¹⁰Ate hua dirun che ama yune no cahcoman ne nducoyaca ihyan chahn man, combiero yahn ye che idihya ye man, che reduco ye man, che rendeva ye yavenan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye man, te cava che metah ndihchero ne ihyan chahn ne, atenan che ndaca ne iyehnse cuh. ¹¹Che tihca dirun ne, che hua conduco ne dihno vo ndete che rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye man, ndete che idihya ye man, ndete che rendeva ye yavenan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye man, ndete che rahva ye man, ndete che ricoh ye man, ndete che reduco ye man. Nduco dihno vo che tihchan ye ne, nde hua cheh ne dama nduco ye. ¹²⁻¹³U ne, hua cuande yahn che techecade yahn ihyan che hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. A man Dendiohs techecade ye yahn ye. Me nchuhn ne, a dihno vo che rinduco ye nchuhn, va che techecade ne yahn ye. Chemin che ametah cuahnecun ne che conduco ca sahn nunde me nchuhn.

***Hua ndahca che cahn dihno vo, cuhnde cade
yahn ye nduco vih nan intiyahn yan***

6 ¹Cuahn che va canda yahn nchuhn nduco vih ne, ndotenan che cahn ne yaco, cuhnde cade yahn ne ne, rahn ne nan intiyahn yan che nde hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ¿Taca che ama tundo ne? ²Redin nchuhn anduhneca ndete che hua devano ne te nda ro yahn ne, nduco nchuhn ihyan yahn Dendiohs, techecade ne yahn ihyan nunde. Nducote tihca va cade ne, tahque nun co techecade ne canda yahn ne che nde hua vahche. ³Redin ne anduhneca ndete che hua devano ne che nde angel va che techecade ne yahn ye. Tahque nun techecade ne yahn dehtenduh che rahno ri ne man ro cuh. ⁴Tuhme ne, cuahn che va che cuhnde cade

yahn ne nduco vih ne, ndotenan che çahn ne nan intiyahn yan che nde hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, çahn ne nan dihno vo, andahre tundo ye, ne techecade ye yahn ne. ⁵Tihça dirún yahn ne çava che co cuihnan ne. ¿Ametah nde ama ihyan van nchuhn che renahn ye mare tah, che co techecade ye yahn ne nduco vih? ⁶Rihtera ne vedecuihno yahn ne che rahn ne, rica nunde ne yahn vih nan intiyahn che nde hua ritahno ye Dihvo vo.

⁷Che rahte çanda ne nduco vih ne, nduco chemin no, ama yahn redenda ne. Tahque ndah che codin chahtino ama tama ne yahn vih, nchahco ne nunde yahn vih. ⁸Ate hua tihça redin ne, te tahque ndah ne ne, duche rino ne nde van man ne nduco vih, rahtendihco ne nunde.

⁹⁻¹⁰A devano ne te ihyan nunde ne, hua cuahtenan ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs. Cuedevano ne te ihyan che rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye man, ihyan che redin duche yahn ye che a nihnevaco ye man, ihyan che hua numa cuaco ye, che mahñ ndahta mahñ chahn ye, che rahtenan ye van man nduco vih man, ihyan che rendeva ye yavenan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye man, ihyan che reduco ye man, ihyan che idihya ye man, ihyan che ricoh ye man, ihyan che rahva ye man ne, nde ama ihyan che tihchan ye ne, hua conan ye vahchetero. ¹¹Nahn nchuhn ne, tihchan ne ro menan. Ate man ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, a nchahco ye nunde yahn ne che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo. A chedenune ne man, a nedin yahn ye nchuhn man.

Nahn che hua cuahtendihco vo nunde

¹²Va ama ndudo che tuhça: “A dehno che nahn vo ne, co din vo.” Cuaco ndudo min, ate hua redin yahn che tihça din vo. Hua ndahça che quendi vo nunde yuhn vo. ¹³Va tama ndudo che tuhça: “Dehtenduh che va ne, chihnde çava che chuh vo.” Cuaco ndudo min, ate nda ro yahn ne, ndahco cade Dendiohs nducuahñ, nde metah rendotenan che chuh vo çava che cuahtenan ico vo. Dendah Dendiohs uvo, ate ndiyu çava che cuahtenan vo nduco ihyan che hua nihnevaco nduco vo, te dendah ye uvo çava che co yahn ye uvo. ¹⁴Numacuahn

vederihquentiyon ndedetuhche Dendiohs Dihvo vo Jesucristo, ne namin tihcā ndedetuhche ye uvo.

¹⁵A devano nchuhn te queri āma vo ne, a yahn Dihvo vo Jesucristo uvo. Nducote a yahn ye uvo ne, hua ndahcā che cuahtenan vo nduco tahn che ndere vatechica te. ¹⁶A devano ne te ihyan che conan ye nduco ndahta che ndere vatechica te ne, co ye nduco te anduhnecā āma no ihyan nduhcā che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Ihyan che conan cuma ye āma ndahta ne, co ye nduco te anduhnecā āma no ihyan.” ¹⁷Me ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ndo ye nduco vih anduhnecā āma no ihyan, chen an cuma ye nduco vih vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs.

¹⁸Nducote tihcā ne, condi nchuhn cuahtenan ne nduco ndahta che ndere vatechica te. Adecoderno nunde yahn ihyan ne, rahtendihco ye. Ate che rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevāco nduco ye ne, rahtendihco ye nunde, nde redetoh man ye ihyan. ¹⁹A devano vo te a din Dendiohs che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo, a ndi vih vo anduhnecā āma yāco nan che quenun. Hua rihquentiyon man vo uvo, ²⁰te a yahn Dendiohs uvo. Nde hua tuno vederendedecadino yuhn vo nduhva che yahino ye uvo, ndedevahn ye uvo cava man ye. Chemin che nahn che hua detoh man vo uvo man, ndeva vo numacuahn chedave yuhn vo yavenan ye man.

***Cah cuande Pablo nduhca che cuahtenan
cuma ihyan ndahta yahn ye***

7 ¹Man ne, ndahconan yahn ne che dirun ne yahn. Rahcō te ndahcā cava ihyan che cuahteman ye. ²Ate cava che hua cuahtendihco ye nunde, ndere cuahtechica ye nduco vih ne, tahque ndah che cahnevāco ye. ³Nchuhn che a nihnevāco ne ne, cuahtenan cuma ne vih nduhcā che redin yahn cava che hua ndaca yune che ndere cuahtechica āma tama ne. ⁴Nchuhn, ihyan ndahta ne, yahn ne inchahn ne. Nchuhn, ihyan chahn ne, yahn ne ihyan ndahta yahn ne. Chemin che nahn che dinahn āma tama ne yahn vih. ⁵Hua cuahcotahn ne yahn vih, atenan che nte cade ne che hua cuahtenan ne nduco vih āma o ro cava che covah ne. Cuihno min ne, ndo dama ne nduco vih, te adenan hua cocha āma cha ne che rahn cuhndeman ne, ne conan ne nduco tama ihyan, condihco ne nunde, dinahn ne che nahn chundah.

⁶Ráhn rí nchuhn che recáh yune Dendiohs che cahnevaco ihyan che nahn ye. Ate ihyan che cocha ye, cuahteman ye ne, co cuahteman ye. ⁷Che lado yáhn ne, ndahca che cuahteman ihyan nduhca u. Ate hua nducoyaca ye cocha ye. Dendiohs ne, hua dama vederihquentiyon necáh ye chenán cuma queri ama ihyan.

⁸Nchuhn, sahn decahya man, ndahta vah man ne, rahco te ama ndahca ndete che cuahteman ne nduhca u. ⁹Ate ndete che hua chenán cuma ne vederihquentiyon che cocha ne cuahteman ne ne, tahque ndah che cahnevaco ne, yodemica che chuhrihn ne, ndedecadino ne che nahn cahnevaco ne.

¹⁰Me nchuhn che nihnevaco ne ne, rete cuandé nchuhn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo che hua tehche vih ne. ¹¹Ihyan ndahta ne, hua co tehche ye inchahn ye. Ndete che denán tehche ye inchahn ye ne, atenán che cuhdeman ye, o ndo nduco ye inchahn ye. Hua co cahnevaco ye nduco tama ca ihyan. Namin ihyan chahn ne, hua co tehche ye ndahta yahn ye.

¹²Man ne, te cuandé tama vederihquentiyon che hua ntihyon yan Dihvo vo Jesucristo. Dihno vo che nihnevaco ye nduco ndahta che hua ritahno te Dihvo vo Jesucristo ne, ndiyu cava chemin che tehche ye tahn ndete che va te vedeyeno che quendi te nduco ye. ¹³Namin cahvo vo che nihnevaco ye nduco chahn che hua ritahno se ne, ndiyu cava chemin che tehche ye sahn ndete che va se vedeyeno che quendi se nduco ye. ¹⁴Ihyan chahn che hua ritahno ye ne, redin chahtino Dendiohs yahn ye che cuande yahn ihyan ndahta yahn ye che ritahno ye. Ihyan ndahta che hua ritahno ye ne, redin chahtino Dendiohs yahn ye che cuande yahn inchahn ye che ritahno ye. Ndete che hua tihca ne, daya ihyan chahn ne, anduhneca daya ihyan che hua ritahno ye. Ate redin chahtino Dendiohs, rendihche ye daya ihyan chahn anduhneca daya ihyan che ritahno nduh che o ye. ¹⁵Ndete che ama cha ihyan che hua ritahno ye, nahn tehche ye ihyan che nihnevaco nduco ye che ritahno ye ne, a tehche no man ye vih, nde hua cahnda yahn ihyan che ritahno ye, te Dendiohs ne, hua nahn ye che cuahte canda ihyan chahn nduco vih. ¹⁶Ndete che tihca nahn ihyan che hua ritahno ye ne, hua redin yahn che cuahcotahn ihyan che ritahno ye, te nchuhn ihyan ndahta ne,

nde hua devano ne, ndete che cava ne cotahno inchahn ne, ndevahn ye. Namin nchuhn ihyan chahn ne, nde hua devano ne ndete cava ne cotahno ihyan ndahta yahn ne, ndevahn ye.

¹⁷Andahre hua cocha ndudo yahn nchuhn che cotahno ye, ate va che cuahtenan ne vedeyeno nduhca che ndihco cade Dihvo vo Dendiohs yahn ne man, nduhca che chenán ne ro che ndedevahn ye nchuhn man. Tihca rihquentiyón nduh cuan yaco. ¹⁸Nchuhn che chenán seña nchuhn ro min ne, hua dehve rahco ne, quendi ne. Me nchuhn che hua chenán seña nchuhn ro min ne, hua cuahnecon ne che conan seña nchuhn. ¹⁹A chenán, o hua chenán seña uvo ne, hua dehve din yahn chemin, te che nahn ne, che dinahn vo che rihquentiyon Dendiohs. ²⁰Atanochan uvo ro che ndedevahn ye uvo ne, cuahtenan vo vedeyeno, quendi vo tihca. ²¹Nchuhn che chenán cuma ne dihve ne, chenán ne vaco ye ro min ne, hua dehve rahco ne, quendi ne, din ne ntiyon yahn ye. Ndete che adenán te yune ye che ndaca ne ne, condaca ne. ²²Cuahn che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, nde ro min ne, a ndedevahn ye nchuhn cava man ye. Me nchuhn che rihquentiyon ne nan ntiyon yahn man ne ro che chitahno ne Dihvo vo ne, a ndo ne anduhneca ihyan redin ntiyon yahn ye. ²³Ama chahte vedeyahino quenán cuma Dendiohs cava nchuhn, ndedevahn ye nchuhn. Cava nchuhn ne, tahque rignonun chihve vederihquentiyon yahn ye che co vederihquentiyon yahn ihyan. ²⁴Dihnó, nducote tihca ne, quendi nchuhn cuahtenan ne nan Dendiohs nduhca che chenán ne ro che ndedevahn ye nchuhn.

²⁵Me nchuhn ihyan decahya ne, hua te Dihvo vo Jesucristo, checadinó nde ama vederihquentiyon cava ne. Ate u ne, numacuahn vedeyahino ndedevahn Dihvo vo u, ne redin ntiyon yahn ye numa cuaco. Chemin che rahco te cochihve che te cuandé nchuhn taca cuahtenan ne. ²⁶Che lado yahn ne, ndahca che cuahteman nchuhn, hua cahnevaco ne, te ro cuh che vato vo ne, cahnda. ²⁷Nchuhn che a nihnevaco ne ne, hua tehche ne ndahta yahn ne. Me nchuhn che metah cahnevaco ne ne, hua nuhn ne ndahta. ²⁸Nchuhn, sahn decahya che cahnevaco ne ne, hua dehve rahco ne, hua nunde chemin. Me nchuhn, tahn decahya che cahnevaco ne ne, hua nunde chemin. Ate adecoduhno nchuhn che cahnevaco ne ne,

acādeno che yah cuahno ne. Ráhn rí nchuhn cava che ndah yahn ne che tahque ndahcā yahn ne che hua cahnevāco ne.

²⁹Dihnó, ráhn rí nchuhn te caviyān deman ne, conahn che ndihco cāde Dendiohs. Man ne, nchuhn che nihnevāco ne ne, hua demān cava ndahta yahn ne ndedecadino ne. Menān vihca condedecadino ne nān ntiyon yahn Dendiohs. ³⁰Nchuhn che rān ne ne, hua demān vederān cuahte ne. Nchuhn che yeno ne ne, hua demān vedeyeno cuahte ne. Nchuhn che ra ne dehtenduh ne, hua cāhco ne vedechahtino yahn ne nān dehtenduh chemin chan. Codin ne cuande anduhnecā ndete che metah dehva yahn ne. ³¹Nchuhn che ndah rahno ne, chenān ne iyehñse ne, nde hua co yeno ne cava chemin, te nducuahn che va iyehñse cuh ne, a nihnde cāde yahn che va che cuihno.

³²Nahn che hua denduh ino nchuhn. Sāhn che metah cahnevāco se ne, va mān ino se, redin se ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, nahn se che co yeno ye. ³³Ate sāhn che quenan cuma se ndahta yahn se ne, rendedecadino se yahn vederetāhn yahn se, nahn se che co yeno ndahta yahn se. ³⁴Atihnoçā rahno ri tāhn ndahta. Tāhn che hua quenan cuma te inchāhn te ne, va mān ino te, redin te ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo numa ino te, ndi vih te cava Dendiohs. Ate tāhn che quenan cuma te inchāhn te ne, rendedecadino te yahn ntiyon yahn te vāco te, nahn te che co yeno inchāhn te.

³⁵Tihcā dirún yahn nchuhn cava che ndah yahn ne, ndiyu che rihca tān che cahnevāco ne. Nahn che runecāde cuahtenan ne iyehñse, va mān ino ne, din ne ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo.

³⁶Che lādo yāhn ne, rahcó che tahque ndah che cuahteman ihyan decāhya. Ate nchuhn che vate tāhn cāhya yahn ne ne, ndete che rahco ne che tahque ndah che cahnevāco nun te che co che cuahtenan te, co ndico te ne, co decahnevāco ne tāhn, hua nunde chemin. ³⁷Me nchuhn che a ndedecadino ne, a chihco ne chedave yahn ne che tahque ndah che hua decahnevāco ne tāhn dāya ne ne, hua dehve rahco ne, te namin ndahcā che tihcā din ne. ³⁸Nducote tihcā ne, ihyan che redcahnevāco ye dāya ye ne, ndahcā redin ye, ne ihyan che hua redcahnevāco ye dāya ye ne, nde tahque ndahcā redin ye.

³⁹Ihyan ndahta che nihnevaco ye ne, a ndihco cade Dendiohs che hua tehche ye inchahn ye nde nda ro che coh ye. Ndete che coh inchahn ye ne, co ndaconan cahnevaco ye nduco adecoduhno ihyan che namin ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ⁴⁰Ate che lado yahn ne, rahco che tahque ndahca cava ye ndete che metah ndaconan cahnevaco ye. Tihca dirun, te co tihca nahn Vaco Ndah yahn Dendiohs.

Vedino che rihco ihyan nan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye

8 ¹Man ne, te cuandé nchuhn yahn vedino che rihco ihyan nan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye. Nducoyaco vo ne, devano tumacadino vo yahn dehtenduh. Chemin ne, co din che din yade vo, ate hua co din che ndahca cuahtenan vo nduco vih nan Dendiohs, te atenan che chenan cumo vo vedeyahino nduco vih che ndahca cuahtenan vo nan ye. ²Adecoduhno vo che ama devano vo, che rahco vo ne, rihnech man vo uvo, te nde hua devano vo nduhca che redin yahn. ³Ate ndete che yahino vo Dendiohs ne, nda cuande ye uvo.

⁴Me yahn che chuh vo dehtenduh che rihco ihyan nan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye ne, hua cahnda. A devano vo te dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye ne, metah vederihquentiyon yahn, anduhneca ndete che hua dehva. Va ama no Dendiohs. ⁵Tihca, te andahre ama va dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye man, dihve ye man, chenan nan ro man, ndiyahn man, ⁶ate cava uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, va ama no Dendiohs. A ihyan min che Chido vo. A man ye dendah ye nducuahn dehtenduh che va. Dendah ye uvo cava ye. Namin va ama no Dihvo vo Jesucristo. Nduco ye Chida ye dendah ye uvo man, nducuahn dehtenduh che va man.

⁷Ate hua nducoyaca dihno vo retumacadino ye che metah vederihquentiyon yahn dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye. Neve ye ne, nducote nevahnecon ye dehtenduh chemin chan ro menan ne, chenun ca vedevah min ihyan. Chemin che nde meniyon ndete che adenan cheh ye dehtenduh che ndi vedino nan dehtenduh chemin chan ne, cuahtendihco ye nunde, che rahco ye, te metah tumacadino

ye te vedino chemin chan hua dehva niyahn. ⁸Ndete che chuh vo vedino chemin chan ne, ndiyu chemin din che tahque co chihvo vo ñan Dendiohs, nde huane che hua chuh vo din che detohnan vo. Devano vo te ndiyu che reh vo redin che renan ino Dendiohs uvo. ⁹Nchuhn che a devano ne che hua dehva niyahn vedino chemin chan ne, cuihco ne cudado çava dihno ne che metah conahn ndah ye yahn. Hua ndahça che çava ne, detohnan ye chedave yahn ye, cuahtedihco ye nunde. ¹⁰Ndete che adenan ndihchero ye nchuhn che vate ne yaco ñan che vate dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye, reh ne ne, nduco ye çahquino ye cheh ye che ndi vedino ñan dendiohs chemin chan, ¹¹ne detohnan ye chedave yahn ye, cuahtendihco ye nunde. Nduco tihça ne, çava nchuhn che devano ne che hua çahnda che cheh ne ne, ndaça yune che tohnan chedave yahn dihno ne che metah conahn ndah ye. Cuenecaçhco ne te namin çava ihyan min chih Dihvo vo Jesucristo, ndedevahn ye ihyan. ¹²Ndete che hua çahco nchuhn cudado ne, denan tihyon yune ne dihno ne çava che detohnan ye chedave yahn ye, ne man ne cuahtendihco ne nunde ñan Dihvo vo Jesucristo. ¹³Nducote tihça ne, nahn che din vo cudado. Ndete che va dehtenduh che rahco dihno vo che çahnda che cheh ye ne, tahque ndah che hua chuh vo dehtenduh chemin chan, çava che hua ndaça yune che detohnan ye chedave yahn ye, cuahtendihco ye nunde.

Vederihquentiyon che chenan cuma ihyan apóstol

9 ¹A chitahnó Dihvo vo Jesucristo, ndeváhn. Quenan cumá vederihquentiyon, ndí apóstol yahn ye. Mán ndihcheró Dihvo vo. A u tihyon yuné nchuhn che chitahno ne ihyan. ²Andahre vate ihyan che hua renevahnecun ye u nduhça apóstol, ate nchuhn che cuaco ne, a devano ne che ndí apóstol, te a u che cahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chitahno ne, ne nduco chemin ndero ndi che quenan cumá vederihquentiyon yahn ye.

³Tuhça rendahconán yahn ihyan che rendahchenan ye ntiyon che redín. ⁴Nuhn ne, chenan cuma nuhn vederihquentiyon, ndi nuhn apóstol, ne quenan cuma che te ihyan ndiyaco che chuhnun nuhn. ⁵Namin co cahnevaco nuhn nduco ama cahvo vo, conduco ye nuhn ñan che vatechica

nuhn nduhc̄a che redin dihno Dihvo vo Jesucristo man, Pedro man, ihyan apóstol chenahn man. ⁶U nduco Bernabé ne, namin chenan cuma nuhn vederihquentiyon min, nde hua redin fuerza che din nuhn tama nan ntiyon cava che ndaca che chuñun nuhn. ⁷A devano nchuhn te nducoyaca sandado ne, ndiyu nan ntiyon yahn man se riquendah che rechuhnun se. Namin ihyan che rihche ye dihyo uva ne, reh ye ndute yahn. Atihnocano tun ihyan che redin ye cudado chivato, te rih ye leche yahn te. ⁸⁻⁹Hua rahco nchuhn che che nahn man che tihca dirun yahn ne, te yahn chemin ne, a tihyon yan Moisés ama vederihquentiyon, dirun ye tuhca: “Hua dechiche duto itenine che redendeh te trigo cava che tivyato, te ri yahn te nahn cheh te.” Chihquentiyon Dendiohs che tihca, dirun Moisés, ndiyu deman yahn che redin ye cudado ite, ¹⁰te nduco ejemplo min cah ye, checadino ihyan che nducoyaca ihyan che redin ye ntiyon yahn ye ne, a nan ntiyon min quendah che cheh ye. Tihca, te ihyan che ruhn yahn man, ihyan che rene din dave ye trigo man ne, redin ye ntiyon min, chenan ino ye che ndeva ye ndute ndata. ¹¹Namin nuhn che redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs, cahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chitahno ne ne, redin yahn che te ne che chuñun nuhn. ¹²Ihyan chenahn ne, nducote rechah nchuhn nduhc̄a che redin yahn che rechuhnun ye ne, tahque ca nuhn, va che te ne, chuñun nuhn.

Andahre quenán cuma che conan ne nuhn, te ne che chuñun nuhn, ate nde hua chica nuhn nchuhn. Tahque ndah ne, din chahtino nuhn, te hua nahn denduh nuhn nchuhn cava che hua co vahche yahn ne che cotahno ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹³A devano nchuhn te ihyan che redin ye ntiyon chete yaco man, chidocuyan che chéñun ye nan ta man ne, a nan ntiyon min va che quendah che chuñun ye. ¹⁴Namin tihca chihco cade Dihvo vo Jesucristo che ihyan che rahndudo ye ndudo ndah yahn ye ne, a nan ntiyon min quendah che chuñun ye. ¹⁵Andahre redin yahn che nan ntiyon min quendah che chuñun ne, ate nde hua retumacah yahn chemin, nde huane cava che conan nchuhn u che tihca dirun. Ndihcó che nde ro che cóh ne, nde ama ihyan hua cahnevi ye vedeyeno yahn che hua nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo quendah che chuñun.

¹⁶Ndiyu yahn che nahn din yadé che rahndudó ndudo ndah yahn ye, te a chemin va che dín. Tihcá, te ama vedín ndete che hua dináhn yahn ye. ¹⁷Chemin che rahndudó numacuahn vedeyeno yahn man, ne nuhnde menun yáhn. Ate ndete che rahndudó andahre hua náhn ne, atanocá nduh rihco ró che ndihco Dendiohs ntiyon min táh. ¹⁸Vedeyeno yáhn ne, che cuahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, dín tama nan ntiyon cava che ndaca che chuhnún, te hua náhn che nan ntiyon yahn ye quendah che chuhnún andahre tihca va cade.

¹⁹Andahre hua va che cochicá nduhca che nahn ama o ihyan, ate tihca redín cava che ndaca yune che tahque co yahn ihyan, cotahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²⁰Cuahn che renún van ihyan nación yahn Israel, ihyan chahn che renevahnecun ye ley che dirun Moisés ne, ri dama ndudó nduco ye, redináhn dama nduco ye ley min andahre ametah va che dináhn. Tihca redín cava che co yeno ye, ne cotahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²¹Namin no tun cuahn che renún van ihyan nación chenahn, che hua renevahnecun ye ley min, ndiyu che hua redináhn vederihquentiyon yahn Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, ate ri dama ndudó nduco ihyan chahn cava che co yeno ye, cotahno ye. ²²Cuahn che renún van dihno vo che hua renahn ndah ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, redin chahtinó yahn ye cava che te yune ye che cah cuande ndáh ihyan. Tihca redín nduco nducoyaca ihyan. Hua rendahchenán nde ama nan che redín ye cava che co yahn ye, cotahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²³Ama rihcó cudado nduhca che quechicá van nducoyaca ihyan, te nahn che co yahn ye, cotahno ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, ndeváhn dama nduco ye.

²⁴A devano nchuhn nduhca che rano ihyan cade. Yahn ye rano ye nduco vih, ate ama no ye richa ye, ndonda tah ye premio yahn ye. Nduhca ihyan che tahque dito chano ye ne, tihca cuiquendi nchuhn numa ino ne, dinahn ne vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo nde nda ro che ndahco menun Dendiohs yahn ne. ²⁵Nducoyaca sahn che reduche se ne, redin se cudado sahn yahn nducuahndehnduh che co din che denda se, te nahn se che cocha se cava che ndonda tah se premio yahn se. Premio chemin chan ne, nun rihno. Ate uvo ne, che ndahco menun Dendiohs yuhn

vo ne, hua cuihno. ²⁶Nduhca sahn che rano se numa ino se man, nduhca sahn che reduce se numa ino se man ne, tihca redin. ²⁷Nduhca che ama redin sahn chahn cudado sahn cava che hua denda se ne, tihca ama rihco cudado nan nducuahn che redin, te cuihno che ama riyahve ihyan chenahn che cahco ye cudado ne, hua nahn che denan denda man.

*Yahve Pablo uvo che hua nevahnecon vo dehtenduh
che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye*

10 ¹Dihnó, nahn che cadino ne che nducoyaca ihyan ndico yuhn vo ne, chahtechica ye nduco vih man man che quendihco nan ro me. Namin chuh ye dama nduco vih mendahn reche Nuniyahn Cuah. ²Tihca chinduco nducoyaca ye Moisés, chahtechica ye nduco vih man man me, ne chuh ye nduco vih mendahn nuniyahn me, anduhneca ndete che dama chedenune ye nduco vih. ³Dama cheh ye nduco vih che cah Dendiohs. ⁴Namin adecotino che chahtechica ye nduco vih ne, chih ye nune che quendah nan yava me che cah Dendiohs ihyan. Yava min ne, anduhneca Dihvo vo Jesucristo. ⁵Andahre ama din Dendiohs vederihno nduco ye ne, ate a nahn nducoyaca ye chahcotahn ye yahn ye, ne chemin che din Dendiohs castigo ihyan, chih ye yahn nan che metah duhva.

⁶Nducuahn che chahno chi ihyan chahn ne, cochihve yuhn vo ndete che cua cuande vo yahn cava che hua cuahcotahn vo yahn vedeyahino yahn Dendiohs nduhca che din ye. ⁷Hua quendi nchuhn yune yahn ihyan chahn, te ama yahn ye ne, nevahnecon ye dehtenduh ndere din ye dendiohs yahn ye. A devano vo che tihca din ye, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Ndo dama ye nan chemin ca che ndere din ye dendiohs yahn ye, cheh ye man, chih ye man, chahte vihco ye man.” ⁸Hua cuahtenan nchuhn nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ne nduhca che din ama yahn ihyan chahn, ndere chahtechica ye. Din Dendiohs castigo ihyan chahn, chih tenduh ndico ino mil ye che ama ro no. ⁹Hua cuahcotahn nchuhn yahn Dihvo vo Dendiohs, din ne che co doh ino ye nduco ne nduhca che din ama yahn ihyan chahn. Din Dendiohs castigo ihyan, ne cah cu ihyan, chih ye. ¹⁰Hua cahma nunde nchuhn yahn Dendiohs nduhca che chahn nunde ihyan chahn. Din Dendiohs castigo ihyan, dechuh ye ama angel, cah ye cah ihyan, chih ye.

¹¹Nducuahñ dehtenduh che tihchan chahno chi ihyan ndico yuhn vo ne, chihquentiyon Dendiohs che quenán caca cava che, uvo che vato vo man ro cuh che a nun cuihno iyehñse ne, cua cuando vo, ne hua ndere din vo. ¹²Nducote cahnda yuhn vo ne, duh nchuhn che hua dehva co yahn ne, che rahco ne ne, cuihco ne cudado che hua denan condihco ne nunde. ¹³Nchuhn ne, retumarande chundah nchuhn nahñ cuan, rechuhrihn ne nduhca che rechuhrihn ihyan chenahn. Ate Dendiohs ne, redinahñ ye ndudo yahn ye, ne hua cuahñecun ye che chuhñan chuhrihn ne. Tahque ndah ye ne, conan ye nchuhn ura che retumarande sahn min nchuhn cava che cocha ne.

¹⁴Dihno che yahino nchuhn, nducote cahnda Dendiohs yuhn vo ne, cuihco ne cudado. Hua ndeva ne yavenan dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye. ¹⁵Nchuhn ne, ihyan renahn ne, ne a devano che conahn ne te cuaco ndudo che tihca dirun. ¹⁶Cuahn che rendo damo vo nduco vih nduhca che chihco cade Dihvo vo Jesucristo ne, rechah vo nundihve cuahn Dendiohs cava vino, rih vo. Nduco chemin ne, rihco ro vo che ama no vederendedecadino yuhn vo, ritahno vo Dihvo vo Jesucristo che chera yun yahn ye, quenán yah ye nan cruz cavo vo. Namin no tun, ura che rendeh vo pan, reh vo ne, rihco ro vo che ama no vederendedecadino yuhn vo, ritahno vo ihyan min che chihco mendahn ye ihyan, chih ye cavo vo. ¹⁷Andahre yahñ ri vo, ate nducote ama no pan reh vo nduco vih ne, ndero ndi che a nto vo nduco vih anduhñeca ama no ihyan. ¹⁸Cuihco nchuhn cudado nduhca che ri van ihyan naciön yahn Israel. Nduco che reh ye nduco vih dehtenduh che ndi vedino nan ta ne, rihnde ro che ama no vederendedecadino yahn ye. ¹⁹Me dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye ne, cuedevano nchuhn te metahñ de ama vederihquentiyon yahn. Atihñoca dehtenduh che rihco ye nan, ri vedino ne, hua cahnda, te hua dehva ri yahn. ²⁰Ate rahn ri nchuhn che hua nahñ che dama co ne nduco ye, te che tihca redin ye ne, a vaco chihnga che rinduco ihyan, ndiyu Dendiohs. ²¹Nchuhn che renevahñecun ne Dihvo vo Jesucristo, reh ne pan man, rih ne vino man, nduhca che chihco cade ye ne, hua ndahca che dama co ne nduco ihyan che rahte vihco ye, reh ye man, rih ye man, che rendeva

ye yavenan vaco chihnga. ²²A devano nchuhn te Dihvo vo Jesucristo ne, ama cahnda ye, ne hua ndahca che cahñ ne vedecahva ihyan. Ama vedin ne ndete che din ye castigo nchuhn.

Nduhca che nahn che cuahtenan cumo vo vedeyahino nduco vih

²³Cuaco che nducuahn che nahn vo ne, co din vo. Ate hua nducuahn redin yahn che din vo. Hua nducuahn co conan dihno vo che tahque cochahtino ye Dihvo vo Jesucristo.

²⁴Ndotenan che din vo dehtenduh che ri yeno man vo, tahque ndah ne, din vo dehtenduh che cochihve yahn ihyan chenahn.

²⁵Adecoderno che nahn cheh nchuhn ne, co cua ne ndihve. Nde hua ndedecadino ne yahn, nde hua tumerune ne ihyan yahn dehtenduh, a ndi vedino o hua, ²⁶te iyehñse nduco nducuahn che va ne, a Dihvo vo Dendiohs chihco ye.

²⁷Namin ndete che ama ihyan che hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo yahve ye nchuhn che cahñ ne, cheh ne nduco ye ne, co cahñ ne ndete che nahn ne. Cocheh ne adecoderno che cheh ye nduco ne, ne cava che hua chihnga co ino ye ne, nde hua tumerune ne a ndi vedino dehtenduh chemin chan o hua.

²⁸Atenan che man ye quendah chende ye, cahma ye co ye nchuhn che dehtenduh che chihco ye nan ne ne, a ndi vedino yahn dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye, tuhme che cuaco ne, cava che hua ndedecadino ye ne, hua cheh ne.

²⁹Hua cheh ne, ndiyu yahn che cahnda yahn ne che cheh ne, ate cava che hua ndedecadino ihyan min.

Ama o nchuhn ne, co rendedecadino ne che co cheh ne adecoderno che nahn ne, ne rahco ne che nde hua nahn che din ne cudado, andahre chihnga co ino ihyan chenahn. ³⁰Rahco ne che nde hua redin yahn che ndahchenan ye yahn dehtenduh che reh ne, te reñcah ne nundihve cuahn Dendiohs cava chemin.

³¹Hua ndahca ndete che tihca ndedecadino ne. Tahque ndah ne, cuihco nchuhn cudado nan nducuahn dehtenduh che redin ne man, nan reh ne man, nan rih ne man, cava che ndaca yune che ndeva ihyan yavenan Dendiohs. ³²Hua cah yune ne che cava dehtenduh che redin ne conda nde ama ihyan, ihyan naci3n yahn Israel man, ihyan naci3n chenahn man, ihyan yahn Dendiohs che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo man. ³³Me u

ne, a chihco in3 che d3n, ndiyu dehtenduh che ri yeno man, ate

dehtenduh che conan ino ihyan chenahn çava che ndaça yune che cotahno ye Dihvo vo Jesucristo, ndevahn ye.

11 ¹Nduhça che riquendí yune yahn Dihvo vo Jesucristo ne, tihça cuiquendi nchuhn yune yáhn.

Nduhça che va che nevahneacun ihyan ndahta chete yaco

²Dihnó, ama yenó che cuahn dama reneçahco nchuhn u, ne redinahn ne nducuahn che chicuáhn nchuhn. ³Namin nahn te cuandé nchuhn tama te o ndudo che náhn che cadino ne. Dendiohs Chida ne, ihyan min che rihquentiyon ye Dihvo vo Jesucristo. Jesucristo ne, ihyan min che rihquentiyon ye ihyan çahn. Ihyan çahn ne, ihyan chahn che rihquentiyon ye ihyan ndahta yahn ye. ⁴Ihyan çahn ne, cahtera ye vedecuino yahn ye ndete che cuahco ye payon tin ye ura che covah ye o cuahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs. ⁵Me ihyan ndahta ne, cahtera ye vedecuino yahn ye ndete che hua cuahco ye payon tin ye ura che covah ye o cuahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs, te ndete che tihça ne, anduhneca ndete che ndu rah ye tin ye. ⁶Ndete che hua cuahco ye tin ye ne, tahque ndah che ndu rah ye. Atenan che cuihnan ye ndu rah ye ne, tuhme va che cuahco ye payon. ⁷Ihyan çahn ne, hua redin yahn che cuahco ye tin ye, te dendah Dendiohs ihyan çava che co ro taça man ye man, taça vederihquentiyon yahn ye man. Me ihyan ndahta ne, dendah Dendiohs ihyan çava che çahco ro ye vederihquentiyon yahn inchahn ye. ⁸Tihça, te dinoca dendah Dendiohs ihyan çahn, ne adiva dendah ye ihyan ndahta. ⁹A çava ihyan çahn che dendah ye ihyan ndahta. Ndiyu çava ihyan ndahta quenana cuma che dendah ye ihyan çahn. ¹⁰Chemin che va che cuahco ihyan ndahta payon tin ye çava che çahco ro ye nan ihyan man, nan ángel man, che nevahneacun ye vederihquentiyon yahn inchahn ye. ¹¹Andahre tihça ne, ate van uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, nde ndahta, nde çahn, rigonun chihve. ¹²Andahre çava ihyan çahn che dendah Dendiohs ihyan ndahta, ate nde ro min ne, a ihyan ndahta che racoyahn ye ihyan çahn.

A Dendiohs che chihco çade ye nducuahn

¹³A devano man nchuhn te hua ndahça che hua cuahco ihyan ndahta payon tin ye ura che covah ye. ¹⁴A namin no tun

ama vedecuihno che cuahnecun ihyan chahn che co rahno yudo tin ye. ¹⁵Ate ihyan ndahta che cuaco ne, redin yahn che cuahtenan cuma ye yudo tin ye che rahno, te richihve cava che chendih tin ye. ¹⁶Me ihyan che canda tin ye che hua conan ino ye che tihca te cuandé ne, codevano ye te nuhn man, ihyan yahn Dendiohs yahn nducuahñ yaco man, hua chenán cuma nuhn costumbre che cuhma chende nuhn.

Ihyan ndiyaco ne, reneviñ Pablo nunde yahn ye vaconan ye

¹⁷Man ne, dirun yahn nchuhn yahn ama nan che hua ndahca redin ne, ne yahn chemin ne, hua co ndevá yavenan ne. Cane cuahn che rendo dama ne ne, ndotenan che cochihve yahn ne ne, deredinda ne, ¹⁸te rahn ihyan ri ye u te cuahn che rendo dama ne yaco ne, ri ro che ndeh cuan ndi ne. Tah ne, ritahnó, ne tah ne, hua ritahnó, ate rahcó te co cuaco nahñ ndudo che rahn ye. ¹⁹Va che ndeh cuan co ne, te min co ro cha nchuhn che ritahno ne numa cuaco Dihvo vo Jesucristo. ²⁰Cuahn che rendo dama ne, rih ne vino man, reh ne pan man, nduhca che chihquentiyon Dihvo vo Jesucristo ne, nducote ndeh cuan ndi ne ne, ndero ndi che hua numacuahn chedave yahn ne, ²¹te ndere vihco no che redin ne. Nahñ nchuhn ne, reh nduh ne dehtenduh che riquenda ne. Nahñ ne ne, hua rendaca reh ne. Nahñ ne ne, nde ricoh ne. ²²¡A chuhñan cuahn che tihca redin nchuhn! ¿Ametah ndevaco ne, che cuahtenun ne, cheh ne man, cuh ne man? ¿Dehco che redin duche yahn ne ihyan yahn Dendiohs? ¿Taca rahco ne che rihtera ne vedecuihno yahn dihno vo che metah dehva yahn ye? Cua nchuhn tah vedecuihno. Che tihca redin ne ne, hua co ndevá yavenan ne.

Nduhca che chihco cade Dihvo vo Jesucristo che cheh ihyan pan man, cuh ye vino man

²³Hua tihca chicuahn nchuhn vederihquentiyon che ndahco Dihvo vo Jesucristo tñh. Tuhca vederihquentiyon min: Vino che va che necah ndeh se Dihvo vo Jesucristo, co ye preso ne, ura che cheh vino ye ne, chetah ye pan, ²⁴necah ye nundihve cuahn Dendiohs. Tuhme ndeh ye, ne rahn ye: “Cocheh nchuhn. Chu ne, yute yahn. Va che nuhn yah ihyan u cava nchuhn. Tuhca codin ne, cuenecahco ne u.” ²⁵Chihno cheh vino ye ne, namin chetah ye ama vaso vino, ne rahn ye:

“Vino cuh ne, yun yáhn che cora cava che conahn trato ra che ndahco cade Dendiohs. Queri ama yune che tihca cuh ne ne, cahco ro ne che renecahco ne u.” ²⁶Ráhn rí nchuhn te nduco tihca ne, cahco ro ne che renecahco ne Dihvo vo Jesucristo, te nde ro che ndaconan chi tun ye ne, queri ama yune che cheh ne pan man, cuh ne vino man, nduhca che chihco cade ye ne, cahco ro ne che renecahco ne nduhca che chih ye.

²⁷Nducote cahnda vederihquentiyon min ne, adecoduhno ihyan che cheh ye pan man, cuh ye vino man, ate hua nduhca che chihco cade Dihvo vo Jesucristo ne, condihco ye nunde che din duche yahn ye che chih Dihvo vo man, che chera yun yahn ye man. ²⁸Chemin che nahn che dinoca ndedecadino ihyan tachan ihyan ye, tuhme nduco vedino vedenecon cheh ye pan man, cuh ye vino man, nduhca che chihco cade Dihvo vo. ²⁹Tihca va che din ye cudado, te ihyan che ndere cheh ye, ndere cuh ye, che nde hua ndedecadino ye deh cuande ne, rihco yan man ye castigo che co ye yahn che duche rino ye Dihvo vo Jesucristo. ³⁰A yahn nunde min che nahn dihno vo van nchuhn ne, ndi ye cah cuno, ne nahn ye ne, ndi ye tama te o nan cah, ne nahn ye ne, a chih ye. ³¹Ate ndete che cahco vo cudado yahn vederihquentiyon min ne, hua conan cuma Dihvo vo Dendiohs che din ye castigo uvo. ³²Ate che redin ye castigo uvo man ro cuh ne, che nahn ye che nto ino vo nunde yuhn vo cava che hua conda vo dama nduco ihyan nunde.

³³Dihnó, chemin che cuahn che ndo dama nchuhn, cheh ne pan man, cuh ne vino man, nduhca che chihco cade Dihvo vo Jesucristo ne, cuahtenan rino ne vih. ³⁴Ndete che cuico ne ne, tahque ndah che cuahte ne, cheh ne ndevaco ne che co che cahne ndiyaco, ndere cheh ne, ne conan cuma Dendiohs che din ye castigo nchuhn. Me yahn dehtenduh chenahn ne, nte cade vo nduco nchuhn cuahn che chí quendihcheró nchuhn.

***Vederihquentiyon che recah Vaco Ndah yahn Dendiohs
queri ama ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

12 ¹Dihnó, nahn che codevano nchuhn yahn ndeh nan vederihquentiyon che rete Vaco Ndah yahn Dendiohs, chenán cumo vo. ²A devano nchuhn te cuahn che metah cotahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, ndeva ne yavenan dehtenduh che nde hua ri rahn, che ndere redin ihyan

dendiohs yahn ye. ³Nducote nahn che codevano ndah nchuhn ne, chemin che rete cuandé nchuhn che adecoduhno ihyan che cahva ye yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ndiyu Vaco Ndah yahn Dendiohs che rihquentiyon ihyan. A namin no tun, adecoduno ihyan che cahma ye che Jesucristo che Dihve ye ne, a Vaco Ndah yahn Dendiohs che rihquentiyon ihyan.

⁴Van nducoyaco vo ne, ama ndeh nan vederihquentiyon che chenan cumo vo, ate a ama no Vaco Ndah yahn Dendiohs che rete. ⁵Ama ndeh nan ntiyon che redin nducoyaco vo, ate a ama no Dihvo vo Jesucristo. ⁶Ama ndeh nan ntiyon chenan cumo vo, ate ama no Dendiohs che redin ye che rinahn nducuahn. ⁷Queri ama vo ne, rete Dendiohs vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye, chenan cumo vo cava che ndah yahn nducoyaco vo. ⁸Nahn vo ne, redin Vaco Ndah yahn ye che rihnde tah vo vederihquentiyon che co cahmo vo numacuahn vededevano. ⁹Nahn vo ne, che cotahno vo. Nahn vo ne, che din vo che ndoyahn ihyan cah. ¹⁰Nahn vo ne, che din vo vederihno. Nahn vo ne, che cuahndudo vo ndudo che te Dendiohs. Nahn vo ne, che tumacadino vo cha ihyan che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, ne cha ye che quenun vaco chihnga ihyan. Nahn vo ne, che cuahndudo vo tama te o nan devaco. Nahn vo ne, che co cah cuande vo deh conahn ndudo che cuahndudo ihyan devaco chemin chan. ¹¹Andahre ama ndeh nan vederihquentiyon chemin chan, ate a ama no Vaco Ndah yahn Dendiohs che rete queri ama vo tunoca che nahn man.

***Nducoyaco vo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo
ne, ndi vo anduhneca ama no ihyan***

¹²Hua ndeh cuan ndi vo nduco vih, te andahre ama yahn ri vo, ate ndi vo anduhneca ama no ihyan, ndi cuande vo yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹³Tihca, te andahre ihyan naci3n yahn Israel, o ihyan tama naci3n uvo, andahre chenan cumo vo dihvo vo, o rihquentiyon man vo uvo ne, ate a ama no Vaco Ndah yahn Dendiohs nedin dama uvo, din che ndo vo anduhneca ama no ihyan, quenun queri ama vo.

¹⁴Ihyan ne, chenan cah ye man, chenan tah ye man, chenan nducuahn dehtenduh yahn ye man. ¹⁵Andahre che cahma cah ama ihyan: “U ne, hua tah ye u, ne chemin che hua ndi

cuandé yahn ye”, ate ndiyu cava chemin che co din vih.

¹⁶Andahre cahma revan ama ihyan: “U ne, hua ndutinan ye u, ne chemin che hua ndi cuandé yahn ye”, ate ndiyu cava chemin che co din vih. ¹⁷Ndete che ndutinan no ihyan chenane, ametah deh nduco che cahnevan ye. Ndete che revan no ihyan chenane, ametah deh nduco che tahno ye. ¹⁸Ate hua tihca, te Dendiohs ne, numa dendah ye ihyan nduhca che nahn man ye. ¹⁹Ndete che deman cah ihyan ne, nde hua cochihve ye. ²⁰Ate che cuaco ne, andahre ama ndeh nan dehtenduh yahn ihyan, ate ama no ye.

²¹Hua redin yahn che cahma ndutinan ihyan co tah ye: “Hua rendotenán nchuhn.” Namin hua redin yahn che cahma tin ye co cah ye: “Hua rendotenán nchuhn.” ²²Hua redin yahn che tihca, te queri ama ne, rendotenan vih. Nde dehtenduh che rivahn che hua nduh richihve ne, chemin che nde tahque richihve. ²³Dehtenduh che hua nduh rigonun chihve, che rahco vo ne, chemin che tahque ndah redin vo cudado. Namin dehtenduh che hua redin yahn che co ro ne, chemin ne, tahque nduco cudado chenane cumo vo ²⁴che co dehtenduh chenahn. Tihca chihco cade Dendiohs che tahque din vo cudado dehtenduh yuhn vo che hua nduh rigonun chihve, che rahco vo, ²⁵cava che, ndotenan che devavih co ne, ama cuan no co, conan vih. ²⁶Ndete che rechuhrihn ama nan dehtenduh yuhn vo ne, rechuhrihn numachahto vo. Namin ndete che yan ama nan dehtenduh yuhn vo ne, yan numachahto vo.

²⁷Namin van nducoyaco vo ne, chenane cumo vo ndeh nan vederihquentiyon, ndi vo anduhneca ama no ihyan, ndi cuando vo yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁸Dendiohs ne, te ye vederihquentiyon yahn queri ama vo. Nahn vo ne, te ye vederihquentiyon che tahque chahte che co vo apóstol. Nahn vo ne, che cuahndudo vo ndudo che te ye. Nahn vo ne, che cacuahn vo Ndudo yahn ye. Namin te ye tama te o nan vederihquentiyon nahn vo che hua nduh quenun yan. Nahn vo ne, che co din vo vederihno. Nahn vo ne, che co din vo che ndoyahn ihyan cah. Nahn vo ne, che conan vo chete yaco. Nahn vo ne, che cahcantiyon vo chete yaco. Nahn vo ne, che cuahndudo vo tama te o nan devaco. ²⁹Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon yahn apóstol. Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon che cuahndudo vo ndudo che rete

Dendiohs. Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon che cacuahn vo ndudo yahn ye. Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon che din vo vederihno. ³⁰Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon che co din vo che ndoyahn ihyan cah. Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon che cuahndudo vo tama te o nan devaco. Hua nducoyaco vo va tah vo vederihquentiyon che cah cuande vo deh conahn devaco chemin chan. ³¹Ndete che ama nahn cuahtenan cuma nchuhn ama vederihquentiyon chemin chan ne, codin nun ino ne che co cuhnde tah ne vederihquentiyon che tahque cochihve. Ate te cuande nchuhn tama nan che nde tahque nahn che cuahtenan cumo vo.

Nahn che cuahtenan cumo vo vedeyahino

13 ¹Andahre co cuahndudo vo tama te o nan devaco, andahre devaco yahn angel, ate ndete che hua chenan cumo vo vedeyahino ne, ndi vo anduhneca tambu man, cu dan che ndere rahco man. ²Namin andahre rahndudo vo ndudo che rete Dendiohs uvo, andahre ama chenan cumo vo vededevano che nde hua devano ihyan, andahre ama ritahno vo Dendiohs che nde cocha vederihquentiyon che chenan cumo vo che ndacorun ama icoyahn, cuhnde tama cuan, ate ndete che hua chenan cumo vo vedeyahino ne, nde hua cochihvo vo. ³Andahre cuihno ndihco vo nducuahn dehtenduh che va yuhn vo, conan vo ihyan chevah, andahre cahco mendahn vo uvo, cuihno cuco vo, ate ndete che hua chenan cumo vo vedeyahino ne, nde hua cochihve yuhn vo. ⁴Ndete che chenan cumo vo vedeyahino ne, chahtino vo man, cuno ino vo man, hua din ve vo man, hua din yade vo man, hua din cun vo man, ⁵hua ndere din vo man, hua din idihya vo man, hua ndere co tan vo man, hua cuahtenun ino vo vedecahva man, ⁶hua co yeno vo yahn ihyan che rendihco ye nunde man. Tahque ndah ne, cuahtenan cumo vo vedeyahino. Tuhme co yeno vo yahn ndudo cuaco, ⁷ne yahn nducuahn dehtenduh ne, nevahnecun vo man, din chahtino vo man, cuahtenan ino vo man.

⁸Nda ro che cuihno vederihquentiyon che cuahndudo vo ndudo che rete Dendiohs man, che cuahndudo vo tama te o nan devaco man, che cuahtenan cumo vo vededevano man,

ate vedeyahino ne, hua cuihno. ⁹Va che cuihno nducuahñ vederihquentiyon chemin chan, te hua numa. Hua numa vededevano che chenan cumo vo man, hua numa rahndudo vo ndudo che rete Dendiohs man. ¹⁰Ate cuahn che ndahco cade Dendiohs vederihquentiyon che numa ne, cuihno che hua numa.

¹¹Cuahn che cahya uvo ne, rente vo man, rendedecadino vo man, renahn vo man, nduhca checahya. Ate cuahn che chi ndico vo ne, chihcoman vo nduhca che redin checahya. ¹²Tihca, te man ro cuh ne, anduhneca ndete che ama cheh ro dehtenduh man, hua ndah renahn vo man. Ate nda ro min ne, nduhca che rendihche ndah Dendiohs uvo ne, tihca conahn ndah vo yahn nducuahñ dehtenduh. ¹³Nducote tihca ne, va che quendi vo ino nan vederihquentiyon. Ama ne, che cotahno vo. Tama ne, che cuahtenan ino vo. Tama ne, che cuahtenan cumo vo vedeyahino. Me che cuahtenan cumo vo vedeyahino ne, chemin che tahque rignonun chihve che co vederihquentiyon chenahn.

Vederihquentiyon che co cuahndudo vo tama te o nan devaco

14 ¹Codin nun ino nchuhn che cuahtenan cuma ne vedeyahino, namin che cuahtenan cuma ne vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, menan vihca che cuahndudo ne ndudo che rete ye. ²Chemin che tahque nahn, te cuahn che redin Vaco Ndah yahn Dendiohs che rahndudo ihyan tama te o nan devaco ne, atenan Dendiohs renahn ye. ³Ate che rahndudo ye ndudo che rete Dendiohs ne, richihve yahn nducoyaco vo, redin che tahque numa ino vo ritahno vo Dihvo vo Jesucristo man, necah yan chedave yuhn vo man. ⁴Che rahndudo ihyan tama te o nan devaco che hua renahn vo ne, atenan cava man ye richihve. Ate che rahndudo ye ndudo che rete Dendiohs ne, richihve cava nducoyaco vo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ⁵Ama ndahca ndete che nducoyaca nchuhn cuahtenan cuma ne vederihquentiyon che cuahndudo ne tama te o nan devaco. Ate tahque ndahca ndete che cuahtenan cuma ne vederihquentiyon che cuahndudo ne ndudo che rete Dendiohs, te vederihquentiyon min ne, tahque rignonun chihve che co vederihquentiyon che rahndudo ihyan tama te o nan devaco,

atenan ndete che vate ihyan che te cuande ye uvo deh conahn devaco chemin chan. ⁶Dihnó, nducote tihca ne, hua cochihve yahn nchuhn ndete che chi cuahndudó tama te o nan devaco che hua conahn ne. Atenan che cuahndudó ndudo che te Dendiohs, o cacuahñ nchuhn Ndudo yahn ye, tuhme cochihve yahn ne.

⁷Anduhneca cu retive man, arpa man, che ihyan va che tive ye man, cuh ye man ne, ndete che a ndere cuah cuaco, o a ndere cuahco che hua nduco yuhnó ne, nde hua cochihve. ⁸A namin no tun van canda ne, ndete che a ndere cuah cuaco corneta ne, hua conahn sandado yuhnó yahn, ne nde ama se hua cuahteyan se che cuhma se. ⁹A chemin no cuahno co nchuhn ndete che cuahndudo ne deman devaco che hua conahn ne. A ndere cuahndudo ne devan yuhne. ¹⁰Cuaco te ama ndeh nan devaco va iyehñse, ne ihyan che rente ye devaco chemin chan ne, renahn ye yahn vih. ¹¹Ndete che cahmo vo devaco yuhn vo nduco ihyan tama naci6n ne, hua conahn ye. Namin ndete che cahma ye devaco yahn ye nduco vo ne, hua conahn vo. ¹²Tihca hua cochihve yuhn vo che cahmo vo ndudo che hua conahn vo. Ama ndahca che ama nahn cuahtenan cuma nchuhn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, ate codin nun ino ne che cuahtenan cuma ne vederihquentiyon che din che nducoyaca nchuhn, ihyan ndiyaco ne, tahque numa ino ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo.

¹³Dihno vo che cuahndudo ye tama nan devaco che hua conahn nchuhn ne, nahn che caa ye Dendiohs che conahn ye, ne co te cuande ye nchuhn yahn ndudo che cuahndudo ye. ¹⁴Tihca, te ndete che covah vo nduco tama nan devaco che hua renahn vo ne, anduhneca ndete che vaco vo che revah, ate man vo hua renahn vo. ¹⁵Nducote tihca ne, nahn che covah vo nduco devaco che hua renahn vo, ate namin nahn che covah vo nduco devaco che renahn vo. Nahn che cato vo nduco devaco che hua renahn vo, ate namin nahn che cato vo nduco devaco che renahn vo. ¹⁶Ndete che necah vo nundihve cuahn Dendiohs nduco tama nan devaco che hua renahn ihyan che nduco ye uvo ne, hua necah ihyan chahn nundihve cuahn Dendiohs dama nduco vo, te hua devano ye deh che revah vo. ¹⁷Cuaco te numa ino vo co necah vo nundihve cuahn

Dendiohs nduco t̄ama n̄an dev̄aco. Ate nducote hua conahn dihno vo che nduco ye uvo ne, hua co din che tahque numa ino ye quendi ye cotahno ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁸Nchuhn ne, chenán cuma ne vederihquentiyon che rahndudo ne t̄ama te o n̄an dev̄aco. Namin u ne, quenán cumá vederihquentiyon min, ne reneç̄ah nundihve cuahn Dendiohs che tahque yudo vederihquentiyon min yáhn che co yahn nducoyaca nchuhn. ¹⁹Ate cuahn che quenún chete ȳaco v̄an dihno vo ne, tahque náhn che cuahndudó mare uhn ndudo che co conahn ye che co che cuahndudó ndiche mil ndudo āma dev̄aco che hua conahn ye.

²⁰Dihno, hua co nchuhn nduhc̄a chec̄ahya n̄an vederendedecadino yahn ne. Co ne nduhc̄a chec̄ahya n̄an dehtenduh che chihnga, hua cuahtendihco ne nunde. Ate n̄an vederendedecadino yahn ne ne, co ne nduhc̄a ihyan ndico. ²¹N̄an Ndudo yahn Dihvo vo Dendiohs ne, ndirun tuhç̄a: “Dechúh ihyan t̄ama nación, cuahndudo ye ndudo yáhn nduco dev̄aco yahn m̄an ye, cahnevan ihyan nación cuh. Ate nde nduco nduh ne, hua nevahneçun ye u.” ²²Nducote tihç̄a ne, devano vo te vederihquentiyon che cuahndudo ihyan t̄ama n̄an dev̄aco ne, a ç̄ava ihyan che hua ritahno ye che chihco ç̄ade Dendiohs, ndiyu ç̄ava ihyan che ritahno ye. Ate vederihquentiyon che rahndudo ihyan ndudo che rete Dendiohs ne, a ç̄ava ihyan che ritahno ye che chihco ç̄ade ye, ndiyu ç̄ava ihyan che hua ritahno ye. ²³Chemin che ndete che ihyan che hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo nd̄a ye chete ȳaco, ne ura min vari ne rahndudo nducoyaca ne ð̄amandahn t̄ama te o n̄an dev̄aco ne, ndedecadino ye che luco ne. ²⁴Ate ndete che ura che nd̄a ye rahndudo ne ndudo che rete Dendiohs ne, conahn ye, ne ndo ino ye, ²⁵tumacadino ye che quendihco ye nunde n̄an Dendiohs. Tuhme numacuahn vedeneçun nto ino ye nunde yahn ye, ndeva ye yaven̄an Dendiohs. Cuacotuhñ ye ndudo che cūaco niyon che quenun Dendiohs v̄an nchuhn. ²⁶Dihno, tuhme ne, cuahn che ndo ð̄ama nchuhn ȳaco ne, codinahn ne adecochano vederihquentiyon che nte Dendiohs nchuhn, a che ç̄ata ne salmo, a che cacuahn ne Ndudo yahn ye, a che cuahndudo ne ndudo che rete ye, a che cuahndudo ne t̄ama te o n̄an dev̄aco, a che ç̄ah cuande ne deh conahn dev̄aco chemin çan. Ate codin ne cuande che n̄an nducuahn dehtenduh che din ne ne, cochihve yahn nducoyaca ne ç̄ava che tahque numa

ino ne quendi ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo. ²⁷Cuahn che cuahndudo nchuhn t̄ama te o n̄an dev̄aco ne, hua d̄amandahn cuahndudo nducoȳaca ne, te ca āma ca āma ne cuahndudo ne. Av̄ane ne, queri āma yune che ndo d̄ama ne ne, co cuahndudo āma o ne, aten̄an cuahn ne, ino ne. Ate va che çah cuande āma cha nchuhn deh conahn dev̄aco chemin chan. ²⁸Ate ndete che ametah duh che te cuande ne, tahque ndah che çahma queri āma nchuhn chete chedave yahn ne, cahnevan Dendiohs, che co che cuahndudo ne van ihyan. ²⁹Namin ihyan che chenan cuma ye vederihquentiyon che rahndudo ye ndudo che rete Dendiohs ne, queri āma yune che ndo d̄ama ye ne, aten̄an o ino ye co cuahndudo ye, ne combiero yahn ye ne, va che çahcovan ye, din ye cud̄ado vederihquentiyon min. ³⁰Ndete che den̄an çah Dendiohs ndudo che cuahndudo t̄ama ye ne, ihyan che a quendihco mend̄ahn rahndudo ye ne, nguan ye cuahndudo ye, cuahneacun ye che cuahndudo combiero yahn ye. ³¹Hua redin yahn che d̄amandahn cuahndudo nchuhn, te co cuahtenan rino vih ne, cuahndudo ca āma ca āma ne çava che co conahn nducoȳaca ihyan ndiȳaco, ne cuahtenan ino ye. ³²Co cuahtenan rino vih ne, te andahre vederihquentiyon che chenan cuma ne redin che rahndudo ne, ate co çahcantiyon man ne, ne cuahndudo ne ura che redin yahn. ³³Tihç̄a, te Dendiohs ne, runec̄ade ye, ne runec̄ade nducuahn vederihquentiyon yahn ye.

Nduhç̄a che va çade nduh cuan yaco n̄an che rendo d̄ama ihyan yahn Dendiohs ne, ³⁴hua redin yahn che cuahndudo ihyan nd̄ahta. Tahque ndah ye ne, nevahneacun ye nduhç̄a che rihquentiyon ley che dirun Moisés. ³⁵Ndete che va deh che tumerune ye ne, ndev̄aco ye tumerune ye inch̄ahn ye, te hua redin yahn che tumerune ye chete yaco.

³⁶Cuedevano nchuhn, te Ndudo yahn Dendiohs ne, ndiyu nduco nchuhn can̄an, nde ndiyu deman çava nchuhn che va. ³⁷Adecochano nchuhn che rahco ne che quenan cuma ne vederihquentiyon che rahndudo ne ndudo che rete Dendiohs, o t̄ama n̄an vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye ne, ndete che cūaco ne, conahn ne che a Dihvo vo Jesucristo chihquentiyon ye che tihç̄a dirún. ³⁸Ate adecoduhno ihyan che hua nevahneacun ye ne, hua nevahneacun nchuhn ihyan.

³⁹Dihnó, man ne, codin nun ino nchuhn che cuahtenan cuma ne vederihquentiyon che cuahndudo ne ndudo che rete

Dendiohs. Namin hua çahca t̄an ne yahn vederihquentiyon che chenán cuma dihno vo che rahndudo ye t̄ama te o ñan dev̄aco. ⁴⁰Nahn che runec̄ade ne ñan nducuahn che redin ne. Ca ñama ca ñama ne cuahndudo ne.

Dihvo vo Jesucristo ne, ntuche ye v̄an ten̄ahn

15 ¹Dihnó, namin nahn che ndedecadino nchuhn yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che cahndudó, chihnevan ne. Nevahnecun ne ndudo min, ne nde meniyon riquendi ne ritahno ne ihyan. ²Ndete che numa cūaco chitahno ne nduhc̄a che cahndudó m̄an, quendi ne dinahn ne m̄an ne, din ndudo min che ndevahn ne. ³Dendiohs ne, te ye checadinó vederihquentiyon yahn ye che tahque men̄an vihca, ne cahndudó, chihnevan nchuhn. Vederihquentiyon min ne, che chih Dihvo vo Jesucristo çava nunde yuhn vo nduhc̄a che a ndirun ñan Ndudo yahn Dendiohs. ⁴Chihno ino ro che cheche ye ne, ntuche ye nduhc̄a che a ndirun ñan Ndudo yahn Dendiohs. ⁵Cuahn che a ntuche ye ne, chihnde ro ye ñan Pedro. Chihno min ne, chihnde ro ye ñan nduh che ndichiama apóstol yahn ye. ⁶Adiva ne, nchuh ca uhn ciento dihno vo che ndi ñama ye ne, ndihchero ye ihyan. N̄ahn ihyan chahn ne, a chih ye, ne ñahn ye ne, vate ca ye nde meniyon. ⁷Tah cuahn adiva ne, ndihchero Jacobo ihyan. Chihno min ne, ndihchero nducoȳaca ihyan apóstol ihyan.

⁸Nde ñan che chihnonan yahn ne, chihnde ro ye ñan. U che nde hua redin yahn che din yahn ye u ne, namin ndihchero ihyan. ⁹V̄an nducoȳaca ihyan apóstol ne, u che tahque hua rigonun chihvé. Nde hua redin yahn che có apóstol, te din t̄an nduco ihyan yahn Dendiohs che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁰Ate din yahino Dendiohs u, ne ndedevahn ye u, te ye vederihquentiyon quenán cumá. Ñama chichihve che din yahino ye u, te u che tahque dín ntiyon yahn ye che co nducoȳaca ihyan apóstol chen̄ahn. Ate ndiyu nduco vededevano yahn m̄an che din ntiyon yahn ye, te numacuahn vedeyahino chinan m̄an ye u. ¹¹Nducote a ntuche Dihvo vo Jesucristo v̄an ten̄ahn ne, u m̄an, ihyan apóstol chen̄ahn m̄an, a ndudo min che rahndudo nducoȳaca nuhn. Me nchuhn ne, a chihnevan ne ndudo min, chitahno ne.

Ten̄ahn ne, va che ntuche ye

¹²Nducote a ntuche Dihvo vo Jesucristo, chacotuhn nuhn ndudo yahn ne, hua ndahc̄a redin ñama o ihyan v̄an nchuhn

che vatechica ye rahndudo ye che tenahn ne, hua ntuche ye. ¹³Ndere rahñ ye chemin, te Dihvo vo Jesucristo ne, cuāco niyon che ntuche ye. ¹⁴Andahre tihcā rahñ ihyan chahn, ate richihve ndudo che rahndudo nuhn, namin cochihve yahn nchuhn che chitahno ne, te Dihvo vo Jesucristo ne, a ntuche ye. ¹⁵Numa cuāco rahndudo nuhn Ndudo yahn Dendiohs che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo. Me ihyan chahn che rahñ ye che hua ntuche tenahn ne, nahn conahn che nde Dihvo vo Jesucristo ne, hua ntuche ye. ¹⁶Ate Dihvo vo Jesucristo ne, cuāco niyon che ntuche ye. Namin quenán cuma che ntuche tenahn. ¹⁷Che rahñ ihyan chahn che metah vederihquentiyon che ntuche tenahn ne, nahn conahn che hua ntuche Dihvo vo Jesucristo māñ, hua chichihve yahn ne che chitahno ne ihyan māñ, nde hua ndāca ne vederenchahco cava nunde yahn ne māñ. ¹⁸Che lado yahn ihyan chahn ne, tenahn che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ama yune no chihnonan yahn ye. ¹⁹Vañ nducoyāca ihyan ne, uvo che tahque ndah ro yuhn vo, te ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ne quenán cuma che ntuche vo.

²⁰Menāñ vihca ne, ndedetuhche Dendiohs Dihvo vo Jesucristo. Namin quenán cuma che ndedetuhche ye nducoyāca tenahn che chitahno ye ihyan, ²¹te nduhcā che cava ama ihyan chihnde vederih ne, tihcā cava tama ihyan ne, chihnde cāde che ntuche tenahn. ²²Tihcā, te che chih Adán ne, quenán cuma che coh nducoyāca ihyan. Namin che ntuche Dihvo vo Jesucristo ne, quenán cuma che ntuche nducoyāca ihyan yahn ye. ²³Ihyan ne, a va cāde ro che ntuche ye. Menāñ vihca ntuche Dihvo vo Jesucristo, ne cuahn che ndaconan chi tun ye ne, tuhme ntuche nducoyāca ihyan yahn ye. ²⁴Chihno min ne, va che nto iyehñse, decuihno Dihvo vo Jesucristo nducuahn vederihquentiyon che rahcotāñ yahn ye, ne ndahco ye vederihquentiyon yahn ye tah Dendiohs Chida. ²⁵Tihcā, te Dihvo vo Jesucristo ne, va che quendi ye cahcantiyon ye nde conan ndahco ndiya Dendiohs nducoyāca ihyan che hua ri rendihche ye ihyan cava che nevahñecun ihyan chahn ihyan. ²⁶Nde nāñ che cuihnonan yahn ne, decuihno Dihvo vo Jesucristo vederih. ²⁷Tihcā va che co, te a ndirun nāñ Ndudo yahn Dendiohs che ndahco Dendiohs nducuahn vederihquentiyon tah ye. Che tihcā ndirun che

ndahco Dendiohs vederihquentiyon tah Dihvo vo Jesucristo ne, nahn conahn che man ye ndinan ye, hua chuhnan Dihvo vo ihyan. ²⁸Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Daya Dendiohs ne, nuhnde tah ye nducuahn vederihquentiyon, ne nevahnecon ye Chida ye Dendiohs. Cahco ro man ye che ihyan min che ndahco ye vederihquentiyon tah ye man, ihyan min che ndinan ye man. ²⁹Me ihyan che redenune ye cava tenahn yahn ye ne, ja ndiyu che chenani ino ye che ntuche ihyan chahn che tihca redin ye? Ndete che hua quenani cuma che ntuche tenahn ne, co nde hua tihca din ye.

³⁰Ndete che hua va che ntuche tenahn ne, nde hua redin yahn che cahco mendahn nuhn nuhn, din tan ihyan nduco nuhn. ³¹Dihno, nduhca che cuaco che ama yeno che chitahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo ne, tihca ndudo cuaco che ndihco mendahn u, redin tan ihyan nduco. ³²Muhn yan Efeso ne, anduhneca ndete che van ite tan quenani. Ndete che hua cuaco che va che ntuche tenahn ne, nde hua cahquinoh cahco mendahn u tihca. Tahque ndah ne, cochica vedeyeno yahn man, chah man, cuh man, te caviyan deman ne, va che coh. ³³Hua cahneche man ne nchuhn, ndedecadino ne che hua dehva co yahn ne che dama co ne nduco ihyan nunde, te co nino ne, ne quendi ne yune yahn ye. ³⁴Condedecadino nchuhn, ne runecade cuahtenan ne, hua cuahtendihco ne nunde. Redin yahn che tihca yahve nchuhn, te nde van nchuhn ne, vate ca ihyan che hua renahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne chemin ne, ama vedecuihno cava ne.

Nduhca che va che nutuche tenahn

³⁵Co vate ama o nchuhn che tumerune ne, jtaqa ntuche tenahn? jTaca ndo numa ye ne? ³⁶Ama tundo ihyan che tihca tumerune ye. A devano ye te cuahn che rihcho vo ama ndute ndata ne, riquendah yan, ne rihta, ate man ndute ndata ne, rechca. ³⁷Che rihcho vo trigo, o tama nan ndute ndata ne, cuahn che riquendah ne, ametah dama nduco ndute ndata che chihcho vo. ³⁸Redin Dendiohs che rihta tunoca ndata yahn nduhca che a ndihco cade ye. ³⁹Nducuahn che dendah Dendiohs ne, hua dama nduco vih. Vate ihyan man, vate ite che cun cah te man, vate yahda man, vate yahca man, ne queri ama ne, a vih vih chan. ⁴⁰Namin che chenani nan ro

nduco che va ndiyahn ne, hua dāma nduco vih. Ndahchan nduh che o nan, ate queri ama ne, a vih vih chan. ⁴¹Dave yahn yahn man, dave yahn iyo man, dave yahn iyon man ne, hua dāma. Nde iyon ne, hua dāma dave yahn nduco vih. ⁴²Atihnocā vederihquentiyon che ntuche tenahn, te cuahn che ntuche ye ne, a ntacorun ye, ametah dāma ye nduhchan ye cuahn che chahtenan ye ihyense. Che rehche ihyan ne, ndih ye, ate che ntuche ye ne, ametah ndaconan coh ye. ⁴³Che rehche ye ne, ndih ye, ate che ntuche ye ne, ama ndahchan ye. Che rehche ye ne, ndih ye, ate che ntuche ye ne, detino ye. ⁴⁴Che rehche ye ne, ihyan iyehense ye, ate che ntuche ye ne, ndacorun ye, co ye ihyan yahn vahchetero, cuahtenan cuma ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs. Vate ihyan iyehense; namin vate ihyan yahn vahchetero.

⁴⁵Tihcā, nduhcā che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Van ihyan iyehense ne, menan vihca dendah Dendiohs Adán.” Adiva yahn ihyan min ne, nda tama ihyan ndinan che a nahn dāma nduhcā ihyan min, chica ye vahchetero, chihco ye vederihquentiyon che va che ntuche ihyan yahn ye. ⁴⁶Man ro cuh ne, ihyan iyehense uvo, ate caviyan deman ne, ndaconda vo ihyan yahn vahchetero. ⁴⁷Adán me ne, ihyan iyehense ye, dendah Dendiohs ihyan nduco yuniyahn. Adiva yahn ihyan min ne, nda Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chica ye vahchetero. ⁴⁸⁻⁴⁹Nduhcā che dāma vo nduco ihyan che dendah Dendiohs nduco yuniyahn me ne, tihcā dāma co vo nduco ihyan che chica ye vahchetero me.

⁵⁰Dihnó, ráhn rí nchuhn te numanahn che metah ndacorun ihyan iyehense ne, hua co cuahtenan ye vahchetero nan che rihquentiyon Dendiohs. Hua co ye min nduhchan ye man ro cuh. Ihyan che va che coh ye ne, hua co cuahtenan ye min nan che ametah ndaconan coh ihyan. ⁵¹Namin nte cuandé nchuhn ama ndudo che cade te Dendiohs checadino vo. Hua nducoyaco vo va che coh vo, ate nducoyaco vo ne, va che ndacorun vo ⁵²venchahteno nduhcā che riya cuah. Tihcā va che co ro min cuahn che cuah corneta nan cuhnonan yahn. Ura che cuah corneta me ne, ntuche tenahn, metah ndaconan coh ye, ne ihyan che vate ca ye ro min ne, ndacorun ye. ⁵³Va che ndacorun ye, te ihyan ne, hua rengu ye, ne quenán cuma che ndaconda ye ihyan che ngu ye cuahn dāma. Namin ihyan

ne, rih ye, ne quenán cuma che ndacondá ye ihyan che metah ndaconan coh ye. ⁵⁴Cuahn che a ndo vo ihyan che rengu ye, che metah ndaconan coh ye ne, tuhme conahn nduhcá che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Vederih ne, cuihno. Ametah ndaconan coh ihyan.” ⁵⁵Vederihquentiyon min ne, cuihno. Ametah deh cuande che vah vo. Ametah dehva co yuhn vo. ⁵⁶Che numacuahn vedeyah rih ihyan ne, chihnde cava nunde yahn ye. A ley yahn Dendiohs che dito yahn vederihquentiyon min. ⁵⁷Nundihve cuahn Dendiohs che dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ndedevahn ye uvo tah vederih. ⁵⁸Dihno che yahnó nchuhn ne, nducote va che ntuche vo ne, chemin che cuiquendi ne numa ino ne codin ne ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. A devano ne te ntiyon che redin ne yahn ye ne, cochihve.

***Vedino che chi dama cava ihyan yahn
Dendiohs che vate ye yan Jerusalén***

16 ¹Me yahn vedino che co dama cava ihyan yahn Dendiohs ne, codin dama nchuhn anduhca che chihquentiyon nduh cuan yaco, yahn yahn Galacia. ²Ndate ndate domingo ne, cuihco vih queri ama nchuhn tume nduhva che tuno tah ne, cava che hua nde ro che nda, nedin dama ne vedino min. ³Cuahn che nda ne, ihyan che tendahnun nchuhn ne, dechuh ihyan yan Jerusalén. Dirun caca, quenda ye nduco vedino yahn ne, necah ye dihno vo che vate ye min. ⁴Ndete che va che cah man ne, cah nuhn dama nduco vih.

Nte cade Pablo ti nduh nan che va che cah ye

⁵Dinoca cah quendihcheró dihno vo che vate ye yahn yahn Macedonia, tuhme chí quendihcheró nchuhn. ⁶Ndete che co ne, conán nduco nchuhn ama o iyo, o ndete che co ne, conán numacuahn ro iche. Tuhme co conan nchuhn u adecotino che va che cah. ⁷Tihca, te hua nahn che atenan ama o ro no conán nduco nchuhn. Ndete che te yune Dendiohs ne, nahn che rahn conán nduco ne. ⁸Ate conan cá muhn yan Efeso nde nda vihco yahn Pentecostés, ⁹te ama va ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo che redin man, ama yahn ihyan che rahcotahn ye man.

¹⁰Cuahn che nda Timoteo ne, cuenevahnecon nchuhn sahn cava che conan se numacuahn vedeyeno, te sahn min ne,

redin se ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo nduhcá u. ¹¹Hua ducherino ne, ndihchero ne sahn. Tahque ndah ne, conan ne sahn cava che va man ino se ndaca che chuhnun se che conun yune se, te quenán rinó sahn nduco dihno vo chenhahn.

¹²Me dihno vo Apolos ne, ama chica favor sahn che chi se nduco dihno vo chenhahn, quendihchero se nchuhn, ate hua cahnecon se. Atenan cuahn che conun yahn se, chi se.

Renecah Pablo Dendiohs dihno vo che vate ye yan Corinto

¹³Cuiquendi nchuhn numa ino ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo man, cuahteyan ne man, cuan dito ne man.

¹⁴Nducuahn che din ne ne, codin ne numacuahn vedeyahino.

¹⁵Dihnó, a devano nchuhn te van ihyan che vate ye yahn yahn Acaya ne, Estéfanos nduco ihyan ndevaco ye menan ndita chitahno ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Namin a devano ne te redinah ihyan chahn vederihquentiyon che rinan ye ihyan yahn Dendiohs. ¹⁶Cuiquendi nchuhn yune yahn ihyan chahn, codinah ne nduhca che redinah nducoyaca ihyan che redin ye ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo man, rinan ye ihyan yahn ye man. ¹⁷Ama yenó che nda Estéfanos man, Fortunato man, Acaico man, te anduhneca ndete che nchuhn nda ne. ¹⁸Necah yan ye chedave yahn man, nchuhn man. Nahn che ntumanecun ne nducoyaca ihyan che nduhca ihyan chahn. ¹⁹Numacuahn vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo cuendeva nchuhn Dendiohs yahn nducoyaca dihno vo che vate ye yahn yahn Asia, Aquila man, Priscila man, nduco nducoyaca dihno vo che rendo dama ye vaco ye. ²⁰Cuendeva ne Dendiohs yahn nducoyaca dihno vo che vate ye muhn. Numacuahn vedino vedenecon cuenechah ne Dendiohs vih.

²¹U Pablo, dirun man ama o ndudo yahn ne, renté Dendiohs nchuhn.

²²Cochi Dihvo vo Jesucristo. Adecoduhno ihyan che hua din yahino ye ihyan min ne, conda ye, co ye castigo yahn Dendiohs.

²³Ihyan min ne, din yahino ye nchuhn. ²⁴Me u ne, ama yahinó nducoyaca nchuhn che ritahno ne ihyan. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO ADIVE, DECHUH YE YAHN IHYAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YA_N CORINTO

---

1 ¹U Pa_blo, che tendahnun Dendiohs u che ndi apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo ne, dirún caça cuh nduco dihno vo Timoteo, dechuh nuhn yahn nchuhn, ihyan yahn Dendiohs che vate ne ya_n Corinto ma_n, numachahte ya_n yahn Acaya ma_n. ²Chido vo Dendiohs ma_n, Dihvo vo Jesucristo ma_n, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

Nduhca che chuhrihn Pa_blo

³Ndeva vo yavena_n Dendiohs, Chida Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che yahino ye uvo ma_n, renecah ya_n ye chedave yuhn vo ma_n. ⁴Cuahn che yah rahno nuhn ne, a ihyan min che renecah ya_n ye chedave yahn nuhn. Tihca redin ye, ca_a che, nduhca che renecah ya_n ye chedave yahn nuhn ne, tihca co necah ya_n nuhn chedave yahn ihyan che yah rahno ye. ⁵Co necah ya_n nuhn chedave yahn ye, te nduhca che a_ma rechuhrihn ma_n nuhn na_hn cua_n, yahn che ritahno nuhn Dihvo vo Jesucristo ne, tihca rete ndahva ye vedechahtino yahn nuhn, retihyon yune ye nuhn che necah nuhn vedechahtino ihyan chena_hn. ⁶Na_n rechuhrihn nuhn ma_n, na_n renda_a nuhn vedechahtino ma_n, chemin ne, ca_a che

ndāca yune che necāh yān ne chedave yahn ne, ndevahn ne. Cuahn che chuhrihn ne nduhcā che rechuhrihn nuhn ne, co ndāca ne vedechahtino, cocha ne. ⁷Hua dehve rahco nuhn, te a devano nuhn te cuahn che rechuhrihn nchuhn nduhcā che rechuhrihn nuhn ne, namin rendāca ne vedechahtino nduhcā nuhn.

⁸Dihno nuhn, mān ne, nahn nuhn che cadino nchuhn nduhcā che āma chuhrihn nuhn min yāhn yahn Asia. Āma yah chahno nuhn nde a dihya nun ino nuhn chi. Co ametah ndevahn nuhn, che rahco nuhn. ⁹A chihco dāma ino nuhn nduhcā che rihco dāma ino ihyan che a devano ye che va che coh ye. Ate chichihve yahn nuhn cāva che ndotenan che cochahtino nuhn mān nuhn ne, cochahtino nuhn Dendiohs, ihyan min che rendedetuhche ye tenāhn. ¹⁰A ihyan min che ndedevahn ye nuhn ro min che a vate nuhn tāh vederih. Riquendi ye rendedevahn ye nuhn nde meniyan, ne chenan ino nuhn ihyan che ndedevahn ye nuhn caviyān deman. ¹¹Nahn che covāh nchuhn mān, covāh āma yāhn dihno vo mān, cāva che conan Dendiohs nuhn. Tuhme tumacadino āma yāhn ihyan che yahino Dendiohs nuhn, ne necāh ye nundihve cuahn ihyan.

Rahn Pablo deh cuande che hua ndā nun ye yān Corinto

¹²Yeno nuhn che hua o nān o chende nuhn mān, che runecāde chahtechica nuhn nān ihyan nunde mān, menān vihca nān nchuhn mān. Chi chahtechica nuhn tihcā, te chinan Dendiohs nuhn. Ndiyu nduco vededevano yahn mān nuhn che tihcā din nuhn, te a Dendiohs che chinan ye nuhn. ¹³⁻¹⁴Hua o nān o chende nuhn, te nducuahn che redirun nuhn yahn ne ne, numa cuāco, ne a mān ne conahn ne ura che ndihchenan ne. Nduhcā che a renahn ne tah ne, chenan ino nuhn che conan conahn ndah ne, cāva che cuahn che ndaconan chi tun Dihvo vo Jesucristo ne, co yeno nuhn cāva nchuhn, ne namin nchuhn ne, co yeno ne cāva nuhn.

¹⁵⁻¹⁶Nducote a devanó che renevahnecun nchuhn u ne, chihco cadé che cuahn che cāhn yāhn yahn Macedonia ne, dinoca nchuhn, chúh quendihcheró nchuhn, cāva che cuahn che ndaconán ne, co o yune quendihcheró nchuhn. Tuhme conan nchuhn u che cāhn yāhn yahn Judea. ¹⁷Andahre hua

chi nduhcá che chihco cādé, ate hua co cahma nchuhn che o ndudo dín, nde huane che ndi ninó costumbre min. ¹⁸A devano cuāco Dendiohs te nuhn ne, hua o ndudo redin nuhn nan nchuhn, ¹⁹te u man, Silas man, Timoteo man, cahndudo nuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Daya Dendiohs. Ihyan min ne, ama ndudo redin no ye, riquendāh cuāco nducuahn che rahñ ye. ²⁰Cuāco ndudo yahn ye, te redin ye che rinahn nducuahn ndudo che chihco cāde Dendiohs. Chemin che cuahn che rendeva vo yavenan Dendiohs che cuande yahn vederihquentiyon yahn ihyan min ne, rihco ro vo che yeno vo che ndahcā redinahn ye. ²¹A Dendiohs che tendāhnun ye uvo, ne redin ye che riquendi vo numa ino vo ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ²²Man ye chihco vih ye uvo, nedin yahn ye uvo. Namin dín ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo, chihco ro ye che ndeva ye uvo.

²³Yahn che renan vahinó nchuhn ne, chemin che quenan rino cá che metah chí yan vāco ne. Nde muhn nde nan Dendiohs ne, cuāco che rahñ. ²⁴Nuhn ne, ndiyu che nahn cahcantiyon nuhn nchuhn nan che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, te a ritahno ne ihyan numa ino ne. Che redin nuhn ne, che rinan nuhn nchuhn cava che tahque co yeno ne.

2 ¹Chihco dama inó che hua chi nún yan vāco nchuhn, te a devanó te ndete che chi nún ne, va che dín castigo nchuhn, co ran ne. ²Ndete che dín che co ran ne, nducote a nchuhn che va che dín ne che co yenó ne, hua codin ne, yahn che ran ne. ³Chemin che tahque ndah ne, dirun nó yahn nchuhn cava che, ndotenan che dín ne che co ran ne, dín ne che co yenó, te a devano cuāco te ndete che co yenó, namin nchuhn ne, co yeno ne. ⁴Hua náhn che co ran ne, ne chemin che cuahn che dirún yahn ne ne, ama chi ndaché che ndedecadinó cava ne, nde chacó, te náhn che tumacadino ne che ama yahinó nchuhn.

Nchahco Pablo yahn ama sahn che nto ino se nunde yahn se

⁵Me sahn che quendihco nunde me ne, dín se che chi ran vo. Ate che lado yáhn ne, anduhnecā ndete che nde hua chí ran. A nchuhn no che chi ran ne tah. Tihcā rahñ, te hua náhn che a ama yune decuihta nduh vo nunde yahn se. ⁶A ndo dama nducoyaca nchuhn, dín ne castigo sahn, ne nduco chemin ne,

a va. ⁷Man ne, tahque ndah che nchahco nchuhn yahn se, necah yan ne chedave yahn se, che co che cuacondah vedame ne sahn, cava che hua chuhnan cuahn co ndache se. ⁸Chemin che ricá favor nchuhn che ndaconan ne ndo yan ne nduco se, din yahino ne sahn. ⁹Dirún yahn nchuhn menan cava che techecade ne yahn sahn min, te nahn ndihchenán nchuhn ndete che renevahnecon ne che rihquentiyón. ¹⁰Adecoduhno ihyan che nchahco nchuhn yahn ye ne, namin u ne, nchahcó yahn ye. Me sahn min ne, ndiyu che ama quendihco se nunde nan, ate cava che ndah yahn nchuhn, numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, a nchahcó yahn se. ¹¹Tihca va che din vo, te a devano vo te ama mayon chundah, quechica se rihncheh se, ne hua ndahca che cah yune vo che din duche yahn se uvo.

Ama ndedecadino Pablo, nda ye yan Troas

¹²Cuahn che nda yan Troas cava che cuahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, andahre ama ndahca cava che din ntiyon yahn ye min, ¹³ate nducote hua ntaca dihno vo Tito ne, hua chihndeman inó. Chemin che chihcoman dihno vo che vate ye min, ne cuahn yan yahn Macedonia.

Dendiohs ne, renech yan ye chedave yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹⁴Ndeva vo yavenan Dendiohs, ihyan min che cuahn dama renech yan ye chedave yuhn vo yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ne retihyon yune ye uvo che racotuhn vo ndudo ndah yahn ye numachahte. ¹⁵Nuhn ne, rahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Ntiyon min ne, anduhneca yade yahn nanda che ama ndah ran. Ama quenan ino Dendiohs, ne retuhn van ihyan che ndevahn ye man, van ihyan che conda ye man. ¹⁶Ihyan che ritahno ye ndudo min ne, retumacadino ye che ndevahn ye, ne ihyan che hua ritahno ye ne, retumacadino ye che va che conda ye. ¿A devano nchuhn duh che quendah ndah nan ntiyon min ne? ¹⁷Quendah ndah nuhn, te hua retihdenan nuhn vededevano yahn man nuhn nan ndudo yahn Dendiohs, nduhca che redin ama yahn ihyan. A Dendiohs che tendahnun ye nuhn, ne rahndudo nuhn ndudo yahn ye numa cuaco, redinahn nuhn che rihquentiyon Dihvo vo Jesucristo.

***Ndudo ndah yahn Dendiohs che ndahco cade
ye, ndahco ye tah Dihvo vo Jesucristo***

3 ¹Che tihca dirun ne, co riquendi nchuhn rendedecadino ne che rendeva man yavenan nuhn, ate hua. Hua rendotenan nuhn che dechuh ihyan caca yahn nchuhn cava che conan ne nuhn, nde huane che dechuh man ne caca yahn ihyan cava che conan ye nuhn, andahre tihca va che din nah ihyan, ndotenan ye ama caca che cahma nan ihyan cava che ndaca ntiyon din ye. ²Nchuhn ne, anduhneca ama caca che chenan cuma nuhn cava che cahma nan nuhn. Che rendihchero ihyan nchuhn man, che recadino ye yahn ne man ne, retumacadino nducoyaca ye che a Dendiohs che te ye ntiyon che redin nuhn. ³A ndedevahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn, chitahno ne ndudo ndah yahn ye che cahndudo nuhn. Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye ndedevahn ye nchuhn, ne vederihquentiyon che ndevahn ne ne, tahque chahte che co vederihquentiyon yahn ley che ndirun nan tu rahno, che ndahco Dendiohs tah Moisés.

⁴Nduhca che chenan ino nuhn Dendiohs numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, a devano cuaco nuhn che conahn ntiyon che redin nuhn yahn ye. ⁵Ndiyu vededevano yahn man nuhn richahtino nuhn, cava che co din nuhn ntiyon yahn ye, te richahtino nuhn che a man ye rinan ye nuhn. ⁶Tihca, te a ihyan min che rete ye vededevano yahn ye nuhn, cava che co cuhnde tah nuhn vederihquentiyon ra yahn ye, cuahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Ndiyu ley che a ndirun che dito yahn vederihquentiyon min, te Vaco Ndah yahn Dendiohs che dito yahn. Ley che a ndirun ne, atenan che rihco ro che va che conda ihyan nunde, ate Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, redin che cuahtenan ihyan vahchetero numacuahn ro.

⁷Ley che ndirun nan tu rahno, che rihco ro che va che conda ihyan nunde ne, chihco cade Dendiohs che cuihno vederihquentiyon yahn, hua quendi cuahn dama. Andahre ama yudo vederihquentiyon yahn ley min, che nde nan Moisés ama diyahn ro, nde hua ri che ndihchero ihyan nacion yahn Israel, ⁸ate nde tahque yudo vederihquentiyon

yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs. ⁹Vederihquentiyon yahn ley min, che rihco ro che va che conda ihyan nunde ne, ama yudo, ate tahque yudo vederihquentiyon yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, che rendedevahn ihyan.

¹⁰Nducote tahque yudo vederihquentiyon yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, anduhneca ndete che a chihno vederihquentiyon yahn ley min. ¹¹Tihca, te ley min che va che cuihno vederihquentiyon yahn ne, andahre ama yudo, ate tahque yudo vederihquentiyon yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, che hua nda ro che cuihno.

¹²Nducote a devano nuhn che tahque yudo vederihquentiyon yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, chemin che rahndudo nuhn numa ino nuhn. ¹³Ametah nde ama nan che tihyon ndeh nuhn nduhca che din Moisés, che chendih ye ama tino nan ye, cava che hua ndihchero ihyan naciön yahn Israel nduhca che rino rino ravi che diyahn ro nan ye. ¹⁴Rahndudo nuhn ndudo yahn Dendiohs nduco cudado, cava che conahn ihyan. Ate ihyan naciön yahn Israel ne, nde meniyon hua renahn ye yahn vederihquentiyon ndico, anduhneca ndete che va che redin vahche yahn ye, te atenan che cotahno ye Dihvo vo Jesucristo, tuhme conahn ye. ¹⁵Namin nde meniyon cuahn che rahndudo ihyan ndudo che dirun Moisés ne, anduhneca ndete che va che redin vahche yahn ye, hua renahn ye. ¹⁶Ate cuahn che cotahno ihyan Dihvo vo Jesucristo ne, tuhme conahn ye, cuavi che redin vahche yahn ye. ¹⁷Dihvo vo Jesucristo ne, anduhneca Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, ne ihyan che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan ne, dihn va chedave yahn ye nan ley che dirun Moisés. ¹⁸Chemin che nducoyaco vo che ritahno vo ihyan min ne, nducote ametah deh che redin vahche yuhn vo ne, rihco ro vo che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. Ro ro ne, rendo vo nduhca man ye, redin Vaco Ndah yahn Dendiohs che tahque rahtenan cumo vo vederihquentiyon yahn ye.

4 ¹Nducote man Dendiohs yahino ye nuhn, ne chihco ye vederihquentiyon tah nuhn che cuahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, chemin che riquendi nuhn numa ino nuhn redinahn nuhn. ²Hua chihnga redin nuhn man, hua rihtera nuhn vedecuihno yahn nuhn man, hua rihncneh nuhn man, hua retihdenan nuhn vededevano yahn

mān nuhn nān Ndudo yahn Dendiohs mān. Tahque ndah ne, rahndudo nuhn demān ndudo cuaço, ne nduco tihçā rihco ro nuhn che runecađe nuhn nān Dendiohs. ³Ate ihyan che va che conda ye ne, a ihyan chahn che hua renahn ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che rahndudo nuhn. ⁴Hua ritahno ye, te a chihncheh chundah ihyan, din se che hua co conahn ye vederihquentiyon chahte yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndihchero ihyan iyehñse ihyan, tumacadino ye taça Dendiohs. ⁵Hua rahndudo nuhn çava che nevahnecun ihyan nuhn, te rahndudo nuhn çava che nevahnecun ye Dihvo vo Jesucristo. Redin nuhn cuande anduhneça ndete che mozo yahn nchuhn nuhn, yahn che yahino vo Dihvo vo nduco vih. ⁶Tihçā rahndudo nuhn, te Dendiohs, ihyan min che chihquentiyon ye che chiya dave ne, namin din ye che chenahn nuhn yahn vederihquentiyon yahn ye che ndihco ye taħ Dihvo vo Jesucristo.

Nduhçā che va che cuahtechica ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁷Vederihquentiyon chahte che va taħ nuhn, che rahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, chemin ne, nduhçā āma vedecuihca, ate mān nuhn ne, nde hua rignonun chihve nuhn. Tihçā, çava che co ro che vederihquentiyon min ne, yahn Dendiohs, ndiyu yahn nuhn. ⁸Rechuhrihn nuhn, ate hua ri doh ino nuhn. Āma rededecadino nuhn, ate hua retehche ino nuhn. ⁹Āma redin tañ ihyan nduco nuhn, ate hua rihcomān Dendiohs nuhn. Vate nuhn taħ vederih, ate rendedevahn ye nuhn. ¹⁰Nduh cuān nān che vatechica nuhn ne, āma rechuhrihn nuhn nduhçā che chuhrihn Dihvo vo Jesucristo, çava che co ro che quenduche ye, rinduco ye nuhn. ¹¹Numanahn che chenān nuhn iyehñse ne, āma çahnda yahn nuhn, che nahn çahno ihyan nuhn, yahn che ritahno nuhn Dihvo vo Jesucristo, ne nduco chemin ne, rihnde ro che va ye çava nuhn. ¹²Cuahn ðama vate nuhn taħ vederih, ate cochihve yahn nchuhn çava che ndevahn ne.

¹³Nān Ndudo yahn Dendiohs ne, ndirun nduhçā che raħn āma ihyan: “Chitahnó Dendiohs, ne chemin che cahndudó ndudo yahn ye.” Riquendi nuhn yune yahn ihyan min, ritahno nuhn Dendiohs. Namin rahndudo nuhn ndudo yahn Dendiohs, ¹⁴te a devano cuaço

nuhn che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo van tenahn, ne cava Dihvo vo quenan cuma che ndedetuhche ye uvo, nedin dama ye uvo nan ye. ¹⁵Nducuah che rahno ri nuhn ne, a cava che ndah yahn nchuhn, cava che cuhnde ro vedeyahino yahn Dendiohs nduco nuhn, ne ama yahn ihyan necah ye nundihve cuahn ihyan man, ndeva ye yavenan ye man.

¹⁶Chemin che hua ri doh ino nuhn. Andahre ama ri cuno nuhn nan ntiyon yahn Dendiohs, ate man ye renecah dito ye chedave yahn nuhn ro ro. ¹⁷Hua ri doh ino nuhn, te che rechuhrihn nuhn man ro cuh ne, hua ngu cuahn dama. Tah ra chemin, te tahque ndahca cuahno nuhn cuahn che cuahtenan nuhn vahchetero numacuahn ro. ¹⁸Nducote tihca ne, hua retumacah nuhn dehtenduh che va iyehense cuh, te hua rengu. Tahque ndah ne, retumacah nuhn vederihquentiyan yahn Dendiohs, te chemin ne, hua nda ro che cuihno.

5 ¹Hua recah cudado uvo che rechuh rihn vo man ro cuh, te a devano cuaco vo che cuahn che ndaco vo iyehense cuh ne, ndeva Dendiohs uvo vahchetero nan che cuahtenan vo cuahn dama. ²Chemin che, numanahn che vato vo iyehense ne, rahcoran vo che nahn cuahtenan vo vahchetero. ³Cuahn che ndaco vo iyehense cuh ne, a va yan nan che cuahtenan vo. ⁴Numanahn che chenah vo iyehense cuh ne, rahcoran vo, ndiyu che nahn vo che coh vo, ate che nahn vo che ndacorun vo, cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. ⁵Yahn che cuahtenan vo vahchetero ne, man Dendiohs tihyon yune ye uvo, din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo, rihco ro ye che ndeva ye uvo.

⁶Chemin che richahtino vo cuahn dama. A devano vo te, numanahn che chenah vo iyehense ne, hua rendihchero vo Dihvo vo Jesucristo. ⁷Ate ritahno vo ihyan, riquendi vo yune yahn ye, andahre hua rendihchero vo ihyan. ⁸Ndichahtino vo ihyan, nde tuno nahn ndaco vo iyehense cava che cuahtenan vo nan ye. ⁹Chemin che a cuahtenan ca vo iyehense, o hua, redin nun ino vo runecade vatechico vo cava che yeno ye nduco vo. ¹⁰Tihca, te va che ndo dama nducoyaco vo, techecade Dihvo vo Jesucristo yuhn vo. Ro min ndahco menun ye yahn queri amo vo, a ndah, o hua ndah, din vo, chahtenan vo iyehense.

Vederihquentiyan che ndevahn ihyan

¹¹Nducote renevahneacun nuhn Dihvo vo Jesucristo ne, chemin che redin nun ino nuhn riyahve nuhn ihyan nunde,

çava che cotahno ye ihyan. Dendiohs ne, a devano ndah ye che runecade vatechica nuhn, ne rahcó te namin nchuhn ne, a devano ne. ¹²Che dirún tihça ne, co riquendi nchuhn rendedecadino ne che rendeva mán yavenan nuhn nduhça che rahn ihyan yahn nuhn, ate hua. Che náhn ne, che co yeno nchuhn che runecade vatechica nuhn çava che hua co cuihnan ne, ndahconan ne yahn ihyan che ndere redin yade ye, redin ca ye che runecade ye. ¹³Nahn cuan ne, co rendedecadino ihyan che luco nuhn, ne nahn cuan ne, rendedecadino ye che runecade nuhn, ate hua dehve din yahn chemin, te redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs, çava che ndah yahn nchuhn. ¹⁴Tihça, te nducote yahino Dihvo vo Jesucristo nuhn ne, chemin che renevahnecun nuhn che rihquentiyon ye. A devano nuhn te, nducote chih ye çava nducoyaca ihyan ne, nducoyaco vo ne, anduhneca ndete che chih vo dama nduco ye. ¹⁵Tihça chih ye çava che, uvo che ndedevahn ye uvo ne, hua cuahtechico vo vedeyeno yahn man vo. A ihyan min che chih ye, ne ntuche ye çavo vo, ne redin yahn che dinahn vo yahn ye. ¹⁶Chemin che nuhn ne, hua rendahchenan nuhn nde ama ihyan, tachan ihyan ye. Andahre ro menan ndahchenan nuhn Dihvo vo Jesucristo, ate man ne, ametah tihça redin nuhn. ¹⁷Tihça, te nducoyaco vo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, a ndahcorun Dendiohs uvo, a ndo vo anduhneca ihyan ra. Nducuahñ vederendedecadino chihnga che chenancumo vo ro menan ne, a chihcoman vo. Man ne, a ndacorun vederendedecadino yuhn vo.

¹⁸A Dendiohs che din ye nducuahñ chemin, ndo yan ye nduco vo che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo. Avane ne, te ye ntiyon nuhn che cah nuhn, cadino ihyan che a ndo yan ye nduco ye. ¹⁹Dendiohs ne, dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ne che cuande yahn ihyan min ndedevahn ye ihyan iyehñse, nchahco ye nunde yahn ye. Ndaconan rahn che te ye ntiyon nuhn che cah nuhn, cadino ihyan che ndo yan ye, nchahco ye nunde yahn ye.

²⁰Dechuh Dihvo vo Jesucristo nuhn, cahndudo nuhn van nchuhn menun Dendiohs, anduhneca ndete che a man ye riyahve ye nchuhn. Chemin che riyahve nuhn nchuhn che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo, che ndaca ne che nchahco nunde Dendiohs, ndo yan ye nduco ne. ²¹Dihvo vo Jesucristo

ne, hua quendihco ye nde ama nunde, ate din Dendiohs che nedihve ye nunde yuhn vo, anduhneca ndete che man ye quendihco ye nunde. Tihca din ye cava che, nduco che cotahno vo Dihvo vo ne, ndaco vo vederenchahco, ne runecade cuahtenan vo nduhca che nahn ye.

6 ¹Nducote redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs ne, riyahve nuhn nchuhn che hua duche rino ne vedeyahino yahn ye cava ne, ²te nan Ndudo yahn ye ne, rahn ye ri ye ihyan ndico yuhn vo tuhca:

Cuahn che nda ro ndah yahn nchuhn ne, chinan nchuhn, ndedevahn nchuhn.

Namin nchuhn ne, a ro cuh che ro ndah yahn ne, a ro cuh che ndevahn ne.

³Nuhn ne, runecade vatechica nuhn, cava che hua ndaca yune che ndahchenan ihyan ntiyon che redin nuhn. ⁴Nan nducuahn che redin nuhn ne, rihco ro nuhn che numa cuaco redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs. Ama redin chahtino nuhn yahn nducuahn che rechuhrihn nuhn man, ⁵rahn ihyan nuhn man, rih ye nuhn vacoyahn man, rendo dama ye, redin canda ye nduco nuhn man, ama rechuhrihn nuhn che redin nuhn ntiyon man, hua ri che cuahteyado nuhn man, rih cuico nuhn man. Ate van nducuahn dehtenduh chemin chan ne, rihco ro nuhn che redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs.

⁶Namin rihco ro nuhn che redin nuhn ntiyon yahn ye, yahn che runecade vatechica nuhn man, renahn nuhn ndudo yahn ye man, ama redin chahtino nuhn man, chenan cuma nuhn vedevahino man, quenun Vaco Ndah yahn ye nuhn man, numa cuaco redin yahino nuhn ihyan man, ⁷chenan cuma nuhn vederihquentiyon yahn ye man, rahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo man. Nduhca sandado che va che ruhn nduco se man, va che rendedevahn nduco se sahn man ne, tihca nuhn, te a ndo yan Dendiohs nduco nuhn, nedin yahn ye nuhn, ne hua dehva rinda yahn nuhn. ⁸Nahn ihyan ne, rendeva ye yavenan nuhn, ne nahn ye ne, rendahchenan ye nuhn. Nahn ihyan ne, ndah rahn ye yahn nuhn, ne nahn ye ne, chihnga rahn ye yahn nuhn. Nahn ihyan ne, rahn ye che rente nuhn ndudo cuaco, ne nahn ye ne, rahn ye che rihncheh nuhn. ⁹Nahn ihyan ne, yahino ye nuhn, ne nahn ye ne, nde hua retumacah ye nuhn. Nahn cuan ne, vate nuhn tah vederih

man, redin tan ihyan nduco nuhn man, ate rendedevahn Dendiohs nuhn. ¹⁰Andahre ran nuhn nahñ cuan, ate hua dehve rahco nuhn. Andahre chevah nuhn, ate anduhneca ndete che redin cuihca nuhn ihyan, ricuahn nuhn Ndudo yahn Dendiohs ihyan. Andahre metah dehva yahn nuhn muhn iyehñse cuh, ate rinan Dendiohs nuhn, ne hua dehva rinda yahn nuhn.

¹¹Nchuhn dihno nuhn che vate ne yan Corinto, numacuahn chedave yahn nuhn yahve nuhn nchuhn, hua chihco ndeh nuhn nde ama ndudo. ¹²Nuhn ne, yahino nuhn nchuhn, ate man nchuhn ne, ti nan ti ino ne rendihche ne nuhn. ¹³Nduhca che riyahve ihyan daya ye ne, tihca riyahve nchuhn, cava che din yahino ne nuhn nduhca che yahino man nuhn nchuhn.

***Uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo
ne, ihyan yahn Dendiohs uvo***

¹⁴Hua dama co nchuhn nduco ihyan che hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, te hua redin yahn che ihyan che ndah ihyan ye ne, dama co ye nduco ihyan che duhtuno ihyan ye. Namin hua redin yahn che ihyan che a ntah ndutinan ye, renevahnecun ye Ndudo yahn Dendiohs ne, dama co ye nduco ihyan che hua renevahnecun ye. ¹⁵Dihvo vo Jesucristo ne, hua ri dama ndudo yahn ye nduco chundah. Namin ihyan che ritahno ye ihyan ne, hua ri dama ndudo yahn ye nduco ihyan che hua ritahno ye. ¹⁶Ihyan che rendeva ye yavenan Dendiohs ne, nde hua redin yahn che dama co ye nduco ihyan che rendeva ye yavenan dehtenduh che ndiyu Dendiohs. Dendiohs ne, quenduche ye, ne uvo ihyan yahn ye ne, anduhneca ndete che yaco yahn ye, nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

Conun van ihyan yahn.

U che Dendiohs yahn ye.

¹⁷⁻¹⁸Namin ndirun:

Dihvo vo Dendiohs, ihyan min che quenán cuma ye nducuahn vederihquentiyon ne, rahn ye:

“Co din vi nchuhn yahn ihyan nunde, cuihcoman ne ihyan. Hua din ne dehtenduh che chihnga, cuahtendihco ne nunde.

Tuhme ndevá nchuhn, din yahn nchuhn, ndo ne dayá.”

7 ¹Dihnó che yahinó nchuhn, nducote tihcá nte Dendiohs ndudo yahn ye ne, nahn che cahcoman vo nunde yuhn vo, ne runecade cuahtechico vo, nevah necun vo ihyan.

Nto ino ihyan ndiyaco nunde yahn ye

²Cuenevah necun nchuhn nuhn. Hua nedin tan nuhn nduco nde ama ne. Hua nihnceh nuhn nchuhn. Nde ama nchuhn, hua ndinda ne cava nuhn. ³Che dirun tihca ne, ndiyu che rahn nundé yahn nchuhn, te yahino nuhn nchuhn nduhca che a rahn ri nchuhn menan, andahre va che coh nuhn cava ne. ⁴Ama rendaca vedechahtino man, ama yenó man, ama renecah yan chedave yahn man, cava ne. Andahre rechuhrih nuhn, ate ama yenó.

⁵Numacuahn ro che chahtechica nuhn yahn yahn Macedonia ne, nde tah hua chahtetuhno nuhn, te din tan ihyan nduco nuhn. Chuhrih nuhn, ne ama ndedecadino nuhn nan ntiyon che redin nuhn. ⁶Ate Dendiohs, ihyan min che renecah yan ye chedave yahn ihyan che ran ye ne, necah yan ye chedave yahn nuhn, yahn che nta Tito. ⁷Avane ne, nte cuande se nuhn nduhca che nevah necun nchuhn sahn man, necah yan ne chedave yahn se man, ama chi ran ne cava nunde yahn ne man, ama rendedecadino ne cava man, ne cava nducuahn chemin ne, nde tahque chi yenó.

⁸Cuahn che dirun yahn ne menan, din che chi ran ne ne, nde man nto ino che tihca din, ate man ne, yenó, te checadino che chichihve yahn ne, nto ino ne nunde yahn ne. ⁹Man ne, yenó, ndiyu yahn che din che chi ran ne, ate yahn che chichihve vederan yahn ne, din che nto ino ne nunde yahn ne. Hua ndere cah rihn nchuhn nduco che tihca dirun, te nto ino ne nunde yahn ne numacuahn vederan, nduhca che nahn Dendiohs. ¹⁰Chichihve yahn ne, te cuahn che numacuahn vederan rento ino vo nunde yuhn vo ne, rendedevahn Dendiohs uvo. Ate vederan che ametah co quendi vo vedeyeno yahn man vo, cuahtendihco vo nunde ne, nde hua cochihve. ¹¹Condihe nchuhn nduhca che chichihve che nto ino ne nunde yahn ne nduhca che nahn Dendiohs. Chi yudo yahn ne yahn nunde yahn sahn min, nde dihya ne chi. Runecade tumacah ne yahn, ne ndaca ne che nchahco nunde che hua tumacah ne yahn menan. Namin necahco ne u cava

che conán nchuhn. Din ne castigo sahn, ne nan nducuahñ chemin ne, chihnde ro yahn ne che dave yavenan ne yahn nunde min. ¹²Che dirún yahn nchuhn menan ne, che nahn che tumacadino ne nan Dendiohs nduhca che nevahñecun ne nuhn. Che dirún yahn ne ne, menan vihca a cava nchuhn che ndedecadinó, ndiyu deman yahn sahn min che quendihco se nunde, nde huane yahn ihyan che din duche yahn se ihyan. ¹³Nducote nto ino nchuhn nunde yahn ne ne, chemin che chi yeno nuhn.

Avane ne, nducote ndihchero nuhn che ama yeno Tito yahn che necah yan nducoyaca nchuhn chedave yahn se ne, chemin che nde tahque chi yeno nuhn. ¹⁴Hua quendah cuihno u che rahn ri sahn che ndah ihyan nchuhn. Nduhca che riquendah cuaco nducuahñ che renté nduco ne ne, tihca quendah cuaco nducuahñ che rahn ri sahn yahn ne. ¹⁵Me Tito ne, nde tahque yahino se nchuhn man ro cuh, che co ro che quenán se yan vaco ne, te reñechco se nduhca che nevahñecun ne sahn nduco vedino vedeneñcun, dinahn ne che chihquentiyon se. ¹⁶Me u ne, ama yenó, te a devaná che reñevahñecun nchuhn nducuahñ che rihquentiyón.

Nduhca che nahn che cah vo vedino

8 ¹Dihno nuhn, man ne, nte cuande nuhn nchuhn nduhca che din yahino Dendiohs ihyan yahn ye che vate ye yahn yahn Macedonia, chinan ye ihyan cava che tuno tah ye che cah ye vedino. ²Ihyan chahn ne, andahre ama rechuhrihn ye che redin tan ihyan nduco ye man, ama chevah ye man, ate ama yeno ye, ne numacuahn chedave yahn ye cah ndahva ye vedino. ³Man ndihcheró che numacuahn vedeyeno cah ye nde tahque ndahva ca che co che retumacadino vo che co cah ye. ⁴Ama chica ye favor nuhn, che cah yune nuhn che conda van nduco ye, conan ye dihno vo. ⁵Nde hua ndedecadino nuhn che tihca din ye, ate nde tahque quendahnñan ye, te che tahque ndah ne, chihco ye chedave yahn ye nduhca che nahn Dendiohs, cava che dinahn ye nducuahñ che rihquentiyon Dihvo vo Jesucristo man, cava che nevahñecun ye nuhn man. ⁶Nducote tihca din ihyan chahn ne, chemin che cah cuande nuhn Tito che ndaconan se yan vaco nchuhn, quendi se din dama se vedino min. ⁷Nducote ama chenán cuma ne vederihquentiyon che

cotahno ne mān, che cuahndudo ne mān, che devano ne mān, checo checunde chenān ne nān ntiyon yahn Dendiohs mān, yahino ne nuhn mān ne, chemin che ndāhca che din nun ino ne, cuahtenan cuma ne vedevahino.

⁸Ndiyu che rihquentiyón nchuhn, ate ráhn nduco ne cava che cadino ne nduhca che chenān cuma dihno vo chenahn vedevahino mān, cava che cuhnde ro ndete che numa cuāco chenān cuma ne vedeyahino mān. ⁹A devano nchuhn nduhca che ama yahino Dihvo vo Jesucristo uvo, ne nahn che quendi ne yune yahn ye. Nduhca ama ihyan cuihca che ndo chevah ye, yahn che din ye vedevahino ne, tihca ihyan min, te andahre ama yudo vederihquentiyon yahn ye, ate nducote yahino ye uvo ne, chihcomān ye nducuahn, nda ye muhn iyehse cuh cava che ndedevahn ye uvo.

¹⁰Tihca riyahvé nchuhn cava che ndah yahn ne, te a mān nchuhn chihndeyān chedave yahn ne nde nduyo chuh me, canān recah ne vedino min. ¹¹Mān ne, nduhca che nduco vedeyeno canān cah ne, tihca nahn che quendi ne dinahn ne tunoca che tuno tah ne, nde conan cah ne. ¹²Tihca, te vedino che recah vo ne, a devano Dendiohs nduhva che co cah vo. Cuahn che recah vo numacuahn chedave yuhn vo ne, renevahnecun ye.

¹³Che cah nchuhn vedino min dihno vo ne, ndiyu che cah ne nde ndo chevah mān ne. ¹⁴Che nahn ne, che conan ne ihyan cava che ndaca che chuhnun ye mān ro cuh. Nda ro che va vederetahn yahn mān ne ne, tihca conan ihyan chahn nchuhn. Nduco tihca ne, ndaca che chuhnun ama tama ne cuahn dama. ¹⁵Va ama ejemplo yahn chemin che ndirun nān Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Ihyan che ndeh din dama ye ne, hua ngava yahn ye, ne ihyan che doh din dama ye ne, hua chicuah nan yahn ye.”

Tito nduco combiero yahn se ne, ndaconan se yan Corinto

¹⁶Nundihve cuahn Dendiohs che cahñ nun ye chete chedave yahn Tito, che namin rendedecadino se cava che ndah yahn nchuhn nduhca che rendedecadinó. ¹⁷Ndetahno nevahncun se che yahvé sahn che chi se. Avane ne, nducote a mān se ndihco se che chi se ne, cochi se quendihchero se nchuhn numacuahn vedeyeno.

¹⁸Dechuh nuhn dama nduco se ama dihno vo che ama ndah rahn ihyan yahn ye nduh cuan yaco, yahn che ama quendah ndah ye che rahndudo ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹⁹Avane ne, a tendahnun ihyan ndiyaco dihno vo min, che conduco ye nuhn nan che vatechica nuhn. Quenan conan ye nuhn, din dama nuhn vedino che a ndanan redin dama nuhn, cava che ndeva ihyan yavenan Dihvo vo man, cava che cahco ro nuhn vedeyahino yahn nchuhn man.

²⁰Nducote hua nahn nuhn che ndere cahma nde ama ihyan che toh man nuhn vedino min ne, chemin che yahve nuhn ihyan ndiyaco che tendahnun ye ama cha dihno vo, cava che conduco ye nuhn. ²¹Tihca, te nahn nuhn che dave yavenan nuhn nan Dendiohs man, nan nducoyaca ihyan man.

²²Avane ne, dechuh nuhn tama dihno vo nduco Tito. Dihno vo min ne, a rendihche nuhn ihyan che runecade ye cuahn dama nan nducuahn ntiyon yahn Dendiohs. Ihyan min ne, quenan ino ye che conahn ntiyon che chi ye, te a rendihche ndah ye nchuhn. ²³Te cuande nchuhn te Tito ne, rinduco se u nan ntiyon che quenan, cochi se, conan se nchuhn menun. Me dihno vo chenahn ne, ihyan ndiyaco dechuh ye ihyan. Ihyan chahn ne, nducote runecade ye ne, cuhnde ro che ama yudo vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁴Man ne, cuinan nchuhn ihyan chahn, cava che cadino ihyan ndiyaco chenahn nduhca che chenan cuma ne vedeyahino man, cava che hua co cuihnan nuhn che rendeva nuhn yavenan ne man.

Vedino cava dihno vo

9 ¹Yahn vedino che redin dama nuhn cava dihno vo ne, rahco che nde hua rendotenan che dirun yahn ne, ²te a rendihche nchuhn che ama cuno ino ne. Chemin che hua cuihnan rente nduco dihno vo che vate ye yahn yahn Macedonia, yahn nchuhn che vate ne yahn yahn Acaya, che a vateyan ne nde nduyo chuh cava che conan ne. Nducote checadino ye che redin nun ino ne recah ne vedino min ne, a nahn nducoyaca ye ama cah yeno ino ye, canan recah ye. ³Andahre tihca ne, dechuh dihno vo chahn tan, cava che cuahteyan niyon nchuhn nduhca che a rente yahn ne, ne hua quendah cuihno che rendonan nchuhn. ⁴Tihca din, te cuahn che chi ne, denan conduco ama o dihno vo che vate ye yahn

yahn Macedonia u, ne nahn che a vateyañ nchuhn. Ndete che hua ne, quendañ cuihno nchuhn. Namin quendañ cuihno nuhn che ama rendonan nuhn nchuhn. ⁵Nducote hua náhn che quendañ cuihno uvo ne, yahvé dihno vo chahn che chi ye, conan ye nchuhn, din dāma nduh ne vedino min che a ndihco ne chedave yahn ne che cāh ne. Nduco tihcā ne, cuahn che ndā nuhn ne, hua quenana cuma nuhn che comān cāca nuhn nchuhn.

⁶A devano nchuhn te cuahn che ndahva ndute ndāta rihno vo ne, ndahva renevāñ vo, ne cuahn che doh rihno vo ne, doh renevāñ vo. ⁷Atihnocāno che recāh vo vedino. Nahn che cāh vo nduhva che ndihco vo che cāh vo. Nahn che cāh vo numacuahn chedave yuhn vo, hua nduco fuerza, te Dendiohs ne, yahino ye ihyān che nduco vedeyeno recāh ye. ⁸Dendiohs ne, va vederihquentiyon yahn ye che conan ye nchuhn nān nducuahn, cāva che hua dehva conda yahn mān ne mān, cāva che va ndahva yahn ne che conan ne ihyān chenāñ mān. ⁹Tihcā, te nān Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun tuhcā:

Ihyān che redin ye vedevāhino nduco ihyān chevāh ne, rinan Dendiohs ihyān cuahn dāma, ne hua ri doh dehtenduh yahn ye.

¹⁰A Dendiohs che recāh ye ndute ndāta che rihno ihyān mān, rihquechē ye ihyān mān. A ihyān min che din ye che co ndeh ndute ndāta yahn nchuhn mān, tihdenān ye vedevāhino yahn ne mān, ¹¹cāva che co chahte nducuahn ntiyon yahn ne, conan ne ihyān chevāh numacuahn chedave yahn ne. Nduco tihcā ne, ndeva ihyān yavenān Dendiohs yahn ntiyon che redin nuhn vān nchuhn. ¹²Tihcā, te vedino che vatechica nuhn redin dāma nuhn ne, din che ndāca che chuñun dihno vo mān, nde din che ndeva ihyān yavenān Dendiohs mān. ¹³Ihyān che ndondā tāh ye vedino min ne, ndeva ye yavenān Dendiohs, ndiyu demān yahn che ama rinan nchuhn ihyān mān, ihyān chenāñ mān, ate yahn che renevāñecun ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹⁴Namin covāh ye cāva nchuhn numacuahn chedave yahn ye yahn che tihyon yune Dendiohs nchuhn che din ne vedevāhino nduco ye. ¹⁵Nundihve cuahn Dendiohs che ama chahte vedevāhino yahn ye cāvo vo, che nde hua retumacadino mān vo, dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ndedevāñ ye uvo.

Vederihquentiyon che quenán cuma Pablo

10 ¹U Pablo, riyahvé nchuhn numacuahn vedino vedenehun nduhcá che nahn Dihvo vo Jesucristo. Nahn nchuhn ne, rahn ne yáhn che ama tán cuahn che yahn quenán, ne cuahn che quenún van nchuhn ne, ama necún. ²Ate riyahvé nchuhn che hua dín ne che ndaca yune che dín castigo nchuhn cuahn che ndá, te va inó che dín castigo ihyan che rahn ye che vatechica nuhn vedeyeno yahn man nuhn. ³Cuaco te ihyan iyehñse nuhn, ate redin nuhn ntiyon yahn Dendiohs nduhcá che nahn ye, ndiyu nduhcá che nahn man nuhn. ⁴Nduhcá sandado che chenán cuma se dehtenduh che richihve yahn se nan che ruhn se ne, tihcá chenán cuma nuhn vederihquentiyon chahte. Vederihquentiyon min ne, ndiyu yahn ihyan iyehñse, te yahn Dendiohs, ne co ndahco ndiya ihyan che duhtuno ihyan ye. ⁵Namin ndahco ndiya nuhn ihyan, che numacuahn vedeyade man, vededevano yahn man ye man, rahcotahn ye yahn Dendiohs, ne ndahco nuhn ihyan tah Dihvo vo Jesucristo, cava che dinahn ye yahn ye. ⁶Cuahn che a ndahcá redinahn nchuhn ne, nuhn ne, vate nuhn cava che din nuhn castigo ihyan che rahcotahn ye.

⁷Nchuhn ne, rihco ne cudado nde nan ran nde nan rica nuhn, ate hua rendihche ne tacá chedave yahn nuhn. Ndete che devano cuaco ne che a yahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn ne, cuedevano ne te namin nuhn ne, a yahn ye nuhn. ⁸Te Dihvo vo Jesucristo vederihquentiyon nuhn, ndiyu cava che din nuhn che conda nchuhn, ate cava che conan nuhn nchuhn che cotahno ne ihyan numa ino ne. Chemin che, andahre ama rendonán vederihquentiyon min ne, hua ri cuihnán. ⁹Tihcá rahn rí nchuhn cava che hua ndedecadino ne che ndere renahn dihyá nchuhn nduco caca che redechúh yahn ne. ¹⁰Hua náhn che namin nchuhn tihcá ndedecadino ne, te nahn ihyan ne, rahn ye te ama renan inó che cayá ihyan nan caca che redechúh yahn ye, ate cuahn che quenún van ye ne, hua dito nan nde hua ndahchan ndudo yáhn. ¹¹Ihyan che tihcá rahn ye ne, codevano ye te nduhcá che yudo rihquentiyon nuhn cuahn che yahn chenán nuhn, redirun nuhn yahn ne ne, atihnocá yudo cahcantiyon nuhn cuahn che ndá nuhn van ne.

¹²Hua rendeva man nuhn yavenan nuhn nduhcá che redin nahn ihyan che rendonan man ye ihyan, te ama vedetundo

che redin ye, rendeva man ye yavenan ye, rahco ye che tahque rignonun chihve ye che co ihyan chenahn. ¹³Nuhn ne, hua redin yade nuhn, rechuhnan nuhn vederihquentiyon che te Dendiohs nuhn, che din nuhn ntiyon yahn ye van nchuhn. ¹⁴Nuhn che nda nuhn menan ndita, cahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chihnevan nchuhn, ne chemin che redin yahn che quendi nuhn cahcantiyon nuhn nchuhn. Che tihca redin nuhn ne, hua rechuhnan nuhn vederihquentiyon che chenana cuma nuhn. ¹⁵Hua redin yade nuhn, rihquentiyon nuhn nan che nedin tama ca ihyan ntiyon. Che cuaco ne, chenana ino nuhn che cotahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo numa ino ne, cava che co chahte ntiyon che redin nuhn van nchuhn, ne quendi nuhn nduhca che a cochi nuhn rihquentiyon nuhn. ¹⁶Tuhme quendi nuhn cuacotuhn nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo yan chenana, ate hua cahnevi nuhn ntiyon che nedin tama ca ihyan.

¹⁷Duh nchuhn che nahn ndonan man ne nchuhn ne, tahque ndah che ndonan ne Dihvo vo Jesucristo, ¹⁸te ihyan che rendonan man ye ihyan ne, hua cochihve yahn ye che tihca redin ye. Me ihyan che rendonan Dihvo vo Jesucristo ihyan ne, atenan ihyan chahn che rendeva Dendiohs ihyan.

Sahn che redin ca se che apóstol se

11 ¹Ama ndahca ndete che din chahtino nchuhn che ndonan vederihquentiyon che quenana cuma. Co rahco ne che ama vedetundo che tihca redin. ²Ate hua, te ama yahino nchuhn nduhca che nahn Dendiohs, cahndudo ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chitahno ne, ne nahn che dave chedave yahn ne, nda ne nan ye. ³Nducote chundah ne, ama mayon se ne, ndo se cu, chihncheh se Eva. Namin nchuhn ne, vahino cava ne, te denan hua numa ino ne ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, ne cah yune ne che cahnceh se nchuhn, cuacondah vedame ne ihyan. ⁴Vahino cava nchuhn, te denan nda sahn che cacuahn se tama ndudo menun ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man, cuahndudo se tama ndudo, redin vahn se che ndudo ndah yahn Dendiohs man, conun se nchuhn che nevahnecon ne tama vaco menun Vaco Ndah yahn Dendiohs man, ne a ndah no ino ne cotahno ne nducuahn. ⁵Rica nchuhn che din chahtino ne yahn, nan

sahn chahn che redin vahn ne apóstol ndah, te nde tah hua rinda nan yahn vederihquentiyon che quenán cumá nan vederihquentiyon yahn se. ⁶Andahre hua ndahchan ndudo yáhn nan che rahndudó, ate nan vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, a devanó ndendi ndendita nduhca che a rendihche man nchuhn.

⁷Hua dehve ama nunde che din man ntiyon, ndaca che chuhnún cuahn che cahndudó ndudo ndah yahn Dendiohs, chihnevan nchuhn. Tahque ndah ne, quendaḥ vedechahtinó chuhríhn cava che ndah yahn ne. ⁸Cuahn che quenán van nchuhn, dín ntiyon yahn Dendiohs cava che ndah yahn ne ne, dihno vo che vate ye tama yan chinan ye u cava che ndaca che chuhnún, ate anduhneca che ndere chehneví yahn ye, te ndiyu ihyan chahn va che conan ye u ro min. ⁹Cuahn che chicuah nan yáhn ne, nde ama nchuhn hua dendúh nchuhn. Tahque ndah ne, ama o dihno vo che chica ye yahn yahn Macedonia, chinan ye u. Nduco tihca ne, hua dendúh nchuhn ro min. Atihnocá hua dendúh nchuhn caviyan deman. ¹⁰Nde muhn nde nan Dihvo vo Jesucristo, cuaco ráhn rí nchuhn chemin. Numachahte yahn yahn Acaya, hua quendaḥ cuihnó nan nde ama ihyan, yahn che tihca ráhn. ¹¹Ndiyu che hua yahinó nchuhn che hua náhn che conan ne u. A man Dendiohs devano ye che ama yahinó nchuhn.

¹²Quendí dín tihca cava che co cuihnan sahn yade chahn che vatechica se redin ca se che apóstol se, redin ca se che redin se ntiyon nduhca che redin nuhn. ¹³Sahn chahn ne, ndere vatechica se, rihncheh se ihyan, redin ca se che apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo sahn. ¹⁴Hua cahn ino nchuhn che redin ca se che apóstol se, te a devano vo te namin chundah ne, rendedeche se sahn, co ndaconda se nde ama ángel diyahn ndete che nahn se. ¹⁵Chemin che nde hua cahn ino nchuhn, ndihchero ne sahn chahn che redin se ntiyon yahn se, redin ca se che ndudo ndah yahn Dendiohs che rahndudo se. Yahn nducuahn che redin se ne, va che din Dendiohs castigo sahn, nedihve se nunde yahn se.

Nduhca che rechuhrihn Pablo nan ntiyon yahn Dendiohs

¹⁶Ndaconan ráhn rí nchuhn che hua ndedecadino ne che ama vedetundo che náhn ndeva man yavenán. Ndete che

tihca ndedecadino ne ne, codin chahtino ne yahn. ¹⁷Che rahn ri nchuhn che nahn ndeva man yavenan ne, ndiyu Dihvo vo Jesucristo che tihca rihquentiyon ye, te chemin ne, vedetundo yahn man. ¹⁸Nducote ama yahn sahn che redin yade se che ama ndah ihyan se ne, namin u ne, ndeva man yavenan. ¹⁹Tihca din, te nchuhn ne, ama devano ne che rahco ne, nde hua ri cuihnan ne, a ndah no ino ne retuma ino ne sahn che rendeva man se yavenan se. ²⁰Andahre redin se decahya yahn se nchuhn man, rendinun rendinahno se nchuhn man, redin yahn se dehtenduh yahn ne man, rinan se yahn nchuhn man, rahn se vaconan ne man, ate a ndah no ino ne. ²¹Anduhneca ndete che ama vedecuihno chemin cavá, te nuhn ne, hua rihquino nuhn che ndere din nuhn nduco nchuhn.

Andahre ama vedetundo, ate namin u ne, co din yade nduhca che redin sahn chahn. ²²Ndete che redin yade se che sahn nación yahn Israel sahn ne, namin u ne, ihyan nación yahn Israel u. Ndete yahn che rente se devaco hebreo ne, namin u ne, rente devaco min. Ndete yahn che ndata yahn Abraham sahn ne, namin u ne, ndata yahn ye u. ²³Ndete nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo nahn din yade se ne, namin u co din ama vedetundo, ndo yade, te tahque ndichihve u nan ntiyon yahn ye man, tahque nedin ntiyon yahn ye man, tahque ndeh yune nenun vacoyahn man. Ama ndeh yune nahn ihyan u man, ama ndeh yune adeche cahno ihyan u man. ²⁴Sahn nación yahn Israel ne, uhn yune din se castigo u, chahn se ndico ntiyon cun cuarta u. ²⁵Ino yune chahn se yahn u. Ama yune ndo dama ihyan, cah ye tu u nde a chihno ye u, che rahco ye. Numacuahn ro che quechica nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ino yune cheche nun barco nan che quenun, ama ro ama yan quenun van nuniyahn. ²⁶Ama chuhrin nduh cuan nan che quechica yahn ntiyon che quenán. Ama ndeh yune adeche quenda ico u. Nduh cuan nan che quechica ne, ama cahnda, yahn che ama vate sahn duco. Ama ndeh yune cuahto din tan ihyan nación yahn man, ihyan nación chenahn man, nducó, adeche cahno ye u. Adecotino che quechica, viyan man, viyata man, nuniyahn man, ama chuhrin, adeche coh nah cuan. Me sahn che redin ca se che ritahno se Dihvo vo Jesucristo ne, cuahn dama chenun ino se vedetan, nahn cahno se u. ²⁷Ama chi cunó nan ntiyon man,

ama quenduché man, ama chih cuicó man, chih yacá man. Nahn cuan ne, adeche coh iché, quechicá van ngo, nde tino yáhn metah.

²⁸Avane yahn nducuahn chemin chan ne, ama rendedecadinó ro ro, cava nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, te u che redín cudado ihyan. ²⁹Nducoyaca dihno vo che hua ndah richahtino ye Dihvo vo ne, ama rendedecadinó cava ye. Namin nducoyaca dihno vo che redin ihyan che rahtendihco ye nunde ne, ama ri rán cava ye. ³⁰Ndete che nahn co yenó ne, tahque ndah che co yenó yahn dehtenduh che rihco ro che hua rignonun chihvé. ³¹Dendiohs, Chida Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che rendeva vo yavenan ye cuahn dama ne, devano ye te cuaco che ráhn. ³²Cuahn che quenán yan Damasco ne, gobernador che rinan se rey Aretas, va se yan min, ne chih se sandado yune che nahn din se preso u. ³³Ate ndedevah ihyan u chete ama cuahte cuahn vedame chete che ndacoriya chihto yan me, ne nduco tihca cáhn.

Ama vederihno che cah Dihvo vo Jesucristo, ndihchero Pablo

12 ¹Hua redin yahn che ndeva man yavenan, ate va che có nchuhn yahn ama vederihno che te Dihvo vo Jesucristo, ndihcheró. ²⁻³A ndeh nduyo che ritahnó Dihvo vo Jesucristo, ne man adive ne, a ri ndiche cun nduyo ne, quenda ye u vahchetero. Hua devanó, a man, o vacó, atenan Dendiohs devano ye. Ate tanoca nduh ne, quenda ye u vahchetero. ⁴Min chihneván ama ndeh ndudo che nde hua rentaquinó deh che cahmá yahn. Avane ne, cahnda va che cahmá. ⁵Vederihno min che cuaco, redin yahn che ndonán. Ate cava man ne, nde hua redin yahn che ndo yadé. Atenan yahn che nde hua rignonun chihvé, atenan yahn chemin che co co yenó. ⁶Ndete che nahn ndo yadé ne, dehve ndere ndo yadé, te ndudo cuaco che cahmá. Ate tahque ndah che nde hua cahmá yahn, cava che hua cava chemin nevahnecon ihyan u, te atenan che cahnevan ye che renté man, cahco ye cudado nduhca che quechicá man.

⁷Cava che hua ama din yadé che ndihcheró vederihno min ne, cah yune Dendiohs che dechuh chundah ama cah tan, chetah u, redin che rechuhrín cuahn dama. ⁸A ino yune ama chicá favor Dihvo vo Jesucristo che cahnevi ye cah min,

⁹ate rahn ye ri ye u te nduco che yahino ye u, a va, te tahque rihco ro ye vederihquentiyon yahn ye nduco ihyan che nde hua rignonun chihve ye. Chemin che ama yenó che rechuhríhn, redin cah, te nduco tihcá ne, tahque rihco ro Dihvo vo vederihquentiyon yahn ye nducó. ¹⁰Ri yenó yahn nducuahñ che rechuhríhn nan ntiyon yahn Dihvo vo, che ndere riya ihyan u man, che redin tan ye nducó man, che hua rendaça che rechuhnún man, che yah rahnó man, te cuahn che rendó nde ndiyahn ne, tahque rihco ro Dihvo vo vederihquentiyon yahn ye nducó.

***Pablo ne, ama rendedecadino ye cava ihyan
yahn Dendiohs che vate ye yan Corinto***

¹¹Ama vedetundo che rahn yadé nduco nchuhn, ate nducote retuma ino ne sahn che rihñcheh se nchuhn ne, quenán cuma che tihcá dín. Nchuhn che redin yahn che ndeva ne yavenán, ndiyu man, te andahre lado yáhn nde hua rignonun chihvé, ate hua dehva rinda nan yáhn nan sahn apóstol chemin chan, che rahco ne che ama ndah se. ¹²Cuahn che quenán van nchuhn ne, nduco rino nduco ndah dín vederihno, chihnde ro che apóstol numa cuaco u. ¹³Nchuhn ne, dama no din yahinó nchuhn nduco dihno vo che vate ye tama yan. Ate ndete che rahco ne che quendihcó nunde yahn che hua dendúh nchuhn che ndaça che chuhnún ne, codin chahtino ne yáhn.

¹⁴Ráhn rí nchuhn te a rihcoyan yáhn che ndaconan chí quendiheró nchuhn co ino yune. Nde hua dendúh nchuhn, te rechí cava che ndah yahn ne, ndiyu cava che nahn co yáhn dehtenduh che va yahn ne. Tihcá, te redín nduhcá che redin ihyan che rihcacheh ye daya ye. Ndiyu man ye chenán ino ye che cahcacheh daya ye ihyan. ¹⁵Andahre cuahn che tahque yahinó nchuhn, ra tin ne, ne ti nan ti ino ne rendihchero ne u, ate nde nduco nduh ne, vá vedeyeno che quendí conán nchuhn, nde vá vedeyeno che cahco mendáhn u cava che ndah yahn ne.

¹⁶Andahre devano cuaco nducoyaca nchuhn che hua dendúh nchuhn cava che ndaça che chuhnún, ate nde nduco nduh ama o ne ne, renuhn ino ne, rahn ne che nducote ama mayon u ne, chihñchéh nchuhn. ¹⁷Namin a devano nchuhn che ndiyu che chihñchéh nchuhn che dechúh ama o dihno vo,

chendihero ye nchuhn. ¹⁸A dechúh Tito nduco t̄ama dihno vo, chendihero se nchuhn, ne a devano ne te hua chihncheh se nchuhn. Namin a devano ne te nde ̄ama nuhn hua nihncheh nuhn nchuhn, te d̄ama vederendedecadino yahn nuhn m̄an, runec̄ade vatechica nuhn m̄an.

¹⁹Dihno che yahino nchuhn, che tihc̄a dirún yahn ne ne, co rahco ne che rahn nán m̄an nuhn. Ate hua, te nde muhn nde n̄an Dendiohs, nducuahh che redin nuhn ne, redin nuhn numacuahh vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, c̄ava che tahque numa ino ne cotahno ne ihyan. ²⁰Tihc̄a dín, te nahn che runec̄ade chenán nchuhn cuahn che nd̄a, c̄ava che co yenó c̄ava ne, ne hua nd̄aca yune che dín castigo nchuhn, co rán. V̄ahino c̄ava nchuhn, te den̄an cuahn che nd̄a, nt̄ac̄a nchuhn che vate c̄anda ne m̄an, redin ve ne yahn vih m̄an, t̄an ne nduco vih m̄an, redin ȳade ne m̄an, redin vi ne m̄an, retumac̄ah ne cuando nduco vih m̄an, rih nunde ̄ama t̄ama ne yahn vih m̄an, ndeh cuan ndi ne nduco vih m̄an. ²¹Namin v̄ahino, te den̄an cuahn che dechuh tun Dendiohs u van nchuhn ne, co cuihn̄an c̄ava ne. Co nde va che cuacó c̄ava ̄ama yahn nchuhn che metah nto ino ne nunde che chenán cuma ne nde ro men̄an, metah c̄ahcoman ne che chihnga redin ne m̄an, che ndere rahtenan ne nduco ihyan che hua nihnev̄aco ne nduco ye m̄an, che ̄ama idiha ne m̄an.

Rahn Pablo che cahn tun ye yan Corinto

13 ¹M̄an co ino yune che ndaconan chí quendiheró nchuhn. Nducoȳaca ne che va nunde yahn ne ne, dinoca nd̄ahco cūaco o ino ihyan, tuhme co ne castigo. ²Cuahn che nd̄a chí o yune ne, a rahn nduco nchuhn te cuahn che chí t̄ama yune ne, dín castigo nducoȳaca nchuhn che a chendihero ne nunde nde a rahn me, nde nducoȳaca nchuhn che cade rahtendihero ne nunde. M̄an ndaconan dirún yahn ne che a rahn c̄ava che hua con̄an ne. ³Nducote nahn nchuhn che c̄ahco ró che quenán n̄an ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, cuahn che nd̄a t̄an ne, tumacadino ne. Dihvo vo Jesucristo ne, hua dehve v̄ah ye nchuhn, te yudo vederihquentiyon yahn ye. ⁴Andahre quenán yah ye n̄an cruz, chih ye nduhc̄a ̄ama ihyan che nde hua rigonun chihve ye, ate ndedetuhche Dendiohs ihyan, nd̄ahco ye vederihquentiyon t̄ah ye. Atihno

nuhn, andahre r̄ahco ihyan che nde hua rignonun chihve nuhn, ate ritahno nuhn ihyan min, ne chemin che te Dendiohs vederihquentiyon, chenana cuma nuhn çava che ndah yahn ne.

⁵Cuendecadino nchuhn çava man ne, a ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, o hua. Ndete che numa cuaco ritahno ne ihyan ne, quenun Vaco Ndah yahn ye nchuhn, ne ndete che hua ne, hua. ⁶Quenan inó che codevano nchuhn te nuhn ne, ritahno nuhn ihyan min numa cuaco, quenun Vaco Ndah yahn ye nuhn. ⁷Rica nuhn Dendiohs çava nchuhn che hua cuahtendihco ne nunde, ne hua conan cuma che din nuhn castigo nchuhn, cuhnde ro che quenun Vaco Ndah yahn ye nuhn. Andahre ndahchenan ihyan nuhn, çahma ye che hua quenun Vaco Ndah yahn ye nuhn, ate tihçā redin nuhn, te tahque nahn nuhn che runecāde cuahtechica ne, che co che quendaḥ yavenan nuhn. ⁸Tihçā, te nuhn ne, ndotenan che çahca tan nuhn yahn ihyan che redinahn ye Ndudo yahn Dendiohs ne, va che ndeva nuhn yavenan ye. ⁹Vedeyeno yahn nuhn ne, che cotahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo numa ino ne. Dehve din yahn che ndahchenan ihyan nuhn. Namin revah nuhn çava ne, che nde tahque numa ino ne cotahno ne ihyan. ¹⁰Chemin che numanahn che ametah chí ne, dirún çaca cuh, dechúh yahn ne, çava che nto ino ne nunde yahn ne, ne hua conan cuma che dín castigo nchuhn cuahn che ndā tan. Tihçā, te hua náhn che vederihquentiyon che te Dihvo vo Jesucristo u, cochihve deman çava che dín castigo nchuhn. Tahque ndah ne, náhn che cochihve çava che quendi cotahno ne ihyan numa ino ne.

¹¹Dihnó, man ne, Dendiohs conduco ye nchuhn. Runecāde cuahtenan ne man, cuenecah yan ama tama ne chedave yahn vih man, ama no ndudo codin ne nduco vih man, ndahca cuahtenan ne nduco vih man, ne Dendiohs, ihyan min che yahino ye uvo man, redin ye che rahte dihn chedave yuhn vo man ne, conduco ye nchuhn. ¹²Cuenecah ama tama ne Dendiohs vih numacuahn vedino vedenecon. ¹³Cuendeva ne Dendiohs yahn nducoyaca dihno vo che vate ye muhn.

¹⁴Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye nchuhn. Conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn. Tihçā co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO, DECHUH YE YAHN IH_YAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YA_N GALACIA

---

1 ¹U Pa_blo ne, ndiyu ihyan iyehanse che chihco ye vederihquentiyon t_ah che co apóstol, te a Dihvo vo Jesucristo ma_n, Dendiohs Chida, ihyan min che ndedetuhche ye Dihvo vo va_n ten_ahn ma_n. ²Nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, che vate ne ya_hn yahn Galacia, u nduco nducoya_ça dihno vo che chenán ye muhn nducó, dirún nuhn ca_ça cuh, dechuh nuhn yahn ne.

³Dendiohs Chida ma_n, Dihvo vo Jesucristo ma_n, din yahino ye nchuhn, din ye che nda_hça cuahtenan ne. ⁴A Dihvo vo Jesucristo che chihco menda_hn ye ihyan chih ye ca_ça nunde yuhn vo, ndedevahn ye uvo va_n ihyan nunde nduh_ça che nahn Chido vo Dendiohs, ⁵ihyan min che va che ndeva nducoya_ça ihyan yavena_n ye numacuahn ro. Tih_ça co.

Va a_ma na_n no ndudo ca_ça che ndevahn ihyan

⁶A_ma rahn inó che nduco nun raconda_h ved_ame nchuhn Dendiohs, ihyan min che tenda_hnun ye uvo, dechuh ye Dihvo vo Jesucristo che yahino ye uvo. Ma_n ne, riquendi ne ta_ma na_n ndudo. ⁷Ndiyú che va ta_ma na_n ndudo ndah, ate che tahque ri ne, vate ihyan che redetohnan ye ino nchuhn, nahn ndacorun ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo.

⁸Adecoduhno ihyan che cuahndudo ye ta_ma na_n ndudo che ndiyu ndudo che rahndudo nuhn, rihnevan nchuhn ne, ihyan

min ne, va che conda ye, andahre u o ama ángel che caça ye vahchetero. ⁹Nduhca che chicuáhn nchuhn ro menan ne, man ne, ndaconan ntihyon yán tama yune. Adecoduhno ihyan che cuahndudo ye tama nan ndudo che ndiyu ndudo che a chitahno nchuhn ne, ihyan min ne, va che conda ye.

¹⁰U ne, hua rinúhn che co yeno ihyan iyehense nducó, te che rinúhn ne, che co yeno Dendiohs. Ndete che núhn che co yeno ihyan iyehense nducó ne, nde hua co conán nan ntihyon yahn Dihvo vo Jesucristo.

¹¹Dihno, nahn che codevano nchuhn te ndudo ndah che cahndudó, chihnevan ne ne, ndiyu vededevano yahn ihyan iyehense, ¹²te nde ama ihyan iyehense ne, hua chicuahn ye u. Che rahndudó ne, man Dihvo vo Jesucristo te ye, checadinó.

¹³A checadino nchuhn nduhca ihyan u ro menan cuahn che chitahnó dama nduco ihyan nación yahn Israel. Din tan nduco ihyan yahn Dendiohs, rihcó che decuihnó ihyan. ¹⁴Nduhca che ritahno ihyan nación yáhn Israel ne, u che tahque quendahnán che co nducoyaca combiero yáhn, te numa inó quendí costumbre yahn ihyan ndico yáhn. ¹⁵Ate Dendiohs ne, tendahnun ye u numacuahn vedeyahino yahn ye, ne chihco vih ye u nde ro che metah cuhndeyán. ¹⁶Nda ro che nahn ye ne, dechuh ye Daya ye nán, te cuande ye ndudo yahn ye u caça che cuahndudó van ihyan nación chenahn. Cuahn che tihca chi ne, hua cháhn chiqueruné nde ama ihyan, ¹⁷nde hua cháhn yan Jerusalén chendihcheró ihyan che tahque menan ndi ye apóstol che co u. Tahque ndah ne, cháhn yahn yahn Arabia. Chihno min ne, ndaconán yan Damasco.

¹⁸Nde chihno ino nduyo ne, tuhme cháhn yan Jerusalén che ndihcheró Pedro, ne quenán nduco ye ntihyon ro.

¹⁹Atenan ihyan min nduco Jacobo, dihno Dihvo vo Jesucristo, ndihcheró ihyan. Hua ndihcheró ihyan apóstol chenahn.

²⁰Nde nan Dendiohs ne, ndudo cuaco che dirún yahn nchuhn.

²¹Adiva ne, cháhn yahn yahn Siria man, yahn yahn Cilicia man. ²²Tahn min ne, dihno vo che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, che vate ye estado yahn Judea ne, hua rendihche ye u. ²³Che devano ye yáhn ne, atenan che rente ihyan che a u che din tan ro menan me nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo man, che rahndudó ndudo che rihcó che decuihnó ro menan me man, ²⁴ne rendeva ye yavenan Dendiohs caçá.

Pablo ne, nevahneacun ihyan apóstol chenahn ihyan

2 ¹Chihno ndichecun nduyo ne, chahn tama yune yan Jerusalén nduco Bernabé, ne quendá Tito. ²Chahn, te checadinó te tihca nahn Dendiohs. Min ndo dama deman ihyan che ndinan ye yahn yaco, ne necah cuandé ihyan yahn ndudo ndah che rahndudó van ihyan nación chenahn. Tihca dín, te nahn cadinó deh cahma ye yahn ntiyon yahn, a cochihve o hua. ³Nde Tito che nduco se u, andahre sahn tama nación se, ate hua din ye fuerza che conan seña sahn. ⁴Ama o sahn che redin ca se che ritahno se Dihvo vo Jesucristo ne, cuahn ndeh chenda se min, rano se nuhn, nahn cua cuande se nuhn dehco che vatemán ino nuhn, ritahno nuhn Dihvo vo Jesucristo, te nahn se che ndaconan quendi nuhn ley che dirun Moisés, din che denduh ino nuhn. ⁵Ate nde tah hua tumacah nuhn yahn sahn chahn, te rendedecadino nuhn cava nchuhn, ne hua cah yune nuhn che tihdenan se costumbre ndico nan ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo.

⁶Me ihyan ndinan chahn ne, a ndinan ye o hua, chemin ne, nde hua cuande yahn, te Dendiohs ne, dama no rendihche ye nducoyaca ihyan. Ihyan chahn ne, metah nde ama nan ndudo che quendudonan devano ye che va che cacuahn ye u. ⁷Tahque ndah ne, tumacadino ye che man Dendiohs nahn ye ntiyon u che cuahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo van ihyan nación chenahn nduhca che nahn ye Pedro che cuahndudo ye van ihyan nación yahn Israel. ⁸Nduhca che cah dito Dendiohs Pedro nan ntiyon van ihyan nación yahn Israel ne, tihca cah dito ye u nan ntiyon van ihyan nación chenahn. ⁹Jacobo man, Pedro man, Juan man, ihyan chahn che ndinan ye, nducote tumacadino ye te numacuahn vedeyahino nte Dendiohs vederihquentiyon u ne, nevahneacun ye nuhn, u nduco Bernabé, ne nte cade ye che quendi nuhn cuahndudo nuhn van ihyan nación chenahn, ne man ye ne, quendi ye cuahndudo ye van ihyan nación yahn Israel. ¹⁰Atenan che chica ye nuhn ne, che din nuhn cuande cava ihyan chevah che vate ye min. Chemin ne, numacuahn vedeyeno dinahn.

Pablo ne, yahve ye Pedro min yan Antioquía

¹¹Adiva cuahn che chahn Pedro yan Antioquía ne, tumacadinó che hua runecade ye, ne quenana cuma che

yahvé ihyan. ¹²A menan ne, reh ye dama nduco ihyan nación chenahn. Ate cuahn che nda ama o sahn che dechuh Jacobo ne, din vih ye, ametah cheh ye dama nduco ihyan chahn, te vah ye ihyan che riquendi ye redinahn ye ley che dirun Moisés. ¹³Nduco chemin ne, chihco ro ye che o nan o chende ye, ne nducoyaca ihyan nación yahn Israel che rendo dama ye min, nde Bernabé ne, dama chi ye nduco ye. ¹⁴Che tihca din ye ne, chihnde ro yahn ye che hua runecade riquendi ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Chemin che rahn ri Pedro nan nducoyaca ihyan ndiyaco: “Di, che sahn nación yahn Israel di, a metah ro che dama ri nduco dihno vo ihyan nación chenahn, chihcoman costumbre yahn ihyan nación yehn. Man ne, ztaca che nahn din fuerza dihno vo ihyan nación chenahn che dinahn ye costumbre yahn ihyan nación yehn?”

Ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man, che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ndevahn ye

¹⁵Nuhn ne, ihyan nación yahn Israel nuhn, ndiyu ihyan nunde nuhn nduhca ihyan nación chenahn. ¹⁶Ate devano nuhn che atenan che cotahno vo Dihvo vo Jesucristo che ndeva Dendiohs uvo, ndiyu che dinahn vo ley che dirun Moisés. Chemin che nahn nuhn ne, cava che ndeva Dendiohs nuhn ne, ndotenan che dinahn nuhn che rihquentiyon ley min ne, chitahno nuhn Dihvo vo Jesucristo. Tihca din nuhn, te andahre dinahn ihyan che rihquentiyon ley min, ate hua cava chemin ndeva Dendiohs ihyan.

¹⁷Man che a chitahno nuhn Dihvo vo Jesucristo, che nahn nuhn che ndeva Dendiohs nuhn ne, ndete che quendah ro yahn nuhn che ihyan nunde nuhn nduhca ihyan nación chenahn ne, za cahquino vo cahmo vo che Dihvo vo quendihco ye nunde ne? Hua. ¹⁸Ama te a chihcoman nuhn ley che dirun Moisés ne, ndete che ndaconan nuhn dinahn nuhn che rihquentiyon ne, nduco chemin cahco ro nuhn che ihyan nunde nuhn. ¹⁹Cuaco che tihca, te u ne, a nan ley min tumacadinó che hua ndaca vederenchahco che dinahn vederihquentiyon yahn man, che tahque ndah cochahtinó Dendiohs man. ²⁰Anduhneca ndete che quenan yah dama nduco Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Daya Dendiohs. A

ihyan min che rihquentiyon ye u, ndiyu mán. A yahino ye u, ne chihco mendahn ye ihyan chih ye cavá. Mán ne, nducuahñ che redín ne, a yahn che ritahnó ihyan. ²¹Ndiyu che duche rinó vedeyahino yahn Dendiohs, ate hua co ndeva ye ihyan cuande yahn che dinahn ye ley che dirun Moisés, ne chemin che quenan cuma che chih Dihvo vo Jesucristo.

Che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, hua redotenan vo ley che dirun Moisés

3 ¹Nchuhn dihnó che vate ne yan Galacia, a te cuande ndah nuhn nchuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che quenan yah ye. Ate mán ne, ama tundo ndacondá ne, chitahno ne yahn ihyan che chihncheh ye nchuhn, chihcomán ne che redinahn ne ndudo cuaco. ²Nahn che cuahte nchuhn ndedecadino ne. ¿A te Dendiohs Vaco Ndah yahn ye nchuhn yahn che dinahn ne ley che dirun Moisés, o te ye yahn che chitahno ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo? ³Hua co nchuhn chevah ca tundo. A quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn yahn che chitahno ne, ne hua ndahca che ndevanán ne richahtino ne ley min. ⁴Ndete che cahcomán nchuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, nde ama nan dehtenduh che a din Dendiohs nduco ne, hua cochihve yahn ne. Ate quenan inó che cochihve yahn nchuhn. ⁵Cuahñ che redin Dendiohs che renun Vaco Ndah yahn ye nchuhn, rinahn vederihno van ne ne, ndiyu cava che redinahn ne ley che dirun Moisés, te cava che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo.

⁶Cua cuande ne nduhca che chinahn nduco Abraham. Ihyan min ne, chitahno ye Dendiohs, ne cava chemin no che nedin yahn Dendiohs ihyan. ⁷Cuedevano nchuhn te nducoyaca ihyan che ritahno ye Dendiohs ne, riquendi ye yune yahn Abraham. ⁸Nde a rahn me ne, a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs te ihyan nación chenahn che cotahno ye ne, nedin yahn Dendiohs ihyan. Ndudo ndah min ne, a ndudo che cah Dendiohs Abraham, rahn ye tuhca: “Vedeyahino che quenan cumá ndoque ne, a namin che ndah yahn ihyan nducuahñ nación.” ⁹Nducote tihca ne, nducoyaca ihyan che ritahno ye ne, nedin yahn Dendiohs ihyan nduhca che nedin yahn ye Abraham yahn che chitahno ye.

¹⁰Me nducoyaca ihyan che richahtino ye che ndevahn ye nduco che dinahn ye ley che dirun Moisés ne, va che conda ye, te nde ama ihyan hua cocha ye dinahn ye ley min. Va che conda ye, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Nducoyaca ihyan che hua dinahn ye nducuahn che ndirun nan ley ne, va che conda ye.” ¹¹Nducote tihca ne, a ndero ndi che nde ama ihyan hua tuno ye nan Dendiohs nduco che dinahn ye ley min. A namin no tun ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “A ihyan che ritahno ye che ndedevahn Dendiohs ihyan, ndeva ye ihyan.” ¹²Ate hua tihca ley che dirun Moisés, te chemin ne, rihquentiyon che dinahn ihyan ndiyu che cotahno ye. Chemin ne, a ndirun nan ley min tuhca: “Ihyan che dinahn ye nducuahn che rihquentiyon ley cuh ne, ndevahn ye.”

¹³Dihvo vo Jesucristo ne, a ndedevahn ye uvo, metah che conda vo nduhca che rihquentiyon ley min. Man ye chuhrihn ye menun vo, chi ye ye castigo che va che co vo. Chinahn nduco ye nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Nducoyaca ihyan che a ndinda ye ne, renan yah ye.” ¹⁴Nduco tihca ndedevahn ye uvo cava che din ye che conahn ndudo che necah Dendiohs Abraham cava che ndah yahn ihyan naci3n chenahn. Namin nduco tihca ne, nducoyaco vo che ritahno vo ne, conun Vaco Ndah yahn Dendiohs uvo nduhca che a cah ye ndudo yahn ye.

¹⁵Dihn3, cua cuande nchuhn ejemplo cuh che ntihiyon yan: Cuahn che redendah ihyan ama ca3a, redin ye firma, rihco ye ne, nde ama ihyan hua co cahca tan ye yahn, nde hua co ndedendah ye nduhca che nahn ye. ¹⁶Me ndudo yahn Dendiohs che cah ye Abraham nduco ndata yahn ye ne, che ndirun che ndata yahn ye ne, conahn che ama no ihyan nan ndata yahn ye, ndiyu nducoyaca ye. Ihyan min ne, a Dihvo vo Jesucristo. ¹⁷Cuedevano nchuhn te Dendiohs ne, cah ye ndudo yahn ye Abraham, ne cah dito ye. Me ley che dirun Moisés chihno cun ciento ndico ndiche nduyo adive ne, hua co che cahca tan yahn ndudo min. ¹⁸Che cah Dendiohs ndudo yahn ye Abraham che din ye che ndah nduco nducoyaca ihyan ne, conahn nduco ye yahn che tihca chi yeno Dendiohs ndiyu yahn che dinahn ye ley min.

¹⁹Nducote tihca ne, co vate ihyan che ndedecadino ye: “¿Dehra cochihve ley che dirun Moisés tuhme ne?” Cuedevano

nchuhn te chihnde adiva atēnān cava che chihco ro nunde yahn ihyān nde ndā ro che nān ndata yahn Abraham quendāh ihyān min che a nente cāde Dendiohs nduco Abraham yahn ye. Dechuh Dendiohs ángel, ndāhco ye ley min tāh Moisés cava ihyān yān. ²⁰A ndero ndi che chichihve Moisés yahn Dendiohs mān, cava ihyān yān mān. Namin a ndero ndi che Dendiohs che cāh ye ndudo yahn ye Abraham ne, a ihyān min no tun che ndāhco ye ley yahn ye tāh Moisés. ²¹Andahre tihcā, ate ley yahn ye che ndāhco ye tāh Moisés ne, ndiyu che rendāhco cāde ye ndudo che cāh ye Abraham, te hua nedin yahn ye ihyān, ndevahn ye nduco che dinahn ye ley min. ²²Tahque ndah ne, rihco ro ley min che va che conda nducoyāca ihyān, din nunde yahn ye. Tihcā rihco ro ley min cava che ihyān che cotahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ndeva Dendiohs ihyān, nduhcā che a necāh ye ndudo yahn ye.

²³Numanahn che metah ndā Dihvo vo Jesucristo, cotahno vo ihyān ne, chihco rino ley min uvo. ²⁴Anduhnecā ndete che din ley min cudādo uvo, tihyon yune uvo cava che cotahno vo ihyān min, nedin yahn Dendiohs uvo. ²⁵⁻²⁶Ate mān che a nedin dāya Dendiohs uvo yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, ametah rendotēnan vo ley min. ²⁷Nducoyāco vo che chedenune vo, nevahnecon vo Dihvo vo Jesucristo ne, ndo vo ihyān yahn ye. ²⁸Mān ne, nde hua redin yahn che ndāhchenan vih vo. Dehve din yahn atānochan ihyān yahn ye, a ihyān naciōn yahn Israel ye, o ihyān tāma naciōn ye, a redin ye ntiyon yahn ihyān, o redin ye ntiyon yahn mān ye, a ndāhta ye, o chāhn ye. Hua dehve din yahn tāchan vo, te che ndichahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, a dāma no nducoyāco vo. ²⁹Nducote a yahn Dihvo vo Jesucristo uvo ne, riquendi vo yune yahn Abraham, ne ndeva Dendiohs uvo nduhcā che a necāh ye ndudo yahn ye.

4 ¹Cua cuande nchuhn tāma ejemplo: Ama sahn dihn che va che ndondā tāh se vedecuihca yahn chida se ne, numanahn che lihn ca se ne, rendihche ihyān sahn anduhnecā mozo, andahre sahn min co yahn se nducuahn. ²Va ihyān che redin ye cudādo sahn mān, rendihche ye cava se mān, nde ndā ro che ndāhco chida se dehtenduh yahn ye tāh se. ³Atihnocā uvo, te ro che metah cotahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, anduhnecā checāhya uvo, riquendi vo

costumbre yahn ihyan ndico yuhn vo. ⁴Ate cuahn che tuno ro che a ndihco cãde Dendiohs ne, dechuh ye Daya ye. Ihyan min ne, ndo ye ihyan iyehñse, chihñdeyã ye, ne dinahn ye ley che dirun Moisés, ⁵cava che nduco tihcã ndedevahn ye uvo yahn vederihquentiyon yahn ley min, ne nedin ðaya Dendiohs uvo. ⁶Mã che a nedin ðaya Dendiohs uvo ne, dechuh ye Vaco Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Daya ye, conun chete chedave yuhn vo, ne covãh tuhçã: “Ndiñ che Chidã.” ⁷Nducote tihcã ne, a ndero ndi che ndiyu ihyan vãne uvo. A ndevahn vo, nedin ðaya Dendiohs uvo, ne ndeva ye uvo yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo.

Pablo ne, rendedecadino ye cava ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

⁸Ro menã me ne, vatechica vãne nchuhn ñãñ Dendiohs, nde hua devano ne che va ye, rendeva ne yavenãñ dehtenduh che ndere redin ne dendiohs yahn ne. ⁹Ate mã che a nevahnecun ne Dendiohs, nedin yahn ye nchuhn ne, çtaçã che ndaconan ne dinahn ne costumbre chemin chan che nde hua cochihve? ¹⁰Nchuhn ne, renevahnecun ne dehtenduh vihco mã, rihco vih ne iyo mã, nduyo mã, che rahco ne che çãhnda. ¹¹Rendedecadinó che a chinda ntiyon che dín vãñ ne, chicuãhñ ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn.

¹²Dihñó, nducote ðama chi vo nduco vih ro menã me ne, ricã nchuhn che quendi ne yune yãhñ, çãhcomãñ ne costumbre ndico nduhçã che a chihcomãñ. Quenan inó che dinahn ne che ricã nduhçã che din ne ro menã me. ¹³A devano nchuhn te yahn che chi cãh, che quenãñ yãñ vãco ne, ne chemin che ndãça yune che cahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chihñevan ne. ¹⁴Andahre ndãça yune che ndãhchenan nchuhn u yahn che cãh, ate hua din ne, nde hua chacondãh vedãme ne u. Tahque ndah ne, nevahnecun ne u, ndihche ne u anduhñeçã ndete che ãma ángel yahn Dendiohs u mã, anduhñeçã mãñ Dihvo vo Jesucristo u mã. ¹⁵¿A chinãñ nchuhn vedeyahino che chahtenan cuma ne nducó ro menã me ne? ãma ndedecadino ne yahn çãh che quenãñ ndutinãñ, nde a rino ne che tico ne ndutinãñ ne, te ne u. ¹⁶Mãñ ne, çã racondãh vedãme nchuhn u yahn che riyãhvẽ nchuhn che cuahtechica ne nduhçã che nahn Dendiohs ne?

¹⁷Sahn che tihca rinun se nchuhn ne, ndiyu che yahino se nchuhn, te yahn che nahn se che cuacondah vedame ne nuhn, nevahnecon ne sahn. ¹⁸Codin nun ino nchuhn, codin ne che ndah cuahn dama, ndiyu deman cuahn che quenun van ne. ¹⁹Daya che yahino nchuhn, ama rechuhrihn che rendedecadinó cava nchuhn, ne quendi chuhrihn nde nda ro che conan dinahn ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo nduhca che redin yahn. ²⁰Ama nahn ndete che a quenun van nchuhn, ne cacuahn nchuhn nduco rino nduco ndah cava che conahn ne, te ama rendedecadinó cava ne.

Ejemplo yahn Agar nduco Sara

²¹Nchuhn che nahn nevahnecon ne ley che dirun Moisés, ¿a renahn ne nducuahn che rihquentiyon ne? ²²Nan ley min ne, ndirun che Abraham ne, ndaca o daya ye. Ama se ne, chacoyahn tahn decahya yahn ye che ndere quenah ye nduco te, ne tama se ne, chacoyahn ihyan ndahta yahn ye. ²³Tahn decahya yahn ye ne, ndaca daya te yahn che din chihyo ye tahn. Ate ihyan ndahta yahn ye ne, ndaca daya ye yahn che a tihca necah Dendiohs ndudo yahn ye. ²⁴⁻²⁵Che tihca chi ne, covahn ama ejemplo che tuhca conahn: Nduh che o ihyan ndahta chahn ne, anduhneca o ndudo che chihco Dendiohs. Agar, tahn decahya che ndere quenah te nduco Abraham ne, anduhneca ley che cah Dendiohs Moisés min Cuete Sinaí, nación yahn Arabia. Ihyan yan Jerusalén man, ihyan chenahn man, che renevahnecon ca ley min ne, anduhneca sahn decuah deman che chacoyahn tahn min, che rihquentiyon ihyan sahn. ²⁶Ate uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, hua tihchan vo, te quenah cuma che cuahtenan vo vahchetero. ²⁷Tihca, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Di che hua rendaca daye, che nde hua devene deh che renah yah chete ndahta che racoyahn ye,
co yene, nde tuno cuah yene,
te tahque yahn daya ndahta deman
che co ndahta che va inchahn ye.

²⁸Dihno, uvo ne, anduhneca Isaac, daya Sara, ihyan min che a necah Dendiohs ndudo yahn ye che va che cuhndeyan ye. ²⁹Cuedevano ne te ro menan me ne, sahn che chacoyahn tahn decahya che ndere quenah te nduco Abraham ne, din tan

se nduco sahn daya Sara, sahn min che cah Vaco Ndah yahn Dendiohs fuerza chaco se che ndaca ye sahn. Atihnoqa man ro cuh, te ihyan che renevahnecon ca ye ley che dirun Moisés ne, redin tan ye nduco uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ³⁰Ate dehve din yahn chemin, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Cuacondah vedame tahn decahya me nduco sahn daya te.” Atihnoqa ihyan che renevahnecon ca ye ley che dirun Moisés, te hua co cuande ye van ihyan yahn Dendiohs. ³¹Dihnó, nducote tihca ne, cuedevano ne te uvo ne, anduhneca daya Sara, ndiyu nduhca daya tahn decahya me.

5 ¹Dihvo vo Jesucristo ne, a ndedevahn ye uvo. Man ne, ametah nahn che cah rihn man vo uvo, quendi vo costumbre ndico che nevahnecon vo ro menan.

²U Pablo ne, riyahvé nchuhn. Cuihcovan ne che cahma. Ndete che cuahnecon ne che conan seña nchuhn ne, nde hua cochihve yahn ne che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo. ³Namin rahn ri nchuhn tama yune te ihyan che cuahnecon ye che conan seña ihyan ne, quenan cuma che dinahn ye nducuah che rihquentiyon ley che dirun Moisés. ⁴Duh nchuhn che rahco ne che ndeva Dendiohs nchuhn yahn che redinahn ne ley min ne, a chacondah vedame ne Dihvo vo Jesucristo man, a denda ne, te metah yahino Dendiohs nchuhn man. ⁵Uvo, nducote ritahno vo Dihvo vo Jesucristo man, nducote quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs uvo man ne, chenano vo che ndeva Dendiohs uvo. ⁶Che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, hua rignonun chihve a chenano seña uvo, o hua. Che rignonun chihve ne, che cotahno vo ihyan min man, cuahtenan cumo vo vedeyahino man.

⁷Ro menan me ne, ama ndahca dinahn nchuhn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Man ne, ¿duh rinun nchuhn che cuacotahn ne? ⁸Dendiohs, ihyan min che tendahnun ye nchuhn ne, a ndero ndi che ndiyu ihyan min din ye che ndacorune vederendedecadino yahn ne. ⁹Cuedevano nchuhn te ndudo yahn sahn min che rinun se nchuhn ne, anduhneca tahsihn ya che rendih van nducuah yache. ¹⁰U ne, quenano ino Dihvo vo Jesucristo che din ye che quendi nchuhn ndudo che chicuahn nchuhn. Me adecoduhno sahn min che rinun se nchuhn ne, va che din Dendiohs castigo sahn.

¹¹Dihnó, u ne, hua rihquentiyón ihyan che conan seña ihyan, quendi ye ley che dirun Moisés, te ndete che tihcā redín ne, ihyan nación yáhn nde hua din t̄an ye nducó m̄an, nde hua co t̄an ye che rahndudó che quenān yah Dihvo vo Jesucristo nan cruz cava nducoyāco vo m̄an. ¹²Sahn che vatechica se rinun se nchuhn che conan seña nchuhn ne, tahque ndahcā che ama yune no cahca nduh se sahn.

¹³Me nchuhn dihnó ne, a din Dihvo vo Jesucristo che vatemān ino ne. Ametah va che cah rihn ne nchuhn, dinahn ne che rihquentiyon ley ndico me. Ate hua ndedecadino ne che nducote a vatemān ino ne ne, co cuahtechica ne vedeyeno yahn m̄an ne, cuahtendihco ne nunde. Tahque ndah ne, numacuahn vedeyahino cuinan ama t̄ama ne vih, ¹⁴te vederihquentiyon yahn Dendiohs che menān vihca ne, tuhca: “Codin yahine nducoyāca ihyan nduhcā che yahine man di.” ¹⁵Ate ndete che vān m̄an nchuhn condinun condināhno ne vih ne, cuihco ne cudādo, te denān co ndache nducoyāca ne, ne din vi ama t̄ama ne yahn vih.

Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, rihca t̄an che quendi vo vedeyeno yahn m̄an vo

¹⁶Ráhn rí nchuhn che dinahn ne vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs cava che hua ndāca yune che cuahtechica ne vedeyeno yahn m̄an ne, cuahtendihco ne nunde, ¹⁷te nduco chemin ne, recah ndache ne Vaco Ndah yahn Dendiohs. Chemin che hua ndahcā che cuahtechica ne vedeyeno yahn m̄an ne, cuahtendihco ne nunde. ¹⁸Ndete che recah yune ne che rihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn ne, ametah quenān cuma che dinahn ne vederihquentiyon yahn ley che dirun Moisés.

¹⁹A ndero ndi ihyan che vatechica ye vedeyeno yahn m̄an ye, rahtendihco ye nunde, te ndere rahtechica ye nduco ihyan che hua nihnevāco nduco ye m̄an, redin ye dehtenduh che chihnga m̄an, metah vedecuihno nan ye m̄an, ²⁰rendeva ye yavenān dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye m̄an, redin cuah ye m̄an, rendihche t̄an ye vih m̄an, rahte canda ye nduco vih m̄an, redin dihta ye m̄an, ri t̄an ye m̄an, redin cheche chedave yahn ye nduco ihyan chenāhn m̄an, rihco canda ye vān ihyan m̄an, ²¹redin ve ye m̄an, rihno ye vih

man, rahtechica coh ye man, a cudado che reh no ye vate ye man, a ndeh nan ca nunde chemin chan rahtendihco ye man. Ndaconan riyahvé nchuhn te nducoyaca ihyan chemin chan ne, hua nedin yahn Dendiohs ihyan.

²²Ate ihyan che recah yune ye che rihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan ne, tuhchan ye: Chenan cuma ye vedeyahino man, vedeyeno man, ndahca chenan ye nduco ihyan chenahn man, chahtino ye man, ndah ihyan ye man, redinahn ye ndudo yahn ye man, ²³necun ye man, hua riquendi ye vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde man. Ihyan chahn ne, rihquentiyon Vaco Ndah yahn Dendiohs ihyan, ne ametah quenan cuma che dinahn ye ley che dirun Moisés. ²⁴Ihyan chahn ne, a yahn Dihvo vo Jesucristo ihyan, ne ametah riquendi ye vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde. ²⁵Nducote a ndacorun Vaco Ndah yahn Dendiohs vederendedecadino yuhn vo, ndo vo anduhneca ihyan ra ne, nahn che nan nducuahn che redin vo ne, din vo nduhca che nahn. ²⁶Hua din yahn che din cun vo man, din ve vo man, ndaca yune che co tan ama tama vo nduco vih.

Nduhca che nahn che cuahtechico vo

6 ¹Dihnó, ndete che ama cha ihyan van nchuhn denan condihco ye nunde ne, nchuhn che redinahn ne vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, coyahve ne ihyan nduco rino nduco ndah cava che nto ino ye nunde min, ndaca ye vederenchahco. Nahn che ama ndah cahco ama tama ne cudado, te denan nduco ne condihco ne nunde. ²Cuinan ama tama ne vih, te tihca rihquentiyon Dihvo vo Jesucristo. ³Ndete che rahco ama cha nchuhn che ama rignonun chihve ne cuahn che hua cuaco ne, rihncheh man ne nchuhn. ⁴Quenan cuma che ndedecadino queri ama ne yahn dehtenduh che redin ne, hua rendotenan che cua cuande ne ihyan chenahn. Me ndete che runecade ne ne, va deh cuande che co yeno ne. ⁵Tihca, te queri ama ihyan ne, cah rihn man nunde yahn ye ihyan.

⁶Ihyan che rahn ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, nahn che dama co ye nduco ihyan ricuahn yahn ye, din ye dehtenduh che runecade.

⁷Hua co nchuhn chevah ca tundo, ndedecadino ne che co cahnceh ne Dendiohs, te tuno ca nunde yahn ihyan ne, a

tihcā va che nedihve ye. ⁸Ndete che cuahtechica ye vedeyeno yahn mān ye, cuahtendihco ye nunde ne, va che conda ye. Ate ndete che dinahn ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ⁹⁻¹⁰Chemin che quenan cuma che numacuahn chedave yuhn vo din vo che ndah nduco nducoyaça ihyan, menān vihca nduco ihyan che dāma ritahno vo nduco ye Dihvo vo Jesucristo, te ndete che tihcā din vo cuahn dāma ne, ndeva Dendiohs uvo.

¹¹Condihche nchuhn nduhcā che a ndero ndi che āma rahte letra redirun mān yahn ne. ¹²Sāhn che redin se fuerza nchuhn che conan seña nchuhn ne, tihcā redin se, te nahn se che quendāh yavenān se nān ihyan nación yahn Israel mān, hua nahn se che din tān ye nduco se yahn che rahndudo se che quenān yah Dihvo vo Jesucristo cāvo vo mān. ¹³Sāhn chahn ne, chenān seña sāhn, ate hua redinahn se nducuahn che rihquentiyon ley che dirun Moisés. Che nahn se che conan seña nchuhn ne, atenān cāva che din yāde se che sāhn chahn chihquentiyon se che conan seña nchuhn. A chemin che vedeyeno yahn se. ¹⁴Ate u ne, atenān che chih Dihvo vo Jesucristo, quenān yah ye nān cruz, ndedevahn ye u ne, a chemin no che vedeyeno yāhn, te nduco chemin chihcomān che quechicā vedeyeno yahn mān, quendihcó nunde. ¹⁵Uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, hua dehve din yahn a chenān seña uvo, o hua. Che rigonun chihve ne, che ndacorun vo vederendecadino yuhn vo, ndo vo anduhnecā ihyan ra. ¹⁶Nducoyaça ihyan che redinahn ye vederihquentiyon cuh mān, ihyan chenāhn che namin ndi cuande ye vān ihyan yahn Dendiohs mān ne, ricā Dendiohs che din yahino ye ihyan, din ye che ndāhcā cuahtenan ye.

¹⁷Che cuahn ca ne, ametah nāhn che denduh nde āma nchuhn u nduco vedetundo yahn ne che ritahno ne yahn sāhn chahn. Cuedevano nchuhn te che chenān muhn chenān min yāto u ne, a yahn che redín ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo.

¹⁸Dihnó, Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nducoyaça nchuhn. Tihcā co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PABLO, DECHUH YE YAHN IHAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YAN EFESO

---

1 ¹U Pablo, apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo che tendahnun Dendiohs u, dirún caça cuh, dechúh yahn nchuhn ihyan yahn Dendiohs che vate ne yan Efeso, ritahno ne numa ino ne Dihvo vo. ²Chido vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

*Redin Dendiohs che ndah nduco ihyan che
ritahno ye Dihvo vo Jesucristo*

³Ndeva vo yavenan Dendiohs yuhn vo, Chida Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che din ye nducuahn che ndah cava chedave yuhn vo. Din ye che ritahno vo Dihvo vo, ne man ne, anduhneca ndete che vate vo vahchetero. ⁴Nde ro che ametah cuhnde iyehense ne, a tendahnun ye uvo cava che co vo ihyan yahn ye man, cava che hua cuahtendihco vo nde ama nunde nan ye man. ⁵Numacuahn vedeyahino chihco cade ye che cotahno vo Dihvo vo Jesucristo, nedin daya ye uvo nduhca che nahn man ye. ⁶Tihca din ye cava che ndeva vo yavenan ye yahn vedeyahino chahte yahn ye. Nedin yahn ye uvo, te ama yahino ye uvo che cuande yahn Daya ye che yahino ye, ⁷ihyan min che chera yun yahn ye cava che ndevahn vo. Man ne, a nchahco Dendiohs nunde yuhn vo, te ama yahino ye uvo. ⁸Te ndahva ye vededevano chahte uvo, ⁹din ye che

chenahn vo taça che nahn man ye, che nde hua tumacadino ihyan ro menan. Tihca din ye nduhca che a chihco cade man ye. ¹⁰Nducote ndedevahn Dihvo vo Jesucristo ihyan yahn ye ne, chihco cade Dendiohs che ndo dama nducoyaca nducondi ihyan chahn. Nda ro yahn ne, a vahchetero, o muhn iyehnese cuh, adecotino che chenan ye, va che ndo dama ye.

¹¹Dendiohs che redin ye nducuahñ ataneca che nahn man ye ne, a tendahnun ye nuhn cava che cotahno nuhn Dihvo vo Jesucristo, ndevahn nuhn. ¹²Tihca din ye, te nahn ye che ndeva ihyan yavenan ye che cuande yahn nuhn che tahque menan chitahno nuhn Dihvo vo Jesucristo. ¹³Namin nchuhn che chihcovan ne ndudo ndah, ndudo cuaco che rendedevahn ihyan, a chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ndevahn ne. A chitahno ne ihyan, ne chemin che Vaco Ndah yahn Dendiohs che necah ye ndudo yahn ye che va che chi muhn iyehnese cuh ne, a chihco vih nchuhn. ¹⁴Quenun Vaco Ndah yahn ye queri ama vo cava che co devano vo che va che conahn che ndevahn vo. Chemin che ndeva vo yavenan Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye.

***Chica Pablo che din Dendiohs che conahn ndah
ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

¹⁵Nducote tihca va che co man, nducote a checadino che riquendi nchuhn ritahno ne Dihvo vo Jesucristo man, redin yahino ne nducoyaca ihyan yahn ye man, ¹⁶riquendi renecah nundihve cuahn Dendiohs cava ne queri ama yune che revah. ¹⁷Rica Dendiohs yahn Dihvo vo Jesucristo, Dendiohs Chida che ama yudo vederihquentiyon yahn ye, che din ye che conun Vaco Ndah yahn ye nchuhn, din che cuahtenan cuma ne vededevano, conahn ne ndudo ndah yahn ye. ¹⁸Rica ihyan che din ye che codevano ne che tendahnun ye nchuhn cava che ndeva ye nchuhn man, nduhca che, numacuahn vederihquentiyon yahn ye, ndedevahn ye ihyan yahn ye man, ¹⁹rendahcorun ye vederendedecadino yuhn vo, redin ye che rendo vo anduhneca ihyan ra man. A numacuahn vederihquentiyon min, ²⁰ndedetuhche ye Dihvo Jesucristo van tenahn, chihco ndah ye ihyan lado tah cuaco ye vahchetero, ²¹cava che cahcantiyon ye nducoyaca ihyan che chenan cuma ye vederihquentiyon man, nde nducoyaca angel man.

Çahcantiyon ye cuahn dāma, ro cuh mān, ro che cochi mān. ²²Ndahco Dendiohs nducuahn vederihquentiyon taḥ ye, ne chaconahn ye ihyan che conān ye yahn nducoyaça ihyan yahn ye. ²³Vān nducoyaça ihyan chahn ne, anduhneçā ndete che ri numa mān ye. Ihyan min ne, rihquentiyon ye numachahte.

Ndedevahn Dendiohs ihyan yahn ye

2 ¹Ro menān me ne, anduhneçā ndete che a ndih vo, nedin nunde yuhn vo. Ate mān ne, ndo yān Dendiohs nduco vo, nedin yahn ye uvo. ²Ro min ne, din vo nducuahn che hua ndah, dinahn vo nduhçā che nahn chundah, sahn min che nde meniyon rihquentiyon se vaco chihngā mān, ihyan che rahcotāhn ye yahn Dendiohs mān. ³Anduhnechan ihyan chahn, tihchan nducoyaço vo ro menān, te chahtechico vo vedeyeno yahn mān vo, chahtendihco vo nunde. Chemin che a vate mendāhn vo ro min che co vo castigo yah yahn Dendiohs. ⁴Ate Dendiohs, nducote āma chahte vedevāhino quenān cuma ye ne, āma yahino ye uvo. ⁵Andahre anduhneçā ndete che a ndih vo, din nunde yuhn vo, ate nducote chitahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, ndo yān Dendiohs nduco vo, nedin yahn ye uvo. Mān ne, anduhneçā ndete che a ndedetuhche ye uvo, ametah rahtechico vo vedeyeno yahn mān vo, rahtendihco vo nunde. A ndedevahn ye uvo numacuahn vedeyahino yahn ye. ⁶Ndedetuhche ye Dihvo vo, chihco ndah ye ihyan vahchetero, ne anduhneçā ndete che tihçā din ye nduco vo, nedin dāma ye uvo nduco ye. ⁷Tihçā din ye çava che çahco ro ye numacuahn ro che āma yahino ye uvo che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁸Din ye che chitahno vo ihyan min, ndedevahn ye uvo numacuahn vedeyahino yahn ye. A yahn vedeyahino yahn mān ye din ye che chitahno vo, ndiyu yahn vederendedecadino yahn mān vo mān, ⁹ndiyu yahn che rignonun chihve dehtenduh che nedin vo mān. A tihçā va çade çava che hua din yađe nde āma ihyan. ¹⁰A Dendiohs che chihco çade ye taçhan ihyan uvo. Nde ro che ametah cotahno vo, a ndihco çade ye yune che quendi vo. A ihyan min che din ye che chitahno vo Dihvo vo Jesucristo.

Ndo yān Dendiohs nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹¹Nducote tihçā din Dendiohs nduco vo ne, cuahtenun ino nchuhn te ro menān me ne, vatechica vāne ne, hua ndi

cuande ne v̄an ihyan nación yahn Israel che chenán seña che raconahn m̄an ye ihyán. ¹²Ro min ne, anduhnec̄a ndete che ametah Dihvo vo Jesucristo c̄ava nchuhn m̄an, hua ndi cuande ne v̄an ihyan nación yahn Israel m̄an, nde hua c̄ava ne che nente c̄ade Dendiohs ndudo yahn ye m̄an. A ndere vate ne iyehñse, nde hua devano ne yahn che rendedevahn Dendiohs ihyán, nde hua devano ne che va ye. ¹³Ro min ne, āma yahn chenán ne che cotahno ne Dendiohs. Ate m̄an che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ihyán min che chera yun yahn ye c̄avo vo ne, nedin yahn Dendiohs nchuhn, ¹⁴te din Dihvo vo che ndo ȳan ye nduco vo. Av̄ane ne, nuhn ihyán nación yahn Israel m̄an, nchuhn ihyán t̄ama nación m̄an, din ye che ndo ȳan vo nduco vih, ¹⁵chihnovi ye vedet̄an yuhn vo. Chihco mend̄ahn ye ihyán, chih ye, ne nduco chemin ne, chihnovi ye vederihquentiyon yahn ley che dirun Moisés, nedin ye āma cuan no uvo nduco vih. ¹⁶Quenan ȳah ye nan cruz, ne nduco chemin ne, chihnovi ye vedet̄an yuhn vo, nedin d̄ama ye uvo nduco vih. Din ye che ndo ȳan Dendiohs nduco vo.

¹⁷Tihc̄a nd̄a Dihvo vo Jesucristo, cahndudo ye ndudo ndah che ndo ȳan Dendiohs nduco vo, nuhn ihyán nación yahn Israel che a nedin yahn Dendiohs nuhn m̄an, nchuhn ihyán t̄ama nación che metah nedin yahn ye nchuhn m̄an. ¹⁸Nducote ritahno nducoȳaco vo ihyán min ne, a ihyán nación yahn Israel uvo, o ihyán t̄ama nación, dehve din yahn, te a ndo ȳan Dendiohs Chida nduco vo, din Vaco Ndah yahn ye. ¹⁹Chemin che andahre ihyán t̄ama nación nchuhn, ate a ndi cuande ne v̄an ihyán yahn Dendiohs, a nedin d̄aya ye nchuhn. ²⁰Nchuhn ne, anduhnec̄a āma ȳaco che nti nan āma n̄ame che chihco ihyán profeta m̄an, ihyán apóstol m̄an. Dihvo vo Jesucristo ne, anduhnec̄a tu che tahque richihve yahn. ²¹Tunoca che ritahno ihyán Dihvo vo ne, anduhnec̄a queri āma tu che ndahto che ndi āma ȳaco che ndi vih c̄ava Dendiohs. ²²Namin nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, ndo d̄ama ne nduco ihyán yahn ye, ndi ne anduhnec̄a āma ȳaco yahn Dendiohs nan che quenun Vaco Ndah yahn ye.

Cah Dendiohs ntiyon Pablo che cuahndudo ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo v̄an ihyán nación chen̄ahn

3

¹A ndi cuande nchuhn v̄an ihyán yahn Dendiohs. Chemin che, u Pablo, che quenún vacoȳahn yahn che

rahndudo ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, rihnevan nchuhn, ricá Dendiohs cava ne. ²Co a devano nchuhn che chihco Dendiohs táh ntiyon che cuahndudó ndudo nduhca che yahino ye nchuhn. ³Dendiohs ne, din ye che checadinó ama ndudo ra, dirún tah yahn nchuhn. ⁴Cuahn che ndihchenan ne ne, tumacadino ne te a chenáhn ndudo ra yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁵Ndudo min ne, hua cah Dendiohs, checadino ihyan che chahte ye a rahn me. Ate man ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye, recah ye, recadino ihyan apóstol yahn ye man, ihyan che rahndudo ye ndudo yahn ye man. ⁶Ndudo min ne, tuhca conahn: Che ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación chenahn man, ndevahn ye dama nduco vih. Cotahno ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, ne ndedevahn Dendiohs ihyan nduhca che a nente cade ye. ⁷Yahino Dendiohs u, ne numacuahn vederihquentiyon yahn ye, tendahnun ye u che co apóstol yahn ye, ndahco ye ndudo ndah min táh cava che cuahndudó. ⁸Andahre van nducoyaca ihyan yahn ye, u che tahque hua rignonun chihvé, ate ndahco ye ntiyon ndah cuh táh cava che cuahndudó van ihyan nación chenahn nduhca che ama chahte vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo cava ye, che nde hua renan retumacadino vo. ⁹Chihquentiyon Dendiohs che cah cuandé nducoyaca ihyan nduhca che rendedevahn ye ihyan. A ihyan min che dendah ye nducuahn che va, ne nde a rahn me, atenan man ye devano ye nduhca che redin ye. ¹⁰Ate man ne, ndahco ye ndudo yahn vededevano chahte yahn ye tah ihyan yahn ye cava che cuahndudo ye, cadino nde ángel che vate ye vahchetero. ¹¹Nde ro che ametah cuhnde iyehse ne, a tihca ndihco cade Dendiohs che dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, ndedevahn ye ihyan che nevahnecon ye ihyan. Man ne, a chinahn. ¹²Nducote ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ndi cuande vo van ihyan yahn ye ne, co nda vo nan Dendiohs, hua dehve rahco vo. ¹³Chemin che nahn che quendi nchuhn cotahno ne numa ino ne, hua dihya nun ino ne co che rechuhríhn che cuande yahn ne. Tahque ndah ne, co yeno ne che tihca rahno rí cava ne.

Nduhca che yahino Dihvo vo Jesucristo ihyan yahn ye

¹⁴Yahn che a ndevahn nchuhn ne, chemin che reváh nan Dendiohs Chida Dihvo vo Jesucristo, ¹⁵ihyan min che nedin

daya ye nducoyaca ihyan yahn ye che chenan ye vahchetero man, muhn iyehñse cuh man. ¹⁶A ihyan min che Chido vo. Ricá ihyan che numacuahn vederihquentiyon chahte yahn ye, din ye che conun Vaco Ndah yahn ye nchuhn, cotahno ne numa ino ne. ¹⁷Ricá che conan Dihvo vo Jesucristo nduco ne, tunoca che ritahno ne. Namin ricá che quendi nchuhn numa ino ne, cuahtenan cuma ne vedeyahino, ¹⁸çava che co conahn ndah ne nduco nducoyaca ihyan yahn Dendiohs nduhça che ama yahino Dihvo vo Jesucristo uvo. ¹⁹Náhn che tumacadio ne vedeyahino chahte yahn ye che nde metah conan conahn vo. Nduco tihça ne, numa ino ne ndahco ne chedave yahn ne tah Dendiohs.

²⁰Man ne, ndeva vo yavenan Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye, ihyan min che ri redin ye nde tahque ndeh ca che co che rico vo man, che rendedecadino vo man. A vederihquentiyon yahn ye che chenan cumo vo, ne chemin che redin che rinahn. ²¹Nducoyaca ihyan che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, nducote ritahno ye ihyan ne, ndahça che ndeva ye yavenan Dendiohs numacuahn ro. Tihça co.

***Din Vaco Ndah yahn Dendiohs che ama ndudo
ndi no vo, ritahno vo Dihvo vo Jesucristo***

4 ¹Nducote a ndedevahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn, chemin che u Pablo, che quenún vacoyahn yahn che rahndudó ndudo yahn ye, náhn che cuahtechica ne nduhça che redin yahn che cuahtechica ihyan che tendah nun Dendiohs. ²Cuahtechica ne nduco vedino vedenecon, codin chahtino ne yahn vih numacuahn vedeyahino. ³A Vaco Ndah yahn Dendiohs din che ama no ndudo ri nchuhn nduco vih. Man ne, codin nun ino ne, cuiquendi ne ndahça cuahtenan ne nduco vih. ⁴Ama no ndudo ndi vo nduco vih, ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. A ama no Vaco Ndah yahn Dendiohs che quenun queri ama vo. A tendahnun Dendiohs nducoyaco vo. Dama ndichahtino vo ihyan che ndedevahn ye uvo. ⁵A ama no Dihvo vo Jesucristo. Dama ritahno nducoyaco vo ihyan. A ihyan min no cah vo ihyan, che chedenune vo. ⁶Va ama no Dendiohs, Chida nducoyaco vo. A ihyan min che rihquentiyon ye nducoyaco vo. Va ye çavo vo. Rinduco ye uvo.

⁷Andahre d_ama ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ate a vih vih vederihquentiyon che chenan cuma queri a_mo vo, te numacuahn vedeyahino te ye vederihquentiyon yahn ye uvo tunoca che nahn m_an ye. ⁸Che tihc_a co ne, a ndirun n_an Ndudo yahn Dendiohs tuhc_a:

Cuahn che con_ahn ye vahchetero ne, quenda ye a_ma y_ahn ihyan che ndedevahn ye ihyan m_an,
c_ah ye vederihquentiyon, cuahtenan cuma ihyan yahn ye m_an.

⁹Yahn che ndirun che con_ahn ye vahchetero ne, conahn vo che dinoca nd_a ye muhn iyehmse cuh, tuhme nd_aca ye. ¹⁰Ihyan che nd_a ye muhn iyehmse cuh ne, a ihyan min no che con_ahn ye vahchetero, nuhnde t_ah ye vederihquentiyon c_ava che c_ahcantiyon ye numachahte. ¹¹A m_an ye c_ah ye ntiyon che din queri a_ma ihyan yahn ye. N_ahn ye ne, ndonda t_ah ye ntiyon che co ye ap_ostol. N_ahn ye ne, che c_ah ye, checadino ihyan vederihquentiyon yahn Dendiohs. N_ahn ye ne, che cuahtechica ye cuahndudo ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. N_ahn ye ne, che din ye cud_ado ihyan yahn Dendiohs. N_ahn ye ne, che cacuahn ye Ndudo yahn Dendiohs. ¹²Tihc_a chaconahn Dihvo vo Jesucristo ihyan ndin_an yahn y_aco c_ava che conan ye uvo che dinahn vo ntiyon che va t_ah vo m_an, conahn ndah vo Ndudo yahn Dendiohs m_an, ¹³nde cande cotahno nducoy_aco vo ihyan min che D_aya Dendiohs, conan conahn vo ndudo yahn ye. Nduhc_a chec_ahya che rahn, ri numa vededevano yahn ne, tihc_a nahn che quendi vo cuahn vo ndudo yahn ye, nde conan conahn vo yahn. ¹⁴Hua co vo nduhc_a chec_ahya che ritahno adcodehno che rente ihyan. Hua co vo nduhc_a y_ata cuma che riquenda yuhne adcotino che nahn. Hua cotahno vo adcodehno ndudo che rente ihyan che cochi ye nahn cahncheh ye uvo. ¹⁵Tahque ndah ne, quendi vo numacuahn vedeyahino, cotahno vo ndudo cu_aco yahn Dendiohs. Nduco tihc_a ne, ca rino ca rino co vo nduhc_a Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndin_an ye yuhn vo, ndi ye tin yahn nducoy_aca ihyan yahn ye. ¹⁶Nduhc_a che rihquentiyon tin vo numacuahn vo ne, tihc_a rihquentiyon ye deh che din queri a_ma vo. Cuahn che redinahn vo yahn ye ne, rinan a_ma t_ama vo vih c_ava che tahque nd_ahc_a conahn ntiyon che redin queri a_mo vo m_an, tahque chenan cumo vo vedeyahino nduco vih m_an.

¹⁷Man ne, nduhc̄a che nahn Dihvo vo Jesucristo, r̄ahn rí nchuhn che ametah quendi ne cuahtechica ne nduhc̄a che vatechica ihyan che hua ritahno ye Dendiohs, rendedecadino ye dehtenduh che hua cochihve. ¹⁸Ihyan chahn ne, hua ndahc̄a vederendedecadino yahn ye, nde hua devano ye che rendedevahn Dendiohs ihyan, te redin vedetundo yahn ye che cheche chedave yahn ye. ¹⁹Ihyan chahn ne, ametah devano ye deh che vedecuihno, ne ndihco mendahn ye ihyan, redin ye numa ino ye nducuahn dehtenduh che chihnga. ²⁰⁻²¹Ndete che cuāco che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, chahn ne ndudo cuāco yahn ye ne, tuhme a devano ne te hua tihc̄a chihco çade ye. ²²Man ne, cuihcoman nchuhn vedeyeno yahn man ne che quendi ne ro menan. Chemin ne, numacuahn vederihncheh din che rinda ne. ²³Condahcorun ne vederendedecadino yahn ne. ²⁴Co ne anduhneca ihyan ra che redin ye nducuahn che ndah nduhc̄a che redin Dendiohs.

²⁵Nducote nahn Dendiohs che co vo ihyan ndah nduhc̄a man ye man, d̄ama ritahno vo Dihvo vo Jesucristo man, chemin che cuente nchuhn deman ndudo cuāco nduco nducoyaça ihyan, ametah çahma ne ndudo cuahnde.

²⁶Condi ne ndere co tan ne, cuahtendihco ne nunde. Ndete che va deh che din che co tan ne ne, codin nun ino ne, condo yan ne çava che hua tan ne numa ro. ²⁷Hua cuahnecun ne che ndaçca yune che cahnceh chundah nchuhn.

²⁸Ndete che vate ama o nchuhn che duco ne ro menan ne, tahque ndah cuihcoman ne vededuco, ne codin ne ntiyon che runecade çava che co conan ne ihyan chevah.

²⁹Hua nte ne ndudo chihnga. Tahque ndah ne, cuente ne deman ndudo ndah nduhc̄a che redin yahn çava che conahn ihyan yahn vedeyahino yahn Dendiohs, necah yan chedave yahn ye. ³⁰Hua çah yune ne che din ndudo yahn ne che co ran Vaco Ndah yahn Dendiohs che quenun nchuhn, rihco ro che a nchuhn che ndedevahn ye nda ro yahn.

³¹Hua cuahtenun ino ne vedetan. Hua chihnga çahma ne. Hua cuah çanda ne nduco ihyan. ³²Tahque ndah codin yahino ne vih. Ndete che va dehca che redinda ne ne, cuenchahco ama tama ne yahn vih nduhc̄a che nchahco Dendiohs yahn ne che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo.

Nduhca che va che cuahtechica ihyan yahn Dendiohs

5 ¹Nducote yahino Dendiohs nchuhn, nedin yahn ye nchuhn ne, codin nun ino ne che co ne nduhca man ye. ²Cuahtenan cuma ne vedeyahino nduhca che quenan cuma Dihvo vo Jesucristo nduco vo. Nduhca ama itecuche lihn che chihno ihyan ite, chi te vedino nan Dendiohs, din che quenan ino ye ne, tihca ihyan min, te chihco mendahn ye ihyan, chih ye cavo vo. ³Nducote ihyan yahn Dendiohs nchuhn ne, hua ndere cuahtenan nchuhn nduco ihyan che hua nihnevaco ne nduco ye. Hua cuahtendihco ne nde ama nunde chemin chan. Hua cuahtenan cuma ne vede idihya, ndere din yahn ne dehtenduh. ⁴Hua nte ne ndudo nine man, nde ama ndudo che din che co cuihnan ne man, te hua ndahca. Tahque ndah cuenecah ne nundihve cuahn Dendiohs. ⁵Ihyan che idihya ye ne, dama ri ye nduco ihyan che rendeva ye yavenan dehtenduh che redin ye dendiohs yahn ye. Codevano cuaco ne te ihyan chahn man, ihyan che ndere rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye man, ihyan che rahtendihco ye adecochano nunde chemin chan man, nde Dihvo vo Jesucristo, nde Dendiohs, hua nda cuande ye ihyan. ⁶Cuihco nchuhn cudado che hua cahnceh nde ama ihyan nchuhn nduco ndudo tundo yahn ye, conun ye nchuhn che cuahtendihco ne nunde chemin chan, te din Dendiohs castigo yah nducoyaca ihyan che rahcotahn ye ndudo yahn ye, rahtendihco ye nunde. ⁷Hua dama co nchuhn nduco ye, ⁸te ro menan me ne, tundo nchuhn, ate man ne, a chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ndonun cuaco vederendedecadino yahn ne. Cuahtechica ne nduhca che vatechica ihyan devano, ⁹te ihyan devano ne, runecade ye, ne redin ye nducuahn dehtenduh che ndah man, riquendi ye nducuahn dehtenduh che cuaco man. ¹⁰Codin nun ino ne, codin ne dehtenduh che nahn Dihvo vo Jesucristo. ¹¹Hua dama co nchuhn nduco ihyan tundo che ndere chenay ye iyehense, nde hua devano ye che va Dendiohs. Tahque ndah ne, coyahve ne ihyan che hua ndahca che ndere vatechica ye, rahtendihco ye nunde. ¹²Tihca va che yahve ne ihyan. Andahre nde tuno ri cuihnan vo yahn dehtenduh che chihnga che redin ye cuahn ndeh, ¹³ate quenan cuma che yahvo vo ihyan. Cah cuande vo Ndudo yahn Dendiohs ihyan,

te co din che nto ino ye nunde yahn ye, nchahco Dendiohs yahn ye. ¹⁴A tihcā va che co, te va āma ndudo che tuhca:

Nchuhn che ndih i ne, nedin nunde yahn ne nduhcā ihyan che quiyādo ye, o ndih ye, cuentuche ne, cuah ne Dihvo vo Jesucristo, ne ndedevahn ye nchuhn.

¹⁵Nducote hua ndahcā che dāma co nchuhn nduco ihyan nunde ne, cuihco ne cudādo, ne runecāde cuahtechica ne. Hua ndaconda ne ihyan tundo. Tahque ndah ne, cuahtechica ne nduhcā ihyan che renahn ye Ndudo yahn Dendiohs. ¹⁶Codin ne ntiyon yahn Dendiohs numa ino ne, hua denda ne ura yahn ne, te ro che vato vo ne, cahnda. ¹⁷Chemin che nahn che conahn ndah ne vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, hua co ne nduhcā ihyan tundo. ¹⁸Hua cocoh nchuhn, te ihyan coh ne, redin ye dehtenduh che chihnga. Tahque ndah ne, cah yune ne che conun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn. ¹⁹Cuendo dāma nchuhn nduco vih, cuihte ne āma o salmo mān, himno mān, cuendeva ne yavenan Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yahn ne. ²⁰Cuahn dāma cuenecah ne nundihve cuahn Dendiohs Chida yahn nducuahn dehtenduh che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo.

***Nduhcā che va che din yahino vih ihyan
che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

²¹Nducote renevahnecun nchuhn Dihvo vo Jesucristo ne, cuenevahnecun āma tāma ne vih, codinahn ne yahn vih.

²²Nchuhn ihyan ndahta ne, codinahn ne yahn inchahn ne, te tihcā nahn Dihvo vo. ²³Tihcā, te ihyan chahn ne, inchahn ne che rihquentiyon ye nchuhn nduhcā che rihquentiyon Dihvo vo Jesucristo ihyan yahn ye che ndedevahn ye ihyan.

²⁴Nduhcā che redinahn ihyan yahn Dihvo vo Jesucristo che rihquentiyon ye ne, tihcā va che dinahn nchuhn nducuahn che rihquentiyon inchahn ne.

²⁵Nchuhn ihyan chahn ne, codin yahino ne ihyan ndahta yahn ne nduhcā che yahino Dihvo vo Jesucristo uvo ihyan yahn ye, chihco mendahn ye ihyan, chih ye ²⁶cāva che nchahco Dendiohs yuhn vo. Tihcā din ye cāva che ndo dave chedave yuhn vo mān, chedenune vo nduhcā che va cāde nan Ndudo yahn Dendiohs mān, ²⁷co vo ihyan ndah yahn ye mān,

hua cuahtendihco vo nde ama nunde, nda vo numacuahn vederihquentiyon yahn ye nan ye man. ²⁸Tihca va che din yahino nchuhn ihyan ndahta yahn ne. Codin yahino ne ihyan anduhneca man ne. Cuahn che redin yahino ne ihyan ne, anduhneca ndete che yahino man ne nchuhn. ²⁹A tihca, te nde ama ihyan ne, hua rendihche tan man ye ihyan. Tahque ndah ne, redin man ye cuadao ihyan, yahino ye ihyan nduhca che redin Dihvo vo Jesucristo nduco uvo ihyan yahn ye. ³⁰Redin ye cuadao uvo man, yahino ye uvo man, anduhneca ndete che uvo che yute yahn ye man, ine yahn ye man. ³¹Cuaco che tihca dirun, te atihnoqa ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs: “Ihyan chahn che rihnevaco ye ne, va che cahcoman ye chida ye man, chaco ye man, cava che conan cuma ye ihyan ndahta yahn ye, ne van nduh che o ye ne, anduhneca ndete che ama no ye.” ³²Che tihca ndirun ne, ama ejemplo nduhca che Dihvo vo Jesucristo nduco ihyan yahn ye ndo ye anduhneca ndete che ama no ihyan. Chemin ne, ama vededevano chahte yahn Dendiohs che cade te ye, checadino vo. ³³Man ne, ndaconan rihquentiyon nchuhn che din yahino ne ihyan ndahta yahn ne nduhca che yahino man ne nchuhn. Me nchuhn, ihyan ndahta ne, cuenevahnecon ne inchahn ne.

6 ¹Me nchuhn decahya ne, codinahn ne yahn indihthe yahn ne, te tihca che ndahta man, tihca nahn Dihvo vo Jesucristo man. ²Dendiohs ne, cah ye ndudo yahn ye che din ye che ndah nduco ihyan che dinahn ye vederihquentiyon yahn ye che tahque yudo. Vederihquentiyon min ne, tuhca: “Cuendeva yavenan chide man, cheque man, ³cava che rahn conen iyehense man, ndahta conen man.”

⁴Me nchuhn che vate daya ne ne, hua din tan ne nduco, din ne che co tan. Tahque ndah ne, cotave ne nduco cuadao, cuicuahn ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo.

⁵Nchuhn che vate dihve ne, codinahn ne yahn ye numacuahn chedave yahn ne man, numacuahn vedenecon man, te tihca nahn Dihvo vo Jesucristo. ⁶Codin ne ntiyon yahn ye numa ino ne, cuahn che chenan ye nan ne man, cuahn che ametah ye man. Nducote rihquentiyon Dihvo vo Jesucristo nchuhn ne, codinahn ne numacuahn chedave yahn ne nducuahn che nahn Dendiohs. ⁷Numacuahn vedeyeno codin ne ntiyon yahn ye. Codin ne cuande anduhneca ndete

che ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo redin ne. ⁸A devano man nchuhn te nducoyaco vo, a vate dihvo vo, o ametah ye, ndahco menun Dihvo vo Jesucristo yuhn vo tunoca ntiyon ndah che din vo, chahtenan vo iyehñse.

⁹Nchuhn che chenán cuma ne ihyan redin ntiyon ne, namin codin ne che ndah nduco ye. Hua cahcantiyon ne ihyan nduco vedetan, te a devano man ne te ama no Dihve ne Jesucristo, va ye vahchetero, chenán cuma ne nduco vih. Ihyan min ne, dama yahino ye nducoyaco vo.

Vederihquentiyon yahn Dendiohs che chenán cuma ihyan yahn ye

¹⁰Dihno, man ne, cuenecah dito ne chedave yahn ne numacuahn vederihquentiyon chahte yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹¹Nduhca sandado che nda se deh che ndedevahn nduco se sahn, tihca cuahtenan cuma nchuhn vederihquentiyon yahn Dendiohs cava che quendi ne numa ino ne, hua dinahn ne che cahñchah chundah nchuhn. ¹²A sahn min che rinun se uvo, ndiyu ihyan iyehñse. A sahn min nduco nducoyaca vaco chihnga che vatechica van yuhne, rihquentiyon se ihyan nunde muhn iyehñse. ¹³Chemin che cuahtenan cuma nchuhn vederihquentiyon yahn Dendiohs cava che cocha ne ro che tumarande se nchuhn, ne quendi ne cotahno ne numa ino ne. ¹⁴Nduhca sahn redin ntiyon che necah chiche se chete se nduco ima man, nduhca sandado che chenun ticua se coraza che rendedevahn nduco se sahn man, tihca cuahteyan nchuhn. Quendi ne cotahno ne ndudo cuaco yahn Dihvo vo Jesucristo man, runecade cuahtechica ne nduhca che nahn Dendiohs man. ¹⁵Nduhca sandado che chenun cah zapato yahn se, vatendi yan se ne, tihca cuahteyan nchuhn cava che cahñ ne, cuahndudo ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che rendedevahn ihyan, redin che ndahca rahtenan ye. ¹⁶Nduhca che quenán cuma che quenda sandado escudo che ndedevahn nduco se sahn ne, tihca quenán cuma che quendi ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo, cava che cocha ne cahco vane ne nducuahn vederihñchah yahn chundah che rinun se nchuhn. ¹⁷Nduhca sandado che rahtenun tin se casco man, nda se espada man, tihca quendi ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndedevahn ye nchuhn. Namin cuenevahñecun ne Ndudo

yahn Dendiohs che redin Vaco Ndah yahn ye che renahn ne. ¹⁸Numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs covah nchuhn cuahn dama. Cuiquendi ne cuahteyan ne. Covah ne cava nducoyaca ihyan yahn Dendiohs. ¹⁹Namin covah ne cava u. Cuica ne Dendiohs che din ye che cuahndudó numa inó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che cade te ye, checadino vo. ²⁰A dechuh ye u che cuahndudó ndudo ndah min, ne chemin che quenún vacoyahn. Covah nchuhn cava che conan ye u che cuahndudó numa inó ndudo min nduhca che redin yahn.

Chica Pablo che conan Dendiohs ihyan yahn ye

²¹Dihno vo Tíquico che yahino vo sahn, che rinan se nuhn numa ino se nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, a chihco cadé, ne a dechúh sahn, quendihchero se nchuhn. Quenan nte cuande se nchuhn yahn ntiyon che redín man, nduhca che quenán man. ²²Dechúh sahn cava che checadino ne taca chenan nuhn man, cava che necah yan se chedave yahn ne man.

²³Dihno che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, din Dendiohs Chida man, Dihvo vo Jesucristo man, che ndahca cuahtenan ne, cuahtenan cuma ne vedeyahino nduco vih. ²⁴Dendiohs din yahino ye nducoyaca nchuhn che yahino ne Dihvo vo Jesucristo cuahn dama. Tihca co.

CACA CHE DIRUN SAN PABLO, DECHUH YE YAHN IHAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YAN FILIPOS

---

1 ¹Nducoyaca nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, nedin yahn Dendiohs nchuhn, nduco ihyan ndinan yahn yaco man, ihyan che redin ye ntiyon ndiyaco man, che vate ne yan Filipos ne, u Pablo nduco Timoteo, che redin nuhn ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, dirun nuhn caca cuh, dechuh nuhn yahn ne. ²Chida vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

Revah Pablo cava ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

³Queri ama yune che renechaco nchuhn ne, renechah nundihve cuahn Dendiohs. ⁴Cuahn che revah ne, numacuahn vedeyeno ricá Dendiohs cava ne, ⁵te, nde ro menan nde meniyan, ama rinan ne u che quechicá rahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁶A devano cuaco te Dendiohs, ihyan min che din ye che ndo ne ihyan ra ne, quendi ye conan ye nchuhn nde nda ro che ndaconan chi tun Dihvo vo Jesucristo. ⁷Redin yahn che ntiyon yan nducoyaca nchuhn cuahn che revah, te ama yahino nchuhn yahn che rinduco ne u nan nducuahn che numacuahn vedeyahino rete yune Dendiohs che rahno ri. Rinduco ne u cuahn che renun vacoyahn man, cuahn che rahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo man, cuahn che rahn nan intiyahn, rahn nan ndudo min man. ⁸A man Dendiohs devano ye che nduhca che ama yahino

Dihvo vo Jesucristo nducoyāco vo ne, tihcā āma yahinó nducoyāca nchuhn. ⁹Ricá Dendiohs che din ye che numacuahn vededevano mān, numacuahn vederendedecadino che ndāhcā mān, tahque quendi ne cuahtenan cuma ne vedeyahino, ¹⁰cāva che tumacadino ne quendi ne dehtenduh che tahque ndah, ne dave yavenān ne, hua chendihco ne nunde cuahn che ndaconan chi Dihvo vo Jesucristo. ¹¹Nduco tihcā ne, conan Dihvo vo Jesucristo nchuhn che runecāde cuahtenan ne cuahn dāma, ne cāva nchuhn ne, ndeva ihyan chenāhn yavenān Dendiohs.

Rahn Pablo te vedeyeno yahn ye che quenān ye iyehñse ne, che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹²Dihno, cuedevano ne te nducuahn che rahno rí ne, ndotenan che to nan nān ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, redin che tahque retuhn ndudo ndah yahn ye. ¹³Nducoyāca sandādo che redin se cudādo palācio yahn emperador, nde nducoyāca ihyan chenāhn ne, a devano ye che quenún vacoyāhn, yahn che redín ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹⁴Namin a yahn che quenún vacoyāhn ne, a nahn nducoyāca dihno vo ne, ndotenan che dihya nun ino ye co ne, nde tahque richahtino ye Dihvo vo Jesucristo, rahndudo ye numa ino ye Ndudo yahn Dendiohs.

¹⁵A devano nchuhn te nāhn dihno vo ne, rahndudo ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, te nahn ye che cotuhn. Me nāhn se ne, ve se mān, cānda tin se mān, ¹⁶ne rahndudo se te nahn se che conahn vederendedecadino yahn mān se. Sāhn chahn ne, o nān o chende se, ne rendedecuan se cānda, te nahn se che tahque chuhríhn, ndedecadinó mān che quenún vacoyāhn. ¹⁷Ate dihno vo chenāhn ne, rahndudo ye, te yahino ye u, ne retumacadino ye che cahñecun Dendiohs che quenún vacoyāhn cāva che cāhma nán ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹⁸Sāhn chahn ne, andahre o nān o chende se, ate hua dehve din yahn, te nducote rahndudo se ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, rí yenó.

Nde tahque co yeno cá, ¹⁹te nducote revāh nchuhn cāvā mān, rinan Vaco Dihvo vo Jesucristo u mān ne, a devanó te ndedevahn Dendiohs u vān nducuahn che rechuhríhn. ²⁰Tihcā, te quenān inó che hua co cuihnān, ne cuahn dāma

quendí cuahndudó ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo numa inó. A conan cá iyehñse, o çahnó ihyan u, ate nahn quendí çahco ró che ãma yudo vederihquentiyon yahn ye. ²¹Che ãdo yáhn, numanahn che quenán iyehñse ne, che ritahnó Dihvo vo Jesucristo, chemin che vedeyeno yáhn. Me ndete che çahnó ihyan u ne, tahque ndah ro yáhn. ²²Ndete che conan cá iyehñse ne, co quendí cochihvé ñan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Nde hua devanó cha che tahque ndah che çacá Dendiohs. ²³Nde hua rentaquinó cha che tahque ndah. Che ãdo yáhn ne, tahque ndah che cóh, te tuhme ndeva Dihvo vo Jesucristo u. ²⁴Ate che ãdo yahn nchuhn ne, tahque nahn che conan cá iyehñse, te tuhme co quendí conán nchuhn. ²⁵Nducote a devanó te chemin che tahque nahn ne, vá vedeyeno che quendí conán çava che conán nchuhn, ne numacuahn vedeyeno quendi ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo. ²⁶Ndaconán chí quendihcheró nchuhn, ne ãma ndeva ne yavenan Dihvo vo Jesucristo che ndedevahn ye u.

²⁷Codin nchuhn cuande, ne runecãde cuahtenan ne, te nducote ritahno ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, tihçã redin yahn che din ne. Nduco tihçã ne, a chí quendihcheró nchuhn, o hua, ate náhn che, adecotino che quenán ne, cadinó che ãma cuãñ ndi no ne, ãma ndudo ri no ne, riquendi ne numa ino ne rahndudo ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ²⁸Hua din vah ne sahn che rendihche tañ se nchuhn ñan ntiyon min, te nduco chemin ne, rihnde ro te sahn chahn ne, conda se, ne nchuhn ne, ndedevahn Dendiohs nchuhn. ²⁹Tihçã, te ãma ndah ro yahn nchuhn, rete yune Dendiohs che ndiyu demañ che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, ate namin che rechuhrihn ne çava ye. ³⁰Uvo ne, ãma ri vo nduco vih, numa ino vo redin vo ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Nchuhn ne, a ndihche ne nduhçã che chuhrihn ñan ntiyon yahn ye ro menañ. Mañ ne, a devano ne nduhçã che riquendí rechuhrihn.

*Dihvo vo Jesucristo ne, chica ye vahchetero,
ndo ye nduhçã ihyan iyehñse*

2 ¹Ndete che ndichahtino nchuhn Dihvo vo Jesucristo mañ, ndete che numacuahn vedeyahino renecãh yañ ye chedave yahn ne mañ, ndete che quenun Vaco ye nchuhn

man, ndete che chenán cuma ne vedeyahino man, vedevahino man ne, ²tuhme codin nun ino ne, ndahca cuahtenan ama tama ne man, ama no vederendecadino cuahtenan cuma ne nduco vih man, ama no ndudo co ne nduco vih man, codin yahino ama tama ne vih man, cava che nde tahque co yenó cava ne. ³Nan nducuahñ che redin nchuhn ne, hua din yade ne man, hua din ne nde ama nan dehtenduh cava vedeyeno yahn man ne man. Tahque ndah ne ne, cuenevahñecun ama tama ne vih, hua ndahco ndiya ne vih. ⁴Ndotenan che din vi ne ne, cuinan ama tama ne vih.

⁵Cua cuande nchuhn yahn Dihvo vo Jesucristo, cuiquendi ne yune yahn ye. ⁶Ihyan min ne, dama ye nduco Dendiohs. Ate hua quendahnñan ye, chinan ye nduhca che ndinan Dendiohs. ⁷Tahque ndah ne, ndahco ndiya man ye ihyan, ndo ye nduhca ama mozo, chihndeyan ye nduhca che rahteyan ihyan iyehñse. ⁸Numacuahn ro che quenán ye iyehñse ne, ama necun ye man, ama dinahn ye man, nde chihco mendahn ye ihyan, chih ye nan cruz nduhca che rih sahn che chendihco nunde rahte. ⁹Chemin che chihco ndah Dendiohs ihyan lado tah cuaco ye, ne cah ye vederihquentiyon che tahque yudo ihyan, ¹⁰cava che nducoyaca nducondi ihyan, ihyan che chenán ye vahchetero man, ihyan che vate ye numachahte iyehñse man ne, ndeva ye yavenan ye. ¹¹Namin ndeva nducoyaca ihyan yavenan Dendiohs Chida, nevahñecun ye Dihvo vo Jesucristo, ne cahma ye che a ihyan min che Dihve ye.

Ihyan nunde ne, ra cuande ye nduhca che runecqde vatechica ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹²Dihno che yahino nchuhn, nduhca che dinahn nchuhn che chihquentiyón numacuahn ro che quenán yan vaco ne ne, tahque nahn che dinahn ne man che yahn quenán. Numacuahn vedino vedeneñecun quendi ne codinahn ne vederihquentiyon ndah yahn Dendiohs nde nda ro che ndeva ye nchuhn. ¹³A ihyan min che redin ye che devano nchuhn dehtenduh che ndah che nahn ye che din ne, ne rínan ye nchuhn che redinahn ne.

¹⁴Nducuahñ che redin ne ne, codin ne numacuahn vedeyeno, hua quenán ca cahma nunde ne, ¹⁵cava che dave yavenan ne nan nducoyaca ihyan, te daya Dendiohs nchuhn, ne nahn che

runecade cuahtechica ne, cua cuande ihyan nunde. Nduhca iyon che chenan nan ro che diyahn ro nan che ama man ne, tihchan nchuhn van ihyan nunde, ¹⁶te numa ino ne riquendi ne ritahno ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che din che ndevahn ihyan. Nduco tihca ne, co yeno cava nchuhn cuahn che ndaconan chi Dihvo vo Jesucristo, te a devano che hua chinda ntiyon che din che cahndudó ndudo yahn ye. ¹⁷Andahre va che coh nan ntiyon min, ate hua dehve din yahn, te a tihyon yuné nchuhn che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ne ama co yeno. ¹⁸Namin nchuhn ne, conduco ne u, co yeno ne.

Timoteo nduco Epafrodito

¹⁹Ndete che nahn Dihvo vo Jesucristo ne, nun dechuh Timoteo, quendihchero se nchuhn, te nahn cadinó taça chenan ne cava che co yeno. ²⁰Dechuh sahn min, te metah nde tama se che ndedecadino se nduhca che rendedecadinó, cuahcoran se cava nchuhn, ²¹te nducoyaca sahn chenan ne, rendedecadino se cava che ndah yahn man se, nde hua rahcoran se cava ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ²²Nchuhn ne, a devano ne nduhca che richihve Timoteo, rinan se u nan ntiyon che rahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Rinan se u nduhca che rinan ihyan indihte yahn ye. ²³Chemin che va inó che dechuh sahn ndetahno cadinó taça cuhnde cade yahn. ²⁴Quenan inó Dihvo vo Jesucristo che cuahnecun ye che namin u ne, nun chí quendihcheró nchuhn.

²⁵Rahcó te namin va che dechuh dihno vo Epafrodito che rinduco se u, rinan se u nan ntiyon. Sahn min ne, a man nchuhn dechuh ne sahn che rinan se u nan vederetahn yahn. ²⁶Ama nahn nan se, conan se nduco nchuhn. Ama nahn nan se, te devano se che checadino nchuhn che chi cah se, ne hua nahn se che co ran ne cava se. ²⁷Cuaco che ama chi cah se, a ura che coh se. Ate quenan vahino Dendiohs sahn man, quenan vahino ye u man, din ye che ndoyahn se cava che hua nde tahque co ran. ²⁸Cava che metah ndedecadino nchuhn cava se ne, chemin che tahque nahn che nan se, ne co yeno ne, ndaconan ndihchero ne sahn. Nduco tihca ne, nuhnde man inó, co yeno. ²⁹Nducote dama ritahno vo nduco se Dihvo vo Jesucristo ne, cuenevahne ne sahn

numacuahn vedeyeno. Codin yahino ne nducoyaca ihyan che rihco mendahn ye ihyan, redin ye ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo nduhca che redin se. ³⁰Sahn min ne, a ura che coh se nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, chihco mendahn se sahn che rinan se u, redinahn se ntiyon che dechuh ne sahn.

Nahn che runecade cuahtechico vo

3 ¹Dihnó, cuahte ne vedeyeno che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. U ne, hua renduh inó andahre a dirún yahn ne ama nan no, te cochihve yahn ne. ²Cuihco nchuhn cudado, te ama yahn se vatechica se, redetohnan se nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Sahn chahn ne, a nduhca yahna tihchan se. Ndere recah rihn se ihyan, rihquentiyon se che conan seña ihyan, ricuahn se che nduco chemin ndevahn ye. ³Cuihco nchuhn cudado, te a uvo che a nedin yahn Dendiohs uvo, ndiyu sahn chahn. A uvo che rendeva vo yavenan ye numa ino vo. Yeno vo che a yahn Dihvo vo Jesucristo uvo, ne hua ndichahtino vo che ndedevahn man vo uvo. ⁴Ndete che cava dehtenduh che redin vo man, tachan ihyan uvo man, che ndevahn vo ne, tuhme u che tahque menan vihca cochahtinó che ndevahn, ndiyu sahn chahn. ⁵Chihno nine ro che chihndeyan ne, chaconahn ihyan seña u. U ne, ihyan naci6n yahn Israel, ndata yahn Benjamín. Ihyan devaco hebreo u nduhca indihthe yahn. Nan vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, fariseo u. ⁶Ama din cudado vederihquentiyon min. Ro menan ne, ama din tán nduco ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. Ama dinahn vederihquentiyon min, nde ama ihyan hua co cahma nunde ye yahn. ⁷Nducuahn dehtenduh chemin chan ne, ama rigonun chihve che lado yahn che rahc6 ro menan, ate chihcomán nducuahn, chitahnó Dihvo vo Jesucristo. ⁸Van nducuahn dehtenduh che co nguahco yahn ne, tahque rigonun chihve che ritahnó Dihvo vo Jesucristo. A chihco vané nducuahn dehtenduh, redin cuandé anduhneca ndete che iyaca, cava che quendí yune yahn Dihvo vo Jesucristo, ⁹ne nedin yahn ye u. Hua richahtinó che ndevahn nduco che dinahn ley che dirun Moisés, te man ne, nduco che ritahnó Dihvo vo Jesucristo ne, nedin yahn Dendiohs u nduhca che redin yahn ye nducoyaca ihyan che ritahno ye. ¹⁰Ama yudo vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo che

ntuche ye van tenahn. Nahn quendí yune yahn ye, conan cumá vederihquentiyon min. Nahn chuhríhn nduhcá che chuhrihn ye, nde cóh nduhcá che chih ye. ¹¹Quenan inó che quendí dináhn yahn ye cava che ndedetuhche ye u van tenahn.

Nahn che quendi vo numa ino vo cotahno vo Dihvo vo Jesucristo

¹²Hua ráhn che a va táh nducuahn, nde huane che ama runecade u, ate riquendí yune yahn Dihvo vo Jesucristo, quenan inó che conahn nducuahn, te a nedin yahn ye u. ¹³Dihnó, nduhcá che a ráhn rí nchuhn ne, metah tuno táh nducuahn. Nde metah retumacáh yahn dehtenduh che a chihcomán cava che quendí numa inó yune yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹⁴Nduhcá sahn che rano se cade ne, tihcá riquendí yune yahn Dihvo vo Jesucristo che ritahnó ihyan, nde ndá ro che ndeva Dendiohs u, conán vahchetero.

¹⁵Nducoyaco vo che a ndah renahn vo vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, tihcá nahn che ndedecadino vo. Ndete che hua tihcá rendedecadino nchuhn ne, din Dendiohs che conahn ne nduhcá che nahn. ¹⁶Atanoca nduh, a renahn vo nduhcá che redin yahn, o hua, ate nahn che quendi vo numa ino vo yune yahn Dihvo vo Jesucristo, hua cahcoman vo.

¹⁷Dihnó, cuiquendi nchuhn yune yáhn. Namin cua cuande ne yahn dihno vo che runecade vatechica ye nduhcá che chicuahn nuhn nchuhn. ¹⁸A ama ndeh yune rete cudadó nchuhn yahn sahn che vatechica se rihncheh se. Riquendí riyahvé nchuhn, nde ama ri ndaché, te ama yahn se che rendihche tan se Dihvo vo Jesucristo, redetohnan se vederihquentiyon yahn ye che chih ye nan cruz. ¹⁹Sahn chahn ne, ndere vatechica se vedeyeno yahn man se a chemin che rivahn dendiohs yahn se. Ndotenan che co cuihnan se ne, numacuahn vedeyade vatechica se, rahtendihco se nunde. Ate ndá ro yahn ne, decuihno Dendiohs sahn. ²⁰Me uvo ne, ndi cuande vo vahchetero, ne chenan rino vo che min caca Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndedevahn ye uvo, ndaconan chi ye. ²¹Uvo ne, ihyan vederih uvo, ate ihyan min ne, rihquentiyon ye nducuahn dehtenduh, ne numacuahn vederihquentiyon yudo yahn ye, ndacorun ye uvo, ndo vo nduhcá man ye.

Cuahte yeno vo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo

4 ¹Dihnó che yahinó nchuhn, ama yeno cava ne, ne ama nahn chí quendihcheró nchuhn. A cava nchuhn che quendah yavenán nan Dendiohs. Nducote chenán rino vo che ndaconan chí Dihvo vo Jesucristo ne, cuiquendi nchuhn numa ino ne cochahtino ne ihyan.

²Evodia nduco Síntique, nducote ritahno te Dihvo vo Jesucristo ne, riyahvé tahn che nchahco te yahn vih, nedin ndah te ndudo nduco vih. ³Me ndih dihnó che ama ndah rinan ne u nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, nahn che conan ne cahvo vo chahn cava che nedin ndah te ndudo nduco vih, te chinan te u, chacotuhn nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. Namin Clemente man, yahn ca dihno vo man, chinan ye u nan ntiyon min. Nducoyaca ihyan chahn ne, a ndaconahn caca Dendiohs ihyan cava che cuahtenan ye vahchetero.

⁴Cuahn dama cuahte yeno nchuhn yahn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. ⁵Codin yahino ne nducoyaca ihyan, cua cuande ye che chenán cuma ne vedeyahino. A devano ne te a nun ndahconan chí tun Dihvo vo Jesucristo.

⁶Hua co ran ne yahn dehtenduh che rahno ne. Cuica ne Dendiohs che conan ye nchuhn nan nducuahn. Namin cuahn che covah ne ne, cuenecah ne nundihve cuahn ihyan. ⁷Ndete che tihca din ne ne, din Dendiohs che ama cuahteman ino ne. Andahre nde ama ihyan hua conan conahn ye yahn, ate din ye che ama cuahteman ino ne. Cuahteman chedave yahn ne man, vederendedecadino yahn ne man, cochahtino ne Dihvo vo Jesucristo.

Ndedecadino vo yahn dehtenduh che ndah

⁸Dihnó, cuendedecadino nchuhn yahn dehtenduh che ndah man, che runecade man, dehtenduh che cuahtenan ino ihyan, ne ndah cahma ye yahn man, dehtenduh che din che ndeva ihyan yavenan Dendiohs man.

⁹Cuiquendi ne nducuahn che chicuahn nchuhn man, nducuahn che ca cuande ne nan renté man, dehtenduh che dín man. Ndete che tihca din ne ne, conduco Dendiohs nchuhn, din ye che cuahteman ino ne nan ye.

Ihyan yan Filipos ne, dechuh ye vedino yahn Pablo

¹⁰Nducote ritahnó Dihvo vo Jesucristo ne, ama ri yenó che rentá tin nchuhn u. A devanó che hua ndinan nchuhn u, ate yahn che yahn chenán ne ne, hua chi che chinán ne u. ¹¹Ndiyu che rahn nundé che ama va vederetahn yahn che tihca rahn, te a ndi ninó che renán vedeyeno nduco adecodehno che rendacá. ¹²A devanó yahn vedechevah, te a nchuhrihn man. Namin a devanó taca cuahn che ama va dehtenduh, te nahn cuan ne, va yahn. Chemin che hua ra cudado u, a va, o metah yahn, andahre nde metah deh che chéh. ¹³Nan nducuahn che rahno rí ne, nde hua ra cudado u, te a Dihvo vo Jesucristo che rínan ye u, rete ye vedechahtino yahn. ¹⁴Andahre hua nduh rendotenán ne, ama ndahca din nchuhn che chinán ne u man che rechuhrihn.

¹⁵Nchuhn ihyan yan Filipos, a devano ne te ro menan cuahn che ndaca nación yahn ne Macedonia, che canan chahn cahndudó ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, atenan nchuhn che chinán ne u, dechuh ne vedino yahn, yahn che yeno ne che chinán nchuhn, chitahno ne Dihvo vo Jesucristo. ¹⁶Avane ne, cuahn che metah ndaca nación yahn ne, numanahn che quenán cá yan Tesalónica ne, a nde ro min canan ne, dechuh ne o ino yune vedino yahn, chinán ne u. ¹⁷Ndiyu deman che condá táh vedino yahn nchuhn che tihca dirún yahn ne. Che tahque nahn ne, che din ne che ndah cava che ndahco menun Dendiohs yahn ne. ¹⁸Nduco vedino che dechuh nchuhn nduco dihno vo Epafrodito ne, nde rengava ca yahn. Dendiohs ne, ama renán ino ye che tihca din ne, te anduhneca ndete che cah ne ama vedino ndah ihyan. ¹⁹Ihyan min ne, numacuahn vederihquentiyon chahte yahn ye, conán ye nchuhn nan nducuahn vederetahn yahn ne, te ritahnó ne Dihvo vo Jesucristo. ²⁰¡Ndeva vo yavenan Chido vo Dendiohs cuahn dama! Tihca co.

²¹Numacuahn vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo, cuenechah nchuhn Dendiohs nducoyaca ihyan yahn Dendiohs che vate ye tan. Cuendeva ne Dendiohs yahn dihno vo che chenán ye muhn nducó. ²²Cuendeva ne Dendiohs yahn nducoyaca ihyan yahn ye che chenán ye muhn, menan vihca ihyan che chenán ye ndevaco emperador.

²³Din yahino Dihvo vo Jesucristo nducoyaca nchuhn. Tihca
co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO, DECHUH YE YAHN IH_YAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YA_N COLOSAS

---

1 ¹U Pa_blo, che chaconahn Dendiohs u che co apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, nduco dihno vo Timoteo, ²dirun nuhn caça cuh, dechuh nuhn yahn nchuhn, ihyan yahn Dendiohs che ritahno ne numa ino ne Dihvo vo Jesucristo. Chido vo Dendiohs din yahino ye nchuhn, din ye che ndahça cuahtenan ne.

Revah Pablo cava ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

³Cuahn dama che revah nuhn ne, reneçah nuhn nundihve cuahn Dendiohs, Chida Dihvo vo Jesucristo, cava nchuhn, ⁴te recadino nuhn nduhça che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo man, nduhça che redin yahino ne nducoyaca ihyan yahn Dendiohs man, ⁵nduhça che chenan ino ne che ndeva ye nchuhn, cuahtenan ne vahchetero man. Nchuhn ne, a chichahtino ne che cuahtenan ne vahchetero nde ro che chihnevan ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁶Ndudo min ne, chetuhn van nchuhn, ne retuhn numachahte iyehense. Ama ri yahn ihyan che ritahno ye, ne redin ndudo me che ndah nduco ye, nduhça che din nduco nchuhn nde ro che chihnevan ne, ne chenahn ndah ne yahn vedeyahino yahn Dendiohs. ⁷Ndudo min ne, a dihno vo Epafras che yahino vo sahn, chicuahn se nchuhn. Sahn min ne, combiero yahn nuhn nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ne numacuahn chedave

yahn se rahndudo se ndudo yahn Dihvo vo v̄an nchuhn. ⁸A s̄ahn min nte cuande se nuhn che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn, chenán cuma ne vedeyahino.

⁹⁻¹⁰Chemin che nde ro che checadino nuhn ne, hua reguan nuhn rica nuhn Dendiohs che conan ye nchuhn, din ye che conahn ndah ne vederihquentiyon yahn ye m̄an, vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye m̄an. Rica nuhn ihyan che din ye che runec̄ade cuahtechica ne nduhc̄a che redin yahn che cuahtechica ihyan yahn Dihvo vo Jesucristo, din ne nducuahn che ndah nduhc̄a che renan ino ye. ¹¹Namin rica nuhn ihyan che numacuahn vederihquentiyon yudo yahn ye din ye che numacuahn vedeyeno cochahtino ne ihyan, quend̄ah ne vedechahtino n̄an nducuahn. ¹²A Chido vo Dendiohs che nedin yahn ye uvo c̄ava che cuahtenan vo vahchetero d̄ama nduco ihyan yahn ye, ne nahn che cuenec̄ah ne nundihve cuahn ihyan, ¹³te ndedevahn ye uvo t̄ah chundah, ne nd̄ahco ye uvo t̄ah Daya ye, ihyan min che āma yahino ye c̄ava che dinahn vo che rihquentiyon ye. ¹⁴A Daya ye che chihco mend̄ahn ye ihyan, chera yun yahn ye, chih ye c̄ava che nd̄aco vo vederenchahco.

Vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo

¹⁵Dihvo vo Jesucristo ne, a va ye nde ro che metah cuhnde iyehñse, quenán cuma ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ihyan min che hua ro ye. ¹⁶Nduco ye Dendiohs dendah ye nducuahn dehtenduh che va vahchetero m̄an, iyehñse m̄an, dehtenduh che ro m̄an, che hua ro m̄an, ángel m̄an, vaco chihnḡa m̄an. A c̄ava m̄an ye dendah ye nducuahn. ¹⁷Ihyan min ne, va ye nde ro che metah cuhnde iyehñse, ne nducuahn dehtenduh ne, hua dehva ri yahn, te a m̄an ye redin ye cud̄ado. ¹⁸Av̄ane ne, a ihyan min che quenán cuma ye vederihquentiyon che tahque chahte, ne ntuche ye men̄an vih v̄an ten̄ahn c̄ava che con̄an ye n̄an nducuahn. ¹⁹Tihc̄a, te numacuahn vedeyeno nd̄ahco Dendiohs nducuahn vederihquentiyon yahn ye t̄ah ihyan min. ²⁰C̄ava Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chihco mend̄ahn ye ihyan, chera yun yahn ye, chih ye n̄an cruz ne, ndo ino Dendiohs nduco nducuahn dehtenduh che va iyehñse m̄an, vahchetero m̄an. ²¹Ro men̄an me ne, āma yahn chenán nchuhn n̄an Dendiohs, chahcot̄ahn ne vederihquentiyon yahn ye, chahtechica ne

vedeyeno yahn man ne, chahtendihco ne nunde. ²²Ate man che ndo Dihvo vo Jesucristo nduhc̄a ihyan iyehense, chih ye ne, ndo yan Dendiohs nduco ne, nchahco ye yahn ne, nedin yahn ye nchuhn. ²³Ate nahn che quendi ne cotahno ne numa ino ne. Hua o ndedecadino ne. Ama cuiquendi no ne cochahtino ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che chihnevan ne. Ndudo min ne, rahndudo ihyan, retuhn numachahte iyehense, ne namin u Pablo rinducó ihyan rahndudó.

***Pablo ne, nda cuande yahn ye redin ye cudq̄do
ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

²⁴Man ne, ama yenó che riquendí redín ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, rechuhríhn cava che ndah yahn nchuhn, ihyan yahn ye. ²⁵A chaconahn Dendiohs u nan ntiyon che cuahndudó ndendi ndendita ndudo yahn ye van nducoyaca nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, ²⁶te cuandé nchuhn ndudo yahn ye che chihnde nde a rahn me. Ndudo min ne, nde hua devano ihyan yahn, ate man ne, cade cah ye, checadino ihyan yahn ye. ²⁷Quenan cuma ye vedeyeno che cah ye, checadino ihyan chahn. Ama yudo ndudo min, ne retuhn van ihyan nación chenahn. Ndudo min ne, che rinduco Dihvo vo Jesucristo nchuhn, ihyan yahn ye, ne cochahtino ne ihyan, ndevahn ne. ²⁸Rahndudo nuhn ndudo yahn Dihvo vo, ne numacuahn vededevano riyahve nuhn man, ricuahn nuhn man, nducoyaca ihyan, cava che cotahno ye Dihvo vo, conahn ndah ye Ndudo yahn Dendiohs, ne ndeva ye ihyan. ²⁹Numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo che te ye u ne, redín ntiyon min numacuahn chedave yáhn cava che conahn.

2 ¹Nahn che codevano nchuhn te ama rendedecadinó cava ne man, cava dihno vo che vate ye yan Laodicea man, cava ama yahn ca dihno vo che metah ndihchero ye u man. ²Nahn che nchuhn man, ihyan chahn man, necah yan ne chedave yahn ne, ama ndudo co no ne, din yahino ne vih. Ndudo che cade te Dendiohs, checadino vo ne, a ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ne nahn che conahn ndah ne, cochahtino ne ihyan, ³te vededevano yahn Dendiohs ne, ama yudo, ne a ihyan min che quenán cuma ye nducuahn. ⁴Tihc̄a dirún yahn nchuhn cava che tumacadino ne, ne hua co cahnceh nde ama

ihyan nchuhn nduco ndudo yade yahn ye, ⁵te andahre yahn quenán yahn nchuhn, ate rendedecadinó cava ne, ne ama yenó che riquendi ne numa ino ne nduhca che redin yahn, ritahno ne Dihvo vo Jesucristo.

⁶Nducote chitahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo ne, nahn che quendi ne yune yahn ye, cochahtino ne ihyan. ⁷Numacuahn chedave yahn ne cochahtino ne Dihvo vo, hua cahcoman ne ihyan. Yahn chemin ne, a chahn nchuhn, ne nahn che quendi ne dinahn ne. Namin nahn che necah ne nundihve cuahn Dendiohs cuahn dama.

***Rendacorun vederendedecadino yahn ihyan
cuahn che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

⁸Cuihco nchuhn cudado yahn sahn che vatechica se ricuahn se vededevano yahn man se. Condi ne cuahnecon ne che cahnceh se nchuhn, te sahn chahn ne, ndotenan che cacuahn se ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ricuahn se costumbre yahn ihyan iyehse man, vededevano yahn se man.

⁹Hua cahcovan nchuhn che ricuahn sahn chahn, te a Dihvo vo Jesucristo che quenán cuma ye nducuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, ¹⁰ne nducote ritahno ne ihyan ne, hua rendotenan ne tama nan vederihquentiyon. Tahque yudo vederihquentiyon yahn ye che co vederihquentiyon yahn nducoyaca ángel man, vaco chihnga man. ¹¹Cuahn che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, chacondah vedame ne costumbre che renan seña ihyan. Namin chihcoman ne vedeyeno yahn man ne, ne chichahtino ne Dihvo vo, nedin yahn ye nchuhn. ¹²Cuahn che chedenune nchuhn, nevahnecon ne Dihvo vo Jesucristo ne, anduhneca ndete che chih ne dama nduco ye, chihcoman ne che rahtendihco ne nunde. Man ne, nduhca che numacuahn vederihquentiyon chahte ndedetuhche Dendiohs Dihvo vo van tenahn ne, tihca ndahcorun ye nchuhn, ndo ne ihyan ra yahn che chitahno ne ihyan. ¹³Ro menan me ne, ama yahn chenán nchuhn nan Dendiohs, nedin nunde yahn ne. Avane ne, ihyan tama nación nchuhn, hua ndi cuande ne van ihyan yahn ye. Ate man ne, a ndedevahn ye nchuhn, chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, nchahco ye nunde yahn ne. ¹⁴Nchahco ye nducuahn nunde yahn ne che chahtendihco ne, chahcotahn ne vederihquentiyon yahn ye.

Ndedevahn ye nchuhn, dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, quenah yah ye nan cruz, nedihve ye nunde yahn ne. ¹⁵Dihvo vo Jesucristo ne, chih ye nan cruz, ne nduco chemin ne, ndahco ndiya ye vaco chihnga nan nducoyaca ihyan, chehnevi ye vederihquentiyon yahn.

Nahn che ndedecadino vo yahn vederihquentiyon yahn Dendiohs

¹⁶Chemin che hua ndahca che ndahchenan ihyan nchuhn nan che reh ne man, nan che rih ne man, yahn che hua rahte vihco ne cuahn che renuhnde iyo man, yahn che hua redin ne dehtenduh vihco man, yahn che hua rahtetuhno ne ro sabado man. ¹⁷Hua nduh rignonun chihve dehtenduh chemin chan che riquendi ihyan. Vederihquentiyon che tahque rignonun chihve ne, che ndedevahn Dendiohs uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ¹⁸Hua cuahnecun ne che cahnceh ihyan nchuhn, conun ye nchuhn che quendi ne yune yahn ye, din ca ne che necun ne, te ihyan chahn ne, rendeva ye yavenan angel man, rente ye deman yahn dehtenduh che nde hua rendihche ye man, redin yade ye, ndere rendonan man ye ihyan che ama devano ye man, ¹⁹hua riquendi ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndinan ye yuhn vo man. A Dihvo vo Jesucristo che ndi ye tin yahn nducoyaco vo che yahn Dendiohs uvo, ne redin ye che ama cuan no ndi vo nduco vih, rinan ye uvo che cotahno ndah vo nduhca che nahn Dendiohs.

²⁰Nducote anduhneca ndete che a chih nchuhn nduco Dihvo vo Jesucristo, chihcoman ne vededevano yahn ihyan iyehne ne, ²¹hua redin yahn che dinahn ne che rahn sahn chahn tuhca: "Hua toh ne chu, hua toh ne cha, hua cheh ne chu, hua cheh ne cha, te cahnda." ²²Nducuah dehtenduh chemin chan che rihco yudo se yahn ne, deman vederihquentiyon yahn ihyan, nde hua regu. ²³Vederihquentiyon che tihca rihco yudo se ne, rivahn che ama devano se, rinan se ihyan chenahn cava che tahque cotahno ye Dendiohs man, cava che tahque cuahtenan cuma ye vedenecon man, cava che tahque cah rih man ye ihyan man, ate hua richihve cava che cahco tan che cuahtehica ye vedeyeno yahn man ye, cuahtendihco ye nunde.

3 ¹Man che a ndedevahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn ne, anduhneca ndete che a ntuche ne nduco ye van tenahn.

Chemin che nahn che codin nun ino ne cava che co cuahtenan ne vahchetero nan che va ye lado tah cuaco Dendiohs.

²Ndotenan che ndedecadino ne, nahn yahn ne dehtenduh che va muhn iyehne ne, codin nun ino ne cava che co cuahtenan ne vahchetero. ³Cueneca hco ne te anduhneca ndete che a chih ne dama nduco Dihvo vo, ne man che ritahno ne ihyan ne, nedin yahn Dendiohs nchuhn. ⁴A yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo che va che cuahtenan vo vahchetero, ne cuahn che ndaconan chi tun ye numacuahn vederihquentiyon chahte yahn ye ne, nedin dama ye uvo nan ye.

Nduhca che nahn che cuahtechico vo

⁵Nducote tihca ne, cuihcoman nchuhn che rahtechica ne vedeyeno yahn man ne, rahtendihco ne nunde. Hua ndere cuahtenan ne nduco ihyan che hua nihnevaco ne nduco ye man, hua din ne dehtenduh che chihnga man, nde hua din yahino ne tume, te nunde min ne, a dama nduco nunde che rendeva ihyan yavenan dehtenduh che ndere redin ye dendiohs yahn ye. ⁶Ihyan che rahcotahn ye yahn Dendiohs, rahtendihco ye nunde che tuhchan ne, va che din Dendiohs castigo yah ihyan. ⁷Ro menan me ne, namin nduco nchuhn chahtendihco ne nducuahn nunde che tuhchan. ⁸Ate man ne, nahn che cahcoman ne. Namin nahn che cahcoman ne che ri tan ne man, che rahtenun ino ne vedetan man, che redin tan ne man, che ra ne canda ihyan man, che rahn ne ndudo chihnga man. ⁹Hua cahncheh ne vih, te nchuhn ne, a chihcoman ne vedeyeno yahn man ne che chahtechica ne ro menan, chahtendihco ne nunde. ¹⁰Man ne, a ndedevahn Dendiohs nchuhn, ndahcorun ye vederendedecadino yahn ne, din ye che ndo ne anduhneca ihyan ra. Ro ro rinan ye nchuhn cava che nde tahque runecade cuahtechica ne, nde conan conahn ne vederihquentiyon yahn ye, ndo ne ihyan nduhca che nahn ye. ¹¹Dehve din yahn, a ihyan naci3n yahn Israel uvo, o ihyan tama naci3n, a chenan seña uvo, o hua, a redin vo ntiyon yahn ihyan, o redin vo ntiyon yahn man vo, te che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, a dama no nducoyaco vo. Che richihve yuhn vo ne, che ritahno vo ihyan min, ndi cuando vo van ihyan yahn ye.

¹²Numacuahn vedeyahino tendahnun Dendiohs nchuhn, nedin yahn ye nchuhn. Chemin che nahn che cuahtenan

cuma ne vedeyahino man, vedevahino man, vedenecun man, vedechahtino man. ¹³Codin chahtino ama tama ne yahn vih, ne ndete che din tan ama cha nchuhn nduco vih ne, cuenchahco ne yahn vih. Dihvo vo Jesucristo ne, a nchahco ye yahn nchuhn, ne nahn che quendi ne yune yahn ye, nchahco ne yahn vih. ¹⁴Nan nducuahne ne, codin yahino ne vih cava che ndahca cuahtenan ne nduco vih, ne ama no ndudo co nducoyaca ne. ¹⁵Dendiohs din ye che cuahteman chedave yahn ne, te a cava chemin che tendahnun ye nchuhn, ama cuan co no ne nduco vih. Nahn che necah ne nundihve cuahn ihyan yahn nducuahne che din ye nduco ne. ¹⁶Cuahtenun ino ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo cuahn dama, hua cahcoman ne. Numacuahn vededevano cuicuahn vih ne man, cuenecah ne vedechahtino vih ne man, cuahndudo ne salmo man, cuita ne himno man, cuah ne Dendiohs chete chedave yahn ne, cuenecah ne nundihve cuahn ihyan man. ¹⁷Nan nducuahne che redin ne man, che rente ne man, cuenecahco ne te va Dihvo vo Jesucristo. Namin cuenecah ne nundihve cuahn Dendiohs che cuande yahn ihyan min.

¹⁸Nchuhn ihyan ndahca, codinahn ne yahn inchahn ne, te nducote ritahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, quenan cuma che tihca din ne. ¹⁹Nchuhn ihyan chahn, codin yahino ne ihyan ndahca yahn ne, hua co tan ne nduco ye. ²⁰Nchuhn decahya, codinahn ne nducuahne che rihquentiyon indihte yahn ne, te chemin che renan ino Dihvo vo. ²¹Nchuhn che vate daya ne, hua ndere din tan ne nduco daya ne cava che hua co ndache. ²²Nchuhn che redin ne ntiyon yahn ihyan, codinahn ne yahn patron yahn ne numacuahn chedave yahn ne. Ndahca codin ne ntiyon yahn ye cuahn dama, ndiyu deman cuahn che rendihchero ye nchuhn, te nducote ritahno ne Dendiohs ne, tihca nahn che din ne. ²³Nducuahne ntiyon che redin ne ne, codin ne nduco vedeyeno, cuenecahco ne te va Dihvo vo Jesucristo. ²⁴Cuedevano ne te ndete che tihca dinahn ne ne, redinahn ne vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ne man ye ndahco menun ye yahn ne, ndeva ye nchuhn, cuahtenan ne vahchetero. ²⁵Namin cuedevano ne te ihyan che duhtuno ihyan ye ne, va che co ye castigo yahn nunde yahn ye. Ndahco menun Dendiohs yahn ye tunoca che nedin ye. Hua dehve rahco ne, te Dendiohs ne, dama no rendihche ye nducoyaca ihyan.

4 ¹Nchuhn che chenan cuma ne mozo yahn ne, cuihquentiyon ne ihyan nduhc̄a che redin yahn, hua din t̄an ne nduco ye. Cuenec̄ahco ne te namin nchuhn ne, va Dihve ne Jesucristo vahchetero.

²Nducoȳaca nchuhn ne, cuahteȳan ne cuahn d̄ama, cov̄ah ne m̄an, cuenec̄ah ne nundihve cuahn Dendiohs m̄an. ³Cuica ne Dendiohs che din ye che nd̄aca yune che cuahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, ndudo min che hua devano ihyan ro men̄an. A yahn che rahndudó ndudo min che quenún vacoȳahn. ⁴Cuica ne Dendiohs che conan ye u che cuahndudó nduhc̄a che redin yahn c̄ava che conahn ihyan.

⁵N̄an nducuah̄n che redin nchuhn v̄an ihyan che hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, nahn che nduco rino nduco ndah c̄ava che nd̄aca yune che yahve ne ihyan, ne cotahno ye. ⁶N̄an ndudo yahn ne ne, nahn che runec̄ade ne. Namin nahn che devano ne t̄ac̄a ndahconan ne yahn dehtenduh che tumerune queri āma ihyan.

Renec̄ah Pablo Dendiohs ihyan

⁷Dihno vo Tíquico che yahino vo s̄ahn ne, āma ndah redinahn se, rinan se u n̄an ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. S̄ahn min nte cuande se nchuhn nduhc̄a che quenán muhn.

⁸Dechúh s̄ahn t̄an c̄ava che nte cuande se nchuhn nduhc̄a che chenan nuhn muhn m̄an, c̄ava che nec̄ah ȳan se chedave yahn ne m̄an. ⁹Dihno vo Onésimo, s̄ahn ȳan vaco ne, che yahino vo s̄ahn m̄an, che ndahc̄a redinahn se n̄an ntiyon yahn Dihvo vo m̄an ne, namin nduco se cuenchi se t̄an. S̄ahn sih nte cuande se nchuhn yahn dehtenduh che ri muhn.

¹⁰Aristarco che d̄ama quenun se vacoȳahn nducó ne, dechuh se Dendiohs yahn nchuhn. Namin Marcos s̄ahn vih Bernabé ne, dechuh se Dendiohs yahn ne. S̄ahn min ne, a nté nduco nchuhn yahn se. Cuenevah̄necun ne s̄ahn ndete che den̄an chi se t̄an. ¹¹Namin Jesús che namin duche se Justo ne, dechuh se Dendiohs yahn nchuhn. V̄an ihyan nación yahn Israel che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, aten̄an s̄ahn chahn che rinan se u n̄an ntiyon yahn Dendiohs, rendac̄á vedechahtino chahte. ¹²Epafras, t̄ama s̄ahn ȳan vaco ne, che redin se ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, dechuh se Dendiohs yahn nchuhn. S̄ahn min ne, cuahn d̄ama āma rica se Dendiohs

che din ye che quendi nchuhn cotahno ne numa ino ne man, dinahn ne nducuahñ vederihquentiyon yahn ye man. ¹³U devano cuacó nduhca che ama rendedecadino se cava nchuhn man, dihno vo che vate ye yan Laodicea man, yan Hierápolis man. ¹⁴Doctor Lucas che yahino vo ihyan man, Demas man ne, dechuh ye Dendiohs yahn ne.

¹⁵Cuenecah nchuhn Dendiohs dihno vo che vate ye yan Laodicea man, Ninfas man, dihno vo che rendo dama ye vaco ye, rendeva ye yavenan Dendiohs man. ¹⁶Cuihno ndihchenan nchuhn caca cuh tan ne, cuedechuh ne yan Laodicea, ndihchenan dihvo vo che vate ye min. Namin condihchenan ne caca che dechuh yahn ihyan chahn. ¹⁷Cahma ne co ne Arquipo che ndahca dinahn ye ntiyon che ndihco Dihvo vo Jesucristo tah ye.

¹⁸Nan che rente nuhn Dendiohs nchuhn nan caca cuh ne, man dirun. Cuenecahco ne te u ne, vacoyahn quenun. Dendiohs din yahino ye nchuhn. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO MENAN, DECHUH YE YAHN IHYAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YA_N TESALONICA

---

1 ¹Nchuhn, ihyan yahn Dendiohs Chida man, yahn Dihvo vo Jesucristo man, che vate ne yan Tesalónica, u Pablo nduco Silas nduco Timoteo, dirun nuhn yahn ne. Chido vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

Nduhca che chitahno ihyan yan Tesalónica

²Cuahn dama renecah nuhn nundihve cuahn Dendiohs cava nducoyaca nchuhn, revah nuhn cava ne. ³Cuahn dama rentihyon yan nuhn nan Chido vo Dendiohs yahn ntiyon che redin nchuhn man, nduhca che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, yahino ne ihyan man, nduhca che rechuhrihn ne numacuahn vedenecon, ndichahtino ne ihyan man. ⁴Dihno nuhn, Dendiohs ne, yahino ye nchuhn. Devano nuhn te man ye tendahnun ye nchuhn. ⁵Cahndudo nuhn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo numa ino nuhn, chihnevan nchuhn, ne numacuahn vederihquentiyon din Vaco Ndah yahn Dendiohs che chitahno ne. A devano nchuhn nduhca che chahtechica nuhn van ne cava che ndah yahn ne.

⁶Quendi nchuhn nduhca che chicuahn Dihvo vo Jesucristo man, nduhca che chicuahn nuhn man. Andahre ama chuhrihn

ne, ate din Vaco Ndah yahn Dendiohs che nevahnecon ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo numacuahn vedeyeno. ⁷Ama yahn ihyan, yahn yahn Macedonia man, Acaya man, chihco ye cudado nduhca che chitahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo, ne namin chitahno ye ihyan. ⁸Tihca chi che chetuhn ndudo yahn Dihvo vo van nchuhn. Ndiyu deman yahn yahn Macedonia man, Acaya man, te numachahte devano ihyan nduhca che redinahn nchuhn ndudo yahn Dendiohs. Nde nuhn, metah deh cuande che cahma nuhn, ⁹te nde man ihyan chahn rente cuande ye nuhn nduhca che nevahnecon nchuhn nuhn, chihcoman ne dehtenduh che redin ihyan dendiohs yahn ye, ne chitahno ne Dendiohs, ihyan min che quenduche ye, ndeva ne yavenan ye. ¹⁰Rente ye yahn Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs, ihyan min che ndedetuhche Dendiohs ihyan van tenahn, ihyan min che ndedevahn ye uvo yahn castigo yah che va che cuahno co ihyan nunde. Namin rente ye nduhca che chenan rino nchuhn che caca ye vahchetero, ndaconan chi tun ye.

Nduhca che cahndudo Pablo Ndudo yahn Dendiohs

2 ¹Dihno nuhn, a man nchuhn devano ne te chichihve ntiyon che din nuhn van ne. ²Andahre ama chuhrihn nuhn ro menan, din tan ihyan yan Filipos nduco nuhn, ate Dendiohs ne, chinan ye nuhn, ne numa ino nuhn cahndudo nuhn ndudo ndah yahn ye van nchuhn. ³A devano cuaco nuhn te ndudo ndah che rahndudo nuhn. Hua ndere rahndudo nuhn dehtenduh ndudo cava che cahnceh nuhn ihyan. ⁴Tendahnun Dendiohs nuhn, ne chihquentiyon ye che cuahndudo nuhn ndudo ndah yahn ye. Nducuahn chemin che rahndudo nuhn. Hua retumacah nuhn andahre hua renan ino ihyan, te Dendiohs ne, tihca nahn ye. A ihyan min che rendihche ye chedave yahn nuhn. ⁵Hua nte yade nuhn nduco nchuhn cava che te ne tume nuhn. A devano man nchuhn chemin, nde Dendiohs ne, a devano ye. ⁶Andahre nuhn ne, nduhca intiyan che dechuh Dihvo vo Jesucristo, ate hua renuhn nuhn che ndeva ihyan yavenan nuhn. ⁷Tahque ndah ne, chahtechica nuhn numacuahn vedenecon. Chahtenan nuhn van nchuhn, din yahino nuhn nchuhn nduhca che yahino ihyan ndahta daya ye che retave ye nduco cudado. ⁸Ama

yahino nuhn nchuhn. Chemin che chicuahn nuhn ndudo ndah yahn Dendiohs nchuhn, nde man nuhn, chihco mendahn nuhn cava ne. ⁹Dihno nuhn, namin a devano nchuhn nduhca che chuhrihn nuhn, din nuhn ntiyon nde ro nde rahn cava che ndaca che chuhnun nuhn. Tihca din nuhn numacuahn ro che chahtenan nuhn yan vaco nchuhn, cahndudo nuhn ndudo ndah yahn Dendiohs, te hua nahn denduh nuhn nde ama cha nchuhn.

¹⁰Nduco cudado chahtenan nuhn van nchuhn, nde ama nunde hua chahtendihco nuhn. A man nchuhn a devano ne, nde Dendiohs ne, a devano ye. ¹¹Namin a devano nchuhn te necah yan nuhn chedave yahn ne nduhca che renecah yan ihyan chedave yahn daya ye. ¹²Tihca din nuhn, chicuahn nuhn nchuhn nduhca che va che cuahtechica nchuhn nduco cudado, te nchuhn ne, ihyan yahn Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye.

¹³Cuahn che cahndudo nuhn ndudo yahn Dendiohs, chihnevan nchuhn ne, nevahnevan ne, te chenahn ne che chemin che vederihquentiyon yahn Dendiohs, ndiyu yahn ihyan iyehense. A ndudo min che redin che ndah nduco nchuhn che chitahno ne. Chemin che cuahn dama renecah nuhn nundihve cuahn Dendiohs. ¹⁴Dihnó, nduhca che redin ihyan nación yahn Israel che rechuhrihn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo che vate ye estado yahn Judea, tihca rechuhrihn nchuhn, redin ihyan yan vaco ne. ¹⁵A ihyan nación yahn Israel chahn che chihno ye Dihvo vo Jesucristo. A ihyan ndico yahn ihyan chahn che chihno ye ihyan profeta a rahn me. Man ne, a ihyan chahn tun che redecano ye nuhn. Hua redinahn ye che rihquentiyon Dendiohs. Nde ama ihyan hua ri rendihche ye. ¹⁶Rihca tan ye che cuahndudo nuhn, cahnevan ihyan nación chenahn cava che ndedevahn Dendiohs ihyan nduhca che ndedevahn ye uvo. Nduco tihca din chahte nduh ye nunde yahn ye. Ate man che cuaco ne, a vate ye vedeyah, ri ye castigo yah yahn Dendiohs.

***Nahn cahn Pablo tama yune, quendihchero
ye ihyan yan Tesalónica***

¹⁷Dihnó, cuahn che ndaca nuhn van nchuhn ne, ama chi ran nuhn. Andahre yahn chenah nuhn, ate ama renecahco nuhn

nchuhn, ama nahn ndaconan chi nuhn quendihchero nuhn nchuhn. ¹⁸U Pablo ne, ama ndeh yune nahn chí man, ama náhn che chi nuhn man. Ate queri ama yune ne, din vahche chundah. ¹⁹Ama yeno nuhn che chitahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo. Cuahn che naconan chi tun ye ne, ama co yeno nuhn, te ro min ne, co ro ntiyon che din nuhn van nchuhn. ²⁰A cava nchuhn che ama yeno nuhn.

3 ¹Ro che ama ndedecadino nuhn cava nchuhn ne, chihco dama ino nuhn che cuahtenan nuhn deman nuhn yan Atenas, ²ne dechuh nuhn dihno vo Timoteo cava che necah yan se chedave yahn nchuhn. Sahn min ne, nduco se nuhn, redin se ntiyon yahn Dendiohs, rahndudo se ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ³Dechuh nuhn sahn, te hua nahn nuhn che co ran nchuhn yahn dehtenduh che rechuhrihn ne. A devano man ne te va che chuhrihn vo. ⁴Cuahn che chenacahn nuhn nduco nchuhn ne, a rente nuhn nduco ne te va che chuhrihn vo. Man ne, a chinahn ndudo min. A rendihche ne. ⁵Nducote ametah chichá che rendedecadinó cava nchuhn ne, dechúh che tumeruné ndete che riquendi nchuhn ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. Ndedecadinó te co a detohnan chundah ntiyon che din nuhn, din se che chihcoman ne che chitahno ne.

⁶Ate man ne, a ndaconan Timoteo, ne nte cuande se nuhn nduhca che riquendi nchuhn ritahno ne man, nduhca che chenacahn cuma ne vedeyahino man. Namin nte cuande se nuhn che renecahco nchuhn nuhn numacuahn vedeyahino, nahn ndihchero ne nuhn nduhca che nahn ndihchero man nuhn nchuhn. ⁷Dihnó, chemin che andahre ama rechuhrihn nuhn, ate ama yeno nuhn man che checadino nuhn nduhca che riquendi nchuhn ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. ⁸Ama vedechahtino cava nuhn che tihca riquendi nchuhn ritahno ne Dihvo vo. ⁹Nde hua rentaquinu nuhn taça necah nuhn nundihve cuahn Dendiohs yuhn vo che ama yeno nuhn cava nchuhn. ¹⁰Nde ro nde rahn revah nuhn che nahn ndihchero nuhn nchuhn, cacuahn ca nuhn nchuhn che quendi ne cotahno ne numa ino ne.

¹¹Ama nahn nuhn che man Chido vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, te yune ye che chi nuhn quendihchero nuhn nchuhn. ¹²Nahn nuhn che din Dihvo vo che conahn

ndah ne vederihquentiyon yahn ye, din yahino vih ne man, din yahino ne nducoyaca ihyan man, nduhca che yahino man nuhn nchuhn. ¹³Namin nahn nuhn che din ye che quendi nchuhn cotahno ne ihyan numa ino ne, cava che nda ro che nda ye nduco ihyan yahn ye ne, dave yavenan ne nan Chido vo Dendiohs.

Nduhca che nahn Dendiohs che cuahtenan ihyan

4 ¹Dihnó, man ne, va ama nan che rihquentiyon nuhn nchuhn numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. Nchuhn ne, a ca cuande ne yahn nuhn nduhca che nahn Dendiohs che cuahtenan vo iyehense, ne tihca chenan ne nduco vih. Ate nahn nuhn che nde tahque ndahca cuahtenan ne.

²A devano nchuhn nduhca che chicuahn nuhn nchuhn numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ³Nahn Dendiohs che dave yavenan nchuhn nan ye. Hua ndere cuahtenan ne nduco ihyan che hua nihnevaco ne nduco ye. ⁴Queri ama nchuhn, cuahtenan cuma ne ndahta yahn ne nduco vedino vedeneacun. ⁵Hua ndere cuahtechica nchuhn vedeyeno yahn man ne, nduhca che vatechica ihyan che nde hua devano ye che va Dendiohs. ⁶Hua tihca cuahtechica nchuhn, cuahtendihco ne nunde nan ihyan, te Dihvo vo Dendiohs ne, din ye castigo ihyan yahn nunde che tuhchan, nduhca che a te cuande nuhn nchuhn. ⁷Dendiohs ne, a tendahnun ye uvo, ne nahn ye che dave yavenan vo nan ye. Hua nahn ye che ndere cuahtechico vo. ⁸Adecoduhno ihyan che hua redinahn ye che tihca rihquentiyon nuhn ne, hua rahcotahn ye vederihquentiyon yahn ndere ihyan, te rahcotahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ihyan min che rete ye Vaco Ndah yahn ye uvo. ⁹Me nduhca che va che din yahino nchuhn vih ne, nde hua redin fuerza che dirun nuhn yahn ne, te a man Dendiohs chicuahn ye nchuhn che din yahino vih ne. ¹⁰Dihnó, a redin yahino nchuhn nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo che vate ye yahn yahn Macedonia, ne ama nahn nuhn che tihca quendi ne. ¹¹Ndahca cuahtenan nchuhn. Hua condá mendahn ne nan dehtenduh che redin ihyan. Codin ne ntiyon nduhca che a te cuande nuhn nchuhn, ¹²cava che ndahca chuhnun ne, ne

nevahnecun nducoyaca ihyan nchuhn. Va che nda tun Dihvo vo Jesucristo. ¹³Dihnó, nahn nuhn che codevano nchuhn yahn dihno vo che rendaça ye iyehñse cuh. Hua co ran nchuhn çava ye, nduhça che redin ihyan che hua devano ye che va che ntuche tenahn, ne cuahn che rih ama ihyan yahn ye ne, rahco ye te ama yune no chihnonan yahn ye. ¹⁴Uvo ne, a devano vo te chih Dihvo vo Jesucristo, ne ntuche ye. Namin a devano vo te nducoyaca tenahn che chitahno ye ihyan cuahn che chahte ye iyehñse ne, va che ndedetuhche Dendiohs ihyan.

¹⁵Chemin che numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo rete cuande nuhn nchuhn, te ro che nda tun ye ne, nducoyaco vo che chenac va vo iyehñse, hua quendañnan vo yahn dihno vo che a ndih ye. ¹⁶Nda ro min ne, man Dihvo vo Jesucristo çaça ye vahchetero. Ura min ne, cuah ama ndudonan ro numacuahn vederihquentiyon. Namin cuah ama ángel ndinañ. Namin cuah corneta yahn Dendiohs. Tuhme menañ vihca va che ntuche nducoyaca tenahn che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁷Cuihno min ne, nducoyaco vo che chenac va vo iyehñse, ndedecuan Dendiohs uvo dama nduco ihyan chahn van man, ne ntahn nun vih vo nduco Dihvo vo Jesucristo nan ro. Tuhme cuahtenan vo nduco Dihvo vo numacuahn ro. ¹⁸Nducote a tihça va çade che va che conahn ne, cuente nchuhn yahn chemin nduco vih, cuenecañ yan ne chedave yahn ama tama ne.

5 ¹Dihnó, hua co co nuhn nchuhn deh ro, o deh nduyo che tihça conahn, ²te a devano cuaco man nchuhn te adenañ techecađe Dendiohs yahn ihyan, nde hua duh devano deh ura. ³Cuahn che tahque ndahça vate ihyan, che nde tah hua rendedecadino ye ne, a denañ nda venecuino min nan ye nduhça che ra yah chete ndahta che a nda ura che cuacoyahn ye, ne hua co ndevahn ye yahn vedeyah min. ⁴Ate nchuhn dihnó, nducote a chitahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, a vateyan ne adecodehno ura che conahn. ⁵Uvo ne, a ndedevahn Dendiohs uvo. Ate ihyan chenahn ne, cahnda yahn ye. ⁶Chemin che nahn che cuahteyan vo çava che hua co man vo nduhça ihyan chahn. ⁷Nahn ye ne, vateyado ye, ne nahn ye vatechica coh ye. ⁸Ate uvo ne, a chitahno vo Dihvo vo Jesucristo, ne nahn che runecađe cuahtechico vo. Nduhça sandado che va deh nduco che ndedevahn se sahn ne, tihça

uvo, te ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ne cuahtenan cumo vo vedeyahino, ndichahtino vo che ndedevahn ye uvo. ⁹Dendiohs ne, tendahnun ye uvo, din ye che chitahno vo Dihvo vo Jesucristo cava che ndedevahn ye uvo yahn castigo yah che va che co ihyan nunde. ¹⁰A cava uvo che chih Dihvo vo, ne ro che nda ye ne, a ndih vo, o chenduche vo, va che cuahtenan vo dama nduco ye. ¹¹Chemin che cuiquendi nchuhn cuenecah yan ne chedave yahn ama tama ne.

Riyahve Pablo ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹²Dihnó, nahn nuhn che nevahnecon nchuhn ihyan che rahndudo ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, riyahve ye nchuhn, te ihyan chahn ne, chenán cuma ye vederihquentiyon. ¹³Va che din yahino ne ihyan cava ntiyon che redin ye.

Ndahca cuahtenan ama tama ne nduco vih. ¹⁴Dihnó, nahn nuhn che yahve nchuhn dihno vo che hua nahn din ye ntiyon man, cuenecah yan ne chedave yahn ihyan che ran ye man, cuenan ne ihyan che hua ndah ritahno ye man, codin chahtino ne yahn nducoyaca ye man.

¹⁵Cuihco nchuhn cudado. Hua dama co ne nduco ihyan che redin tan ye nduco ne. Tahque ndah ne, codin nun ino ne, codin ne che ndah nduco vih man, nduco nducoyaca ihyan man.

¹⁶⁻¹⁷Cuahn dama cuenecah yan nchuhn chedave yahn ne man, covah ne man. ¹⁸Adehno che cuahno co nchuhn ne, cuenecah ne nundihve cuahn Dendiohs. Tihca nahn Dendiohs che dinahn nchuhn. Chemin che dechuh ye Daya ye Jesucristo.

¹⁹Hua cuahcotahn nchuhn vederihquentiyon yahn Vaco Dendiohs. ²⁰Cuenevahnecon ne ndudo che recah Dendiohs che rente ihyan nduco ne. ²¹Cuihco nchuhn cudado yahn ndudo che rihnevan ne. Cha che ndah ne, codinahn ne. ²²Hua nevahnecon ne nde ama nan dehtenduh che chihnga.

²³Dendiohs, ihyan min che redin ye che rahte dihn chedave yahn ihyan, man ye nchahco ye nunde yahn nchuhn, nedin dave ye chedave yahn ne. Nda ro che nda Dihvo vo Jesucristo ne, ndeva ye nchuhn. ²⁴A ihyan min che tendahnun ye nchuhn. Va che dinahn ye nducuahn, te redinahn ye ndudo yahn ye.

²⁵Dihnó, covah nchuhn cava nuhn.

²⁶Cuenecah nchuhn Dendiohs nducoyaca dihno vo numacuahn vedenehun.

²⁷Numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo rihquentiyón che cuahndudo nchuhn caca cuh, cahnevan nducoyaca dihno vo.

²⁸Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nchuhn. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO ADIVE, DEHCUH YE YAHN IHYAN YAHN DENDIOHS CHE VATE YE YA_N TESALONICA

---

1 ¹Nchuhn, ihyan yahn Chido vo Dendiohs ma_n, yahn Dihvo vo Jesucristo ma_n, che vate ne ya_n Tesalónica, u Pablo nduco Silas nduco Timoteo, dirun nuhn yahn ne. ²Chido vo Dendiohs ma_n, Dihvo vo Jesucristo ma_n, din yahino ye nchuhn, din ye che nda_hca cuahtenan ne.

Va che techeca_de Dendiohs yahn nducoyaca ihyan nunde

³Dihnó, numacuahn ro reneca_h nuhn nundihve cuahn Dendiohs ca_v a nchuhn. A tihca va che neca_h nuhn nundihve cuahn ihyan, te queri a_ma ro ne, nde tahque ritahno ne Dihvo vo Jesucristo ma_n, nde tahque yahino vih ne ma_n. ⁴Chemin che adecotino che renda_n nuhn va_n ihyan che ritahno ye Dihvo vo ne, rente nuhn numacuahn vedeyeno nduhca che riquendi nchuhn ritahno ne Dihvo vo numacuahn chedave yahn ne, andahre a_ma ndeh na_n dehtenduh che rahno ri ne ma_n, rechuhrihn ne ma_n. ⁵Hua cua ne cudado, te Dendiohs yuhn vo retecheca_de ye numa cuaco. Cuahn che cuihno techeca_de ye ne, ndeva ye nchuhn, cuahtenan ne na_n che rihquentiyon ye. A va che cuahtenan ne min, te yahn chemin che rechuhrihn ne.

⁶Va che din Dendiohs castigo ihyan che redin ye che rechuhrihn nchuhn. ⁷Cuahn che ca_ca Dihvo vo Jesucristo

vahchetero nduco ángel yahn ye, cuhnde ro ye numacuahn vederihquentiyon yahn ye van ruchiyahn che caca nan ro ne, cahnevi Dendiohs nducuahn che rechuhrihn vo. ⁸Nda ro min ne, nducoyaca ihyan che hua chitahno ye Dendiohs, hua dinahn ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, din Dihvo vo castigo ihyan. ⁹¡Ama chahte vederihquentiyon yahn Dihvo vo! ¡Ama yudo nan va ye! Ihyan che ndinda ye ne, ama yahn nan va Dihvo vo, min va che cuahtenun ye, co ye castigo numacuahn ro. ¹⁰Cuahn che ndaconan chi Dihvo vo ne, ndeva ihyan yahn ye yavenan ye, ne ama ndah ro yahn ye, te a chitahno ye ihyan. Namin ama ndah ro yahn nchuhn, te a chitahno ne ndudo yahn ye che cahndudo nuhn.

¹¹Yahn che tihca va che conahn ne, chemin che revah nuhn cava nchuhn ro ro, rica nuhn Dendiohs yuhn vo cava che ndahca quendi nchuhn, ne hua nto ino ye che a tendahnun ye nchuhn. Namin rica nuhn ihyan che numacuahn vederihquentiyon yahn ye din ye che conahn nduco nchuhn nducuahn che ndah man, conahn nducuahn ntiyon che nahn din ne yahn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo man. ¹²Nduco tihca ne, ndeva ihyan yavenan Dihvo vo. Namin ndeva ye yavenan nchuhn yahn che Chido vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, yahino ye nchuhn.

Va che nda ama sahn ndinda

2 ¹Dihnó, nducote va che ndaconan chi tun Dihvo vo Jesucristo, nedin dama ye nducoyaco vo, conduco vo ihyan ne, va ama ndudo che co nuhn nchuhn. ²Hua cuahnecon nchuhn che cahnceh nde ama ihyan nchuhn. Andahre cahma ama vaco che a nda Dihvo vo Jesucristo man, andahre cuahndudo ihyan che a nda ye man, andahre dechuh ihyan ndudo yahn ne che a nda ye man, din ca ye che nuhn dirun nuhn yahn ne, ate nde hua cotahno ne, nde hua dihya ne co. ³Hua tumecah ne yahn nde ama ihyan che tihca nahn cahnceh ye nchuhn. Numanahn che metah nda ro min ne, va che necuan ihyan, co tan ye nduco Dendiohs. Namin va che nda ama sahn ndinda. ⁴Sahn min ne, co tan se nduco nducuahn che rendeva ihyan yavenan, redin vahn ye Dendiohs. Nde condá se chete yaco chahte yahn Dendiohs, ndere cuahndudo se che sahn min che Dendiohs.

⁵Cuenecahco nchuhn. Ro menan me cuahn che quenán nduco nchuhn ne, a ráhn rí nchuhn che tihca va che co. ⁶A devano nchuhn duh che redin vahche yahn sahn min man ro cuh, cava che hua co chi se nde nda ro yahn se. ⁷Vederihquentiyon chihnga che va cuahn ndeh ne, a va iyehse cuh. Man ne, adeche cuavi cha che redin vahche yahn, ⁸tuhme nda sahn ndinda me. Ate cuahn che nda Dihvo vo Jesucristo ne, decuihno ye sahn. ⁹Sahn ndinda me ne, quenán cuma se vederihquentiyon chahte yahn chundah, ne ama ndeh nan vederihno din se numacuahn vederihncheh. ¹⁰Cahncheh se nducoyaca ihyan che va che conda ye, che hua chitahno ye ndudo cuaco cava che ndevahn ye. ¹¹Chemin che cuahnecun Dendiohs che cotahno ye vederihncheh min. ¹²Tihca va che conda nducoyaca ye, te hua nahn cotahno ye ndudo cuaco, ne tahque ndah ye ne, riquendi ye dehtenduh che chihnga.

Tendahnun Dendiohs ihyan che ndeva ye

¹³Me nchuhn dihnó, yahino Dihvo vo Jesucristo nchuhn. Chemin che renecah nuhn nundihve cuahn Dendiohs cava ne, te nde ro menan ne, tendahnun ye nchuhn cava che ndedevahn ye nchuhn. Nedin dave ye chedave yahn ne numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye, din ye che chitahno ne ndudo cuaco. ¹⁴Te yune Dendiohs che chitahno nchuhn ndudo che cahndudo nuhn, te a tendahnun ye nchuhn cava che ndedevahn ye nchuhn, ne cuahtenan cuma nduco ne vederihquentiyon chahte yahn Dihvo vo Jesucristo.

¹⁵Dihnó, quendi nchuhn cotahno ne numacuahn chedave yahn ne che chicuahn nuhn nchuhn man, che dirun nuhn yahn ne man. ¹⁶A Dendiohs che yahino ye uvo, ne renecah yan ye chedave yuhn vo numacuahn ro, redin ye che chenán ino vo ihyan. ¹⁷Dihvo vo Jesucristo man, Chido vo Dendiohs man, necah yan ye chedave yahn nchuhn, din ye che cotahno ne numa ino ne, cava che runecade nducuahn nan ndudo che rente ne man, nan ntiyon che redin ne man.

Nahn Pablo che covah ihyan

3 ¹Dihnó, covah nchuhn cava nuhn. Cuihca ne Dendiohs che din ye che nun cotuhn ndudo yahn Dihvo vo

Jesucristo numachahte, ne nevahne^{cun} ihyan nduhc̄a che nevahne^{cun} ne. ²Nducote vate ihyan che duhtuno ihyan ye, che hua ritahno ye Dihvo vo ne, cuihca ne Dendiohs che hua cuahne^{cun} ye che din t̄an ye nduco nuhn. ³Dihvo vo Dendiohs ne, redinahⁿ ye ndudo yahn ye. Din ye che quendi nchuhn, cotahno ne numa ino ne. Din ye cudado nchuhn c̄ava che hua dehva cuahno co ne. ⁴Ndichahtino nuhn Dihvo vo Dendiohs che quendi nchuhn dinahn ne nducuahn che te cuande nuhn nchuhn. ⁵Dihvo vo Jesucristo din ye che quendi nchuhn cotahno ne ihyan numacuahn chedave yahn ne m̄an, din ye che tumacardino ne che yahino Dendiohs nchuhn m̄an.

Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, va che din ye ntiyon

⁶Dihnó, numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, rihquentiyon nuhn che ca^hcom̄an nchuhn dihno vo che hua nahn din ye ntiyon m̄an, che hua nahn dinahn ye nduhc̄a che chicuahn nuhn nchuhn m̄an. ⁷A m̄an nchuhn devano ne te va che quendi ne nduhc̄a che din nuhn cuahn che chahtenan nuhn nduco nchuhn, din nuhn ntiyon. ⁸Hua ndere cheh nuhn yahn nchuhn. Nde ro nde ra^hn̄ ama chuhrihn nuhn din nuhn ntiyon c̄ava che hua denduh nuhn nde ama cha nchuhn. ⁹Andahre nchuhn va che te ne che cheh nuhn, ate din m̄an nuhn ntiyon, nda^{ca} che chuhnun nuhn, te nahn nuhn che cua cuande nchuhn, ne tihc̄a quendi ne din ne ntiyon. ¹⁰Ro min ne, tuhc̄a chicuahn nuhn nchuhn: “Duh che hua nahn din ntiyon ne, hua nda^hc̄a che cheh.” ¹¹A checadino nuhn te vaⁿ nchuhn ne, vate ama o ihyan che hua nahn din ye ntiyon. Ndere vatechica ihyan chahn renda^hchenan ye dehtenduh che redin ihyan. ¹²Numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo rihquentiyon nuhn che cuahte tahn ihyan chahn, din ye ntiyon, nda^{ca} che chuhnun ye.

¹³Dihnó, cuiquendi ne codin ne che ndah; hua cua da^hno ne. ¹⁴Ndete che vate ihyan che hua nahn dinahn ye che rihquentiyon nuhn ne, cuihco nchuhn cudado cha ihyan che tihc̄a redin ye, ne cuihcom̄an ne ihyan c̄ava che co cuihnaⁿ ye. ¹⁵Hua ndihche t̄an nchuhn ihyan. Cuiya^hve ne ihyan nduco ndah, te dihno ne ihyan.

¹⁶M̄an ne, Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che redin ye che rahte dihn chedave yahn ihyan, m̄an ye din ye che nda^hc̄a

cuahtenan nducoyaca nchuhn, conduco ye nchuhn numacuahn ro.

¹⁷U Pablo, dirín caça cuh, dechúh yahn nchuhn, nté Dendiohs nchuhn. Cuihco nchuhn cudádo. Tuhça rahconáhn che duché nan nducuahn caça che redechúh. ¹⁸Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nducoyaca nchuhn. Tihça co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA^BLO MENA^N, DECHUH YE YAHN TIMOTEO

---

1 ¹Dendiohs, ihyan min che ndedevahn ye uvo ne, tendahnun ye u Pa^Blo, che co apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndichahtino vo ihyan. ²Timoteo, dechúh caça cuh yehn. Di ne, nduhca ðaya mán di, te riquendi u, ritehne numa cuaco Dihvo vo Jesucristo. Chido vo Dendiohs nduco Dihvo vo Jesucristo, din yahino ye di, din ye che nduhca conen.

Recqh Pablo cudqdo Timoteo

³Cuahn che metah cáhn yahn yahn Macedonia ne, ráhn ndoque che conen yan Efeso cava che cahcantiyen che nguan ihyan cacuahn ye dehtenduh che hua cuaco, ⁴cahcoman ye che ricuahn ye ndame nan cuento man, taça cochi ndata yahn ye man, te dehtenduh chemin chan ne, deman che rahteruhn chende ihyan, ate hua cochihve yuhn vo cava che cotahno vo Dendiohs man, cuahtenan vo nduhca che nahn ye man.

⁵Nducote dave yavenan vo man, redinahn vo ndudo yahn Dendiohs man, ritahno vo Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yuhn vo man, chemin che nahn Dendiohs che cuahtenan cumo vo vedeyahino. ⁶Ate vate sahn che hua redinahn se, ne a ndere dera derahn se. ⁷Ama rahn ama ri no se ricuahn ye ley che dirun Moisés, ate nde che rente man se, hua renahn se.

⁸Devano vo te ley min ne, ndah, ne va nan che cochihve. ⁹Chihnde ndiyu cava ihyan che ndah ihyan ye nan Dendiohs,

ate cava sahn nunde man, sahn che duhtuno ihyan se man, sahn che hua renevah necun se Dendiohs man, sah rihno ihyan man, sahn che rihno se chida se man, sahn che rihno se chaco se man, ¹⁰sahn che ndere rahtenan se nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn se man, sahn che ndere rahtenan se van man se nduco vih man, sahn che reduco se ihyan man, sahn rihnceh man, sahn che ndere recah se ndudo yahn se che hua cuaco man, sahn che rahtendihco se ndeh nan ca nunde man.

¹¹Dendiohs, ihyan min che rendeva vo yavenan ye, a ndudo ndah yahn ye che rihco yudo yahn nducuahn nunde chemin chan. A ndudo min che va tah che rahndudó.

Renecah Pablo nundihve cuahn Dihvo vo Jesucristo

¹²Renecah nundihve cuahn Dihvo vo Jesucristo, te nde a rahn me a devano ye che dinahn, ne chaconahn ye u nan ntiyon yahn ye man, rinan ye u man. ¹³Tihca din ye nducó, andahre ro menan ne, din duche yahn vederihquentiyon yahn ye, ne chi tan nduco ye, din tan nduco ihyan che ritahno ye ihyan. Ro min ne, van vedetundo yahn che tihca din, te metah cotahnó ihyan. Ate quenan vahino Dendiohs u, ¹⁴ne andahre ama chahte vedetan yahn, ate nde tahque chahte vedeyahino yahn ye, din che chitahnó Dihvo vo Jesucristo.

¹⁵Ndahca che cotahno nducoyaca ihyan ndudo cuaco cuh yahn Dihvo vo Jesucristo, nduhca che nda ye muhn iyehns cuh cava che ndedevahn ye ihyan nunde. Van ihyan chahn ne, u che tahque quendihcó nunde. ¹⁶Ate quenan vahino Dendiohs u, ne nchahco Dihvo vo Jesucristo nunde yahn, chihco ro ye che ama chahtino ye. Tihca din ye cava che cua cuande ihyan nunde chenahn, ne namin cotahno ye ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ¹⁷Va ama no Dendiohs. Ihyan min ne, hua ro ye. Hua nda ro che coh ye. Ama va vededevano yahn ye. Ndahca che ndeva vo yavenan ye cuahn dama. Tihca co.

¹⁸Dayá Timoteo, nduhca che rahn ama o dihno vo numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs, namin rihquentiyón di che nduhca sandado che yahino se ntiyon che nda se, ruhn se numa ino se, tihca quendi dinehn ntiyon che va tah. ¹⁹Cotehne Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yehn. Codinehn Ndudo yahn Dendiohs. Chenun van ama o

se che hua nahn dinahn se, ne chihcoman se che ritahno se. ²⁰Tihca din Himeneo man, Alejandro man. Sahn chahn ne, a ndahco sahn tah chundah cava che tuma cuahn se.

Nduhca che va che covah ihyan

2 ¹Menan vihca rihquentiyon che covah nchuhn cava nducoyaca ihyan iyehse, cuenecah ne nundihve cuahn Dendiohs cava ye. ²Covah ne cava nducoyaca ihyan ndinan man, intiyahn man, cava che cahco dihn ye numachahte, ne ndahca cuahtenan vo nan Dendiohs man, nan ihyan man. ³Dendiohs, ihyan min che rendedevahn ye uvo ne, renan ino ye che tihca din vo. ⁴Ihyan min ne, nahn ye che codevano nducoyaca ihyan ndudo cuaco, ne ndevahn ye. ⁵Va ama no Dendiohs. Namin va ama no ihyan che rahn nan ye ihyan iyehse nan ye. Ihyan min che Dihvo vo Jesucristo. ⁶Dihvo vo ne, cahnecon ye che chihno ihyan nunde ihyan. Nduco tihca ne, nedihve ye nunde yahn ihyan iyehse. Nda ro che nahn Dendiohs ne, din ye che chetuhn ndudo yahn che tihca chi. ⁷Chemin che tendahnun ye u cava che co apostol, cuahndudo ndudo cuaco min, cacuahn ihyan nacion chenahn, ne cotahno ye. Nducote ritahnó Dihvo vo Jesucristo, cuaco che rahn. ⁸Nahn che numachahte covah ihyan chahn numacuahn chedave yahn ye, cuahtenan cuma ye vedeyahino nduco vih. ⁹Namin ihyan ndahta ne, nahn che runecade cuahtenun ye tino yahn ye. Hua ndedecuco ye tin ye. Hua ndedecuco ye ihyan nduco tu diyahn, o diyahnguan. Hua cuahtenun ye tino diyahn. ¹⁰Tahque ndahca che runecade cuahtenan ye, din ye ntiyon che cochihve nduhca che redin ndahta che ritahno ye Dendiohs numa cuaco. ¹¹Ihyan ndahta ne, va che cahcovan ye Ndudo yahn Dendiohs numacuahn vedenecon. ¹²Rihquentiyon che dihn cuahte chende ye. Hua cacuahn ye, nde hua cahcantiyon ye ihyan chahn. ¹³Tihca chihco cade Dendiohs. Menan ne, dendah ye Adán. Adiva ne, dendah ye Eva. ¹⁴Ndiyu Adán menan vihca quendihco ye nunde, te dinoca ihyan ndahta min, yahn che cah yune ye che chihncheh chundah ihyan. ¹⁵Chemin che cahnda va yahn nducoyaca ihyan ndahta, nda ro che cuacoyahn ye. Ate ndete che quendi ye cotahno ye Dihvo vo Jesucristo, din yahino ye ihyan man, dave yavenan ye nan Dendiohs man, runecade cuahtechica ye man ne, hua dehva co yahn ye.

Nduhca che va che cuahtechica ihyan ndinan yahn yaco

3 ¹Cuāco te ihyan che conan ye ntiyon ndinan ne, conan ye ntiyon ndah. ²Chemin che ihyan che conan ye yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, nahn che ama no ndahta conan cuma ye, nahn che runecade conan ye cava che nde ama ihyan hua cahma nunde ye yahn ye man, hua ricoh ye man, conan ye numacuahn vedino vedenecon man, nevahnecon ye nducoyaca ihyan man, ndahca cacuahn ye Ndudo yahn Dendiohs man. ³Ntiyon cuh ne, hua co conan nde ama sahgoh, nde ama sahn che doh ino se man, nde ama sahn che ndichahtino se tume man. Atenan ihyan che necun ye man, chahtino ye man, co conan ye ntiyon cuh. ⁴Nahn ama ihyan che ndahca rihquentiyon ye vaco ye man, redinahn daya ye yahn ye man, renevahnecon ihyan man. ⁵Nahn ama ihyan che tihca ye, te ndete che hua devano ye cahcantiyon ye vaco man ye ne, hua co cahcantiyon ye ihyan yahn Dendiohs. ⁶Nahn ama ihyan che a rahn ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, te ndete ama ihyan che cade canan ritahno ye ne, denan din yade ye, ne co ye castigo yahn Dendiohs nduhca che chahno chi chundah. ⁷Namin nahn ama ihyan che, nde ihyan che hua ritahno ye, nevahnecon ye ihyan cava che hua cora nde ama nan vedecuihno yahn ye, din chundah.

***Nduhca che va che cuahtechica ihyan che
cuahtenan ye ntiyon yahn yaco***

⁸Tihca ihyan che cuahtenan ye ntiyon yahn yaco, nahn che runecade ye, che hua o nan o chende ye man, che hua ricoh ye man, che hua ndichahtino ye tume man. ⁹Nahn ihyan che riquendi ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yahn ye. ¹⁰Nahn che a rendihche ndah ihyan ndiyaco ihyan. Ndete che ametah deh che redin vahche yahn ye ne, tuhme co cuahtenan ye ntiyon cuh. ¹¹Ndahta yahn ihyan chahn ne, namin nahn che runecade ye man, redinahn ye ndudo yahn ye man, hua ricoh ye man, hua nte ye cuando man. ¹²Ama ihyan che conan ye ntiyon yahn yaco ne, nahn che ama no ndahta conan cuma ye man, ndahca rihquentiyon ye vaco ye man, daya ye man. ¹³Ihyan che ndahca quenda ye ntiyon yahn yaco ne, rendeva ihyan yavenan ye man, nde tahque richahtino ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo man.

***Nduhca che va che cuahtenan ihyan che
ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

¹⁴Rendedecadinó che a nun chí quendihcheró di. Numanahmin ne, dechúh caca cuh yehn, ¹⁵te ndete che denan hua co chi nún ne, cochihve yehn cava che codevene nduhca che va che cuahtechico vo van ihyan yahn Dendiohs, ihyan min che quenduche ye. Ihyan chahn ne, nduhca yaco yahn Dendiohs tihchan ye, te Dendiohs ne, nduco ye ihyan. Ihyan chahn che va tah ye Ndudo yahn Dendiohs, redin ye cudado. ¹⁶Cuaco niyon te ndudo che ritahno vo, che cade te Dendiohs, checadino vo ne, ama yudo. Tuhca conahn ndudo min:

Dendiohs ne, nda ye muhn iyehnse cuh, ndaconda ye ihyan.

Chihco ro Vaco Ndah yahn ye che metah nde ama nunde yahn ye.

Cuaco ndudo cuh, te nde ángel ndihchero ye ihyan.

Chetuhn ndudo yahn ye numachahte iyehnse, ne ihyan yahn nducuahn nación, chitahno ye ihyan.

Chihno min ne, numacuahn vederihquentiyon conahn ye vahchetero.

Ihyan che cahcoman ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

4 ¹Vaco Dendiohs ne, rete cuande numa cuaco te adive ne, cuahte dihno vo che cahcoman ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, quendi ye vaco che rihnceh man, che ricuahn chundah man. ²Cahcovan ye ndudo yahn ihyan cuando che o nan o chende ye, che metah vederendedecadino yahn ye anduhneca ndete che a ndih chedave yahn ye, nedin ama cu che nto ruchiyahn. ³Ihyan chemin chan chahn ne, ndere cahca tan ye che cahnevaco ihyan man, cahco cahnda ye che cheh ihyan ama o nan dehtenduh man, andahre man Dendiohs chihco ye nducuahn cava che ihyan che ritahno ye ihyan man, che quendi ye ndudo cuaco yahn ye man, necah ye nundihve cuahn ihyan, ne cheh ye. ⁴Cuaco te nducuahn dehtenduh che chihco Dendiohs ne, ndah, ne ndotenan che ndahchenan vo ne, tahque ndah che necah vo nundihve cuahn ihyan, ne chuh vo, ⁵te nducuahn dehtenduh che reh vo ne, ri vihco nduco ndudo yahn Dendiohs man, nduco ndudo che revah vo man.

Ama sahn che ndahca redin se ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo

⁶Ndete che tihca cacuehn dihno vo ne, ndahca din ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, ne cochahtine ndudo ndah che chehn. ⁷Hua tumecah yahn dehtenduh cuando che rente ihyan, te chemin ne, anduhneca cuando yahn ndahta. Tahque ndah che quendi nevahnecon Dendiohs. ⁸Richihve che rahn ihyan che ndo cane ye cava che ndahca duche ye. Ate nde tahque richihve che cuahn ye nevahnecon ye Dendiohs, te chemin che cochihve yahn ye numanahn che chenah ye iyehne, nde cochihve yahn ye cava che tuno ye vahchetero. ⁹A chu che vedechahtino yuhn vo. Nahn che cotahno nducoyaca ihyan. ¹⁰A cava chu che redin vo ntiyon man, che rechuhrihn vo vedetan yahn ihyan man, ndihco vo vedechahtino yuhn vo tah Dendiohs, ihyan min che quenduche ye. A ihyan min che rendedevahn ye nducoyaca ihyan, menan vihca ihyan che ritahno ye ihyan.

¹¹Cuihquentiyen man, cuicuehn man, dehtenduh che tuhchan. ¹²Andahre sahn yuno di, ate cochique nduco ndah cava che nevahnecon nducoyaca ihyan di. Cuihque cudado nan ndudo yehn man, nan nducuahn che redin man. Codin yahine nducoyaca ihyan man, cuitehne Dendiohs numa ine man, ndahca conen nan Dendiohs man. Nduco tihca ne, cah yeno ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne quendi ye yune yehn. ¹³Numanahn che nda ne, cuahndode ndudo yahn Dendiohs cuahn dama, cuenecah yan chedave yahn dihno vo, cuicuehn ihyan. ¹⁴Hua cahcoman vederihquentiyon che te Dendiohs di ro che din ye che checadino intiyahn yaco ntiyon che conen. Ihyan chahn ne, nahn tah ye di, chica ye Dendiohs cave. ¹⁵Cuiquenda ntiyon yehn numa ine cava che ndihchero nducoyaca ihyan che ndahca redinehn. ¹⁶Cuihque man cudado di. Namin cuihque cudado che ricuehn. Cuiquendi numa ine nducuahn che rahn ndoque. Ndete che tihca din ne, ndevahn di man, ihyan che rihnevan ye che rahndode man.

***Nduhca che va che cuahtechico vo van ihyan
che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

5 ¹Hua cahve nduco nde ama ihyan ndico. Tahque ndah ne, coyahve ihyan nduhca che riyahve chide. Sahn

decahya ne, coyahve sahn nduhca che riyahve dihne. ²Indihte ndahta ne, coyahve ihyan nduhca che riyahve cheque. Tahn decahya ne, coyahve tahn nduhca che riyahve quehve, cuenevahnecon tahn.

³Ihyan ndiyaco ne, va che conan ye ihyan ndahta vah che metah duhva yahn ye. ⁴Ihyan ndahta vah che vate daya ye man, daya ino ye man ne, a ihyan chahn yahn ye va che ndihche ye cava ye, te a chuhrihn ye tave ye ihyan. Tihca renan ino Dendiohs che din ihyan. ⁵Ihyan ndahta vah che metah duhva yahn ye ne, a Dendiohs che vedechahtino yahn ye, ne hua renguan ye revah ye nde ro nde rahn. ⁶Ate ihyan ndahta vah che vatechica ye vedeyeno yahn man ye ne, anduhneca ndete che a ndih ye nan Dendiohs. ⁷Cuicuehn ihyan nducuahn dehtenduh che tuhchan cava che hua ndaca yune che cahma nunde ihyan yahn ye. ⁸Ndete che vate ihyan che hua rinan ye ihyan yahn ye che chenun vaco ye man, ihyan chenahn man ne, redetohnan ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne nde tahque duhtuno ihyan rendaconda ye che co ihyan che hua ritahno ye.

⁹Ndahta vah che ama no inchaahn ye nenan cuma ye man, ndahta vah che a ri ye ino raco nduyo, o tahque a ndico ye man, atenan ihyan chahn co co cuande ye van ndahta vah che redin ye ntiyon yahn yaco. ¹⁰Avane ne, nahn che runecade ndahte ye man, ntave ye daya ye man, nenevahnecon ye ihyan vaco ye man, ndinan ye ihyan yahn Dendiohs numacuahn vedenecon man, nedin yahino ye ihyan che rechuhrihn ye man, nedin ye nducuahn che ndah man. ¹¹Ate hua co cuande ndahta vah che decahya te, te denan nda ro che nahn cahnevaco tun te, ne cahcoman te ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo che quenan te, ¹²denda te ndudo yahn te, condihco te nunde. ¹³Avane ne, ndete che cuahtechica te nduh vah nduh vah co te nduhca ihyan che metah ntiyon yahn ye, ne cuanan nte te cuando man, conda van te nduh cuan nan che hua ra cuande yahn te man, cahma te dehtenduh che hua ndahca man. ¹⁴Chemin che nahn che cahnevaco tun tahn ndahta vah che decahya te, ndaca daya te man, din te cudado vaco te man, cava che hua ndaca yune che chihnga cahma ihyan. ¹⁵Tihca rahn ndoque, te ama o ndahta vah ne, a chihcoman te che ritahno te Dihvo vo Jesucristo, ne redinahn te che rihquentiyon chundah.

¹⁶Dihno vo man, cahvo vo man, che chenan nda ndahta vah ndevaco ye ne, va che conan ye ihyan cava che hua ndaca yune che ihyan ndiyaco conan ye ihyan. Nduco tihca ne, tuno yahn ihyan ndiyaco che conan ye ndahta vah che metah duhva yahn ye.

¹⁷Intiyahn yaco che ndahca rihquentiyon ye, menan vihca ihyan che rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs man, ricuahn ye man ne, va che ndahva conan ihyan ndiyaco ihyan. ¹⁸Tihca va che co, te ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Hua dechiche duto itenine che redendeh te trigo cava che tiviyato, te ri yahn te, nahn cheh te.” Namin ndirun tama cuan: “Ihyan redin ntiyon ne, va che nevihve yahn ye.”

¹⁹Hua tumacah yahn ihyan che caca nunde ye yahn intiyahn yaco cuahn che metah o ino ihyan che cahma ye che cuaco. ²⁰Ate ndete che va ama ihyan chahn che quendihco ye nunde, tuhme coyahve ihyan nan nducoyaca dihno vo cava che dihya nun ino combiero yahn ye co, ne cahco ye cuado. ²¹Nan Dendiohs man, nan Dihvo vo Jesucristo man, nan ángel yahn ye man, rihquentiyón di che dinehn nducuahh dehtenduh che tuhchan quendihconahn, hua cuacondih nunde yahn nde ama ihyan. ²²Hua aderene nehn ntiyon yahn yaco adecoduhno ihyan cuahn che metah ndihche ndah ihyan, te denan ndere din ye, ne nde di condihque nunde che cuande yahn ye. Cuihque cuado cava che dave yavenan nan Dendiohs.

²³Hua deman cuahn nune iche coh. Cuih tah vino cava vacochendereh yehn yahn che cuahn dama ri cah.

²⁴Van ihyan che rahque che co cuahtenan ye ntiyon yahn yaco ne, nahn ye ne, nde metah cuhnde cade yahn ye, ne a ndero ndi che chendihco ye nunde. Nahn tun ye ne, hua duh devano che chendihco ye nunde, ate va ro che cuhnde ro nunde yahn ye. ²⁵A namin no tun, ndete che ndah redin ihyan chahn ne, a ndero ndi. Me ndete che chihnga redin ye ne, andahre hua devano ihyan ne, ate va ro che cadino ye.

6 ¹Queri ama dihno vo che va dihve ye ne, nahn che ama nevahnecon ye ihyan cava che hua chihnga cahma ihyan yahn Dendiohs man, yahn ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man. ²Me ndete che dihve dihno vo chahn ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, nahn che nde tahque nevahnecon ye ihyan man, tahque ndah din ye ntiyon yahn ye man, te

ntiyon che redin ye ne, cochihve yahn dihno ye che yahino ye. Vederihquentiyon cuh cacuehn man, coyahve ihyan che dinahn ye man.

Nahn che cuahte vo vedeyeno nduco che rete Dendiohs uvo

³Ndete che vate ihyan che hua ricuahn ye tihca man, che hua ricuahn ye ndudo cuaco man, che hua renan ino ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che ritahno vo man ne, ⁴ihyan chahn ne, cun ye man, yade ye man, nde tah hua renahn ye. Ama ruhn chende ye nduco ihyan yahn dehtenduh che nde hua redin yahn che cuhma chende ye. A chemin no che vedeyeno yahn ye. Nduco tihca ama rendedecuan ye canda man, vedeve man, redin ye che retahn nan ihyan vih man, recah ye nunde vih man, ⁵rahtenun ino ye vedetan nduco vih man. Ihyan che ametah va cuaco vederendedecadino yahn ye man, che hua devano ye ndudo cuaco man, che rahco ye che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo cava che ndaca vo vedecuihca man, atenan ihyan chahn che dama ri ye nduco vih. Nahn che din vi vo yahn ihyan chemin chan. ⁶Cuaco te che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, chemin che tahque richihve yuhn vo ndete che vato vo vedeyeno nduco che rete Dendiohs uvo. ⁷Nduhca che hua dehva nda vo che nda vo muhn iyehnse cuh ne, tihca hua dehva ndiquenda vo che ndaco vo muhn. ⁸Nduco che ndaca che chuh vo man, tino che cuahtenun vo man, a nduco chemin cuahtenan vo vedeyeno. ⁹Ate ihyan che nahn cuahtenan cuma ye vedecuihca ne, rendaca yune che retumarande chundah ihyan man, riya ye muhn min nan che cahnda yahn ye man. Van vedetundo yahn ye rih ye vederahn ihyan, renuhn ye ama ndeh nan dehtenduh che redin che rechuhrihn ye man, rinda ye man. ¹⁰Tihca, te vedeyahino cava tume ne, chemin che redin che rihquino ihyan redin ye nducuahn dehtenduh che chihnga. A chemin tun redin nduco nahn dihno vo che rihcoman ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, renuhn man ye vedeyah cava chedave yahn ye.

Nduhca che va che quendi vo Dihvo vo Jesucristo

¹¹Me di che redin ntiyon yahn Dendiohs ne, codin vih yahn nducuahn dehtenduh che chemin chan, codin nducuahn che ndah. Cuiquendi cuenevahnecon Dendiohs man, cuitehne

Dihvo vo Jesucristo man, codin yahine ihyan man, conan come vedehtino man, vedenehun man. ¹²Nduhca che ruhn sandado numa ino se che hua nahn denda se ne, tihca cuithehne Dihvo vo Jesucristo numa ine, te chemin che cochihve yehn cava che hua denda che conen vahchetero numacuahn ro. A cava chemin che tendahnun Dendiohs di, ne cahndode nduhca che ritehne Dihvo vo Jesucristo, chihnevan ama yahn ihyan. ¹³Man ne, nan Dendiohs, ihyan min che dendah ye iyehhse man, che va tah ye nducuahn dehtenduh man, nan Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che cah ye ndudo cuaco yahn ye numa ino ye nan Poncio Pilato man, rihquentiyon di ¹⁴che dinehn nduco cudado ntiyon che va tah. Condiccate detohnen nde tah. Cuiquendi nde nda Dihvo vo Jesucristo, ¹⁵te nda ro che ndihco cade Dendiohs ne, dechuh ye ihyan. ¡Ama yudo vederihquentiyon yahn Dendiohs, ametah nde tama nduhca ye! ¡Ama nahn che ndeva nducoyaca ihyan yavenan ye! A ihyan min rihquentiyon ye nducoyaca ihyan ndinan man, nducoyaca rey man. ¹⁶Ama no ihyan min che hua nda ro che cuihno ye. Ama yudo nan va ye, nde ama ihyan hua co cahndah ye. Nde ama ihyan hua ntiherero ye ihyan, nde hua co ndihchero ye ihyan. Ama yudo vederihquentiyon yahn ye; hua nda ro che cuihno. Va che ndeva nducoyaca ihyan yavenan ye. Tihca co.

¹⁷Cah cuende dihn vo che cuihca ye che hua din cun ye man, che hua din yade ye man, che hua cohtino ye vedecuihca yahn ye man, te chemin ne, hua rengu numacuahn ro. Tahque ndah ne, cohtino ye Dendiohs, ihyan min che quenduche ye man, che rete ndahva ye nducuahn dehtenduh che rendotenan vo man. ¹⁸Cah cuende ihyan che din ye che ndah man, din ye vedevahino man, ¹⁹te chemin che cochihve yahn ye nan Dendiohs anduhneca ama vedecuihca che cuhnde ndah yahn ye, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

Pablo ne, chihno yahve ye Timoteo

²⁰Timoteo, condihche. Codin cudado ntiyon che ndihco Dendiohs tah. Hua tumecah yahn ndudo ndeh che rente ihyan che hua renevahnehun ye Dendiohs man, vederihquentiyon che hua cochihve, che redin vahche nan Ndudo yahn Dendiohs man. ²¹Vate ihyan che riquendi ye dehtenduh

chemin chan, ne a ndihcoman ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo.

Chu che dirún yehn. Dendiohs din yahino ye di. Tihça co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PA_BLO ADIVE, DECHUH YE YAHN TIMOTEO

---

1 ¹Dendiohs ne, tendahnun ye u Pablo che co apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, ne chihco ye ntiyon táh che cuahndudó ndudo yahn ye che cah ye nde ro menan. Ndudo min che vedevihche yahn chedave yahn ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ²Timoteo, dayá che yahinó, dirún caça cuh, dechúh yehn. Dendiohs Chida man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye di, din ye che ndahca conen.

Rente Pablo yahn Dihvo vo Jesucristo

³Dendiohs che rendevá yavenan ye numa inó nduhca che din ihyan ndico yáhn, nde ro nde rahn reváh, recáh nundihve cuahn ihyan cave. ⁴Renecahcó che ama chi ran ro che chihcoman vih vo, ne chemin che nahn chí ndihcheró di cava che co yeno chedave yáhn. ⁵Quenun inó che ritehne Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yehn nduhca che chitahno checohn Loida nduco cheque Eunice.

⁶Man ne, rihquentiyón di che quendi numa ine vederihquentiyon che te Dendiohs di ro che nahn táh di, cováh cave. ⁷Vaco Ndah yahn Dendiohs che te ye uvo ne, redin che cuahtenan cuma vo vederihquentiyon man, vedeyahino man, runecade cuahtechica vo man, hua vah vo man. ⁸Chemin che condi cocuihnan che rahndode ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo. Namin hua cocuihnan che rindoque u che quenún vacoyahn cava ndudo yahn ye. Tahque ndah cah ine chuhrihn cava ndudo ndah yahn ye, codin chahtine

Dendiohs che rinan ye uvo. ⁹A ihyan min che ndedevahn ye uvo, ne tendahnun ye uvo cava che din dave ye chedave yuhn vo. Tihca din ye, ndiyu yahn che ndah ihyan uvo, ate din ye yahn che tihca nahn man ye. Nde cuahn che metah dendah ye iyehanse, a nde ro min yahino ye uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ¹⁰Chihco ro ye vedeyahino min cuahn che nda Dihvo vo Jesucristo, decuihno ye vederihquentiyon yahn vederih, ndedevahn ye ihyan che ritahno ye ndudo ndah yahn ye.

¹¹Chaconahn Dendiohs u che co apóstol cava che cahndudó man, cacuahn man, ndudo cuh van ihyan nación chenahn.

¹²Chemin che rechuhríhn. Ate hua ricuihnán, te ritahnó Dihvo vo Jesucristo, ne a devano cuacó te va vederihquentiyon yahn ye che din ye cudado chedave yahn che a ndihcó tah ye nde nda ro che a ndihco cade Dendiohs.

¹³Conun ine ndudo ndah che chicuahn di. Quendi cotehne Dihvo vo Jesucristo, codin yahine ihyan. ¹⁴Nduco vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs che quenun queri amo vo, ndahca cuiquenda vederihquentiyon che ndihco Dendiohs tah.

¹⁵A devene che ama yahn ihyan yahn yahn Asia, chihcoman ye u. Van ihyan chahn ne, nduco Figelo man, Hermógenes man. ¹⁶Dihvo vo Dendiohs din yahino ye Onesíforo nduco ihyan ndevaco ye, te hua chicuihnán ye cava, ne tahque ndah ne, ama ndeh yune chinan ye u cuahn che quenún vacoyahn. ¹⁷Cuahn che quenán yan Roma ne, chahn ye chinuhn ye u nde nan che ntaca ye u. ¹⁸Namin a devene che ama chinan ye uvo min yan Efeso. Dihvo vo Dendiohs din yahino ye ihyan nda ro che chihco cade ye.

Nduhca che va che din ihyan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo

2 ¹Di dayá, cohahtine vedeyahino yahn Dendiohs che rete ye uvo che ritahno Dihvo vo Jesucristo. ²Ndudo che chicuahn di nan ama yahn ihyan, cuihquentiyen ihyan che redinahn ye che co cacuahn ye ihyan chenahn.

³Nduhca ama sandado ndah che hua dehve rahco se che rechuhríhn se ne, tihca quendi nan ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁴Nde ama sandado hua redin se tama nan ntiyon, te nahn che conan yan se deh che cahcantiyon sahn ndinan

yahn se. ⁵Namin sahn reduce. Hua co din se ganar ndete che hua dinahn se. ⁶Namin tun ihyan redin ntiyon yahn viyata. Redin yahn che nevaahn ye ndute ndata yahn ye, te a din ye ntiyon. ⁷Cuihque cudado che rahn ndoque, ne Dihvo vo Dendiohs te ye vededevano yehn, conahn nducuahn.

⁸Cuenecahque Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ntuche ye van tenahn, ihyan min che ndata yahn rey David. A yahn ihyan min ndudo ndah che rahndudó. ⁹A cava che racotuhn ndudo min che rechuhríhn, quenún vacoyahn, nde nchiche cadena u nduhca che rechiche ama sahn rihno ihyan. Ate ndudo yahn Dendiohs ne, hua co cahca tan ihyan, te riquendi retuhn. ¹⁰Chemin che andahre redin tan ihyan nducó, ate richá rechuhríhn nducuahn cava che, ihyan che a ndetendahnun Dendiohs ne, cotahno ye Dihvo vo Jesucristo, ne numacuahn ro cuahtenan ye vahchetero nan che ama yudo.

¹¹Va ama ndudo che tuhca ndirun che cochahtino vo:

Andahre cahno ihyan uvo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, ate hua dehve din yahn, te cuahtenan vo vahchetero nduco ye.

¹²Andahre chuhrihn vo, ate hua dehve din yahn, te cahcantiyon vo nduco ye.

Ndete che cocuihnan vo cava ye ne, namin cocuihnan ye cavo vo.

¹³Andahre cahcoman vo ihyan, ate man ye hua cahcoman ye uvo, te redinahn ye ndudo yahn ye.

¹⁴Cahme nduco ihyan ndiyaco cava che nta tin ye ndudo cuh. Cuihquentiyen ihyan nan Dihvo vo Dendiohs che nguan ye cuahtecuhma chende ye nduco vih. Chemin ne, hua deh cuahno cochihve, te tahque ndah ne, redin che reto ino ihyan che rihnevan ye. ¹⁵Nduhca ama sahn che ndah redin se ntiyon, che metah deh cuande che cocuihnan se ne, tihca numa cuaco man, numa ine man, cacuehn ndudo cuaco cava che nevahnecon Dendiohs ntiyon che redin. ¹⁶Hua tumacah yahn ndudo ndeh che hua cochihve, te ihyan che ndere rente ye ndudo chemin chan ne, nde tahque redecuihta ye nunde yahn ye. ¹⁷Nduhca ama cah che nun rendih, tihchan ndudo yahn ihyan chahn, te nun retuhn. Tihca redin Himeneo man, Fileto man, ¹⁸te a chihcoman se ndudo cuaco. Rahndudo se te

a chuh yahn che rentuche ihyan van tenahn, redin se che reto ino ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo. ¹⁹Ate hua dehve rahco vo, te ndudo che ndihco cade Dendiohs ne, hua nda ro che cuihno. Man ye redinahn ye ndudo min nduhca che a ndirun: “Dihvo vo Dendiohs ne, a rendihche ye ihyan yahn ye, ne ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, va che cahcoman ye nducuahn nunde.”

²⁰Ama vah chahte ne, van dehtenduh che retoh ihyan ne, va dehtenduh che ndahchan che ndinah nduco diyahnguan man, diyahngua man. Namin va dehtenduh che ndere cuahn che ndindah nduco yahn man, yahn man. Dehtenduh che ndahchan me ne, retoh ye nan ntiyon ndah, ne dehtenduh che chihnga chan me ne, retoh ye nan ntiyon ndere. ²¹Nduhca dehtenduh che ndahchan me che retoh ye nan ntiyon ndah ne, tihca uvo ndete che cahcoman vo nducuahn nunde, te Dihvo vo Jesucristo ne, cahco vih ye uvo cava che cochivo vo nan ntiyon yahn ye.

²²Chemin che cuihcoman nducuahn nunde che rendedecadino sahn yuno, ne quendi conen runecade nan Dendiohs man, cuitehne Dihvo vo Jesucristo man, codin yahine ihyan man, ndahca conen van ihyan man, nduhca ihyan che rah ye Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yahn ye, renevahnecun ye ihyan. ²³Hua tumecah yahn ndudo ndeh che rente ihyan che nine ye, te a devene che chemin che redin che redin tan ye nduco vih. ²⁴Ihyan che redin ye ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, hua ndahca che cuhma chende ye nduco ihyan. Tahque ndah ne, ndahca cuahtenan ye nduco nducoyaca ihyan man, ndahca cacuahn ye Ndudo yahn Dendiohs man, din chahtino ye yahn ihyan man, ²⁵nduco ndah yahve ye ihyan che hua nahn nevahncun ye man. ¿A huane cah yune Dendiohs che nto ino ihyan chahn nunde yahn ye, ne cotahno ye ndudo cuaco?, ²⁶cava che nane ndutinan ye, ne ndevahn ye tah chundah che ndico chiche se ihyan, redinahn ye che nahn se.

Nduhca che cuahtechica ihyan caviyan deman

3 ¹Codevene te caviyan deman, cuahn che nda nino ro che nto iyehense ne, ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, yah cuahno ye, ²te ihyan che hua ritahno ye

ne, ama duhtuno ihyan ndaconda ye. Yahino man ye ihyan man, yahino ye tume man, yade ye man, cun ye man, hua nevahnecun ye indihte yahn ye man, hua ntumanecun ye man, ducherino ye Dendiohs man, chihnga chan chedave yahn ye man, ³hua cuahtenan cuma ye vedeyahino man, vedevahino man, cuahnde chende ye man, hua cocha ye cahcoman ye nunde yahn ye man, cuahtenan cuma ye vedetan man, hua din ye nde ama nan che ndah man, ⁴o nan o chende ye man, doh ino ye man, ndedecadino ye che metah nde tama ihyan nduh chan ye man. Ndotenan che necahco ye Dendiohs ne, tahque ndah ye quendi ye vedeyeno yahn man ye. ⁵Din ca ye che nevahnecun ye Dendiohs, ate nduco che chihnga redin ye ne, co ro che nde hua cuaco. Cuihque cudado nduco ihyan chahn. ⁶Van ihyan chahn ne, nduco sahn che renda se vaco ihyan numacuahn vederihncheh, rinun se ihyan ndahta che cuno ino ye man, che ri luco ino ye yahn nducuahn nunde yahn ye man, che ama ndeh nan dehtenduh nahn ye man, ne quenda se ihyan lado yahn se. ⁷Ndahta chahn ne, cuahn dama nahn cuahn ye, ate hua nda ro che conahn ye ndudo cuaco. ⁸Nduhca che chahcotahn sahn cuah Janes man, Jambres man, yahn Moisés ne, tihchan sahn chahn, te cuahcotahn se yahn ndudo cuaco. Avane ne, hua va cuaco vederendedecadino yahn se, redin ca se che ritahno se Dendiohs. ⁹Ate nduhca che hua chicha vedecuah yahn sahn che o chahn che chahcotahn se yahn Moisés ne, tihca hua ngu vededevano yahn sahn chahn, te cadino ihyan che hua cochihve, ne cahcoman ye.

Pablo ne, chihno yahve ye Timoteo

¹⁰Me di ne, a devene ndah ndudo che ricuahn man, nduhca che quechica man, ntiyon che nahn che conahn man, nduhca che ritahnó man, nduhca che ndichahtinó man, nduhca che redin yahinó man, nduhca che din chahtinó ¹¹che din tan ihyan nducó man, chuhrihn man, min yan Antioquia man, Iconio man, Listra man. Namin a devene nduhca che ndedevahn Dihvo vo Dendiohs u yahn nducuahn che chahno chí. ¹²A devano cuaco vo che nducoyaca ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, che nahn quendi ye vederihquentiyon yahn ye numa cuaco ne, din tan ihyan nduco ye. ¹³Sahn nunde man, sahn rihncheh man, nde tahque duhtuno ihyan

ndacondá se, quendi se cahnceh se ihyan man, cuahnecon se cahnceh ihyan sahn man.

¹⁴Me di ne, cuiquendi numa ine ndudo che chehn man, che nevahnecon man. Cuenecahque taça ihyan che chicuahn ye di. ¹⁵Namin cuenecahque te nde ro che lihn di chehn Ndudo yahn Dendiohs, ndudo min che redin che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo, ne ndevahn vo. ¹⁶⁻¹⁷Ndudo min ne, a man Dendiohs chihco ye, ne cochihve cava che cacuahn vo ihyan yahn ye man, yahvo vo ihyan man. Nduco tihca ne, ndahca cuahtenan ye nan Dendiohs, ne ndaca ye vederihquentiyon, din ye nducuahn che ndah.

4 ¹Nan Dendiohs man, nan Dihvo vo Jesucristo man, ihyan min che chi ye numacuahn vederihquentiyon yahn ye techecade ye yahn nducoyaca ihyan, ihyan che chenduche ye man, ihyan che ndih ye man, rihquentiyon di ²che cuahndode ndudo yahn Dendiohs cuahn dama. Andahre hua nahn cahnevan ihyan o nahn cahnevan ye, ate di ne, cuiquendi cuahndode numa ine. Numacuahn vedechahtino yehn cuicuehn ihyan, codin che conahn ye Ndudo yahn Dendiohs. Coyahve ihyan che cotahno ye man, hua ndere din ye man. ³Tihca codin, te cochi ro cuahn che metah quenda ino ihyan, cahnevan ye ndudo ndah. Tahque ndah ye ne, nuhn ye ama yahn sahn che cacuahn se ihyan ndudo che ri yeno man. ⁴Cuacondah vedame ye ndudo cuaco, ne cotahno ye dehtenduh cuento. ⁵Me di ne, cuiquendi numa ine, codin chahtine che rechuhrihn. Cuahndode ndudo yahn Dendiohs, codinehn ntiyon che quenen.

⁶Tihca riyahve di, te u ne, a nun va che cahno ihyan u, ndaca muhn iyehense cuh. ⁷Nduhca ama sandado che cuhn se nde chinahn ntiyon ndah che nda se, nduhca ama sahn reduceche che chano se nde din se ganar, tihca quendi numa ino chitahnó Dihvo vo Jesucristo, ⁸ihyan min che retechecade ye numa cuaco. Man ne, a nihneva ndah ye vedino cuande yahn che dave chedave yahn, ne te ye u ro che techecade ye. Namin cah ye nducoyaca ihyan che ndichahtino ye che ndaconan chi tun ye.

⁹Codin nun ine, chi ndihchero u, ¹⁰te Crescente ne, riquendi se nan ntiyon yahn Dendiohs, cuahn se yan Galacia, ne Tito ne, cuahn se yan Dalmacia. Me Demas ne, tahque renan ino se

cochica se vedeyeno yahn man se, ne chihcoman se u, cuahn se yan Tesalónica. ¹¹A deman Lucas quenan ye nducó. Cuahn che chi ne, cuiquenda Juan Marcos. Nahn sahn, te richihve se nan ntiyon. ¹²Tíquico ne, dechúh sahn yan Efeso. ¹³Cuahn che choh yan Troas ne, cuiquenda cuyano tu che rendiché che chaconáhn ndevaco Carpo. Namin cuiquenda libro chahn, menan vihca caca che ndirun. ¹⁴Alejandro, sahn vihchecu me ne, ama din tan se nducó. Man Dihvo vo Jesucristo techecade ye yahn se yahn che tihca din se. ¹⁵Cuihque cudado sahn, te ama rihca tan se ndudo che rahndudo vo.

¹⁶Cuahn che chahn menan, ndedevahn u nan ihyan ndinan ne, nde ama dihno vo hua chinan ye u, te chihcoman nducoyaca ye u. Dendiohs nchahco ye cava ye che tihca din ye. ¹⁷Andahre chihcoman ihyan chahn u, ate Dihvo vo Jesucristo chinduco ye u, ne chinan ye u nde chihno dináhn cahndudó ndudo yahn ye, chihnevan ama yahn ihyan nación chenahn. Tihca ndedevahn ye u tah vederih. ¹⁸A devanó che quendi ye ndedevahn ye u nduh cuan nan che cahnda cavá, nde ndeva ye u, conán vahchetero nan che rihquentiyon ye. ¡Ndeva vo yavenan ye cuahn dama! Tihca co.

¹⁹Cuenecah Dendiohs Priscila nduco Aquila man, ihyan ndevaco Onesíforo man, che cuande yahn. ²⁰Erasto ne, quenan se yan Corinto, ne Trófimo ne, chi cah se, ne chaconáhn sahn yan Mileto. ²¹Codin nun ine cochi numanahn che metah cuanan ro iche. Eubulo man, Pudente man, Lino man, Claudia man, nducoyaca dihno vo chenahn man, dechuh ye Dendiohs yehn.

²²Dihvo vo Jesucristo conduco ye di, din yahino ye nducoyaca nchuhn. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PABLO, DECHUH YE YAHN TITO

---

1 ¹U Pab^lo, apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo ne, chaconahn Dendiohs u nan ntiyon yahn ye che cacuáhn ihyan che tendahnun ye, ça^va che cotahno ndah ye Dihvo vo maⁿ, conahn ye ndudo ça^vco che redin che runeca^de rahtechico vo maⁿ, ²cochahtino ye che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro maⁿ. Dendiohs ne, hua rihncheh ye, ne nde ro che metah cuhnde iyehⁿse ne, ca^h ye ndudo yahn ye che cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. ³A ihyan min che ndedevahn ye uvo, ne maⁿ che nda^r ro yahn ne, chihco ye ntiyon ta^h che cuahndudó ndudo yahn ye. ⁴Tito, di ne, anduhneca^l daya maⁿ, te chitehne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo che chicuáhn di. Dirún ça^va cuh, dechúh yehn, ne quen^an inó che Chido vo Dendiohs maⁿ, Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndedevahn ye uvo maⁿ, din yahino ye di, din ye che nda^hca conen.

Ntiyon che din Tito yahn yahn Creta

⁵Chaconáhn di yahn yahn Creta ça^va che ca^hcoyan dehtenduh che renda ca, cuaconehn intiyahn ya^vco nducuahn yaⁿ nduhca^l che chihquentiyón di. ⁶A devene te ihyan che cuahtenan ye ntiyon min ne, nahn che runeca^de ye maⁿ, che a^ma no nda^hta quen^an cuma ye maⁿ. Me daya ye ne, nahn che ritahno maⁿ, che runeca^de maⁿ, che redinahn maⁿ, che metah deh che ca^hhma nunde ihyan yahn maⁿ. ⁷Tihca^l, te ihyan che conan ye ndiya^vco ne, nducote ihyan chahn che cuhnde ta^h ye ntiyon yahn

Dendiohs ne, hua co conan nde ama ihyan che yade ye man, cun ye man, che doh ino ye man, che ricoh ye man, che canda tin ye man, che idihya ye cava tume man. ⁸Ihyan che ndah ihyan ye man, runecade ye man, dave yavenan ye man, chahtino ye man, che renevahnecon ye ihyan vaco ye man, atenan ihyan che tihchan ye co cuahtenan ye. ⁹Namin nahn che ndahca quendi ye ndudo cuaco che chahn ye, cava che quenah yahn ye cacuahh ye man, ndahco ndiya ye ihyan che rahcotahn ye man.

¹⁰Tihca, te ama vate sahn che rahcotahn se man, rente se ndudo nine man, rihnceh se ihyan man. Van sahn chahn ne, sahn naci6n yahn Israel che tahque redenduh se. ¹¹A sahn chahn va che ndahco ndiya nchuhn, te cava che ndaca se tume ne, rihnceh se ama yahn dihno vo nduco nducoyaca ihyan ndevaco ye, ricuahh se ndudo che hua redin yahn che cacuahh se.

¹²Ama sahn devano van sahn chahn ne, rahn se tuhca: “Ihyan che vate ye yahn yahn Creta ne, cuahnde chende ye man, ite ye man, cane chete ye man, dahnde ye man.”

¹³Nducuahh chemin ne, cuaco, ne chemin che hua nahn nda chende coyahve ihyan, cava che numa cuaco cotahno ye Dihvo vo Jesucristo, ¹⁴ne cahcoman ye dehtenduh cuento che dera derahn ihyan naci6n yahn Israel man, ndudo che rihquentiyon sahn che rahcotahn se ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man.

¹⁵Ihyan che ndahca vederendedecadino yahn ye ne, hua rendahchenan ye nde ama nan dehtenduh. Ate ihyan nunde che hua ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, rendahchenan ye nducuahh dehtenduh che ndah, te chihnga ihyan ye man, chihnga vederendedecadino yahn ye man. ¹⁶Redin ca ye che ritahno ye Dendiohs, ate hua cuaco. Chihnga ihyan ye man, chihnga redin ye man, rahcotahn ye yahn Dendiohs man, nde hua renda yahn ye che din ye dehtenduh che ndah man.

Ndudo ndah che va che cacuahh vo

2 ¹Me di ne, cuihque cuado nan ndudo yehn cava che hua detohnen ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo. ²Coyahve ihyan chahn che runecade cuahtenan ye man, che ndahca ndedecadino ye man, che cotahno ye Dihvo vo Jesucristo numa cuaco man, che cuahtenan cuma ye vedeyahino man, vedechahtino man.

³Indihte ndahta ne, coyahve ihyan che runecade cuahtenan ye man, che hua cuahtechica ye nte ye cuendo man, che hua cocoh ye man. Va che cah cuande ye nducuahn che ndah, ⁴tihyon yune ye tahn decahya, cava che din yahino te inchahn te man, daya te man, ⁵ndahca ndedecadino te man, runecade cuahtenan te man, cuahtenun tahn te vaco te, din te cudado man, cuahtenan te numacuahn vedino vedenecun man, dinahn te yahn inchahn te man. Nduco tihca ne, hua ndaca yune che chihnga cahma ihyan yahn Ndudo yahn Dendiohs.

⁶Namin sahn decahya ne, coyahve sahn che runecade cuahtechica se. ⁷Runecade cochique man cava che cua cuande ihyan yahn nducuahn che redin, ne quendi ye yune yehn. Runecade cuicuehn man, numa cuaco man. ⁸Nahn che nduco ndah cahme cava che nde ama ihyan, hua ndaca yune che chihnga cahma ye yuhn vo. Nduco tihca ne, co cuihnan adecoduhno ihyan che hua ri rendihche ye uvo, ne hua conan yahn ye che cahma nunde ye yuhn vo.

⁹Coyahve ihyan che chenán ye vaco dihve ye che nevah necun ye ihyan man, che hua cuahcotahn ye yahn ye man, che hua cahma tahn ye nduco ye man, ¹⁰che hua duco ye man. Nahn che runecade ye nan nducuahn, cava che cua cuande ihyan, ne tumacadino ye che Ndudo yahn Dendiohs, ihyan min che ndedevahn ye uvo ne, ndah.

¹¹Tihca nahn che din ye, te Dendiohs ne, chihco ro ye che yahino ye nducoaca ihyan iyehense, ndedevahn ye ihyan. ¹²Tihyon yune ye uvo cava che ametah cuahtechico vo vedeyeno yahn man vo, cuahtendihco vo nunde man, che runecade cuahtechico vo nduhca che nahn ye man. ¹³Namin te cuande ye uvo che cohahtino vo nde nda ro che conahn ndudo yahn ye che te ye uvo, ne ama co yeno vo. Ro min ne, numacuahn vederihquentiyon yudo nda Dendiohs yuhn vo Jesucristo, ihyan min che ndedevahn ye uvo. ¹⁴A ihyan min che chihco mendahn ye ihyan chih ye, cava che ndedevahn ye uvo, nchahco ye nunde yuhn vo. Nedin yahn ye uvo, tihyon yune ye uvo cava che numa ino vo din vo che ndah.

¹⁵Numacuahn vederihquentiyon cuicuehn ndudo che tuhchan, coyahve ihyan cava che dinahn ye. Hua ndahca che ndahco ndiya nde ama ihyan di.

*Nduhca che va che cuahtechica ihyan che
ritahno ye Dihvo vo Jesucristo*

3 ¹Coyahve ihyan che nevahne^{cun} ye intiyahn man, ihyan ndinan man, dinahn ye man, din ye dehtenduh che ndah man, ²hua chihnga cahma ye yahn nde ama ihyan man, hua canda tin ye man, cuahtenan cuma ye vedeyahino man, vedene^{cun} man, nduco nducoyaca ihyan. ³Tihca nahn che dinahn ye, te hua ndahca che quendi ye nduhca che chahtechico vo ro menan me. Tahⁿ min ne, nine vederendedecadino yuhn vo man, chahcotahn vo man, vatechica vane vo yahn Dendiohs man, chi luco ino vo chahtechico vo vedeyeno yahn man vo man, chihnga din vo man, chahtenan cumo vo vedeve man, ndihche tan ihyan uvo man, ndihche tan man vo ihyan man. ⁴⁻⁵Ate chihco ro Dendiohs che yahino ye ihyan iyehnse, ne ndedevahn ye uvo. Andahre hua din vo nde ama nan dehtenduh che ndah, ate nducote man ye quenⁿ vahino ye uvo ne, ndedevahn ye uvo, din ye che ndahcorun Vaco Ndah yahn ye vederendedecadino yuhn vo, ndo vo ihyan ra. ⁶Numacuahn vedeyahino din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo numacuahn vederihquentiyon che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndedevahn ye uvo. ⁷Numacuahn vedeyahino nedin yahn ye uvo cava che cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro nduhca che ndichahtino vo.

⁸Ndudo che tuhchan ne, cuaco man, ndah man, ne cochihve yahn nducoyaca ihyan. Nahn che numa ine cah cuende ihyan che ritahno ye Dendiohs, cava che din ye che ndah. ⁹Coyahve ihyan che nine ye; hua cuahnecon che cuahtecuhma chende ye nduco vih yahn taca cochi ndata yahn ye man, yahn ley che dirun Moisés man, te che tihca redin ye ne, nde tah hua cochihve yahn ye.

¹⁰Ihyan che conun ye ihyan ndiyaco che o cuan co ye ne, coyahve ihyan ama o yune. Me ndete che hua cahcovan ye che cahme ne, ametah cuahnecon che conduco ye nchuhn. ¹¹A devene te ihyan che tihca redin ye ne, a ndinda ye, nedin nunde yahn ye.

¹²Cuahn che dechuh Artemas o Tiquico tan ne, codin nun ine cahn yan Nicopolis, ndihchero u, te a chihco che min

conán ro iche. ¹³Cuinen nduhva che tuno tah abogádo Zenas man, Apolos man, cah ndahva nducuahn che cochihve yahn se che cuahtenun yune se cava che hua cacuahnan yahn se.

¹⁴Namin cah cuende dihno vo che din ye che ndah, conan ye ihyan che va vederetahn yahn ye, cahco ro ye che richihve ye.

¹⁵Nducoyaca dihno vo che chenán ye muhn nducó ne, dechuh ye Dendiohs yehn. Nducoyaca dihno vo man, cahvo vo man, che chenán ye tan ne, cuenecah Dendiohs ihyan che cuande yahn nuhn. Dendiohs din yahino ye nducoyaca nchuhn. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PABLO, DECHUH YE YAHN FILEMON

---

¹Filemón, dihno nuhn che yahino nuhn ndih, che namin redin ne ntiyon yahn Dendioh, u Pablo che quenún vacoyahn yahn che redín ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo man, dihno vo Timoteo man ne, dirun nuhn caça cuh, dechuh nuhn yahn nchuhn, ndih man, ²cahve nuhn Apia che yahino nuhn ihyan man, Arquipo che rinduco se nuhn nan ntiyon yahn Dihvo vo man, nducoyaca dihno vo man, cahvo vo man, che rendo dama ye ndevaco ne. ³Chido vo Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

⁴Cuahn dama revah cava ne, renecah nundihve cuahn Dendiohs yuhn vo, ⁵te checadinó che numacuahn vedeyahino ritahno ne Dihvo vo Jesucristo man, redin yahino ne nducoyaca ihyan yahn ye man. ⁶Namin revah cava ihyan che quendi ye yune yahn ne, chitahno ye, cava che conahn ndah ye nduhca che redin yahino Dendiohs uvo yahn che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo. ⁷Dihnó, ama yenó man, rendacá vedechahtino man, yahn che ama quenán cuma ne vedeyahino. A cava ndih che renecah yan ihyan yahn Dendiohs chedave yahn ye.

⁸Chemin che, andahre apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo u man, andahre quenán cumá vederihquentiyon che cahcantiyón ndih man ne, ⁹ate tahque ndah che numacuahn vedeyahino ricá favor ndih. Condiheche ne. U Pablo ne, a indihnte u. Avane ne, quenún vacoyahn yahn che ritahnó Dihvo

vo Jesucristo. ¹⁰Onésimo ne, a nduhcá dayá rihno sahn yahn che ama richihve se yáhn muhn vacoyahn. Man ne, ricá favor ndih che nchahco ne yahn se.

¹¹A rahn me ne, hua ndahcá din se chihcoman se ntiyon yahn ne, ate man ne, ama richihve se yáhn, ne namin cochihve se nan ne. ¹²Andahre ama yahino sahn, ate ndedechúh sahn ndevaco ne. Cuendeva ne sahn, codin ne cuande anduhnecá ndete che u ndeva ne. ¹³Numanahn che quenún vacoyahn cava ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, náhn che conan se nducó muhn cava che cochihve se yáhn menun ne. ¹⁴Ate nducote metah cahmá nduco ne ne, hua chaconáhn sahn muhn. Tahque ndahcá che man ne cahma ne che conan se, te náhn che nducuah favor che din ne nducó ne, a nan vedeyeno yahn man ne. ¹⁵Rahcó te co chica se ndevaco ne cava che cuahn che ndaconan se ne, conan se cuahn dama, ¹⁶ne nevah necun ne sahn nduhcá ama dihno ne che yahino ne, ndiyu deman nduhcá ama sahn dechaya yahn ne. U ne, ama yahino sahn, ate rahcó te ndih ne, nde tahque yahino ne sahn yahn che ndah ihyan se man, yahn che ritahno se Dihvo vo Jesucristo man.

¹⁷Chemin che ndete che rihno ne u nduhcá combiero yahn ne ne, cuenevah necun ne sahn, codin ne cuande anduhnecá ndete che u nevah necun ne. ¹⁸Ndete che va deh che nedinda se yahn ne o quendihco se ne, conahn caça ne cuande yáhn. ¹⁹U Pablo dirún caça cuh. U nedihvé yahn ne, andahre man ne quendihco ne yáhn yahn che tihyon yuné ndih che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ndevahn ne. ²⁰Tihcá dihnó. Cava Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ritahno vo ihyan ne, redin yahn che dinahn ne che ricá ndih, necah yan ne chedave yáhn.

²¹Dirún yahn ne, te quenán inó ndih che dinahn ne ndiyu deman favor che ricá, te nde tahque chuhnan ca din ne favor nducó. ²²Namin ricá ndih che cahcoyan ne nan che conán, te quenán inó che cuah necun Dendiohs che chí quendihcheró nchuhn nduhcá che rica ne ihyan.

²³Dihno vo Epafra che nduco se u quenun se vacoyahn yahn che ritahno se Dihvo vo Jesucristo ne, dechuh se Dendiohs yahn ne. ²⁴Me Marcos man, Aristarco man, Demas man, Lucas man, ihyan chuhn che rihan ye u nan ntiyon yahn Dihvo vo ne, namin dechuh ye Dendiohs yahn ne.

²⁵Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nchuhn. Tihca̅ co.

CAÇA CHE NDONDA TAH IHYAN CHE RENTE YE DEVAÇO HEBREO

---

*Dechuh Dendiohs Daya ye, cah ye, checadino
ihyan iyehñse ndudo yahn ye*

1 ¹Ro menan me ne, ama ndeh yune man, ama nuhn ino Dendiohs man, cah cuande ye ndudo yahn ye ihyan profeta cava che cuahndudo ye, cahnevan ihyan ndico yuhn vo. ²Man adiva ne, dechuh ye Daya ye, ndahco ye nducuahñ dehtenduh tah ye. A nduco ihyan min dendah ye iyehñse. Dechuh ye ihyan, te nduco ihyan min te ye ndudo yahn ye, checadino vo. ³Nduhca yahn che rendihco dave yahn ne, tihca rihco ro ihyan min vederihquentiyon yahn Chida ye. Ihyan min nduco Chida ye ne, dama no ye. Ihyan min ne, numacuahn vederihquentiyon yahn ye, redin ye cudado iyehñse. A ihyan min che nedihve ye yahn nunde yuhn vo, ndaco vo vederenchahco. Tuhme chihnde ye vahchetero lado tah cuaco Dendiohs.

Daya Dendiohs ne, tahque ndinan ye che co nducoyaca angel

⁴Daya Dendiohs ne, tahque ndinan ye che co nducoyaca angel, te tahque yudo vederihquentiyon ndahco Dendiohs tah ye. ⁵Tihca, te Dendiohs ne, nde menahn hua rahn ye ri ye nde ama angel:

Di che Dayá.

Man ro cuh chihco ró che Dayá di.

Nde hua rahn ye yahn nde ama angel:

Dayá ihyan.

U che Chida ye.

⁶Ate cuahn che dechuh ye Dayá ye che menan iyehñse ne, rahn ye:

Nchuhn, nducoyaca ángel yáhn, cuendeva ne yavenan ye.

⁷Me yahn ángel ne, tuhca rahn ye:

Dín che co nchuhn nduhca vaco man, ruchiyahn man.

⁸Ate yahn Dayá ye ne, rahn ye:

Di Dendiohs, vederihquentiyon yehn ne, hua nda ro che cuihno.

Numa cuaco rihquentiyen.

⁹Renan ine nducuahn che ndah, ne racondah vedame nducuahn che chihnga.

Chemin che u Dendiohs yehn, redín che tahque ri yene che co nducoyaca combiero yehn.

¹⁰Namin rahn ye:

Di Dihve ihyan iyehñse, nde ro menan me ne, dendah iyehñse man, nan ro man.

¹¹Chemin ne, va che cuihno, ate di ne, conen cuahn dama. Nducuahn dehtenduh chemin chan ne, va che co ndico nduhca che ri ndico tino.

¹²Din anduhca che nehn nduco dehtenduh chemin chan, cahnevi anduhneca ndete che ama tino, ne ndacorun. Ate man di, hua nda ro che ndacoron, nde hua nda ro che coh.

¹³Nde menahn hua rahn Dendiohs ri ye nde ama ángel: Cuihnde lado tah cuaco numanahn che ndahco ndiyá ihyan che hua ri rendihche ye di, cava che nevahñecun ye di.

¹⁴Nducoyaca ángel ne, vaco che redin ye ntiyon yahn Dendiohs. Redechuh ye ihyan cava che conan ye ihyan iyehñse che quenan cuma che ndevahn ye.

Hua ndahca che cahcoman vo Ndudo yahn Dendiohs

2 ¹Nducote tahque yudo vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo che co ángel ne, chemin che quenan cuma che cuahtenun ino vo ndudo che a chihñevan vo cava che hua cahcoman vo. ²Tihca, te nducote a chinahn ndudo yahn Dendiohs che dechuh ye nduco ángel a rahn me, ne ihyan che chahcotahn ye yahn ndudo min, chendihco ye nunde, a chi ye

castigo che redin yahn che co ye ne, ³namin uvo ne, hua co ndevahn vo ndete che hua tumacah vo yahn ndudo ndah yahn vederenchahco che rete Dendiohs uvo. Ndudo min ne, a Dihvo vo Jesucristo menan vih cahndudo ye, ne nuhn che chihnevan nuhn ndudo min ne, tumacadino nuhn che cuaco. ⁴Avane ne, ama ndeh nan vederihno din Dendiohs, chihco ro ye che cuaco, nde din ye che chenana cuma vo vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye tunoca che nahn man ye.

***Dihvo vo Jesucristo ne, nda ye muhn
iyehmse cuh, ndaconda ye ihyan***

⁵Vederihquentiyon cuh che rendahconun yan che va che cuhnde ne, hua chihco Dendiohs tah angel. ⁶Hua, te ama canan Ndudo yahn ye dirun ama ihyan tuhca:

Dendiohs, nde hua rigonun chihve ihyan iyehmse cava che necahco ne ihyan.

Nde hua rigonun chihve ye cava che din ne cudado ihyan.

⁷Numanahn min ne, tahque doh vederihquentiyon cah ne ihyan che co angel.

Van nducuahn dehtenduh che dendah ne ne, tahque cah ne vededevano ihyan.

Cah ne vederihquentiyon ihyan cava che cahcantiyon ye nducuahn dehtenduh che dendah ne.

⁸Ndahco ne nducuahn dehtenduh tah ye.

Nducote ndahco Dendiohs nducuahn dehtenduh tah ihyan ne, nducuahn va che cahcantiyon ye. Man ro cuh ne, ametah nevahnecon nducuahn dehtenduh ihyan. ⁹Ate Dihvo vo Jesucristo che cuaco ne, nducote chih ye ne, renevahnecon nducuahn dehtenduh ihyan, rendeva yavenan ye. Numacuahn vedeyahino cahnecon Dendiohs che chih ye cava nducoyaca ihyan iyehmse.

¹⁰Nducuahn dehtenduh ne, yahn Dendiohs. Man ye dendah ye, ne nahn ndeva ye nducoyaca daya ye vahchetero. Chemin che quenana cuma che cah yune ye che chuhrihn Dihvo vo Jesucristo, dinahn ye nducuahn, ndedevahn ye ihyan yahn ye.

¹¹Ihyan che rendevahn ye man, ihyan min che rendedevahn ye ihyan man ne, daya Dendiohs nducoyaca ye. Chemin che Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che Daya Dendiohs ne, hua ri cuhnana ye che redin dihno ye ihyan, ¹²nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Nté yahn ne nduco dihnó.

Ca₂tá himno, ndevá yavenān ne vān nducoyāca ihyān yahn ne.

¹³Namin ndirun:

U ne, richahtinó Dendiohs.

Namin ndirun:

Muhn quenún nduco dayá che te Dendiohs u.

¹⁴Nducoyāca ihyān che dihno ye vih ne, dama ndāta yahn ye. Chemin che Dihvo vo Jesucristo ne, ndo ye nduhcā ihyān iyehñse cava che chi chih ye, ndāhco ndiya ye chundah, sahn min che redin se che rinda ihyān, ¹⁵ne ndedevahn ye nducoyāca ihyān che hua va mān chedave yahn ye cuahn dama, vah ye vederih. ¹⁶A devano vo te Dihvo vo Jesucristo ne, ndā ye cava che ndedevahn ye ihyān che ndāta yahn Abraham, ndiyu cava che ndedevahn ye ángel. ¹⁷Chemin che quenān cuma che ndo ye dama nduhcā ihyān iyehñse, tumacadino mān ye nducuahn vederihñ cava che tahque conan cuma ye vedevahino nduco vo, ne cochahtino vo ihyān. Redin ye cudado uvo, rahn nan ye uvo nan Dendiohs, nde chihco mendahn ye ihyān, chih ye cava che nchahco ye nunde yuhn vo. ¹⁸Nducote chuhrihn mān ye, tumarande chundah ihyān ne, tahque nun rendedevahn ye ihyān che retumarande se ihyān.

Vederihquentiyon che quenān cuma Dihvo vo Jesucristo ne, tahque yudo che co vederihquentiyon che quenān cuma Moisés

3 ¹Dihnó che a tendahnun Dendiohs nchuhn, nducote a nedin yahn ye nchuhn ne, cuiquendi ne yune yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyān min che dechuh ye ihyān cava che din ye cudado uvo, tihyon yune ye uvo che cotahno vo ihyān. ²Nduhcā che dinahn Moisés yahn Dendiohs vān nducoyāca ihyān yahn ye ne, tihcā dinahn Dihvo vo Jesucristo, ihyān min che ndāhco Dendiohs vederihquentiyon tah ye. ³Dihvo vo Jesucristo ne, redin yahn che tahque rendeva vo yavenān ye che co Moisés. Tihcā, te ihyān che rihno ye ama vah ne, ihyān min che ndeva vo yavenān ye, ndiyu vah me. ⁴Queri ama vah ne, va ihyān che dendah ye. Namin nducuahn che va iyehñse ne, a Dendiohs che dendah ye. ⁵Cuāco te Moisés ne, din ye ntiyon yahn Dendiohs, dinahn ye vān nducoyāca ihyān

yahn ye. Ntiyon che quenán cuma ye ne, che cuahndudo ye ndudo yahn Dendiohs tunoca che recah ye ihyan. ⁶Namin Dihvo vo Jesucristo ne, dinahn ye, ate nde tahque yudo vederihquentiyon quenán cuma ye, te nducote ihyan min che Daya Dendiohs ne, ndinān ye vān nducoyāca ihyan yahn ye. Uvo ne, a ihyan yahn Dendiohs uvo, ndete che quendi vo numacuahn vedeyeno cochahtino vo ihyan nde ndā ro che ndeva ye uvo.

Ihyan che cuahtenan ye nān Dendiohs

⁷Nducote tihcā ne, ndāhcā che dinahn vo ndudo che, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, a ndirun tuhcā:

Mān che cahnevan nchuhn ndudo yāhn,

⁸hua din cheche ne chedave yahn ne nduhcā che din ihyan ndico yahn ne che chahcotāhn ye yāhn, ducherino ye u cuahn che chahtechica ye yāhn nān che metah duhva.

⁹Ihyan ndico yahn nchuhn ne, hua chitahno ye u, andahre ndihchero ye vederihno che dín nduco ye chete o raco nduyo.

¹⁰Chemin che chí tātān nduco ye, ne ndedecadinó: “Ihyan sih ne, hua richahtino ye u numacuahn chedave yahn ye, nde hua redinahn ye che rihquentiyón.”

¹¹Chemin che chí tātān nduco ye, ne numacuahn vedeyudo chihco dāma inó che hua ndā ro che ndevá ihyan, cuahtenan ye nducó.

¹²Dihnó, cuihco nducoyāca nchuhn cudādo. Hua din cheche ne chedave yahn ne, cahcomān ne che ritahno ne Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero. ¹³Tahque ndah ne, coyahve āma tāma ne vih ro ro, numanahn che chenán ne iyehnse, cāva che nde āma ne hua cahnceh mān ne nchuhn, din cheche ne chedave yahn ne, cuahtendihco ne nunde. ¹⁴Tihcā, te ndā ro che chí Dihvo vo Jesucristo ne, ndeva ye uvo ndete che quendi vo numa ino vo cochahtino vo ihyan, nduhcā che richahtino vo ihyan nde ro che canān chitahno vo ihyan.

¹⁵Nahn che cahcovān vo nduhcā che yāhve Dendiohs uvo tuhcā:

M̄an che cahnevan nchuhn ndudo yáhn, hua din cheche ne chedave yahn ne nduhc̄a che din ihyan ndico yahn ne che chahcotáhn ye yáhn.

¹⁶Nducoyaca ihyan che ndetendáh Moisés nación yahn Egipto ne, a ihyan chahn che chihnevan ye ndudo yahn Dendiohs, ne chahcotáhn ye. ¹⁷Ihyan che chahtendihco ye nunde, ne chih ye yáhn nan che metah duhva ne, a ihyan chahn che chi tán Dendiohs nduco ye. ¹⁸Ihyan che hua dinahn ye yahn Dendiohs ne, a ihyan chahn che, numacuahn vedeyudo, chihco d̄ama ino Dendiohs che hua nd̄a ro che ndeva ye ihyan, cuahtenan ye nduco ye. ¹⁹A devano vo te hua chi tuno ihyan chahn nan Dendiohs, yahn che hua chitahno ye ihyan.

4 ¹Chemin che numanahn che rete ca Dendiohs ndudo yahn ye che ndeva ye uvo ne, nahn che c̄ahco vo cud̄ado, denan vate ama o vo che hua tuno vo nan ye. ²C̄ah Dendiohs ndudo ndah yahn ye ihyan ndico chahn, ne namin te ye uvo. Ate ihyan chahn ne, nde hua chichihve che chihnevan ye, yahn che hua chitahno ye. ³A uvo che chitahno vo che ndeva Dendiohs uvo, cuahtenan vo nduco ye, te ráhn ye yahn ihyan chahn tuhca:

Chemin che chi tán nduco ihyan sih, ne numacuahn vedeyudo chihco d̄ama inó che hua nd̄a ro che ndevá ihyan, cuahtenan ye nducó.

Cuahn che chihno ntiyon yahn Dendiohs che dendah ye iyehñse ne, a va yan ye che ndeva ye ihyan c̄ava che cuahtenan ye nduco ye. ⁴Cuaco chemin, te ama cuan nan Ndudo yahn ye ndirun yahn ro sabado tuhca:

Ro sabado ne, nducote a nihno ntiyon yahn Dendiohs che dendah ye iyehñse ne, chihnde tuhno ye.

⁵Namin tama cuan nan Ndudo yahn ye ndirun tuhca:

Hua nd̄a ro che ndevá ihyan sih, cuahtenan ye nducó.

⁶Nducote tihca ne, a ndero ndi che a va yan Dendiohs che ndeva ye tama te o ihyan, cuahtenan ye nduco ye. Ihyan chahn che chihnevan ye ndudo ndah yahn Dendiohs menan ne, hua tuno ye nan ye yahn che chahcotáhn ye. ⁷Chemin che chihno ama ndeh nduyo ne, ndaconan yahve Dendiohs ihyan tama yune. Yahn chemin ne, a dirún. Din ye che dirun David tuhca:

M̄an che cahnevan nchuhn ndudo yahn Dendiohs ne,

hua din cheche ne chedave yahn ne.

⁸Nān che ndeva Dendiohs ihyan, cuahtenan ye nduco vih ne, ndiyu yahn nān che ndā Josué nduco ihyan ndico chahn, te ndete che a min ne, ametah ndaconan rahn Dendiohs che ndeva ye ihyan. ⁹Devano vo te comān va che ndeva Dendiohs ihyan yahn ye, ¹⁰te ihyan che ndeva ye ne, cuahte tuhno ye nduhcā che chihnde tuhno mān ye ro che chihno ntiyon yahn ye che dendah ye iyehñse. ¹¹Chemin che nahn che din nun ino vo cava che ndeva Dendiohs uvo. Condi dāma co āma o vo nduco ihyan ndico chahn che hua chitahno ye.

¹²Tihcā, te Ndudo yahn Dendiohs ne, yudo vederihquentiyon yahn, redin che renda ihyan nān ye. Tahque nun ca renda chete chedave yahn ihyan che co āma espada che o can yahn, ne rihco ro vederendedecadino yahn ye. ¹³A Dendiohs che techecade ye yahn ihyan. A ihyan min che dendah ye nducuahn, ne metah nde āma nān dehtenduh che co conun ndeh nān ye. A nān ye va nducuahn.

Dihvo vo Jesucristo ne, nda cuande ye ihyan yahn ye

¹⁴A Dihvo vo Jesucristo Daya Dendiohs, che nda cuande ye uvo. Ihyan min ne, conahn ye vahchetero, rahn nan ye uvo nān Dendiohs. Chemin che nahn che quendi vo numa ino vo cotahno vo ihyan. ¹⁵Dihvo vo Jesucristo ne, tumarande chundah ihyan nān nducuahn, ate hua quendihco ye nde āma nunde. Chemin che, nducote mān ye chuhrihn ye ne, a devano ye nduhcā che rechuhrihn vo, ne renan vahino ye uvo. ¹⁶Mān ne, nahn che dehve rahco vo, covah vo nān Dendiohs yuhn vo, ihyan min che yahino ye uvo, cava che numacuahn vedeyahino mān, vedevahino mān, conan ye uvo cuahn che yah rahno vo.

5 ¹Queri āma chidocuyan ndinan ne, retendahnun Dendiohs ihyan vān ihyan iyehñse cava che cahma nan ye ihyan nān Dendiohs mān, rihno ye ite che co te vedino cava nunde yahn ye mān. ²Chidocuyan chahn ne, nducote ihyan nunde ye nduhcā ihyan chenahn ne, chemin che riquendāh ye vedechahtino cava ihyan tundo mān, ihyan che redinda ye mān. ³Va che cahno ye ite che co te vedino cava nunde yahn ihyan yān, ne nducote namin ihyan nunde ye ne, quenān cuma che cahno ye ite che co te vedino cava nunde yahn mān ye.

⁴Nde ama ihyan ne, hua co tendahnun man ye vederihquentiyon min, conan cuma ye. Atenan man Dendiohs retendahnun ye ihyan che rech ye vederihquentiyon min nduhca che cah ye Aarón. ⁵Atihnoca Dihvo vo Jesucristo. Hua tendahnun man ye vederihquentiyon min, quenán cuma ye. Tahque ndah ne, a man Dendiohs tendahnun ye ihyan. Rahn ye ri ye ihyan:

Di che Dayá.

Man ro cuh chihco ró che Dayá di.

⁶Namin rahn ye ri ye ihyan nduhca che ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

A tendahnún di che co chidocuyan ndinan, cuhnde tah vederihquentiyon nduhca che quenán cuma Melquisedec, ne hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yehn.

⁷Cuahn che quechica Dihvo vo Jesucristo muhn iyehne ne, covah ye numa ino ye, nde chaco ye, ne Dendiohs, ihyan min che va vederihquentiyon yahn ye che ndedevahn ye ihyan tah vederih ne, chihcovan ye yahn che ndeva Dihvo vo yavenan ye. ⁸Andahre Daya Dendiohs ihyan ne, ate chi nino ye dinahn ye van nducuahn che chuhrihn ye. ⁹Cuahn che chenán dinahn ye nducuahn ne, chihco mendahn ye ihyan, chih ye cava che, nducoyaca ihyan che cotahno ye ihyan ne, ndevahn ye, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ¹⁰Tihca, te a tendahnun Dendiohs ihyan che co ye chidocuyan ndinan, cuhnde tah ye vederihquentiyon nduhca che quenán cuma Melquisedec.

Cahnda che cahcoman vo che ritahno vo Dihvo vo Jesucristo

¹¹Ama va ca dehtenduh che nahn te cuandé nchuhn, ate ama vahche che din che conahn ne yahn che hua rihco ne che conahn ne. ¹²⁻¹³Ametah ro che ritahno nchuhn Dihvo vo Jesucristo, ate ndotenan che man ne cacuahn ne ne, rendotenan ne che ndaconan cacuahn ihyan nchuhn dehtenduh che nde hua vahche nan vederihquentiyon yahn Dendiohs. Nduhca decuah yuno che hua ri che cheh dehtenduh, te deman leche rih ne, tihchan nchuhn. Hua renahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, nde hua retumacadino ne taca che cuahtechica ne runecade. ¹⁴Ihyan che ndah renahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a

ihyan chahn che devano tendahnun ye dehtenduh. Riquendi ye cha che ndah, ne rihcoman ye cha che hua ndah.

6 ¹Nducote tihca ne, quendi vo cuahn ndah vo vederihquentiyon yahn Dendiohs cava che conahn ndah vo. Dehtenduh che chahn vo cuahn che cade chitahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, ndiyu dechemin dechemin cuahn vo cuahn dama, te ama va ca vederihquentiyon yahn ye che nahn che cuahn vo. Hua deman yahn nduhca che rento ino ihyan nunde yahn ye che redin che rinda ye man, nduhca che ritahno ihyan Dendiohs man, ²nduhca che redenune ihyan man, nduhca che renahn tah ye ihyan, revah ye cava ye man, nduhca che ntuche tenahn man, nduhca che techecade Dendiohs yahn ihyan nunde, din ye castigo ihyan cuahn dama man. Hua deman dehtenduh chemin chan che va che cuahn vo, ³te ama va ca vederihquentiyon yahn Dendiohs che cacuahn nchuhn ndete che cuahnecon ye.

⁴⁻⁶Ihyan che a chenahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs man, ndudo ndah yahn ye man ne, tumacadino ye vedeyahino yahn ye man, vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn ye man, vederihquentiyon che cuahtenan ihyan vahchetero man. Ndete che cuacondah vedame ye Dendiohs ne, ama yune denda ye, te anduhneca che ndaconan nahn yah ye Dihvo vo Jesucristo, din duche yahn ye ihyan nan nducoyaca ihyan. ⁷Nduhca ama yahn nan che ndahca ran co ne, ndete che ndah ri chendata yahn ihyan ne, nedin yahn Dendiohs yahn min. ⁸Ate ndete che deman chano yan ri ne, din dine ye, nde cahco vih ye cava che cuco.

Richahtino vo Dihvo vo Jesucristo cuahn dama

⁹Dihnó che yahinó nchuhn, a dirún yahn ne nduhca che rahno ihyan che racondah vedame ye Dendiohs, ate a devano cuacó che a ndedevahn ye nchuhn, redin ye che runecade vatechica ne. ¹⁰Dendiohs ne, ndah ye, ne ra cuande ye nduhca che din yahino ne ihyan yahn ye, chinan ne ihyan, nde rinan ca ne ihyan. ¹¹Nahn che quendi nchuhn numa ino ne nduhca che a cochi ne, nde nda ro che chenán ino vo cuahn che ndeva Dendiohs nchuhn. ¹²Hua nahn che din dahnde nchuhn. Tahque ndah ne ne, cuiquendi ne yune yahn ihyan che chitahno ye Dendiohs, ndichahtino ye che ndedevahn ye ihyan nduhca che a necah ye ndudo yahn ye.

¹³Cuahn che çah Dendiohs ndudo yahn ye Abraham ne, çah ye numacuahn vederihquentiyon yahn man ye, te ametah tama ca ihyan che tahque yudo vederihquentiyon yahn ye che co man ye. ¹⁴Rahn ye ri ye Abraham: “Cuaco rahn ri di che ama dín che ndah ndoque, ama dín che co yahn ndata yehn.” ¹⁵Abraham ne, quenan rino ye numacuahn vedeçhantino nde chinahn ndudo che çah Dendiohs ihyan. ¹⁶Ihyan iyehñse ne, cuahn che çah ye ndudo yahn ye ne, rendahconun yan ye Dendiohs, te ihyan min che tahque yudo vederihquentiyon yahn ye. Cuahn che tihça çah ye ndudo yahn ye ne, nde nan che çahma ye, metah. ¹⁷Namin Dendiohs, cuahn che çah ye ndudo yahn ye Abraham ne, çah ye numacuahn vederihquentiyon yahn man ye, chihco ro ye çava ihyan yahn ye che dinahn ye. ¹⁸Tihça çah Dendiohs ndudo yahn ye numacuahn vedeyudo, ne co coçhantino vo ihyan, te redinahn ye ndudo yahn ye. Nducoyaco vo che a ndahco vo chedave yuhn vo tah ye che ndedevahn ye uvo ne, hua dehve rahco vo, te ndedevahn ye uvo nduhça che a necah ye ndudo yahn ye. ¹⁹⁻²⁰Quenan cuma che ndevahn chedave yuhn vo, ametah che ndedecadino vo. A chitahno vo Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che va ye vahçetero, rahn nan ye uvo nan Dendiohs çava che co condã vo min. Ihyan min ne, anduhneça ama chidocuyan ndinan che va tah ye vederihquentiyon nduhça che quenan cuma Melquisedec che hua ndã ro che cuihno.

***Va tah Dihvo vo Jesucristo vederihquentiyon
nduhça che quenan cuma Melquisedec***

7 ¹Melquisedec ne, rey yahn yan Salem, namin chi ye ama chidocuyan ndinan yahn Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. Cuahn che ndaconan Abraham che çahn ye, cuhn ye nduco ino cun rey çahn, decuihno ye ihyan ne, çahn Melquisedec, chendi yune ye ihyan, ne chica ye che conan Dendiohs ihyan. ²Me Abraham ne, ndahco ye neve dehtenduh che ndaca ye van çanda me tah ihyan min. Nan che ndiche dehtenduh ne, çah ye ama ihyan. Che duçe rey min, Melquisedec ne, tuhça conahn: “Rey ndah.” Namin dihn va nan che chihquentiyon ye, te yan yahn ye, Salem ne, tuhça conahn: “Yan nan che dihn va.” ³Ihyan min ne, anduhneça ndete che co man ye, te hua duh

devano duh che chaco ye mañ, duh che chida ye mañ, nde hua duh devano ti chica ndata yahn ye. Hua duh devano ticuahn chihndeyan ye mañ, ticuahn chih ye mañ, ndete che chihno vederihquentiyon yahn ye mañ. Atihnoca Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs, te ndi ye anduhneca chidocuyan ndinan, ne hua cuihno vederihquentiyon yahn ye.

⁴A ndero ndi te ama yudo vederihquentiyon quenan cuma Melquisedec, te nde ihyan ndico yuhn vo Abraham nevahnecon ye ihyan, ne ndeh nan dehtenduh che chihnevi ye yahn rey chahn, ndahco ye tah ye. ⁵Nduhca che rihquentiyon ley che dirun Moisés ne, va che cah ihyan nación yahn Israel ama dehtenduh nan che ndiche queri ama nan dehtenduh yahn ye che va, ndonda tah chidocuyan che ndata yahn Leví. Tihca va che din ye, te ndata yahn Abraham ihyan nduco vih. ⁶Ate Melquisedec ne, andahre hua ndata yahn Leví ihyan ne, ndonda tah ye dehtenduh che cah Abraham, ihyan min che cah Dendiohs ndudo yahn ye ihyan. A Melquisedec che chica ye che conan Dendiohs Abraham, ⁷ne a devano vo te ihyan che rica ye Dendiohs cava ihyan chenahn ne, tahque yudo vederihquentiyon quenan cuma ye. ⁸A ndero ndi che tahque yudo vederihquentiyon che quenan cuma Melquisedec che co vederihquentiyon che chahtenan cuma chidocuyan che ndata yahn Leví. Ihyan chahn ne, chihno chih ye, ate Melquisedec ne, a ndirun yahn ye nan Ndudo yahn Dendiohs anduhneca ndete che va ca ye. ⁹⁻¹⁰Leví nduco nducoyaca chidocuyan che ndata yahn ye ne, anduhneca ndete che nduco ye Abraham, ndeva ye yavenan Melquisedec, te andahre ametah ye ro min, ate Abraham che chihco ndata ye ihyan.

¹¹Chidocuyan che ndata yahn Leví, che namin ndata yahn Aarón ne, ihyan chahn che chihnde tah ye ley che dirun Moisés, chicuahn ye ihyan nación yahn Israel. Ate nducote hua ndevahn ihyan nduco vederihquentiyon che chahtenan cuma chidocuyan che ndata yahn Leví ne, quenan cuma che dechuh Dendiohs Dihvo vo Jesucristo, nuhnde tah ye vederihquentiyon nduhca che quenan cuma Melquisedec. ¹²Che ndacorun Dendiohs vederihquentiyon yahn chidocuyan ne, nde ley yahn ye va che ndahco cade ye. ¹³Tihca, te Dihvo vo Jesucristo ne, ndiyu ndata yahn chidocuyan ihyan. ¹⁴A devano cuaco vo te nan ndata yahn Judá cochi ndata yahn

ye. Namin a devano vo nduhcā che chihquentiyon Moisés che atenan nan ndata yahn Leví quendah chidocuyan.

¹⁵Nducote nuhnde tah Dihvo vo Jesucristo vederihquentiyon nduhcā che quenán cuma Melquisedec ne, a ndero ndi che a ndahco cade Dendiohs ley che dirun Moisés, ¹⁶te nuhnde tah ye vederihquentiyon min, ndiyu yahn che ndata yahn chidocuyan ihyan, ate yahn che quenán cuma ye vederihquentiyon che hua nda ro che cuihno. ¹⁷Tihcā, te a yahn ihyan min che ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

A tendahnún di che co chidocuyan ndinan, cuhnde tah vederihquentiyon nduhcā che quenán cuma Melquisedec, ne hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yehn.

¹⁸Nduco tihcā, ndahco cade Dendiohs ley che dirun Moisés, te hua cochihve ¹⁹cava che ndedevahn ihyan. Menun ley min ne, nda Dihvo vo Jesucristo che tahque ndah vederihquentiyon yahn ye. Ihyan min cochahtino vo ihyan cava che tuno vo nan Dendiohs.

²⁰Avane ne, cuahn che dechuh Dendiohs Dihvo vo Jesucristo ne, numacuahn vedeyudo cah ye ndudo yahn ye che co ye nduhcā chidocuyan ndinan. ²¹Yahn chidocuyan chahn chahn ne, hua tihcā cah ye ndudo yahn ye. Cuahn che ndahco ye vederihquentiyon min tah Dihvo vo ne, cah ye ndudo yahn ye che ndirun tuhca:

Dihvo vo Dendiohs ne, numacuahn vedeyudo cah ye ndudo yahn ye, ne va che conahn.

Rahn ye ri ye Daya ye: “A tendahnún di che co chidocuyan ndinan, cuhnde tah vederihquentiyon nduhcā che quenán cuma Melquisedec, ne hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yehn.”

²²Nducote a Dihvo vo Jesucristo che nuhnde tah ye vederihquentiyon min ne, conahn ndudo che chihco cade Dendiohs cavo vo. Ndudo min ne, tahque ndah che co ley che chihnde a rahn me. ²³Chidocuyan chahn ne, yahn ye chahtenan ye nan ntiyon, te nducote ihyan iyehse ye ne, ca rih ye ca rendacorun ye. ²⁴Ate Dihvo vo Jesucristo ne, cuhnde tah ye vederihquentiyon min cuahn dama, te hua nda ro che coh ye. ²⁵Chemin che ihyan che tuno ye nan Dendiohs cava ye ne, ndedevahn ye ihyan, ne ametah conda ye, te va ye cuahn dama, rahn nan ye ihyan nan Dendiohs.

²⁶Ama chidocuyan nduhca ihyan min che rendotenan vo. Ihyan min ne, ndah ye, ne metah nde ama nunde yahn ye. Hua dama ri ye nduco ihyan nunde. Ndeva Dendiohs yavenan ye, ndeva ye ihyan vahchetero. ²⁷Chidocuyan ndinan chenahn chahn ne, rendotenan ye che cahno ye ite cuahn dama, co te vedino cava nunde yahn man ye man, nunde yahn ihyan man. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, chihco mendahn ye ihyan, chih ye, ne nduco chemin ama yune no nedihve ye nunde yahn ihyan iyehense. ²⁸Chidocuyan ndinan chenahn chahn che chihnde tah ye ley che dirun Moisés ne, ihyan nunde ye. Ate cuahn che ndahco cade Dendiohs ley min ne, numacuahn vedeyudo ndahco ye vederihquentiyon tah Daya ye, ihyan min che hua nda ro che condihco ye nunde.

***Nuhnde tah Dihvo vo Jesucristo vederihquentiyon
ra che ndahco cade Dendiohs***

8 ¹Dihvo vo Jesucristo ne, ndi ye nduhca ama chidocuyan che tahque ndinan, rahn nan ye uvo, va ye vahchetero lado tah cuaco Dendiohs. Ndudo cuh che tahque menan vihca van nducuahn che a dirun nan caca cuh. ²Chidocuyan che tahque ndinan che chahte ye iyehense ne, chahtenun ye chete yaco che dendah ihyan. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, va ye vahchetero. Min ne, ndiyu ihyan iyehense dendah ye. ³Chidocuyan chahn ne, chenana cuma ye ntiyon che rihco ye ndeh nan vedino nan ta. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, chihco mendahn ye ihyan, chi ye vedino cavo vo. ⁴Ndete che muhn iyehense quenana Dihvo vo ne, nde hua conan ye nan ntiyon che redin chidocuyan che rihco ye vedino nan ta nduhca che rihquentiyon ley che dirun Moisés, te a ihyan chahn che nda cuande yahn ye ntiyon min. ⁵Ihyan chahn ne, redin ye ntiyon chete yaco che ndedendah ihyan menun vahchetero nan che va Dendiohs. Devano vo che menun, te cuahn che canan Moisés dendah ye yaco me ne, rahn Dendiohs, ri ye ihyan: “Cuihque cudado, ne cuedendah nducuahn nduhca che nahme di tingüete me.” ⁶Chidocuyan chahn ne, muhn iyehense cuh che va ntiyon yahn ye. Ate Dihvo vo Jesucristo che ndi ye anduhneca chidocuyan che rahn nan ye uvo nan Dendiohs ne, tahque chahte vederihquentiyon yahn ye che co vederihquentiyon yahn ihyan chahn, te tahque

ndah vederihquentiyon che ndahco çade Dendiohs che co vederihquentiyon ndico me man, tahque ndah ndudo che te ye uvo che co ndudo che çah ye ihyan ndico yuhn vo man.

⁷Vederihquentiyon ndico me ne, hua quendaḥ ndah, ne chemin che ndaconan ndahco çade ye. ⁸Nducote ndihchero Dihvo vo Dendiohs che hua redinahn ihyan vederihquentiyon ndico me ne, raḥn ye:

Caviyan deman ne, ndahco çadé ndudo yáhn nduco ihyan nación yahn Israel man, ihyan nación yahn Judá man.

⁹Ndahco çadé ndudo che çah ihyan ndico yahn ye cuahn che chinán ihyan, ndetendáḥ ihyan nación yahn Egipto. Ihyan chahn ne, hua dinahn ye vederihquentiyon che çah ihyan, ne chemin che chacondaḥ vedamé ihyan.

¹⁰Nda ro yahn ne, ndahco çadé ndudo yáhn nduco ihyan nación yahn Israel.

Dín che conahn ye vederihquentiyon yáhn, ne hua conan ye.

Tuhme nedin yáhn ihyan, ne ndeva ye yavenán.

¹¹Nda ro min ne, hua rendotenan che cacuahn vih ye van dihno ye man, van combiero yahn ye man, çava che tumacadino ye vederihquentiyon yáhn, te tumacadino nducoyaca ihyan, nde ihyan ndico man, nde cheçahya man.

¹²Nchahcó yahn ye, ne ametah ndaconan conun inó nunde yahn ye.

¹³Nducote raḥn Dendiohs che a ndahco çade ye vederihquentiyon yahn ye ne, a devano vo che a chuh ro yahn vederihquentiyon ndico me, a chihcoman ye.

9 ¹Ihyan ndico yuhn vo ne, chihnde taḥ ye vederihquentiyon ndico nan che ndihco çade Dendiohs nduhça che quenán cuma che ndeva ihyan yavenan ye. Namin chihnde taḥ ye ama yaco che dendah ye. ²Nan derenda chete yaco me ne, duche Nan Ta Yudo. Min va candelero man, mesa nan che retave pan che ri vedino man. ³Mendahn chete yaco ne, quendihco ama tino chahte numa chahno. Cuahn candevah vedame tino me ne, duche Nan Ta Che Tahque Yudo. ⁴Min va ama nan ta diyahnguan nan che riche cuhn. Namin va ama yave che ndacotuma diyahnguan. Chete ne, chenun tu rahno nan che ndirun vederihquentiyon

yahn Dendiohs mān, quenun āma jarro che ndinda nduco diyahnguan nān che chenun pān che duche maná mān. Namin quenun nducodi che neve, che quenun cuma Aarón. ⁵Menān yave me ne, a min che nān ta nān che rihnde vedino cava nunde yahn ihyān. Min vatendi o ángel che ndindah ye, ne chendah reche ye. Āma quendihco yudo min, te min riya Dendiohs. Conahn nān vo muhn che rente vo yahn nān ta me. ⁶Tihcā va yān nducuahn chete yaco me, ne chidocuyān chahn ne, renda ye cuahn dāma nān ta nān derenda me, redinahn ye ntiyon che chenān cuma ye. ⁷Ate Nān Ta che Tahque Yudo me ne, atenān chidocuyān che tahque ndinān me renda ye āma yune no che āma nduyo. Queri āma yune che condā ye ne, va che quenda ye yun yahn ite cava che co vedino yahn nunde yahn mān ye mān, nunde yahn nducoyāca ihyān mān. ⁸Nduco chemin ne, rete Vaco Ndah yahn Dendiohs, recadino vo te numanahn che va ca vederihquentiyon ndico me ne, nduhcā che quendihco tino mendahn chete yāco, ne hua co condā adecoduhno ihyān Nān Ta Che Tahque Yudo me ne, tihcā hua co tuno ihyān vahchetero. ⁹Yahn tino che quendihco chete yāco ne, a ndero ndi che rihco vih ihyān nān Dendiohs ro min cuahn che va ca vederihquentiyon ndico me. Nde āma nān dehtenduh vedino che recāh ihyān Dendiohs ro min ne, hua co din che cuahteman ino ye. ¹⁰Vederihquentiyon min ne, chihnde cava che co devano ihyān dehtenduh che co cheh ye mān, cuh ye mān, taçā che nāno ye taḥ ye mān, dehtenduh yahn ye man, ne chengu nde dechuh Dendiohs Dihvo vo Jesucristo, ndāhco çade ye. ¹¹Cuahn che ndā Dihvo vo ne, ndi ye nduhcā āma chidocuyān che tahque ndinān, nda ye vederihquentiyon ra che tahque ndah. Chihno min ne, conāhn ye vahchetero. Chidocuyān che tahque ndinān chahn che chihnde taḥ ye vederihquentiyon ndico me ne, din ye ntiyon chete yāco che ihyān dendah ye. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, vahchetero va Ye. ¹²Chidocuyān che tahque ndinān chahn ne, nduyo nduyo rendotenan ye yun yahn chivāto mān, itenine cahya mān, cava che co vedino yahn nunde yahn ihyān. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, chihco mendāhn ye ihyān, ne nduco yun yahn mān ye nedihve ye nunde yuhn vo. Āma yune no ndedevahn ye uvo, conāhn ye vahchetero nān Dendiohs. ¹³Nān vederihquentiyon ndico me ne, richihve yun yahn

chiyato man, itenine man iya yahn itenine che ndihquiyahn ye ite man, cava che co vedino, ne cuhndeman ino ihyan che cahnda yahn ye che conda ye chete yaco. ¹⁴Ate nde tahque richihve yun yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che metah nde ama nunde yahn ye. Ihyan min ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, chihco mendahn ye ihyan, chih ye cava che ndaco vo vederenchahco yahn nunde yuhn vo, ndevahn vo. Man ne, hua dehve rahco vo, redinahn vo vederihquentiyon yahn Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero.

¹⁵Nducote chih Dihvo vo Jesucristo, chera yun yahn ye ne, va tah ye vederihquentiyon ra, rahn nan ye uvo nan Dendiohs. Chemin che ihyan che a tendahnun Dendiohs ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro nduhca che cah Dendiohs ndudo yahn ye. Nducote chih Dihvo vo ne, ndedevahn ye uvo, te cava ihyan min nchahco Dendiohs nunde yuhn vo che hua dinahn vo vederihquentiyon yahn ye che chihnde ro menan. ¹⁶Testamento che rihco ihyan ne, ndete che nuhnde cuaco che a chih ye ne, conahn. ¹⁷Ate ndete che va ca ye ne, hua co conahn. ¹⁸Vederihquentiyon che rihco cade Dendiohs ne, va che cora yun cava che conahn. ¹⁹Chemin che cuahn che chihno cahndudo Moisés vederihquentiyon che cah Dendiohs ihyan, chihnevan nducoyaca ihyan yan ne, chetah ye ama tihve yudo yahn itecuche che necah cuah nduco ama ticua yata che duche hisopo, ne decahnda ye nduco yun yahn itenine cahya man, yun yahn chivato man, che ndihchetahn nduco nune. Tuhme cahnan ye yun me nan libro che ndirun vederihquentiyon min man, chinun ye van nducoyaca ihyan man, ²⁰ne rahn ye: “Nduco yun cuh, conahn vederihquentiyon yahn Dendiohs che te ye uvo.” ²¹Namin cahnan ye yun me chete yaco man, nan dehtenduh che va min man. ²²Nan vederihquentiyon yahn Dendiohs che dirun Moisés ne, a nahn nducuahn dehtenduh va che co vihco nduco yun yahn ite. Namin va che coh ite, cora yun yahn te cava che nchahco Dendiohs nunde yahn ihyan.

Chih Dihvo vo Jesucristo cava nunde yuhn vo

²³Yaco nan che chihnde vederihquentiyon ndico min ne, chihnde menun vahchetero. Ndeucuahn dehtenduh che va

chete yaco min ne, rendotenan yun yahn ite cava che co vihco. Ate cava che tuno vo vahchetero nan va Dendiohs ne, hua cochihve yun yahn ite. ²⁴Chidocuyan ndinan chahn ne, atenan chete yaco min chihnde vederihquentiyon yahn ye. Ate tahque yudo vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, te vahchetero va ye, rahn van ye uvo nan Dendiohs. ²⁵Chidocuyan chahn ne, nduyo nduyo renda ye Nan Ta Che Tahque Yudo, ne rendotenan ye yun yahn ite cava che co vedino. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, ama yune no chih ye, chera yun yahn ye cava nunde yuhn vo. ²⁶Nde nan canan iyehense ne, ama yahn ite quenana cuma che chihno ihyan ndico yuhn vo, chi te vedino. Ate nda ro che ndahco cade Dendiohs vederihquentiyon yahn ye ne, nda Dihvo vo Jesucristo, chihco mendahn ye ihyan, chih ye ama yune no, cava che nchahco Dendiohs nunde yuhn vo. ²⁷Nducoyaca ihyan iyehense ne, a nihnde cade che va che coh ye. Adiva ne, va che techecade Dendiohs yahn ye. ²⁸Dihvo vo Jesucristo ne, chih ye ama yune no, nedihve ye nunde yahn ama yahn ihyan. Nda ro yahn ne, ndaconan chi tun ye, ndiyu cava che coh ye tama yune cava nunde, ate cava che ndeva ye ihyan che numa ino ye chenana rino ye ihyan.

10 ¹Vederihquentiyon che ndahco cade Dendiohs ne, tahque ndah che co vederihquentiyon che chihnde tah Moisés. Nan vederihquentiyon ndico me ne, hua tuno ihyan nan Dendiohs, andahre nduyo nduyo recah ye vedino cava nunde yahn ye. ²Ndete che ndaca ihyan chahn vederenchahco cava nunde yahn ye ama yune no ne, ametah rendotenan che ndaconan cah ye vedino. Ate hua nchahco Dendiohs nunde yahn ye ama yune no, ne chemin che hua rihndeman ino ye, redin nunde yahn ye. ³Nduyo nduyo che recah ye vedino ne, renecahco ye che chendihco ye nunde, ⁴te yun yahn itenine man, yun yahn chivato man ne, hua co din che ama yune no ndaca ihyan vederenchahco cava nunde yahn ye.

⁵Chemin che cuahn che nda Dihvo vo Jesucristo iyehense ne, rahn ye ri ye Dendiohs:

Hua renana ino ne che rihno ihyan ite, ri te vedino nan ne. Tahque ndah ne ne, din ne che ndo nduhca ama ihyan iyehense, cahco mendahn u coh, nedihve nunde yahn ihyan.

⁶ Hua renan ino ne che rihno ye ite, rihquiyahn ye ite, ri te vedino cava che nchahco ne nunde yahn ye.

⁷ Dendiohs yahn, nducote hua renan ino ne dehtenduh vedino chemin chan ne, a nda muhn iyehnse cava che dinahn che rihquentiyon ne nduhca che a ndirun yahn nan Ndudo yahn ne.

⁸ Dinoca rahn Dihvo vo Jesucristo che hua renan ino Dendiohs dehtenduh vedino che recah ihyan cava nunde yahn ye andahre nan vederihquentiyon ndico a nihnde cade che va che cah ye. ⁹ Tuhme rahn ye: “A nda muhn iyehnse cava che dinahn che rihquentiyon ne.” Nduco che tihca rahn ye ne, chihco ro ye che a nuhnde cade vederihquentiyon ndico me, te chihco mendahn ye ihyan menun vedino che recah ihyan ro menan. ¹⁰ Nan vederihquentiyon che ndahco cade Dendiohs ne, nchahco ye nunde yuhn vo yahn che chihco mendahn Dihvo vo Jesucristo ihyan, chih ye ama yune no, ndedevahn ye uvo.

¹¹ Nan vederihquentiyon ndico me ne, va che cahco chidocuyan chahn vedino ro ro, ate vedino chemin chan ne, hua redin che ndaca ihyan vederenchahco cava nunde yahn ye ama yune no. ¹² Ate Dihvo vo Jesucristo ne, chih ye, nedihve ye nunde yuhn vo ama yune no. Chihno min ne, conahn ye vahchetero, chihnde ye lado tah cuaco Dendiohs. ¹³ Min quenán rino ye nde nda ro che ndahco ndiya Dendiohs ihyan che hua ri rendihche ye ihyan, nevahnecon ye ihyan. ¹⁴ Ihyan min ne, ama yune no ndedevahn ye ihyan yahn ye, chihco mendahn ye ihyan, chih ye cava ye. ¹⁵ Cuaco chemin, te namin din Vaco Ndah yahn Dendiohs che dirun ihyan profeta tuhca:

¹⁶ Rahn Dihvo vo Dendiohs: “Nda ro yahn ne, ndahco cade ndudo yahn nduco ihyan yahn.

Din che conahn ye vederihquentiyon yahn, ne hua conan ye.”

¹⁷ Namin rahn ye:

Nchahco yahn ye, ne ametah ndaconan conun ino nunde yahn ye.

¹⁸ Cuahn che a nchahco Dendiohs nunde yahn ihyan ne, ametah rendotenan che cah ca ye vedino.

Nahn che cochahtino vo Dendiohs

¹⁹ Dihno, nan vederihquentiyon ndico me ne, nde ama ihyan yan hua co nda ye Nan Ta Che Tahque Yudo. Ate nan

vederihquentiyon ra ne, nducote a chih Dihvo vo Jesucristo, chera yun yahn ye, nedihve ye nunde yuhn vo ne, hua dehve rahco vo, co tuno vo vahchetero nan Dendiohs. ²⁰Nan vederihquentiyon ndico me ne, quendihco tino me chete yaco cava che hua chuh ihyan, nda ye Nan Ta Che Tahque Yudo me. Ate nan vederihquenityon ra che va tah Dihvo vo Jesucristo ne, co tuno vo vahchetero nan Dendiohs, te chihco mendahn ye ihyan, chih ye cavo vo. ²¹Nducote ndi Dihvo vo Jesucristo nduhca ama chidocuyan che tahque ndinan, rahn nan ye uvo ihyan yahn Dendiohs ne, ²²chemin che ndahco vo chedave yuhn vo tah Dendiohs. Hua dehve rahco vo, te ritahno vo Dihvo vo Jesucristo numa ino vo. A ndaco vo vederenchahco cava nunde yuhn vo. A chedenune vo, ne man ne, anduhneca ndete che a ndo dave vo nduco nune dave. ²³Quendi vo numa ino vo cohahtino vo che ndeva Dendiohs uvo, te dinahn ye ndudo yahn ye che te ye uvo. ²⁴Nahn che necah yan ama tamo vo chedave yahn vih cava che quendi vo din yahino vih vo man, din vo che ndah man. ²⁵Hua cahcoman vo che rendo damo vo nduco vih nduhca che redin nahn dihno vo che rihcoman ye. Tahque ndah ne, quendi vo nde tahque numa ino vo necah yan ama tamo vo chedave yahn vih, te a cochi nino ro che ndaconan chi Dihvo vo Jesucristo.

²⁶Ndete che a chenahn vo ndudo ndah yahn Dendiohs, ne cuahcotahn vo ne, tuhme ametah nchahco ye yuhn vo. Ndete che cuahcotahn vo ne, metah nguahco yuhn vo che chih Dihvo vo Jesucristo. ²⁷Hua co cuahteman ino vo, te va che cuhnde cade yuhn vo, co vo castigo yah van ruchiyahn dama nduco ihyan che hua ri rendihche ye Dendiohs. ²⁸Nducoyaca ihyan che rahcotahn ye yahn vederihquentiyon che dirun Moisés ne, ndete che ndahco cuaco o ino ihyan nunde yahn ye ne, va che cahno ihyan yan ihyan, ametah vederenchahco cava ye. ²⁹Ihyan che a chenahn ye Ndudo yahn Dendiohs ne, ndete che cuacondah vedame ye Daya Dendiohs man, ndete che duche rino ye vederihquentiyon yahn Dendiohs che chih Daya ye, chera yun yahn ye cava che ndedevahn ye ihyan iyehse man, ndete che cuahcotahn ye yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, ihyan min che yahino ye ihyan man ne, tuhme tahque chahte castigo va che co ye che co ihyan chahn. ³⁰Ihyan che tihca redin ye ne, hua co ndevahn ye, te

rahn Dendiohs: “U dín castigo ihyan nunde, ndahco menún yahn ye.” Namin rahn ye: “Ihyan yáhn ne, u che Dihve ye. U techecadé yahn ye.” ³¹¡Ama cahnda yuhn vo che cuahtendihco vo nunde nan Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero!

³²Cuenecahco nchuhn cuahn che cade chihnevan ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chitahno ne ihyan. Ama quendah ne vedechahtino che ama din tan ihyan nduco ne.

³³Nahn cuan ne, din duche yahn ye nchuhn, chahn ye nchuhn nan nducoyaca ihyan. Nahn cuan ne, ama chi ran ne che chahn ihyan combiero yahn ne che nduco ne man, ³⁴din ne vedevahino nduco combiero yahn ne che chahtenun ye vacoyahn man.

Din chahtino ne, nde hua chi ran ne yahn che chehnevinan ihyan dehtenduh yahn ne, te a devano ne che nuhnde menun yahn ne vahchetero dehtenduh che nde tahque ndah, che ngu cuahn dama. ³⁵Chemin che nahn che quendi ne cochahtino ne. A devano ne che ndahco menun ndahva Dendiohs yahn ne.

³⁶Nahn che cuahtenan cuma ne vedechahtino cava che dinahn ne vederihquentiyon yahn ye, ne ndeva ye nchuhn nduhca che te ye ndudo yahn ye. ³⁷Nan Ndudo yahn ye ne, a ndirun tuhca:

A nun cuahn nda ihyan min che a va cade che chi ye.

Ametah condah ye.

³⁸Ihyan che ritahno ye u ne, nedin yáhn ihyan.

Va che quendi ye cochahtino ye u, te ndete che cahcoman ye u ne, cuacondah vedame ihyan.

³⁹Uvo ne, ritahno vo Dendiohs, ne chemin che ndichahtino vo che ndeva ye uvo. Hua dama co vo nduco ihyan che racondah vedame ye Dendiohs, ne rinda ye.

Nduhca che ritahno ihyan Dendiohs

11 ¹ Che ritahno vo che ndeva Dendiohs uvo ne, chenán ino vo che va che conahn. Andahre condah conahn, ate nducote ritahno vo ihyan ne, a devano vo te va che conahn. ² Tihca, te ihyan ndico yuhn vo ne, nedin yahn Dendiohs ihyan yahn che chitahno ye ihyan.

³ Nducote ritahno vo Dendiohs ne, a devano vo te man ye dendah ye iyehense. Andahre metah dehva ro menan, ate chihquentiyon no ye, ne chihnde ro.

⁴ Abel ne, chitahno se Dendiohs, ne chemin che cah se ihyan ama vedino che tahque ndah che co che cah Caín. Nducote

chitahno se ihyan ne, nedin yahn ye sahn, nevahneecun ye vedino yahn se. Sahn min ne, a ndih se, ate nducote chitahno se Dendiohs ne, nde meniyon retihyon yune se uvo che cotahno vo Dendiohs nduhca che chitahno se.

⁵Enoc ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che ndeva ye ihyan vahchetero dequenduche ye. Ametah ndaca ndihchero ihyan iyehense ihyan. Nan Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun yahn Enoc, che cuahn che quenan ye iyehense ne, ndahca quenan ye nan Dendiohs, ne nedin yahn Dendiohs ihyan.

⁶Cava che tuno vo nan Dendiohs ne, va che cotahno vo ihyan, te ihyan che ritahno ye che va ye man, che rah ye ihyan man ne, atenan ihyan chahn che rendeva ye ihyan.

⁷Noé ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che dinahn ye, dendah ye arca me cuahn che cahñ Dendiohs chi ye ihyan che va che ndedetoh ye iyehense. Chete arca me quenun ye nduco ihyan yahn ye, ndevahn ye. Nducote chitahno ye ndudo min yahn dehtenduh che coman cochi che co ne, chihco ro ye che ihyan nunde ne, a ndinda ye yahn che hua chitahno ye. Namin nducote chitahno ye ne, nedin yahn Dendiohs ihyan.

⁸Abraham ne, nducote chitahno ye Dendiohs ne, dinahn ye cuahn che yahve ye ihyan che cahñ ye yahn yahn nan che cah ye ihyan. Andahre nde hua devano ye ti quenda Dendiohs ihyan, ate chihcoman ye yan vaco ye, cuahn ye. ⁹Nducote chitahno ye Dendiohs ne, quenun ye yahn min, andahre tama naci3n. Quenun ye vah tino nduhca ihyan chenun ye yune. Tihca quendi Isaac man, Jacobo man, che namin nduco ye cah Dendiohs ndudo yahn ye ihyan. ¹⁰Tihca din Abraham, te quenun rino ye che ndeva Dendiohs ihyan vahchetero, nan che ama ndahca, nan che man Dendiohs dendah ye.

¹¹Namin ihyan ndahta yahn ye Sara ne, chitahno ye Dendiohs, ne andahre indihnte cuahn ye, ate chichahtino ye che conahn ndudo yahn Dendiohs, ne chemin che ndaca ama daya ye nduhca che cah Dendiohs ndudo yahn ye ihyan. ¹²Min quendinan che ama chi yahn ndata yahn Abraham, andahre a indihnte cuahn ye ro min. Nduhca che ndeh iyon che chenan nan ro man, nduhca che ndeh yahndute che chetave chihto nuniyahn man, che nde hua cocha vo din ducho vo ne, tihca ama chi yahn ndata yahn ye.

¹³Nducoyaca ihyan ndico chahn ne, chih ye. Numanahn che chahtenan ca ye iyehense ne, hua chenan chinahn nduco ye

nducuahn dehtenduh che çah Dendiohs ndudo yahn ye ihyan. Ate chichahtino ye che va che conahn nducuahn, ne chi yeno ye, te a devano ye te ndiyu iyehñse cuh va che cuahtenan ye cuahn ðama. Redin ye cuande che anduhñeçá ihyan chenun yune ye, te a devano ye che neve ro no cuahtenan ye iyehñse, tuhme ndeva Dendiohs ihyan. ¹⁴Nducote redin ye cuande che anduhñeçá ihyan chenun yune ye ne, rihco ro ye che chenano ino ye che cuahtenan ye vahchetero. ¹⁵Ndete che ndedecadino ye yahn yan vaço ye che chihcoman ye ne, a ndaconan ca ye. ¹⁶Ate hua tihçá din ye, te tahque ndah ye ne, chahtenan ino ye che ndá ye vahchetero. Chemin che nedin yahn Dendiohs ihyan numa ino ye, ne chihco yan ye vahchetero çava ye.

¹⁷⁻¹⁸Cuahn che ndihchenan Dendiohs Abraham ne, nducote chitahno Abraham ihyan ne, dinahn ye yahn ye, ne quenda ye ðaya ye Isaac çava che çahno ye sahn, co se vedino nduhçá che chihquentiyon ye. Ama ndiyahn ra sahn min yahn ye, ate a chihquino ye che çahno ye sahn, andahre a neçah Dendiohs ndudo yahn ye ihyan che a sahn min çahco ndata se ndata yahn ye. ¹⁹A devano ye te Dendiohs ne, nde tenahn ri rendedetuhche ye. Che laço yahn Abraham ne, anduhñeçá ndete che ntuche se van tenahn, te a va che coh se che rahco ye.

²⁰Isaac ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che chica ye ihyan che conan ye ðaya ye Jacob man, Esaú man, din ye che ndahçá cuahtenan se. ²¹Jacob ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che cuahn che a ndá nino ro che coh ye ne, chica ye ihyan che conan ye queri ama ðaya José, din ye che ndahçá cuahtenan se. Chihno min ne, quendih ndudo ye indahco yahn ye, ndeva ye yavenan Dendiohs. ²²José ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che, cuahn che ndá nino ro che coh ye ne, rahn ye ri ye ihyan nación yahn ye Israel, che adiva ne, va che ndaça ye nación yahn Egipto. Namin chihquentiyon ye ihyan chahn che ndá ro min ne, ndiquenda ye ine yahn ye.

²³Indihte yahn Moisés ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che cuahn che chihndeyan Moisés ne, tihyon ndeh ye sahn ino iyo. Chichahtino ye Dendiohs che ndedevahn ye sahn çava che hua çahno sandado sahn nduhçá che ndihquentiyon rey yahn Egipto, te ndihchero ye che ama ndahçá se. ²⁴Moisés ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che cuahn che a chi

mañh ihyan ye ne, tehche ino ye tañh ðaya rey me che din ðaya te ihyan. ²⁵Ndotenan che quendi ye vedeyeno yahn mañ ye numanahn che quenan ye iyehñse, condihco ye nunde ne, quenan ino ye, ndo nduco ye ihyan yahn Dendiohs, chuhrihn ye nduco vih. ²⁶Tahque ndah ye ne, chihcomañ ye nducuahñ vedecuihca che va nación yahn Egipto, ne numacuahn vedeyeno chuhrihn ye, din tañ ihyan nduco ye nduhca che din tañ ihyan nduco Dihvo vo Jesucristo. Tihca din ye, te chichahtino ye Dendiohs che ndahco menun ye yahn ye. ²⁷Nducote chitahno ye Dendiohs ne, andahre ama tañ rey me, ate nde hua din vah ye ihyan, chica ye nación yahn Egipto. Tihca din ye, te din chahtino ye Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero.

²⁸Nducote chitahno ye Dendiohs ne, din ye vihco ro yudo, ne chihquentiyon ye ihyan nación yahn Israel che cahñan ye yun yahn itecuche cahya ñañ yahn yahn chendevah vaco ye, cava che, cuahn che dechuh Dendiohs ángel me ne, ndihchero ye, ne hua cahno ye ðaya ye che menañ. ²⁹Ihyan nación yahn Israel ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che chi chuh ye mendahn Nuniyahn Cuah anduhñeca che chuh ye ñañ yahn cuma. Ate cuahn che chuh sandado yahn Egipto che ndah se ihyan chahn ne, chendih nune sañh, chanorine se.

³⁰Adiva ne, nducote chitahno ihyan chahn Dendiohs ne, chihno ndache ro che chacondutonan ye chete yahn yan Jericó ne, ndora. ³¹Rahab, ama ndahta che ndere quechica te ro menañ ne, chitahno te Dendiohs, ne nevahñecun te sandado yahn nación yahn Israel che vatechica se rendihchero ndudo se. Chemin che ndevahn te, hua chih te ðama nduco ihyan che chahcotahn ye yahn Dendiohs.

³²Ama yahn ca ihyan che chitahno ye Dendiohs, co nte vo yahn ye. Ate cava che hua nduh condah yuhn vo ne, atenan tama te o ye ntihyon yan ihyan, nduhca Gedeón mañ, Barac mañ, Sansón mañ, Jefté mañ, David mañ, Samuel mañ, ihyan profeta chenahn mañ. ³³Ihyan chahn ne, nducote chitahno ye Dendiohs ne, ñahn ye ne, ndahco ndiya ye ndeh nación. Ñahn ye ne, ndahca chihquentiyon ye. Ñahn ye ne, chinan Dendiohs ihyan nduhca che cah ye ndudo yahn ye ihyan. Ñahn ye ne, cuahn che tañh nun ye León ne, ndedevahn Dendiohs ihyan, hua cheh te ihyan. ³⁴Ñahn ye ne, ndedevahn Dendiohs ihyan

vān ruchiyāhn, ne hua chiche ye. Nāhn ye ne, ndedevahn Dendiohs ihyan tin espada, ne hua dehva chi yahn ye. Nāhn ye ne, andahre hua dito ye, cāh dito Dendiohs ihyan. Nāhn ye ne, chinan Dendiohs ihyan vān cānda, ne ndāhco ndiya ye sāhn che ruhn se nduco ye. ³⁵Namin nāhn ihyan ndāhta, ndedetuhche Dendiohs tenāhn yahn ye.

Nāhn ye, andahre cāh rihn sāhn nunde ihyan, chihno se ihyan, ate hua chacondāh vedāme ye Dendiohs, te chenan ino ye che ndeva ye ihyan, cuahtenan ye vahchetero. ³⁶Nāhn ye ne, din duche yahn se ihyan mān, chahn se ihyan mān, chiquiyāhto se cadena ihyan mān, chih se ihyan vācoyāhn mān. ³⁷Nāhn ye ne, chihno se ihyan nduco tu. Nāhn ye ne, chihca māhn se ihyan. Nāhn ye ne, tumarande se ihyan. Nāhn ye ne, chihno se ihyan nduco espada. Nāhn ye ne, chahtechica muhn chahtechica min ye, atenan dima itecuche mān, chivato mān, chahtenun ye. Chahtechica ye vedevāh vedecheh, din tān ihyan nduco ye. ³⁸Rahtenan muhn rahtenan min ye, yāhn nān che metah duhva mān, vān icoyāhn mān, iveyāva mān, dutiyāhn mān. Nducoyāca ihyan chahn ne, che cāva ihyan nunde ne, nde hua redin yahn che tihcā chuhrihn ye, chahtechica ye. ³⁹Nducoyāca ihyan chahn ne, andahre nedin yahn Dendiohs ihyan yahn che chitahno ye ihyan, ate metah conan conahn nduco ye nducuahn che necāh ye ndudo yahn ye ihyan, ⁴⁰te a ndihco cāde ye che cuahtenan rino ihyan chahn nde ndā ro che dāma ndeva ye uvo nduco ye vahchetero.

Cohahtino vo Dihvo vo Jesucristo

12 ¹Nducote āma yāhn ihyan chahn chitahno ye Dendiohs, chihco ro ye vān vo nduhcā che chitahno ye ne, chemin che nahn che nuhn ino vo, cāhcomān vo che rahtechico vo vedeyeno yahn mān vo, rahtendihco vo nunde, ne nduhcā sāhn che numa ino se rano se cāde, nde nān che quendāhnān se, tuno se nān yāhn cāde ne, tihcā quendi vo numacuahn vedechahtino, dinahn vo che nahn Dendiohs. ²Nahn che cohahtino vo Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che tihyon yune ye uvo che chitahno vo Dendiohs mān, din ye che tuno vo nān ye mān. Ihyan min ne, chihco mendāhn ye ihyan, quenān yāh ye nān cruz. Hua tumacāh ye andahre

ama chuhrihn ye, ne numacuahn vedecuihno chih ye, te a devano ye te cuihno min ne, ama co yeno ye. Man ne, va ye vahchetero, lado tah cuaco Dendiohs.

³Condedecadino nchuhn nduhca che ama chuhrihn Dihvo vo Jesucristo, din tan ihyan nunde nduco ye cava che quendi ne yune yahn ye, ne hua co doh ino ne man, cava che hua cahcoman ne man. ⁴Dehve rahco ne, andahre ama rechuhrihn ne, redin tan ihyan nunde nduco ne, ate vate ca dihno vo che nde tahque rechuhrihn ye, nde rihno ihyan nunde ihyan. ⁵A devano ne nduhca che rahn Dendiohs, ndirun nan Ndudo yahn ye tuhca:

Dayá, u che Dihve nchuhn, redin castigo nchuhn cava che ndah yahn ne.

Cuenevahnecon ne. Hua co ndache ne.

⁶A devano ne te ihyan che a nedin dayá ihyan, che yahinó ihyan ne, a ihyan chahn che redin castigo ihyan cava che ndah yahn ye.

⁷Codin chahtino ne yahn che redin Dendiohs castigo nchuhn, te rendihche ye nchuhn nduhca daya ye, ne a cava che ndah yahn ne che tihca redin ye. A devano vo te nducoyaca ihyan redin ye castigo daya ye cava che ndah yahn. ⁸Ihyan che hua redin Dendiohs castigo ihyan nduhca che redin ye castigo nducoyaca daya ye cava che ndah yahn ne, ihyan chahn che hua redin yahn ye ihyan. ⁹Cuahn che tave indihthe yuhn vo uvo ne, din ye castigo uvo cava che ndah yuhn vo. Nducote nevahnecon vo ihyan ne, nde tahque redin yahn che nevahnecon vo Chido vo che va ye vahchetero, che redin ye castigo uvo cava che ndahca cuahtenan vo. ¹⁰Cuahn che chechahya uvo ne, din indihthe yuhn vo castigo uvo cava che ndah yuhn vo anduhneva che tuno vederendedecadino yahn ye. Ate tahque ndah ro yuhn vo che redin Dendiohs castigo uvo, te nahn ye che ndah ihyan co vo nduhca che ndah man ye. ¹¹Cuahn che redin Dendiohs castigo uvo ne, hua renan ino vo, te ama rechuhrihn vo. Ate cuahn che tuma cuahn vo castigo yahn ye ne, ama cochihve yuhn vo cava che runecade cuahtechico vo, cuahte dihn chedave yuhn vo.

Ama cahnda che cuahcotahn vo yahn Ndudo yahn Dendiohs

¹²Nducote ama richihve castigo che redin Dendiohs uvo ne, chemin che cuenechah yan nchuhn chedave yahn ne, hua

co ran ne. ¹³Codin ne cuande, ne numa ino ne runecade cuahtechica ne cava che cua cuande ihyan che ndache ino ye, ne necah yan ye chedave yahn ye, quendi ye yune yahn ne.

¹⁴Codin nchuhn cuande, ne runecade cuahtechica ne, hua cuahte canda ne nduco ihyan. Tihca, te ihyan che hua runecade ye ne, hua tuno ye nan Dihvo vo Dendiohs. ¹⁵Nducoyaca nchuhn ne, cuihco ne cudado cava che quendi Dendiohs din yahino ye nchuhn. Hua ndihche tan ne vih, detohnan ne chedave yahn man ne man, ihyan chenahn man. ¹⁶Hua cuahtenan nde ama nchuhn nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ne. Nde hua tehche tah ne che ndah yahn ne, nduhca che din Esaú, che nduco tahsihn comida chahcorun se ndudo ndah che va che cahco chida se cava se yahn che sahn menan se. ¹⁷A devano ne te cuahn che nda ro che cahco chida se ndudo ndah cava se ne, hua ndaca se andahre ama chaco se, te a ntihcue se.

¹⁸Ihyan ndico yuhn vo ne, ndere chuhrihn ye, chahn ye tingüete me, quenan ye canedihya. Min ne, ama chiche man, ama chi man man, ama chi yudo man. ¹⁹Chihnevan ye che tive corneta man, che nte Dendiohs nduco ye man, ne nducote ama yudo ndudo yahn ye ne, chica ye favor ihyan che metah quendi ye cahma ye. ²⁰Dihya ihyan chahn chi yahn che ama chihco yudo Dendiohs tingüete me, te chihquentiyon ye che andahre ama ite che cahñ nda te min ne, va che cahno ihyan ite nduco tu, o nduco lanza. ²¹Ama yudo chi min, che nde man Moisés ne, ama dihya ye chi, nde tuno rendoh ye che vah ye.

²²Ate uvo ne, tahque ndah ro yuhn vo, te ndotenan che cuhn vo tingüete me ne, tuno vo vahchetero nan va Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. Min chenacade mil ángel, rendeva ye yavenan ye numacuahn vedeyeno. ²³Uvo ne, a ndi cuande vo vahchetero, ne va che ndo damo vo nduco nducoyaca ihyan yahn Dendiohs che vate ye min. Uvo ne, ndichahtino vo Dendiohs, ihyan min che techecade ye yahn nducoyaca ihyan nunde. ²⁴Namin ndichahtino vo Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va tah ye vederihquentiyon ra, rahn nan ye uvo nan Dendiohs. Ihyan min ne, chihco mendahn ye ihyan, chera yun yahn ye cava che nchahco Dendiohs nunde yuhn vo. A devano vo te namin chera yun yahn Abel, ate hua chichihve cava nde ama ihyan.

²⁵Cuihco nchuhn cudado, ne hua cuahcotahn ne yahn Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero, che riyahve ye nchuhn. Nducote hua ndevahn ihyan ndico yuhn vo che chahcotahn ye yahn ye ro che yahve ye ihyan tingüete me ne, tahque uvo ne, hua ndevahn vo ndete che cuacondah vedamo vo ihyan. ²⁶Ro min che yahve ye ihyan chahn ne, nde yahn nuhn. Tahque man ne, nde tahque yudo, te rahn ye: “Tama yune ne, ndiyu deman yahn din che nuhn, te namin nde nducuah che chenana ro din che nuhn.” ²⁷Nducote rahn ye che “tama yune” ne, a devano vo te ndedetoh ye nducuah dehtenduh che va che cuihno, ne nuhnde deman dehtenduh che a nihnde cade che hua cuihno. ²⁸Chemin che necah vo nundihve cuahn Dendiohs, te vederihquentiyon che te ye uvo ne, hua nda ro che cuihno. Ndeva vo yavenan ye numacuahn chedave yuhn vo nduhca che renan ino ye. ²⁹Tihca, te Dendiohs yuhn vo ne, ama yudo vederihquentiyon yahn ye nduhca yahn che redin che rendo iya dehtenduh.

Nduhca che nahn Dendiohs che cuahtechico vo

13

¹Cuiquendi nchuhn din yahino ne ama tama ne vih. ²Cuenevah necun ne ihyan chenun yune che nda ye ndevaco ne, te van ihyan che renevah necun ye ihyan chenun yune ndevaco ye ne, chahte ihyan che nevah necun ye nde angel andahre nde hua tumacadino ye.

³Conan vahino ne ihyan che chenun ye vacoyahn anduhneca ndete che man ne chenun ne vacoyahn. Conan vahino ne ihyan che rechuhrihn ye, redin tan ihyan nduco ye, te namin nchuhn ne, iyehse vate ne.

⁴Nducoyaca nchuhn che nihnevaco ne ne, hua ndere cuahtechica ne nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ne, te Dendiohs ne, din ye castigo nducoyaca ihyan che ndere rahtechica ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye man, nducoyaca ihyan che redin duche yahn ye che a nihnevaco ye man.

⁵Hua cuahcoran nchuhn cava tume. Cuahtenan ne vedeyeno nduco che a va yahn ne, te rahn Dendiohs: “Hua cahcoman nchuhn, nde hua cuacondah vedame nchuhn.” ⁶Chemin che nahn che cochahtino vo ihyan nduhca che chichahtino ihyan ndico yuhn vo che dirun ye tuhca:

Dihvé Dendiohs ne, a ihyan min che rīnan ye u.
 Chemin che hua dehve rāhcó, andahre din t̄an ihyan
 nducó.

⁷Condihche ne ihyan ndīnan yahn ne che cahndudo ye
 Ndudo yahn Dendiohs, chihnevan ne. Cuihco nchuhn cudādo
 nduhcā che vatechica ye, ne cuiquendi ne yune yahn ye,
 cuitahno ne Dihvo vo Jesucristo nduhcā che ritahno ye.

⁸Dihvo vo Jesucristo ne, ama no vederihquentiyon yahn
 ye. Numacuahn ro, nde nan che canan, nde meniyon, nde ro
 che cochi ne, hua ndacorun. ⁹Hua quendi nchuhn dehtenduh
 costumbre che ricuahn ihyan. Tahque ndah che cochahtino
 ne Dendiohs, ihyan min che yahino ye nchuhn, che co che
 quendi ne ama ndeh nan costumbre nan dehtenduh che reh
 ne, te costumbre chemin chan ne, hua richihve nde cava man
 ihyan che riquendi ye. ¹⁰Nan vederihquentiyon ndico me ne,
 rihco chidocuyan chahn vedino nan ta, ne nan ntiyon min
 riquendāh che reh ye. Ate man che ndāhco cade Dendiohs
 vederihquentiyon min ne, tahque ndah ro yuhn vo che co
 ihyan chahn, te Dihvo vo Jesucristo ne, chi ye nduhcā ama
 vedino nan Dendiohs, chih ye cava nunde yuhn vo. ¹¹Nan
 vederihquentiyon ndico me ne, rendā chidocuyan che tahque
 ndīnan Nan Ta che Tahque Yudo, nda ye yun yahn ite che ri
 vedino cava che nchahco Dendiohs nunde yahn ihyan. Me yute
 yahn te ne, riquiyahn ye ama lado, cuahn chihto yan. ¹²Namin
 Dihvo vo Jesucristo ne, cuahn chihto yan nahn yah sandādo
 ihyan, chih ye. Min chera yun yahn ye cava che nchahco
 Dendiohs nunde yuhn vo, nedin yahn ye uvo. ¹³Chemin che
 cochahtino vo Dihvo vo Jesucristo, quendi vo yune yahn ye,
 andahre ndāhchenan ihyan uvo, nduhcā che chahno man ye.
¹⁴A devano vo te ndiyu muhn iyehñse cuahtenan vo cuahn
 dama, te chenan ino vo che ndeva Dendioh uvo, cuahtenan vo
 vahchetero numacuahn ro. ¹⁵Nducote tihcā ne, cochahtino vo
 Dihvo vo Jesucristo, ndeva vo yavenan Dendiohs cuahn dama,
 cahnevan ihyan chenāhn. Chemin ne, anduhñecā ama vedino
 che cah vo Dendiohs. ¹⁶Codin nchuhn che ndah man, codin ne
 vedevāhino nduco ihyan che va vederetāhn yahn ye man, te
 chemin che renan ino Dendiohs.

¹⁷Cuenevahñecun nchuhn ihyan ndīnan yahn yaco, codinahn
 ne yahn ye, te ihyan chahn che nda cuande ye nchuhn, ne va

che necah cuande ye Dendiohs cava ne. Runecade cuahtenan nchuhn cava che hua cuih ne vederan ihyan chahn, ne co yeno ye cava ne, te ndete che hua runecade cuahtenan ne ne, nde hua cochihve che redin ne.

¹⁸Covah nchuhn cava nuhn. A devano nuhn te runecade vatechica nuhn, ne nahn quendi nuhn din nuhn che ndah.

¹⁹Nde tahque nahn che covah nchuhn cava che cuahnecun Dendiohs che hua condah ndaconan chí quendihcheró nchuhn.

²⁰A Dendiohs che redin ye che rahte dihn chedave yuhn vo man, che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo man, ihyan min che ndah redin ye cudado uvo nduhca che redin ihyan cudado itecuche yahn ye. Dihvo vo ne, chihco mendahn ye ihyan, chih ye, chera yun yahn ye, din ye che chinahn vederihquentiyon ra che hua nda ro che cuihno. ²¹Chemin che din Dendiohs che cuahtenan cuma nchuhn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo cava che runecade cuahtenan ne, din ne che ndah nduhca che nahn ye. Ndeva vo yavenan Dihvo vo cuahn dama. Tihca co.

²²Dihno, dirun tah yahn ne, ne ricá nchuhn che din chahtino ne che riyahvé nchuhn. ²³Reté, checadino nchuhn te dihno vo Timoteo ne, a ndiquendah se vacoyahn. Ndete che nda nun se muhn ne, quenda sahn cuahn che chí quendihcheró nchuhn.

²⁴Cuenecah ne Dendiohs nducoyaca ihyan ndinan yahn yaco man, nducoyaca dihno vo chenhahn man. Cuendeva ne Dendiohs yahn dihno vo che vate ye naci6n yahn Italia.

²⁵Dendiohs din yahino ye nducoyaca nchuhn. Tihca co.

ÇAÇA CHE DIRUN SANTIAGO

---

1 ¹U Santiago che redín ntiyon yahn Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, renté Dendiohs nducoyaca nchuhn, nduh che ndichio ndata yahn Israel, che chetuhn ne numachahte iyehense.

Vedevano che rete Dendiohs

²⁻³Dihnó, cuahn che chuhrihn nchuhn adecodehno yahn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, ndahca che co yeno ne, te a devano ne te cochihve yahn ne cava che nde tahque cuahtenan cuma ne vedechantino. ⁴Codin ne cuande, ne hua ndeh ndedecadino ne cava che conahn ndah ne, ne runecade cuahtenan ne.

⁵Nchuhn che metah conahn ne ne, cuica ne Dendiohs che din ye che conahn ne, ne din ye che conahn ndah ne, te ihyan min ne, ama chahtino ye, ne numa ino ye redinahn ye, recah ndahva ye adecodehno che rica ihyan. ⁶Ate nahn che cochahtino ne che te Dendiohs vedevano che caca ne. Hua o ndedecadino ne, te ihyan che o rendedecadino ye ne, nduhca yan yahn nune che riquenda yuhne muhn min ne, tihchan ye. ⁷⁻⁸Cuedevano nchuhn te ndete che tihchan ne ne, hua te Dihvo vo Dendiohs nde ama nan dehtenduh che caca ne.

⁹Nchuhn dihnó che chevah ne, cuahte ne vedeyeno yahn che ndevahn Dendiohs nchuhn. ¹⁰⁻¹¹Namin nchuhn che cuihca ne ne, cuahte ne vedeyeno che a devano ne che hua co cochahtino ne vedecuihca yahn ne cava che ndevahn ne. Condihche ne nanda. Andahre ama ndahchan, ate cuahn che riquendah yahn ne, rih di, ne retih. Atihnoqa ihyan cuihca, te namin va che coh ye, cahcoman ye ntiyon yahn ye.

Vederendecadino yahn ihyan che hua ndahca

¹²Ama ndah ro yahn ihyan che yahino ye Dendiohs, che redin chahtino ye cuahn che rendedecadino ye che din ye dehtenduh che hua ndah, cuahtendihco ye nunde, te adive ne, nduhca che cah Dendiohs ndudo yahn ye ne, ndeva ye ihyan, cuahtenan ye vahchetero. ¹³Cuedevano nchuhn te cuahn che rendedecadino ne che din ne dehtenduh che hua ndah, cuahtendihco ne nunde ne, ndiyu Dendiohs che retumarande ye nchuhn, te ihyan min ne, nde hua renda yahn ye che din ye dehtenduh che hua ndah, nde huane che tumarande ye nde ama ihyan, tihyon yune ye ihyan che cuahtendihco ye nunde. ¹⁴Che cuaco ne, cuahn che renda yahn ihyan che din ye dehtenduh che hua ndah ne, a man ye rendedecadino ye chemin. ¹⁵Tuhme ndete che dinahn ye, cuahtendihco ye nunde ne, va che co ye castigo nda ro yahn.

¹⁶Dihno che yahino nchuhn, hua cahnceh man ne nchuhn. ¹⁷Cuedevano ne te a Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero, che dendah ye yahn man, iyo man, iyon man ne, redin ye nducuahn che ndah nduco vo, rete ye nducuahn che ndah che rondoda tah vo. Numacuahn ro ne, redin ye che ndah. Hua nda ro che din ye che hua ndah. ¹⁸Nducote chitahno vo Ndudo ndah yahn ye ne, menan vihca nedin yahn ye uvo nduhca che nahn man ye, chihco ro ye che ndeva ca ye ama yahn ihyan.

Nduhca che redin yahn che cotahno vo Dendiohs

¹⁹Dihno che yahino nchuhn, nducote tihca ne, nahn che ndah cua cuande queri ama ne ndudo yahn ye che rihnevan ne. Hua ndere condā mendahn ne, nte ne man, nde hua ndere co tan ne man, ²⁰te cuahn che ri tan ihyan ne, hua redin ye dehtenduh che ndahca nan Dendiohs. ²¹Chemin che hua nahn che quendi nchuhn dehtenduh che chihnga che redin a nahn nducoyaca ihyan, rahtendihco ye nunde. Tahque ndah ne ne, numacuahn vedino vedeneacun cuiquendi ne Ndudo yahn Dendiohs che a chitahno ne cava che ndevahn ne.

²²Cuihcovan ne Ndudo yahn Dendiohs, ne codinahn ne, te ndete che hua ne, cahnceh man ne nchuhn. ²³Tihca, te ihyan che rihnevan ye, ne hua redinahn ye ne, ihyan chahn ne,

nduhcā ihyan che rendihchenun ye yavenān ye nān tuyuno, ²⁴ne ndetāhno che ravi ye ne, a rinān no ye taçā yavenān ye. ²⁵Ate ihyan che riquendi ye rihnevan ye nduco cudādo, ne redinahñ ye ne, redin Dendiohs che yeno ye nān nducuahñ che redin ye. Tihcā, te Ndudo yahn ye ne, ndah, ne redin che ihyan che redinahñ ye ne, vatemān ino ye nān ye.

²⁶Ihyan che rahco ye che ritahno ye Dendiohs, ate hua rihco ye cudādo nān che rente ye ne, rihñcheh mān ye ihyan. ²⁷Ihyan che rendihche Chido vo Dendiohs che numa cuāco ritahno ye ihyan ne, redin ye vedevāhino nduco checāhya devāh mān, ndāhta vah mān, nān vederetāhñ yahn ye, ne hua ndere rahtechica ye nduhcā che redin ihyan nunde.

Nahn che dāma no nevahñecun vo nducoyāca ihyan

2 ¹Dihñó, nducote ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che āma yudo vederihquentiyon yahn ye ne, hua ndāhçā che ndāhchenan ne nde āma ihyan. ²⁻³Dāma no cuendevahñecun ne nducoyāca ihyan che rendā ye vān ne. Cuahn che ndā āma ihyan che quenun ye tino ndah mān, chenun tah chinetañ diyahnguan mān ne, cuendevahñecun ne ihyan, dechuh ne ihyan, cuhnde ye dāma nduco ihyan chenāhñ. Namin cuahn che ndā āma ihyan chevah ne, cuendevahñecun ne ihyan, dechuh ne ihyan, cuhnde ye dāma nduco ihyan chenāhñ, ⁴te ndete che ti nān ti ino ne, dechuh ne ihyan, cuandi ye cuahn chihto, o cuhnde ye ndiyāhñ yahn che chevah ye ne, tuhme a rendāhchenan ne ihyan. Ndete che tahque rendevahñecun ne ihyan cuihca che co ihyan chevah ne, hua ndāhçā vederendedecadino yahn ne.

⁵Dihñó che yahino nchuhn, cuedevano ne te namin vān ihyan chevah ne, a tendāhñun Dendiohs ihyan çava che ndāhçā cuahno ye, cotahno ye Dihvo vo Jesucristo mān, çava che nedin yahn ye ihyan, ndeva ye ihyan vahchetero nduhcā che çah ye ndudo yahn ye mān. Min cuahtenan ye nduco ihyan che yahino ye Dendiohs. ⁶Ate ndete che ndāhchenan nchuhn ihyan chevah ne, din ne che co cuihñan ye. Cuededevano ne te nde hua redin yahn che tahque nevahñecun ne ihyan cuihca che co ihyan chevah, te a ihyan cuihca che rendinun rendinahno ye nchuhn, ne cuahn che rahtendihco ne yahn ye ne, rica nunde ye yahn ne nān

intiyahn. ⁷Namin a ihyan chahn che rendahchenan ye Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che renevahnecun ne ihyan, ritahno ne ihyan.

⁸Ama ndahca che numa cuaco dinahn queri ama nchuhn vederihquentiyon chahte yahn Dendiohs. Ama nan vederihquentiyon min ne, ndirun tuhca: “Codin yahine nducoyaca ihyan nduhca che yahino man di.” ⁹Ate ndete che rendahchenan ne ihyan ne, rahcotahn ne vederihquentiyon yahn Dendiohs, rahtendihco ne nunde nan ye. ¹⁰Cuedevano ne te adecoduhno ihyan che redinahn ye a nahn nducuah vederihquentiyon yahn Dendiohs ate nduco ama nan no che cuahcotahn ye ne, condihco ye nunde nan nducuah. ¹¹Tihca, te vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, a man ye chihco cade ye nducuah. Chihquentiyon ye che hua din duche yahn ihyan che a nihnevaco ye man, che hua cahno ye vih man. Chemin che andahre hua din duche yahn ihyan che a nihnevaco ye, ate ndete che cahno ye vih ne, cuahtendihco ye nunde anduhneca ndete che chahcotahn ye nducuah. ¹²A Ndudo yahn Dendiohs che redin che vatemān ino vo nan ye. Nducote quenān cuma che techecade ye yuhn vo nduhca che a ndihco cade ye nan Ndudo min ne, chemin che cuihco nchuhn cudado nan ndudo yahn ne man, nan nducuah che redin ne man. ¹³Runecade cuahtenan nchuhn. Cuedevano ne te ihyan che hua devano conan vahino ye ne, techecade Dendiohs yahn ye, ne co ye castigo yahn queri ama nunde yahn ye. Ate ihyan che va vedevahino nan ye ne, ametah che ndedecadino ye ro che cuhnde cade yahn ye. ¹⁴Dihnó, cuendedecadino ne yahn nahñ ihyan che rahñ ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ate hua redin ye dehtenduh che ndah. ¿A co ndevahn ye nduhca che tihca dendudo no rahñ ye che ritahno ye? ¹⁵Cuahn che tahn nun nchuhn ama dihno vo, o ama cahvo vo che metah tino yahn ye man, metah deh che cheh ye man ne, ¹⁶nahn che conan ne ihyan. Co cahma ne co ne ihyan: “Dendiohs conduco ye ndih. Codin ne cudado ndih yahn iche man, ndah cocheh ne man.” Ate ndete che hua conan ne ihyan ne, nde hua cochihve yahn ne, te dendudo no che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. ¹⁷Adecoduhno ihyan che rahñ ye che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ate metah vedevahino nan ye ne, nde hua cuaco che rahñ ye.

¹⁸Co vate nchuhn che rahn ne ri ne vih: “Di ne, rahn che ritehne, ne u ne, ritahno man, redin dehtenduh che ndah man. Cuihco ro taça che ritehne, te hua ro che redin dehtenduh che ndah. U ne, rihco ró che ritahnó, te redín dehtenduh che ndah. ¹⁹Di ne, ritehne che va ama no Dendiohs. Ndahça chemin, ate ndete che dendudo no ne, nde hua cochihve yehn. Namin chundah ne, devano se che va Dendiohs, nde tuno rendoh se che vah se.” ²⁰Duh nchuhn che tihça dendudo no che rahn ne che ritahno ne ne, hua renahn ne. Cuedevano ne te ihyan che rahn ye che ritahno ye, ne hua redin ye dehtenduh che ndah ne, nde hua cuaco che rahn ye. ²¹Ihyan ndico yuhn vo Abraham ne, hua dendudo no che chitahno ye, te dinahn ye cuahn che chihquentiyon Dendiohs che cahno ye daya ye Isaac, co se vedino, ne chemin che nedin yahn Dendiohs ihyan. ²²Cua cuande nchuhn nduhça che ndiyu dendudo no chitahno Abraham, te dinahn ye, ne nduco chemin chihco ro ye che numa cuaco chitahno ye. ²³Nduco che tihça din ye ne, chihco ro ye che cuaco che ndirun yahn ye nan Ndudo yahn Dendiohs tuhça: “Abraham ne, chitahno ye Dendiohs, ne chemin che nedin yahn Dendiohs ihyan.” A ihyan min che din Dendiohs amigo yahn ye ihyan.

²⁴Tuhme ne, cuedevano nchuhn te ihyan che numa cuaco ritahno ye, redin ye dehtenduh che ndah ne, a ihyan chahn che rene din yahn Dendiohs ihyan. ²⁵Rahab, tahn che ndere quechica ro menan me ne, chihco ro te che tihça numa cuaco chitahno te, te chinan te sandado che vatechica se rendihchero ndudo se, chih ndeh te sahn ndevaco te numanahn che ndedechuh te sahn cuahn ndeh, ne chemin che nedin yahn Dendiohs tahn. ²⁶Ihyan che hua chenun ico ye ne, a ndih ye. Atihnocá ihyan che dendudo rahn ye che ritahno ye Dendiohs ate hua redin ye dehtenduh che ndah, te anduhneca ndete a ndih ye.

Nahn che cahco vo cudado nan nducuah che rente vo

3 ¹Dihnó, hua ndahça che ama yahn nchuhn tendahnun man ne ntiyon che cacuahn ne Ndudo yahn Dendiohs, te a devano ne che cahnda ntiyon min, ne nuhn che ricuahn nuhn ne, tahque va che ndacarune Dendiohs nuhn che co ihyan chenahn. ²Nducoyaco vo ne, a cade no che ama redinda

vo. Ndete che va ama ihyan che renahn nda chende ye ne, ihyan min ne, runecade ye nan nducuahñ che rente ye man, nan nducuahñ che redin ye man. ³Cuahñ che tihyon vo freno chende caballo ne, dinahn te yuhn vo, cahn te cuahn nan che nahn vo. ⁴A namin no tun barco. Andahre ama rahte man, ama dito yuhne che raconda man, ate nduco indu lihn che quenán cuahn dahn barco me ne, co ndahconduto sahn che ricahca se adecotino cuahn che nahn se. ⁵Atihnoça ihyan nan che rente ye, te nduco ndudo yahn ye ne, ama ndeh nan dehtenduh co detohnan ye. Nduco ama cuhdiyahn lihn ne, co cua yahn icoyahn rahte, ne cuihno cuco. ⁶Atihnoça ihyan che hua renahn nda chende ye nan che rente ye. Ndudo yahn ye ne, anduhca man ruchiyahn yahn infierno, te numacuahn ro che chenán ye iyehñse redetohnan ye ama ndeh nan dehtenduh, nde redinda man ye ihyan. ⁷Ihyan ne, ri rihquentiyon ye nducoyaca nan ite chano man, ite che chenun te nuniyahn man, yahda man, cu man, ⁸ate hua ri rihquentiyon man ye ihyan nan che rente ye, te hua renahn nda chende ye. Ndudo yahn ye ne, anduhneça vehde cu. ⁹Vate dihno vo che rendeva ye numacuahn vedeyeno yavenan Chido vo Dendiohs, ate cuahn che ri tan ye ne, rahva yah ye yahn adecoduhno ihyan, nde hua renda tin ye che a Dendiohs che dendah ye nducoyaca ihyan nduhca man ye. ¹⁰Ihyan chahn ne, hua ama no vederendedecadino yahn ye. Cuahn che nahn ye ne, revah ye cava ihyan, ne cuahn che nahn ye ne, rahva yah ye yahn ihyan. Dihno, a condi nchuhn dama co ne nduco ihyan che tihchan ye, te hua ndahca che tihca redin ye. ¹¹¿Ti rendihche nchuhn che dama riquendañ nune ndah nduco nune dine ne? ¹²Dihno, a devano nchuhn te ndiyu nan yahn higo che ri ndute yahn yahn olivo. Namin a devano ne te ndiyu nan dihyo uva che ri ndute yahn yahn higo. A namin no tun hua dama riquendañ nune dine nduco nune ndah.

Vededevaro che cochihve

¹³Nchuhn che devano ne man, che renahn ne man ne, nahn che runecade cuahtechica ne man, nahn che cuahtenan cuma ne vedeneñun man, te ihyan che richihve vededevaro yahn ye ne, chenán cuma ye vedeneñun. ¹⁴Me nchuhn che redin ve ne yahn vih man, rahcoran ne cava man no ne man ne, nde hua

cochihve che din yade ne yahn che devano ne, te ducherino ne ndudo ndah yahn Dendiohs. ¹⁵Vededeveno yahn ihyan che tihchan ye ne, ndiyu Dendiohs che recah ye, te chemin ne, vededeveno yahn ihyan nunde che recah chundah. ¹⁶Tihca, te ihyan che redin ve ye yahn vih man, rahcoran ye cava man no ye man ne, ama canda tin ye, rahtendihco nducuah n n nunde. ¹⁷Ate hua tihchan ihyan che chenana cuma ye vededeveno che recah Dendiohs, te ihyan chahn ne, runecade vate ye man, dihn nan ye man, cuno ino ye man, renahn ye man, chenana cuma ye vedeyahino man, redin ye dehtenduh che ndah man, ama no vederendedecadino yahn ye man, hua rihnceh ye man. ¹⁸Cuedeveno nchuhn te ihyan che nduco ndah riyahve ye che ndo yan ihyan nduco vih ne, retihyon yune ye ihyan chahn che runecade cuahtenan ye nduco vih.

Hua ndahca che dama co vo nduco ihyan nunde

4 ¹Nducote rahtechica nchuhn vedeyeno yahn man ne, rahtendihco ne nunde ne, chemin che rahte canda ne nduco vih. ²Ama redin ve ne, nahn yahn ne dehtenduh che va yahn ihyan, ne cuahn che hua renda ne nduco ndah ne, ruhn ne nduco ye, nde rihno ne ihyan. Ama nahn yahn ne dehtenduh, ate hua renda ne, te hua rica ne Dendiohs. ³Me ndete che rica ne ne, nde hua rete Dendiohs, te ndotenan che caca ne che cochihve yahn ne ne, rica ne dehtenduh cava che cuahtechica ne vedeyeno yahn man ne, cuahtendihco ne nunde. ⁴Nchuhn che ducherino ne Dendiohs, cuedeveno ne te che cuahtechico vo vedeyeno yahn man vo ne, racondah vedamo vo Dendiohs. Adecoduhno ihyan che nahn cochica ye vedeyeno yahn man ye ne, racondah vedame ye Dendiohs. ⁵Ndiyu ndere ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca: “Redin Dendiohs che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo, te yahino ye uvo, ne nahn ye che a man no ye din yahino vo ihyan.” ⁶Andahre vahche ri yuhn vo che dinahn vo che rihquentiyon Dendiohs, ate numacuahn vedeyahino yahn ye rinan ye uvo che dinahn vo, nduhca che a ndirun tama cuan nan Ndudo yahn ye tuhca: “Dendiohs ne, rendaico ndiya ye ihyan che yade ye, ate numacuahn vedeyahino rinan ye ihyan che necun ye.” ⁷Chemin che condahco ne chedave yahn ne tah Dendiohs. Hua dinahn ne yahn chundah, ne dihya se co, cahcoman se nchuhn. ⁸Cuah

ne Dendiohs, ne conduco ye nchuhn. Nchuhn ihyan nunde man, nchuhn che tah ritahno ne Dendiohs, ne tah rahtechica ne vedeyeno yahn man ne man ne, cuihcoman ne nunde yahn ne. ⁹Ndotenan che ama cuahte yeno ne ne, cuendedecadino ne, ne cuahte ran ne cava nunde yahn ne, cuento ino ne. ¹⁰Cuendahco ndiya man ne nchuhn nan Dihvo vo Dendiohs, cuihcoman ne vedeyade yahn ne, ne ndeva ye nchuhn.

Hua ndahca che ndahchenan vo ihyan chenghn

¹¹Dihno, hua ndahca che cahma yah nchuhn yahn vih. Adecoduhno ihyan che ra cuande ye tama ca ihyan, rahn yah ye yahn ye, o rendahchenan ye ihyan ne, nduco chemin ne, ducherino ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne rahco ye che tahque richihve vededevano yahn man ye. Ihyan che ducherino ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, ndotenan che dinahn ye ne, rahcotahn ye. ¹²A Dendiohs che chihco ye vederihquentiyon che va che dinahn vo, ne a ihyan min va che techecade ye yuhn vo. Ihyan min ne, co decuihno ye ihyan man, co ndedevahn ye ihyan man. Ate nchuhn ne, metah nde ama vederihquentiyon cava che ndahchenan ne vih.

Nde hua devano vo deh che cuahno co vo caviyan deman

¹³Nchuhn che rihco cade man ne dehtenduh che din ne queri ama ro, cuihco ne cudado. ¿Taca che rihco cade ne ama ro che cahn ne tama yan, cuahtenan ne ama nduyo, din ne ntiyon?, ¹⁴te nde hua devano ne ndete che vate ca ne nda ro min. Condihero ne yan. Ri ro menan lihn, ne venchahte rento. Tihchan uvo, te neve ro ra chenah vo iyehense. ¹⁵Tahque ndah ne, cochahntino vo Dihvo vo Dendiohs, ne cahma vo: “Ndete che Dendiohs te ye vedevihche yuhn vo ne, din vo chu caviyan, ne din vo cha deman.” ¹⁶Ate hua tihca redin nchuhn. Tahque ndah ne ne, numacuahn vedeyade rihco cade man ne dehtenduh che din ne queri ama ro. Cuedevano ne te hua ndahca che tihca redin yade ne. ¹⁷Adecoduhno ihyan che devano ye taca che din ye che ndah ate hua redin ye ne, rendihco ye nunde nan Dendiohs.

Riyahve ye ihyan cuihca

5 ¹Nchuhn ihyan cuihca che duhtuno ihyan ne, cuihcovan ne. Cuendedecadino ne, ne cuahte ran ne yahn castigo

che va che co ne. ²Nducuahñ vedecuihca yahn ne ne, hua cochihve cava che ndevahn ne. Codin ne cuande anduhneca ndete che a ncha man, anduhneca ndete che a nchē ndah tino ndah yahn ne man. ³Diyahnguan yahn ne man, diyahngua yahn ne man ne, anduhneca ndete che a nihno nchē dache. Man ro cuh che a nun nto iyehñse ne, ama nedin dama ne vedecuihca, ate man vedecuihca yahn ne nuhñde nchuhn che chendihco ne nunde, ne co ne castigo yahn anduhneca ndete che cuihno cuco nchuhn. ⁴Nchuhn ne, chendihco ne nunde che nde hua reñdihve ne yahn ihyan chevah che redin ye ntiyon yahn ne. Ate Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye ne, nda cuande ye ihyan chahn, ne a devano ye nduhca che recah rihn ne ihyan, reduco ne yahn ye. ⁵Nchuhn ne, ama ndahca chēnan ne iyehñse cuh, vate ne vedeyeno ro ro. Nduhca ite ndata che ri dun te, che cudado reh no te nde nda ro che cahno ihyan ite ne, tihchan nchuhn, te vatechica ne vedeyeno yahn man ne, redēcuihta ne nunde yahn ne nde nda ro che co ne castigo. ⁶Nchuhn ne, rendinun rendinahno ne ihyan che ndah ihyan ye, nde rihno ne ihyan. Nde hua retahn vahche ne, te ihyan chahn ne, necun ye, nde hua rendahconan ye yahn ne.

***Nahn che cochahñino vo Dihvo vo
Jesucristo, covah vo cuahn dama***

⁷Dihñó, van nducuahñ che rechuhrihn nchuhn ne, quendañ ne vedechahtino nde nda ro che ndaconan chi Dihvo vo Jesucristo. Codin chahtino ne nduhca che redin chahtino ihyan che a nino ye chēñdata yahn ye, ne chēnan ino ye che co yahn. ⁸Codin chahtino ne man, cuenecah yan ne chedave yahn ne man, te metah condah Dihvo vo. ⁹Dihñó, hua cahma nunde ama tama ne yahn vih, cava che hua co ne castigo, te Dihvo vo, ihyan min che techecade ye yuhn vo ne, a nun ndaconan chi ye. ¹⁰Dihñó, cuendedecadino ne yahn ihyan profeta che cahñdudo ye ndudo yahn Dihvo vo Dendiohs a rahn me. Cua cuande ne nduhca che quendañ ye vedechahtino van nducuahñ che chuhrihn ye, ne cuiquendi ne yune yahn ye. ¹¹A devano vo te ama ndah ro yahn ihyan chahn che din chahtino ye. Nchuhn ne, a devano ne nduhca che chichahtino Job Dihvo vo Dendiohs. Namin a devano ne nduhca che din

yahino Dendiohs ihyan, din ye che ndah nduco ye. Chemin che ndahca che cua cuande ne yahn vedechahtino yahn ihyan chahn, quendi ne yune yahn ye.

¹²Dihnó, nan nducuahn ne, ama nahn che din ne cudado nan che rente ne. Cuahn che cah ne ndudo yahn ne ne, hua ndere cahma ne: “Nde muhn nde nan Dendiohs.” Hua ndere tihyon yan ne dehtenduh numacuahn vedeyudo. Codin ne cudado che hua chuhnan ne, ne cuahtendihco ne nunde, cava che hua quenan cuma che din Dendiohs castigo nchuhn. Tahque ndah ne ne, ama o no cahma ne. Nan nducuahn che rente cade ne ne, ndete che cahma ne: “Taca hua” ne, a chemin no cahma ne. Ndete che: “Hua” ne, a chemin no tun cahma ne. Hua chuhnan ne che cahma ne.

¹³Cuahn che rechuhrihn nchuhn ne, covah ne. Cuahn che yeno ne ne, cuita ne, cuendeva ne yavenan Dendiohs. ¹⁴Cuahn che cah ne ne, coyahve ne intiyahn yaco cava che covah ye cava ne, cuacotahme ye aceite nchuhn, cuah ye Dihvo vo Jesucristo che din ye che ndoyahn ne. ¹⁵Cuahn che covah ne ne, nahn che cotahno ne che conahn che caca ne, ne din Dendiohs che ndoyahn ne, nchahco ye nunde yahn ne. ¹⁶Condaca ne che nchahco nunde vih, ne covah ne cava che din Dendiohs che ndoyahn ne. Cuedevano ne te ihyan che ndah ihyan ye nan Dendiohs ne, redinahn Dendiohs deh che rica ye numa ino ye. ¹⁷Cuenecahco ne ihyan profeta Elías. Ihyan min ne, ihyan iyehnse nduhca uvo. Ate cuahn che chica ye Dendiohs che hua cuan co ne, hua chan chete ino nduyo quenan mahh. ¹⁸Chihno min ne, covah tun ye, chica Dendiohs che cuan co, ne chan, ne ndaconan chi chendata. ¹⁹⁻²⁰Dihnó, ndete che vate dihno vo che cuacondah vedame ye Ndudo ndah yahn Dendiohs, cuahtendihco ye nunde ne, cuedevano ne te ndete che yahve ne ihyan, din ne che ndonun yune ye, ndaconan quendi ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, nchahco Dendiohs nducuahn nunde yahn ye, ndedevahn ye ihyan.

CAÇA CHE DIRUN SAN PEDRO MENAN

---

1 ¹U Pedro, apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, dechúh caça cuh yahn nchuhn che vate ne yan vāco ihyan, yahn yahn Ponto man, Galacia man, Capadocia man, Asia man, Bitinia man. ²Man Dendiohs Chida tendahnun ye nchuhn, chihco vih Vaco Ndah yahn ye nchuhn, cava che nevahnecon ne Dihvo vo Jesucristo, ndevahn ne yahn che chera yun yahn ye cava ne.

Ricá Dendiohs che ama din yahino ye nchuhn, din ye che ama ndahca cuahtenan ne.

³Ndeva vo yavenan Dendiohs, Chida Dihvo vo Jesucristo, te ama din yahino ye uvo, ne din ye che ndo vo anduhneca ihyan ra, ntiyon cuāco ye vederendedecadino yuhn vo. Cuañ che ndedetuhche ye Dihvo vo Jesucristo van tenahn ne, ndahcorun ye nducuahn cava che ndah yuhn vo. Man ne, ndichahtino vo che ndeva ye uvo, ne metah nde ama nan dehtenduh che co din che hua conahn. ⁴A va cade che cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro, ne chemin ne, anduhneca ama vedecuihca che hua nda ro che cuihno. A man Dendiohs din ye che conahn. ⁵Nchuhn ne, ritahno ne Dendiohs, ne numacuahn vederihquentiyon yahn ye redin ye cudado nchuhn cava che ndeva ye nchuhn nda ro che cuihno iyehnse.

⁶Chemin che vate nchuhn vedeyeno andahre ama ndeh nan dehtenduh che rahno ri ne man ro cuh. Che rechuhrihn ne ne, neve ro no chemin. ⁷Ate va che chuhrihn ne cava che cuhnde ro che numa cuāco ritahno ne Dendiohs. Ndete che numa cuāco ritahno ne ihyan ne, ndeva ye nchuhn, quendah yavenan ne ro che nda Dihvo vo Jesucristo. Diyahnguan ne,

hua rengu cuahn d̄ama, ate retive ihyan yahn, rendedevihne ye, rendihchenan ye ndete che ndah. Me nchuhn che ritahno ne Dendiohs ne, tahque redin yahn che ndihchenan ye ndete che numa cuāco ritahno ne.

⁸Dihvo vo Jesucristo ne, andahre hua rendihchero nchuhn ihyan, ate yahino ne ihyan, ritahno ne ihyan, ne chemin che āma yeno ne. ⁹Nducote ritahno ne ihyan ne, quenan cuma che cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro.

¹⁰Ihyan profeta che chahte ye a rahn me ne, cahndudo ye che ndedevahn Dendiohs nchuhn, ne āma ndiquendi ye nduco cudado, nahn cadino ndah ye yahn. ¹¹Vaco Dihvo vo Jesucristo ne, quenun ihyan chahn, din che cahndudo ye yahn dehtenduh che va che chuhrihn Dihvo vo man, yahn vederihquentiyon chahte che ndonda tah ye cuihno min man. Hua chenah chenhahn ihyan chahn, ne chemin che ndiquendi ye, nahn cadino ye duh ihyan min man, ticuahn conahn man. ¹²Caḥ Dendiohs, checadino ihyan chahn che ndudo che cahndudo ye ne, ndiyu cava che ndah yahn man ye, te che ndah yuhn vo. Man ne, ihyan che rahndudo ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs che dechuh ye ne, a cahndudo ye ndudo min che dirun ihyan profeta chahn, chihnevan nchuhn. Yahn ndudo min ne, nde ángel che vate ye vahchetero, nahn tumacadino ye.

Nahn Dendiohs che runecade cuahtechica ihyan yahn ye

¹³Nducote nedin yahn Dendiohs nchuhn ne, nahn che cuahteyan nchuhn man, nahn che runecade cuahtechica ne man, nahn che quendi ne numa ino ne cochahtino ne che ndeva Dendiohs nchuhn ro che nda Dihvo vo Jesucristo man. ¹⁴Codinahn ne yahn Dendiohs, ne hua quendi ne cuahtechica ne nduhca che a chahtechica ne ro menan cuahn che metah cahnevan ne Ndudo yahn ye. ¹⁵Tahque ndah ne, runecade cuahtechica ne, te Dendiohs che nedin yahn ye nchuhn, ndiyu ndere ihyan. Tihca nahn che din ne, ¹⁶te nan Ndudo yahn Dendiohs ndirun tuhca: “Hua ndere cuahtechica nchuhn, cuahtendihco ne nunde, te u ne, ndiyu ihyan nunde u.”

¹⁷Dendiohs ne, numa cuāco retechecade ye tunoca che nedin ihyan. Nducote renevahnevan ne ihyan, rahn ne te Chida ne

ihyan cuahn che revah ne ne, nahn che quendi ne nevahnecon ne ihyan numacuahn ro che cuahtenan ne iyehne. ¹⁸A devano ne te ro man me ne, quendi ne costumbre che nde hua cochihve, che chihco ihyan ndico yahn ne, ate a ndevahn Dendiohs nchuhn yahn nducuahn chemin. A ndevahn ne, ndiyu nduco dehtenduh che rihno nduhca diyahnguan o diyahngua, ¹⁹te ndevahn ne nduco yun yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chihco mendahn ye ihyan nduhca ama itecuche lihn che hua dehva niyahn te, chi te vedino cava nunde yahn ihyan. ²⁰Nde ro che metah cuhnde iyehne ne, a va cade che tihca cuahno co Dihvo vo, ne chinahn nde man ro cuh cava che ndah yahn nchuhn. ²¹A cava Dihvo vo Jesucristo che ritahno nchuhn Dendiohs, ihyan min che ndedetuhche ye Dihvo vo van tenahn, ne ndahco ye vederihquentiyon chahte tah ye. Man ne, a Dendiohs che vedechahtino yahn ne, chenan ino ne che ndeva ye nchuhn.

²²Din Vaco Ndah yahn Dendiohs che nevahnecon nchuhn Ndudo yahn Dendiohs, ndo ne ihyan runecade. Numa cuaco redin yahino vih ne, ne nahn che quendi ne numa ino ne din yahino vih ne. ²³A Dendiohs din ye che ndo ne ihyan ra, anduhneca ndete che quenuma ra chahteyan ne. A nduco Ndudo yahn ye chihco vih ye nchuhn cava che cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro, ne Ndudo yahn ye ne, hua nda ro che cuihno. ²⁴Nan Ndudo yahn Dendiohs a ndirun tuhca:

Nducoyaca ihyan iyehne ne, anduhneca chano, te hua rengu ye,
ne vederihquentiyon yahn ye ne, anduhneca nanda, te rihno.

Chano ne, retih, ne nanda ne, ra;

²⁵ate Ndudo yahn Dihvo vo Dendiohs ne, hua nda ro che cuihno.

Ndudo min ne, a Ndudo Ndah yahn Dihvo vo Jesucristo che cahndudo ihyan, chihnevan nchuhn.

2 ¹Chemin che nahn che hua ndere cuahtechica nchuhn, din ne dehtenduh che chihnga. Hua cahnceh ne man, hua din o nan o chende ne man, hua din ve ne man, hua nte ne ndudo cuahnde man. ²Nduhca decuah yuno che ama nahn cuh leche cava che cuihta ne, tihca codin nun ino nchuhn, cahcovan ne Ndudo yahn Dendiohs, te nahn che conahn ndah

ne man, cochahtino ne man, cava che ndevahn ne. ³Tihca, te a tumacadino ne che Dihvo vo Dendiohs ne, ama quenan cuma ye vedeyahino cava ne.

⁴Cuinevah necun nchuhn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che redin ye che cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro. Anduhneca ama tu che chacondah vedame sahn vihcherahto ro menan, ne adiva tumacadino se che tu min che tahque cochihve cava name yahn vah che rihno se ne, tihca ihyan min, te a chihco vih Dendiohs ihyan cava che ndeva ihyan iyehnse yavenan ye. ⁵Nduhca che retendahnun sahn vihcherahto tu che rahto se ama yaco ne, tihca cah yune nchuhn che nedin dama Dendiohs nchuhn cava che conun Vaco Ndah yahn ye nchuhn, ne ndo ne anduhneca chidocuyan ndah, din ne ntiyon yahn ye numacuahn vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁶Nan Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun tuhca:

U ne, chihco vih ama ihyan che co ye anduhneca ama tu ndah che tendahnun sahn vihcherahto che co esquina yahn name yahn yaco van ihyan naciön yahn Israel.

Nducoyaca ihyan che cotahno ye ihyan min ne, quendah yavenan ye.

⁷Nchuhn che ritahno ne ihyan min ne, ama yahino ne ihyan, ate ihyan che hua ritahno ye ihyan ne, conahn nduco ye nduhca che a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Ihyan min ne, conahn nduco ye nduhca che chinahn nduco tu che chacondah vedame sahn vihcherahto menan, te tu min che tahque chichihve adiva.

⁸Namin ndirun nan Ndudo yahn ye tama cuan tuhca:

Ihyan min ne, co ye nduhca ama tu che renda cah ihyan man, che redin che rendave ye man.

Tihca, te ihyan che hua chitahno ye ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo ne, a chinda ye nduhca che a nihnde cade yahn ye.

Ihyan yahn Dendiohs

⁹Nchuhn ne, a ndihco vih Dendiohs nchuhn, a ndo ne anduhneca ihyan naciön yahn Israel. A ndo ne anduhneca chidocuyan, rendeva ne yavenan Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndinan ye yahn ne. A tendahnun Dendiohs

nchuhn che co ne ihyan yahn ye çava che cuahndudo ne yahn vederihno rahte che din ye nduco ne. Ro menan me ne, anduhneça ndete che ntude ndutinan ne, ate din ye che chenahn ne ndudo ndah yahn ye. ¹⁰Ro menan me ne, hua ndi cuande ne van ihyan yahn ye, ate man ne, a nedin yahn ye nchuhn. Ro menan me ne, vatemān ne, metah duh che quenān vahino nchuhn, ate man ne, renan vahino ye nchuhn.

¹¹Dihnó che yahinó nchuhn, che vate ne yan vaço ihyan, ricá nchuhn che hua ndere cuahtechica ne, cuahtendihco ne nunde, te chemin redin che rinda ihyan. ¹²Runecade cuahtechica ne van ihyan che hua renevahnecun ye Dendiohs çava che nduco tihça ne, andahre rahn ye yahn nchuhn che duhtuno ihyan ne, ate ndihchero ye che runecade vatechica ne, ne ndeva ye yavenan Dendiohs nda ro che techecade ye yahn nducoyaca ihyan.

¹³Çava che quendaḥ yavenan Dihvo vo Jesucristo ne, codinahn ne yahn ihyan ndinan che rihquentiyon ye muhn iyehñse, emperador che tahque yudo vederihquentiyon yahn ye man, ¹⁴sahn ndinan che rinan se ihyan man. Sahn chahn ne, redechuh ye çava che din se castigo sahn che chendihco nunde, ne redin se cudado ihyan che ndah ihyan ye. ¹⁵Tihça nahn che din nchuhn, te nahn Dendiohs che runecade cuahtechica ne çava che nduco tihça ne, nde nan che çahma ihyan tundo metah.

¹⁶Man ne, metah rihquentiyon nunde yahn ne nchuhn, te a ndedevahn Dendiohs nchuhn. Chemin che nahn che runecade cuahtechica ne. Hua ndedecadino ne che nducote a ndedevahn Dendiohs nchuhn ne, co ndere cuahtechica ne, cuahtendihco ne nunde. Tahque ndah ne, runecade cuahtechica ne nduhça che rihquentiyon Dendiohs. ¹⁷Cuenevahnecun ne Dendiohs. Cuenevahnecun ne emperador. Cuenevahnecun ne queri ama ihyan. Cuahtenan cuma ne vedeyahino van man ne nduco vih che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo.

***Nduhcq che va che chuhrihn ihyan che
ritahno ye Dihvo vo Jesucristo***

¹⁸Nchuhn che redin ne ntiyon yahn ihyan ne, numacuahn vedeneñcun codinahn ne yahn ihyan che redin nduco ne ntiyon, a ndah ihyan ye, o duhtuno ihyan ye. ¹⁹Andahre

rechuhrihn ne, ndere redin t̄an ihyan nduco ne, ate ndete redin chahtino ne yahn che renevahnecun ne Dendiohs ne, quendaḥ yavenān ne. ²⁰Tihc̄a, te ndete che quendaḥ ne vedechahtino cuahn che co nchuhn castigo yahn che chendihco ne nunde ne, nde hua cochihve yahn ne. Ate ndete che quendaḥ ne vedechahtino cuahn che ndere redin ihyan castigo nchuhn yahn dehtenduh che ndah che redin ne ne, tuhme che cuāco quendaḥ yavenān ne n̄an Dendiohs. ²¹Tihc̄a va che din chahtino nchuhn, te a cava chemin che tendahnun Dendiohs nchuhn. Dihvo vo Jesucristo ne, chuhrihn ye cava nchuhn, ne tihyon yune ye nchuhn che quendi ne yune yahn ye. ²²Ihyan min ne, hua ndere quechica ye, quendihco ye nunde, nde hua chihncheh ye nde ama ihyan. ²³Cuahn che r̄ahva ihyan nduco ye ne, hua ndahconan ye ndudo t̄an. Cuahn che redin t̄an ihyan nduco ye ne, quendaḥ ye vedechahtino, ne ndahco ye nducuahn che redin ye t̄ah Dendiohs, ihyan min che retechecade ye numa cuāco. ²⁴A m̄an Dihvo vo Jesucristo chuhrihn ye, quenan yah ye n̄an cruz, nedihve ye nunde yuhn vo, cava che c̄ahcoman vo nunde yuhn vo, ne runecade cuahtechico vo. Chih ye cava che ndedevahn ye uvo, ²⁵te ro menān me ne, vatechica v̄ane vo anduhneca itecuche che chinda te, ate m̄an ne, nevahnecun vo Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che redin ye cudado uvo nduhc̄a ihyan che redin ye cudado itecuche yahn ye.

Nduhc̄a che va che cuahtenan ihyan che nihnevaco ye nduco vih

3 ¹⁻²Nchuhn ihyan ndahta che nihnevaco ne ne, cuenevahnecun ne inchahn ne. Nduco tihc̄a ne, andahre hua rihcovan inchahn ne ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, ate tumacadino ye che runecade ne m̄an, necun ne m̄an, ne nevahnecun ye ndudo min, nde hua ndotenan che yahve ne ihyan. ³Ndiyu deman che ama ndedecuco ne tin ne m̄an, ndedecuco ne nchuhn nduco diyahnguan m̄an, cuahtenun ne tino che ama ndahchan m̄an. ⁴Che tahque nahn ne, che cuahtenan cuma ne vedenecon, te chemin che ama richihve n̄an Dendiohs. ⁵Ihyan ndahta che chahte ye a rahn me, che ndah ihyan ye m̄an, che chichahtino ye Dendiohs m̄an ne, tihc̄a chahtenan cuma ye vedenecon, ne dinahn ye yahn inchahn ye. ⁶Nduhc̄a Sara che nevahnecun ye inchahn

ye Abraham, ne rahn ye che dihve ye ihyan. Me nchuhn ne, quendi ne yune yahn ye ndete che runecade ne man, cohahtino ne Dendiohs, ndahco ne nducuahn tah ye man.

⁷Namin nchuhn ihyan chahn che nihnevaco ne ne, cuahtenan cuma ne ihyan ndahta yahn ne nduco vedino vedenecun, te a devano ne te hua dama fuerza yahn ye nduco ne. Tihca va che din ne, te namin ndeva Dendiohs ihyan chahn dama nduco ne. Ndete che hua dinahn ne tihca ne, nde hua nguahco yahn che revah ne.

Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne, ndere redin tan ihyan nduco ye yahn che redin ye dehtenduh che ndah

⁸Man ne, rahn ri nducoyaca nchuhn che ama no vederendedecadino cuahtenan cuma ne nduco vih. Cuenevahnecon ne vih numacuahn vedino vedenecun. Codin yahino ama tama ne vih. ⁹Hua dama co ne nduco ihyan che redin tan ye nduco ne. Hua dama co ne nduco ihyan che retahn nan ye nchuhn. Tahque ndah ne, codin ne che ndah nduco ye, te cuahn che tendahnun Dendiohs nchuhn ne, nte ye ndudo yahn ye che din ye che ndah nduco ne. ¹⁰Tihca, te nan Ndudo yahn Dendiohs ne, a ndirun tuhca:

Ihyan che nahn ye che ndahca cuahtenan ye iyehense ne, nahn che hua ndere cahma ye ndudo tan man, ndudo cuahnde man.

¹¹Nahn che cahcoman ye nducuahn che chihnga, ne din ye che ndah man, nahn che ndahca cuahtenan ye nduco ihyan chenahn, hua cuahte canda ye man.

¹²Tihca, te Dihvo vo Dendiohs ne, nda cuande ye ihyan che ndah ihyan ye, ne rihcovan ye che revah ye.

Ate ihyan che duhtuno ihyan ye ne, redin ye castigo ihyan.

¹³Ndete che din nchuhn che ndah ne, nde ama ihyan hua ndahco ndiya ye nchuhn. ¹⁴Andahre din tan ihyan nduco ne yahn che redin ne che ndah, ate ndah ro yahn ne. Hua cua ne cudado, hua din vah ne nde ama ihyan. ¹⁵Cuendeva ne yavenan Dihvo vo Jesucristo numacuahn chedave yahn ne, codinahn ne yahn ye. Cuahteyan nchuhn cava che numacuahn vedino vedenecun cah cuande ne adecoduhno ihyan che tumerune ye nchuhn yahn che chenano ne che ndeva

Dendiohs nchuhn. ¹⁶Hua cuahtenun ino nchuhn vedetan nduco nde ama ihyan, çava che ihyan che chihnga rahn ye yahn nchuhn ne, tumacadino ye che runecade vatechica ne, ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, ne co cuihnan ye che tihça rahn ye. ¹⁷Tahque ndah che chuhrihn vo, din tan ihyan nduco vo yahn che din vo dehtenduh che ndah ndete che tihça nahn Dendiohs, che co che chuhrihn vo, din tan ihyan nduco vo yahn che din vo dehtenduh che hua ndah.

¹⁸Tihça, te nde man Dihvo vo Jesucristo chih ye, nedihve ye ama yune no nducuahn nunde yuhn vo. Ihyan min ne, metah nde ama nunde yahn ye, ate chih ye çava che, uvo che chendihco vo nunde ne, ndo yan Dendiohs nduco vo, ne nedin yahn ye uvo. Ihyan iyehnse ne, chihno ye ihyan, ate ndeva Dendiohs ihyan. ¹⁹Numanahn che metah ntuche ye ne, chahn ye cahndudo ye ndudo yahn ye, chihnevan vaco tenahn che chenah rino ye che co ye castigo. ²⁰Ihyan chahn che chahcotahn ye yahn Dendiohs a rahn me, ro che quenah Noé iyehnse. Ro min numanahn che chindah arca me ne, numacuahn vedechahtino quenah rino Dendiohs che nto ino ye nunde yahn ye. Ate hua nto ino ye, ne atenan nine ihyan che ndevahn ye van nune. ²¹Nune min ne, ama ejemplo yahn che rededenune ihyan man ro cuh. Nduhça che ndevahn neve ihyan chahn nan nune ne, tihça ndevahn ihyan che rededenune ye man ro cuh. Ihyan ne, redenune ye, ndiyu çava che ndere ndo dave ye, te redenunde ye yahn che a ndaça ye vederenchahco, ne nduco tihça rah ye Dendiohs, richahtino ye ihyan. Ihyan che redenune ye ne, ndevahn ye yahn che ntuche Dihvo vo Jesucristo, ²²ihyan min che conda ye vahchetero, ne va ye lado tah cuaco Dendiohs, rihquentiyon ye ángel man, nducuahn vederihquentiyon che va iyehnse man.

Nahn che din yahino ama tama vo vih

4 ¹Nducote chuhrihn Dihvo vo Jesucristo, quenah yah ye nan cruz ne, codin nchuhn cuande anduhneca ndete che a man nchuhn chih ne, çava che nduco tihça ne, metah che quendi ne cuahtendihco ne nunde. ²Tahque ndah ne, numacuahn ro che cuahtenan ca ne iyehnse ne, cuahtechica ne nduhça che nahn Dendiohs, ndiyu nduhça che nahn man ne. ³A co ngua nchuhn nduhça che chahtechica ne ro menan

me. Dama chi ne nduco ihyan che hua ritahno ye Dendiohs, chahtechica ne vedeyeno yahn man ne, chahtendihco ne nunde. Chicoh ne man, chahte ne vihco vedecoh man, chihnga din ne, ndeva ne yavenan dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye man. ⁴Ihyan chahn ne, ri yudo yahn ye che ametah dama ri ne nduco ye, ndere cuahtechica ne, ne chemin che chihnga rahn ye yahn ne. ⁵Ate va che cuhnde cade yahn ye nan Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va yan ye che techecade ye yahn nducoyaca ihyan, ihyan che chenduche ye man, tenahn man. ⁶Chemin che tenahn chahn ne, namin cahndudo ihyan ndudo ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, chihnevan ye, cava che andahre va che cuhnde cade yahn ye nduhca nducoyaca ihyan chenahn, a metah va che conda ye, te co ndeva Dendiohs ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

⁷A cochi nino ro che nto iyehense. Chemin che nahn che runecade cuahtechica nchuhn man, covah ne man. ⁸Che tahque nahn ne, che cuahtenan cuma ne vedeyahino nduco vih, te ndete che tihca din ne ne, andahre ama ndeh yune cuahtendihco ne nunde nan vih ne, co nchahco ama tama ne yahn vih. ⁹Numacuahn chedave yahn ne cuenevahnecon ama tama ne vih ndevaco ne. ¹⁰Ama ndeh nan vederihquentiyon nte Dendiohs nchuhn, ne nahn che runecade conan cuma queri ama nchuhn vederihquentiyon che nte ye nchuhn, codin ne che cochihve cava che ndah yahn ihyan chenahn. ¹¹Nchuhn che chenah cuma ne vederihquentiyon che cuahndudo ne Ndudo yahn Dendiohs ne, cuahndudo ne Ndudo yahn ye nduhca che redin yahn. Nchuhn che chenah cuma ne vederihquentiyon che conan ne ihyan chenahn ne, cuinan ne ihyan numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs. Nan nducuahn ntiyon che redin ne yahn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, codin nun ino ne che quendah yavenan Dendiohs. Dihvo vo ne, quenah cuma ye vederihquentiyon chahte numacuahn ro, ne redin yahn che ndeva vo yavenan ye cuahn dama. Tihca co.

Nahn che cuahtenan cumo vo vedechahtino

¹²Dihno che yahino nchuhn, hua chahn ino ne yahn che ama rechuhrihn ne, rendihchenah Dendiohs nchuhn, ndedecadino

ne deh cuande che tihcā rahno ne. ¹³Tahque ndah ne, cuenecah yan ne chedave yahn ne cuahn che rechuhrihn ne nduhcā che chuhrihn Dihvo vo Jesucristo, te ndete che tihcā din ne ne, namin co yeno ne cuahn che ndaconan ye numacuahn vederihquentiyon chahte yahn ye. ¹⁴Ndete che din tan ihyan nduco ne yahn che ritahno ne Dihvo vo ne, ama ndah ro yahn ne, te a ndero ndi che quenun Vaco Dendiohs nchuhn numacuahn vederihquentiyon yahn. ¹⁵⁻¹⁶Ndete che chuhrihn ne, din tan ihyan nduco ne yahn che ritahno ne Dihvo vo ne, hua co cuihnān ne. Tahque ndah ne, cuiquendi ne cochahtino ne ihyan cava che quendāh yavenān Dendiohs. Ate hua cahno ne ihyan mān, hua duco ne mān, hua cuahtendihco ne tama nān nunde mān, hua condā mendāh ne nān dehtenduh che redin ihyan mān, te hua ndāhcā che tihcā din ne, co ne castigo, chuhrihn ne.

¹⁷A cochi nino ro che cuhnde cāde yahn nducoyaca ihyan iyehse. Nducote cuanān nduco uvo ihyan yahn Dendiohs ne, nde tahque chuhrihn ihyan che hua rihcovan ye ndudo ndah yahn ye. ¹⁸Tihcā, nduhcā che a ndirun nān Ndudo yahn Dendiohs tuhcā:

Nducote ihyan che ndah ihyan ye a conunde co ndevahn ye ne,

ihyan che duhtuno ihyan ye ne, a va che conda ye.

¹⁹Chemin che ndete che rechuhrihn ne, redin tan ihyan nduco ne yahn che runecāde vatechica ne nduhcā che nahn Dendiohs ne, cuiquendi ne runecāde cuahtechica ne, condāhco ne nducuahn tāh Dendiohs, ihyan min che dendah ye iyehse mān, redinahn ye ndudo yahn ye mān.

*Ihyan ndinan yahn yaco ne, va che din ye
cudādo ihyan yahn Dendiohs*

5 ¹Nchuhn, ihyan ndinan che nda cuande ne ihyan ndiyaco, riyahvé nchuhn, te namin u ne, quenān cumā vederihquentiyon min, ne ndihchero mān che quenān yah Dihvo vo Jesucristo mān, che ndondā tāh ye vederihquentiyon chahte nduhcā che conan cuma ye ro che ndaconan chi tun ye mān. ²Nduhcā ihyan che redin ye cudādo itecuche yahn ye ne, tihcā codin nchuhn cudādo ihyan yahn Dendiohs che nda cuande ne. Codin ne ntiyon min numacuahn vedeyeno,

ndiyu nduco fuerza, nde huane cava tume. ³Hua condinun condinahn ne ihyan chahn che nda cuande ne. Tahque ndah ne, runecade cuahtechica ne, cotihyon yune ne ihyan cava che tihca quendi ye. ⁴Nduco tihca ne, cuahn che nda Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndinan ye yahn ihyan yahn Dendiohs, redin ye cudado ihyan ne, ndeva ye nchuhn, quendah yavenan ne, cuahtenan ne nduco ye numacuahn ro.

⁵Namin nchuhn sahn decahya, cuenevah necun ne ihyan ndinan che nda cuande ye ihyan ndiyaco. Nducoyaca nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, numacuahn vedino vedene necun codinahn ama tama ne yahn vih, te a ndirun nan Ndudo yahn Dendiohs tuhca:

Dendiohs ne, rendahco ndiya ye ihyan che yade ye,

ate numacuahn vedeyahino rinan ye ihyan che necun ye.

⁶Chemin che condahco ndiya man ne nchuhn nan Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon quenan cuma ye, cava che ndeva ye nchuhn nda ro che cuhnde cade yahn ihyan iyehense. ⁷Hua cua nchuhn cudado. Tahque ndah ne condahco ne nducuahn tah Dendiohs, te ihyan min ne, redin ye cudado nchuhn.

⁸Cuahteyan nchuhn, te chundah, sahn min che hua ri rendihche se nchuhn ne, quechica se numachahte, rinuhn se ihyan che co din se che conda ye. Sahn min ne, nde tahque duhtuno se che co ama yahyan tan che rinuhn te ihyan che cheh te. ⁹Cuiquendi ne numa ino ne cohahtino ne Dihvo vo Jesucristo, ne hua tumacah ne yahn se, te a devano ne te numa chahte iyehense recah rihn se ihyan yahn Dendiohs. ¹⁰Cuihno che a nchuhrihn nchuhn neve ro ne, Dendiohs, ihyan min che quenan cuma ye vedeyahino chahte, ne a tendahnun ye nchuhn cava che cotahno ne Dihvo vo Jesucristo, cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro ne, man ye cah dito ye nchuhn, din ye che quendah ndah ne, quendi ne numa ino ne yune yahn ye. ¹¹Ihyan min ne, quenan cuma ye vederihquentiyon chahte numacuahn ro, ne redin yahn che ndeva vo yavenan ye cuahn dama. Tihca co.

¹²Dirun neve ndudo yahn nchuhn, dechuh caca cuh nduco dihno vo Silvano, sahn min che quenan ino che co cohahtino nchuhn che cahma se. Che dirun yahn ne ne, riyahve nchuhn numa cuaco yahn vedeyahino che quenan cuma Dendiohs nduco ne. Cohahtino ne ihyan min.

¹³Ihyan ndiyaco che vate ye yan che rahn ihyan Babilonia yahn, che tendahnun Dendiohs ihyan nduhca nchuhn ne, dechuh ye Dendiohs yahn ne. Marcos, sahn min che nduhca dayá rihno sahn, namin dechuh se Dendiohs yahn ne. ¹⁴Numacuahn vedeyahino cuenecah ama tama nchuhn Dendiohs vih che cuande yahn.

Ricá Dendiohs che din ye che ndahca cuahtenan nducoyaca nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN PEDRO ADIVE

---

1 ¹U Simón Pedro, apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, dechúh caça cuh yahn nchuhn che numa cuāco din Dendiohs yuhn vo man, Dihvo vo Jesucristo man, che chitahno ne nduhca nuhn. Che chitahno ne ne, ama ndahca çava ne.

²Ricá Dendiohs che ama din yahino ye nchuhn, din ye che ama ndahca cuahtenan ne. Ricá ihyan che din ye che, nduco vededevano yahn ye man, yahn Dihvo vo Jesucristo man, che chenan cuma ne ne, tumacadino ne che a ihyan min che redin ye che ndah nduco ne.

Nduhca che nahn che cuahtechica ihyan yahn Dendiohs

³Numacuahn vederihquentiyon yahn Dendiohs din Dihvo vo nducuahn che nahn çava che runecade co cuahtechico vo iyehse man, co cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro man. Din ye che checadino vo yahn Dendiohs, ihyan min che numacuahn vederihquentiyon chahte yahn ye tendahnun ye uvo, ⁴ne çah ye ndudo yahn ye che ama rignonun chihve çavo vo. Che dinahn nchuhn ndudo min ne, ndevahn ne, metah che quendi ne vedeyeno yahn man ne, cuahtendihco ne nunde, ne ndo ne ihyan ndah nduhca man ye. ⁵⁻⁷Chemin che nducote ritahno ne ne, nahn che runecade cuahtechica ne man, nahn che tahque chahte co vededevano yahn ne man, nahn che din cheche ino ne çava che hua ndere cuahtechica ne, cuahtendihco ne nunde man, nahn che cuahtenan cuma ne vedechahtino man, vedeyahino man, nahn che din yahino ama tama ne vih man.

⁸Me ndete che tihcá din nchuhn numacuahn chedave yahn ne ne, nde tahque conahn ndah ne vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo. ⁹Me ndete che hua tihcá din ne ne, anduhnecá ndete che ve ndutinan man, anduhnecá ndete che a chinan ne che a nchahco Dihvo vo Jesucristo nunde che chahtendihco ne ro menan man. ¹⁰Dihnó, chemin che nde tahque redin yahn che cuahtenun ino ne che a tendahnun Dendiohs nchuhn, nedin yahn ye nchuhn, te ndete che tihcá din ne ne, hua ndá ro che conda ne, ¹¹ne numacuahn vedeyeno ndeva ye nchuhn, cuahtenan ne numacuahn ro nan che rihquentiyon Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che ndedevahn ye uvo.

¹²Chemin che andahre a devano nchuhn dehtenduh chemin chan, ne riquendi ne numa ino ne Ndudo yahn Dendiohs che va tah ne, ate quendí ntihyon yan yahn. ¹³Rahcó che redin yahn che quendí yahvé nchuhn numanahn che quenán iyehse, ¹⁴te a te Dihvo vo Jesucristo, checadinó che a nun va che cóh. ¹⁵Namin redirún yahn ne cava che cuahn che ndacá iyehse cuh ne, hua conan ne dehtenduh che tuhchan, ntihyon yan ne adecodehno ura.

Vederihquentiyon chahte che ndondá tah Dihvo vo Jesucristo

¹⁶Yahn vederihquentiyon chahte yahn Dihvo vo Jesucristo man, yahn che va che ndaconan chi tun ye man, che a chicuahn nuhn nchuhn ne, ndiyu ndere cuento che ndedecadino man nuhn cava che cahnceh nuhn ihyan, te man nuhn ndihchero nuhn vederihquentiyon chahte yahn ye. ¹⁷Cuahn che ndeva Dendiohs Chida yavenan ye, chihco ro ye vederihquentiyon chahte che ndahco ye tah ye ne, rahn ye numacuahn vederihquentiyon yahn ye: “Ihyan cuh che Dayá. Yahinó ihyan. Ama yenó cava ye.” ¹⁸Nduco nuhn ihyan cuahn che chahn ye tin ico me nan che ndo diyahn ye, ne a man nuhn chihnevan nuhn ndudo min che rahn Dendiohs nde vahchetero.

¹⁹Chemin che nde tahque richahtino nuhn ndudo che dirun ihyan profeta che chahte ye a rahn me. Nchuhn ne, ndahcá redin ne che rihcovan ne ndudo min, te anduhcá ama yahn che riche, rendihco dave nan che man nde ndá ro che ndaconan chi tun Dihvo vo Jesucristo. Tahn min ne,

anduhneca cuahn che a cochi ri dave, cuahn che quendaḥ yuhdo chahte, ne ama co yeno nchuhn. ²⁰Menan vihca cuedevano nchuhn te nde ama ihyan ne, hua co conahn ye nduco vederendecadino yahn man ye Ndudo yahn Dendiohs che dirun ihyan profeta yahn dehtenduh che va che co, ²¹te man ihyan profeta chahn ne, hua cahndudo ye nduco vederendecadino yahn man ye. A Vaco Ndah yahn Dendiohs din che cahndudo ye.

Sahn rihncheh

2 ¹Van ihyan nación yahn Israel ne, namin chahte sahn rihncheh che redin ca se che profeta se. Namin van nchuhn ne quendaḥ sahn che numacuahn vederihncheh cacuahn se ndudo che din che conda ihyan. Cuacondaḥ vedame se Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye cava nunde yahn nducoyaco vo, nde cava nunde yahn sahn chahn, ne yahn chemin che a denan co se castigo. ²Ama yahn ihyan dama co ye nduco se, ndere cuahtechica ye, cuahtendihco ye nunde, ne chemin din che ndaca yune che chihnga cahma ihyan yahn ndudo ndah yahn Dihvo vo. ³Nducote ama idihya se, nahn yahn se tume ne, numacuahn vederihncheh cuahndudo se, tico se tume yahn ne. Nde a rahn me ne, a va cade che din Dendiohs castigo sahn.

⁴Va che co se castigo, te nde yahn ángel che chahtendihco ye nunde, hua nchahco Dendiohs yahn ye, dechuh ye ihyan van ruchiyahn, quechiche cadena ihyan, cuahtenun ye van man van rahn nde nda ro che techecade ye yahn ihyan iyehse. ⁵Atihnocā hua nchahco Dendiohs yahn ihyan nunde che chahte ye a rahn me. Din ye che chan co nahn nde chito nune iyehse, ne chihno chih nducoyaca ye. Noé, ihyan min che cahndudo ye che runecade cuahtechica ihyan nduhca che nahn Dendiohs, atenan ihyan min nduco te ndache ihyan ndedevahn Dendiohs. ⁶Atihnocā decuihno Dendiohs ihyan nunde che vate ye yan Sodoma man, yan Gomorra man, din ye che chiche yan chahn nde chihno ndo iya, cava che cah ye, checadino ihyan nunde che cuahte ye adiva che namin va che co ye castigo. ⁷⁻⁸Ate ndedevahn ye Lot, ama ihyan che runecade ye, che ama chi ran ye yahn che ndere chahtechica ihyan chahn chahtendihco ye nunde, te quenah

ye yān vaco ye, ne ndihchero ye mān, chihnevan ye mān, che tihcā redin ye. ⁹Nduco tihcā a retumacadino vo che Dihvo vo Dendiohs ne, rendedevahn ye ihyan che ndah ihyan ye vān dehtenduh che rechuhrihn ye, ne redin ye castigo ihyan che duhtuno ihyan ye nde ndā ro che techecāde ye yahn ihyan iyehñse. ¹⁰Din ye castigo ihyan chahn, menān vihca ihyan che ndere vatechica ye, rahtendihco ye nunde mān, ihyan che reducherino ye vederihquentiyon yahn ye mān.

Sāhn rihñchēh chahn ne, āma duhtuno se, ne hua vahino se ducherino se vederihquentiyon chahte che chenān cuma vaco chihngā, ¹¹andahre āngel che nde tahque chahte vederihquentiyon chenān cuma ye, hua rihquino ye ndāhco ndiya ye vederihquentiyon min nān Dihvo vo Dendiohs.

¹²Nduhñecā ite chano che, nde hua rendedecadino te redin te dehtenduh, vate no te cava che cāhno ihyan ite ne, tihchan sāhn chahn, te andahre nde hua renahn se yahn vederihquentiyon min, ate ducherino se. Chemin che va che cuahno co se nduhcā ite chano chahn, ¹³chuhrihn se, din nunde yahn se yahn che cāh rihñ se ihyan chenāhñ. Vedeyeno yahn sāhn chahn ne, che cuahtendihco se nunde nān nducoyāca ihyan. Nduhcā dehtenduh che āma chihngā che cāhva rino vo ne, tihchan sāhn chahn. Āma rihtera se vedecuihno, rinduco se nchuhn cuahn che rahtevihco ne, nde yeno ri se che rihñchēh se nchuhn.

¹⁴Nducoyāca ndāhta che rendihchero se ne, nahn yahn se tāhn, cuahn dāma rahtendihco se nunde. Rihñchēh se ihyan tundo che metah conahn ndah ye ndudo yahn Dendiohs. Āma māyon se cava che tico se tume yahn ihyan. Sāhn chahn ne, a ndinda se. ¹⁵A ndinda se, te chacondāh vedāme se ndudo ndah yahn Dendiohs, riquendi se yune yahn profeta Balaam dāya Beor, sāhn min che cava che ndāca se tume ne, din se che chihngā. ¹⁶Sāhn min ne, chihca tān Dendiohs nunde che va ino se che din se, din ye che nte āma burro nduco se, yāhve te sāhn nduhcā che rente ihyan, ne hua din se.

¹⁷Sāhn chahn ne, nde hua richihve se. Nduhcā āma pozo che diya mān, nduhcā man cuma che rechuh dāma, riquenda yuhne mān, tihchan se. A ndinda se, a va yān nān man nān rāhñ nān che cuahtenun se, co se castigo cuahn dāma. ¹⁸Sāhn chahn ne, numacuahn vedeyāde rahndudo se ndudo che

nde hua cochihve. Rihñcheh se ihyan che a cade ndevahn ye che rahtendihco ye nunde, rinun se ihyan che ndere cuahtechica ye vedeyeno yahn man ye. ¹⁹Rahn se te ndete che tihca din ye ne, cuahteman ino ye, cahcantiyon man ye ihyan, ate hua cuaco chemin, te nde man se hua vatemán ino se, rihquentiyon nunde yahn se sahn. Tihca, te adecodehno nunde che chenán cuma ihyan ne, a nunde min rihquentiyon ihyan. ²⁰Ihyan che a ndedevahn Dihvo vo Jesucristo ihyan yahn nunde che chahtendihco ye ne, ndete che cahcomán ye che nevahñecun ye ihyan min, ndaconan cuahtendihco ye nunde ne, tahque vedin ye che co ro menán, ²¹te tahque ndahca cava ye ndete che nde hua checadino ye ndudo ndah yahn Dendiohs che co che a checadino ye, ne chihcomán ye. ²²Ihyan chahn ne, a chinahn nduco ye ndudo che rente ihyan tuhca: “Yahna ne, rihno rendache te, ne rendaconan te rencheh tun te. Me cuche ne, rihno rine te, ne rendatonun tun te van nchete.”

Va che ndaconun chi tun Dihvo vo Jesucristo

3 ¹Dihno che yahino nchuhn, caça cuh a co o yune che redirun yahn nchuhn, rentihyon yan yahn nchuhn yahn dehtenduh che a devano ne cava che ndedecadino ndah ne yahn. ²Cuenecahco ne ndudo che dirun ihyan profeta ndah che chahte ye a rahn me man, ndudo che chihquentiyon Dihvo vo Jesucristo che dinahn vo man. Ndudo min ne, cahndudo ihyan apóstol, chihnevan ne cuahn che chahn ye yan vaco ne. ³Menán vihca nahn che codevano nchuhn te cuahn che a cochi nino ro che cuihno iyehñse ne, cuahte sahn che ndere cuahtechica se vedeyeno yahn man se. Sahn chahn ne, ducherino se, ⁴ne cahma se: “¿Taca che chi tun Dihve nchuhn Jesucristo? Cah ye ndudo yahn ihyan ndico che chi tun ye, ate nde hua cuaco chemin, te a chihno chih nducoyaca ye, ne iyehñse ne, anduhñeca nde ro che chihñde.” ⁵Tihca cahma sahn chahn, te ducherino se. Anduhñeca ndete che hua devano se che nde menán me ne, nduco ndudo che rahn Dendiohs ne, chihñde cade nan ro man, iyehñse man. Chihco vih ye yahn van nune man, chihco cade ye che ran co cava che ndaca cue yahn man. ⁶Ihyan nunde che chahte ye a rahn me ne, decuihno Dendiohs ihyan, din ye che chito nune

iyehñse. ⁷Nan ro man, iyehñse man ne, va che cuco nduhca che a ndihco cade Dendiohs, nda ro che techecade ye yahn ihyan nunde, din ye castigo ihyan.

⁸Dihno che yahino nchuhn, cuedevano ne te nan Dihvo vo Dendiohs ne, ama ro ne, anduhneca ama mil nduyo, ne ama mil nduyo ne, anduhneca ama ro. ⁹Ihyan min ne, nahn ye che nto ino ihyan nunde yahn ye cava che hua co ye castigo, ne chemin che redin chahtino ca ye. Ndiyu che chinan ye ndudo che cah ye nduhca che rendedecadino ama o ihyan.

¹⁰Dihvo vo Jesucristo ne, ndaconan chi tun ye ro che nde hua rendedecadino ihyan. Nduhca che a denan renda sahn duco ura che nde hua vate ihyan cudado ne, tihca ro min, te a denan nda Dihvo vo. Nda ro min ne, ama yudo co anduhneca ndete che ama dito cune, ne iyehñse man, nducuahn che va man, nducuahn che chenana ro man ne, cuihno cuco.

¹¹Nducote tihca va che cuihno nducuahn ne, nahn che ama runecade cuahtechica nchuhn nduhca che nahn Dendiohs, ¹²nde nda ro che techecade ye yahn ihyan iyehñse. A ro min che chenana rino ne, chenana ino ne che nun conahn. Ro min ne, nduhca che a rahn ri nchuhn ne, nan ro nduco nducuahn che chenana ne, cuihno cuco. ¹³Nduhca che a cah Dendiohs ndudo yahn ye ne, chenana ino vo che nedin ra ye nan ro man, iyehñse man, nan che atenan ihyan che ndah ihyan ye cuahtenan ye.

¹⁴⁻¹⁵Dihno che yahino nchuhn, chemin che numanahn che chenana rino ne che conahn dehtenduh chemin chana ne, codin nun ino ne, runecade cuahtechica ne, ne vateman ino ne cuahn che nda Dihvo vo Jesucristo. Cuedevano ne te nducote quenana cuma ca ye vedechahtino nduco vo ne, a ndero ndi che ndedevahn ye uvo. Yahn chemin ne, dihno vo Pablo che yahino vo ihyan ne, a dirun ye yahn nchuhn, numacuahn vededevano che cah Dendiohs ihyan, ¹⁶ntihyon yan ye yahn chemin nan nducuahn ca ca che dechuh ye. Nahn cuan ne, vahche, ne chemin che ihyan tundo che hua ndah renahn ye ne, a vih rahn, ne a vih renahn ye. Atihnoca redin ye nan nducuahn Ndudo yahn Dendiohs, redinda man ye ihyan.

¹⁷Dihno che yahino nchuhn, chemin che nducote a devano ne chemin ne, codin ne cudado cava che hua cotahno ne vederihncheh yahn sahn nunde chahn, cahcoman ne che

riquendi ne yune yahn Dihvo vo Jesucristo numa ino ne.
¹⁸Tahque ndah ne, codin nun ino ne cava che nde tahque
conahn ndah ne yahn vedeyahino yahn Dihvo vo Jesucristo,
ihyan min che ndedevahn ye uvo. Ndahca che ndeva vo
yavenan ye cuahn dama. Tihca co.

CAÇA CHE DIRUN SAN JUAN MENAN

---

1 ¹Dihvo vo Jesucristo ne, a va ye nde ro che metah cuhnde iyehñse. Ihyan min ne, anduhñeca Ndudo yahn Dendiohs che dechuh ye cava che ndedevahn ye uvo, cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. Nuhn ne, ndihchero nuhn ihyan man, chihnevan nuhn ndudo yahn ye man, dama cheh dama chih nuhn nduco ye man. ²Ihyan min ne, quechica ye iyehñse cuh, ne nuhn ne, chinduco nuhn ihyan. Rahndudo nuhn ndudo yahn ye, rihnevan nchuhn, te a devano nuhn che cuaco. Ihyan min ne, a nduco ye Dendiohs Chida, ate nda ye iyehñse cuh cava che ndedevahn ye uvo, cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. ³Ndaconan rete cuande ndah nchuhn che chinduco nuhn ihyan min man, chihnevan nuhn ndudo yahn ye man, te nahn che conduco ne nuhn, cotahno vo Dendiohs Chida man, ihyan min che Daya ye man. ⁴Condihchenan ndah ne che dirun yahn ne cava che numacuahn vedeyeno quendi ne cotahno ne ihyan.

Dendiohs ne, ndiyu ihyan nunde ye

⁵Dendiohs ne, nduhca ama ndah dave yahn ne, tihca ama ndah ihyan ye, metah nde ama nunde yahn ye. Ndudo cuh ne, man Dihvo vo Jesucristo chicuahn ye nuhn, ne rete cuande nuhn nchuhn. ⁶Ihyan che rahn ye che ritahno ye Dendiohs ate rahtechica ye vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde ne, a ndero ndi che ndere rahn ye, te hua runecade rahtechica ye. ⁷Ate ndete che runecade vatechico vo nduhca che nahn Dendiohs ne, ndahca cuahtenan vo nduco vih, ne nchahco ye nducuahn nunde yuhn vo, yahn che chih Daya ye, Dihvo vo

Jesucristo, chera yun yahn ye çavo vo. ⁸Ndete che çahmo vo che metah nunde yuhn vo ne, rihncneh man vo uvo, nde hua cuçaco che rahn vo. ⁹Ndete che ntuma ino vo nunde yuhn vo ne, nchahco Dendiohs yuhn vo, te ihyan min ne, runecade ye, ne redinahn ye ndudo yahn ye. ¹⁰Ate ndete che çahmo vo che hua chendihco vo nunde ne, duche rino vo Dendiohs, te anduhneca ndete che çahmo vo che ndere rahn ye. Ndete che tihca ne, a ndero ndi che nde hua ritahno vo Ndudo yahn ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, rahn nan ye uvo

2 ¹Dayá, dirún çaca cuh yahn ne çava che ndedecadino ne, ne hua ndere cuahtechica ne, cuahtendihco ne nunde. Ate ndete che va duh che quendihco nunde ne, va Dihvo vo Jesucristo, ne va tah ye vederihquentiyon che rahn nan ye uvo nan Dendiohs Chida. Ihyan min ne, metah nde ama nunde yahn ye, ²ne chihco mendahn ye ihyan, chih ye çava nunde yuhn vo man, nunde yahn nducoyaca ihyan iyehanse man. Nduco tihca ndo yan Dendiohs nduco nducoyaco vo. ³Ndete che redinahn vo vederihquentiyon yahn ye ne, a devano cuçaco vo che ritahno vo ihyan. ⁴Duh ihyan che rahn ye che ritahno ye ihyan ate hua redinahn ye vederihquentiyon yahn ye ne, ndere rahn ye. ⁵Ate ndete che redinahn vo vederihquentiyon yahn Dihvo vo ne, a devano cuçaco vo che yahino vo Dendiohs numacuahn chedave yuhn vo man, che nedin yahn ye uvo man. ⁶Duh ihyan che rahn ye che a nedin yahn Dendiohs ihyan ne, nahn che runecade cochica ye nduhca che quechica Dihvo vo Jesucristo.

Nahn che din yahino vo vih

⁷Dihnó, dirún yahn ne, rentihyon yan vederihquentiyon che chihnde nde a rahn me, chidevano ne nde ro che chitahno ne Dihvo vo Jesucristo. ⁸Vederihquentiyon min, nducote dinahn Dihvo vo Jesucristo man, redinahn man ne man ne, ndahca che rentihyon yan yahn ne. Tihca, te ca retuhn Ndudo Ndah yahn Dendiohs ne, ca rihno vedetundo yahn ihyan.

⁹Duh ihyan che rahn ye che a chenahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ate rendihche tan ye ihyan chenahn ne, ihyan min ne, riquendi ye vedetundo yahn ye, metah conahn ye.

¹⁰Ihyan che redin yahino ye ihyan chenahn ne, a chenahn ye

vederihquentiyon yahn Dendiohs, ne riquendi ye. A runecade vederendedecadino yahn ye, ne hua rahtendihco ye nunde.

¹¹Me ihyan che rendihche t̄an ye ihyan chenahn ne, riquendi ye vedetundo yahn ye, nto ye nduhc̄a ama ihyan nan ve, nde hua devano ye ti nd̄a ti tuno ye. ¹²Dayá, dirún yahn ne, te a nchahco Dendiohs nunde yahn ne che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo. ¹³Nchuhn ihyan ndico, dirún yahn ne, te nde a rahn me ne, a chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va ye nde cuahn che metah cuhnde iyehnse. Nchuhn ihyan dec̄ahya, dirún yahn ne, te hua riquendi ne vederihquentiyon yahn chundah.

Dayá, dirún yahn ne, te a nedin yahn Dendiohs Chida nchuhn. ¹⁴Nchuhn ihyan ndico, dirún yahn ne, te a chitahno ne Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che a va ye nde ro che metah cuhnde iyehnse. Nchuhn ihyan dec̄ahya, dirún yahn ne, te ama yune no chihcoman ne vedeyeno yahn man ne man, ritahno ne Ndudo yahn Dendiohs numacuahn chedave yahn ne man, rahcotahn ne vederihquentiyon yahn chundah man.

¹⁵Hua dama co nchuhn nduco ihyan nunde, quendi ne vedeyeno yahn man ne, cuahtendihco ne nunde, te ihyan che riquendi ye vedeyeno yahn man ye ne, hua yahino ye Dendiohs Chida. ¹⁶Tihc̄a, te che ndere rahtechica ihyan, rahtendihco ye nunde man, che idihya ye man, che redin yade ye man ne, nducuahn nunde chemin chan ne, a nan vederendedecadino yahn ihyan riquend̄ah, ndiyu Dendiohs che rihquentiyon ye chemin. ¹⁷Nducoyaca ihyan che rahtechica ye vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde ne, rend̄a ro che rihno ye. Ate ihyan che redinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro.

Sahn che rendihche t̄an se Dihvo vo Jesucristo

¹⁸Dayá, a cochi nino ro che nto iyehnse. Nchuhn ne, a devano ne te a va cade che nd̄a sahn duhtuno ihyan me che rendihche t̄an se Dihvo vo. Ama yahn se che nduhc̄a se sahn min ne, a nd̄a se. Chemin che a devano vo te a cochi nino ro che nto iyehnse. ¹⁹Sahn chemin chan ne, a van dihno vo quend̄ah se, ate hua chitahno se Dihvo vo nduhc̄a che ritahno

vo. Tihc̄a, te ndete che chitahno se numa cūaco ne, hua din vih se. Ate ndiquend̄ah nducoȳaca se van vo, chihco ro se che a devavih ndi se. ²⁰Ate nchuhn ne, hua d̄ama ri ne nduco sahn chahn, te din Dihvo vo Jesucristo che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn, tumacadino ne ndudo ndah yahn ye. ²¹Dirún yahn ne, te a chenahn ne ndudo min, ne a devano ne cha che cūaco, ne cha che hua cūaco. ²²Sahn che rah̄n se che ndiyu Dihvo vo Jesucristo che tend̄ahnun Dendiohs cava che ndedevahn ye uvo ne, cuahnde chende se. Sahn che rendihche tan se Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs ne, racond̄ah ved̄ame se vederihquentiyon yahn ye man, vederihquentiyon yahn Dendiohs Chida man. ²³Ihyan che racond̄ah ved̄ame ye Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs ne, namin racond̄ah ved̄ame ye Dendiohs Chida. Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs ne, din yahn Dendiohs Chida ihyan.

²⁴Chemin che nahn che quendi nchuhn numacuahn chedave yahn ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo che chitahno ne a rah̄n me. Ndete che quendi ne ne, tuhme Dendiohs Chida man, Dihvo vo Jesucristo, Daya ye man ne, ndeva ye nchuhn. ²⁵Tihc̄a, te Dihvo vo ne, te ye ndudo yahn ye che ndeva ye uvo, cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro.

²⁶Nducote vate sahn che rihnc̄eh se ne, chemin che tihc̄a dirún yahn nchuhn. ²⁷Nducote din Dihvo vo Jesucristo che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs nchuhn ne, hua rendotenan ne nde ama ihyan che cacuahn ye nchuhn. Man Vaco Ndah yahn Dendiohs redin che ri devano nchuhn deman nducuahn dehtenduh che cūaco. Nduhc̄a che a ca cuande ne yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, cuiquendi ne, cochahtino ne Dihvo vo.

²⁸Dayá, cuiquendi ne cochahtino ne Dihvo vo cava che hua dehva rah̄co ne, nde hua co cuihn̄an ne, ndihchero ne ihyan cuahn che ndaconan chi tun ye. ²⁹Nducote a devano ne che ama ndah ihyan Dihvo vo Jesucristo ne, cuedevano ne te nducoȳaca ihyan che redin ye che ndah ne, a nedin yahn ye ihyan.

A nedin daya Dendiohs uvo

3 ¹Condihche nchuhn nduhc̄a che ama yahino Dendiohs Chida uvo, nedin daya ye uvo. Ihyan nunde ne,

nducote hua retumacadino ye t̄ač̄a Dendiohs ne, namin hua retumacadino ye che a nedin d̄aya ye uvo. ²Dihnó che yahinó nchuhn, a nedin d̄aya Dendiohs uvo, nde metah tumacadino vo nduhc̄a che ama ndah ro yuhn vo cuahn che ndeva ye uvo. Ate a devano vo te cuahn che ndaconan chi tun Dihvo vo Jesucristo ne, ndo vo nduhc̄a m̄an ye, ndihchero vo ihyan. ³Nducoȳaca ihyan che chenan ino ye che ndihchero ye ihyan ne, rihcom̄an ye vedeyeno yahn m̄an ye, ne rendo ye ihyan ndah nduhc̄a Dihvo vo Jesucristo. ⁴Ate nducoȳaca ihyan che rahtendihco ye nunde ne, rahcot̄ahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs. A vederihquentiyon min che rihco ro nunde yahn ihyan. ⁵Nchuhn ne, a devano ne te Dihvo vo Jesucristo ne, ndiyu ihyan nunde ye. Namin a devano ne te nd̄a ye muhn iyeh̄nse cuh, chihco mend̄ahn ye ihyan, chih ye c̄ava nunde yuhn vo. ⁶Nducoȳaca ihyan che richahtino ye ihyan min ne, hua ndere rahtechica ye vedeyeno yahn m̄an ye, rahtendihco ye nunde, ne ihyan che ndere rahtechica ye vedeyeno yahn m̄an ye, rahtendihco ye nunde ne, nde hua ritahno ye ihyan, andahre tihc̄a r̄ahn ye. ⁷Dayá, cuihco nchuhn cud̄ado che hua cah̄ncheh̄ nde ama ihyan nchuhn. Cuedevano ne te ihyan che runec̄ade rahtechica ye ne, ndah ihyan ye nduhc̄a Dihvo vo Jesucristo, ⁸ne ihyan che ndere rahtechica ye vedeyeno yahn m̄an ye, rahtendihco ye nunde ne, riquendi ye vederihquentiyon yahn chundah, te a sahn min che can̄an quendihco se nunde. Ate Dihvo vo Jesucristo ne, nd̄a ye muhn iyeh̄nse cuh c̄ava che decuihno ye vederihquentiyon yahn se. ⁹Nde ama ihyan che a nedin d̄aya Dendiohs ne, hua riquendi ye rechica ye vedeyeno yahn m̄an ye, rendihco ye nunde, te a ndahcorun ye vederendedecadino yahn ye. Hua co quendi ye condihco ye nunde, te a nedin d̄aya Dendiohs ihyan, ndo ye ihyan ra. ¹⁰A ndero ndi ihyan che a nedin d̄aya Dendiohs ihyan. Namin a ndero ndi ihyan che a nedin yahn chundah ihyan. Tihc̄a, te nducoȳaca ihyan che hua redin ye che ndah m̄an, nducoȳaca ihyan che hua yahino ye ihyan chen̄ahn m̄an ne, hua yahn Dendiohs ihyan.

Nahn che din yahino ama t̄ama vo vih

¹¹Nahn che din yahino ama t̄ama vo vih. Vederihquentiyon min ne, a devano nchuhn nde ro che chitahno ne Dihvo vo

Jesucristo. ¹²Hua ndahc̄a che quendi vo yune yahn Caín, sahn min che dinahn se yahn chundah, chihno se dihno se. A devano vo te Caín ne, duhtuno ihyan se, ne chemin che chihno se dihno se che ndah ihyan ye. ¹³Dihnó, hua dehva rahco nchuhn cuahn che rendihche tan ihyan nunde nchuhn. ¹⁴A ndedevahn Dendiohs uvo van ihyan nunde che va che co ye castigo yah, din nunde yahn ye. A devano vo te cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro, te redin yahino ama tama vo vih. Ihyan che hua redin yahino ye vih ne, metah ndedevahn Dendiohs ihyan, ne va che co ye castigo. ¹⁵Nducoyaca ihyan che rendihche tan ye ihyan chenahn ne, dama ri ye nduco sahn rihno ihyan, ne a devano vo te nducoyaca sahn rihno ihyan, hua chenah ino se che ndeva Dendiohs sahn, cuahtenan se vahchetero numacuahn ro. ¹⁶A devano vo nduhc̄a che yahino Dihvo vo Jesucristo uvo, chihco mendahn ye ihyan, chih ye cavo vo. Nahn che tihc̄a din yahino ama tama vo vih, andahre nde cahco mendahn vo uvo, coh vo cava vih. ¹⁷Ndete che va che rechuhnun vo ate hua conan vahino vo dihno vo che va vederetahn yahn ye, conan vo ihyan ne, a ndero ndi che nde hua yahino vo Dendiohs. ¹⁸Dayá, nde hua cochihve che dendudo cahmo vo che redin yahino vo vih. Tahque ndah ne, din yahino vo vih numa cuaco, conan vih vo nan vederetahn yuhn vo.

Nduhc̄a che redin chahtino vo Dendiohs

¹⁹Ndete che tihc̄a din yahino ama tama vo vih ne, a devano vo che redinahn vo ndudo ndah yahn Dendiohs, ne vatemān ino vo. ²⁰Ndete che va deh cuande che hua vatemān ino vo ne, va Dendiohs che devano ye nducuahn, ne co din ye che cuahtemān ino vo. ²¹Dihnó che yahinó nchuhn, ndete che vatemān ino vo ne, cochahtino vo Dendiohs, ²²ne dinahn ye nducuahn che caco vo ihyan, te redinahn vo vederihquentiyon yahn ye, redin vo dehtenduh che renan ino ye. ²³Nan nducuahn vederihquentiyon yahn ye ne, nahn ye che cotahno vo Dayā ye, Dihvo vo Jesucristo, ne din yahino ama tama vo vih nduhc̄a che chihquentiyon Dihvo vo. ²⁴Nducoyaco vo che redinahn vo vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, richahtino vo ihyan, ne rinduco ye uvo. A devano vo che rinduco ye uvo, te din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo.

Vaco Ndah yahn Dendiohs man, vaco chihnga man

4 ¹Dihnó che yahinó nchuhn, hua ndetahno cotahno ne yahn sahn che rahn se che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs sahn. Cah yune ne che nte se, ne cuicarune ne sahn cava che cadino ne ndete che chenan cuma se vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, o vederihquentiyon yahn vaco chihnga. Tihca codin ne, te ama yahn se vatechica se rihncheh se, rahn se te ndudo yahn Dendiohs che rahndudo se. ²Co cadino ne duh ihyan che quenun cuma ye vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs, te va che cahma ye che Dihvo vo Jesucristo ne, ndo ye nduhca ihyan, nda ye muhn iyehense. ³Ate nducoyaca sahn che hua tihca cahma se ne, hua chenan cuma se vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs. Sahn chahn ne, chenun vaco chihnga sahn, chenan cuma se vederihquentiyon yahn sahn min che rendihche tan se Dihvo vo. A devano vo te sahn min ne, va che cochica se muhn iyehense, ne yahn sahn che vatechica se, chenan cuma se vederihquentiyon yahn se.

⁴Dayá, a nedin yahn Dendiohs nchuhn, ne a ndahco ndiya ne sahn chahn che vatechica se rihncheh se, te vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs che quenun nchuhn ne, tahque yudo che co vederihquentiyon yahn chundah. ⁵Sahn chahn ne, sahn nunde se, ne chemin che rente se dehtenduh che chihnga, rihcovan ihyan nunde. ⁶Ate nuhn ne, a yahn Dendiohs nuhn, ne ihyan yahn ye ne, rihcovan ye che rahndudo nuhn, ne ihyan che hua yahn ye ne, hua rihcovan ye. Nduco chemin ne, co devano vo cha sahn che quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs sahn, ne cha sahn che quenun vaco chihnga sahn.

Yahino Dendiohs uvo

⁷Dihnó che yahinó nchuhn, quenun cuma che din yahino ama tama vo vih, te redin Dendiohs che chenan cumo vo vedeyahino. Adecoduhno ihyan che quenun cuma ye vedeyahino ne, ritahno ye Dendiohs, ne a yahn ye ihyan. ⁸Ihyan che hua chenan cuma ye vedeyahino ne, hua yahn Dendiohs ihyan, te ihyan yahn Dendiohs ne, redin Dendiohs

che chenán cuma ye vedeyahino. ⁹Chihco ro Dendiohs che yahino ye uvo, te andahre ama ndiyahn ra Daya ye, ate dechuh ye ihyan muhn iyehñse, çava che ndedevahn ye uvo, ne cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. ¹⁰Yahino vo Dendiohs, ate tahque chahte vedeyahino yahn man ye che co vedeyahino yuhn vo, te dechuh ye Daya ye, chihco mendahn ye ihyan, chih ye çava nunde yuhn vo. A tihçá ndo yan Dendiohs nduco nducoyaco vo.

¹¹Dihno che yahino nchuhn, nducote tihçá din yahino Dendiohs uvo ne, quenán cuma che din yahino ama tama vo vih. ¹²Nde ama ihyan hua ntihche ye Dendiohs. Ate ndete che din yahino ama tama vo vih ne, nedin yahn Dendiohs uvo, conduco ye uvo, ne cuahtenan cumo vo vedeyahino yahn ye. ¹³A devano vo te a yahn Dendiohs uvo, rinduco ye uvo, te a din ye che quenun Vaco Ndah yahn ye uvo. ¹⁴Nuhn ne, a devano cuaco nuhn, ne rahndudo nuhn ndudo yahn che a dechuh Dendiohs Chida Daya ye, çava che ndedevahn ye ihyan iyehñse. ¹⁵Adecoduhno ihyan che çahma ye numacuahn chedave yahn ye che Dihvo vo Jesucristo ne, Daya Dendiohs ihyan ne, nedin yahn Dendiohs ihyan, ne conduco ye ihyan.

¹⁶A devano cuaco vo che yahino Dendiohs uvo. Ihyan min ne, quenán cuma ye vedeyahino, ne nducoyaca ihyan che chenán cuma ye vedeyahino ne, nedin yahn Dendiohs ihyan, rinduco ye ihyan. ¹⁷Tihçá cuahtenan cumo vo vedeyahino çava che hua dehva rahco vo nda ro che techçade Dendiohs yahn ihyan. Hua dehva rahco vo nda ro min, te numanahn che chenán vo iyehñse ne, quendi vo yune yahn Dihvo vo Jesucristo, cuahtenan cumo vo vedeyahino nduhçá man ye. ¹⁸Ihyan che chenán cuma ye vedeyahino ne, vateman ino ye nan Dendiohs. Ate ihyan che hua vateman ino ye ne, vahino ye che co ye castigo, te hua chenán cuma ye vedeyahino.

¹⁹Uvo ne, yahino vo Dendiohs yahn che menan vihca din yahino man ye uvo. ²⁰Ihyan che rahñ ye che yahino ye Dendiohs ate rendihche tan ye ihyan chenahn ne, hua cuaco che rahñ ye, te ndete che hua yahino ye ihyan che dama chenán ye iyehñse nduco vih ne, hua co din yahino ye Dendiohs che nde hua rendihche ye ihyan. ²¹Man Dendiohs chihquentiyon ye che din yahino vo ihyan man, din yahino ama tama vo vih man.

*Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne,
rihcoman ye vedeyeno yahn man ye*

5 ¹Nducoyaca ihyan che ritahno ye che Dendiohs dechuh ye Dihvo vo Jesucristo cava che ndedevahn ye ihyan iyehñse ne, ihyan chahn ne, a nedin daya Dendiohs ihyan. Ihyan che yahino ye Dendiohs Chida ne, namin yahino ye nducoyaca ihyan che a nedin daya ye. ²Cuahn che yahino vo Dendiohs, redinahn vo vederihquentiyon yahn ye ne, namin yahino vo nducoyaca ihyan che a nedin daya ye. ³Cuahn che yahino vo Dendiohs ne, redinahn vo vederihquentiyon yahn ye. Vederihquentiyon yahn ye ne, nde hua vahche cava che dinahn vo. ⁴Nducoyaca ihyan che a nedin daya Dendiohs ihyan ne, rihcoman ye vedeyeno yahn ye che redin che rahtendihco ye nunde. Uvo ne, nducote ritahno vo Dihvo vo Jesucristo ne, rihcoman vo vedeyeno yuhn vo che redin che rahtendihco vo nunde. ⁵Ihyan che ritahno ye che Dihvo vo Jesucristo che Daya Dendiohs ne, atenan ihyan chahn che ri rihcoman ye vedeyeno yahn ye che redin che rahtendihco ye nunde.

Dihvo vo Jesucristo ne, ihyan min che Daya Dendiohs

⁶A devano vo te Dihvo vo Jesucristo ne, Daya Dendiohs ihyan, te tihca rahn Dendiohs cuahn che chedenune ye man, tihca chihco ro man ye cuahn che chih ye, chera yun yahn ye man, tihca rete Vaco Ndah yahn Dendiohs che recadino vo man, ne a devano vo te Vaco Ndah yahn Dendiohs ne, hua rihñcheh. ⁷Vahchetero ne, Dendiohs Chida man, Daya ye che dechuh ye nduco ndudo yahn ye man, Vaco Ndah yahn ye man, rete ye, recadino vo che cuaco chemin. Ihyan chahn ne, ama no vederihquentiyon chenana cuma ye. ⁸Muhn iyehñse cuh ne, a devano vo te Dihvo vo Jesucristo ne, Daya Dendiohs ihyan, te tihca rahn Dendiohs cuahn che chedenune ye man, tihca chihco ro man ye cuahn che chih ye, chera yun yahn ye man, tihca rete Vaco Ndah yahn Dendiohs che recadino vo man. ⁹Ritahno vo ndudo che rente ihyan yahn Dihvo vo Jesucristo, che ihyan min che Daya Dendiohs. Ate nde tahque nun ritahno vo ndudo che rete man Dendiohs che ihyan min che Daya ye. ¹⁰Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo ne,

a devano cuāco ye che ihyan min che Daya Dendiohs. Ihyan che hua ritahno ye ne, ducherino ye Dendiohs, te andahre rāhn Dendiohs che ihyan min che Daya ye, ate hua ritahno ye. ¹¹Rāhn Dendiohs ndiyu demān che a ihyan min che Daya ye, ate namin rāhn ye te ihyan che ritahno ye ihyan ne, ndevahn ye, ne cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. ¹²Ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs ne, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Ate ihyan che hua ritahno ye ihyan ne, nde hua ndāca vahchetero cuahtenan ye.

¹³Tihcā dirún yahn nchuhn che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs, cāva che codevano cuāco ne te cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro.

¹⁴Richahtino vo Dendiohs, ne a devano vo te nducuahñ che cāco vo ihyan nduhneva che renan ino ye ne, te ye uvo. ¹⁵Nducote a devano vo che te ye dehtenduh che cāco vo ihyan ne, din vo cuande anduhneca ndete che a va tāh vo dehtenduh che rico vo.

¹⁶Ndete che cadino nchuhn che rendihco āma cha dihno ne nunde che hua din che conda ye ne, covāh ne cāva ye, ne nchahco Dendiohs yahn ye. Ate cuihco ne cudādo che ndiyu nunde che din che conda ye, te va nunde che redin che rinda ihyan, ne hua rihquentiyón che covāh ne cāva ihyan che rahtendihco ye nunde chemin chan. ¹⁷Nducuahñ dehtenduh che chihngā che redin ihyan ne, nunde. Ate va nunde che hua redin che conda ye.

¹⁸A devano vo te nducoyāca ihyan che a nedin daya Dendiohs ihyan ne, hua ndere rahtechica ye, rahtendihco ye nunde, te Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs ne, redin ye cudādo ihyan chahn, ne hua co cahcantiyon chundah ihyan.

¹⁹A devano vo che yahn Dendiohs uvo, ne nducoyāca ihyan nunde ne, vate ye tāh chundah.

²⁰Namin a devano vo che Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs ne, ndā ye iyehnse, chicuahñ ye uvo, tihyon yune ye uvo che cotahno vo āma no Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero. Uvo ne, ndichahtino vo ihyan. Namin ndichahtino vo Daya ye, che mān ye dechuh ye. Chemin che cuahtenan vo vahchetero numacuahn ro. ²¹Dayá, cuihco nchuhn cudādo, condi ne cotahno ne dehtenduh che ndere redin ihyan dendiohs yahn ye. Tihcā co.

CAÇA CHE DIRUN SAN JUĀN YAHN ĀMA IHYAN NDAHTA CHE RITAHNO YE DIHVO VO JESUCRISTO

---

¹Cahvé che a tendahnun Dendiohs ndih, u indihthe Juān dirún çaça cuh, dechúh yahn ne mān, yahn đaya ne mān. Yahinó nchuhn numacuahn chedave yáhn. Nducoyaca dihn vo che ritahno vo Ndudo yahn Dendiohs nduco ye ne, namin yahino ye nchuhn. ²Yahinó nchuhn yahn che ritahno vo nduco vih Ndudo yahn Dendiohs, riquendi vo cuahn đama. ³Dendiohs Chida mān, Đaya ye Dihvo vo Jesucristo mān, numacuahn vedevahino din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne.

⁴Āma yenó che ntaća āma o đaya ne. Ihyan chahn ne, runecađe vatechica ye nduhca che rihquentiyon Dendiohs Chida che dinahn vo. ⁵Cahvé, numacuahn vedeneacun dirún yahn ne che din yahino āma t̄ama vo vih. Vederihquentiyon cuh ne, a devano vo nde a rahn me. ⁶Ndete che redinahn vo vederihquentiyon yahn Dendiohs ne, chenan cuma vo vedeyahino. A devano nchuhn che rihquentiyon ye nde a rahn me che din yahino āma t̄ama vo vih.

Sahn rihnceh

⁷Āma yahn sahn che rendihche tañ se Dihvo vo Jesucristo, vatechica se rihnceh se. Sahn chahn ne, hua ritahno se che ndo ye nduhca ihyan, nda ye muhn iyehñse cuh. ⁸Cuihco nchuhn cudo, ne hua tumacah ne yahn se. Cuiquendi ne

cotahno ne numa ino ne nde nda ro che ndeva Dendiohs nchuhn nduhca che chenán ino ne.

⁹Adecoduhno ihyan che rihco vane ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo Jesucristo, Daya Dendiohs, riquendi ye vederendedecadino yahn ihyan iyehñse ne, hua reñedin yahn Dendiohs ihyan. Ate adecoduhno ihyan che riquendi ye redinahn ye vederihquentiyon yahn Dihvo vo ne, reñedin yahn ye ihyan. Namin reñedin yahn Dendiohs Chida ihyan.

¹⁰Ndete che nda ama se che hua ricuahn se vederihquentiyon yahn Dihvo vo ne, hua nevahñecun ne sahn ndevaco ne, nde hua necah ne Dendiohs sahn, ¹¹te ihyan che reñecah ye Dendiohs sahn ne, dama ri ye nduco se, rahtendihco ye nunde.

¹²Ama va dehtenduh che te cuandé nchuhn, ate tahque ndah chí nte man nduco nchuhn che co che dirún yahn ne, cava che tahque co yeno ne.

¹³Coh ne, che namin a tendahnun Dendiohs ihyan ne, dechuh daya ye Dendiohs yahn ne.

CAÇA CHE DIRUN SAN JUAN YAHN DIHNO VO GAYO

---

¹Gayo che yahinó ndih numacuahn chedave yáhn, u indihthe Juan dirún caça cuh, dechúh yahn ne.

²Dihnó che yahinó ndih, ricá Dendiohs che din ye che ndahca conan ne, ne quendi ye te ye vedevihche yahn ne nduhca che rinan ye ndih che ritahno ne numa ino ne. ³Nda ama o dihno vo, ne rente ye yahn ne che riquendi ne numa ino ne redinahn ne Ndudo ndah yahn Dendiohs, ne chemin che ama chi yenó. ⁴Cuahn che recadinó che riquendi dayá numa ino ye redinahn ye Ndudo yahn Dendiohs ne, chemin redin che tahque ri yenó nan nducuah.

⁵Dihnó che yahinó ndih, ama ndahca che rinan ne dihno vo, man vihca dihno vo che chenun yune ye, te nducote ritahno ne Dihvo vo Jesucristo ne, tihca redin yahn che redin ne. ⁶Cuahn che renda ihyan chahn muhn ndiyaco ne, rente ye nduhca che redin yahino ne ihyan, rinan ne ihyan. Ama ndahca che quendi ne conan ne dihno vo che chenun yune ye nduhca che redin yahn nan Dendiohs, ⁷te ihyan chahn ne, vatechica ye rahndudo ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ne hua nahn ye che van ihyan che hua ritahno ye Dendiohs quenda che chuhnun ye. ⁸Chemin che uvo conda cuande yuhn vo ihyan chahn, conan vo ihyan, ndaca che chuhnun ye. Nahn che conan vo ihyan cava che conduco vo ihyan nan ntiyon che racotuhn ye Ndudo yahn Dendiohs.

Diótrefes ne, hua runecade se

⁹U ne, dirún yahn ihyan ndiyaco, ate Diótrefes ne, hua nahn se che cahcantiyon nuhn, te man se nahn cahcantiyon

se. ¹⁰Chemin che ndete che cahn min ne, ndacaruné sahn deh cuande che ndere rahn se yahn nuhn. Avane ne, dihno vo che vatechica ye rahndudo ye Ndudo yahn Dendiohs ne, cuahn che renda ye min ne, hua renevahnecon se ihyan, nde rihca tan se che nevahnecon ihyan chenahn ihyan. Me ndete che vate ihyan che nevahnecon ye ihyan ndevaco ye ne, rendetendah no se ihyan ndiyaco.

¹¹Dihnó che yahinó ndih, condi ne quendi ne yune yahn ihyan che chihnga redin ye. A devano vo te ihyan che chihnga redin ye ne, hua yahn Dendiohs ihyan, ne ihyan che redin ye che ndah ne, a yahn Dendiohs ihyan.

Demetrio ne, runecade ye

¹²Nducoyaca dihno vo ne, rente ye che ama runecade dihno vo Demetrio, ne a ndero ndi che runecade ye. Namin nuhn ne, a devano cuaco nuhn che runecade ye, ne nchuhn ne, a devano ne che deman ndudo cuaco rente nuhn.

¹³⁻¹⁴Ama va che te cuandé ndih ate ndotenan che dirún yahn ne ne, tahque ndah che nte man nduco ne, te a nun chí quendihcheró ndih.

¹⁵Dendiohs conduco ye ndih. Cuendeva ne Dendiohs yahn dihno vo che vate ye muhn. Cuenecah ne Dendiohs che cuande yahn queri ama dihno vo che vate ye tan.

CAÇA CHE DIRUN SAN JUDAS

---

¹U Judas, dihno Jacobo, che redín ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ne, dirún çaça cuh, dechúh yahn nchuhn che yahino Dendiohs Chida nchuhn, tendahnun ye nchuhn, redin ye cudado nchuhn çaça che ndeva Dihvo vo Jesucristo nchuhn. ²Ricá Dendiohs che ama din yahino ye nchuhn, din ye che ndahça cuahtenan ne.

Sahn rihnceh

³Dihnó che yahinó nchuhn, ama nahn dirún yahn ne nduhca che ndedevahn Dihvo vo Jesucristo nchuhn man, u man, ate man ne, quenán cuma che dirún yahn ne, riyahvé nchuhn che cahca tan ne che nahn ndacorun ihyan vederihquentiyon che ama yune no ndahco Dendiohs tah ihyan yahn ye, che va che cotahno vo Dihvo vo Jesucristo. ⁴Riyahvé nchuhn, te a checadinó te ama o sahn che a ndirun yahn se che va che conda se ne, numacuahn vedemayon nda se van nchuhn. Sahn chahn ne, ama duhtuno ihyan se. Ricuahn se te ihyan che renevahnecon ye ndudo ndah yahn Dendiohs ne, co cuahtechica ye vedeyeno yahn man ye, cuahtendihco ye nunde. Che tihca redin se ne, racondah vedame se Dihvo vo Dendiohs, ihyan min che ndinan ye yuhn vo man, Dihvo vo Jesucristo man.

⁵Hua dama co nchuhn nduco se. Va ama nan che ntiyon yan yahn ne andahre a devano ne yahn. Cuenecaico ne te Dendiohs ne, andahre ndetendah ye ihyan nación yahn Israel nación yahn Egipto, ate din ye castigo van ihyan chahn, decuihno ye ihyan che hua chitahno ye. ⁶Namin cuenecaico

ne nduhc̄a che chahno chi ángel che hua dinahn ye ntiyon che chenan cuma ye, chahtechica v̄ane ye. Ihyan chahn ne, va che co ye castigo cuahn d̄ama. Nduhc̄a che chihquentiyon Dendiohs ne, nchiche cadena ihyan, chenun ye v̄an man v̄an r̄ahn, chenan rino ye nde nd̄a ro cuahn che numacuahn vedeyudo cuhnde c̄ade yahn ihyan iyehñse. ⁷Namin cuenec̄ahco ne nduhc̄a che chahno chi ihyan ȳan Sodoma m̄an, Gomorra m̄an, ihyan ȳan che nino min m̄an. Ihyan chahn ne, d̄ama chi ye nduco ángel chahn, ndere chahtechica ye, chahtendihco ye nunde. Chahtenan ye nduco nd̄ahta che hua nihnev̄aco nduco ye m̄an, chahtenan ye v̄an m̄an ye nduco vih m̄an. Ihyan chahn ne, din Dendiohs castigo ihyan, ne va che cuahtenun ye v̄an ruchiyahn cuahn d̄ama. Che tihc̄a chahno ye ne, cochihve yahn ihyan chen̄ahn c̄ava che hua quendi ye yune min.

⁸Namin s̄ahn chahn ne, redin se dehtenduh che chihnḡa. Recadino se dehtenduh v̄an ȳahnde yahn se, ne chemin che ndere vatechica se nduco nd̄ahta m̄an, rahcot̄ahn se vederihquentiyon yahn Dendiohs m̄an, ducherino se vederihquentiyon che chenan cuma vaco chihnḡa m̄an. ⁹Nde Miguel, ángel che tahque ndin̄an ye ne, hua chuhnan ye, te cuahn che chih Moisés ne, andahre chihca t̄an ye che hua quenda chundah ihyan, cuhn chende ye nduco se, ate hua chihquino ye din dine ye s̄ahn. Tahque ndah ye ne, r̄ahn ye ri ye s̄ahn tuhc̄a: “Dihvo vo Dendiohs din ye castigo di.” ¹⁰Ate s̄ahn chahn ne, r̄ahva se yahn vederihquentiyon min che nde hua renahn se yahn. Riquendi ve n̄an se yune chihnḡa anduhñec̄a ite chano che redin te dehtenduh nde hua rendedecadino te yahn. Chemin che va che conda se.

¹¹¡Ama vedin se!, te riquendi se yune yahn Cain m̄an, yahn che nahn yahn se tume ne, rahtendihco se nunde nduhc̄a che din Balaam m̄an. Va che co se castigo nduhc̄a che chahno Coré che decuihno Dendiohs s̄ahn, din nunde yahn se. ¹²S̄ahn chahn ne, rihtera se vedecuihno cuahn che rendo d̄ama se nduco nchuhn ro che rahte vihco ne numacuahn vedeyahino che ritahno ne Dihvo vo Jesucristo. Reh se m̄an, rih se m̄an, redin se anduhñec̄a ndete che vihco vedecoh. Redin se cuande c̄ava m̄an se, nde hua cuande yahn se c̄ava ihyan chen̄ahn. Anduhñec̄a man cuma che rechuh d̄ama, riquenda yuhne ne,

tihchan se, te nde hua richihve se. A ndinda se anduhneca yahn ndata che hua ri ndute yahn che ca tihve duto, ne nihno ntih. ¹³Sahn chahn ne, anduhneca yan yahn nuniyahn cuahn che ama rano yuhne tan, te vatechica se muhn min, rihtera se vedecuihno yahn se. Nduhca iyon che hua quenun yune yahn, tihchan se, te nde hua devano se ti nda ti tuno se. Ate a va yan castigo che din Dendiohs sahn, cuahtenun se van man van rahn numacuahn ro.

¹⁴Enoc, ihyan min che a ri ndache ihyan nan ndata yahn Adan ne, cah Dendiohs, checadino ye van yahnde yahn ye, ne namin cahndudo ye yahn sahn chahn. Rahn ye: “Ndiheró Dihvo vo che nda ye nduco ama ndeh mil ángel yahn ye, ¹⁵cava che techecade ye yahn nducoyaca ihyan iyehse, ne din ye castigo sahn nunde yahn nducuahn dehtenduh nunde che chendihco se man, ndudo tan che necahn se yahn ye man.” ¹⁶Sahn nunde chahn ne, rahn nunde se yahn nducuahn man, rendahchenan se man, vatechica se vedeyeno yahn man se, rahtendihco se nunde man, numacuahn vedeyade rendonan man se sahn man, rendonan se ihyan cava che dinahn ye dehtenduh che nahn se man.

Riyahve ye ihyan che ritahno ye Dihvo vo Jesucristo

¹⁷Dihno che yahino nchuhn, cuenecahco ne ndudo che rente ihyan apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo, chihnevan ne. ¹⁸Rahn ye: “Cuahn che a cochi nino ro che nto iyehse ne, quendah sahn che ducherino se yune yahn Dendiohs, quendi se vedeyeno yahn man se, cuahtendihco se nunde.” ¹⁹Sahn chahn ne, hua quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs sahn man, riquendi se yune chihnga yahn man se man, redin se che rahte canda ihyan nduco vih man.

²⁰Me nchuhn, dihnó che yahino nchuhn ne, cuiquendi ne numa ino ne cotahno ne Dihvo vo Jesucristo man, covah ne numacuahn vederihquentiyon yahn Vaco Ndah yahn Dendiohs man, ²¹cuahtenun ino ne che yahino Dendiohs nchuhn man, cuahteyan ne nde nda ro che numacuahn vedeyahino ndeva Dihvo vo Jesucristo nchuhn, cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro man.

²²Ihyan che a vate ye che cahcoman ye yune yahn Dendiohs, quendi ye yune yahn sahn chahn ne, coyahve nchuhn ihyan,

cuentihyon yune ne ihyan, ndaconan cotahno ye. ²³Nduhca che rehnevi ihyan dehtenduh van ruchiyahn cava che hua cuco ne, tihca cuendedevahn nchuhn ihyan chahn, te cahnda yahn ye. Namin conan vahino ne ihyan che vatechica ye vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde. Ate cuihco ne cudado che hua dama co ne nduco ye. Codin vi ne yahn nunde che rahtendihco ye.

²⁴⁻²⁵ Ama no Dendiohs yuhn vo, ihyan min che ndedevahn ye uvo. Numacuahn vederihquentiyon yahn ye redin ye cudado nchuhn cava che hua cahcoman ne yune yahn ye, ne dave yavenan ne ndeva ye nchuhn. Nda ro min ne, ama co yeno ne. Ihyan min che quenana cuma ye vederihquentiyon numacuahn ro. Ndahca che ndeva ihyan yavenan ye che cuande yahn Dihvo vo Jesucristo. Tihca co.

NDUDO CHE CAH DIHVO VO JESUCRISTO, CHECADINO SAN JUAN YAHN DEHTENDUH CHE VA CHE CONAHN

---

1 ¹Nan libro cuh ne, ndirun ndudo che cah cuande Dendiohs Dihvo vo Jesucristo yahn dehtenduh che a nun va che conahn cava che cah ye che cadino ihyan che ritahno ye ihyan. U Juan, che redin ntiyon yahn Dihvo vo ne, dechuh ye angel yahn ye, te ye che checadino yahn. ²Dirun yahn nducuahn dehtenduh che Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, te ye che checadino man, ndihcheró man.

³Che dirun nan libro cuh ne, a Dendiohs te ye checadino, ne ndah ro yahn ihyan che rahndudo ye man, ihyan che rihnevan ye man, rendevahnevan ye man, te a cochi nino ro che conahn.

San Juan ne, dirun ye yahn ihyan yahn nduh che ndache yaco

⁴U Juan ne, dirun yahn nchuhn ihyan yahn nduh che ndache yaco che vate ne yahn yahn Asia. Dendiohs, ihyan min che va ye numacuahn ro man, va che chi ye man, nduco Vaco Ndah yahn ye che ama yudo vederihquentiyan yahn, che rinduco ihyan nan che rihquentiyan ye ne, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne. ⁵Namin Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che cuaco nducuahn che rente ye man, che menan vihca ntuche ye van tenahn man, che

tahque yudo vederihquentiyon yahn ye che co nducoyaca rey che vate ye iyehñse man, din yahino ye nchuhn, din ye che ndahca cuahtenan ne. Ihyan min ne, yahino ye uvo, ne chih ye, chera yun yahn ye cavo vo. Man ne, anduhñeca ndete che nedin dave ye uvo nduco yun yahn ye che nchahco ye nunde yuhn vo. ⁶Te ye vederihquentiyon uvo, ne man ne, a ndi vo anduhñeca rey man, anduhñeca chidocuyan man, cava che din vo ntiyon yahn Chida ye, ihyan min che Dendiohs yahn ye. Nahn che dinahn nducoyaca ihyan che rihquentiyon ye, ndeva ye yavenan ye cuahn dama. Cuaco. Tihca co.

⁷Condihche nchuhn. Dihvo vo Jesucristo ne, va che chi ye van man. Nducoyaca ihyan iyehñse ne, ndihchero ye ihyan, nde sahn che chihno se ihyan, ne nducoyaca ye cuaco ye cuahn che ndihchero ye ihyan. Cuaco. Tihca co.

⁸Dihvo vo, ihyan min che ama quenán cuma ye vederihquentiyon ne, tuhca rahn ye: “U che vá numacuahn ro, nde nan canan nde nan cuhñonan. U che va che chí.”

⁹U Juan, che dihno nchuhn che namin rechuhríhn nduco ne man, chenán vo nan ntiyon yahn Dendiohs man, chenán cumo vo vedechahtino che rete Dihvo vo Jesucristo uvo man, quenán preso nan yahn che duche Patmos, yahn che cahndudó ndudo ndah yahn Dendiohs man, che cahndudó yahn Dihvo vo Jesucristo man. ¹⁰Ama ro yahn Dihvo vo ne, quenun Vaco Ndah yahn Dendiohs u, ne chihneván ama ndudo cuahn vedamé, che ama dito rahn, nduhca che rah trompeta. ¹¹Rahn tuhca:

—U che vá numacuahn ro, nde nan canan, nde nan cuhñonan. Cuediron nan ama libro dehtenduh che ndihchero, ne cuedechoh yahn ihyan yahn Dendiohs, nduh che ndache yaco, yahn yahn Asia, yan Efeso man, Esmirna man, Pérgamo man, Tiatira man, Sardis man, Filadelfia man, Laodicea man.

¹²Ndaconán che nahn ndihcheró duh che rahn nducó, ne cuahn che ndaconán ne, ndihcheró ndache candelero diyahnguan. ¹³Mendahn nan che vatendi candelero chahn ne, ndihcheró ama ihyan che nduhca ihyan min che rinduco ye nducoyaca ihyan. Tino yahn ye ne, riya nde cah ye, ne numa yaco ticua ye quenun ama cinturón diyahnguan. ¹⁴Yudo tin ye ne, cua nduhca cuche man, nduhca ihve man, ne ndutenan ye ne, nduhca ruchiyahn. ¹⁵Cah ye ne, riya nduhca cu cuan che

ca ríche ríche, ne ndudo ye ne, ama yudo, nduhcá che rahco ndin ama ndeh ico. ¹⁶Tah cuáco ye ne, chenán ndache iyon. Chende ye ne, riquendáh ama espada che ama cuiyon, ne canduh che o lado. Vaconán ye ne, ama yudo ro nduhcá che ro nán yahn cuahn che ama ihno.

¹⁷Cuahn che ndihcheró ihyan ne, chendavá nán ye, ne chih táhn. Ate nahn tah ye u nduco tah cuáco ye, ne rahn ye ri ye u:

—Hua te vah. U che vá cuahn dama, nde nán canán, nde nán cuihnonan. ¹⁸U che chíh, ate man ne, vá cuahn dama. U che rihquentiyón vederih man, nán chenun tenahn man. ¹⁹Codiron yahn dehtenduh che rendihchero che va man ro cuh man, che cuhnde adiva man. ²⁰Tuhcá conahn yahn ndache iyon che chenán tah cuácó: iyon chahn ne, sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs nduh che ndache yaco, ne candelero che ndache ne, conahn nduh che ndache yaco.

2 ¹Codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs, che quenán se yaco che va min yan Efeso: “Tuhcá rahn Ihyan che chenán ndache iyon tah cuáco ye, ne quechica ye mendahn nán che vatendi nduh che ndache candelero diyahnguan: ²U devanó nducuahn che redin nchuhn man, devanó nduhcá che rechuhrihn ne, redin ne ntiyon man, che quenán cuma ne vedechahtino man, che ama canderino ne ihyan che duhtuno ihyan ye man. Namin devanó che a cah cuihno ne sahn che redin ca se che apóstol se, tumacadino ne che sahn rihnceh se. ³Quendáh ne vedechahtino, chuhrihn ne man, ama nedin ne ntiyon yahn yahn che ritahno ne u man. ⁴Ate va ama nán che hua renán inó che redin ne, yahn che ametah chenán cuma ne vedeyahino nduhcá ro menán. ⁵Cuenecahco ne nduhcá che ama yahn denda ne. Cuento ino ne nunde yahn ne, ne cuiquendi ne nduhcá che a cochi ne ro menán. Ndete che hua ne, co tán nduco ne, ne cahn nún, ne cahneví candelero yahn ne nán che va. ⁶Ndahcá redin nchuhn che hua renán ino ne che redin sahn Nicolaita. Chemin ne, namin u ne, hua renán inó. ⁷Nducoyaca nchuhn, ihyan ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihcá rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn. Duh nchuhn che cocha ne ne, té ndutiya^{de} che va vahchetero, cheh ne. Chemin ne, dín che cauhtenan ne numacuahn ro nán Dendiohs.”

⁸Namin codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs che quenán se yaco che va yan Esmirna: “Tuhca rahn Ihyán che va ye cuahn dama, nde nan canan, nde nan cuihnonan, ihyán min che chih ye, ne ndaconan ntuche ye: ⁹U devanó nducuahn che redin nchuhn man, che rechuhrihn ne man, che chevah ne man, ate nan Dendiohs ne cuihca ne. Namin devanó nduhca che chihnga rahn ama o se yahn ne. Sahn chahn ne, rahn se te ihyán nación yahn Israel sahn, ate che cuaco ne, lado yahn chundah ndi cuande se. ¹⁰Hua dihya ne co yahn che va che chuhrihn ne, te chundah ne, din se che cuih ihyán neve nchuhn vacoyahn, cava che tumarande se nchuhn, chuhrihn ne chete che ndiche ro. Ate cuiquendi ne codinahn ne ndudo yahn nde ro che ndaca ne iyehense, ne u ndahco menún yahn ne, dín che cuahtenan ne vahchetero numacuahn ro. ¹¹Nchuhn, ihyán ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihca rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn. Nchuhn che cocha ne ne, hua deh va co yahn ne ro che co ihyán castigo cava nunde yahn ye.”

¹²Namin codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs che quenán se yaco che va yan Pérgamo: “Tuhca rahn Ihyán che nda ye espada cuiyon che can nduh che o lado me: ¹³U devanó nducuahn che redin nchuhn, devanó che yan nan che chenán ne ne, chundah rihquentiyon se. Andahre tihca ne, riquendi ne nan ntiyon yahn. Hua rihcomán ne che ritahno ne u, andahre ndihchero ne nduhca che chih Antipas. Ihyán min ne, devano cuaco ye ndudo yahn, ne quendi ye nan ntiyon yahn cuahn che quenán ye iyehense. Chihno se ihyán van nchuhn min nan che rihquentiyon chundah. ¹⁴Ate va ama o nan dehtenduh che hua renán inó che redin ne. Hua renán inó che retuma ino ne min yan Pérgamo neve sahn che riquendi se ricuahn se ndudo yahn Balaam, sahn min che chinun se Balac cava che din se che cuahtendihco ihyán nación yahn Israel nunde, cheh ye dehtenduh che rihco ihyán nan che rivahn dendiohs yahn ye man, che cuahtendihco ye nunde che ndere cuahtenan ye nduco ihyán che hua nihnevaco nduco ye man. ¹⁵Namin retuma ino ne neve sahn che riquendi se che rahn sahn Nicolaita. Chemín che tán nduco ne. ¹⁶Cuento ino ne, ne cuihco yudo ne che ametah quendi se, te ndete hua ne, cahñ yan yahn ne, ne cuhmá

nduco sahn chahn, cuáhn sahn nduco espada che riquendaḥ chendé. ¹⁷Nchuhn ihyan ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihcaḥ rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn. Ihyan che cocha ye quendaḥ ye ne, cáh maná, cheh ye. Pan min ne, quenun ndeh. Namin cáh ama tu cua, ne nan tu me ne, ndirun che duche ama ihyan, che nde ama ihyan hua devano ye, atenan ihyan che ndondaḥ tah ye tu me.”

¹⁸Namin codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs che quenan se yaco che va yan Tiatira: “Tuhcaḥ rahn Daya Dendiohs, ihyan min che nduhca ro ruchiyahn ro ndutinan ye, ne cah ye ne, riya nduhca cu cuan che ca riche riche: ¹⁹U devano nducuahn che redin nchuhn. Devano che quenan cuma ne vedeyahino man, ritahno ne man, ntiyon che redin ne man, che quenan cuma ne vedechahtino man. Devano te nde tahque numa ino ne redin ne ntiyon man che co cuahn che canan ne. ²⁰Ate va ama nan che redin ne che hua renan ino. Hua renan ino che a ndah no ino ne che redin tahn che duche te Jezabel, che ndere rahn te che rahndudo te ndudo yahn Dendiohs. Ate nduco ndudo che ricuahn te ne, rihnechey te ihyan che redin ye ntiyon yahn, cava che cuahtenan ye nduco ndahta che ndiyu ndahta yahn ye man, cheh ye dehtenduh che rihco ihyan nan che redin vahn ye dendiohs yahn ye man. ²¹U ne, recah ca ro quenan te iyehense, cava che nto ino te nunde yahn te, ate hua rento ino te, ne riquendi te ndere rechica te. ²²Man ne, din che cotah ama cah tahn, condite te nan yundo. Namin din che ama chuhrihn sahn che redin chihyo se tahn, rahtenan se nduco te, ndete che hua ngua se che dama ri se nduco te. ²³Namin din che coh daya te cava che cadino nducoyaca ihyan yahn Dendiohs yahn nducuahn yaco, che u ne, recadinó che rendedecadino ihyan, ne queri ama nchuhn ne, ndahco menun yahn ne tuno ca ntiyon che nedin ne. ²⁴Ate combiero yahn nchuhn che vate ye yan min che hua riquendi ye che ricuahn tahn min man, che hua riquendi ye vederihquentiyon chahte yahn chundah che rahtechica ihyan vedeyeno yahn man ye, rahtendihco ye nunde man ne, rahn ri nchuhn te hua din che chuhrihn ye. ²⁵Ntiyon che va tah nchuhn ne, codin ne cudado nde ro che ndaconan chi tun. ²⁶Ihyan che cocha ye quendaḥ ye man, quendi ye dinahn ye che rihquentiyon nde ro che

ndá man ne, cáh vederihquentiyon ihyan che cahcantiyon ye ndeh nación. ²⁷Nduhca vederihquentiyon che te Chidá u ne, tihca vederihquentiyon che cuahtenan cuma ye. Chemin ne, anduhneca ama cu che cahcantiyon nduco ye nación chahn, ne co ndeh ye ndete che nahn ye, anduhneca ndete che chite yahn. ²⁸Namin cáh yuhdo chahte che riquenda cuahn che a co dave, ndonda tah ye. ²⁹Nchuhn ihyan ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihca rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn.”

3 ¹Namin codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs che quenan se yaco che va yan Sardis: “Tuhca rahn Ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon chahte yahn Vaco Dendiohs man, nduh che ndache iyon man: U devanó nducuahn che redin nchuhn. Devanó che anduhneca ndete che a ndih ne nan Dendiohs andahre quenduche ne nan ihyan iyehense. ²Cuenuhn ino ne, ne cuenecah dito ne dehtenduh che va ca che a nahn cuihno denda ne. Tihca, te rendihché che nducuahn che redin ne ne, hua ndahca nan Dendiohs yahn. ³Cuento ino ne nunde yahn ne, cuenecahco ne nducuahn che chahn ne, ne cuiquendi ne. Ndete che hua nuhn ino ne ne, adenan ndá tan nduhca che renda sahn duco, che nde hua devano ne deh ura, ne dín castigo nchuhn. ⁴Andahre tihca ne, retuma ino ne min yan Sardis te neve ihyan che metah detoh ye chedave yahn ye. Ihyan chahn ne, conduco ye u, cuahtenun ye tino cua. Tihca redin yahn, te dave yavenan ye. ⁵Ihyan che cocha ye quenda ye ne, cuahtenun ye tino cua, ne hua ntihné che duche ye nan libro che rihquentiyon che cuahtenan ihyan vahchetero cuahn dama. Tahque ndah ne, ndevá ihyan nan Chidá man, nan ángel yahn ye man. ⁶Nchuhn ihyan ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihca rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn.”

⁷Namin codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs che quenan se yaco che va yan Filadelfia: “Cuihcovan nchuhn yahn Ihyan che dave ye nan Dendiohs man, cuaco nducuahn ndudo yahn ye man, ihyan min che quenan cuma ye llave yahn rey David. Cuahn che nahne ye ne, nde ama ihyan hua co necahde ye, ne cuahn che necahde ye ne, nde ama ihyan hua co nahne ye. Rahn ye tuhca: ⁸U devanó nducuahn che redin nchuhn. Chacondah chendevah

cava ne, ne nde ama ihyan hua co necahde ye. Andahre hua nduh rigonun chihve ne ne, ate retumacah ne yahn ndudo yahn, ne hua racondah vedame ne u. ⁹Rahn ri nchuhn che ndahco ndiyá sahn rihncneh che ndi cuande se lado yahn chundah, ndere rahn se che sahn nación yahn Israel se. Dín che cahntihya se nan nchuhn cava che codevano se che yahinó nchuhn. ¹⁰Redinahn nchuhn che rihquentiyón yahn che chenán cuma ne vedechahtino. Chemin che ndedevahn nchuhn yahn castigo che va che co nducoyaca ihyan iyehense. ¹¹A nun chí. Codin ne cudado ntiyon che chenán ne cava che nde ama ihyan hua ndahco ndiya ye nchuhn, detohnan ye ntiyon yahn ne, din ye che hua nuhnde menun yahn ne. ¹²Ihyan che cocha ye quendah ye ne, ama ndah ro yahn ye. U dín che conan ye nan che rihquentiyon Dendiohs yahn, ne hua nda ro che ndiquendah ye min. Nan ye ne, cuaconahn che duche Dendiohs yahn man, che duche yan yahn ye, Jerusalén ra man, che chi nde vahchetero nde nan va ye. Namin dirún che duché quenuma ra. ¹³Nchuhn ihyan ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihca rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn.”

¹⁴Namin codiron yahn sahn che rahndudo se ndudo yahn Dendiohs che quenán se yaco che va yan Laodicea: “Tuhca rahn Ihyan che devano cuaco ye man, che rahn ye ndudo cuaco man, ihyan min che nduco Dendiohs dendah ye nducuahn: ¹⁵U devanó nduhchan nchuhn nan ntiyon yahn; nde huane ihno ne, nde huane iche ra ne. Tahque ndah ne ndete che cuiquendi ne numa ino ne, o ama yune no cuihcoman ne. ¹⁶Ate nducote vatemán ino ne ne, tahque ndah che cuacondah vedame nchuhn. ¹⁷Nchuhn ne, rahn ne che ama va yahn ne, che ama ndahca rahno ne, che nde ama vederetahn yahn ne metah. Me nde hua retumacadino ne che ama ndache chenán ne man, ama chevah ne man. Anduhneca ndete ve nan ne man, anduhneca ndete che devane ne man. ¹⁸Chemin che riyahvé nchuhn che dinahn ne ndudo yahn. Chemin ne, anduhneca diyahnguan ndah cava ne, cava che co niyon ne nduhca ihyan cuihca. Che dinahn ne ndudo yahn, quendi ne yune yahn ne, anduhneca che cuahtenun ne tino cua, ne ametah cora vedecuihno yahn ne che anduhneca ndete che devane ne. Namin cochihve yahn ne nduhca ico che

cuih ne ndutinān ne cava che co ro nan ne. ¹⁹U ne, riyahvé man, redin castigo man, nducoyaca ihyān che yahinó ihyān. Chemin che codin nun ino nchuhn, ne cuento ino ne nunde yahn ne. ²⁰Condihche nchuhn. U ne, riyahvé ihyān. Ihyān che rihcovān ye ndudo yāhn, ne renevahnecon ye u ne, conducó ihyān, dama chéh dama cúh nduco ye. ²¹Ihyān che dinahn ye nde nan cuihnonān ne, cah yuné che nduco ye cuhnde ye nan che vá rihquentiyón, nduhca che dinahn man, ne vá dama nduco Chidá nan che rihquentiyon ye. ²²Nchuhn ihyān ndiyaco, cuendedecadino ndah ne che tihca rahn Vaco Dendiohs ri nchuhn.”

Rendeva ihyān yavenān Dendiohs vahchetero

4 ¹Chihno min ne, ndihcheró van yahnde yāhn ama chendevah che quendah vahchetero. Tuhme ángel che rahn ye nducó menān me ne, rahn tun ye. Ama yudo ndudo ye anduhneca ama trompeta cuahn che retive ihyān. Rahn ye: —Cochi muhn, ne nahmé di dehtenduh che va che co.

²Ndetahno din Vaco Ndah yahn Dendiohs che anduhneca ndete che vahchetero quenún, ne ndihcheró ama ihyān che va ye nan che rihquentiyon ye. ³Me ihyān min ne, ama diyahn ro ye anduhneca tu diyahn che duche jaspe man, cornalina man. Netahn cuaco nan va ye ne, quendihco ama che deca ro curecuhnde deca ro, ne ama diyahn ro nduhca che ro tu che duche esmeralda. ⁴Numa ndive chihto nan che va ihyān ndinān me ne, vate ndico cun indihche nan che rihquentiyon ye. Ihyān chahn ne, chenun ye tino cua, ne chenun tin ye corona diyahnguan. ⁵Nan che va ihyān ndinān me ne, ama riya cuah man, ama rine dave man, ama yudo ri man. Cuaco nan che rendihchero ihyān ndinān me ne, riche ndache yahn, ne checadinó te chemin che Vaco Ndah yahn Dendiohs.

⁶Ndiyahn cuahn menān nan che va ye ne, deca ro tuyuno deca ro. Ama chahte anduhneca ama vine.

Netahn cuaco nan che va ihyān ndinān me ne, vate cun che deca ro ite deca ro, ne ama ndeh ndutinān chenān cuahn menān man, cuahn vedame man. ⁷Ama ne, deca ro león deca ro, tama ne, deca ro itenine deca ro, tama ne, deca ro nan ihyān deca ro nan, ne tama ne, deca ro ihyā che quendihco te devān yuhne deca ro. ⁸Queri ama che deca ro ite deca ro me

ne, chenan an reche, ne ama ndeh ndutinan chenan cuahn vedame man, cuahn menan man, man reche man. Nde ro nde rahn hua reguan rendeva yavenan ihyan ndinan me, rahn tuhca:

Dihve nuhn Dendiohs, ndih che quenan cuma ne vederihquentiyon che tahque chahte, ama ndah ne, ametah nde ama nunde yahn ne.

Va ne numacuahn ro; hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yahn ne.

⁹Querí ama yune che rendeva che deca ro ite deca ro me yavenan ihyan ndinan me che va ye numacuahn ro man, renecah nundihve cuahn ihyan man ne, ¹⁰nduh che ndico cun indihche chahn ne, rehntihya ye nan ihyan min, rendeva ye yavenan ye. Numacuahn vedenecun rihntave querí ama ye corona yahn ye nan ye, ne rahn ye:

¹¹Dihve nuhn Dendiohs, redin yahn che ndeva nducoyaca ihyan yavenan ne, te quenan cuma ne vederihquentiyon chahte, dendah ne nducuahn che va.

Ndete che hua ndih ne, nde metah dehva.

***Dihvo vo Jesucristo ne, ndonda tah ye
caca che chenan ndache sello***

5 ¹Namin ndihcheró che ihyan ndinan me ne, nda ye ama caca ndechetive tah cuaco ye. Caca me ne, ndirun cuahn chete man, cuahn vedame man, ne ntude chiche, chenan ndache sello. ²Namin ndihcheró ama ángel che ama detino ye, ne chihneván che numa dito tumerune ye:

—¿A va ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon che ndeh ye sello, ntah ye caca cuh ne?

³⁻⁴Ate numachahte iyehse man, vahchetero man, van tenahn man ne, hua quendah nde ama ihyan che quenan cuma ye vederihquentiyon che ndeh ye sello chahn, ndihchenan ye caca me, ne chemin che ama chi rán, nde chacó ura min. ⁵Tuhme rahn ama cha indihche chahn ri ye u:

—Ametah cueque. Nga ihyan che tahque yudo vederihquentiyon quenan cuma ye van ndata yahn Judá man, David man. A chicha ye dinahn ye ntiyon che quenan cuma ye, ne co ndeh ye nduh che ndache sello, ntah ye caca tih.

⁶Tuhme ndihcheró ama itecuche lihn che a ndero ndi che a nihno ihyan ite ro menan, ndi te vedino, nti te nino nan va ihyan ndinan me, mendahn nan che chenun nduh che cun che deca ro ite deca ro me man, nduh che ndico cun indihthe chahn man. Chenan ndache dihne te man, ndache ndutinan te man. Checadinó te itecuche lihn me ne, a Dihvo vo Jesucristo. Che chenandache dihne te ne, conahn che ama yudo vederihquentiyon quenancuma ye. Che chenandache ndutinan te ne, conahn che Vaco Ndah yahn Dendiohs che rahn numachahte iyehense ne, quenun ihyan. ⁷Tuhme chahn ye, ne ndonda taħ ye caça me che nda ihyan ndinan me taħ cuaco ye. ⁸Ura che chetaħ ye caça me ne, cuahn nduh che cun che deca ro ite deca ro me, ne chehntihya nan ye. Namin nduh che ndico cun indihthe chahn ne, cuahn ye chehntihya ye nan ye, nda queri ama ye ama arpa man, ama cu diyahnguan che richenun cuhn man. Checadinó te yahme cuhn me ne, chemin ndudo che revah ihyan yahn Dendiohs. ⁹Tuhme canan rita nduh che cun che deca ro ite deca ro me man, indihthe chahn man, ama himno ra che tuhca:

Ndih ne, redin yahn che ndonda taħ ne caça me, ndeh ne sello yahn,

te chihno ihyan iyehense ndih, ne chera yun yahn ne cava che ndedevahn ne ihyan queri ama nación man, queri ama nan ndata yahn ye numachahte iyehense man, queri ama nan devaco man, nedin yahn Dendiohs ihyan.

¹⁰Ihyan chahn ne, din ne che chi ye ihyan yahn Dendiohs man, chi ye anduhneca chidocuyan che cuahtenan ye nan ntiyon yahn ye man.

Ihyan chahn ne, cahcantiyon ye ihyan iyehense.

¹¹Tuhme ndihcheró che ama yahn ángel ndito ye ntahn cuaco nan che va ihyan ndinan me man, nan che chenun nduh che cun che deca ro ite deca ro me man, nduh che ndico cun indihthe chahn man, ne chihneván ¹²che ama dito rahn ye tuhca:

Ihyan tih che chih ye nduhca ama itecuche lihn che ndi te vedino ne,

redin yahn che ndeva nducoyaca ihyan yavenan ye, te quenancuma ye vederihquetiyon chahte man, va taħ ye nducuahn che va man, nducuahn vededevano man.

¹³Tuhme nducoyaca ihyan che vate ye vahchetero man, ihyan che vate ye iyehñse man, tenahn man, nducoyaca nan ite che vate te iyehñse man, van nuniyahn man, nde nducuahn dehtenduh che va ne, rahn tuhca:

Dendiohs che va ne rihquentiyon ne man, Dihve nuhn che chih ne nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino man, ndeva nuhn yavenan nchuhn cuahn dama, te ama yudo vederihquentiyon chenán cuma ne.

¹⁴Namin nduh che cun che decá ro ite decá ro me ne, rahn: —¡Tihca!

Tuhme nduh che ndico cun indihnte chahn ne, chehntihya ye, ndeva ye yavenan Dendiohs, ihyan min che va ye numacuahn ro.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndeh ye sello che chenán nan caca me

6 ¹Chihno min ne, Dihvo vo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino ne, ndihcheró che ndeh ye ama sello chahn, ne chihneván che yahve ama cha che decá ro ite decá ro me u. Ama yudo ndudo nduhca che rine dave, ne rahn: —¡Cochi condihchero!

²Tuhme ndihcheró ama caballo cua, ne ihyan che quendudo ye ite ne, ndonda tah ye ama corona, ne cuahn ye ndahco ndiya ye ihyan iyehñse, nda ye ama nducoruhnde nduco yave.

³Cuahn che ndeh Dihvo vo tama sello ne, chihneván che yahve tama che decá ro ite decá ro me u:

—¡Cochi condihchero!

⁴Tuhme ndihcheró ama caballo cuah, ne ihyan che quendudo ye ite ne, ndonda tah ye vederihquentiyon che din ye che cuahtecuhma ihyan iyehñse, cahno ye vih. Namin ndonda tah ye ama espada chahte.

⁵Cuahn che ndeh Dihvo vo tama sello nan che chi ino ne, yahve tama che decá ro ite decá ro me u:

—¡Cochi condihchero!

Tuhme ndihcheró ama caballo cuan, ne ihyan che quendudo ye ite ne, nda ye ama icade. ⁶Chihneván ama ndudo che chica nan che chenun nduh che cun che decá ro ite decá ro me che rahn tuhca:

—Codin che cuhnde cuico nde atenan ama kilo trigo o ino kilo cebada ndaca ihyan yahn che din ye ntiyon ama ro. Ate

hua decuihne yahn olivo man, dihyo uva man, cava che ndaca aceite man, vino man.

⁷Cuahn che ndeh Dihvo vo tama sello nan che a chi cun ne, yahve tama che deca ro ite deca ro me u:

—¡Cochi condihchero!

⁸Tuhme ndihcheró ama caballo cuan, ne checadinó te ihyan che quendudo ye ite ne, a ihyan min che vederih. Cuahn vedame ye ne, cuahn tama ihyan, ihyan min che duche ye Nan Che Chenan Rino Tenahn. Ihyan chahn ne, ndonda tah ye vederihquentiyon che din ye che cuhnde canda man, cuhnde cuico man, cuhnde cah man, cahno ite tan ihyan man, ne coh a nahn mahn va ihyan iyehense.

⁹Namin min va ama nan ta, ne cuahn che ndeh ye tama sello nan che a chi uhn ne, man nan ta me ne, ndihcheró nducoyaca ihyan che chihno ihyan iyehense ihyan yahn che chitahno ye Ndudo yahn Dendiohs man, cahndudo ye man.

¹⁰Ihyan chahn ne, numa dito ye rahn ye:

—Dihve nuhn Dendiohs, ndih che ama ndah ne, ne redinahn ne ndudo yahn ne, ¿ticuahn techecade ne yahn nuhn, din ne castigo ihyan iyehense che chihno ye nuhn ne?

¹¹Tuhme ndonda tah ihyan chahn tino cua che cuahtenun ye, ne rahn Dendiohs ri ye ihyan che cuahte tuhno ca ye nde conan nda nducoyaca ihyan che namin ritahno ye Dihvo vo Jesucristo, redin ye ntiyon yahn ye, che a va cade che cahno ihyan iyehense ihyan nduhca che chihno ye ihyan chahn.

¹²Cuahn che ndeh Dihvo vo tama sello nan che chi an ne, ndihcheró che ama nuhn yahn. Yahn ne, ama chi cuan, nduhca che ro tino cuan ro. Iyo ne, ama chi cuah nduhca che ro yun ro. ¹³Iyon ne, chera numachahte iyehense nduhca che ra higo cuahn che rano yuhne tan. ¹⁴Dehtenduh che chenana nan ro ne, chihno anduhneca che nedihno chi. Ico man, yahn cuma che vate van nuniyahn man ne, chihno ndahchetahn. ¹⁵Tuhme nducoyaca ihyan che chenana cuma ye vederihquentiyon man, ihyan ndinan man, ihyan nahn man, ihyan cuihca man, ihyan ndinan yahn sandado man, ihyan che redin ye ntiyon yahn ihyan man, ihyan che redin ye ntiyon yahn man ye man, nducoyaca ihyan chahn ne, chahtenun ndeh ye chete iviyava man, tinduh rendah tu man. ¹⁶Nde ama nahn ye che ico man, yava man, cora ndudo ihyan

çava che chendih ihyan, ne Dendiohs, ihyan min che va ye rihquentiyon ye man, Dihvo vo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino, ihyan min che quenan cuma che din ye castigo ihyan chahn numacuahn vedetan man ne, hua ndihchero ye ihyan, ¹⁷te a nda ro che co ye castigo yah, ne nde ama ye hua cocha ye.

Ihyan nación yahn Israel che ndeva Dendiohs

7 ¹Chihno min ne, ndihcheró cun ángel che vatendi ye ntahn cuaco iyehense. Ihyan chahn ne, nda ye vederihquentiyon che hua cuahnecon ye che cuano yuhne numachahte iyehense, ndiyahn man, van yahn man, nan nuniyahn man. ²Namin ndihcheró tama ángel che nda ye, cochi ye cuahn nan che riquenda yahn, nda ye sello yahn Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero. Rahn ángel me numa dito ye ri ye nduh che cun combiero yahn ye che vatendi ye iyehense, ihyan chahn che nda ye vederihquentiyon che din ye che chuhrihn ihyan iyehense:

³—Codin nchuhn cudado che hua cuano yuhne tan ndiyahn man, van yahn man, nan nuniyahn man, numanahn che metah nahn vo sello chata nducoyaca ihyan yahn Dendiohs yuhn vo.

⁴Tuhme chihneván nduhva yahn ihyan nación yahn Israel che chenan sello ihyan, ne ri ye ama ciento quenan o raco cun mil ihyan chahn. ⁵Nan ndata yahn Judá ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn Rubén ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn Gad ne, ndichio mil ye, ⁶nan ndata yahn Aser ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn Neftalí ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn Manasés ne, ndichio mil ye, ⁷nan ndata yahn Simeón ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn Leví ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn Isacar ne, ndichio mil ye, ⁸nan ndata yahn Zabulón ne, ndichio mil ye, nan ndata yahn José ne, ndichio mil ye, ne nan ndata yahn Benjamín ne, ndichio mil ye.

Ama yahn ihyan chenun ye tino cua

⁹Chihno min ne, ndihcheró ama yahn ihyan che chica ye numachahte iyehense, queri ama nación man, queri ama nan ndata yahn ye man, queri ama nan devaco man. Nto dama nducoyaca ye, vatendi ye cuahn menan nan che va Dendiohs

man, nan che nti Dihvo vo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs man. Ama yahn ihyan chahn che nde ama ihyan hua co cah duche ye ihyan. Chenun ye tino cua, chetah tah queri ama ye yata iyon.

¹⁰Rahn nducoyaca ye numa dito tuhca:

Ndih Dendiohs yahn nuhn che va ne rihquentiyon ne man, ndih Dihve nuhn che chih ne cava nuhn nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino man, rendeva nuhn yavenan nchuhn che ndedevahn ne nuhn.

¹¹Namin nducoyaca angel vatendi ye ntahn cuaco nan va ihyan ndinan me man, nan che chenun nduh che cun che deca ro ite deca ro me man, nduh che ndico cun indihthe chahn man, ne chehntihya ye, ndeva ye yavenan Dendiohs. ¹²Rahn ye:

—¡Tihca! Redin yahn che ndeva nducoyaca nuhn yavenan ne, nte nuhn nundihve cuahn ndih numacuahn ro, te quenán cuma ne vederihquentiyon chahte man, nducuahn vededevano man, ne hua nda ro che cuihno.

¹³Tuhme tumerune ama cha indihthe chahn u:

—Ihyan sih che chenun ye tino cua ne, ¿a devene duh ihyan ye man, ti chica ye man ne?

¹⁴Ndahconán yahn ye:

—Hua devanó, ate rahcó te a devano man ne.

Tuhme rahn ye ri ye u:

—A ihyan sih che chuh ye vedeyah che chihnde iyehense.

Chitahno ye Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs.

A ndevahn ye. Anduhneca ndete che nano ye tino yahn ye, ndo cua nduco yun yahn Dihvo vo. ¹⁵Chemin che chenun ye muhn vahchetero, rendeva ye yavenan Dendiohs nde ro nde rahn. Dendiohs ne, conduco ye ihyan, din ye cudado ihyan.

¹⁶Ametah chuhrihn ye, nuhn ye che cheh ye man, che cuh ye man, ametah chuhrihn ye, cuahtenun ye van yan man, van ihno man, ¹⁷te nduhca che redin ihyan cudado itecuche yahn ye, riquenda ye ite, rih te nune ne, tihca din Dihvo vo Jesucristo cudado ihyan chahn, ndeva ye ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Ihyan chahn ne, din Dendiohs che ama co yeno ye, ametah ndaconan cadino ye deh che vederan man, deh che cuaco ye man.

Ndeh Dihvo vo Jesucristo t̄ama sello n̄an chi ndache

8 ¹Cuahn che ndeh Dihvo vo t̄ama sello n̄an che chi ndache ne, co tenduh m̄ahn ura āma chi dihn vahchetero. ²Chihno min ne, ndache ángel chahn che vatendi ȳan ye n̄an Dendiohs ne, ndihcheró che ndonda t̄ah ye āma trompeta queri āma ye. ³⁻⁴Tuhme nda t̄ama ángel, nda ye āma cu diyahnguan che richenun cuhn, ne cuahn ye n̄an ta diyahnguan me che va n̄an Dendiohs. Ndonda t̄ah ye āma ndeh cuhn cava che cahquiyahn ye, ne ca yahme yahn ura che revah ihyan yahn Dendiohs. ⁵Cuahn che chihno chiche cuhn me ne, chetah ángel me nducoyahn n̄an ta, chih ye chete cu che richenun cuhn me, ne chihtera ye numachahte iyehñse. Ndetahno nuhn yahn m̄an, chiya cuah m̄an, chine dave m̄an, āma yudo chi m̄an.

Tive ángel chahn trompeta

⁶Tuhme chahteyan ángel chahn cava che tive ye trompeta yahn ye. ⁷Cuahn che tive āma ye ne, chera yun m̄an, yahn m̄an, yun m̄an, numachahte iyehñse, ne chihno chiche a nahn m̄ahn yahn m̄an, a nahn m̄ahn yahn rahte m̄an, nducuahñ chano m̄an.

⁸Cuahn che tive t̄ama ángel ne, āma che deca ro ico deca ro, āma riche, chendahnun chete nuniyahn, ne a nahn m̄ahn nuniyahn ndacondā yun. ⁹Namin barco che vatechica n̄an nuniyahn ne, a nahn m̄ahn va chihno ndeh, ne a nahn m̄ahn va ite che chenun te van nuniyahn chihno chih te.

¹⁰⁻¹¹Cuahn che tive t̄ama ángel n̄an che a chi ino ye ne, āma iyon ndico che duche Ajenjo, āma riche, chica n̄an ro, chera van nune che va iyehñse, ne a nahn m̄ahn va ico m̄an, vaco nune m̄an, ndacondā nune ya. Āma yahn ihyan chih ye, din nune ya me.

¹²Cuahn che tive t̄ama ángel n̄an che a chi cun ye ne, chihno a nahn m̄ahn dave yahn yahn m̄an, dave yahn iyo m̄an, dave yahn iyon m̄an, ne a nahn m̄ahn yahn ne, chiya dah m̄an, a nahn m̄ahn yan ne, hua quendihco dave iyo m̄an.

¹³Tuhme ndihcheró āma ángel che quechica ye devan yuhne n̄an m̄ahn n̄an ro, ne chihneván che rahn ye numa dito ye:

—Chevah ihyan iyehñse, jama yah rí cava ye cuahn che tive te ino ángel chahn trompeta yahn ye!

9 ¹Cuahn che tive t̄ama ángel n̄an che a chi uhn ye ne, ndihcheró āma ihyan che decā ro iyon decā ro ye, chica ye n̄an ro, chiya ye ndiyahn. Ndongā tah ye āma llave yahn infierno. ²Ndetahno che nahne ye ne, quendāh yahme nduhcā che riquendāh n̄an āma horno chahte, ne āma chi man numachahte. ³V̄an yahme me ne, quendāh yahcadāhn che chenán cuma te vederihquentiyon nduhcā vederihquentiyon che chenán cuma itedahn. ⁴Din Dendiohs che hua cheh te chano man, yata yahn yahn man, atenán ihyan che hua chenán sello yahn Dendiohs chata ye va che din tan te nduco ye. ⁵Cahnecun Dendiohs che cāh te ihyan chahn chete che uhn iyo, ate hua cahnecun ye che cāhno te ihyan. Āma rendih run yahn te nduhcā che rendih run yahn itedahn. ⁶Checadinó te cuahn che conahn chemin ne, āma nahn ihyan che coh ye, ate metah vederih cava ye ro min, te va che co ye castigo.

⁷Yahcadāhn chahn ne, āma vateyan te nduhcā che rahteyan caballo che rahn te van canda. Tin te ne, chenán āma n̄an che decā ro corona diyahnguan decā ro. N̄an te ne, decā ro n̄an ihyan decā ro. ⁸Yudo tin te ne, āma rahno nduhcā yudo tin ndahta. Dihyon te ne, nduhcā dihyon León. ⁹Date yahn te ne, nduhcā cu che renun ticua sandado che rendedevahn sahn tihcā. Cuahn che rā te ne, āma yudo rahco reche te nduhcā che rahco carro che rindā yuhdo van canda. ¹⁰Nducodahn te ne, chendudo yan yahn nduhcā itedahn, ne va vederihquentiyon yahn cava che cāh te ihyan chete che uhn iyo. ¹¹Angel yahn infierno che ndinan ye yahn te. Devaco hebreo ne, duche ye Abadón, ne devaco griego ne, duche ye Apolión. Tihcā duche ye, te ihyan min che redecuihno ye ihyan.

¹²Nduco chemin ne, a chuh āma n̄an vedeyah, ate renda ca te o.

¹³Cuahn che tive t̄ama ángel n̄an che a chi an ye ne, chihneván āma ndudo che chica n̄an ta diyahnguan me, van nduh che cun dihne te che ninetave me, ¹⁴ne rahn ri ángel che cade tive ye trompeta me:

—Cuentate nduh che cun ángel che nchiche ye chihto ico chahte che duche Eufrates.

¹⁵Angel chahn ne, chenán rino ye nde ndā ura min che ntate ye, te chenán cuma ye ntiyon che ndā ura min ne, va

che cahno ye a nahn mañn va ihyan iyehñse. ¹⁶Chihneván nduh va yañn sandado yahn ye che chendudo se yuhdo, ne ri se o ciento millón. ¹⁷Ndihcheró che chenun se cu che duche coraza. Color yahn ne, cuah mañ, cue nan ro mañ, cuañ mañ. Caballo yahn se ne, nduhcañ nan león tihchan nan te. Chende te ne, riquendañ yañn mañ, yahme mañ, azufre mañ. ¹⁸Nduco yañn mañ, yahme mañ, azufre mañ, che riquendañ chende te ne, chihno te a nahn mañn va ihyan iyehñse. ¹⁹Caballo chahn ne, chenán cuma te vederihquentiyon che cahno te ihyan nduco chende te mañ, nducodahn te mañ. Nducodahn te ne, nduhcañ cu tihcañ, ne nduco chemin ne, renuhn yah te ihyan.

²⁰Ihyan che ndevahn ye che hua chihno te ihyan ne, hua nto ino ye nunde yahn ye, quendi ye rendeva ye yavenan vaco chihnga mañ, dehtenduh che redendah mañ ye, redin ye dendiohs yahn ye mañ. Dehtenduh chemichan ne, redindah ye nduco diyahnguañ mañ, diyahngua mañ, cu cuañ mañ, tu mañ, yañn mañ, ne ndere chenán ndutinán, ate hua ronán, ndere chenán revan, te hua rihnevan, ndere chenán cah, te hua rica. ²¹Ihyan chahn ne, hua nahn cahcomañ ye yune chihnga yahn ye. Tahque ndah ye ne, quendi ye rihno ye vih mañ, reduco ye mañ, redin cuah ye mañ, ndere rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye mañ.

Ama ángel nda ye ama caça lihn

10 ¹Chihno min ne, ndihcheró tama ángel che detino ye chica ye vahchetero, chiya ye ndiyahn. Quendihco ama man ntahn cuaco chihto nan ye mañ, quendihco ama curecuhnde nihno tin ye mañ. Nan ye ne, ama diyahn ro nduhcañ yañn che quenán nan ro. Cah ye ne, nduhcañ che ro ruchiyahn tihca ro. ²Nda ye ama caça lihn nentah ye. Chihno ye cah cuaco ye nan nuniyahn, ne cah cueh ye ne, chihno ye ndiyahn. ³Tuhme cah ye numa dito ye, ne ndudo ye ne, nduhcañ ndudo león cuahn che retuhche te. Cuahn che cah ye ne, chihneván ndache yune ndudo che ama yudo chenun nduhcañ che rine dave. ⁴Chihno min ne, a va yan che dirún deh conahn ndudo chahn, ate ndaconan chihneván tama ndudo che chica vahchetero che rañn nducó:

—Conun ine nduh che ndache ndudo che chihneven, ne hua diron.

⁵Tuhme ángel me che nihno cāh ye nān nuniyāhn mān, ndiyāhn mān ne, ndihcheró che chenihyon ye tāh cuāco ye nān ro, ne chihneván che rāhn ye:

⁶—Nde muhn nde nān Dendiohs, ihyān min che va ye cuahn dāma mān, ihyān min che dendah ye nān ro mān, iyehñse mān, nuniyāhn mān, nducuahñ che va mān, a nun cuahn conahñ ⁷ndudo yahn ye che cāh ye checadino ihyān profeta yahn ye, che nde hua devano ihyān ro menān. Cuahn che tive tāma ángel nān che a co ndache ye ne, conahñ.

⁸Tuhme ndudo che a chihneván menān che chica vahchetero ne, ndaconan rāhn nducó:

—Cochi, cotañ cāca che nda ángel che nti ye nān nuniyāhn mān, ndiyāhn mān.

⁹Tuhme chāhn nān ángel chicá cāca me ihyān, ne rāhn ye ri ye u:

—Nga, coheh. Ura che cheh ne, āma yāde chihñ nduhcā che rihñ nedih yahn, ate cuihno cheh ne, ndacondā yā.

¹⁰Chéh cāca me, ne chinahñ nduhcā che rāhn ángel me ri ye u. ¹¹Tuhme chihneván tāma ndudo che rāhn ri u:

—Va ca ndudo che diron yahn dehtenduh che va che cuahno co āma yāhn ihyān, queri āma nación mān, ndāta yahn ye mān, devāco yahn ye mān, yahn che va che cuahno co ihyān ndinān mān.

O ihyān che cuahndudo ye ndudo yahn Dendiohs

11 ¹Chihno min ne, ndondā tāh āma nducocāde, ne chihneván che rāhn Dendiohs ri ye u:

—Cuedecade yāco chahte yāhn mān, nān ta mān. Namin codin doche ihyān che chenun ye chete, rendeva ye yavenān.

²Ate hua decade cuāhn chevah, te min ne, a ndondā tāh sāhn tāma nación, ne condinun condināhno se yān yāhn chete che o raco o iyo. ³Cuedevēne te dechúh o ihyān che chenun ye tino cuan, cuahndudo ye ndudo yāhn chete che āma mil quendudo o ciento ino raco ro.

⁴Nān Ndudo yahn Dendiohs nān che ndirun yahn o yāhn olivo mān, o candelero mān, che vatendi nān Dendiohs, ihyān min che rihquentiyon ye iyehñse ne, checadinó te chemin ne, a yahn ihyān che o chahn che cuahndudo ye ndudo yahn Dendiohs. ⁵Ndete che vate ihyān che nahñ din

tān ye nduco ihyan chahn ne, quendaḥ ruchiyahn chende ye, ne cuihno cuco ye. Nducoyaca ihyan che din tān ye nduco ihyan chahn ne, va che coh ye. ⁶Cuahtenan cuma ihyan chahn vederihquentiyon cava che din ye che hua cuan co numanahn che cuahndudo ye mān, che din ye che nune ne, ndaconda yun mān, che din ye che cuhnde nducuahn nān vedeyah iyehñse adehno ura che nahn ye mān. ⁷Ate cuahn che a dinahn ye ntiyon che cuahtenan cuma ye ne, quendaḥ ama ite tān nān infierno, cuhma te nduco ye, ne cahno te ihyan. ⁸Cotave ye cuan yune viyan, yan chahte me nān che quenān yah Dihvo vo Jesucristo. Nahn cuan ne, rahn ihyan te yan min ne, a nahn dama nduco Egipto mān, nduco Sodoma mān. ⁹Nducoyaca ihyan, queri ama nación mān, ndata yahn ye mān, devaco yahn ye mān ne, ndihchero ye tenahn chahn chete che ino ro quenān māhn, ne hua cuahñecun ye che cuehche ye. ¹⁰Ihyan iyehñse ne, ama co yeno ye cuahn che coh ihyan chahn, nde tuno dechuh ama tama ye vedino yahn vih. Ama co yeno ye che coh ihyan chahn, te ama chuhrihn ye yahn vederihquentiyon che cuahtenan cuma ye. ¹¹Ate cuihno ino ro quenān māhn ne, ndedetuhche Dendiohs ihyan, ne nducoyaca ihyan che ndihchero ye ne, ama dihya ye co. ¹²Cahnevan ihyan chahn ama ndudo che caca nān ro, ama dito cahma nduco ye:

—Cochi nchuhn.

Tuhme nducoyaca ihyan che hua ri rendihche ye ihyan chahn ne, ndihchero ye che nda ye vahchetero van man. ¹³A ura min no ama nuhn yahn, ne ama ndeh cuan cora vah viyan, coh ndache mil ihyan. Ihyan che hua coh ye ne, ama dihya ye co, nde tuno ndeva ye yavenān Dendiohs, ihyan min che va ye vahchetero.

¹⁴Nduco chemin ne, co o yune che cuhnde vedeyah, ate renda ca tama.

Nān che chi ndache ángel che tive ye trompeta

¹⁵Cuahn che tive tama ángel nān che a chi ndache ye ne, chihñeván che ama yudo chenun ndudo yahn ama yahn ihyan vahchetero che rahn tuhca:

Nducuahn vederihquentiyon che va iyehñse ne, a ndonda
tah

Dihvo vo Dendiohs m̄an, Dihvo vo Jesucristo, ihyan min
che dechuh ye, ndedevahn ye ihyan iyehñse m̄an.

Dihvo vo Dendiohs çahcantiyon ye numacuahn ro.

¹⁶Tuhme nduh che ndico cun indihche chahn ne, chehntihya ye,
ndeva ye yavenan Dendiohs, ¹⁷ne rahn ye:

Dihve nuhn Dendiohs che ama chahte vederihquentiyon
quenan cuma ne m̄an, che va ne numacuahn ro m̄an,
rente nuhn nundihve cuahn ndih

yahn che chihco ro ne vederihquentiyon chahte yahn ne
m̄an,

canan rihquentiyon ne numa dito ne m̄an.

¹⁸Chi tan ihyan iyehñse,

ate a nda ro che cuhnde cade yahn nducoyaca ye m̄an,
tenahn man,

din ne castigo ihyan che hua ri rendihche ye ndih m̄an,
decuihno ne ihyan che redetohnan ye iyehñse m̄an.

A nda ro che ndeva ne ihyan profeta yahn ne m̄an,
nducoyaca ihyan yahn ne, a chahte o hua chahte
vederihquentiyon chenan cuma ye m̄an.

¹⁹Tuhme vahchetero nan che va Dendiohs ne, ndihcheró
yave nan che quenun ndah ndudo che çah ye che ndedevahn
ye ihyan yahn ye. Ura min ama nuhn yahn m̄an, ama chiya
cuah m̄an, ama chine dave m̄an, ama chera yun m̄an.

Ihyan ndahta che cuhn ite tan nduco ye

12 ¹Van yahnde yahn ne, ndihcheró che chinahn ama
vederihno nan ro. Chihnde ro ama ihyan ndahta
che deca ro dave yahn yahn deca ro tino yahn ye m̄an, che
quenun tin ye ama corona che chenan ndichio iyon m̄an, ne
cuahn ndiya çah ye ne, quenan iyo. ²Ihyan min ne, rah ye che
a ra yah chete ye, te nda ura che cuacoyahn ye.

³Tuhme chihnde ro ama ite tan che ama yu ca te. Ite min
ne, cuah te, ne chenan ndache tin te m̄an, ndiche dihne te
m̄an. Queri ama tin te ne, quenun ama corona. ⁴A nahn
mahñ va iyon che chendihco nan ro chihtera te nde ndiyahn
nduco nducodahn te. Chandi yan te nan ihyan ndahta me
cava che cheh te daya ye ndetahn che cuhndeyan. ⁵Ihyan
ndahta me ne, chacoyahn ye ama decuah çahn che a va
cade che çahcantiyon numachahte iyehñse. Ama chahte

vederihquentiyon conan cuma, nde ama ihyan hua co ndahco ndiya ye. Ate hua chi cheh te decuah me, te ndeva Dendiohs, chaconahn ye nan vederihquentiyon yahn ye. ⁶Tuhme chano ihyan ndahta me, cuahn ye conan ye ama cuan yahn nan che metah duhva nan che a ndihcoyan Dendiohs. Min cahcaceh ye ihyan chete che ama mil quendudo o ciento ino raco ro.

⁷Adiva ne, Miguel nduco ángel che rihquentiyon ye ne, cuhn ye nduco ite tan me man, ángel yahn te man. ⁸Hua chicha te, ne ametah chi chahtenan te vahchetero nduco vih. ⁹Tahque ndah ne, chacondah ye ite nduco ihyan yahn te nde ndiyahn. Ite tan me ne, a chemin che chundah, sahn min che ndaconda se cu ro menan me man, sahn min che quechica numachahte iyehense, rihnceh se ihyan man.

¹⁰Tuhme chihneván ama ndudo vahchetero che ama dito rahn:

—A chihco ro Dendiohs yuhn vo vederihquentiyon chahte che quenán cuma ye, a ndero ndi che a ndedevahn ye ihyan yahn ye. Dechuh ye Dihvo vo Jesucristo, cava che ndedevahn ye ihyan iyehense, ne a nda ro che ndonda tah ihyan min vederihquentiyon, cuanan cahcantiyon ye. Tihca, te a denda chundah, sahn min che ricanunde se yahn dihno vo nan Dendiohs nde ro nde rahn. ¹¹Dihno vo chahn ne, ndahco ndiya ye vederihquentiyon yahn se, te chi chahtino ye Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs, quendi ye cahndudo ye Ndudo Ndah yahn ye, nde hua din vah ye sahn andahre va che coh ye. ¹²Chemin che nchuhn che vate ne vahchetero ne, cuahte ne vedeyeno. Me nchuhn che vate ne iyehense man, che vatechica ne nan nuniyahn man ne, iyah rí cava ne!, te nducote denda chundah ne, numacuahn vedetan cochi se van nchuhn, ne a devano se te cuihno te neve ro me, a cuihno vederihquentiyon yahn se.

¹³Cuahn che chendah ite tan me nde ndiyahn ne, quendah te ihyan ndahta me. ¹⁴Ate ihyan ndahta me ne, din Dendiohs che quenán reche ye nduhca reche ihya, nduco tihca ndevahn ye, ne quendihco yaco ye, cuahn ye yahn nan che metah dehva. Min cahcaceh Dendiohs ihyan chete che ino nduyo quenán man. ¹⁵Ite tan me ne, tendah te nune chende te cava che ndo ama ico, canerine ihyan ndahta me. ¹⁶Ate hua dehva chi yahn

ye, te chehchenun yahn min, ne chera nun nune me. ¹⁷Nduco chemin ne, ama chi tan ite min nduco ndahta me, ne cuahn te, din tan te nduco ndata yahn ye, ihyan chahn che redinahn ye vederihquentiyon yahn Dendiohs, ritahno ye Dihvo vo Jesucristo.

O ite tan

13 ¹Van yahnde yahn ne, anduhneca ndete che chandi chihto nuniyahn. Min ndihcheró ama ite tan che chenán ndache tin te man, ndiche dihne te man. Queri ama dihne te ne, quenán ama corona, ne queri ama tin te ne, quenán ama ndudo che chihnga rahn yahn Dendiohs. ²Ite min ne, deca ro yahyan de ca ro te. Cah te ne, nduhca cah oso, ne chende te ne, nduhca chende León. Ité tan che quendahté te ihyan ndahta me ne, ndaco te vederihquentiyon che quenán cuma te tah ite che deca ro yahyan deca ro me cava che cahcantiyon te menun te. ³Ite che deca ro yahyan deca ro me ne, ama tin te ne, ama yah, adeche coh te. Ate ndoyahn te, ne ama rahn ino ihyan iyehense, ne chinduco ye ite. ⁴Ihyan iyehense ne, ndeva ye yavenan ite ndinan me yahn che ndaco te vederihquentiyon yahn te tah ite che tama me. Namin ndeva ye yavenan ite che ndonda tah te vederihquentiyon me, ne rahn ye yahn te:

—Metah nde ama ihyan nduhca te. Nde ama ye hua co ndahco ndiya ye vederihquentiyon yahn te.

⁵Namin ndonda tah te vederihquentiyon che ndonan man te ite man, chihnga cahma te yahn Dendiohs man, ne cahnecon Dendiohs che cahcantiyon te chete che o raco o iyo. ⁶Chihnga rahn te yahn Dendiohs man, ndahchenan te vahchetero nan che va ye man, ihyan yahn ye che chenun ye min man. ⁷Namin cahnecon ye che cuhma te nduco ihyan yahn ye nde ndahco ndiya te ihyan, ne nuhnde tah te vederihquentiyon che cahcantiyon te nducoyaca ihyan iyehense, queri ama nación man, queri ama ndata yahn ye man, devaco yahn ye man. ⁸Nan libro yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs ne, nde ro che metah cuhnde iyehense ne, chenán caca ihyan che chenán cuma che cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro, ne nducoyaca ihyan che hua chenán che duche ye nan libro me ne, ndeva ye yavenan ite min.

⁹Nducoyaca nchuhn, cuendedecadino ndah ne yahn ndudo che cahmá. ¹⁰Cuedevano ne te nducoyaca ihyan che din ye preso ihyan chenahn ne, namin va che co ye preso, ne ihyan che cahno ye ihyan ne, namin nduco vederih min va che coh ye. Chemin che ihyan yahn Dendiohs ne, nahn che cuahtenan cuma ye vedechahtino man, nahn che quendi ye cotahno ye Dihvo vo Jesucristo man.

¹¹Chihno min ne, ndihcheró tama ite tan che quenda ro te ndiyahn. Ite min ne, chenán o dihne te che deca ro dihne itecuche lihn deca ro, ne numacuahn vedetan rah ta te.

¹²Quenan cuma te vederihquentiyon yahn ite che chi yah tin me, ne redinahn te yahn te, nde redin te fuerza ihyan iyehñse che ndeva ye yavenan ite min. ¹³Redin te vederihno rahte nde redin te che ra yahn che rica nan ro, rendihchero ihyan. ¹⁴Ite ndinan me, ite min che ndoyahn te che ndaca yah tin te nduco espada ne, cah yune te che din ite che tama me vederihno, ne nduco chemin chihncheh te ihyan iyehñse, chinun te ihyan che ntave ye ite ndinan me. ¹⁵Cuahn che a ntave ye ite che ndinan me ne, ndonda tah ite che tama me vederihquentiyon che din te che conun ico man, che co cahma man, ne cahcantiyon te che coh ihyan che hua ndeva ye yavenan.

¹⁶Chihquentiyon te che ihyan che rinduco ye ite, nde checahya nde checune, ihyan cuihca man, ihyan chevah man, ihyan che redin ye ntiyon yahn ihyan man, ihyan che redin ye ntiyon yahn man ye man, che conan cade yahn ite ndinan yahn te tah cuaco ye o chata ye. ¹⁷⁻¹⁸Nde ama ihyan hua co cua ye, nde hua co ndihcue ye, ndete che hua quenán cade yahn te ihyan. Cade min ne, número an ciento quenán ino raco an, ne nahn che ndedecadino nchuhn nduco cudado cava che conahn ne deh conahn.

*Ihyan che ama ciento quenán o raco cun mil chahn ne,
chita ye ama himno ra, ndeva ye yavenan Dendiohs*

14 ¹Chihno min ne, ndihcheró Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs, nti ye tingüete che duche Sion, ne nduco ye ihyan che ama ciento quenán o raco cun mil chahn che chenán cade chata ye che duche Dihvo vo man, Chido vo Dendiohs man. ²Chihneván che ri ihyan arpa, ne ama yudo

chenun che ca ñahn ñahn rahco ñan, nduhca che rine dave ñan. ³Tuhme canan rita ihyan chahn ama himno ra ñan va Dendiohs, min ñan che chenun nduh che cun che decā ro ite decā ro me ñan, nduh che ndico cun indihche chahn ñan. Nde ama ihyan hua co conun ino ye himno min, atenān ihyan che ama ciento quenan o raco cun mil chahn che ndedevahn Dendiohs ihyan van ihyan iyenhse. ⁴Ihyan che ama ciento quenan o raco cun mil chahn ne, hua chahtenan cuma ye ndahta. A ihyan chahn menān vihca che ndihco vih Dendiohs ihyan cava che din ye ntiyon yahn ye ñan, ntiyon yahn Dihvo vo Jesucristo ñan. Rinduco ye Dihvo vo ñan ntiyon yahn ye adecotino che quechica ye. ⁵Ihyan chahn ne, hua nte ye nde ama ndudo cuendo, dave yavenān ye ñan Dendiohs.

Ino ángel

⁶Chihno min ne, ndihcheró ama ángel che quechica ye devān yuhne mendahn ñan ro, nda ye vederihquentiyon che cuahndudo ye Ndudo Ndah yahn Dihvo vo Jesucristo, cahnevan nducoyaca ihyan iyehhse, queri ama nación ñan, ndata yahn ye ñan, devāco yahn ye ñan. ⁷Rahn ángel me numa dito ye:

—Cuenevahnecon nchuhn Dendiohs, ihyan min che dendah ye ñan ro ñan, iyehhse ñan, nuniyahñ ñan, vaco nune ñan. Cuendeve ne yavenān ye, te a nda ro che techecade ye.

⁸Tuhme quendañ yahn tama ángel, ne rahn ye:

—Ihyan yan Babilonia che ama chi ñan chi chahte ne, a denda ye. Ihyan chahn ne, ndere chahtechica ye, chahtendihco ye nunde, nde tihyon yune ye ihyan numachahte iyehhse che dama chi ye nduco ye. Ate ñan ne, a denda ye.

⁹Quendañ yahn tama ángel ñan che chi ino ye, ne ama dito rahn ye:

—Ihyan che ndeva ye yavenān ite tan che ndinan me ñan, che ndeva ye yavenān che ntave ye che conan menun te ñan, che cuahnecon ye che conan cade yahn te tah ye o chata ye ñan ne, ¹⁰numacuahn vedetan din Dendiohs castigo ihyan, cuahtenun ye van ruchiyahñ che riche nduco azufre. Ñan Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino ñan, ñan ángel yahn Dendiohs

mañ ne, va che co ihyan chahn castigo yah. ¹¹Cuahn ðama cuahtenun ye min vañ ruchiyahn, chuhrihn ye nde ro nde rañh.

¹²Chemin che ihyan yahn Dendiohs, ihyan chahn che renevahnecun ye vederihquentiyan yahn ye mañ, riquendi ritahno ye Dihvo vo Jesucristo mañ ne, nahn che cuahtenan cuma ye vedechahtino.

¹³Tuhme chihneván ama ndudo che chica vahchetero che rañh ri u:

—Codiron tuhca: “Ama ndah ro yahn tenahn che chitahno ye Dihvo vo Jesucristo cuahn che chahtenan ye iyehñse.” Namin codiron ndudo cuh che rañh Vaco Ndah yahn Dendiohs: “Mañ ne, cuahte tuhno ye, a quenan nañ che din ye ntiyon yahn Dendiohs, chahtenan ye iyehñse. Nducote runecaðe chahtenan ye min ne, mañ ne, ama ndah ro yahn ye.”

Nda ro che cuhnde caðe yahn nducoyaça ihyan

¹⁴Tuhme ndihcheró ama man cua, ne menañ man me ne, va ihyan min che rinduco ye nducoyaça ihyan. Quenun tin ye ama corona diyahnguan, ne nda ye ama hoz che ama can. ¹⁵Ura min chica tama ángel vahchetero nañ va Dendiohs, ne numa dito ye rañh ye ri ye ihyan min:

—A nda ro che ndevahn ne ndute ndata che va iyehñse. Cuica ne trigo, cuenedin ðama ne, te a va yañ.

¹⁶Tuhme ihyan che va ye nañ man me ne, chica ye trigo nduco hoz yahn ye, nedin ðama ye.

¹⁷Chihno min ne, chica tama ángel vahchetero nañ va Dendiohs, ne namin nda ye ama hoz che ama can. ¹⁸Tuhme ángel che redin ye cuðaðo yahn nata me ne, chica ye min, ne numa dito ye rañh ye ri ye ángel che nda ye hoz me:

—Cotah hoz yehn, ne cuique ndute yahn dihyo uva che va iyehñse, te a nine.

¹⁹Dinahñ ángel me, ne chica ye duhndo uva nduco hoz yahn ye, chih ye chete tanque nañ che va che cuhno. Checadinó te che cuhno uva chahn ne, conahn nduhca che din Dendiohs castigo yah ihyan nunde. ²⁰Ndihcheró che chihno uva chahn cuahn chihto yañ Jerusalén. Cuahn che ndo ya tanque me ne, demañ yun ndiquendañ, chetuhn ntañ cuaco chihto tanque

me tenduh ino ciento kilometro, ne che yano ne, rehche ama caballo van yun me rahn nde nan freno yahn te.

*Ndache ángel che chenan cuma ye vederihquentiyon
che din ye castigo ihyan iyehñse*

15 ¹Chihno min ne, ndihcheró che chinahn tama vederihno chahte. Chihnde ro ndache ángel che chenan cuma ye vederihquentiyon che din ye castigo ihyan iyehñse. Nduco chemin ne, cuhnonan vedeyah che numacuahn vedetan cah Dendiohs ihyan.

²Tuhme ndihcheró nan che deca ro tuyuno deca ro me che chahte nduhca ama vine. Ama diyahn ro nduhca ruchiyahn. Chihto min ne, vatendi ihyan che hua nevahñecun ye ite tan me man, che nentave ihyan yahn te menun te man, che hua cahñecun ye che conan cade yahn te ihyan man. Nda queri ama ye arpa che a necah Dendiohs ihyan, ³ne rita ye himno che dirun Moisés, ihyan min che din ye ntiyon yahn Dendiohs man, dirun Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs man. Himno me ne, tuhca:

Dihve nuhn Dendiohs, ndih che ama chahte
vederihquentiyon quenán cuma ne,

¡ama ndahca nducuahn che din ne!

A ndih che rihquentiyon ne nducuahn nación.

¡Ama runecade ne nan vederihquentiyon yahn ne!

⁴Dihve nuhn, nducoyaca ihyan renevahñecun ye ndih,
rendeva ye yavenan ne.

Atenan ndih che ndah, te ndiyu ihyan nunde ndih.

Ihyan nducuahn nación nda ye nan ne, ndeva ye yavenan
ne,

te a ndero ndi che ama runecade ne nan vederihquentiyon
yahn ne.

⁵Chihno min ne, min vahchetero ndihcheró che nane vah tino nan che riya Dendiohs ro menan. ⁶Namin ndihcheró che quendañ ndache ángel, nda queri ama ye vederihquentiyon che din ye che chuhrihn ihyan ro che cuhno iyehñse. Chenun ye tino cua che tuno diyahn ro man, chenun ticua ye cinturón diyahnguan man. ⁷Tuhme ama cha che deca ro ite deca ro me, cah ama cuh diyahnguan queri ama ye. Nduh che ndache cuh chahn ne, chenun

ama nan nune, ne nduco chemin ne, numacuahn vedetan din Dendiohs castigo ihyan iyehñse. ⁸Ura min ama chito yahme nan che quenun Dendiohs, ne nduco chemin chihnde ro che ama yudo vederihquentiyon yahn ye. Nde ama ihyan hua co nda ye min nde cuihno co ihyan iyehñse castigo yah, din ángel che ndache chahn.

Ndache ángel nda ye ama cuh queri ama ye

16 ¹Tuhme chihneván ndudo che ama yudo chenun vahchetero che rahn ri nduh che ndache ángel chahn: —Cuahn ca ama ca ama nchuhn, ndahco ya ne nune che chenun cuh yahn ne min iyehñse.

²Cuahn che cuahn ama ye, ndahco ya ye cuh yahn ye ne, nducoyaca ihyan che chenán cade yahn ite tan me ihyan man, che rendeva ye yavenan che nentave ihyan yahn te menun te man ne, quendañ ama yute che ama yah ihyan.

³Cuahn che cuahn tama ángel nan che chi o ye ne, ndahco ya ye cuh yahn ye nan nuniyahn, ne ndaconda yun nduhca yun yahn tenahn, chih nducoyaca nan ite che chenun te.

⁴Cuahn che cuahn tama ángel nan che chi ino ye, ndahco ya ye cuh yahn iyehñse ne, nducuahn ico man, vaco nune man, ndaconda yun. ⁵Tuhme ángel che va tah ye vederihquentiyon che din ye cudado nune ne, ndeva ye yavenan Dendiohs, ne chihneván che tuhca rahn ye:

—Dihvé Dendiohs che va ne numacuahn ro, ndiyu ihyan nunde ndih. Redin yahn che din ne castigo ihyan sih tihca, cuh ye yun, ⁶te a ihyan sih che chihno ye ihyan yahn ne man, profeta yahn ne man, chihtera ye yun yahn ye.

⁷Namin chihneván tama ndudo che chica nan ta min vahchetero che rahn:

—Dihve nuhn Dendiohs che ama yudo vederihquentiyon che quenán cuma ne, cuaco rahn ye, te numa cuaco techecade ne yahn ihyan sih.

⁸Cuahn tama ángel nan che chi cun ye, ndahco ya ye cuh yahn ye nan yahn che quendihco nan ro, ne quenán cuma yahn me vederihquentiyon che cahcayahn ihyan iyehñse.

⁹Ama chiche nducoyaca ye, ate nde nduco nduh hua nto ino ye nunde yahn ye, nde hua ndeva ye yavenan Dendiohs, ihyan min che va tah ye vederihquentiyon che din ye castigo ihyan. Tahque ndah ye ne, chihnga rahn ihyan chahn yahn ye.

¹⁰Cuahn t̄ama ángel n̄an che chi uhn ye, nd̄ahco ya ye cuh yahn ye n̄an che va ite t̄an me rihquentiyon te, ne chi man mumachahte n̄an che rihquentiyon te. Nducoyaca ihyan ne, nde tuno racondi ye, recah dihyon ye chihya ye, te ama retah yah ihyan. ¹¹Rahva ye yahn Dendiohs yahn che rechuhrihn ye che ra yah ihyan m̄an, che chenan yute ihyan m̄an. Nde tah hua nd̄a yahn ye che nto ino ye nunde yahn ye.

¹²Cuahn t̄ama ángel n̄an che chi an ye, nd̄ahco ya ye cuh yahn ye chete ico chahte che duche Eufrates, ne tihnan ico me, ndo ama yune cava che chuh ama yahn rey che chica ye cuahn n̄an che riquenda yahn. ¹³Tuhme ndihcheró ite t̄an che ndinan me m̄an, ite t̄an che quendaḥ van nune m̄an, ite t̄an che quendaḥ ro ndiyahn, che redin ca te che rahndudo te Ndudo yahn Dendiohs m̄an. Chende queri ama ite chahn ne, quendaḥ ama vaco chihnga che deca ro yahva deca ro. ¹⁴⁻¹⁶Vaco chihnga chahn ne, redin vederihno, ne rahn numachahte iyehñse che reneḍin dama nducoyaca rey ama cuan che duche Armegedón che devaco hebreo, cava che cuhma ye ro che techecade Dendiohs, ihyan min che ama chahte vederihquentiyon quenán cuma ye.

Tuhme chihneván ndudo che rahn Dihvo vo Jesucristo tuhca:

—Cuihco nchuhn cudado che cahmá nduco ne. U ne, adenán ndá nduhca che renda sahn duco ura che hua vateyan ihyan. Ama ndah ro yahn nchuhn ndete che vateyan ne ro min m̄an, ndete che dave yavenan ne m̄an.

¹⁷Cuahn t̄ama ángel n̄an che chi ndache ye, nd̄ahco ya ye cuh yahn ye devan yuhne, ne chihneván ama ndudo che chica vahchetero n̄an va ihyan ndinan me. Ama dito rahn tuhca:

—A chinahn vedeyah che nda nduh che ndache ángel chahn.

¹⁸Tuhme chiya cuah m̄an, chine dave m̄an, ama yudo chi m̄an, ama nuhn yahn m̄an. Nde tahque ca dito ca nuhn che co cuahn che nuhn ro che vate ihyan iyehñse. ¹⁹Yan che nduhca yan Babilonia che ama chi n̄an chi chahte ne, ndah, chi ino ndi. Namin nducuahñ yan rahte numachahte iyehñse ne, chihno ndora. Tuhme numacuahn vedetan din Dendiohs castigo yah yan min che nduhca Babilonia. ²⁰Nducuahñ ico rahte che vate iyehñse m̄an, che vate chete nuniyahn m̄an ne, chihno ndora. ²¹Namin chera yun van ihyan iyehñse. Ama

rahte, i tenduh o raco kilo queri ama. Tuhme ama chihnga rahn ye yahn Dendiohs yahn castigo yah che chera yun me.

Tahn che ama ndere quechica me

17 ¹Chihno min ne, ndihcheró ama cha ángel che nda ye nduh che ndache cuh chahn, ne rahn ye ri ye u:

—Cochi ndihchero castigo che co tahn che ama ndere quechica me che va te nan nuniyahn. ²Rey che vate se iyehense ne, ndere chahtenan se nduco te, ne nducoyaca ihyan iyehense ne, quendi ye yune chihnga yahn te.

³Tuhme din Vaco Dendiohs che chihnó che quenda ama ángel u ama cuah yahn nan che metah duhva. Min ndihcheró tahn ndere quechica me, quendudo te ama ite tan che cuah te man, che chenan ndudo che chihnga rahn yahn Dendiohs numachahte te man. Chenan ndache tin te man, ndiche dihne te man. ⁴Tahn ndere quechica me, quenun te ama tino morado man, cuah man, ne necuco te diyahnguan man, tu diyahn man, perla man. Nda te ama vaso diyahnguan ndito dehtenduh che chihnga, rihco ro nunde yahn te che ndere quechica te. ⁵Nan chata te ne, quenun che duche te che nde ama ihyan hua renahn ye, ndirun tuhca: “Yan che nduhca yan Babilonia che ama chi nan chi chahte. Yan che chihnde nducuahn nunde chihnga, quendi yan chenahn.” ⁶Checadinó che ndehdame te yun yahn ihyan yahn Dendiohs che cahdudo ye Ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo, ne ama cuahn inó chi yahn chemin. ⁷Tuhme rahn ángel me ri ye u:

—Hua cahn ine co. Té che cadine deh conahn yahn tahn min man, ite che quendudo te man, deh conahn yahn ndache tin te man, ndiche dihne te man. ⁸Ite min ne, quenun te iyehense ro menan, ne chih te. Ate ntuche te, ne a nun va che ca te nan che quenun chiche te, nda tun te iyehense numanahn che ametah din Dendiohs castigo ite, conun te van ruchiyahn cuahn dama. Nducoyaca ihyan che hua chenan ca ye nan lista yahn Dendiohs nde ro che metah cuhnde iyehense ne, ama cahn ino ye che ndaconan ndihchero ye ite, te quenun te iyehense ro menan, ne chih te, ate ndaconan ntuche te.

⁹Codiron chu cava ihyan che ndedecadino ye nduco cudado: Che ndache tin ite min ne, conahn che ndache ico nan che va yan min che quenun che duche chata tahn min. ¹⁰Namin

che ndache tin te ne, conahn che ndache rey. Uhn rey chahn ne, a chih se, t̄ama se n̄an che chi ān se ne, rihquentiyon ca se, ne t̄ama se n̄an che co ndache se ne, metah condā tah se vederihquentiyon. Cuahn che condā tah se vederihquentiyon ne, hua r̄ahn conan se. ¹¹Me ite t̄an me che chih te, ne ntuche te, ite min che va che co te castigo v̄an ruchiyahn ne, conahn t̄ama rey n̄an che co nine se che cuhnde tah se ntiyon che chahtenan sahn che ndache chahn.

¹²Me che ndiche dihne te ne, conahn che ndiche rey che com̄an cuahte se, cuahtenan cuma se vederihquentiyon āma ura dāma nduco ite t̄an me. ¹³Sahn chahn ne, co dāma ndudo yahn se nduco vih, conan se ite t̄an me. ¹⁴Cuahtecuhma se nduco Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhcā āma itecuche lihn che chi te vedino n̄an Dendiohs. Ate ndahco ndiya ye sahn, te ihyan min ne, tahque yudo vederihquentiyon yahn ye che co nducoyāca rey mān, ihyan yudo ihyan rahte mān. Ihyan che nduco ye ihyan ne, a tendahnun Dendiohs ihyan, nedin yahn ye ihyan. Ihyan chahn ne, redinahn ye ndudo yahn ye.

¹⁵Namin r̄ahn ángel me ri ye u:

—Nuniyahn n̄an che va t̄ahn che ndere quechica me ne, conahn ihyan numachahte iyehñse, nducuahn nación mān, ndata yahn ye mān, devāco yahn ye mān. ¹⁶Nduh che ndiche rey che conahn yahn dihne ite t̄an me ne, condinun condināhno se yān min che nduhcā Babilonia, cahnevi se nducuahn dehtenduh che va, cuihno ndahtera se, cahquiyahn se. ¹⁷Tihcā din se, te mān Dendiohs cahma nun ye chete chedave se che dinahn se che nahn ye. Chemin che codama ndudo yahn se nduco vih, conan se ite t̄an me nde che conahn nduhcā che r̄ahn Dendiohs. ¹⁸Ndahta ndere quechica me ne, conahn yān min che nduhcā yān Babilonia che āma chi n̄an chi chahte mān, n̄an che rendāhco ndiya nducoyāca rey yahn numachahte iyehñse mān.

Chihnonan yahn yān che nduhcā yān Babilonia

18 ¹Chihno min ne, ndihcheró t̄ama ángel che numacuahn vederihquentiyon chica ye vahchetero, ne āma quendihco dave numachahte iyehñse ura che chiya ye. ²Āma dito r̄ahn ye tuhcā:

—A chihnonan yahn yan min che nduhcā yan Babilonia che ama chi nan chi chahte. Man ne, min nedin vaco vaco chihnga man, rahte yahda chihnga man. ³Tihcā chahno chi, te ihyan yan min ntihyon yune ye ihyan yahn nducuahñ naciñ che ndere cuahtechica ye, cuahtendihco ye nunde. Namin nducoyaca rey yahn numachahte iyehñse ne, dama chi ye nduco ihyan yan min, ne van nunde yahn ihyan chahn ne, chi cuihca nducoyaca sahn rendihcue.

⁴Tuhme chihnevān tama ndudo che chica vahchetero che rahn tuhca:

—Nducoyaca nchuhn ihyan yahn, cuendiquendañ ne yan min cava che hua dama co ne nduco ihyan yan min man, cava che hua nduco ne co ne castigo che co ihyan chahn man, ⁵te ihyan chahn ne, a decuihta nduh ye nunde yahn ye, ne a nda ro che din castigo ihyan. ⁶Man ne, va che chuhrihn ye nduhcā che cah riñ ye ihyan chenahn, nde condudonān ca chuhrihn ye, nedihve ye nunde yahn ye. Nde tahque chuhrihn man ye che co che din ye che chuhrihn ihyan chenahn. ⁷Va che ama chuhrihn ye, co ye castigo yah, yahn che numacuahn vedeyade chahte ye iyehñse, ne numa ino ye ndere chahtechica ye, chahtendihco ye nunde. Ihyan chahn ne, ndedecadino ye che ametah duhva nduhchan ye. Hua dehva co yahn ye, nde hua vatemān ye, che rahco ye. ⁸Chemin che ndo dama nducuahñ castigo che co ye. Chuhrihn ye man, ndihche ye cuico man. Cuihno coh ye, nde cuihno cuco yan vaco ye. Tihcā va che cuahno co ye, te a Dihvo vo Dendiohs che din ye castigo ihyan, ne ihyan min ne, ama chahte vederihquentiyon yahn ye.

⁹Nducoyaca rey yahn numachahte iyehñse che dama chi ye nduco ihyan chahn, chahtendihco ye nunde ne, ndihchero ye che cuihnonan yahn ihyan chahn, cuihno cuco yan vaco ye, ne ama condache ye, nde cuaco ye. ¹⁰Nde hua nahn ndedecadino ye yahn castigo me, che vah ye, ne cahma ye:

—¡Ama yah ri nuhn cava nchuhn! Yan vaco ne che nduhca yan Babilonia, ama chi nan chi chahte ro menan, ate man ne, ama yune no chihno ndo iya, din Dendiohs castigo.

¹¹Namin nducoyaca sahn rendihcue ne, condache se, nde cuaco se cava yan min, te ametah ndaca duh che cua dehtenduh yahn se: ¹²diyahn^guan man, diyahn^gua man,

tu diyahn man, perla man, nducuahn nan tino ndah, tino morado man, tino cuah man, nducuahn nan yahn che ndah ran man, yahn ndah man, dehtenduh che ndindah nduco marfil man, cu man, cu cuan man, tu che duche mármol man, ¹³canela man, ndute dan man, cuhn man, yunedan che duche mirra man, nunedan man, vino man, aceite man, yune pan man, trigo man, ite dito man, itecuche man, caballo man, carro man, nde ihyan che rendihcue se man. ¹⁴Ndedecadino se: “¡Tiya ihyan che ama chenán cuma vedecuihca me! ¡Tiya ihyan che ama renan ino dehtenduh che ndah me!”

¹⁵Nducoyaca sahn che chi cuihca se yan min, ndihcue se dehtenduh ne, nde hua nahn ndedecadino se yahn castigo che chi ihyan chahn, che vah se. Ama condache se, nde cuaco se, ¹⁶ne cahma se:

—¡Ama ri ndache nuhn cava yan min! Ro menan me ne, ama chi nan chi chahte, ama chihnde vedecuihca. Nduhca ama ndahta che ama nendeva ca te nduco tino ndah, tino morado man, tino cuah man, che nenecuco te diyahnguan man, tu diyahn man, perla man ne, tihca yan min. ¹⁷Ate man ne, ama yune no chihnonan yahn vedecuihca me.

Nducoyaca sahn ricahca barco man, sahn ndinan yahn se man, ihyan che nda se chede man, nducoyaca sahn chenahn che redin se ntiyon nan nuniyahn man, chan yahn se, ¹⁸ndihchero se ura che riche. Necahco yah se, ne rahn se numa dito se:

—Ro menan me, ¡ama chi nan chi chahte yan cah! ¡Nde ama yan nduhca!

¹⁹Chih se yune yahn van yudo tin se, raco se man, rah ran se man, ne rahn se numa dito se:

—Ro menan me ne, ¡ama chi nan chi chahte yan cah! Min chi cuihca nducoyaca sahn che va barco yahn se, techecan se dehtenduh nan nuniyahn. Ate man ne, ama yune no chihnonan yahn. ¡Ama yah ri nuhn cava!

²⁰Me nchuhn, che chenun ne vahchetero man, nchuhn ihyan apóstol man, nchuhn che rahndudo ne Ndudo yahn Dendiohs man, nchuhn ihyan yahn Dendiohs man, cuahte yeno ne, te techecade Dendiohs yahn ne, din ye castigo ihyan yan min.

²¹Tuhme ama ángel che ama dito ye ne, chetah ye ama tu nduhca ama tu yudo, chihnun ye van nuniyahn, ne rahn ye:

—Tihcā cuahno co yān che nduhcā yān Babilonia che āma chi nān chi chahte, ne ametah ndaconan ndihchero ihyan.

²²Ametah ndaconan cuahco arpa mān, flauta mān, trompeta mān, yān min. Ametah ndaconan cuahte ihyan redin ntiyon, nde metah ndaconan cuahco molino. ²³Ametah ndaconan co ro yāhn, ametah ndaconan cuahte vihco ihyan che rihnevāco ye. Andahre ro menān me āma chi cuihca sāhn rendihcue yān min mān, andahre āma chihncheh ihyan yān min ihyan naciōn chenāhn, ntihton yune ye ihyan che ndere cuahtechica ye, cuahtendihco ye nunde, ate mān ne, a chihnonan yāhn.

²⁴Ihyan yān min ne, ndehdāme ye yun yāhn ihyan che cahndudo ye Ndudo yāhn Dendiohs mān, ihyan yāhn Dendiohs mān, che chih ye yān min, numachahte iyehñse mān.

19 ¹Chihno min ne, chihnevān che āma dito rāhn āma yāhn ihyan che chenun ye vahchetero:

—Ndeva vo yavenān Dendiohs yuhn vo, te āma chahte vederihquentiyon yāhn ye, ne ndedevahn ye uvo.

²Retehecāde ye numa cuāco, ne din ye castigo ihyan yān che nduhcā yān Babilonia che āma chi nān chi chahte. Ihyan chahn ne, retihyon yune ye nducoyāca ihyan iyehñse che ndere cuahtechica ye, cuahtendihco ye nunde. Ate mān ne, din Dendiohs castigo ihyan, yāhn che chihno ye ihyan yāhn ye.

³Ndaconan rāhn ihyan chahn che chenun ye vahchetero:

—Ndeva vo yavenān Dendiohs, te yān min ne, cuco cuahn dama.

⁴Tuhme nduh che ndico cun indihthe chahn mān, nduh che cun che decā ro ite decā ro me mān, chehtihya ye, ndeva ye yavenān Dendiohs che va ye nān che rihquentiyon ye, ne rāhn ye:

—¡Tihcā co! ¡Ndeva nuhn yavenān ne!

⁵Ura min chihnevān āma ndudo che chica nān va ye, che rāhn tuhca:

—Nducoyāca nchuhn, nde ihyan ndinān mān, nde ihyan chenāhn mān, che renevahñecun ne Dendiohs yuhn vo, redin ne ntiyon yāhn ye ne, cuendeva ne yavenān ye.

Dihvo vo Jesucristo ne, ndeva ye ihyan yāhn ye

⁶Chihno min ne, chihnevān āma ndudo che āma yudo chenun, nduhcā cuahn che āma rahco ico mān, āma rine dāve

man. Ndudo min ne, ndudo yahn ama yahn ihyan che rahn ye tuhca:

—Ndeva vo yavenan Dihvo vo Dendiohs, ihyan min che ama chahte vederihquentiyon yahn ye, te a canan rihquentiyon ye numacuahn vedeyudo. ⁷⁻⁸Ndeva vo yavenan ye numacuahn vedeyeno, te Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhca ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs ne, a nda ro che ndeva ye ihyan yahn ye. Ihyan chahn ne, anduhneca ama tahn che neneva ca te tino cua che nde tuno diyahn ro, che a va yan te che cahnevaco te. Tihca, te a vate yan ye, chenun ye tino cua cava che ndeva Dihvo vo ihyan. Che chenun ye tino cua ne, conahn che a ihyan yahn Dendiohs ihyan, a dave yavenan ye.

⁹Tuhme rahn angel me ri ye u:

—Codiron tuhca: “Ama ndah ro yahn ihyan che ndeva Dihvo vo Jesucristo ihyan.”

Namin rahn ye ri ye u:

—Nducuahn dehtenduh che rahn ri di ne, a man Dendiohs chihquentiyon ye.

¹⁰Tuhme chehntihya nan angel me cava che ndeva yavenan ye. Ate rahn ye ri ye u:

—Hua din tihca, te u ne, anduhneca nchuhn che redin ne ntiyon yahn Dendiohs, riquendi ne numa ino ne, ritahno ne ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo. ¡Cuendeva yavenan Dendiohs!

Cuedevano nchuhn te ihyan che rahndudo ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo ne, ndiyu che cuande yahn man ye che rahndudo ye, te a man Dendiohs che rihquentiyon ye ihyan.

Ihyan che quendudo ye caballo cua

¹¹Chihno min ne, ndihcheró che quendah vahchetero, ne chihnde ro ama caballo cua. Ihyan che quendudo ye ite ne, duche ye Ihyan Che Redinahn Ye Ndudo Yahn Ye man, Ihyan Che Numa Cuaco Quechica Ye man. Ihyan min ne, retechecade ye numa cuaco, rendahco ndiya ye ihyan che rendihche tan ye Dendiohs. ¹²Ndutinan ye ne, ama riya nduhca ruchiyahn. Ama ndeh corona chendudo tin ye, ne chata ye ne, ndirun che duche ye che atenan man ye renahn ye. ¹³Quenun ye ama tino che ama chenun yun, ne duche

ye Ndudo yahn Dendiohs. ¹⁴Nda ye ama yahn ángel che cuhma ye. Ihyan chahn ne, chenun ye ama nan tino ndah che cua cuche, chendudo ye caballo cua. ¹⁵Ihyan ndinan me ne, quetah chende ye ama espada che ama can, ne nduco chemin ne, ndahco ndiya ye ihyan yahn nducuahn nación. Cahcantiyon ye ihyan numacuahn vedeyudo, ne din ye castigo yah ihyan numacuahn vedetan nduhca che nahn Dendiohs, ihyan min che ama chahte vederihquentiyon yahn ye. ¹⁶Nan tino yahn ye man, nan dihma ye man, ndirun tuhca: “Rey che tahque yudo vederihquentiyon yahn ye che co nducoyaca rey man, ihyan yudo ihyan rahte man.”

¹⁷Tuhme ndihcheró ama ángel che nti ye nan quendihco yahn. Ama dito cah ye yahn nducoyaca yahda che reh te yute:
—Menchi nchuhn, cuendo dama ne, te numacuahn vedeyudo din Dendioh castigo ihyan iyehmse. ¹⁸Cheh ne yute yahn rey man, sahn ndinan man, sahn tan man, caballo man, sahn che chendudo se ite man, sahn cuihca man, sahn chevah man, nde che cahya nde che cune.

¹⁹Tuhme ndihcheró ite tan che ndinan me. Nduco te nducoyaca rey yahn numachahte iyehmse man, sandado yahn se man, vateyan se cava che cuhma se nduco ihyan ndinan che quendudo ye caballo cua me man, nduco ihyan yahn ye man. ²⁰Denda ite tan me, ne chi te preso nduco sahn rihncheh che chinan se ite, din se vederihno numacuahn vederihquentiyon yahn te, chihncheh se ihyan che cahnecun ye che quenán cade yahn te ihyan man, ndeva ye yavenan che nentave me man. Tuhme chacondahnun ye ite tan me nduco sahn rihncheh me van ruchiyahn che riche nduco azufre. ²¹Me nducoyaca sahn che nduco te ne, chih se nduco espada che quetah chende ihyan ndinan che quendudo caballo me, ne ndo dama nducoyaca yahda chahn, cheh te sahn.

20 ¹Chihno min ne, ndihcheró ama ángel che chica ye vahchetero, nda ye llave yahn nan che chenan rino tenahn man, ama cadena chahte man. ²⁻³Chiquiyahto ye ite tan me, ntihyon chiche ye ite infierno, ne chaconahn ye sello chendevah. Min conun chiche te nde cuihno ama mil nduyo cava che metah cochica te, cahncheh te ihyan iyehmse. Tuno ro min ne, ndiquendah te, cochica te neve ro. Ite tan me ne, chemin che chundah, sahn min che ndaconda se cu ro menan.

⁴Tuhme ndihcheró ama yahn ihyan che vate ye nan che rihquentiyon ye. Ihyan chahn ne, ndonda tah ye vederihquentiyon cava che techecade ye. Namin ndihcheró ihyan che chihno se ihyan iyehense, chihca yan se dando ye, yahn che cahdudo ye ndudo yahn Dihvo vo Jesucristo man, Ndudo yahn Dendiohs man. Ihyan chahn ne, hua ndeva ye yavenan ite che nentave me, nde hua cahnecun ye che quenacade yahn ite che ndinan me ihyan. Namin ndihcheró che ntuche ye, ne chinan ye Dihvo vo Jesucristo, chihquentiyon ye chete che ama mil nduyo. ⁵A ihyan chahn che ntuche ye menan vihca. Me tenahn chenahn ne, hua ntuche ye ro min, te nde chihno nduh che ama mil nduyo. ⁶¡Ama ndah ro yahn ihyan chahn che ntuche ye nda ro min! ¡A yahn Dendiohs ihyan! Ametah che co ye castigo che co ihyan nunde. Co ye nduhca chidocuyan yahn Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, cahcantiyon ye nduco Dihvo vo chete che ama mil nduyo.

⁷Chihno nduh che ama mil nduyo ne, ntate sahn chundah, ⁸ne quechica se iyehense, chihncheh se ihyan yahn nducuahn nación. Ama nan ye ne, Gog, ne tama nan ye ne, Magog, ne nedin dama se ihyan, cava che cuhma ye. Ama yahn ye nduhca che ndeh yahndute che va chihto nuniyahn, ⁹chica ye numachahte iyehense, teche ndive ye nan vate ihyan yahn Dendiohs, yan che yah ino ye. Ate din Dendiohs che chera yahn che chica nan ro, ne chihno chiche ye. ¹⁰Me sahn chundah me che chihncheh se ihyan iyehense ne, chacondahnun Dendiohs sahn van ruchiyahn che riche nduco azufre, nan che chacondahnun ye ite tan me nduco sahn rihncheh che rinan se ite. Min va che chuhrihn se nde ro nde rahn numacuahn ro.

Techecade Dendiohs yahn ihyan nunde

¹¹Tuhme ndihcheró Dendiohs che va ye nan che retechecade ye. Ama yudo vederihquentiyon quenacama ye man, numacuaco retechecade ye man. Numacuahn vederihquentiyon yahn ye ndahco ndiya ye nducuahn vederihquentiyon che va vahchetero man, iyehense man. ¹²Namin ndihcheró nducoyaca tenahn, ihyan yudo ihyan rahte man, ihyan chenahn man, vatendi ye nan ye. Tuhme nahne ye nducuahn libro nan

che chenan caca nducuahn che nedin ihyan. Namin nahne ye tama libro nan che chenan caca nducoyaca ihyan che va che cuahtenan ye vahchetero. Ura min techecade ye yahn tenahn chahn anduhneva che chenan caca yahn ye. ¹³Min nduco nducoyaca nducondi tenahn, nde ihyan che chih ye van nuniyahn. Chica ye nan che chahtenan rino ye, ndo dama ye min. ¹⁴⁻¹⁵Chihno techecade ye ne, decuihno ye nan che chahtenan rino tenahn man, vederih man, chehnevi ye vederihquentiyon yahn. Me nducoyaca nducondi ihyan che hua chenan caca ye nan libro che va che cuahtenan ye vahchetero ne, dechuh ye ihyan van ruchiyahn nan che co ye castigo cuahn dama.

Nedin ra Dendiohs vahchetero man, iyehmse man

21 ¹Chihno min ne, ndihcheró vahchetero man, iyehmse man, che a nedin ra Dendiohs. Vahchetero man, iyehmse man, che va ro menan me ne, ametah, nde nuniyahn ametah. ²U Juan ne, ndihcheró yan ra che namin duche Jerusalén, yan yahn Dendiohs, che chica vahchetero nan Dendiohs, cochahn cuahn iyehmse. Ama ndahca ro nduhca che ro ama tahn rihnevaco che neneva ca te. ³Namin chihneván ama ndudo che chica vahchetero. Ama dito rahn tuhca:

—Condihche, man ne, nduco man Dendiohs ihyan iyehmse, nedin yahn ye ihyan, ne ihyan chahn ne, nevahnecun ye ihyan. ⁴Dendiohs din ye che ametah vederih nan ihyan chahn man, ametah co ran man, ametah cuaco ye man, ametah chuhrihn ye man. Nducuahn vedeyah che chuh ye ro menan ne, a chihno.

⁵Tuhme Dendiohs, ihyan min che va ye rihquentiyon ye ne, rahn ye:

—Condihche, u ne, nedin rá nducuahn dehtenduh che va. Namin rahn ye ri ye u:

—Codiron ndudo che chihneven, te cuaco, ne redin yahn che cohahtino ihyan.

⁶⁻⁷Rahn ye tama yune ri ye u:

—Nducuahn ndudo che chihcocadé ne, a chinahn. U ne, vá numacuahn ro. U dendáh nducuahn che va. Hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yahn. Ihyan che renda yahn ye che nevahnecun ye u, ne hua ndacadama ye u che Dendiohs

yahn ye ne, numacuahn vedeyeno ndevá ihyan, nedin dayá ihyan, cuahtenan ye vahchetero numacuahn ro. Chemin ne, anduhnecā ama vedecuihcā cava ye. ⁸Me ihyan che hua rihquino ye cotahno ye u man, ihyan che hua richahtino ye u man, ihyan che chihngā ihyan ye man, ihyan rihno ihyan man, ihyan che ndere rahtechica ye nduco ihyan che hua nihnevacō nduco ye man, ihyan che redin cuah ye man, ihyan che rendeva ye yavenan dehtenduh che redendah man ihyan, redin ye dendiohs yahn ye man, ihyan rihnceh man, nducoyacā ihyan chahn ne, va che co ye castigo cuahn dama, cuahtenun ye van ruchiyahn che riche nduco azufre.

Yan Jerusalén ra

⁹Tuhme ndihcheró ama cha ángel che ndache chahn che nda ye nduh che ndache cuh che chenun vedeyah cava ihyan iyehñse nan che cuihnonan yahn, ne rahn ye ri ye u:

—Cochi ndihchero ihyan yahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan min che chih ye nduhcā ama itecuche lihn che chi te vedino nan Dendiohs.

¹⁰Tuhme din Vaco Dendiohs che chihnō che quenda ángel me u ama tin ico yaco. Min nahme ye u yan yahn Dendiohs che ama yudo, yan min che duche Jerusalén che chica vahchetero nan Dendiohs. ¹¹Ama diyahn ro, rihco ro vederihquentiyon yahn Dendiohs. Nduhcā che ro tu yuhno che duche jaspe tihcā ro. ¹²Ntahn cuaco yan me ne, ndahto ama chete yaco che chenan ndichio chendevah yahn, ne quenan ama ángel queri ama chendevah chahn, redin ye cudado. Queri ama chendevah chahn ne, quenan che duche queri ama ndata yahn ihyan nación yahn Israel. ¹³Nduh che cun lado chete me ne, chenan ino chendevah queri ama lado. ¹⁴Name yahn chete me ne, ndavih nduco ndichio tu rahte, ne nan queri ama tu chahn ne, quenan che duche queri ama ihyan apóstol yahn Dihvo vo Jesucristo.

¹⁵Ángel me ne, nda ye ama cade diyahnguan cava che decade ye yan me, chete yahn man, chendevah yahn man. ¹⁶Yan me ne, dama no nduh che cun lado, o mil quenan o ciento kilómetro queri ama lado. Che chahno ama lado ne, ti va che yaco. ¹⁷Chete me ne, ri ino raco ndiche cun metro che yaco.

¹⁸Chete me ne, ndahto nduco tu che duche jaspe. Viyan me ne, deman diyahnguan, nde tuno diyahn ro nduhca tu yuhno. ¹⁹Nduh che ndichio tu rahte che ndi name yahn chete me ne, nenecuco nduco nducuahn nan tu diyahn. Ama ne, nenecuco nduco jaspe; tama ne, nduco zafiro; tama ne, nduco ágata; tama ne, nduco esmeralda; ²⁰tama ne, nduco ónice; tama ne, nduco cornalina; tama ne, nduco crisólito; tama ne, nduco berilo; tama ne, nduco topacio; tama ne, nduco crisoprasa; tama ne, nduco jacinto; tama ne, nduco amatista. ²¹Nduh che ndichio chendevah chahn ne, ndindah nduco perla; queri ama ne, ndindah nduco ama perla. Yune viyan me ne, deman diyahnguan, nde tuno diyahn ro nduhca tu yuhno.

²²Metah nde ama yaco viyan me, te Dihvo vo Dendiohs, ihyan min che ama yudo vederihquentiyon yahn ye ne, quenun ye min. Namin min quenun Dihvo vo Jesucristo.

²³Yan me ne, hua rendotenan yahn man, iyo man, cava che cuhnde ro dave, te nduco vederihquentiyon yahn Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, quendihco dave numachahte.

²⁴Quendihco dave numachahte, ne ihyan yahn nducuahn nación che ndevahn ye ne, chenun ye min, nde rey che ama yudo vederihquentiyon chahtenan cuma ye, nduco ye, chenun ye min. ²⁵Yan min ne, hua nda ro che co man, ne chendevah yahn ne, chendah cuahn dama. ²⁶Ihyan yahn nducuahn nación che ama chahte vederihquentiyon chahtenan cuma ne, nduco ye, chenun ye min. ²⁷Ate nde ama nan dehtenduh che chihnga hua co conda min, nde hua co conda nde ama ihyan nunde, ihyan che chihnga redin ye man, ihyan rihnceh man. Ihyan che ndedevahn Dihvo vo Jesucristo, ihyan chahn che chenah caca ye nan libro che cuahtenan ye vahchetero ne, atenah ihyan chahn che chenun ye min.

22 ¹Tuhme ángel me ne, nahme ye u ama ico che deman nune dave che redin che rahtenun ico ihyan.

Riquendah nan va Dendiohs nduco Dihvo vo Jesucristo, ²rechuh mendahn yune viyan. Nduh che o lado chihto ico me ne, vatendi yahn che redin che rahtenun ico ihyan. Nduh iyo nduh iyo ri ndute yahn, ne yata yahn ne, richihve cava che co ico ihyan nducuahn nación. ³Viyan me ne, metah nde ama nan dehtenduh che chihnga che chihco cade Dendiohs che va che conda. Dendiohs man, Dihvo vo Jesucristo man, min

cuahte ye çahcantiyon ye, ne ndeva ihyan yahn ye yavenan ye. ⁴Cuahtenan ihyan chahn nan Dendiohs, ne conan che duche ye chata queri ama ihyan chahn. ⁵Min ne, ametah nda ro che co man; ametah ndotenan ihyan yahn che quendihco nan ro man, linterna man, te man Dihvo vo Dendiohs din ye che condihco dave. Ihyan chahn ne, çahcantiyon ye cuahn dama.

A nun ndaconan chi tun Dihvo vo Jesucristo

⁶Tuhme rahn ángel me ri ye u:

—Cuaco nducuahn che ndihchero man, chihneven man, ne redin yahn che cochahtino ihyan. Dihvo vo Dendiohs, ihyan min che recah ye ndudo yahn ye che rahndudo ihyan ne, a man ye dechuh ye ángel yahn ye, cah ye, checadino ihyan yahn ye yahn dehtenduh che a nun va che conahn.

⁷Rahn Dihvo vo Jesucristo tuhca: “¡A nun va che ndaconan chí! ¡Ndah ro yahn ihyan che tumacah ye yahn ndudo yahn Dendiohs che va che diron!”

⁸U Juan, chihneván man, ndihcheró man, dehtenduh chetuhchan. Chihno min ne, chehntihyá nan ángel, nahn ndevá yavenan ye. ⁹Ate rahn ye ri ye u:

—Hua ndeva yavenán, te u ne, atenan redín ntiyon yahn Dendiohs nduhca di man, nduhca ihyan chenahn che rahndudo ye ndudo yahn ye man, nduhca nducoyaca ihyan che tumacah ye yahn ndudo che va che diron man. Dendiohs, ihyan min cuendeva yavenan ye.

¹⁰Namin rahn ángel me ri ye u:

—Hua çahcondeh nde ama nan dehtenduh. Codiron nducuahn, te a nun va che conahn. ¹¹Numanahn min ne, dehve din yahn che quendi ihyan nunde yune yahn ye. Ate ihyan yahn Dendiohs ne, quendi ye din ye che ndah, hua çahcoman ye che ritahno ye ihyan. ¹²Rahn Dihvo vo Jesucristo tuhca: “¡A nun va che ndaconán chí! Ndahco menún yahn queri ama ihyan tuno ca ntiyon che nedin ye. ¹³U che vá numacuahn ro. U dendáh nducuahn che va. Hua nda ro che cuihno vederihquentiyon yahn.”

¹⁴¡Ama ndah ro ihyan che ndaca ye vederenchahco çava nunde yahn ye!, te nduco tihca ne, co cuahtenan ye yan me man, cheh ye ndute yahn yahn che redin che rahtenun ico

ihyan mañ. ¹⁵Ate ihyan che hua ritahno ye mañ, ihyan che redin cuah ye mañ, ihyan che ndere rahtenan ye nduco ihyan che hua nihnevaco nduco ye mañ, ihyan che rihno vih ye mañ, ihyan che rendeva ye yavenan dehtenduh che redendah ihyan che redin ye dendiohs yahn ye mañ, ihyan rihncheh mañ, nde ama ihyan chahn hua co condá ye viyañ me.

¹⁶Namin rañn Dihvo vo:

—U Jesucristo, dechúh ángel yáhn, cah ye ndudo chetuhchan, checadino ihyan yáhn nducuahn yaco. A u che tahque chahte vederihquentiyon yáhn van nducoyaca ihyan, ndata yahn David. U ne, anduhneca yuhdo chahte che riquendah vatiyañ.

¹⁷Nahn Vaco Ndah yahn Dendiohs mañ, ihyan yahn Dihvo vo Jesucristo mañ, ihyan che cahnevan ye ndudo chetuhchan mañ, che ndaconan chi tun Dihvo vo.

Me ihyan che nahn cuahtenan ye vahchetero ne, atenan che nevahneacun ye Dihvo vo Jesucristo conahn nduco ye.

¹⁸Nducoyaca nchuhn che cahnevan ne ndudo yahn Dendiohs che ndirun nan libro cuh ne, u reté cudado nchuhn: Ndete che va duh ihyan che tihdenan ye nan ndudo che ndirun ne, tahque chahte castigo va che co ye, tihdenan Dendiohs castigo che a chenan caca nan libro cuh. ¹⁹Ndete che va duh ihyan che cahnevi ye nan ndudo che ndirun ne, cahnevi Dendiohs che duche ye nan libro che cuahtenan ye vahchetero, ne hua co condá ye min, nde hua conahn nduco ye dehtenduh che ndah che ndirun yahn nan libro cuh.

²⁰U che te cuandé nchuhn yahn dehtenduh chetuhchan ne, rañn rí nchuhn:

—A nun ndaconan chí.

Dihve nuhn Jesucristo, ¡tihca co! ¡Cochi tun ne!

²¹Dihvo vo Jesucristo din yahino ye nducoyaca nchuhn, din ye che ndah nduco ne. Tihca co.